Marfat.com

اخبار الاخیار

مع مکتوبات

للإمام العلّامۃ، العارف باللہ، مخزن البرکات الظّاہرۃ
ینبوع الکرامات الباھرۃ، برکۃ المُصطفٰے فی الھند، قدوۃ
المحدثین، حامل لواء الحق والدین الشیخ المحقق الشاہ
عبدالحق المحدّث الدّھلوی رحمۃ اللہ علیہ

ناشر:-

نوریہ رضویہ پبلشنگ کمپنی

کچا رشید روڈ بلال گنج لاہور (پاکستان)

Marfat.com

نام کتاب	اخبار الاخیار مع مکتوبات
مصنف	علامہ عبدالحق محدث دہلوی رحمۃ اللہ علیہ
طباعت اول	۲۰۰۹ء
ناشر	محمد مصطفٰے اشرف قادری
	محمد مختار اشرف قادری

0300-8539972 - 0314-4979792

باہتمام محفوظ احمد قادری رضوی

Marfat.com

اجمال احوال برکت اشتمال حضرت مؤلف جامع الکمال علیہ رحمۃ اللہ المتعال

شیخ عبدالحق محدث دہلوی قدس سرہٗ

زمزمۂ اشتہارش گوش جہانیان را نواختہ و خامۂ سورخان بہ تحریر مناقب ہمایونش اجمالاً و تفصیلاً پرداختہ مسطری چند بر لوحِ سنگی نقش کردہ در قبۂ مزار فایض الانوارش تعبیہ کردہ اند۔ درین جریدہ بر عبارت لوح اکتفا میرود و آن این است ؎

مجملے از احوال کرامت منوال این شیخِ وقت مقتدای زمان صاحب المفاخر ابوالمجد **عبدالحق** رحمۃ اللہ علیہ رحمۃً واسعۃً

آنکہ از مبادی شعور بطاعتِ حق و طلبِ علم کمر بستہ نزدیک بآدان بلوغ اکثر علومِ دین تحصیل کرد و در سنِ بست و دو سالگی از ہمہ آن فارغ شدہ و کلام مجید از بر گرفتہ بر مسندِ افادہ نشست و ہم در عنفوانِ جوانی جاذبۂ الٰہی در رسید یکبار دل از یار و دیار بر کندہ متوجہ حرمین محترمین گشت مدتے مدید بآن مقامات شریفہ اقامت ورزیدہ با قطاب زمان و اولیای کبار صحبتہا داشتہ بود ایع ارجمند و رخصت ارشاد طالبان اختصاص یافت و علاوۂ آن تکمیل فنِ حدیث نمودہ با برکات فراوان بموطنِ مالوف مراجعت فرمود و مدۃِ پنجاہ و دو سال بجمعیتِ ظاہر و باطن تمکن یافتہ تکمیلِ فرزندان و طالبان بجا آورد و بنشرِ علوم سیما علم شریف حدیث پرداختہ بہ نہجے کہ در دیار عجم احدے را از علمای متقدمین و متاخرین دست نداده است ممتاز و مستثنیٰ گردید و در فنون علمیہ خاصۃً فنِ حدیث کتبِ معتبرہ تصنیف کرد۔ چنانکہ علمای زمان اعتنا بآن ورزیدہ دستور العملِ خود دارند و اہلِ دانش از خواص و عوام بجان خریداری می نمایند۔ تصانیفِ این فیاض والا از صغیر و کبیر بصد مجلد و بحسبِ شمار ابیات بہ پانصد ہزار رسیدہ است۔ در محرم سنہ ۹۵۸ ہجری این نور اتم پرتو ظہور بعالم عنصری داد و در سنہ ۱۰۵۲ ہجری بتمام آگہی دکشادہ پیشانی بعالمِ قدس خرامید +

تاریخ ولادت شیخ اولیا ۹۵۸ و تاریخِ رحلت فخر العالم ۱۰۵۲ است فقط (بکذا فی کتاب مآثر الکرام)

Marfat.com

بسم اللّٰه الرحمٰن الرحیم والصلوة والسلام علی رسوله الکریم

بنام خداوند بخشاینده مهربان

محقق علی الاطلاق برکة المصطفی فی الهند حضرت علامه شیخ عبدالحق محدث دهلوی (958-1049)قدس سره العزیز از نویسندگان پرکار ومشهور هنداست واحتیاج به معرفی ندارد-آثار گوناگون اوکه گویا مشتمل برصد جلدمی شودهمچون رساله نوریه سلطانیه،شرح فارسی مشکاه المصابیح ،مدارج النبوه،تاریخ حقی و.....برخی چاپ شده وبرخی هنوزبه صورت نسخه خطی باقی مانده است - اما مشهور ترین کتاب او"اخبارالاخیارفی اسرارالابرار" است- این کتاب اونیز تذکاری ازقدما است -تذکره وشرح احوال نویسی ازدانشمندان،عرفا،ادباوصوفیه واولیاء درتمدن اسلامی موضوعی قدیمی است -طی دورانی ،تذکره نویسی درهندنیز رواج زیادی داشته است که نمونه های زیادی ازآن می توان سراغ گرفت-

یکی ازجذبه های مهم شخصیتی شیخ عبدالحق قدس سره که نبایداز آن غافل شد، منزلت متصوفانه اواست -همین امردرآثار اونیز شهرت یافته است-کتاب اخبار الاخیار اوتذکره ای صوفیانه وازآثار متصوفانه اومی باشد-

شیخ محقق دراین کتاب شرح احوال 230تن ازصوفیان دیار خودرا آورده ودرآخر شرح احوال خودوپدرش راذکر کرده است -اهمیت این کتاب درآن است که مولف آن درنیمه دوم قرن دهم ونیمه اول قرن یازدهم می زیسته وتوانسته شرح حال عرفایی راجمع آوری کندکه اگر اواین کاررانمی کرد،امروزشرح احوالیازآنهار دردست نبود-اهمیت دیگر این کتاب درآناست که به زبان فارسی نوشته شده ودوران اقتدارزبان فارسی درهندوستان رامی رساند-بنابر این اخبار الاخیار شرح احوال نویسی عرفا وتاریخ تصوف به زبان فارسی درهندوستان است که امروز ارزش دوچندان پیدا کرده،زیر اقتدارآن روز زبان فارسی ،امروزدرهم شکسته است-

نکته دیگر آن که چون شیخ عبدالحق ازمنتسبان سلسله قادریه بوده، منسوبان به این سلسله و به ویژه سیدنا الشیخ عبدالقادر گیلانی رحمة الله علیه را بسیار مورد احترام قرار می دهد نکاتی که وی از قادریان و پر اکندگی آنها در هندوستان به دست می دهد برای کسی که در زمینه سلسله قادریه تحقیق می کند، مغتنم است و گزیری از آن نیست- قصه و افسانه در کار او کمتر وجود دارد و این هم اهمیت کتاب را می افزاید-

شیخ عبدالحق محدث دهلوی ارادت فراوانی به شاه ابوالمعالی قادری داشته است و در هر جا این عشق را نقل نموده است- شیخ عبدالحق محدث دهلوی در کتاب شرح فتوح الغیب درباره شاه ابوالمعالی اینگونه می نویسد: اسد الدین شاه ابوالمعالی که شرح شیر بیشه جلالت و سرهنگ دیوان قدرت و از والهان آگاه و عاشقان درگاه قادریه می باشد- شاه ابوالمعالی نیز در تربیت محدث دهلوی سختی بسیاری کشید و ایشان را دستور داده بود تاچند سالی در دهلی مانده و در گوشه ای خلوت به نوشتن بپردازد و نباید زیاده به بیرون برود، روزی محدث دهولی برای دیدار شاه ابوالمعالی به لاهور آمد شاه ابوالمعالی بعد از دیدن محدث دهلوی ناراحت شد و فرمود همین حالا به دهلی بروید که دهلی در فراق شما بزبان حال می نالد، بروید، بروید-

محدث دهلوی در یکی از های خود می نویسد: "گرفتاری و علاقه ما به شهر لاهور به علت شخصی است که در این شهر زندگی می نماید و ما گرفتار او هستیم-" احوال و آثار دوستان خدای عزّوجل راباین طور و طریق محفوظ داشتن و مشتهر ساختن کار بزرگ است- در این مورد کوشش و سعی عزیز القدر محمد مصطفیٰ اشرف و محمد مختار اشرف سلمهما پسران آقای محفوظ احمد قادری رضوی (ناظم و مدیر نوریه رضویه پبلشنگ کمپنی) خدای عزوجل او را نگاه کند، لائق ستائش و ستودگی است که کتاب مهم ایشان "اخبار الاخیار" را بصورت متن اصلی او تابمحبان و علاقه مندان حضرت شیخ رسانده است فجزاه الله احسن الجزاء- حضرت سعدی چه خوب گفته است-

نام نیك رفتگان ضائع مکن تا بماند نام تو در روزگار

احقر العباد: محمد شهزاد مجددی سیفی
دارالاخلاص (مرکز تحقیق اسلامی) 49- ریلوے روڈ لاهور

Marfat.com

فہرست نقول و حکایات اخبار الاخیار فی اسرار الابرار

صفحہ	بیان ابرار	صفحہ	بیان ابرار	صفحہ	بیان ابرار	صفحہ	بیان ابرار
۹	شیخ محی الدین عبدالقادر جیلانیؒ	۲۲	خواجہ معین الحق والدینؒ	۲۵	خواجہ قطب الدین بختیار کاکیؒ	۲۶	شیخ بہاؤ الدین زکریاؒ
۲۸	سید نورالدین مبارک غزنوی	۲۹	شیخ حمید الدین صوفی	۳۷	قاضی حمید الدین ناگوری	۴۴	شیخ جلال الدین تبریزی
۴۶	شیخ نظام الدین ابوالموید	۴۶	شیخ برہان الدین محمود بلخی	۴۷	شیخ احمد نہروانی	۴۷	شیخ محمد ترک نارنولی
۴۸	شیخ ترک بیابانی	۴۹	شیخ شاہی سوی تاب	۴۹	شیخ بدرالدین سوی تاب	۵۰	خواجہ محمود موئینہ دوز رحمۃ اللہ علیہ
۵۰	مولانا مجدالدین حاجی	۵۰	شاہ خضر رحمۃ اللہ علیہ	۵۰	شیخ بدرالدین غزنوی	۵۱	خواجہ لبست
۵۱	مولانا ناصح الدین	۵۱	شیخ فخرالدین ابن معین الدین	۵۲	شیخ فریدالحق والملۃ والدین گنجشکرؒ	۵۴	شیخ نظام الحق والدین بدایونیؒ
۶۰	شیخ نجیب الدین متوکل	۶۱	سید جلال الدین بخاری	۶۱	شاہ کردیز رح	۶۱	شیخ صدرالدین رح
۶۳	شیخ رکن الدین ابوالفتح	۶۶	شیخ صلاح الدین درویش	۶۷	مولانا بدرالدین اسحٰق	۶۷	شیخ جمال الدین احمد ہانسوی
۶۸	شیخ برہان الدین صوفی	۶۹	شیخ عارف	۶۹	شیخ صابر	۶۹	خواجہ نصیرالدین
۷۰	مولانا شہاب الدین	۷۰	شیخ بدرالدین سلیمان	۷۰	خواجہ نظام الدین	۷۱	خواجہ یعقوب
۷۱	مولانا داؤد پالہی	۷۱	مولانا رضی الدین منصور رضی	۷۱	مولانا کمال الدین زاہد	۷۲	شیخ نورالدین
۷۳	شیخ ضیاء الدین رومی	۷۳	شیخ شرف الدین کرمانی	۷۳	سیدی مولہ	۷۳	شیخ ابوبکر طوسی حیدری
۷۴	شیخ فرید الدین	۷۴	شیخ عبدالعزیز	۷۴	شیخ علی کردمیر ٹھی	۷۵	مولانا نور ترک
۷۵	مولانا مخلص الدین	۷۶	خواجہ علی	۷۶	خواجہ حسن افغان	۷۶	شیخ تقی الدین محمد
۷۷	شیخ برہان الدین نسفی	۷۷	مولانا علاؤ الدین اصولی	۷۸	شمس الملک	۷۸	قاضی جمال ملتانی
۷۸	شیخ صوفی بدھنی	۷۹	شیخ شہاب الدین ہانسوی	۷۹	شیخ احمد بداؤنی	۸۰	قاضی منہاج جرجانی
۸۰	مولانا احمد حافظ	۸۰	شیخ نصیرالدین محمود	۸۶	شیخ سراج الدین عثمان	۸۷	شیخ قطب الدین منور
۸۹	شیخ نورالدین	۸۹	شیخ حسام الدین ملتانی	۹۱	مولانا فخرالدین زرادی	۹۲	مولانا فخرالدین مروزی
۹۳	مولانا علاؤ الدین نیلی	۹۳	شیخ برہان الدین غریب	۹۴	مولانا علی شاہ جاندار	۹۵	شیخ علاؤ الدین بن شیخ بدرالدین
۹۵	خواجہ محمد	۹۶	خواجہ عزیزالدین صوفی	۹۶	خواجہ نقی الدین نوح	۹۶	سید محمد بن سید محمود کرمانی
۹۷	سید محمد بن سید مبارک	۹۷	مولانا شمس الدین یحییٰ	۹۸	قاضی محی الدین کاشانی	۹۸	مولانا وجیہ الدین سیف
۹۹	مولانا وجیہ الدین پانی پتی	۹۹	امیر خسرو دہلوی	۱۰۱	امیر حسن علا سنجری	۱۰۳	خواجہ شمس الدین
۱۰۳	خواجہ ضیاء الدین	۱۰۵	خواجہ ضیاء بخشی	۱۰۶	مولانا ضیاء الدین سنامی	۱۰۹	مولانا جلال الدین لودھی
۱۰۹	خواجہ مؤید الدین	۱۱۰	شیخ نظام الدین شیرازی	۱۱۰	خواجہ شمس الدین	۱۱۰	خواجہ احمد بداؤنی

Marfat.com

فہرست اسمائے رسائل و مکتوبات شریف حضرت سند المحدثین شیخ عبدالحق محدث دہلوی البخاری قدس اللہ سرہٗ

نمبر شمار	صفحہ	نام رسالہ ہا	اسمائے مکتوب الیہم
۱	۴	سلوک طریق الفلاح عند فقد	بحضرت خواجہ
۰		التربیۃ بالاصطلاح	محمد باقی قدس سرہٗ
۲	۱۳	اصول الطریقۃ لکشف الحقیقۃ	ایضاً
۳	۲۴	تبیین الطریق لاہل الارادۃ	ایضاً
۰		بالتزام وظائف الخیر والعبادۃ	۰
۴	۳۰	تنبیہ اہل النہی بتفاوت حال الابتداء والانتہاء	ایضاً
۵	۳۶	تحصیل الکمال الابدی باختیار نقر المحمدی	ایضاً
۶	۵۱	قرع الاسماع باختلاف احوال	ایضاً
۰		المشایخ واقوالہم فی السماع	۰
۷	۷۶	ورود الامداد بالاستقامۃ علی الاوراد	ایضاً
۸	۸۲	رعایۃ الانصاف والاعتدال فی	بشیخ عبداللہ
۰		اعتقاد الصوفیۃ من ارباب الاحوال	نیازی رحمہ اللہ
۹	۸۹	ایراد العبارات الفصیحۃ فی شرح	۰
۰		قولہ علیہ السلام الدین النصیحۃ	۰
۱۰	۱۰۱	اقامۃ المراسم فی اعمال المواسم	۰
۱۱	۱۰۷	تطریب الالحان لمناصحۃ الخلان	۰
۱۲	۱۱۸	اختیار الانفراد والتخلی لاستظہار	بنواب خانخانان
۰		الکشف والتجلی	سپہ سالار
۱۳	۱۲۳	تحصیل المطلوب بانتظار المحبوب	بنواب عمر تقی خان
۱۴	۱۲۸	تذکیر اولی الاحلام بان لذات الدنیا کلہا آلام	بنواب خانخانان
۱۵	۱۳۴	رفع صوت النجیب بالمام ضعف الشیب	بشیخ ابوالخیر مبارک
۱۶	۱۳۷	تقسیم الانام علی اربعۃ اقسام	بنواب فرید عمر تقی خان
۱۷	۱۳۹	تنبیہ الغافلین بفناء الدنیا وارباہا	ایضاً صدر واقعہ عیت اکبر بادشاہ
۱۸	۱۴۹	سلوک اقرب السبل بالتوجہ الی سید الرسل	بنواب خانخانان

نمبر شمار	صفحہ	نام رسالہ ہا	اسمائے مکتوب الیہم
۱۹	۱۵۶	صدق التعطش والالتہاب فی طلب المقصد والمرام	بنواب خانخانان
۲۰	۱۶۰	تثبیت القدم علی الاصطبار	بشیخ ابوالفیض فیضی
۲۱	۱۶۲	تجدید الذکر فی بیان حقیقۃ الشکر	بنواب عمر تقی خان
۲۲	۱۶۷	اتحاف الاجبۃ ببیان حدیث المحبۃ	بنواب خانخانان
۲۳	۱۷۳	ترک الاختلاط والمجانبۃ عن صحبۃ الاخلاط	بشیخ اسمٰعیل
۲۴	۱۷۷	تسبیب الخیر لدفع الضیر	بنواب عمر تقی خان
۲۵	۱۸۱	کشف استار الظلم عن انسان المحال والقال والقلم	ایضاً
۲۶	۱۸۷	سلوک طریق الفلاح بالاجتناب عن الاعوجاج	۰
۲۷	۱۹۲	کشف الاستار عن تحقیق الکسب والاختیار	۰
۲۸	۱۹۹	ترک الاختیار والتدبیر بالاکتفاء بتدبیر الخبیر	۰
۲۹	۲۲۲	تحقیق الیاس عن قبول ایمان الیاس	۰
۳۰	۲۳۷	وجود الفناء فی احدیۃ الذات بالغیبۃ عن جمیع الجہات	در بیماری خود نوشتہ اند
۳۱	۲۵۳	سلوک طریق التعلیم ببیان حقیقۃ الرضا والتسلیم	ایضاً
۳۲	۲۶۱	مشاہدۃ الابرار بین التجلی والاستتار	۰
۳۳	۲۶۷	التعظیم لامر اللہ والشفقۃ علی خلق اللہ	بنواب عمر تقی خان در باب اللہ ضدہ
۳۴	۲۷۷	ہدایۃ الانام الی التمسک بالشرایع والاحکام	۰
۳۵	۲۸۸	تنبیہ اولی الالباب بالمواظبۃ علی الاوراد والاحزاب	۰
۳۶	۲۹۱	استیناس النور الاقتبس بشرح دعای انس وجہ	۰
۳۷	۳۰۵	تجلیۃ القلوب بتقدیس الملکوت بشرح دعای قنوت	۰
۳۸	۳۱۴	تحصیل البرکات ببیان معنی التحیات	۰
۳۹	۳۱۸	تثبیت الفواد بتصور عظمۃ رب العباد	بشیخ نور الحق رح
۴۰	۳۲۲	دفع الکسل بالمواظبۃ علی العمل	۰
	۳۲۷	تکملہ	

Marfat.com

نمبر شمار	صفحہ	نام رسالہ ہا	اسمائے مکتوب الیہم
۴۱	۳۲۷	تنویر القمر لیلۃ البدر فی تصویر معنی	۰
۰		شرح الصدر	۰
۴۲	۳۳۰	تدقیق البیان فی ایجاب شکر المزید	۰
۰		واستکر بحصول المحبۃ والتوحید	۰
۴۳	۳۳۲	تحقیق الدعا والاستمداد بلسان	۰
۰		الحال والمقال والاستعداد	۰
۴۴	۳۳۵	علی لسان المتعلم ببیان لا راحتانی	۰
۰		القدم او العدم	۰
۴۵	۳۳۶	اظہار الحسرۃ والاستبعاد بتقصیر النفس فی	۰
۰		صلاح المعاد	۰
۴۶	۳۳۹	حرقۃ الجنان بتمنی الکشف والبیان	بہ شاہ ابو المعالی قدس سرہ
۴۷	۳۴۲	طیب المذاق بوجدان الذوق فی مقام الاطلاق	۰
۴۸	۳۴۴	حراسۃ الایمان عن کاید النفس والشیطان	۰
۴۹	۳۴۷	توصیۃ الاصحاب بالصبر فی جمیع الابواب	۰
۵۰	۳۵۰	تنبیہ اہل الفکر برعایۃ آداب الذکر	۰
۵۱	۳۵۴	تذکرۃ اہل الذکر ببیان فضیلتہ علی الفکر	
۵۲	۳۵۷	الاعتصام بجمیل الصبر والثبات عند	بہ شیخ نور الحق
۰		اجتماع اسباب اللذات	علیہ الرحمۃ
۵۳	۳۵۹	تسویۃ الادانی والاعالی بالخوف	۰
۰		فی حضرۃ الاوالی	۰
۵۴	۳۶۰	تذکیر اہل المجاہدۃ بان المکاشفۃ عین المشاہدۃ	۰

نمبر شمار	صفحہ	نام رسالہ ہا	اسمائے مکتوب الیہم
۵۵	۳۶۲	تبصرۃ الاغنیاء بان الفقر مرآۃ جمال الغنا	
۵۶	۳۶۴	استقاط اعتبار الاجساد والاشباح	
۰		عند ملاقات القلوب والارواح	
۵۷	۳۶۵	ذکر الاحوال والاقوال مبنیۃ علی رعایۃ	
۰		طریق الاستقامۃ والاعتدال	
۵۸	۳۷۲	تحصیل الغنائم والبرکات بتفسیر	
۰		سورۂ والعادیات	
۵۹	۳۷۳	ترجمہ مکتوب النبی الاہل فی تعزیۃ	
۰		ولد معاذ بن جبل	
۶۰	۳۷۴	ایراد العبارات لبیان اہل الاشارات	بشاہ ابو المعالی
۶۱	۳۷۵	انطلاق اللسان بشکایت حال الہجران	قدس سرہ
۶۲	۳۷۶	اظہار التعلق والاضطراب فی حصول	۰
۰		المطلوب بلا ارتیاب	۰
۶۳	۳۷۸	توصیۃ الاخوان بالصبر علی جفاء اہل الزمان	
۶۴	۳۸۰	مطلب النور فی قصۃ سفر لاہور	بہ شیخ نور الحق دہلوی
۶۵	۳۸۴	سلوک الطریقۃ علی نہج المجاز قنطرۃ	
۰		الحقیقۃ	
۶۶	۳۸۶	تسلیۃ السائل بین المسائل	
۶۷	۳۸۹	وجدان البرد باستشمام الورد	
۶۸	۳۹۰	جمع کلمات العارفین من اہل الصدق	
۰		والیقین	

تمت

Marfat.com

هو الحق

بسم الله الرحمن الرحیم

الٰہی لا احصی ثناء علیک وصلوٰۃ علی نبیک الداعی الیک انت کما اثنیت علی نفسک وھو کما صلیت علیہ فی کتابک الذی لا یاتیہ الباطل من خلفہ ولا من بین یدیہ بحقیقت حمد خداوند نعت مصطفی را جز خدا کسے نیارد گفت وگو ہر این را در اجز دست قدرت حق نتواند گفت از انکہ ہیچ احدی او را چون خدا نشناسد چنانچہ خدا را چون وی ہیچکس نشناخت خدا است و بندہ خدا خدا است و بندہ او دیگران ہمہ طفیلی اویند اللھم احمدک انک وصل علی محمد افضل صلواتک وعلی آلہ وصحبہ وسلم اما بعد نقیر حقیر عبد الحق بن سیف الدین دہلوی را جملہ از رسائل و مکاتیب بود باقتضائے وقت و مناسبت حال املا کردہ بعضے بجہت احباب و اصحاب از اہل سلوک و ارادت

بسم الله الرحمن الرحیم

شکر مر حضرت واہب العطیات را تعالیٰ وتقدس کہ عطای او را پایان نیست و شکر الای او در حیز امکان نہ اول نعمتہا نعمت وجود ست و سائر نعم بعد از وی مشہود و نعمت وجود دائم و دوام نعمت او دوام شکر لازم پس از عہدۂ شکر آن کہ برآید تا بشکر نعمتہای دیگر زبان بکشاید **قطعہ**

عقل در اندیشہ فرو شد گر	لائق آن درگہ والا کند	دید کہ ہرگز نتواند کہ آن	شکر خداوند تعالی کند
تا ابد الدہر ز شرمندگی	سر نتوانست کہ بالا کند		

یکی از نعمتہای نامتناہی الٰہی کہ ہر لحظہ بی تقصیر و کوتاہی فائض ست نفس ست کہ در آمد و شد آن چندین ہزار نعمت موجود ست و حصر و احصای آن از شمار عقل مفقود یک نفس کہ باندرون در آید بنگر کہ از ان چہ کارہا برآید چون آب حیات خواہد کہ در انہار و جداول عروق در آمدہ اشجار اعضا و اوراق اطراف و اطراوت افزاید اول در مضیق حلق آنچہ از خس و خاشاک بخارات غلیظہ و اجزای غریبہ بود تلطیف نمودہ لطیف و خلاصہ آن اول بسمع رسد و از وی بگلزار دل تا بجمیع عروق و اعماق و مسامات بدن آید و تعدیل و ترویح حرارت غریزی نماید گویا از سر نو لباس زندگی پوشانیدند و ہر دم شربت حیاتی نوشانیدند و چون باز گردد بطریق رجع القہقری از ہمان مجاری و منازل کہ در آمدہ بود برآمدہ در ہر مکانی آنچہ از فضلات و کثافات ماندہ برآورده تفریح و تنشیط طبیعت آرد و کلفت حبس و ضیق بردارد نفسی بنجود و فرود از محاسب اندیشہ بشنو کہ از صبح تا شام چہ مقدار نفس داخل ست و در ضمن آن چہ نعمتہا حاصل پس شکر از کدام یکی از ینہا ادا کند و حق آن بجا تواند آورد **فسبحان من جلت قدرتہ ودقت حکمتہ مثنوی**

دل نفس با دہوائی خورد	روح از و تازہ غذای برد	ماندہ تازہ ز دل آورد	ہر نفسی کو بصول آورد
واسطۂ صبر و شباتے دگر	ہر نفسی تازہ حیاتے دگر	بل ہم فی لبس من خلق جدید	ہر نفست زندگی دیگر دید
پنجرۂ دل متنعم از و	حنجرۂ جان مترنم از و	روح مزاج دل از و کردہ خوش	ہر یک از ان روضہ جنان شش

Marfat.com

هر سر مو در بدن آدمی	یافت از و تازگی و خوردمی	آدمی بی هنر بی زبان	حمد خدا را چه تواند بیان

ایکی دیگر در راتبه هر روزه که در لیل و نهار بطریق ادرار بتو میرسد نظر بگمار و اسباب و آلات آن را اینکو بر شمار بنگر که یکدانه گندم که بوجود آید چه قدر اسباب ایجاد فرماید تا خلق صور و مواد زرع و حصاد و حفظ قوت و فساد آن سازد و به ترتیبی و تکمیل آن پردازد و حکمتهای دیگر غریب تر و نعمتهای عجیب ترکه در طحن و طبخ و اخذ و مضغ و جذب و هضم و چندین افعال متقین و احکام محکم که آن را جز حکیم مطلق نداند پیدا کند تا آن را صالح تغذیه گرداند فسبحان من تمت حکمته و عمت نعمته قطعه

خاصان درش کرده عقل و خرد گم	از خرمن او دانه گندم زده آدم
گم در شکم دانه دل انجم و افلاک	چون دانه چندیست فتاده به خم

سبحان قدیری که یک ذره شکرش
پرورده همه خلق بان دانه گندم

و ملابس و مآرب و مجالس و مساکن و موارد و مواطن و سائر نعمتهای سماوی و ارضی و علوی و سفلی و روحانی و جسمانی و ظاهری و باطنی نگاه کن و در خلق و تقدیر و تربیت و تدبیر علیم قدیر قوت فکریه را رها مکن تا جز سکوت و حیرت چه آرد و جز عجز و بندگی چه پیش دارد غرائب خلق سموات و کواکب و حرکات و سائر احوال و صفات ثوابت و سیارات و ایجاد ارکان و عناصر با وضع غریب و ترتیب نادر و تمهید بساط ارض با این طول و عرض و ایجاد جبال و امیات و انفجار عیون و انهار جاریات و اجناس جمادات و اقسام نباتات و انواع حیوانات و ابداع غرائب حکمت در خلق و ایجاد این اجسام و اعطا جزائل نعم در ظاهر و باطن این اقسام که ذکر مجملی از انها مذکور فکر در نگنجد و بصحائف قیاس در نیاید و این همه برای تست که او را یاد داری و روی ارادت بدو آری فسبحان من لا تحصر لآلائه ولا احصاء لنعمائه قطعه

فکر اندر ان خیال چه باید ترا گماشت	کار تو این بود که بدانی که این همه
این منبسط بساط زمین بهر تو نهاد	و این سائبان سبز فلک بهر تو فراشت
چندین دگر بعالم دیگر نگاه داشت	غافل مشو ز ذکر خداوند روز و شب

احصا و حصر نعمت حق قدرت تو نیست
بهر تو آفرید و ترا بهر خود نگاشت
چندین نعم بزم ظهور آشکار کرد
آن دم که آتش شام خوری یا غذای چاشت

این همه نعمتها عام ست که انسان را با جمیع حیوانات شامل و بهر ذی حیاتی واصل ست و اگر مزایای اکرام ملحوظ داری آن خود بابی دیگر ست مشکل که از ان سر بر آری نطق و فکر و فهم و فراست و علم و درایت و شوق محبت و ذوق و معرفت و قرب و ولایت و نبوت و رسالت و عزم و ختمیت تبکریم عام و تعظیم خاص بطریق شیوع و اختصاص بر آدمی فائض گردانیده پایه قدر او را بجائی رسانید که بائی او را از سر تمامه مؤمنیان و سر او را از افسر جمیع آسمانیان در گذرانید قطعه

بنمود هر چه بود بگنج ازل نهان	با کی که خاک را ملک بر فلک رسید
این آدم اختصاص بزم حضور یافت	آن دم که نور آدم خاکی ظهور یافت
نور صفا اگرچه ز روی صفی ظهور	از بوی او ریاض بهشت برین شگفت
	چون از درخت شعشعه نار طور یافت

بلکه فلک ز پرتو آن خاک نور یافت
بیرون در فرشته بکاری موکل ست
در روی او سعیدی خسا حور یافت
دانند که نور کیست ز رخسار او عیان

نوشته و برخی بجانب بعضی امراء و ملوک از اهل سعادت فرستاده و پاره در نصیحت نفس خود که نزدیک تر و نیازمند تر از همه است ابلاغ نموده و این بنده مامور ست که جزو در ابواب دین و ملت که باعث ترویج و تجدید شریعت و موجب حفظ عقاید و احکام سنت باشد تکلم نکند و از دائره اعتدال و حیطه احتیاط بیرون نفتد و باشارات وجودیه و تاویلات باطنیه دست نزند وصیت مشایخ در حق این مسکین این ست و لا تکلم بالحقایق و الدقایق بل بین للخلق علم المعاملات و ما ینتهون به عن العیوب و لا یقدم علم الباطن علی الظاهر و لا یکتفی بالظاهر عن الباطن بحکم این وصیت طریقه این ضعیف در اکثر احوال در تالیف و تصنیف نقل و ترجمه عبارات قوم و رجوع بکلام ائمه دین که جامع طریقین و متفق علیه فریقین اند و تبره و تنزیه ساخت این مقام از فضول کلام افتاده و بحقیقت این طریق را اسلم و احکم یافتم در اتقان معنی و اعتبار سخن و احتراز از طغیان قلم و زلت زبان یارب مگر در ضمن بیان سخنی در آورده شود شرح مقام و رفع ابهام و اشکال سخن اصل را که آن نیز در حکم اصل خواهد بود امید که بنظر قبول و اصلاح ارباب دین در آید

Marfat.com

وبعین عنایت ایشان ملحوظ گردد و طالبان راہِ حق وسالکان صراط مستقیم را مفید و نافع افتد و نقاب حجاب از چہرۂ مقصود بردارد اِنّہٗ قریب مجیب وایاہ ارجو والیہ انیب -

الرسالۃ الاولی سلوک طریق الفلاح عند فقدہ التربیۃ بالاصطلاح

لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ

الحمد للہ والصلوٰۃ والسلام علی رسول اللہ وعلی آلہ واصحابہ

بداۃ طریق الحق ومحیی دین اللہ شخصے آمد ورقعہ از انجناب بجانب این ذرہ حقیر آورد ومرا ازان تعجب رخے نمود ازدو وجہ یکی آنکہ با وجود آن مشغولے وحالت سکوت وحضور کہ عنایت حق جل وعلی نصیب ایشان گردانیدہ است چگونہ التفات باین عالم آوردہ اند وعجب تر آنکہ این حقیر را باین سخن کہ جز باہل آن نتوان گفت مخاطب ساختہ و اعتبار نمودہ این فقیر را کجا اہلیت آن و مناسبت بدان کہ باچون منی بی مایہ این سخن در میان توان آورد اما چون ایشان را باین وادی آوردہ اند بشک دمے بخاری خواہد بود یکے از اوصاف صادقان راہ آنست کہ یفید لکل مستفید ویستفید من کل مفید فقرہ ثانی

آنکس کہ روشنائی نور شعور یافت — نور محمدست کہ اول ز ذات بجست — در عقل و نفس آمدہ نیکا عبور یافت
حرف نخست ابجد ایجاد ذات اوست — کان حرف کاتب ازل اصل سطور یافت — فرقان وصف اوست کہ توریت کردہ طی
انجیل در نوشتہ زبر بر زبور یافت — عقل از کمال اوست چو از آفتاب چشم — نزدیک خیرہ رو نتواند زدور یافت

وہمچنانکہ شکر وسپاس خالق موجودات از حیطہ امکان واحاطہ انسان بیرون ست مدح وثنای سید کائنات از مجال شرح وبیان افزون وہر چہ جز مرتبہ احدیت متعین ست حقیقت محمدیہ از امعین ست وانچہ جز مرتبہ ذات احد مبہم صفات احمد آن را مبین وہر چہ از انوار علوی وسفلی ظاہر ست ہمہ از پرتو نور آن اجل مظاہر ست پس در حقیقت تقصیر از ادراک صفات حق عین عجز از کنہ ذات آن کامل مطلق بود **قطعہ**

حق را بچشم اگر چہ ندیدند لیکنش — از دیدن جمال محمد شناختند — اورا بچشم دیدہ و نشناختند ازان
کز صورتش عشاوہ معنیش ساختند — او ندای ما عبد ناک از ذات واجب الوجود بر آرد دیگران صدای ما عرفناک

نسبت بآن مقصود ومقصد ہر موجود آولا احصی ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک گوید دیگران لا نستطیع صلوٰۃ علیک من نسبتک گویند **قطعہ**

او از خدا وہر چہ جز او مستثنی ازو — او جان جملہ عالم وحق جان جان شمار — خیر الوریٰ امام رسل مظہر اتم
حق در ازل برابر آئینۂ وجود — آئینۂ حقیقتش آورد در وبرو — حق را بغیر واسطۂ ذات او ومجو
اینجا لطیفہ است اگر بشنوی نکو — از اول انچہ در دوم افتد بود بعکس — آئینہ را مقابل آئینہ چون نہند
نقش وجود راست نشیند باین طریق — بشناس این دقیقہ مزن دم بگفتگو — گردد درست باز ازین چون فتد دو
در آن باعث خلقت عالم ست

ودر آخر واسطۂ ہدایت بنی آدم در باطن مربی ارواح ودر ظاہر متمم اشباح کاسر ارکان ادیان ودول ناسخ احکام ملل ونحل فص خاتم وجود نقش فص معرفت وشہود مقصود ومعتکفان مقصورۂ افلاک مقصد سالکان مظلمۂ خاک متمم مکارم اخلاق مکمل کاملان آفاق حاجز منزلین وجود وعدم برزخ بحرین حدوث وقدم جامع نسخہ امکان وجوب موجب ابطہ طالب ومطلوب عزیز مصر صمدیت ملک مملکت احدیت مظہر حقیقت فردانیت مظہر صورت رحمانیت سر مکتوم غیب لاہوت طلسم معلوم کنج جبروت مروح ارواح ملکوتیہ مزین اشباح ناسوتیہ بدایت خط ولایت نہایت دائرۂ نبوت مظہر اتم رحمت اعم عقل اول ترجمان ازل نور انوار سر اسرار ہادی سبل سید رسل نور رائنی سر آبہی حبیب اعلی صفی اصفی امجد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم **قطعہ**

شاہ رسل شفیع امم خواجۂ کون — نور بدی حبیب خدا سید انام — مقصود ذات اوست دگر ہا ہمہ طفیل
منظور نور اوست دگر جملگی ظلام — ہر رتبہ کہ بود در امکان بر وست ختم — ہر نعمتی کہ داشت خدا شد بر و تمام
برداشت الطبیعت امکان قدم کران — از سدرہ تا بعبدہ ست من المسجد الحرام — تا عرصۂ وجوب کہ اقصای عالم ست
کانجا نہ جاست نے جہت ونے نشان ونام — سر بست بس شگرف در ینجا بہیچ ہان — از آشنای عالم جان پرس این مقام

ابیات

رسول کریم نبی عم نبیہ — رفیع شفیع عزیز وجیہ — بشیر نذیر سراج منیر

رحیم فخیم عظیم خطیر — رضیّ وصیّ تقیّ نقی — سخی بهی علی ملی — عطوف رؤف کریم رحیم
علیم رحیم سلیم کلیم — خسف القمر بجاله — عجز البشر بکماله — نطق الحجر بجلاله
صلوا علیه وسلموا — ملاء الخلاء بخیره — خرق السماء بسیره — ماساغ ذاک لغیره
صلوا علیه وسلموا — شرق المکان بنوره — سر الزمان بسوره — نسخ الملل بظهوره
صلوا علیه وسلموا — کشف الشبه ببیانه — رفع العلی بمکانه — اکرم برفعة شانه
صلوا علیه وسلموا — فلتهتدوا الشریعته — ثم اقتدوا الطریقته — فتحققوا الحقیقته
صلوا علیه وسلموا — اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَاَصْحَابِهٖ وبرین قیاس

کمالات آل کامل الاحوال و صفات اصحاب او افراد النصابش و انواع نعم و اصناف احسان ایمه اهل کرم بیرون از حصر و احصاست خارج از حیطه استیفا و استقصا همه انهار آن دریا و اقمار آن بیضا اند هر فیضے که ورود یافت مهر نوری که در دین تافت بوساطت ایشانست هر نهری را آبی دیگر و هر قمری را تابی دیگر و هر یک از کتاب فضل فصلی دیگر و بابی دیگر ست یکی بصدق و سداد موصوف و دیگری بعدل و داد معروف یکے بسجیه حیا موسوم و دیگری بعلم بی انتها معلوم خلافت نامه خاتم نبوت چون بمهر خاتم ولایت رسید تمام شد و دور خلافت باختتام کشید قطعه

اصحاب پیمبر همه مستغرق نورند — در شعشعهٔ ذات چه از دور و چه نزدیک
ای در ره ظلمات ضلالت رشید حیران — بی نور هدایت مرو اندر شب تاریک
چون جسر صراط ست پسی و شن و باریک — خوش راه غریبی ست عجب مشکل و آسان

بعد ازان چندان شعب و شجرات و فروع و ثمرات از خاتم ولایت که شجره علم هدایت بوی منتهی میشود برآمدند که بر مثال شجره طوبی هر طرف ظلال کمال انداختند و عالم را بنور جمال ولایت منور ساختند خصوصًا اولاد امجاد و احفاد عالی نژاد آنحضرت که بحکم وراثت حقیقی و مناسبت ذاتی از همه نصیبے وافر و فیضے کامل تر برداشتند و بحکم عصمت ذاتی لوای ولایت معنوی برافراشته ریاست صورت را بدیگران گذاشتند رباعی

نواب نبی بمکاب دین ایشانند — حکام ولایت یقین ایشانند
از کشتی نوح و بحر موسی گوئی — مقصود و مراد حق همین ایشانند

انقطاع نه پذیرد و فلک ولایت جز باین اقطاب قرار نگیرد قطعه

همچو در ماه نور خورشید ست — از ازل تا ابد بود ظاهر — ظاهر از اهل بیت نور نبی — تا نگه این نور نور جاوید ست

و از میان ایشان هر که را خواست قطب اقطاب عالم و غوث بنی آدم و مرجع ثقلین و مشهود مغربین گردانید و بمسند تمامی دین و مجدد شرع متین گردید اگرچه جمال محمد در تمام آل محمد تابان ست لیکن در یکجا جمالی دیگر ست و کمالی دیگر ست جمال جمال محمد ست و کمال کمال محمد اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ

عالم ظهور نور کمالی محمد ست — آدم مثال حسن و جمال محمد ست — اد آفتاب روز قیامت چه غم بود
آن را که در پناه ظلال محمد ست — ای غرقه گناه طوفان غم مترس — کشتی نوح عصمت آل محمد ست

اگر مصدوق این بنده است. کلمهٔ اولی مصداق حال ایشان خواهد بود بیت یقین، میدان که شیران شکاری + درین ره خواستند از مور یاری + یکی از طالبان راه گفته ست اذا وجدت من هو اعلم منی فذلک یوم استفادتی و اذا وجدت من هو دونی فذلک یوم افادتی و اذا وجدت من هو مثلی فذاک یوم مذاکرتی و اذا لم اجد احدًا من هؤلاء فذلک یوم مصیبتی بارے درین زمانه که ما ئیم سخن نیز غنیمت ست تا بعد ازان توفیق کار کرا بخشند و تواصوا بالحق و تواصوا بالصبر در رقعه شریف مذکور بود که چیزے در کار ست که نه قوت آنکه بپای مردی طلب مجازی مجاهده کند و نه چشم آنکه بحق را از مبطل ممتاز ساخته دست بفتراک صاحب دولتے زند علم شریف محیط خواهد بود باآنکه این ره را درین زمانه علاجی پیدا نیست کدام طالب صادقی که باین مصیبت خون در جگر نباشد و باین حسرت در مانده نبود و انچه از کلمات بعضے عرفا لایح می گردد آنست که این مرد شناسی و ولی یابی بیرون دائره وسع و طاقت طالب ست باوجود ضروبط و موازین که برای معرفت این کار نهاده اند و تعیین نموده و گواهی میدهیم

Marfat.com

اما بعد فقیر حقیر اضعف عباد الله القوی الباری **عبد الحق** بن سیف الدین الترک الدہلوی البخاری معروض میگرداند که بر ارباب الباب و اصحاب ابصار که زمرهٔ اہل خبرت و اعتبار اند محقق و مقرر ست که موثر ترین حالات بلکه افضل عبادات مصاحبت اہل کمال و مجالست مقربان درگاه ذو الجلال ست زیرا که بمشاهدهٔ استقامت احوال ایشان سالک را همتی دست دهد که تحمل اعباء عبادت بر داشت مشاق ریاضت که لازم سلوک این طریق ست آسان شود بلکه بمعاینهٔ جمال ایشان نوری در دل افتد که ظلمت ریب و ارتیاب که علت بعد و حجاب ست زائل گردد و اگر فرضًا این شخص را استعداد استفاده این کار و قابلیت استفاضهٔ انوار داشته باشد تا تاثیر صحبت بوجود آید و فائده محاذات روی نماید لیکن بقیاس و استدلال بر وجود لذت و کمال که مخصوص ارباب حال باشد از ایمای این طریقه کرقسمی از ولایت ست محروم نماند ابیات

هیچ نایافته در خود اثری	ای که از کشمکش قال و مقال
یا خود از کوشش آن بس دوری	نشنیده ز کسان جز خبری
لیکن اندر پی انکار مرو	باش کین راه گذاری دگرست
کوشش و سوزش عشق ایشان را	از جهان منکر این کار مرو
زین طلب گر نه خدا یافته اند	که درین ره چه طلبها دارند
مال اسباب فدا سازی چیست	این همه بهر چه بشتافته اند
باری از نیست ترا وجدانی	کشف اگر نیست قیاس تو کجاست
	معتقد باش و بیار ایمانی

نیستت حالت ارباب کمال	کاملان و مشاهدهٔ جمال عارفان استماع اخبار و تتبع آثار ایشان در همت فرمائی و ظلمت زدائی همان
قابل کار نه معذوری	تاثیر دارد که صحبت و مجالست بلکه این نیز نوعی از صحبت ست که جمال وقت و روی از غبار کدورت
هر کسی قابل کاری دگرست	بشری و حجاب صورت عنصری مصفاست و صفائی حسن عقیدت از مشاهدهٔ عادیات و اطلاع بر زلات
بنگر این حالت درویشان را	و در دفاتر و صحائف جمع آورده زیوری دیگر بر جمال آن فزوده و ورای تسلی و تثبیت و التفات و اعتبار
در طلبها چه تعبها دارند	آن را فوائد و منافع بسیار ست اول آنکه وجود اولیا را الله رحمتی ست شامل و نعمتی بهمه کس واصل پس
در طلب این همه جانبازی چیست	بموجب وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ذکر مناقب و فضائل ایشان که در معنی شکر این نعمت عظمی
عقل گو درک حواس تو کجاست	و عطیهٔ کبری ست لازم باشد و اعتقاد و محبت این صفا کیشان واجب و متحتم **ربا ـــ عی**
و بعد از حرمان دولت صحبت	

هر کس که کمال اولیا را نشناخت	این نعمت خاص بے بہا را نشناخت
میدان بیقین که او خدا را نشناخت	پس شکر نگفت و حب ایشان نگزید

دیگر آنکه ذکر این محبوبان آگه و محبان درگاه باعث نزول رحمت و سبب وصول قربت ست زیرا که هر محبوب را ذکر محب خود خوش آید و محب را وصف محبوب محبوب نماید دیگر آنکه

Marfat.com

کتوبات شیخ

که آن ضوابط و قواعد حق ظاهرست و تجاوز ان تعسف باطل اما هنوز کار مشکل ست و نقاب حجاب و ابهام بر جمال مقصود حائل گویند که طریق منحصرست در آنکه یکے را با صاحب دلی الفتے دست دهد درین صورت اگرچه مدت صحبت قصیر باشد کار تمام ست و بی نعمت الفت اگر سالها صحبت اتفاق افتد فائده ندارد و نتیجه نیارد و اصل همین محبت و الفت ست صحبت ممتد باشد یا کوتاه لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ اکنون معلوم شد که دریافت اولیا و شناخت مردان و استفاده و اقتباس نور ولایت بسعی پاے طلب عادی و بزور بازوے قوت ممیزه نیست مگر وی سبحانه و تعالی مددی فرماید و گره ازین کار بکشاید بهمه حال براه نا امیدی نباید رفت و از دعا و سوال این مطلب و الحاح و اضطرار دران نباید نشست که وے عز و علی اجابت کنندهٔ دعا و عطا باش فقرا ست الیه علی کل شیء قدیر نقلے چند مناسب مقصود و جامع مطالب از حضرات مشائخ حاضر وقت ست نوشته می شود مطالعه آن و تکرار و تردد نظر دران بغایت موثر و منور می نماید بهتر که بذکر آن پردازد و عبارت

این عبادتی ست که بهر حال در جمیع محال بی کلفت و محنت از دست هر کس حاصل ست و باوجود آن
اینچنین جزای جزیل که قرب رب جلیل ست بران و اصل دیگر آنکه چون نقل اخبار و حکایت ماضی و مستقبل
و تضییع اوقات بذکر احوال اواخر و اوائل مالوف عادت و مانوس طبیعت گشته است پس اشتغال بذکر احوال
اهل کمال که مثمر سعادت مبدأ و مآل ست بهمه حال بهتر باشد تا قضای مقتضای حیلت و عادت متضمن
طاعت و عبادت باشد دیگر آنکه لابد میان ذاکر و مذکور علاقه مناسبتی و محبتی باشد که باعث بر ذکر گردد
پس ذکر حکایات صالحین بجهت آنکه منبئی از مناسبت باطن ست ذاکر را در ظاهر نیز از ایشان نماید
و بزی صلاح و حلیهٔ فلاح بیارآید دیگر آنکه هر کس که فضائل و مناقب اسلاف استماع نماید بضرورت دریابد
که چندین بعد از مضی قرون و ادوار و تمادی دهور و اعصار هنوز ذکر فضائل پیشینیان می گویند سبب
آن جز حسن عمل و کردار نیک نیست پس داند که حیات ابدی و سعادت ازلی در حسن عمل ست و شاید
که تصور این معنی مخبر و باعث بر کسب خیرات و مبرات گردد دیگر آنکه تواند که ذکر خیر این طائفهٔ علیه سبب
ترویح ارواح مقدسه ایشان گردد و همچنانکه دمی ایشان را درین جهان بخیر ذکری کند ایشان نیز بحکم
تخلق باخلاق الهی او را در ان عالم به نیکی یاد نمایند و ابواب اعانت و امداد بر روی طالب بگشایند
دیگر آنکه چون وی نشر مناقب و ذکر حمائد گزشتگان می کند بحکم کما تدین تدان امیدوار باید بود که بعد
ازوی باوی نیز همین معامله کنند رَبِّ هَبْ لِی حُکْمًا وَّ اَلْحِقْنِی بِالصَّالِحِیْنَ وَاجْعَلْ لِّی لِسَانَ صِدْقٍ
فِی الْاٰخِرِیْنَ

قطعه

چو من بخیر کنم یاد رفتگان دارم	امید آنکه مرا هم بخیر یاد کنند
چو شادی کنم ارواح دیگران شاید	کسان بسند دمم انیز روح شاد کنند

بعلاقهٔ این امور و ملاحظهٔ این معنی من ابجد خوان لوح نادانی را هوس آن شد که بذکر مناقب و مفاخر این طائفهٔ علیه زبان
گشایم و از ارواح مقدسه حضرات مشایخ قدس الله اسرارهم استعانت نمایم تا ایشان را وسیله سازم
بجناب پیر دستگیر که قطب عالم و غوث بنی آدم ست و استعانت و استمداد من در مبدأ و معاد منحصر
در وست و توسل من در دنیا و آخرت مقتصر بر لطف و عنایت او اگرچه من گناهگار بدکردار را چه یارای
آنکه نام خدا ندیشان بر زبان آرم و خود را در زمرهٔ مادحان و واصفان ایشان بشمارم لیکن

هیهات من از کجا و این کار کجا	درخورد من ضعیف این بار کجا
در طاقت تقریر من زار کجا	اوصاف بزرگان ز شمار افزونست

و چون ذکر از مشایخ از دیار عرب و عجم در کتب و صحائف ارباب
معارف مسطور و مذکور شده است چنان مخطور خاطر ناتر شد که انچه از اخبار و آثار ثبت آن درین
اوراق اختیار افتد بعد از ذکر حضرت پیر دستگیر شیخ العالم و الغوث الاعظم فرد الاحباب قطب الاقطاب
غوث الثقلین شیخ محی الدین ابو محمد عبد القادر الحسنی الجیلانی رضی الله عنه مخصوص این دیار باشد
یعنی دیار هندوستان که مقام خاص غربا و محبان دودستان ست زیرا که اگرچه احوال بعضی

ایشان را بالجملة ایراد نماید
که آن بطریقه احتیاط اقرب
و از آکودگی تصرف اینجانب
ازکی و اطهر خواهد بود فرب
حال فقیه الی من هو افقه منه
قال الشیخ ابو العباس الخضری
رضی الله عنه ارتفعت الرتبة
بالاصطلاح و لم یبق الا الاقتداء
بالهمة و الحال فعلیکم باتباع
الکتاب و السنة من غیر زیادة
و لا نقصان و ذلک جار فی
معاملة الحق و النفس و الخلق
فاما معاملة الحق فبثلاث اقامة
الفرائض و اجتناب المحرمات
و الاستسلام للاحکام و اما
معاملة النفس فبثلاث الانصاف
فی الحق و ترک الانتصاف لها
و الحذر عن غوائلها فی الجلب
و الدفع و الرد و القبول و الاخذ
و الاداء و اما معاملة الخلق
فبثلاث توصیل حقوقهم الیهم
و التعفف عما فی ایدیهم و الفرار
مما یغیر قلوبهم الا فی حق واجب
لا محید عنه و کل مرد یاتی الرکوب
الخیل و آثر المصالح العامة او
اشتغل بتغییر المنکر فی العموم
او توجه للجهاد دون غیره من
الفضائل و معه حالة کونه
فی فسحة منه او راد استیفاء
الفضائل او متبع عورات
اخوانه متعللا بالتحذیر او عمل
بالسماع علی وجه الدوام
او اکثر الجمع و الاجتماع للتعلم
و تعلیم او مآل لارباب الدنیا
بقلة الدیانة او اخذ بالرخایص

Marfat.com

والدقایق دون المعاملات
وابینه عن العیوب او تصدر
للتربیة من غیر تقدیم شیخ او
امام او عالم او اتبع کل ناعق
وقائل بحق او باطل من غیر
تفصیل لاحواله او استهان
بمنتسب لله وان ظن عدم
صدقه بعلامة او مال للرخص
واتاویلات او قدم الباطن
علی الظاهر او اکتفی بالظاهر
عن الباطن او اتی من احدهما
بما لایوافق علیه الآخر او اکتفی
بالعلم عن العمل او بعمل عن الحال
او بالحال عنهما او لم یکن له اصل
یرجع الیه فی علمه وعمله ودیانته
من الاصول المسلمة فی
کتب الائمة ککتب ابن عطاء الله
فی الباطن وخصوصا التنویر
ومدخل ابن الحاج فی الظاهر
وفی کتاب شیخه ابن ابی حمزة
ومن تبعهما من المحققین فهو
هالک لانجاة له ومن اخذ
بهما فهو ناج مسلم ان شاء الله تعالی
وبالعصمة منه والتوفیق وقد
سئل رسول الله صلی الله علیه
وآله وسلم عن قوله تعالی علیکم
انفسکم الآیة فقال اذا رایت
شحا مطاعا وهوی متبعا و
اعجاب کل ذی رای برایه
فعلیک بخویصة نفسک
وقال علیه الصلوة والسلام
فی صحف ابراهیم علیه السلام
وعلی العاقل ان یکون عارفا
بزمانه مسکا للسانه مقبلا
علی شانه وعلی العاقل ان یکون

از مشاهیر ایشان مسطور و مزبور شده ولیکن اخبار اکثری از مشایخ و علما و اتقیای دیگر که از زمان ابتدای فتح اسلام که زمان ظهور این کرام درین دیار است در هر عصری و عهدی معروف و مشهور بوده اند در کتابی معین مبین و مسطور نیست مگر در بعضی ملفوظات و رسائل بعضی از تقریبات و وسائل مذکور شده و بالسنهٔ خواص و عوام مشهور گشته و جماعهٔ دیگر از متاخرین قریب این زمان که هنوز احوال و اوصاف ایشان بزبان قلم نرسیده و از السنهٔ اهل عصر بیرون نکشیده است پس درین صحیفه شریفه که مجموعه ایست از عجایب اخبار و آثار و غرائب حقائق و اسرار از ابتدائے زمان خواجه بزرگ معین الحق والشرع والدین تا منتهای الف عاشره که تاریخ کتابت این کلمات متین ست انچه از احوال و اقوال و اعمال و عرفا و مشایخ و بزرگان دین و مقتدایان ارباب یقین در کتب و رسائل و در ملفوظات مشایخ چشتیه و غیرهم در نظر آمده و از ثقات سموات که جانب صدق ایشان راجح بلکه متعین باشد باستعمال نوعی از تفرس و اعتبار و امتحان و اختبار که واجب وقت کاتبان تاریخ و مستمعان اخبار ست شنیده شده نوشته آمد و جماعهٔ دیگر از علما و صلحا که بسمت امتیاز موسوم و بصفت اشتهار معلوم بوده اند خصوصا از صلحای طبقه اسکندریه که زمان صلاح و تقوی و ورع و دیانت و صیانت بود و بسیاری از اکابر و علما از اطراف و اکناف عالم از عرب و عجم دران زمان تشریف آورده درین دیار توطن فرموده اند و جماعه دیگر نیز اگرچه بنشان ولایت و کرامت موسوم نبوده اند لیکن ذکر ایشان در محافل و مجالس بخیریت میرانند و بعضی جهات خیرات ممتاز و متفرد میدانند شاید که بعضی تقریبات و مناسبات مذکور نشده باشد و باین ملاحظه این کتاب را **اخبار الاخیار فی اسرار الابرار** نام شد و در تعریف و توصیف حد و اندازه را نگاه داشته و طریقه مبالغه افروگذاشته انچه مناسب حال هر یک بود نگاشته آمد و انچه از تصنیفات و تالیفات و مکاتیب و رسائل ایشان که در معاملات طریقت و مکاشفات حقیقت یاد روعظ و نصیحت و ارشاد و تربیت در نظر رسید البته چیزی از وی ثبت گردید و اگرچه در بعضی مواضع بسبب اشتمال بر فوائد و منافع بکثرت و طول انجامیده مساق کلام از اتساق و انتظام برآمده باشد ولیکن چون مقصود ازین جمع استفادت سالکان این راه و طالبان درگاه است استقامت وقت مصنفان طریقه فضیلت و متکلفان شیوه صیانت ازان باقی ننمود و اگر یکی مطمح نظر بسیاق قصص و حکایات برگمارد و گوتا آن اوراق گردانیده رد مقصود خود آرد و اگر در وقت کتابت آن نیز قصد اختصار کند و بر انچه ازان کلمات مقصود او افتد اقتصار نماید نیز رخصت ست و همچنین باید که در هر جا که بر سهو و خطا وقوف یابند در طریق اصلاح و تصحیح آن شتابند ان الله لا یضیع اجر المحسنین و انچه مناسب حال کاتب این سطور عصم الله و وقاه عن التفرقة والفتور افتاده انست که ذکر بزرگان که تمیز و تعیین درجات و مراتب ایشان در وسع و طاقت مسکینان ست

بترتیب وقت وزمان کردہ آید وتقدم وتاخر زمانی را رعایت نماید باادب واحتیاط نزدیک تر خواہد بود اگر در بعضے مواضع بسبب بعضے از تقریبات ومناسبات شاید کہ خلاف این تقریر نیز بوقوع آمدہ باشد۔

طبقہ اول در ذکر خواجہ بزرگ معین الحق والدین کہ سرحلقہ مشائخ کبار واقدم سلسلہ چشتیہ این دیارست واہل عصر واز خلفا ومریدان وغیرہم تعین پذیرفتہ۔

طبقہ دوم در ذکر شیخ فرید الحق والدین گنج شکر ومعاصران ومریدان ایشان مقرر شدہ۔

طبقہ سوم از زمان شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی واہل زمان ایشان ثبت یافتہ وہکذا علی ہذا الترتیب الی عصر ناہذا رحمۃ اللہ علیہم اجمعین بعد ازان ذکر جماعہ از مجاذیب بی ملاحظہ تقدم وتاخر وہمچنین جماعۂ از صالحات بی ملاحظہ مذکور مزبور گشت وخاتمہ در ذکر بعضے از اسلاف کاتب حروف ومجملی از احوال ایشان رحمۃ اللہ علیہم وتفصیل احوال والد ماجد قدس سرہ وتتمیم آن باجرای کلام بعض اد باجرای خود ومناجات بدرگاہ مجیب الدعوات وختم کتاب بنعت سید کائنات صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ثبت یافت الحق مجموعہ ایست کہ اگر فقیری وقت خود را بدان خوش کند جائی آن دارد اگر سالکی مطلوب خویش ازان طلب امید کہ روی بجرمان نیارد باشد کہ بقبول درگاہ مقبول گردد وبحصول مقصود موصول آید

ابیات

دارم امید از خدای جہان	کہ دہد از قبول خویش نشان
بقبول خودش کند موصول	سوی اہل دلش رواں سازد
ای خدا زار و دلفگارم من	بکس و بی نوای زارم من
جز تو ام ہیچ دستگیری نیست	مفلس و کمترین گدائے توام
نظرے رحمتے بمن فرما	بر دلم لطف خویشتن فرما
انت نعم الوکیل والمولی	وصلی اللہ تعالی علی

خیر خلقہ محمد وآلہ اجمعین الطیبین الطاہرین

قطب الاقطاب فرد الاحباب الغوث الاعظم شیخ شیوخ العالم غوث الثقلین امام الطائفتین شیخ الطالبین شیخ الاسلام محی الدین ابو محمد عبد القادر الحسنی الحسینی الجیلانی رضی اللہ تعالی عنہ

از اکمل اولیاء اہل بیت واز اعاظم سادات حسنیہ است از احفاد عبد اللہ محض بن حسن مثنی بن امام المسلمین حسن بن امیر المومنین علی مرتضی ست رضوان اللہ وسلامہ علیہم اجمعین منسوب ست بجیل کہ آن را جیلان وگیلان نیز گویند تولد شریف آنحضرت سنہ سبعین وبروایتی احدی وسبعین واربعمائہ است ومدت تصدر او مر تدریس وفتوی را سی وسہ سال ومدت کلام او بر مردم وارشاد خلق چہل سال

اربع ساعات ساعۃ یحاسب فیہا نفسہ وساعۃ یناجی فیہا ربہ وساعۃ یفضی فیہا لاخوانہ الذین یبصرونہ بعیوبہ ویدلونہ علی ربہ وساعۃ یخلی فیہا بین نفسہ وبین شہواتہا المباحۃ او کما قال رزقنا اللہ ذلک واعاننا علیہ ووفقنا بہ وصحبنا بالعافیۃ فیہ فانہ لاغنا ئنا فی عافیۃ وہو حسبنا ونعم الوکیل وصلی اللہ علی سیدنا محمد وآلہ وصحبہ وسلم تسلیما کثیرا دائما ابدا الی یوم الدین ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم شیخ ذکرہ اللہ بالخیر معنی تربیت اصطلاحی چنین تصویر وتقریر میفرمودند کہ در زمان قدیم مشائخ بودند مرشد وکمل کہ بنائے ربط وخلوات بر صفت خاص می نمودند وطالبان را در ان خلوات می نشاندند وامر طعام وشراب ایشان را بر موازین مصلحت واجتہاد معین می ساختند وباہر یکے ذکرے خاص وشغلے مخصوص تلقین وتعلیم می کردند وجز بر اداے فرض نماز بجماعت یا بجہت ضرورت دیگر بیرون نمی آوردند ودران وقت نیز نظر بر قدم داشتہ وسر وچشم بگوشۂ ردا پیچیدہ ونظر از التفات بیمین وشمال وزبان از غیر ذکر نگاہ میداشتند ودر ہر روزے وشبے مثلاً

Marfat.com

2B

وعمر آنحضرت نود سال و وفات او سنه احدی وستین وخمسمائة و در سنه ثمان وثمانین و اربعمائة که سال عمر آنحضرت بیشتر ده بود ببغداد قدوم سعادت لزوم ارزانی داشت و قصد اشیاخ و ائمه و اعلام امت و علمای سنت و اعیان دین نموده اول قرآن عظیم را بارو ایت و درایت و سر و علن بنعت اتقان تجوید فرمود و از اعلام محدثین و عظم مستندین و علمای متقنین استماع حدیث نموده و تحصیل علوم و تکمیل آن فرموده در جمیع علوم اصولاً و فروعاً و ندبتاً و خلافاً از جمیع اعلام بغداد بلکه کافهٔ علمای بلاد درگذشت حتی فاق الکل فی الکل و صار مرجع الجمیع فی الجمیع بعد ازان حق عز و علا او را بر خلق ظاهر گردانید و قبول عظیم و عظمت تمام در قلوب خواص و عام نهاد و بمرتبهٔ قطبیت کبری و ولایت عظمی مخصوص گردانید و جمیع طوائف از فقها و علما و طلبه و فقرا از اقطار ارض و آفاق عالم توجه بجناب عرش مآب او داد و ینابیع حکمت از محیط قلب او بر ساحل لسان جاری ساخت و از ملکوت اعلی تا بهبوط اسفل صیت کمال و آوازهٔ جلال او در افگند و علامات قدرت و امارات ولایت و شواهد تخصیص و دلائل کرامت او از آفتاب نصف النهار ظاهر و ما هر نر گردانید و مفاتیح خزائن جود و ازمهٔ تصرفات وجود را بقبضهٔ اقتدار او دست اختیار او سپرد و قلوب جمیع طوائف انام را مسخر سلطان هیبت و قهرمان عظمت او ساخت و کل اولیای وقت را در حفاظهٔ انفاس و ظل قدم و دائرهٔ امر او گزاشت تا مامور شد من عند الله بقبول و قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله و جمیع اولیای وقت از حاضر و غائب و قریب و بعید و ظاهر و باطن گردن اطاعت و سر انقیاد بنهاد نحو فامن الرد و طمعانی المزید فهو قطب الوقت و سلطان الوجود امام الصدیقین و حجة العارفین روح المعرفة و قلب الحقیقة خلیفة الله فی ارضه و وارث کتابه و نائب رسوله الوجود البحت و النور الصرف سلطان الطریق و المتصرف فی الوجود علی التحقیق رضی الله تعالی عنه و عن جمیع الاولیاء حلیهٔ آنحضرت نحیف البدن ربع القامة عریض الصدر عریض اللحیة و طویلها اسمر اللون مقرون الحاجبین فراصوت جهور و سمت بهی و قدر علی و علم و فی او صیت و صوت و سمت و صمت و در کلام آنحضرت نوعی از سرعت و جهر بود که سامع را رعبی و هیبتی در دل می افزود و از جملهٔ خوارق کلام او آن بود که در شنیدن آن قریب و بعید یکسان بودند و بحسب قرب و بعد مکان مجلس تفاوتی ظاهر نمی شد و در وقت تکلم او هیچکس را جز سکوت و انصات گنجایش نداشت و نزد امر کردن بچیزی جز مبادرت بامتثال صورت نمی بست و هر کرا نظر بر جمال با کمال او افتادی اگرچه در قساوت قلبی متمکن بودی خشوع و خضوع دست دادی و هر گاه بمسجد جامع برآمدی خلائق همه دست بدعا آوردندی و حاجات خود را از درگاه قاضی الحاجات خواستندی **نقل ست** که روزی آنحضرت در مسجد جامع عطسه زد و از مردم آواز یرحمک الله و یرحم ربک چندان برخاست که مستنجد بالله خلیفه که در مقصورهٔ جامع نشسته بود متوهم شد و پرسید که اینچه فریاد ست گفتند که شیخ عبد القادر عطسه زده است و مردم

کمیا رود و بار از کیفیت احوال و خواطر و ارادات و معاملات پرسیده بر انچه مصلحت وقت و موافقت مزاج و اصلاح کار باشد از تغیر حال طعام و شراب و شغل و ذکر تصرف می فرمودند همبرین صفت بعینها در رنگ معالجهٔ طبیب حاذق مر مریض را تسلیک نموده هر یکی را بعد از مدتی معین بعضی را یکسال و بعضی را شش ماه و بعضی را یک اربعین و بعضی را زیاده و بعضی را کم ازان خلوت کامل و وصل می برآوردند اینست مراد تربیت اصطلاحی و اینچنین بود طریقه تربیت قدما مر طالبان را و این نوع تربیت درین زمان منعدم شده و انقطاع پذیرفته است و لم یبق الا الافادة بالهمة و الحال مراد همت و حال شیخ مرشد ست میفرمودند که افادهٔ ارشاد بهمت و حال چنان باشد که شیخ طالب را در ظاهر تعلیم احکام شریعت و ارشاد آداب طریقت مشغول دارد و در باطن همت و حال خود را باندازهٔ قوت و نفوذ ی که دارد بتسدید و تسلیک طالب برگمارد و بقبول و عمل و حال ارشاد و تکمیل وی کند این طریقه نیز بعد از مدتی بر تفاوت استعداد و استمداد و توجه و اعتقاد طالب و همت

Marfat.com

تشبیت او کرده اند **واما علم** آنحضرت نقل ست که روزے قاری آیتے از قرآن در مجلس او برخواند
آنحضرت وجهے در تفسیر آن بیان فرمود وجهے دیگر و دیگر تا یازده وجه تا اینجا علم حاضران مجلس همراه بود
بعد ازان در بیان وجوه دیگر شروع نمود و با تمام اربعین وجها فاده فرمود در هر وجه را سندی اتصال
رسانید و بر هر وجه دلیلے و هر دلیلے را تفصیلے داد که موجب تعجب حاضران گردید بعد ازان فرمود گذاشتیم
قال و باز آمدیم بحال لا اله الا الله محمد رسول الله این کلمه گفتن و شور شے و ضبط ابے درد لهاے
حاضران او فتادن و جامهای پاره کردن و در بصحرا نهادن **نقل ست** که جناب آنحضرت مرجع علماے
عراق بلکه محط رحال طالبان آفاق بود از جمیع اقطار عالم فتادی پیش آنحضرت آمدی و بی سبق و مطالعه
و تفکر جواب بصواب ثبت فرمودی و هیچکس را از حذاق علماء کبار عظام مجال خلاف و تکلم در ان نبودے یکبار فتوی آمد از جانب بلاد عجم که صورت او این بود چه می گویند سادات علماء در مردی که سوگند
خورد به سه طلاق بران که حق تعالی را عبادتے کند که در وقت اشتغال بان عبادت هیچ یکی از افراد
انسانی در هیچ مکانی او را در ان عبادت شریک نباشد کدام عبادت او انماید که از عهده وحنث این
حلف برآید بعد از انکه علماے عراقین در جواب این سوال متحیر و بعجز از دریافت آن معترف گشته بودند
پیش آنحضرت آوردند دی بمجرد تطر در ان فرمود یخلی له المطاف و یطوف اسبوعا وحده و یجعل یمینه یعنی خالی
ساخته شود برای آن شخص جانی طواف خانه کعبه تا طواف کند تنها و از عهده یمینی که خورده است
برآید زیرا که طواف عبادتی ست هیچکس از آدمیان در ان زمان با او همراه نیست **واما طریق** آنحضرت
در سلوک بحب شدت و لزوم نظیر نداشت و هیچکس را از مشائخ عصر طاقت آن نبود کبادی همت
جوید در شدت ریاضت و قوت مجاهدت و طریق او تفویض بود و موافقت و تبری از حول و قوت
و قبول در تحت مجاری اقدار بموافقت قلب در روح و نفس و اتحاد ظاهر و باطن و انسلاخ صفات
نفس باغیبت از رویت نفع و ضرر و قرب و بعد و فراغ قلب و خلوص سری با تجاذب شکوک و تنازع
اغیار و تشویش بقایا و با بقاء تفرقه و اتحاد قول و فعل و معانقه اخلاص و تسلیم و تحکیم کتاب و سنت
در هر خطره و لحظه و وارد و حال و ثبوت مع الله فی کل الاحوال و تجرید توحید و توحید تفرید با حضور در موقف
عبودیت که مستمد ست از لحظه کمال ربوبیت و حفظ احکام شریعت با مشاهده اسرار حقیقت **نقل ست**
که آنحضرت فرمود که مدت بست و پنج سال بر قدم تجرید در صحرائی عراق و خرابهای او می گشتم بجائی
که نه هیچکس مرا می شناخت و نه من کسے را طوائف رجال الغیب و بنی الجان بر من می آمدند و ایشان
را طریق حق تعلیم می کردم و تا مدت چهل سال نماز فجر را بوضوء عشای گزاردم و تا پانزده سال بعد
از ادای نماز عشا قرآن مجید استفتاح می نمودم و بر یکپای ایستاده و دست در میخ دیوار زده تا وقت
سحر ختم می کردم و از شبانه روز تا چهل روز می گذشت که قوت نمی یافتم و خواب نمی کردم و تا پانزده سال

وحال و تصرف و کمال شیخ
تاثیری پیدا آرد و تاثیر بحبت
و نفوذ بهمت نورانیت و صفاے
احوال شیخ بطالب سرایت
کند اینست طریق افاده بهمت
و حال می فرمودند که این طریق
درین زمان باقی ست و افراد
مشائخ که طالبان را باین طریق
تسلیک می فرمایند موجود اند
و ذلک ایضا نادر و میسر شود
که مشائخ را درین طریق نیز
دور و دش ست بعضے در
ابتدای کار طالب را باختیار
از مالوفات عادت و مانوسات
طبیعت و از اوضاع و اطوار
سابق که دارد بیرون آرند
بعد ازان ایشان را در کار
حق و روش طریقت استعمال
نمایند. بعضے دیگر طالبان را
هم بحال خود بگذارند و در اخراج
ایشان از مالوفات استعجال
نکنند تا بتانی و تدریج بامداد
و اعانت همت و حال و تربیت
صفا و نورانیت باطن در سیرے
که خدا خواسته باشد خود بخود
از ظلمات رذائل برآمده
بانوار حمائد متصف شوند
می فرمودند که این طریق اقرب
و اسهل و ارفق ست و طریقه
شیخ ما در تربیت مریدان همین
طریق بود و الله الموفق انتهی
کلام الشیخ و در لزوم اقتدا
بشیخ مرشد یا اکتفا بعلم و تتبع
کتب مشائخ در سلوک این طریق
نیز تفصیل و اختلاف ست

Marfat.com

قال الشیخ الکامل العالم العارف القیم الفاروق سیدی احمد الشهیر برزوق فی کتاب قواعد الطریقة فی الجمع بین الشریعة والحقیقة قد تشاجر فقراء الاندلس من المتاخرین فی الاکتفاء بالکتب عن المشایخ ثم کتبوا للبلاد واستفتوا فیه العلماء فکل اجاب علی حسب فتحه وجملة الاجوبة دائرة علی ثلاث اولها النظر للمشایخ فشیخ التعلیم یکفی عنه الکتب للبیب حاذق یعرف موارد العلم وشیخ التربیة یکفی عنه لصحبة لدین عاقل ناصح وشیخ الترقیة یکفی عنه اللقاء والتبرک واخذ کل من ذلک جزء واحد ثم الثانی النظر لحال الطالب فالبلید لابد له من شیخ یربیه واللبیب یکفی الکتب فی الترقیة لکن لا یسلم من رعونة نفسه وان وصل لاستلاء العبد برویة سیبه الثالث النظر للمجاهدات فالتقوی لا یحتاج الی شیخ لبیانها وعمومها والاستقامة یحتاج الیه الشیخ فی تمییز الاصلح فیهما وقد یکتفی ووزن اللبیب بالکتب ومجاهدة الکشف والترقیة لابد فیها من شیخ یرجع الیه فی فتوحها کرجوعه علیه الصلوة والسلام للعرض علی ورقة للعلم باخبار النبوة ومبادی ظهورها حین فاجاه الخ وهذه الطریقة

در برج بغداد که اورا بجهت طول مکث من در وے برج عجمی گویند مشغول بودم و باخدا عهدی بستم که نخورم تا نخورانند و مدتهای مدید برین میگذشت و عهد نمی شکستم و هرگز عهدی که باخدا بستم نشکستم فرمود وقتی در بعض سیاحات شخصی پیش من آمد و استدعائے صحبت کرد باشرط صبر و عدم مخالفت و آن شخص مرا در یکجائے بنشاند و برفت و وعده کرد که تا نیایم ازینجا برنخیزی سال تمام برین حال گذشت و آن شخص پیدا نشد و من بر وعده آنجا نشسته بودم بعد از انقضای مدت یکسال باید و مرا نشسته یافت بار دیگر همچنین وعده کرد و رفت تا سه مرتبه این چنین واقع شد نوبت آخر با جوزنان و شیر آورد و گفت که من خضرم و ما موریم که با تو این طعام بخورم طعام را خوردیم پس گفت برخیز و در بغداد برو و بنشین و ترک سیاحت کن پرسیدند درین مدت سه سال قوت از کجا بود گفت از هر چه پیدا می شد و بر زمین افتاده می بود **نقل ست** از شیخ ضیاء الدین ابو نصر موسی که گفت شنیدم از والد خود شیخ محی الدین عبد القادر رضی الله عنه که در بعضے سیاحات بدشتی افتادم که در انجا آب نبود چند روز در انجا بودم و آب نیافتم تشنگی غلبه کرد حق سبحانه تعالی ابری برگماشت که بر من سایه کرد و قطرات چند از وے بچکید که بدان استکین یافتم پس نوری ساطع شد که تمام افق را در گرفت و صورتی عجیب از ان میان ظاهر شد و ندا در داد که یا عبد القادر منم پروردگار تو حلال کردم بر تو هر چه حرام ساختم بر غیر تو بگیر انچه طلبی و بکن هر چه خواهی گفتم اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و در شوای ملعون این چه سخن ست ناگاه آن روشنائی به تاریکی مبدل شد و آن صورت دود گشت و گفت یا عبد القادر نجات یافتی تو از من بواسطه علم تو باحکام پروردگار و فقه تو باحوال منازلات خود و من بمثل این واقعه هیچ کس را از اهل این طریق از راه بردم که یکی از انها بجای خود نایستاد این چه علم و هدایت بست که حق تعالی ترا عطا فرموده گفتم بعد الفضل والمنة ومنه الهدایة فی البدایة والنهایة **واما وعظ** آنحضرت **نقل ست** که فرمود در ابتدائے کار در یقظه و منام ما مور و منهی می شدم و غلبه می کرد بر من کلام بحدی که بی اختیار می شدم و قدرت سکوت نداشتم و حاضری شد در مجلس من دو سه از افراد ناس که از من سخن می شنیدند عاقبت اجتماع واژدحام مردم بجائی رسید که در مجلس جائی نشست نماند در مصلی شهر میر فتم و سخن میگفتم آنجائی گاه نیز بر مردم تنگ شد کرسی به بیرون شهر بردند و خلائق بی شمار از پیاده و سواری آمدند و ماورائی مجلس را گرد گرفته می ایستادند تا آنکه عدد نزدیک بهفتاد هزار میرسید **نقل ست** که در مجلس وعظ آنحضرت چهار صد نفر دوات و قلم گرفته می نشستند و انچه ازوی می شنیدند املای کردند و فرمود که در اول حال رسول خدا را صلی الله علیه وسلم و حضرت مرتضی را علیه رضوان الله در خواب دیدم که امر فرمودند مرا تکلم و انداختند در دهن من لعاب دهن و بگشاد بر من ابواب سخن **نقل ست** از مشائخ که هر گاه که شیخ محی الدین عبد القادر بکرسی بری آید وی گوید الحمد لله خاموش می گردد

Marfat.com

هر ولی خدائے کہ بر روے زمین ست حاضراً و غائباً و ازین جہت ست کہ این کلمہ را کہ می گوید در میان آن ساکت می گردد و اولیا و ملائکہ اژدحام می کنند در مجلس او و آنہا کہ در مجلس او حاضر شوند و نمانند بیشتر از آنہا کہ بنمایند یکی از مشائخ عصر آنحضرت گوید کہ یکباری از برای احضار جن دعوت کردم و غائم خواندم و ہیچ یکے از جنیان اجابت نکرد و حاضر نشد و آنچہ معتاد بود از زمان دیر تر کشید حیران شدم کہ سبب این تاخیر چہ باشد چون جماعہ از ایشان حاضر شدند پرسیدم کہ سبب تاخیر چہ بود گفتند کہ شیخ محی الدین عبد القادر وعظی فرمودند و ما ہمہ آنجا حاضر بودیم و بعد ازین اگر دعوت ما کنی در وقتی نکنی کہ شیخ در وعظ باشد کہ لاجرم در حضور ما تاخیری راہ خواہد یافت گفتم کہ شما نیز در مجلس وعظ او حاضری شوید گفتند کہ اجتماع ما در مجلس او بیشتر ست از ازدحام آدمیان و طوائف کثیر از ما بر دست او اسلام آورده اند و انابت نموده اند **نقل ست** کہ مجلس آنحضرت ہرگز از جماعہ یہود و نصاری و امثال ایشان کہ بر دست او بیعت اسلام آوردندی و از طوائف عصاة از قطاع طریق و ارباب بدعت و فساد در مذہب و اعتقاد کہ تائب می شدند خالی نبودی از یہود و نصاری بیشتر از پانصد و از طوائف دیگر بیش از صد ہزار بر دست او تائب شدند و از سوء سریرت باز آمدند و از اقسام دیگر خلائق خود چہ توان گفت **نقل ست** کہ در وقتی کہ آنحضرت بکرسی بر می آید یا بنوعی علوم تکلم می کرد و حاضران ہمہ از مشاہدہ ہیبت و عظمت ساکت و صامت می بودند ناگاہ در میان کلام می فرمودند مضی القال و عطفنا بالحال این گفتن و در مردم اضطراب و وجد و حال در آمدن یکی در گریہ و فریاد می در آمد و دیگری جامہ پارہ می کرد و راہ صحرا می گرفت و دیگری بیہوش می افتاد و جان میداد و قتہا بودی کہ از مجلس وعظ آنحضرت جنازہا بیرون می آمد از جہت غلبہ شوق و ہیبت و تصرف و قہر مان عظمت و جلال او و از آنچہ از خوارق و کرامات و تجلیات و عجائب و غرائب و حدوث اشیای عجیبہ و ظہور امور غریبہ در مجلس وعظ آنحضرت نقل کردہ اند خارج از حد حصر و احصاست وَلَوْ اَنَّ مَا فِی الْاَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ اَقْلَامٌ وَّالْبَحْرُ یَمُدُّهٗ و فرمودہ اند کہ جمیع اولیا و انبیا احیاء باجسادہ و اموات بارواح و جن و ملائکہ در مجلس او حاضر می شدند و حضرت حبیب رب العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و آلہ اجمعین نیز از برای تربیت و تائید تجلی می فرمودند و خضر علیہ السلام اکثر اوقات از حاضران مجلس شریف می بود و از مشائخ عصر ہر کرا ملاقات می کرد وصیت می نمود بملازمت مجلس شریف او و می فرمود من اراد الفلاح فعلیہ بملازمۃ ہذا المجلس **نقل ست** کہ آنحضرت روزے تکلم می کرد ناگاہ چند خطوہ برہوا بر آمد فرمود قف یا اسرائیلی و اسمع کلام المہدی چون باز بمکان خود رجوع نمود پرسیدند کہ این کہ بود فرمود ابو العباس خضر از مجلس ما می گذشت و تیزی گذشت پس رفتم بجانب او و گفتم کہ تیز مرو و سخن بشنو **نقل ست** کہ آنحضرت بر بالای کرسی می فرمود

قریبۃ من الاولی و ہشہ معہا و اللہ اعلم۔

الرسالۃ الثانیۃ اصول الطریقۃ للکشف الحقیقۃ

لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ

قال الشیخ شہاب الدین احمد الشہیر بزوق رضی اللہ تعالے عنہ و رضی عنا مجیبا لمن سالہ عن اصول طریقۃ اصول طریقتنا خمسۃ اشیاء تقوی اللہ عز و جل فی السر و العلانیۃ و اتباع السنۃ فی الاقوال و الافعال و الاعراض عن الخلق فی الاقبال و الادبار و الرضا عن اللہ فی القلیل و الکثیر و الرجوع الی اللہ سبحانہ فی السراء و الضراء فتحقیق التقوی بالرجوع و الاستقامۃ و تحقیق السنۃ بالتحفظ و حسن الخلق و تحقیق الاعراض عن الخلق بالصبر و التوکل و تحقیق الرضا بالقناعۃ و التفویض و تحقیق الرجوع بالحمد و الشکر فی السراء و اللجاء الی اللہ تعالی فی الضراء و اصول ذلک کلہ خمسۃ علو الہمۃ و حفظ الحرمۃ و حسن الخدمۃ و نفوذ العزیمۃ و تعظیم النعمۃ فمن علت ہمتہ ارتفعت رتبتہ و من حافظ حرمۃ اللہ حفظت حرمتہ و من حسنت خدمتہ وجبت کرامتہ و من انفذ عزیمتہ دامت ہدایتہ و من عظمت النعمۃ نی عینہ شکرہا و من شکرہا

Marfat.com

ای غلام تقاعد مکن در حضور خود در وقت قعود من اینجا ولایت این جاست درجات اینجاست ای طالب توبه بیا بسم الله ای طالب عفو بیا بسم الله ای طالب اخلاص بیا بسم الله در هفته یکبار بیاد اگر نتوانی در ماهی بیا و اگر نتوانی در سالی و اگر نتوانی در عمر خود یکبار بیا و بگیر هزار هزار چیز ای عالم قطع کن راه هزار ماه را تا بشنوی از من یک کلمه را و چون بیائی تو این جا نظر مکن بر عمل خود و زهد و ورع و احوال خود تا بگیری تو از من انچه نصیب تست و حاضر می شوند در مجلس من بطاین ملک خوص اولیا و غیبیان تا بیاموزند از من تواضع مرجناب مقدس را در هیچ نبی دولی نیست که حق تعالی او را خلق فرموده و بمجلس من حاضر نشده احیا باجساد و اموات با ارواح و میفرمود کلام من بر مردان غیب ست که حاضر می شوند از پس پرده کوه قاف قدمهای ایشان در هوا ست و دلهای ایشان در آتش از شدت شوق و لهب اشتیاق که بپروردگار خود دارند راوی گوید که درین مجلس که این سخن می فرمود ولد او سید عبد الرزاق در پایه اخیر در زیر قدم او نشسته بود سر بالا کرد و ساعتی حیران بود پس بیهوش افتاد و جامه و دستار او سوختن گرفت و آنحضرت از کرسی فرود آمد و اطفا آن نار کرد و فرمود تو نیز ای عبد الرزاق از ایشانی و بعد از قیام مجلس کیفیت آن حال را از شیخ عبد الرزاق پرسید او فرمود چون نظر بالا کردم دیدم که در هوائی مردان غیب ایستاده اند ساکت و مدهوش و تمام افق پایشان پرست و در لباس ایشان آتش در گرفت ست بعضا از ایشان در صیحه و بعضے در تواجد و بعضے بجای خود و بعضے بر زمین می افتند **نقل ست** که یکے از مشائخ عصر که شیخ صدقه نام داشت بخانقاه آنحضرت آمد و نشست و مشائخ دیگر نیز در انتظار برآمدن شیخ نشسته بودند چون برآمد بکرسی رفت و تکلم نکرد و قاری را نفرمود که آیتے بخواند و لیکن در مردم وجدی عظیم و شورشی غریب در گرفت از حد متجاوز شیخ صدقه بخاطر گذرانید و اعجبا شیخ سخنے نکرده و قاری چیزی نخوانده این همه وجد از کجا ست و چندین حالت از چیست آنحضرت بجانب او دید فرمود یا هذا مریدی از مریدان من همین لحظه از بیت المقدس بیک گام در اینجا رسیده است و بر دست من توبه کرده حاضران مجلس همه در ضیافت او ینند شیخ صدقه بدل خود باز گفت که هر که از بیت المقدس بیک گام اینجا بیاید توبه از چه چیز کند و احتیاج او بشیخ چه باشد آنحضرت بجانب او دید و گفت یا هذا توبه می کند کسیکه در هوای پرد تا باز بآن نرود و محتاج ست که بیاموزم او را طریق محبت خدا را بعد ازان فرمود کلامی که ترجمه او این باشد منم که تیغ من مشهور ست و قوس من موتور و تیر من رسنده و نیزه من بیخطا ست و اسپ من بی زین ست من آتش سوزان الهی ام من سلب کننده احوال من دریای بی کرانم من رهنمای و فتم من سخن کننده در غیر خودم و قتے دیگر در حالت بود و میفرمود منم محفوظ و منم ملحوظ ای روزه داران ای شب بیداران ای کوه نشینان پست باد کوههای شما ای صومعه نشینان منهدم باد صومعه شما پیش آید امر خدای را امر ما از خداست

استوجب المزید من المنعم حسب وعده الصادق واصول المعاملات خمسة طلب العلم للقیام بالامر وصحبة المشایخ والاخوان للتبصر وترک الرخص والتاویلات للحفظ وضبط الاوقات بالاوراد للحضور والاتهام النفس فی کل شی للخروج عن الهوی والسلامة من الغلط فطلب العلم آفته صحبة الاحداث بسنا وعقلا ودنیا ممن لا یرجع لاصل ولا قاعدة وآفة الصحبة الاعراض والفضول وآفة ترک الرخص والتاویلات الشفقة علی النفس وآفة ضبط الاوقات اتساع النظر بالفضائل وآفة اتهام النفس الانس بحسن احوالها واستقامتها وقد قال الله سبحانه وتعالی وان تعدل کل عدل لا یوخذ منها وقال الکریم ابن الکریم ابن الکریم ابن الکریم صلوات الله وسلامه علیه وعلیهم وما ابری نفسی ان النفس لامارة بالسوء الا ما رحم ربی والاصول التی تبتدا وی بها علل النفس خمسة اشیاء تخفیف المعدة عن الطعام واللجا الی الله مما یعرض عند عروضه والفرار من مواقع الفتن ومن مواقف البخشی وقوع الامر المتوقع فیه ودوام الاستغفار مع الصلوة

Marfat.com

ای راه روان ای ابدال ای اوتاد ای پهلوانان ای طفلان بیائید و بگیرید فیض را از دریائے
که کران ندارد بعزت پروردگار که نیکبختان و بدبختان همه عرض کرده می شوند بر من و نظر من در لوح
محفوظ است منم غواص دریاے علم و مشاهده الٰہی من حجة خداوندم بر تمامۂ شما و نائب رسول اللہ
و وارث اویم در زمین و نیز فرموده است آدمیان را مشائخ اند و پریان را مشائخ فرشتگان را
مشائخ و من شیخ همه ام **نقل ست** که آنحضرت در مرض موت می فرمود نسبتی نیست میان من
و شما و میان من و خلق تفاوت آسمان و زمین ست قیاس نکنید مرا بکسی و کسی را بمن و فرمود من
از ورائے امور خلقم و من ورائے عقول ایشانم یا اہل الارض شرقاً و غرباً یا اہل السماء حق تعالی
فرموده است وَاَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ من از انهاام که مرا خدا میداند و شما نمیدانید گفته می شود مرا
در شب و روز هفتاد بار دانما اختر تک و لتصنع علی عینی گفته می شود مرا یا عبد القادر بحقی که مرا بهت
تکلم کن تا شنیده شود از تو گفته می شود مرا یا عبد القادر بحقی که مرا بالست بخور و بنوش و بگو ایمن
ساختم ترا از رد سوگند بخدای عزوجل نکردم و نگفتم چیزی را تا مامور نشدم بدان و فرمود وقتے که تکلم
بکنم من بکلامی بر شما باد که تصدیق کنید آنرا که تکلم من ناشی از یقینی ست که شک را در وی مجال نیست
گویا گردانیده می شوم پس می گویم و داده می شوم پس می بخشم و امر کرده می شوم پس می کنم و عهده بر کسی
است که مرا امر کرده است و الدیة علی العاقلة تکذیب شما مرا از هر قاتل ست مردین شما را و سبب زوال
دنیا و آخرت شماست لنا سیاف انا قتال و یحذرکم الله نفسه اگری بود لگام شریعت بر زبان من هر آئینه
خبر می کردم شما را بانچه میخورید و می نهید در خانهای خود من میدانم انچه در ظاهر و باطن شماست
و شما در رنگ شیشها ئید در نظر من **نقل ست** که آنحضرت در نهایت کار بغایت جامه نفیس
پوشیدے رونے خادم پیش ابو الفضل بزاز رفت و گفت جامه می خواهم که گزی بدینار بود و بیش
و نه کم پرسید که این جامه برای که میخری گفت برای شیخ خود محی الدین عبد القادر او را بخاطر رسید که
شیخ جامه برای خلیفه هم نگذاشت هنوز این خاطر تمام نشده بود که مسماری از غیب در پائے او خلید
که کار بموت رسید هر چند که در بیرون آوردن آن سعی کردند فائده نداشت مرا در ابر داشته پیش آنحضرت
آوردند فرمود یا ابا الفضل چرا با طن خود بر ما اعتراض کردی بعزت معبود نپوشیدم آن جامه تا گفته نشد
که بحقے که مرا بر تست یا عبد القادر بپوش جامه را که یک گز او بیک دینار باشد یا ابا الفضل این جامه
کفن میت ست و کفن میت نیک باشد این بعد از هزار موت ست بعد ازان دست مبارک
خود بر موضع الم رسانید الی که بود بدر رفت گویا که صلا نبوده پس فرمود که اعتراض او بر ما متشکل شد
بصورت مسمار و رسید باو انچه رسید رضی الله تعالی عنه و عن جمیع اولیائه و اما کرامات و خوارق
عادات آنحضرت که در سائر اوقات بظهور می آمد از حصر و احصاء خارج ست و از مجال تقریر و

علی رسول الله تعالی صلی الله
علیه و آله وسلم بخلوة و اجتماع
وصحبة من یدل علی الله تعالی
او علی امر الله تعالی و هو معدوم
وقد قال الشیخ ابو الحسن
الشاذلی رضی الله تعالی عنه
ادصانی حبیبی فقال للتنقل
قد میکا لا حیث ترجو
ثواب الله تعالی ولا تجلس
الا حیث تامن غالبا عن
معصیة الله تعالی ولا تصحب
الا من تستعین برعلی طاعة
الله تعالی ولا تصطف
لنفسک الا من تزداد به
یقینا وقل ما هم او کلاما هذا
معناه وقال ایضا رضی الله عنه
من دلک علی الدنیا فقد
غشک و من دلک علی
العمل فقد انقصک و من دلک
علی الله فقد نصحک و قد رایت
فقرار هذا الوقت ابتلوا بخمسة
اشیاء الجهل علی العلم والاغترار
بکل ناعق والتبور فی الامور
والتغرر بها بالطریق و استعجال
الفتح دون شرطه فابتلوا
بخمسة اشیاء البدعة علی
السنة واتباع الباطل
دون الحق والعمل بالهوی
فی کل امر او جل الامور طلب
الترهات دون الحقایق و
ظهور الدعاوی دون صدق
مظهر ذلک خمسة الوسوسة
فی العبادات والاسترسال
مع العادات والاسلمع
والاجتماع له فی عموم الاوقات

سلمہ اللہ تعالیٰ عن آفات اخوان الطریقۃ قدس اللہ اسرارہم ۱۲

وتحریر بیرون و بدانکه این سخن حقیقت ست نه بمبالغه زیرا که آنحضرت از زمان طفولیت و آوان صبا مظهر خوارق و محل کرامت بود و در مدت نو دسال که سن شریف اوست دائم الاحوال بر سبیل اتصال بی انقطاع خوارق از وی ظاهر بود **نقل ست** که چون وی متولد شد در نهار رمضان از پستان مادر شیر نمی خورد و در مردم شهرت گردید که در خانه بعضے از اشراف پسری متولد شده است که در روز رمضان شیر نمی خورد **نقل ست** که از آنحضرت پرسیدند از کجا باز شناختی تو خود را که ولی خدائی فرمود که ده ساله بودم که از خانه بسوی مکتب می برآمدم و در راه فرشتگان می دیدم که گرد اگرد من میرفتند و چون بمکتب میرسیدم می شنیدم که صبیان را می گفتند فراخ کنید جای را بر ولی خدا روزی مردی را دیدم که هرگز او را ندیده بودم و بسی از زین فرشتگان می پرسید که این صبی کیست که او را چنین تعظیم می کنید گفتند که ولی از اولیای خدا ست که او را شانی عظیم خواهد بود درین طریق این کسی ست که او را اعطا کنند بی منع و تمکین بخشند بیحجاب و مقرب گردانند بے کم و بعد از چهل سال شناختم که آن مرد سائل از ابدال وقت خود بود و نیز فرمود که صغیر بودم روزے عرفه بجانب سواد شهر برآمده دنبال گاوی از گاوان حراثت می دویدم گاوی بگردید و بجانب من نگاهی کرد و گفت یا عبد القادر ترا از برای امثال این کارها پیدا نکردند و باینها امر نکرده ترسان و لرزان بجانب خانه برگشتم و ببام خانه برآمدم مردم را دیدم که وقوف بعرفات می کنند پس پیش والده آمدم و از وے طلب اذن کردم که بے بغداد روم و تحصیل علم نمایم و صالحان را زیارت کنم رضی الله عنه و عن جمیع الصالحین او نیز فرمود که هرگاه قصد میکردم که با خردان بازی کنم آوازی می شنیدم که می گفتند بجانب من بیا ای مبارک پس از ترس می گریختم و در کنار مادر می افتادم و الآن این کلمه را در خلوت خود می شنوم **نقل ست** از شیخ علی بن هیتی که گفت ندیدم هیچ یکی از اهل زمان خود را اکثر الکرامات از شیخ عبد القادر هر وقت هر که از ما خواهد که از وے کرامتے مشاهده کند می کند و خوارق ظاهر میگردد و گاهے از وے و گاهے در وے گاهے بے وے و نیز **نقل ست** از شیخ ابو مسعود احمد بن ابی بکر خزیمی و شیخ ابی عمرو عثمان صرنفنی که گفتند کرامات شیخ عبد القادر مثل عقد منضود ند بجواهر که در پی یک دگر در رشته کشیده شده اند هر که از ما خواهد که بشمارد کرامات او را هر روز هر آئینه بشمارد چیزهای بسیار را ازوی و شیخ بزرگ شهاب الدین عمر سهروردی فرموده است کان الشیخ عبد القادر سلطان الطریق المتصرف فی الوجود علی التحقیق و کانت له الید المبسوطة من الله فی التصریف و الفعل الخارق الدائم و امام عبد الله یافعی فرموده است کرامات بلغت حد التواتر و معلوم بالاتفاق بالمغ مثلها من احد من شیوخ الآفاق و از آنحضرت از هر جنس کرامات نقل کرده اند از تصرف در ظواهر خلق و بواطن ایشان و اجرا حکم بر انس و جان و اطلاع ضمائر و اظهار سرائر

واستمالة الوجوه بحسب الامکان وصحبة ابناء الدنیا حتی النساء و الصبیان و اغتروا فی ذلک بوقائع القوم و ذکر احکامهم ولو تحققوا لعلموا ان الاستر سال رخصة الضعفاء والمقام بها بقدر الحاجة من غیر زیادة فلا یستر سل معها الا بعید من القدرة وان استراح رخصة المغلوب او الکامل وهو انحطاط فی بساط الحق اذا کان بشرطه من اهله فی محله وادبه وان الوسوسة اصلها جهل بالسنة او خیال فی العقل وان التوجه لاقبال الخلق ادبار عن الحق او سیاقاری ماهن او جبار غافل او صوفی جاهل وان صحبة الاحداث ظلمة وعار فی الدنیا والدین وقبول الرفاهیم اعظم وعظم قال ابو مدین رضی الله عنه الحدث من لم یوافقک علی طریقک ولو کان ابن سبعین سنة قلت وهو الذی لا یثبت علی حال ویقبل کما یلقی علیه فیبلع به واکثر ما تجده فی ابناء الطوائف وطلبة المجالس احذرهم بغایة جهدک وکل من ادعی حالا مع الله ثم ظهرت منه احدی خمسة فهو کذاب او مسلوب ارسال الجوارح بی معاصی الله تعالی و تصنع فی طاعة الله والطمع فی خلق الله والوقیعة

وتکلم برخواطر واطلاع بر بطائن ملک وملکوت وکشف حقائق جبروت واسرار لاهوت واعطاء مواهب
غیبیه وامداد عطایای ربانیه وتصریف وتقلیب حوادث ودواهی وتصریف اکوان بمحو واثبات الهی
واتصاف بصفت اماتت واحیاء وتحقیق نعت افتاد انشاء وابراء اکمه وابرص وتصحیح مرضی وتشفیه
اعلاء وطی زمان ومکان وانفاذ امر در زمین وآسمان وسیر بر آب وطیر در هوا وتصریف ارادت مردم
وتقلیب طبائع اشیاء واحضار اشیاء از غیب واخبار از ماضی وآتی بلا شک وریب وسائر انواع
کرامات وخوارق عادات بر سبیل اتصال ودوام بین الخاص والعام بر سبیل قصد وارادهٔ مطلق
بلکه بر طریق اظهار دعوی برحق ودر هریکی ازین امور حکایات وروایات آمده است که قلم از تحریر
وزبان از تقریر آن قاصر ست وکتب مشائخ خصوصاً تصانیف امام عبد الله یافعی بدان مزین
ومشحون ست وانچه از مشایخ واقطاب وقت او بلکه از بعضی مشایخ متقدمین که بر زبان وی
رضی الله عنه بطریق کشف واعلام الهی از وجود شریفش خبر داده اند ودر تعظیم وتکریم ورفع مکان
واعتراف شان آنحضرت وانقیاد واطاعت احکام واوامر او خصوصاً در قول او قدمی هذا
علی رقبة کل ولی الله وصدق او درین قول وبودن او مامور من عند الله صادر شده است
بیشتر ازان ست که تصور توان نمود وجمله ازان در زبدة الآثار که منتخب بهجة الاسرار ست آورده ایم
رجاء للقبول ووسیلة للوصول اما شرائف اخلاق آنحضرت نسخهٔ بود از انک لعلی خلق
عظیم ومجموعه از انک لعلی هدی مستقیم بآن جلالت قدر وعلو منزلت وسعت علم ورفعت
محل که داشت همیشه با ضعفا مجالست کردی وبا فقرا تواضع نمودی وتوقیر کبیر وترحم بر صغیر وابتدا
بسلام فرمودی وبر مجالست اضیاف وطلبه صبر کردی واز مساوی وزلات ایشان درگذشتی
وهرکه پیش آنحضرت سوگند خوردی هرچند دروغ گفتی قبول کردی وعلم وکشف خود را پوشیدی
وبا مهان وهمنشین چندان خوش خلق وکشاده رو بودی که هیچکس نبودی وهرگز عصاة وعتاة
وجبابره واغنیا را اقیام نکردی وهرگز بر در امیر ووزیر نرفتی وهیچ یکی از مشایخ عصر در حسن خلق
وسعت صدر وکرم نفس وعطوفت قلب وحفظ ورد ووصیانت عهد باوی مساهمت ومشارکت
نداشتی نقل ست که روزی در خلوت نشسته انتساخ می فرمود واز سقف خانه بجانبه
دوستار آنحضرت خاک می افتاد تا سه بار افشاند در کرت رابع سر برداشت نظر بر موشکی افتاد
که سقف را می کاوید بمجرد نظر افتادن سر او بجانبی افتاد وجثه بجانبی انتساخ را بگذاشت
دیگر سیت رادی گوید که بخدمت عرض کردم که یا سیدی چه چیز ترا در گریه آورد فرمودی ترسم
که مبادا از مسلمانی دل من متاذی گردد او را نیز این حال رسد که این موش را رسید
روزی دیگر در مدرسه بود وضوی فرمود ناگاه عصفوری در هوا میرفت وبر ثوب آنحضرت

فی اهل الله تعالی وقلما یختم له
علی الاسلام وشروط الشیخ
الذی یلقی الیه المرید نفسه
خمسة علم صحیح وذوق صریح
وهمة عالیة وجالبة مرضیة و
بصیرة نافذة ومن فیه خمس
خصال لا یصح مشیخته الاجل
بالدین وآسقاط حرمات المسلمین
ودخول مالا یعنی واتباع
الهوی فی کل شیء وسوء الخلق
من غیر مبالات وآداب المرید
مع الاخوان والشیخ خمسة
اتباع الامر وان ظهر خلافه
واجتناب النهی وان کان
فیه حتفه وحفظ حرمته غائبا
وحاضرا وحیا ومیتا والقیام
بحقوقه حسب الامکان بلا تقصیر
وعزل عقله ورئاسته الا
ما یوافق ذلک من شیخه
ویستعین علی ذلک بالانصاف
والنصیحة وهی معاملة الاخوان
ان لم یکن شیخ مرشدان وجد
ناقضا عن الشروط الخمس
اعتمد فیما کمل فیه وعول
بالاخرة فی الباقی انتهت
الاصول المذکورة بحمد الله
وحسن عونه وینبغی لک
ایها الطالب مطالعتها فی
کل یوم مرتین او مرة والا ففی
جمعة حتی تطبع معانیها فی
النفس ویقع تصرفک فی
مقتضاها فان فیها غنیة عن
کثیر من الکتب والوصایا
فقد قیل انما حرموا الوصول
لتضییع الاصول من تاملها

Marfat.com

عرف ذلک ثم لایزال بعد ذلک یتعهدها قصداً للتذکر بها وفقنا اللہ وایاک لمرضاتہ انہ ولی ذلک والقادر علیہ وحسبنا اللہ ونعم الوکیل وقال ایضاً رضی اللہ عنہ مبینا طریقتہ مبنی طریقتنا علی خمس التحقیق فی التقوی یحفظ مالا یعنیہ ولا یطاع علیہ الا اللہ تعالی والتحقق فی اتباع السنۃ بحیث لایاخذ الا بالاصح اوقارب اوکاد ورفع الہمۃ عن الخلایق بحیث لایتوجہ الیہم فی امر من الامور الا مجازاً فلا یذم ولا ینعم من حیث ہو ولا یمدح معناً من حیث ہو بل من حیث امر اللہ فیہ والتسلیم للخلق من حیث ہم فیہ بالتعاشر وہم والایثار والسلامۃ والعافیۃ معہم والاستسلام للقدر فی جمیع الاحوال بالصبر والرضا والشکر ولعل علی قول الشیخ ابی الحسن الشاذلی رضی اللہ عنہ اجعل التقوی وطنک ولا یفرک مرج النفس بما لم ترضہ الغیب او تصر علی الذنب او یسقط منک الخشیۃ بالغیب جوعا الی قولہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اتق اللہ حیث کنت واتبع السیئۃ الحسنۃ تمحہا وخالق الناس بخلق حسن وایثارا القولہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اذا رایت شحا مطاعا وہوی

بول کرد بمجرد نظر از ہوا بر زمین افتاد بعد از اتمام وضو موضع بول را از جامہ بشست واز بدن برآورد کہ این را بفروشید وثمن او بر فقرا تصدق کنید کہ این جزا و مکافات آنست

نقل ست کہ یکباری آنحضرت بعد از شہرت از برای حج برآمدہ بود وچون بحلہ کہ موضعی ست قریب ببغداد رسید فرمود کہ در ینجا خانۂ ببینید کہ فقیر تر وبکس تر وگم نام تر از وے نباشد تا آنجا فرود آییم ہر چند اکابر بر وروسار آن موضع منازل وبیوت عالیہ مہیا ساختند والتماس شرف نزول نمودند قبول نیفتاد چہ بعد از تفحص خانۂ یافتند کہ پیرے وعجوزۂ وصبیہ در وی بود آنحضرت بعد از طلب اذن از ان پیر شب آنجا نزول فرمود ہدایا ونذور از نقود واجناس وحیوانات بسیار آمد وفرمود من از حق خود کہ درین اسباب دارم برآمدم وبرای این پیر دادم حاضران نیز بموافقت آنحضرت از حق خود برآمدند وتمام آن اموال واسباب را تسلیم آن پیر کردند حق تعالی آن پیر را ببرکت قدوم او غنائی ومکنتی ارزانی داشت کہ ہیچکس را در ان بقعہ نبود **نقل ست** کہ تاجری پیش آنحضرت آمد وعرضہ کرد پیش من مالی ست از غیر زکوۃ خواہم کہ آن را بفقرا ومساکین صرف کنم ولیکن مستحق را از نا مستحق ندانم حضرت شیخ ہر کرا مستحق دانند بدہند فرمود بدہ ہر کرا خواہی از مستحق وغیر مستحق تا ترا نیز حق تعالی بدہد انچہ مستحق آن ہستی وانچہ نہ مستحق آنی **نقل ست** کہ روزے آنحضرت فقیرے را دید کہ بخاطر شکستہ در گوشہ نشستہ است پرسید کہ چہ حال داری در جواب خیال نشستہ عرض کرد کہ بجانب شط رفتہ بودم وچیزی نداشتم کہ بملاح بدہم تا بکشتی بنشینم واز آب بگذرم وہنوز کلام آن فقیر تمام نشدہ بود کہ شخصے صرہ بخدمت آورد در وی سی دینار بود صرہ را بفقیر داد کہ این را ببر وبملاح دہ وبعضے از مشایخ عصر او در اوصاف آنحضرت نوشتہ اند کان الشیخ محی الدین عبد القادر رضی اللہ عنہ ظاہر الوضاءۃ دائم البشر کثیر البہاء شدید الحیاء رحب الجناب سہل القیاد کریم الاخلاق طیب الاعراق عطوف رؤف شفوق کریم الجلیس وبسیط اذا رآہ مہموم ومارایت ابین لسانا ولا اظہر لفظا منہ وبعضے دیگر نوشتہ کان سیدی الشیخ محی الدین عبد القادر رضی اللہ عنہ سریع الدمعۃ شدید الخشیۃ کثیر الہیبۃ مجاب الدعوۃ کریم الاخلاق طیب الاعراق ابعد الناس عن الفحش اقرب الناس الی الحق شدید البأس اذا انتہکت محارم اللہ تعالی لایغضب لنفسہ ولا یتغیر لغیر ربہ لایرد سائلا ولو یاخذ ثوبیہ کان التوفیق رائدہ والتائید معاضدہ والعلم مہذبہ والقرب مودبہ والخطاب مشیرہ واللحظ سفیرہ والانس ندیمہ والبسط نسیمہ والصدق راتبہ والفتح بضاعتہ والحلم صناعتہ والذکر وزیرہ والفکر سمیرہ والمکاشفۃ غذاؤہ والمشاہدۃ شہامہ وآداب الشریعۃ ظاہرہ واوصاف الحقیقۃ سرہ رضی اللہ عنہ وعن جمیع الصالحین وعن محبہم اجمعین **واما فضل اصحاب ومریدان ومحبان ومنتسبان** آنحضرت بحکم آنکہ خیریت تابع بخیریت

متبوع ست نیز بسیار ست یکی از مشائخ حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ وسلم را در خواب دید عرضہ کرد یا رسول اللہ دعا کن مرا کہ بر کتاب خدا و سنت تو بمیرم فرمود چنین خواہد بود و چرا نباشد وحال آنکہ شیخ تو شیخ عبد القادر ست گوید کہ سہ بار ازان سرور ہمین در خواستم و او صلی اللہ علیہ وسلم ہمین جواب فرمود این حکایت دراز ست و واقعہ عجیبہ عظیمہ دارد از جہت اختصار بر ہمین مقدار اکتفا کردہ شد **نقل ست** از جماعۂ مشائخ قدس اللہ اسرارہم کہ فرمودہ اند ضامن شدہ است شیخ عبد القادر مریدان خود را تا روز قیامت کہ نمیرد ہیچ یکی از ینہا مگر بر توبہ **نقل ست** از مشائخ کہ از آنحضرت پرسیدند اگر شخصے خود را بتو باز بست و نام مرد کرد منتسب شد بتو و لیکن بیعت نکرد و از دست تو خرقہ نپوشید وی در اصحاب تو معدود باشد و در فضائل ایشان شریک بود یا نہ فرمود ہر کہ انتساب کرد بمن و خود را باز بست بنام من قبول کند او را حق سبحانہ تعالی و رحمت کند بروی و توبہ بخشد او را اگرچہ بر طریق مکروہ باشد و وی از جملہ اصحاب و مریدان من ست و پروردگار من عز وجل بفضل خود وعدہ کردہ است مرا کہ اصحاب مرا و اہل مذہب و تابعان طریق مرا و ہر کہ محب من بود در بہشت در آرد و نیز فرمودہ است البیضۃ منا بالف و الفسخ لا یقوم یعنی بیضہ از ما ہزار ارزد و چوچہ را خود قیمت نتوان کرد و نیز فرمودہ است حق سبحانہ و تعالی مرا سجلی نوشتہ او کہ در دی ناہمہ ہائے اصحاب و مریدان من کہ تا روز قیامت باشند ثبت ست و گفت عز وجل کہ این ہمہ را بتو بخشیدم و ان مالک کہ خازن آتش دوزخ ست پرسیدم کہ نزد تو ہیچ کسے از اصحاب من ہست گفت لا بعزتک پروردگارا کہ دست حمایت من بر مریدان من مثل آسمان ست بر زمین اگر مرید من جید نیست من خود جیدم بعزت پروردگار و جلال او کہ از پیش او عز وجل نروم تا مرا با اصحاب من بہشت نبرد اگر مرید من در مشرق بود و پردہ عفت او برافتد و من در مغرب ہر آئینہ بپوشم پردہ او را **نقل ست** از شیخ عدی بن مسافر کہ می فرمود از اصحاب مشائخ ہر کہ از من خرقہ طلبد بدہم و ملاحظہ نکنم مگر اصحاب شیخ ممی الدین عبد القادر زیرا کہ ایشان غرق اند در دریاے رحمت الٰہی و ہرگز کسے دریا را گذاشتہ بسقایہ نیاید **نقل ست** کہ آنحضرت فرمود در زمان حسین بن منصور حلاج کسے نبود کہ او را دستگیری کند و از لغزشے کہ او را شدہ بود باز دارد و اگر من در زمان او می بودم او را دستگیری می کردم تا کار ما و با ینجا نمی کشید و من دستگیری می کنم ہر کرا از مریدان من مرکب بلغزد و از پاے در آید تا روز قیامت و فرمود مراد ہر طویلہ فحلی ست کہ مقاومت کردہ نشود و خیلے ست کہ مسابقت کردہ نشود و مراد ہر لشکر سلطانی ست کہ مخالفت کردہ نشود و در ہر منصب خلیفہ ایست کہ عزل کردہ نشود و فرمود ہر گاہ از خدا چیزے خواہید بوسیلہ من خواہید تا خواہش شما باجابت

متبحا و اعجاب کل ذی رای برایہ فعلیک بخاصۃ نفسک وتری طاعۃ اولی الامر وعدم الاعتراض علیہم بالظاہر کیف کانوا واللہ حسبہم وتصلی الضحی وتفطر وتقصر فی السفر ولا تقول بصلوات الاسبوع واللیالی والایام الفاضلۃ وتعمل بصلوۃ التسبیح وتوتر ما فتح اللہ بہ من تجرید او اسباب من غیر اختیار لاحدہما عند وجود الآخر وتاخذ بکل مباح لا یلحقہ نقص فی المروۃ ولا ضرر فی الدین وتذکر بالجمع ویجتمع للذکر لا علی وجہ افضل ولکن لما فیہ راحۃ النفس وصورۃ الطریق وتری الزیارۃ للاحیاء والاموات ما لم تضیع واجبا اومندوبا متاکدا وترے لکل مومن برکۃ الا من خالفت السنۃ ولا تقتدی الا بمن صح عملہ وورعہ واصل کل خیر الرضا عن اللہ تعالی بالقسم واللجاء الی اللہ فی کل شیء فہی مفتاح کل حاجۃ عند الفقیر وہرب من شر الخلق اعظم من کل حصن تمت الاصول التی علیہا مبنی الطریقۃ ومن معانیہا ان شاء اللہ تتوجہ بالفتح للتحقیقۃ وصلی اللہ علی سیدنا

(۱۲) این بیان ہاست کہ مردم بیہودہ میخواند و این نزد اہل تحقیقت و طریقت متفق علیہ است ۱۲

Marfat.com

رسد و فرمود هر که استعانت کند بمن در کربتی کشف کرده شود آن کربت از و هر که منادی کند بنام من در شدتی گشاده شود آن شدت از و هر که توسل کند بمن بسوی خدا در حاجتی قضا کرده شود آن حاجت مر او را و فرمود کسیکه دو رکعت نماز بگذارد بخواند در هر رکعت بعد از فاتحه سورهٔ اخلاص یازده بار بعد ازان درود بفرستد بپیغمبر صلی الله علیه وسلم بعد از سلام و بخواند آن سرور را صلی الله علیه وسلم بعد ازان یازده گام بجانب عراق برود و نام مرا گیرد و حاجت خود را از درگاه خداوندی بخواهد حق تعالی آن حاجت او قضا گرداند بمنه و کرمه و اما کلام آنحضرت دریائیست از علم نامتناهی الهی ممکن نیست احاطه عبارت و اشارت بدان کما هی و در اینجا بعضی مکتوبات منسوب بدان حضرت که عرائس حکم و مواعظ در لباس عبارات فارسی با جلی اقتباسات آیات مبین محلی و مزین شده است نقل می یابد و آنحضرت بنسبت قدیمه عجمیه احیانا بزبان فرس نیز سخن می فرمود اگرچه تکلم او در اکثر اوقات در مجالس وعظ بلسان عربی بود و لهذا آنحضرت را ذوالبیانین و اللسانین و امام الفریقین می خواندند **مکتوب** ای عزیز چون برافق شهود از خرق غمام فیض یَهْدِی اللّٰهُ لِنُوْرِهٖ مَنْ یَّشَآءُ درخشیدن گیرد و روائح وصول از مهب عنایت یَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ یَّشَآءُ در وزیدن آید و ریاحین انس در ریاض قلوب بشگفد و بلابل شوق در بساتین ارواح بنغمات یَا اَسَفٰی عَلٰی یُوْسُفَ چون هزار داستان در ترنم آید و نیران اشتیاق در کونین سرائر شعله برزند و اطیار افکار در فضائے عظمت از غایت طیران بی پر شود و فحول عقول در وادی معرفت پی گم کند و قواعد ارکان افهام از صدمت هیبت در تزلزل آید و سفن عزائم در بحار ما قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖ بریاح وَهِیَ تَجْرِیْ بِهِمْ فِیْ مَوْجٍ کَالْجِبَالِ دریج حیرت فرو ماند امواج دریاء عشق یُحِبُّهُمْ وَیُحِبُّوْنَهٗ در تلاطم آید هوئی بر دبان حال ندا کند رَبِّ اَنْزِلْنِیْ مُنْزَلًا مُّبٰرَکًا وَّاَنْتَ خَیْرُ الْمُنْزِلِیْنَ سابقه عنایت اِنَّ الَّذِیْنَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِّنَّا الْحُسْنٰٓی در رسد و ایشان را بر ساحل جودی فِیْ مَقْعَدِ صِدْقٍ فرود آرد و در مجلس مستان بادهٔ الست رساند مَآئِدَةً نَّعِیْمٌ لِّلَّذِیْنَ اَحْسَنُوا الْحُسْنٰی وَزِیَادَةٌ را در پیش کشد و کؤس وصول از جام قرب بِاَیْدِیْ سَفَرَةٍ وَّسَقٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُوْرًا گردان شود و ملک ابدی و دولت سرمدی وَاِذَا رَاَیْتَ ثَمَّ رَاَیْتَ نَعِیْمًا وَّمُلْکًا کَبِیْرًا مشاهده گردد **مکتوب** ای عزیز قلبی سلیم باید که تا بر موز فَاعْتَبِرُوْا یٰٓاُولِی الْاَبْصَارِ اطلاع یابد و عقلی کامل باید تا دقائق اسرار سَنُرِیْهِمْ اٰیٰتِنَا فِی الْاٰفَاقِ وَفِیْٓ اَنْفُسِهِمْ را ادراک کند و یقینی صادق تا شواهد معرفت وَاِنْ مِّنْ شَیْءٍ اِلَّا یُسَبِّحُ بِحَمْدِهٖ وَلٰکِنْ لَّا تَفْقَهُوْنَ تَسْبِیْحَهُمْ را بعین قلب مشاهده نماید و به داعی وصول وَاِذَا سَاَلَکَ عِبَادِیْ عَنِّیْ فَاِنِّیْ قَرِیْبٌ اُجِیْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا دَعَانِ مستقبل شود

محمد و سائر الانبیاء و سلم این چند کلمه از رساله اصول الطریقه نقل کرده شد و در حقیقت اگر قائد توفیق رفیق حال گردد و باین راه برد و عمل باین مذکورات دست دهد بی شبهه جوهر ایمان و نور معرفت و صفای وقت و کمال حال در دل ابداع یابد تمام الشیخ ابو العباس الخضری رضی الله عنه و علیک بدوام الذکر و کثرة الصلوة علی رسول الله صلی الله و آله وسلم فهی سلم و معراج الی الله تعالی اذا لم یلق الطالب شیخا مرشدا و حضرت شیخ علی تقی رحمة الله علیه در حکم کلام شیخ احمد بن موسی الشجاع الصوفی نقل کرده اند که وی رضی الله عنه فرمود من لم یکن له شیخ یربیه دیر قیه و یوصله الی الله تعالی فلیلزم الصلوة علی النبی صلی الله علیه و آله وسلم فهی تربیه باحسن الآداب النبویة و تهذیبه باشرف الاخلاق المحمدیة و ترقیه الی اعلی ذروة الکمال و توصل الی المحل الاستوائی من حضرت الکریم المتعال و تمتعه برویته و قربه معنا بالنبی صلی الله علیه و آله وسلم و کان یوصی صحابه بقراءة قل هو الله احد و بکثرة الصلوة علی رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم

۱۲ در رفتن بجانب عراق از اصلهای ثابت شده است

Marfat.com

وازرہ وانجر مبنیہ اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنٰكُمْ عَبَثًا وَّاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَا تُرْجَعُوْنَ ۝ از خواب غفلت
وَيْلَهُمُ الْاَمَلُ وَفَوْقَ يَعْلَمُوْنَ بیدار گردد و بعروۃ الوثقی وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ
وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ چنگ در زند و بر سفینہ فَفِرُّوْا اِلَى اللّٰهِ سوار گردد و در دریاء معرفت وما
خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ مردانہ وار بغواصی فرود آید و اگر گوہر مطلوب
بچنگ افتد فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا واگر جان در طلب رود فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ **مکتوب**
ای عزیز چون عساکر جذبات اللّٰه يَجْتَبِيْٓ اِلَيْهِ مَنْ يَّشَآءُ بر ولایت قلوب در تاز و طوامح نفوس
امّارہ را بلجام ریاضت وَجَاهِدُوْا فِى اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهٖ مرتاض و مذلل گرداند و جبابرہ فراعنہ را
در مجلس تقوی بسلاسل مجاہدہ در کشد اُمنیہ را باغلال وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ بیرون
گرداند و اعمال ارادت و اختیارات را بتادیب وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَّرَهٗ سزا دہد و ابنیہ
رسوم و عادات و قواعد ارکان تلبیس و طامات را بکلی از میان بردارد و منادی حال بزبان
صدق مقال ندا کند کہ اِنَّ الْمُلُوْكَ اِذَا دَخَلُوْا قَرْيَةً اَفْسَدُوْهَا وَجَعَلُوْٓا اَعِزَّةَ اَهْلِهَآ اَذِلَّةً
وچون مرضیہ اراضی صفاے قلوب از لوث شہوات بگذرد وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيْنًا
فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْهُ مصفا گردد و حدائق ارواح از نسائم الطاف مَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ
سراسر معطر و مروح شود و صفحات اوراق سرائر از نقائش رقوم لطائف اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِىْ قُلُوْبِهِمُ
الْاِيْمَانَ مرقوم گردد و شہود وَيَوْمَ تُبَدَّلُ الْاَرْضُ غَيْرَ الْاَرْضِ صفت حال گردد و در واسی
اشواق چون هَبَآءً مَّنْثُوْرًا در ہوا شود و بزبان صدا باز گوید وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً
وَهِىَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ اسرافیل عشق صور در دمد وَنُفِخَ فِى الصُّوْرِ تاثیر صاعقہ فَصَعِقَ
مَنْ فِى السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ بظہور انجامد و مبشر اقبال لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ در رسد
وایشان را آمنین دہد و بعلیین فِىْ مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيْكٍ مُّقْتَدِرٍ داعی شود رضوان
باشارت بُشْرٰىكُمُ الْيَوْمَ پیش آید و ابواب جنات نعیم بگشاید و بگوید سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوْهَا
خَالِدِيْنَ وایشان بگویند وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ صَدَقَنَا وَعْدَهٗ وَاَوْرَثَنَا الْاَرْضَ
نَتَبَوَّاُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ فَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِيْنَ ۝ **مکتوب** ای عزیز یکی از دواعیہ
شہوات وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيْلِهٖ اعراض کن و از مواطن غفلت وَلَا تُطِعْ
مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهٗ عَنْ ذِكْرِنَا بیرون آی و از صحبت اہل فسوق کہ فَوَيْلٌ لِّلْقٰسِيَةِ
قُلُوْبُهُمْ مِّنْ ذِكْرِ اللّٰهِ پرہیز و از منادی اِسْتَجِيْبُوْا لِرَبِّكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهٗ مِنَ اللّٰهِ
ندا اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوْبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ بگوش ہوش استماع کن و بہ تنبیہ
اَيَحْسَبُ الْاِنْسَانُ اَنْ يُّتْرَكَ سُدًى شبی از خواب غرور وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ بیدار شو

وکان یقول بقراءۃ قل ہو اللہ احد عرفت اللہ الواحد الاحد وبکثرۃ الصلوۃ علی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم صحبتہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وکان یقول من اکثر الصلوۃ علی نبینا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رآہ منامًا ویقظۃً ودر اینجا رسالہ ایست مسمی بالفقر المحمدی کہ در وی امری کند بحصر توسل و توجہ در جناب رسالت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و قطع تعلق از ماسوای وی و ملی گوید کہ آب از سرچشمہ گرفتن اطہر و اصفی ست و بعضے مردم از وی چنان فہمیدہ اند کہ مشایخ قدس اللہ اسرارہم چنانچہ متعارف شدہ است توسل نجویند و توجہ نہ کنند و ارادہ نیارند کہ شیخ جملہ کائنات آنحضرت ست پس ہمہ را مرید وی باید شد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگرچہ ظاہر بعضے عبارات این کتاب نیز در ہمین معنی ناظر ست ولیکن حضرت شیخ می فرمودند کہ نہ چنین ست ہر دو باید کرد ہم توسل بمشایخ باید کرد و ہم توجہ بدان حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید داشت منافاتی ندارد و انشاء اللہ تعالی چون آن رسالہ در نظر آید حقیقت حال منکشف گردد واللہ اعلم فائدہ دیگر ست متعلق بطالعہ کتب این

Marfat.com

وآز مقامات اہل حضور کہ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللهِ خبر پرس وآز برائے کعبۂ مقصود پائے از سر ساز دو بادیہ سر انقطاع کن وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا باز آد تجرید قُلِ اللهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ وراحلۂ تفویض وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللهِ باقافلۂ اہل صدق کہ کُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ مسافر شو و مساکن زخارف دنیا کہ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَهَا عبور کن وآز سبل مہالک فتنہ کہ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ بسلامت وآز مناہج مسالک ہدی کہ إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا رہے پیش گیر و بلسان اضطرار کہ آمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ باتضرع وزاری برخوان اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ وبامبشر عنایت قدیم أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ بابشارت تحیت سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ پیش برو و برجنبیت نَصْرٌ مِنَ اللهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ سوار شو و بجناب خلد فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللهِ وَفَضْلٍ داعی شو و نسیم عز وصال از ہر طرف در وزیدن آید و اقداح شراب محبت بِأَيْدِي سُقَاةٍ غَيْبٍ گردان مشاہدہ شود و آہنگ إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا برکنند و بہ مقام انس فسانہ وَكَلَّمَ اللهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا آغاز کند و دیباجہ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ را اطناب دہد و نواظر عیون بصائر آز سکرات حالات وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا خبر باز دہد وآز مشاہدہ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ را معائنہ کند و بعجز معترف آید و بزبان حال باز گوید لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ بینا شود و اکنون بذکر مشائخ ہند شروع نمایم و باللہ التوفیق فی المبدأ والمعاد

طبقۂ اول در ذکر خواجہ بزرگ معین الحق والملۃ والدین حسن الحسینی سنجری قدس سرہ

کہ سرحلقہ مشائخ کبار و اقدم سلسلۂ چشتیہ این دیار ست و اہل عصر او از خلفاء و مریدان و غیرہم تعیین پذیرفتہ بست سال در خدمت خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہ بود در سفر و حضر جامہ خواب خواجہ نگاہ داشتی انگاہ بنعمت خلافت مشرف گردید و در زمان پتھورا رائے ہندوستان باجمیر آمد و بعبادت مولیٰ مشغول شد و پتھورا نیز در ان زمان در اجمیر بود در وقتے پتھورا مسلمانی را از پیوستگان خواجہ قدس سرہ بسببی از اسباب رنجانید آن مسلمان التجا بخدمت او آورد خواجہ بشفاعت بر پتھورا گفتہ فرستاد پتھورا گفتۂ شیخ قبول نکرد و گفت این مرد در ینجا آمدہ است و نشستہ سخنان غیب می گوید چون این سخن بخواجہ رسید فرمود کہ پتھورا را زندہ گرفتیم و دادیم ہمدران ایام لشکر سلطان معز الدین سام از غزنین رسید و پتھورا مقابل لشکر اسلام بایستاد و بدست معز الدین سام اسیر گشت و ازان تاریخ یار در ین دیار اسلام شد

مکتوبات شیخ قوم وتحاشی از توسعہ نظر در مصنفات ایشان بے تمیز و تفصیل واللہ یقول الحق وہو یہدی السبیل قال فی قواعد الطریقۃ فی الجمع بین الشریعۃ والحقیقۃ خذ الناصح من تلبیس ابلیس ابن الجوزی وفتوحات الحاتمی بل کل کتبہ اوجلہا وکابن سبعین وابن الفارض ومن یحذو حذوہم ومن مواضع من الاحیاء للغزالی حلہا فی المہلکات منہ والنفخ والتسویۃ للمصنون من غیر اہلہ ومعراج السالکین لہ والمنقذ ومواضع من قوت القلوب لابی طالب المکی وکتاب السہروردی ونحوہم فلزم الحذر من موارد الغلط لاتجنب الجملۃ ومعاداۃ العلم ولا یتم ذلک الا بثلاث قریحۃ صادقۃ وفطرۃ سلیمۃ واخذنا بان وجہہ وتسلیم ماعداہ والا ہلک الناظر فیہ باعتراض علی اہلہ او اخذ الشیء علی غیر وجہہ فافہم شیخ ذکرہ اللہ بالخیر در باب نصوص وفتوحات وامثال آن میفرمود کہ از ضحکات آن محظوظ باید شد ودر مہمات وموہمات آنہا خوض نکرد و میفرمودند در ینجا زہر ہاست شکر اندوختہ اگر کسے را احتراز ازانہا ممکن باشد مطالعہ آن

وبیخ کفر و فساد مستاصل گشت آورده اند که در پیشانی حضرت خواجه این نقش بعد از موت نوشته
پیدا آمد که حبیب الله مات فی حب الله **نقل** خواجه سادس رجب سنه ثلث وثلثین و
ستمائة وقیل فی ذی الحجة من السنة المذکورة والصحیح هو الاول وهم در اجمیر که موضع اقامت او بود مدفون
گشت اول قبر خواجه از خشت بود و بعد ازان صندوقی از سنگ بر بالائی آن ساختند و قبر نخستین
را هم بحال خود گذاشتند و بلندی قبر شریفش ازین جهت آمده است اول کسیکه در مقبرهٔ خواجه عمارت
کرد خواجه حسین ناگوری بود و بعد ازان دروازه و خانقاه بعضے از ملوک مندو ساختند و از کلمات
قدسی سمات اوست که در دلیل العارفین که خواجه قطب الدین بختیار اوشی از ملفوظات
خواجه قدس سره جمع کرده مذکور ست فرمود دل عاشق آتش زدهٔ محبت ست هر چه در و فرود آید
آن را بسوزد و ناچیز گرداند زیرا که هیچ آتشے بالاتر از آتش محبت نیست فرمود از جویهای آب روان
آوازی می شنوید چگونه آوازی برآید همچنین که بدریا رسید سالکت گشت فرمود که شنیدم از زبان
خواجه عثمان هارونی قدس سره که خدای تعالی را دوستانند که اگر زمانی در دنیا از وے محجوب مانند
نابود گردند فرمود شنیدم از زبان خواجه عثمان هارونی در هر کس که این سه خصلت باشد تحقیق
بدان که حق تعالی او را دوست می دارد اول سخاوت چون سخاوت دریا و شفقت چون شفقت
آفتاب و تواضع چون تواضع زمین فرمود صحبتِ نیکان به از کار نیک و صحبت بدان بتر
از کار بد فرمود که مرید ثابت در توبه آن دمان باشد که فرشته چپ او بست سال هیچ گناهے برو
ننویسد عرضه میدارد محرر این سطور که این سخن را بعضے اکابر متقدمین نیز نقل کرده اند و حقیقت
معنی این سخن چنانچه بعضے از متاخرین از علماے صوفیه فرموده اند آنست که توبه و استغفار ملائم
حال مرید ست و کتابت گناهان با وجود توبه و استغفار صورت نه بندد نه آنکه اصلا گناه از وی
بوجود نیاید و لهذا وصیت کرده اند بالتزام ورد استغفار نزد خواب رفتن تا کتابت گناهان
روز که بجریان عادت رحمت الهی تا این وقت موقوف مانده است بظهور نیاید فرمود از زبان
مبارک خواجه عثمان هارونی شنیدم که مرد مستحق فقر کے شود آنگاه که از و در عالم فانی هیچ باقی نماند
فرمود نشان محبت آنست که مطیع باشی و بترسی نیاید که دوست براند فرمود عارفان را مرتبه
ایست چون بدان مرتبه رسند جملگی عالم و آنچه در عالم ست میان دو انگشت خود به بینند فرمود
عارف آنست که هر چه خواهد پیش او آید و یا هر که سخن کند جواب از و بشنود فرمود که کمترین پایه در
عارف در محبت آنست که صفات حق در وی بود کمال درجه عارف در محبت آنست که اگر کسی
بر دی بدعوی آید آن را بقوت کرامت ملزم گرداند فرمود سالها بدین کار مجاور بودیم عاقبت
جز هیبت نصیب ما نشد فرمود گناه شمار اچندان ضرر ندارد که بیحرمتی و خواردا شتن بر اولیاء

مبارک ست والا محل خطر
ست می فرمودند اول باید
که عقد قلب بمذهب اهل سنت
وجماعت محکم شده باشد
وتردد و تذبذب در انجا نماند
بعد ازان اگر از کتب قوم
محظوظ شوند و مستفید گردند
بسلامت اقرب ست
والا آنکه هنوز اعتقاد حقیت
درست ناکرده و عقد اسلام
محکم ناشده هم از اول در
مبهمات و موهمات و مشکلات
این قوم خوض کنند محل
آفت ست والله العاصم
نقل این چند کلمه اتفاق
افتاد هر بار که می خواست
که بجانب ایشان عریضه
بنویسد و چیزے ازین
سخنان که بنظر در آمده نقل
نماید حیا و حجاب مانع می آمد
و نامحرمیت و نااهلیت خود
منظور می افتاد تا درین مرتبه
که قلم تقدیر بے سابقه تامل
و تدبیر بجریان یافت و کلمه
چند بظهور آمد معذور
خواهند داشت و اگر زمانے
از توجه حضور حق که خلاصه
کار ست فرصتے دست دهد
و بمطالعهٔ این کلمات نوری
و حضوری پیدا شود کاتب
حروف را از دعای خیر محروم
نگذارند دعا همین ست که
اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا
اتباعه وارنا الباطل باطلا
وارزقنا اجتنابه و خلاصه کار

Marfat.com

فرمود عبادت اہل معرفت پاس انفاس ست فرمود علامت شناخت حق تعالی گریختن ست
از خلق وخاموش شدن در معرفت فرمود عارف بمعرفت نرسد تا از معارف یاد نیارد فرمود
عارف کسی بود کہ ہرچہ دون او بود از دل بردارد تا یگانہ گردد چنانکہ دوست یگانہ است فرمود
علامت شقاوت آنست کہ معصیت کند و امید دارد کہ مقبول خواہم بود فرمود علامت
عارف آنست کہ خاموش باشد واندوہگین بود فرمود ہر کہ نعمت یافت از سخاوت یافت
فرمود درویش آنست کہ ہر آن بندہ بران بکس کہ بحاجت آید محروم باز نگرداند فرمود عارف
در راہ محبت کسی ست کہ از کونین دل بریدہ گرداند و فرمود عزیز ترین چیزہا در جہان آنست
کہ درویشان با درویشان بنشینند و بدترین چیزہا آنکہ درویشان از درویشان جدا گردند پس
بدانکہ از خلق خالی نباشد فرمود متوکل بحقیقت کسی ست کہ رنج و محنت از خلق برگیرد و از کسی
شکایت و نہ با کسی حکایت فرمود کہ عارف ترین خلق بحق آن بود کہ متحیر تر باشد فرمود علامت
عارف دوست داشتن مرگ ست و ترک راحت و انس گرفتن بذکر مولی فرمود کہ حق تعالی
چون زندہ گرداند محبان را بانوار خویش آن رویت ست فرمود اہل محبت کسانی اند کہ بواسطہ
استاد سخن دوست می شنوند فرمود کہ عارف کسی ست کہ چون بامداد برخیزد از شب یاد ش
نیاید فرمود فاضلترین اوقات آنست کہ از خاطر و سواس رستہ باشد فرمود علم بحری ست محیط
و معرفت جوئی از محیط پس خدا کجا و بندہ کجا علم خدائے راست و معرفت بندہ را فرمود عارفان
آفتابند کہ بر جملگی عالم می تابند و از نور ایشان ہمہ عالم روشن ست فرمود کہ مردم از منزل گاہ
قرب نزدیک نشوند مگر بفرمان بر داری در نماز زیرا کہ معراج مومن ہمین نماز ست چنین گویند کہ
وجہ تسمیہ اجمیر آنست کہ آجا نام راجہ بود از راجہای ہندوی تا حد غزنین ملک بدست آوردہ بود
و نیز آجا آفتاب را گویند و میر بزبان ہند کوہ را گویند در تاریخ نامہای ہندوان نوشتہ اند اول
دیواری کہ بر سر کرہ در ہندوستان بنیاد نہادہ اند ہمین دیوارہاست کہ بر بالای کوہ اجمیر ست
و اول حوضی کہ بروی زمین در ملک ہند کافتند پہکرست از اجمیر چہار کروہ کہ ہندوان او را می پرستند و در ہر سالی
شش روز در وقت تحویل عقرب جمع می شوند و غسل میکنند و عمرہا و لادہا خود بر دین باطل ضائع می کنند و آنہائے
کہ از ایشان قائل بقیامت اند می گویند کہ قیامت از ہمین حوض شروع خواہد شد و آن آجانام از ہمہ ہندوان کالپی
ملک را داشتند پیشتر بود پتھورا از پسترین ایشان کہ مسلمانان ملک ہندوستان از دست او گرفتند و شہر ناگور پیشتر
آباد ان کردہ پتھورا ست و پتھورا را امیر آخور بود وی را گفت کہ برای طویلہای اسپان جائے قابل کہ در انجا شہرے
آباد ان کنم تفحص کن میر آخور بسیار گشت چون در زمینی کہ ناگور آباد ان است رسید میشے دید
کہ بچہ زائیدہ است و گرگ بر و حملہ می کند و آن میش بچہ را پس انداختہ متوجہ آن گرگ شدہ است

مکتوبات شیخ

اینکہ توفیق مسلما و الحقنی
بالصالحین عاقبت بخیر باد
وصلی اللہ علی سیدنا و مولانا
محمد و آلہ و اصحابہ اجمعین۔

الرسالۃ الثالثۃ
تبیین الطریق لاہل
الارادۃ بالتزام
وظایف الخیر والعبادۃ

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ
شیخ امام اجل عارف باللہ
علی المتقی رحمۃ اللہ علیہ در
رسالہ تبیین الطریق میفرماید
کہ طریق موصل الی اللہ تعالی
عبادت ست چنانچہ ناطق
ست بدان قرآن عظیم
ان اللہ ربی و ربکم فاعبدوہ
ہذا صراط مستقیم و عبادت
دو قسم ست فرض ست و
نفل و ہر کدام ازان امتثالی
است و اجتنابی امتثالی
آنکہ مطلوب ازان اتیان
فعل ست و اجتنابی آنکہ
مقصود ترک و پرہیز ست
از فعل و اصل نجات و قرب
وابستہ باتیان فرایض ست
و اتیان نوافل موجب
تکمیل و تتمیم آن و افراد
نوافل بسیار ست و از
حد عد و احصا متجاوز د
لیکن منحصر ست درین دو
نوع امتثالی و اجتنابی
امتثالی مثل سنن و مستحبات
و آداب و اتیان اولی و افضل
و اجتنابی مثل ترک مکروہات

Marfat.com

چون این حالت معائنه کرد گفت این جائیگاه مردانه است و آب و گیاه آن صحرا برای سپاه مفید دید در انجا شهرے بنا کرد و نام او نوا نگر داشت یعنی شهر نو چون لشکر سلطان معز الدین سام در رسید و پتهورا را کشتند در زمان ترکان این لفظ بناگور تبدیل یافت و الله اعلم۔

خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس سره

خلیفهٔ بزرگ خواجه معین الدین چشتی ست از اکابر اولیا و اجلهٔ اصفیا ست قبولی عظیم داشت و بغایت ترک تجرید و فقر و فاقه موصوف بود و نهایت استغراق داشت در یاد مولی چون کسی بزیارت او آمدی زمانی با لیستی تا بخود باز آمدی انگاه با آینده مشغول شدی اگر از حال خود یا حال آینده چیزے بگفتندی بعده گفتی مرا معذور دارید و باز بحق مشغول شدی اگر یکے از اولاد او بمردی او را ازان خبر نشدی مگر بعد ازان بزمانی **نقل ست** که خواجه را بقالے بود همسایه در اوائل از و وام کردی و او را گفتے که وام تو چون سی صد درم شود زیاده ازان ندهی چون فتوح رسیدی هم ازان ادا کردی بعده با خود جزم کرد بعد ازین وام نکنم بعده از فضل خدائے عز و جل یک قرص زیر مصلاے او پیدا شدے که همه خانه را بسنده بود و بقال دانست مگر خدمت شیخ از من ناخوش ست که وام نمی ستاند همخوابه خود را بجهت تفحص حال بر حرم شیخ فرستاد حرم شیخ حال را بوی کشف کرد بعد ازان کاک پیدا نشد از شیخ نظام الدین اولیا قدس سره **نقل ست** که می فرمود که شیخ معین الدین تا پانصد درم شیخ قطب الدین را اذن کرده بود که قرض کند چون کار بکمال رسید ازان نیز دست برداشت **نقل ست** که وی در اول عهد بعد غلبه خواب قدرے بخفتے و در آخر عمر آن هم به بیداری بدل شد و شیخ محمد نور بخش در سلسلة الذهب ذکر او چنین کرده است بختیار الاوشی کان من الاولیاء السالکین المرتاضین المجاهدین بالخلوة و العزلة و قلة الطعام و قلة المنام و قلة الکلام و الذکر بالدوام فی الاربعینات و له فی احوال الباطن شان کبیر بین المکاشفین **نقل ست** که او هر شب سه هزار بار درود گفتے انگاه خفتے مگر همدران ایام زنے را نکاح کرده بود و سه شب این در ازو فوت شد مردی بود رئیس نام پیغمبر را صلی الله علیه وسلم در خواب دید که میفرماید بختیار کاکی را سلام برسان و بگو هر شب تحفه که بر من میفرستادی سه شب ست که نرسیده است **نقل ست** که در خانه شیخ علی سکزی صحبت بود و خواجه در انجا حاضر بود و این شیخ علی در ویشے بود از اقارب خواجه بزرگ معین الدین حسن سنجری همسایه خواجه قطب الدین قبر او هم در حوالی مقام خواجه است قوال این بیت شیخ احمد جام را قدس سره برخواند **بیت**

و ترک خلاف اولی و ترک مالا باس فیه بجهت محافظت وقوع در مافیه باس همچو ترک غرب سیری را و طیب را از جهت ترس غلبهٔ شهوت و وقوع در حرام میفرماید که قول شیخ نجم الدین کبری قدس سره الطریق الی الله بعدد انفاس الخلایق و آنچه در حدیث قدسی واقع ست انی انا الله لا اله الا انا ارحم الراحمین خلقت بضعة عشر و ثلث مائة خلق من جار بخلق منها مع شهادة ان لا اله الا الله ادخله الجنة اشارت ست بکثرت افراد نوافل امتثالیه مثل ذکر لا اله الا الله و نماز نفل و تلاوت قرآن و استغفار و تسبیح و دعا و صلوة بر رسول خداے تعالی صلی الله علیه وآله وسلم و صوم نفل و طواف نفل و صدقه نفل و حج نفل و عیادت مریض و تشییع جنازه و امر معروف و نهی منکر در صورتے که واجب نبود و درس علوم دینیه و انواع اعانت مسلم که ادنی آن اماطة الاذی ست از طریق مسلمانان و غیر ذلک مما لا یعد و لا یحصی پس هر گرا بعد اداے فرائض بهر یکے ازین افراد نوافل استیعاب و اشتغال جمیع اوقات یا اکثر آن بارعایت جمع

MarfatCom

3B

کشتگان خنجر تسلیم را	هر زمان از غیب جانی دیگر ست	خواجه را این بیت در گرفت

چار شبان روز در تحیر بود و بر این بیت ذوق داشت شب پنجم رحلت کرد میر حسن دهلوی در غزلی که درین زمین گفته است اشارت باین قصه کرده است ؎

آرے این گوهر زکانی دیگر ست	کشتگان خنجر تسلیم را	هر زمان از غیب جانی دیگر ست

جان برین یک بیت داده است آن بزرگ

وکان ذلک لیلۃ الرابع عشر من ربیع الاول سنۃ ۶۳۳ ثلث وثلثین وستمائۃ وهم درین سال فوت سلطان شمس الدین التمش ست انار الله برهانه چهاردهم ماه شعبان سنه مذکور در دلیل العارفین می نویسد روز پنجشنبه در مسجد جامع اجمیر دولت پایبوس حاصل شد درویشان وعزیزان اهل صفه ومریدانی که بودند بخدمت حاضر بودند سخن در حکایت ملک الموت بود فرمود که دنیا بمرگ حبه نیرزد گفتند چرا گفت از انکه الموت جسر یوصل الحبیب الی الحبیب آنگاه فرمود که دوستی آنست که او را بدل کنی نه بزبان وسخن بریده گردانی از هر چه بدانی انگه در گرد عرش طواف کنی فرمود عارفان آفتابند که بر جملگی عالم می تابند واز نور شان همه عالم روشن ست انگاه فرمود اے درویش ما را اینجا آورده اند مدفن ما اینجا خواهد بود ومیان چند روز ما سفر خواهیم کرد بعد ازان شیخ علی سنجری را فرمان شد که مثال بنویس تا قطب الدین در دهلی سود که خلافت سجاده قطب الدین را دادیم ودهلی مقام اوست چون مثال تمام شد بردست دعا گو داد تا این فقیر روے بر زمین آورد فرمود نزدیک تر بیا نزدیک شدم دستار وکلاه بر سر فقیر نهاد وعصاے خواجه عثمان هارونی بدست من داد وخرقه در بر دعا گو کرد ومصحف ومصلا ونعلین بداد وگفت امانتے ست از رسول صلی الله علیه وسلم بخواجگان ما رسیده مرترا روان باید کرد تا فردا ے قیامت مرا در میان خواجگان شرمندگی نیارد این درویش بروے بر زمین آورد دوگانه نماز بگزارد خواجه دست دعا گو گرفت وروے سوے آسمان کرد وگفت بر تو بخدا سپردیم وترا بمنزل رسانیم آنگاه فرمود چهار چیز گوهر نفس ست اول درویشی که توانگری نماید دوم گرسنه که سیری نماید سوم اندوهگین که شادی نماید چهارم با کسی که دشمنی بود دوستی نماید وفرمود هر جا که روی نخراشی وهر جا که باشی مرده باشی پس در دهلی آمدم وسکونت کردم چنانکه جملگی عالم از صدور وائمه بدعا گوی روی نهادند چهل روز نگذشته بود که آینده بیامد خبر کرد که اے درویش خواجه بعد از روان شدن شما بست روز در حیات بودند بعد ازان برحمت حق پیوستند۔

شیخ الاسلام بهاء الدین ابو محمد زکریا الملتانی القرشی الاسدی رحمۃ الله علیه

خلیفه شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی ست رحمۃ الله تعالی علیهما از اکابر اولیاء هند ست

اقسام اجتنابی حاصل شود مقصود وی از قرب الٰهی عزوجل حاصل شود انشاء الله تعالی چه در تحصیل قرب الٰهی اتیان جمیع اقسام نوافل امتثالیه شرط نیست بلکه ممکن نیست ومداومت بر فرد واحد از ان کافیست اما اجتناب از جمیع محظورات ومکروهات شرط ست اجتناب از ان ممکن پس اگر گویند الطریق الی الله اکثر من شیرة یا گویند الطریق الی الله واحد هر دو قول صادق آید ونیز گفته اند که انبار السبیل اختلاف لیس بنهیم خلاف سالکان همه اولاد یک مادر اند و پدران ایشان متعدد یعنی مشایخ اگرچند طرق ایشان در تعیین راختیار افکار ونوافل مختلف ست ولیکن مرجع همه بیک اصل ست که شریعت ست وعبادت وتقوی واتباع کتاب و سنت واختیار مشایخ رضوان الله علیهم اجمعین این فرد مخصوص را که کلمه لا اله الا الله است از میان سائر افراد بسبب اختصاص اوست بحصول کثرت حضور ومنافع دیگر که مدعا پیدا نیست با آنکه نماز نفل افضل است از ذکر زیرا که وی مشتمل ست بر ذکر وذکر جزوے ازان ست وبا

صاحب کرامات ظاهره و مقامات باهره و برکات شامله میر حسینی سادات صاحب نزهة الارواح و شیخ فرید الدین عراقی صاحب لمعات بملازمت او رسیده اند و تربیت یافته **نقل ست** که در وقتی که از بغداد با کمالات و برکات بملتان شرف قدوم ارزانی داشت اکابر ملتان را بر وی حسد پدید آمد بطریق کنایت کاسهٔ پر شیر را بخدمت او فرستادند غرض آنکه درین شهر گنجائش دیگرے نیست شیخ این معنی را دریافته گلی بر کاسهٔ شیر نهاد و پیش آن جماعه فرستاد مقصود آنکه جائی ما درین شهر این طور که گل بر شیر ایستاده است خواهد بود اکابر از حسن لطافت این ادا حیران ماندند و منقاد و مطیع کرامات او گشتند و وی رحمة الله علیه از اغنیای شاکرست و قول رب جلیل که در شان خلیل خود فرموده است وَاٰتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَاِنَّهٗ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝ در حق او صادق ست بعضے از مشایخ وقت را در باب فقر و غنا با وی گفتگوی واقع بود فرمودی که دنیا بتمامها چه قدر دارد قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيْلٌ و معلوم ست که از ان چه قدر پیش ما باشد و گاهی فرمودی که صحبت مار کسے را ضرر کند که افسون آن را نداند و فرمودے که غنا نیل رخسارهٔ حال ماست آورده اند که میان او و شیخ فرید الدین قدس سرهما مودتے عظیم بود و سالها با هم بودند و چنین نیز گویند که پسر خالهٔ یکدیگر اند و وقتے از خدمت او بشیخ فرید الدین سخنے رسانیده بودند که نه موافق مجلس شیخ فرید الدین بود معذرت این سخن شیخ بهاء الدین بشیخ فرید الدین رقعه نوشت و یک سخن این بود که میان ما و شما عشقبازی ست جواب این معذرت شیخ فرید الدین نوشت که میان ما و شما عشق ست بازی نیست **نقل ست** از شیخ نظام الدین اولیا قدس سره که فرمود شیخ فرید الدین را افطار کم بودی اگرچه تب آمدی و یا فصد کردی و شیخ بهاء الدین زکریا را صوم کمتر بودی اما طاعت و عبادت بسیار بودی و این آیت فرو خواندی یَا اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوْا مِنَ الطَّيِّبٰتِ وَاعْمَلُوْا صَالِحًا و فرمود او از انها بود که این آیت در حق او درست آید و شیخ محمد نوربخش در سلسلة الذهب در ذکر او نوشته است بهاء الدین زکریا الملتانی قدس سره کان رئیس الاولیاء ببلاد هند و کان عالما بعلوم الظاهرة صاحب الاحوال والمقامات من المکاشفات والمشاهدات مرشدا متبعا متنه کثیر من الاولیاء له فی الارشاد و هدایة الناس من الکفر الی الایمان و من المعصیة الی الطاعة و من النفسانیة الی الروحانیة شان کبیر و در مجمع الاخبار می گوید فی وصایا الشیخ بهاء الحق والدین الواجب علی العبد ان یعبد الله بالصدق والاخلاص و ذلک بنفی الاغیار و محو الاشخاص فی العبادات والاذکار و لا سبیل الیه الا بتحسین الاحوال و محاسبة النفس فی الاقوال و الافعال فلا یقول ولا یفعل الا عند الضرورة و یقدم لکل قول و فعل الالتجاء الی الله و الاستعانة به لیرزقه الله عز و جل خیر العمل و ایضا قال فی وصایاه

باشد که بعضے اوقات اعانت برادر مومن که فعل مستعدی ست بهتر از نماز نفل باشد و میفرماید که قسم اجتنابے اتم و اهم ست من حیث الاتیان اما اتمیت وے ازان جهت که هر که جد و جهد کند در قسم اجتنابی و استیعاب وقت کند بدان و اقتصار نماید بر ادای فرائض و بقسم امتثالی از نوافل دست نزند و اجتهاد دران ننماید حاصل شود مقصود وی از قرب اگرچه بعد از مدتے دراز باشد بر مثال بیماری که پرهیز کند از ان چه نباید خورد اگرچند تناول معالجین و اشربه نافع نکند امید قوی صحت تمام ست هر چند دیر تر افتد و هر که اجتهاد کند در قسم امتثالی و ارتکاب کند مکروهات را هرگز بمنزل مقصود نرسد مثلا بیماریکه معالجه با دویه بی پرهیز کند و اگر پرهیز کند و معالجه نکند لابد اتم و اکمل و اقرب بمقصود خواهد بود و اما اهمیت وی از انجهت که دفع ضرر اهم ست نزد عاقل از جلب نفع پس اجتناب مکروهات اهم بود از اتیان نفل مثلا آن را که جامهٔ او چرکین شود بحیثیتے که مودی بکراهت نماز گردد صرف بعضے از وقت برائے دفع آن کراهت اهم بود

Marfat.com

لبعض المریدین علیکم بدوام الذکر وبالذکر یصل الطالب الی المحب والمحبة نار تحرق کل دنس فاذا تحقق المحبة کان الذکر ذکرًا مع مشاهدة المذکور وهذا هو الذکر الکثیر الموعود به الفلاح فی قوله واذکروا الله کثیرًا لعلکم تفلحون ۰ وایضا فی بعض رسائله لبعض المریدین این ضعیف را چنان سماع افتاد که شیخ الشیوخ شهاب الدین ابوعبدالله عمر بن محمد السهروردی رضی الله عنه با شیخ خود ضیاء الدین ابو النجیب عبدالقاهر رضی الله عنه در حرم کعبه بود و شیخ ابو النجیب را سر وقت خمود بود خضر علیه السلام در آمد شیخ بدو التفات نکرد ساعتی بایستاد و باز گشت چون بخود باز آمد آنگاه بخدمت او شیخ شهاب الدین را گستاخی بود پرسید که شیخ چگونه بود که نبی از انبیاء علی نبینا وعلیه السلام بر زیارت شما آمد و شما هیچ التفات بدو نکردید شیخ در وی نگریست و روی سرخ کرد و گفت ویحک تو چه دانی اگر خضر آمده باز رفت باز آید اما این وقت که ما را با حق بود اگر بر فتی باز نیامدی و تا قیامت آن تا قیامت بماندی هم دران بودند که خضر علیه السلام در آمد شیخ برخاست و استقبال کرد و تواضع نمود ترجمیا من برکاتهم من الله الکریم پس مرید باید که مراقب و شحنه روزگار خود باشد و هر چه جز از حق ست از دل دور کند و صحبت خلق بر خود حرام گرداند و با ذکر حق موانست گیرد و اگر او را با ذکر حق موانست نبود او از محبت خدای تعالی بوی نیابد وایضا فی بعض رسائله لبعض المریدین سلامة الجسد فی قلة الطعام وسلامة الروح فی ترک الآثام وسلامة الدین فی الصلوة علی محمد خیر الانام صلی الله علیه وسلم توفی رحمه الله سابع صفر سنه ۶۶۱ احدی وستین وستمائة۔

سید نور الدین مبارک غزنوی رحمة الله علیه

خلیفه شیخ شهاب الدین سهروردی ست مقتدا و شیخ الاسلام دهلی بود در زمان سلطان شمس الدین او را امیر دهلی می گفتند در فوائد الفواد می نویسد که روزے در بزرگی شیخ نظام الدین ابو المؤید حکایت فرمودند که وقتے امساک باران شد او را لازم گرفتند که دعا باران بکن بر سر منبر برآمد و دعا باران بخواند بعد ازان بآسمان کرد و گفت یا الله اگر تو باران نفرستی من پیش ازین در هیچ آبادانی نباشم این بگفت و فرود آمد حق تعالی باران فرستاد بعد ازان سید قطب الدین رحمة الله علیه با او ملاقی شد و این سخن با او بگفت که ما را باعتقاد در حق تو راسخ ست و میدانیم که ترا بحق تعالی نیازی تمام ست اما این لفظ هر چه گفتی که اگر تو باران نفرستی من پیش ازین در هیچ آبادانی نباشم نظام الدین ابو المؤید گفت که من می دانستم که باران خواهد فرستاد انگاه گفتم سید قطب الدین گفت که از کجا میدانستی گفت وقتی مرا با سید نور الدین مبارک غزنوی رحمة الله علیه در پیش سلطان شمس الدین بر ازی بر دشت نشینی نزاعی رفته بود

بود از اشتغال به بعضے نوافل دران وقت پس چون سالک سلوک این طریق نماید مقصود خود که قرب الهی و وصول بوی تعالی وتقدس ست برسد و معنی قرب الهی بعد سالک بود از غیر وی تعالی و معنی وصل قطع از غیر و غیر منحصر شد در محظور ومباح و مراد بمحظور اینجا جمیع منهیات بود از محرمات و مکروهات و مراد بمباح اشتغال بمخلوقات بتعلق و تعلم مثل زمین و آسمان و کوه و درخت و اسباب معیشت و غیر ذلک پس بعد سالک از محظورات بی ذهول وی از مباحات قرب ناقص ست و با ذهول از مباحات قرب تام پس هر قدر که سالک از غیر حق بعید بود از جناب وی تعالی قریب گردد و میان غیر بعبارتے دیگر بگنیم و بگوئیم اصول حجب که مانع اند از وصول بحق چهار اند دنیا و خلق و شیطان و طریق از الت آنها در کتاب منهاج العابدین وغیره مذکور ست و چون مقرر شد که طریق وصول الی الله بعد از فرائض تکثیر نوافل عبادات ست باعتبار نوع یا فرد و نوافل بعضے قلیل الوقوع و بعضے کثیر الوقوع ست

Marfat.com

من سخنے گفتہ بودم کہ او کوفتہ شدہ بود درین حین مرا دعا رباران فرمودند گفتم تو از من کوفتہ اگر تو با من آشتی کنی من دعا بخوانم و اگر آشتی نکنی نتوانم خواند از روضۂ او آواز برآمد کہ با تو آشتی کردم تو برود عا بخوان از شیخ نصیر الدین محمود قدس سرہ منقول ست کہ فرمود بزرگی بود کہ او را شیخ محمد اجل شیرازی گفتندی سید مبارک غزنوی نعمت از و یافتہ بود بعد ازان فرمود کہ دران وقت با درگاہی بود از مریدان ایشان بخدمت شیخ آمد و گفت کہ در خانہ من پسری متولد شدہ بندہ زادہ شماست نعمتے ہمراہ او کنید شیخ فرمود نیکو باشد چون من فرو انماز بامداد بگذارم پسرک را بیاوری و از جانب راستان من برآئی و در نظر من داری ہمان روز سید مبارک غزنوی متولد شدہ بود پدر سید مبارک دران مجلس حاضر بود این حدیث می شنید با خود گفت من نیز پسر خود را بیارم و در نظر شیخ دارم چون وقت نماز بامداد شد بازرگان را درنگ شد پدر سید مبارک غزنوی پگہتر برخاستہ بود موذن تکبیر گفت شیخ نماز تمام کرد پدر سید مبارک غزنوی از جانب راستائے شیخ درآمد و سید مبارک را در نظر شیخ داشت شیخ در وی نظر کرد این ہمہ نعمتہا ازان یک نظر بود بعد ازان بازرگان درآمد شیخ گفت نعمت نصیب سید زادہ شد فرمود وقتی در غزنی استسقا شد خلقی بر شیخ محمد اجل شیرازی آمدند و گفتند دعائے بکن تا باران بیارد شیخ این سخن شنید و از خانہ بیرون آمد و خلقی دنبال شیخ را باغی پیش آمد شیخ در باغ رفت با غبان در زیر درختے خفتہ بود شیخ او را بیدار کرد و گفت درختان خشک می شوند برخیز و درختان را آب دہ با غبان جواب داد باغ من و درختان من آن زمان کہ حاجت آب دادن خواہد بود خواہم داد شیخ با غبان را گفت پس این خلق را منع نکنی کہ دنبال من گرفتند ما بندگان خدا و زمین زمین خدا آن زمان کہ حضرت عزت خواہد خواست باران خواہد فرستاد این سخن بگفت و باز گشت عقب آن چندان باران بارید کہ نہایت نبود مقبرۂ سید مبارک جانب شرقی حوض شمسی مشہور ست وفات او در سنہ ۶۳۲ اثنین و ثلثین و ستمائۃ۔

شیخ حمید الدین الصوفی

السعید الناگوری السوالی لقبا و سلطان التارکین ست و کنیتا و ابو احمد از اعاظم خلفائے خواجۂ حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین ست در تجرید و تفرید قدمی راسخ داشت وی از بندگان خاص حضرت مولیٰ عز اسمہ است ہمت عالی او از دنیا و عقبیٰ ترست و نظر التفات او جز بدانچہ ورای شخوص ثلثہ است نمی افتد او را شانی عالی ست در تصوف و مکانی رفیع در بیان قواعد طریقت و وی از اولاد سعید بن زید ست کہ از عشرہ مبشرہ از رضی اللہ عنہم

قلیل الوقوع از جنس عبادات مثل حج و زکوٰۃ و جہاد و غیر آن و از جنس عادات مثل نکاح و طلاق و بیع و شرا و مانند آن و کثیر الوقوع از عبادات مثل صوم و صلوٰۃ و اذکار و غیر ذلک و از جنس عادات ہمچو اکل و شرب و نوم و لباس و غیر آن پس نوافل این دو جنس لابد ست مر طالب را از تحصیل آن و استیعاب اوقات بدان پس بر طریق اقتصار کتاب عین العلم و ما اشبہ ذلک من مختصرات احیاء علوم الدین کفایت ست و اگر قصد استقصاء دارد رجوع بکتاب احیاء العلوم و کتب مبسوطہ فقہ نماید و میفرماید کہ این ضابطہ کہ ذکر کردیم کافی ست مر طالب را در معرفت قرب و طریق تحصیل آن اما احتیاج مردم بمرشد و استاد پس از برای تسہیل طریق و سرعت وصول ست و سلوک طریق بی اوستاد و مرشد اگر توفیق الٰہی رفیق گردد فی الجملہ ممکن ست بموجب قولہ تعالیٰ والذین جاہدوا فینا لنہدینہم سبلنا لیکن تعب شدید و مدت طویل و ہو نادر جدا واللہ اعلم و حضرت شیخ مصنف قدس سرہ بر ظہر رسالہ این

Marfat.com

عبارت نوشته اند فائده تناسب هذه الرسالة وهی ان مبنی هذه الرسالة علی معرفة القرب وطریق تحصیله من علم هذا لایحتاج الی اشیاء آخر کما قیل من علم شیئا نه واجب وقته ولابد من تحصیله استراح من تحصیل سایر الاشیاء ومن لم یعلم هذا اضاع فی تحصیل جمیع الاشیاء وقیل فی هذا المعنی ایضا من لایدری نفعه عن ضره فهو لایزال متحیرا فی امره وقیل انت متحیر فی امرک لانک لاتدری نفعک من ضرک وعبر عن هذا المعنی بالفارسیة زبان وسود خود نمیدانی ازان جهت چنین پریشانی۔

الرسالة الرابعة تنبیه اهل النهی بتفاوت حال الابتداء والانتهاء

لا آله الا الله محمد رسول الله

شیخ شیوخ زمان خود شهاب الدین عمر سهروردی قدس الله روحه در عوارف المعارف در باب بدایات ونهایات کلامی میفرماید که ترجمه اش اینست مبتدی را باید که از مجالست فقرا که قائل نیستند بقیام لیل وصیام نهار احتراز کند که مصاحبت با ایشان بدتر است از مجالست ابنای دنیا

وی از متقدمین مشائخ هندست سن طویل یافته وی گفته است که اول مولدی که بعد از فتح دهلی در خانه مسلمانان آمدم از زمان خواجه معین الحق والدین تا اوائل وقت شیخ نظام الدین باقی بود بحیثیل که ملاقات میان ایشان نیز واقع شده باشد والله اعلم وشیخ نظام الدین قدس سره کلمات اورا از تصنیفات او انتخاب نموده بخط خود نوشته بود وصاحب سیر الاولیا آن را از خط سلطان المشائخ نقل کرده است **نقل ست** که روزی خواجه معین الدین را وقت خوش بود فرمود هر کس هرچه خواهد گو بخواهد که ابواب اجابت مفتوح ست یکی دنیا بخواست ودیگر عقبی رضی بجانب شیخ حمید الدین کرد که تو میخواهی در دنیا وعقبی معزز ومکرم باشی گفت بنده را خواستی نباشد خواست مولی ست تعالی بعد ازان رو بجانب خواجه قطب الدین آورد وهمین کلمه را فرمود وی عرضه کرد که بنده را اختیاری نیست هرچه حکم شود اختیار شمارست خواجه بعد ازان فرمود التارک الدنیا والفارغ عن العقبی سلطان التارکین حمید الدین الصوفی ازان روز او را سلطان التارکین لقب آمد **نقل ست** که او را در سوالے که موضعی ست از مواضع ناگور یک وطناب زمین احیائی بود که هم بدست مبارک آن زمین می کاوید وتخم میریخت وقوت فرزندان ازان می ساخت وفات او بست ونهم ربیع الآخر سنه ثلث وسبعین وستمائة در ناگورست قدس الله سره واورا باشیخ الاسلام بهاء الدین زکریا در باب فقر وغنا مراسلات ومکاتبات بسیارست ومضمون یکے ازانها این ست که باطباق مشائخ ومقتضی نصوص واحادیث دنیا ومتاع آن مانع وصول بحضرت مولی ست سبحانه وتعالی چون شنیده می شود که بعضے از مشائخ عصر ما حظے وافر ازان دارند وباوجود آن خوارق وکرامات نیز از ایشان ظاهر می شود این مسکین را درین باب حیرتے زیاده میگردد اگر ایشان لطف فرموده ازین اشکال گره بکشایند عین عنایت باشد ودر مکتوب دیگری می نویسند مضمون آن اینست این احقر مکتوبی بخدمت شیخ بهاء الدین فرستاده عرضه داشت کرده واز اشکالی که این مسکین داشت از خدمتش التماس جواب نموده ایشان بسبب از اسباب جواب آن ننوشتند واگر نوشتند شافی نبود این حقیر بدرگاه مجیب الدعوات تضرع کرده وداری نمود که مشکل بنده خود را آسان کند وازین مقصود نشانی پیدا آرد حضرت مجیب الدعوات دعائے بنده را قبول کرده چنان نمود که ارباب شریعت که طالبان ثواب آخرت اند واز برائے تحصیل ثواب اکتساب خیرات ومبرات از صلات وقربات می کنند از کشف حقائق تقوی ودقائق نفس وے که ارباب طریقت در یابند محجوب باشند وهمچنین ارباب طریقت از اسرار قرب وانوار تجلی ذاتی که مخصوص طالبان مولی ست وپیش ایشان هرچه ماسوائے ذات حق ست اگرچه کشف ومشاهده باشد حجاب ذات بود محجوب ومعذور باشند پس هرکه بهرچه مادون حق ست

عـ۵ خیمه دوزان یعنی زمین بایلقدر راوده که دران یک دو خیمه استاده شود ۱۲

و رانده است بحقیقت محجوب ست هر چند که او نداند محجوب ست و مکتوبی دیگر بجانب شیخ فرید الدین شکر گنج - در انجا نوشته است قیل لو یعلم المشتغلون بذکری ما فاتهم من قربی لیضحکوا قلیلاً و لیبکوا کثیراً و لو یعلم المشتغلون بقربی ما فاتهم من الشئ لبکوا دماً و لو یعلم المشتغلون بالنسی ما فاتهم منی لانقطعت اوداجهم و او را تصنیفات و مکتوبات بسیار ست و اشعار نیز دارد و اشهر تصنیفات او اصول الطریقه است و در انجا میفرماید مردان راه که روی ایشان بدرگاه است سه طائفه اند چنانکه در کلام مجید آمده است الذین اصطفینا من عبادنا فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق بالخیرات معذورانند و مشکورانند و فانیانند معذوران کیانند آنها که بعد الایمان بالله و اقرار هم بالتوحید بحضرت حاضر نیایند و اگر آیند دیر آیند و آهسته آیند و از خطاب سار عوا غافل باشند و مشکوران کیانند آنها که بایمان همعنان آیند و با قرار هم رکاب و فانیان آنها که خطاب الست بربکم بیاد دارند و جواب این که قالوا بلی فراموش نکرده اند و درین جهان پیش از دعوت بحکم خطاب ازلی و جواب لم یزلی اجابت کرده در بدایت کار بطلب نهایت اسرار برآمده از ینها بسیار بوده اند پوشیده رفته اند و کسی نام ایشان ندانسته است و نشان ایشان نشناخته و تنی چند را که بشناخته اند بتعریف خواجه ما محمد رسول الله بشناخته اند و اگرنه نام و نشان ایشان کس ندانستی و نشناختی یکی از ایشان امیر المومنین ابو بکر صدیق رض بود که پیش از دعوت بطلب رسالت برآمد و مرد در خود را دو اطلب کرد و یکی از ایشان امیر المومنین علی مرتضی رض بود که پیش از بلوغ مستعد قبول دعوت گشت و یکی از ایشان اویس قرنی بود کما گر پیغامبر صلی الله علیه وسلم تعریف نکردی نام او از هیچ دیوانی برنیامدی و نشان او در هیچ دفتری ثبت نکردندی زهی همت که در حضرت عزت داشته که در دنیا چیزی ننهاد و از دنیا چیزی برنداشت آزاد آمد و شاد برفت و یکی از ایشان سلمان فارسی ست رضی الله عنه که پیش از دعوت در طلب هدایت بپوئید و صدق عهد میثاق از خود بجوئید از ینجا رفته ایم که فانیان کیانند آنها اند که چون معلوم شان شد که خداوند شان تعالی موجودی ست که فنا بر و روا نیست طالب فنائی شدند که آنرا وجود نیست و قدم در راه عدم نهادند و سر ادران راه بباد دادند و تخمهٔ نومیدی اگرچه نه خواندنیست بخواندند و در راه فنا وحید و فرید چون الف بماندند نه روی وجود شان بماند و نه رای فنا در عین فنا باقی شدند و هر که در فنا باقی شود این معنی را بقای ابد خوانند ازین روی ست که درویشان گویند که ملک ما را زوال نیست یعنی ملک صادر و یشی ست و درویشی امر سلبی ست نه ایجابی ایجاب را سلب روا ست اما سلب را سلب روا نیست و این سری ست غامض نفهم دشوار رسد تو اعتقاد نگاه دار که صدور الاحرار قبور الاسرار خزینه که معمور بود مخزون او مستور بماند و هر خزینه که خراب بود

و ضرر این مبشترست از ضرر آن و سزا باشد که بگویند اعمال مشغل متعبدان ست و پایه ارباب احوال برتر ست ازان و بگویند که فقیر را نماز فرض و روزه فرض بس ست و زیادت بران حاجت نیست پس شیخ می فرماید باید که این سخن در گوش مبتدی در آید بدرستی که ما تجربه کردیم و ممارست نمودیم امور را همه و صحبت داشتیم فقرا و صالحین را و دانستیم که آنها که این سخن گویند و بر زیادت عبادات و نوافل قائل نیستند هنوز در تحت حیطهٔ قصور اند با وجود آنکه صاحب احوال صحیحه باشند بنده را باید که تمسک کند بهر فریضه و فضیلت تا در بدایت ثابت قدم گردد و مبتدی را باید که از تلاوت قرآن و حفظ آن نصیبه داشته باشد و بقول کسی که گوید ملازمت ذکر واحد افضل ست از تلاوت گوش نه نهد که بقرآن و تلاوت آن در نماز و غیر نماز بهر آرزوی که در ین راه دارد برسد و بعضی از مشایخ که مریدان را باد است ذکر واحد امر فرمایند برای آنست که تا موجب جمع هم گردد و هر که ملازمت تلاوت کند در خلوت و تمسک نماید

Marfat.com

بوحدت فائده دهد او را
تلاوت و نماز بیشتر و وافی تر
از فائدهٔ ذکر واحد و چون
از نماز و تلاوت ملالتے
و سآمتے طاری گردد نفس
مدارات نماید و از تلاوت
بذکر فرود آید که آسان تر ست
و سبک تر ست بر نفس و
بدانکه منتهی باکمال حاجتش
بی نیاز نیست از ریاست
نفس و منع وی از شهوات
دگر فتن نصیبه از زیادت
صیام و قیام و انواع خیرات
و مبرات تحقیق غلط کردند
جمع کثیر درین مقام گمان
بردند که منتهی مستغنی ست
از زیادات و نوافل و اگر
قیام بدان ننماید باکے ندارد
و این سخن خطاست نه
ازان جهت که ترک زیادات
و نوافل عارف را از معرفت
محجوب گرداند بل بدان سبب
که از مقام مزید باز دارد
نعم منتهی ناصیه اختیار در
اخذ و ترک بدست دارد
گاهے رفق و مسامحت
بنفس نیز کند و گاهے
بنظر ادب و سیاست
بجانب وی نگرد الی آخرها
قال الشیخ والله علم تنبیه ناکرد
مراد حضرت شیخ رحمة الله علیه
دا اهل بطالت و دعت
و سد و ذریعیت ست بر
قومی که قائلند باسقاط
عمل و تجاوز کنند از حد

مخزون او بر سراب بود و نیز می فرماید چنین یا بزاید یا سقط شود اگر سقط شود در ملک موقوف ماند اگر بزاید زنده
زاید و یا مرده اگر مرده زاید او چون کسی بود که بمرگ طبعی مرده باشد و اگر بمرگ طبعی مرده باشد کامل مرده
باشد و یا ناقص اگر ناقص مرده باشد مرجع او بدوزخ باشد علی قدر نقصانه و اگر کامل مرده باشد یا بمرگ
اجتهاد باطن مرده باشد و یا بمرگ اجتهاد ظاهر مرده باشد و اگر بمرگ اجتهاد ظاهر مرده باشد مرجع
او با علی مقامات جنان باشد و اگر بمرگ اجتهاد باطن مرده باشد جان او تا بمسعد خود که مبدأش
از انجا بوده باشد برسد بهیچ جا نه ایستد و نیز می گوید که بعضے ارباب تحقیق چنین می گویند که حق را
سبحانه و تعالی طلب باید کرد و بعضے می گویند که طلب نشاید کرد هان تا تو هیچ کدام ازین دو قول را
باطل ندانی و هر دو را حق بشناسی مبادا در نظر تو ضد ننماید و بر خلاف یکدیگر که دو حکم بر خلاف یکدیگر آن زمان
آید که از یک جهت باشد آنکه گوید که طلب باید کرد یعنی اگر طلب نکنی تعطیل بود و آنکه گوید طلب
نشاید کرد یعنی اگر طلب کنی تشبیه بود و این هر دو معنی لائق و در خور حق نیاید پس چه باید کرد آنکه
طلب چون مشبهان نکنی و ترک طلب چون معطلان نکنی یعنی طلب نکنی و طلب فرو نگذاری که در جبلتی نیست
تا در ان حرکت کنی و در مکانے نیست تا آن مکان لازم گیری آینده نیست تا بدعا و زاری بخواهی
دور نیست تا نزدیک او شوی گم شده نیست تا تفقدش کنی زمانی نیست تا منتظر زمان باشی مکانے
نیست تا ملازم مکان گردی این همه نفی طلب ست و حق ست پس اثبات کدام ست آنکه نفی
خود و نفی اوصاف خود کنی تا او جمله صفات بشریت گذاره کنی و از جمله صفات ملکیت کناره کنی
و او کل اشیا مجرد و منفرد آئی تا چنانکه او تعالی و تقدس لیس کمثله شیئ ست طلب تو لیس کمثله
شیئ شود این اثبات طلب ست هر که خواهد تا عکس درست نماید و در وی آئینه صاف نکند
او محال طلب باشد و هر که طلب حق نکند در وی دل از اوصاف بشریت صاف نکند او
محال می جوید و هر که راه وصال رود و لوح سینه از نقوش پاک نکند او بیهوده می گوید و هر زه
می پوید طلب آن نیست که اثبات او کنی طلب آنست که خود را محو کنی طلب آن نیست که بدو
تازی طلب آنست که وجود خود را در بازی طلب آن نیست که او را بجوئی طلب آنست
که ترک خود بگوئی تو آئینه صاف کن چون آئینه صاف شد عکس ضروری الوجود ست باقی

ره رو باید که در ره راست رود	وانگاه دران راه چو زه راست رود
کج آن باشد که بر پئ خواست رود	و نیز میفرماید اول مرتبه از مراتب راه علم ست علم باید که بی علم

عمل درست نیاید دوم مرتبه از مراتب طریقت عمل ست که بعمل نیت را وجود نباشد سوم مرتبه
از مراتب درگاه نیت ست نیت صحیح باید که بی نیت صحیح عمل جز باطل نیاید چهارم مرتبه صدق
ست صدق بباید که بی صدق عشق روی ننماید پنجم مرتبه عشق ست عشق بباید که بی عشق

Marfat.com

توجه درست نیاید ششم مرتبه توجه است توجه بباید که بی توجه سلوک را نشاید هفتم مرتبه سلوک ست سلوک بباید که بی سلوک در پیشگاه نکشاید هشتم مرتبه در پیشگاه کشادن ست در پیشگاه کشاده باید تا مقصود روی نماید اول مرتبه سلوک چیست آنکه از کونین بسر آئی مقصود چیست آنکه تو نمانی کُلُّ شَیْءٍ هَالِكٌ اِلَّا وَجْهَهٗ هم امروز بر خود بخوانی رباعی

در بند گهر مباش رو کان را باش	دل هست مقام گاه بگذار و بیا
کار ایست درای علم و آنرا باش	جان منزل آخرست رو جان را باش

راهی در پیش تو نهاده اند هم باریک و هم دراز و ترا عمری داده اند هم تاریک و هم کوتاه و درین عمر کوتاه ترا امر کرده اند بر فتن این راه دراز و شب دنیا اگرچه تاریک ست که الدنیا کلها ظلمة درین تاریکی بهر تو مهتابی از مطالع عنایت طالع کرده اند که خَلَقَ الْخَلْقَ فِی ظُلْمَةٍ ثُمَّ رَشَّ عَلَیْهِمْ مِنْ نُوْرِهٖ، اَللّٰهُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاَشْرَقَتِ الْاَرْضُ بِنُوْرِ رَبِّهَا برخیز و بشتاب و این ماهتاب را غنیمت دار و این عمر کوتاه ترا داده اند گذشته انگار و خود را یکی از مردگان بشمار و اگر نه مرده مردنی میدان و پیوسته این بیت بر دل می خوان بیت جانی ست هر آئینه نخواهد رفتن اندر غم عشق تو و دیگر آید تر المخواجه بر بستر غفلت در خواب علت خوش نخفته است دنی داند که دعوی محبت که کرده است و هر که دعوی محبت کند و چون شب در آید بمحبوب خود نخسپد تا او را در دفتر کذابان ننویسند کذب من ادعی محبتی ثم اذا جنّ علیه اللیل نام عنّی سوال چون مردم بمیرد و جان از اندام کالبد جدا شود با اصل خویش راجع شود یا نه جواب راجع آن بود که در زندگی که آن را حیات طبیعی خوانند مرجع خود را بشناسد و حجابها را براند و عوائق و علائق معلوم کند و عشق آن عالم در وی پدید آید و شوق مر آن را مدد کند حجابها برانداز د و عوائق و علائق قطع کند و روی از موجودات بگرداند و روئی بموجد آرد و حق هر مقامی چنانکه شرط آنست بگذارد و اجزای هر مقامی که بدو متصل ست هم دران مقام بگذارد و بمرگ حقیقی پیش از مرگ طبیعی بمیرد چون چنان بزید چنین بمیرد با اصل خویش باز گردد و وصل یابد مساز سوال دنیا چیست جواب کل ما دون الله فهو دنیا هر چه آن دون حق ست دنیا ست نفس تو دون ست و هر چه بنفس تو نزدیک ست دنیا ست امروز دنیا ست نفس تو نزدیک ست فردا آخرت دنیا فردای اوست ازین معنی گفته اند بیت

هر چار یکی بود تو فرّ و آ	امروز دری و دی و فردا

فردا آمنا و صدقنا خطاب خواهند کرد لَقَدْ جِئْتُمُوْنَا فُرَادٰى كَمَا خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ یعنی چون آخر کارتان این بود از اول چرا اختیار نکردی بختیاری باید کرتا این اختیار توان کرد که دنیا خانه نفس ست و اسباب آلت حرب او و او در خانه خویش با قوت باشد و از ارباب و اصحاب خود مدد دارد و روح درین عالم از اصحاب و احباب خود دور افتاده است و از معدن اصلی خود مهجور گشته تا مدد یزدانی نیاید هیچ کاری ازوی نیاید سوال مدد یزدانی کی بما آید

سیاست نفس و طریقه اعتدال

و مغرور شوند باحوال از اهمال بمقتضی نگردد بضلال و اضلال مقتدایان راحت برین طریق در ترغیب برین مقام و ذکر این نوع کلام مناسب آید لیکن از مساق این کلام چنان متبادر افهام گردد که گویا طریق منحصرست درین و النصاف آنست که شیخ طریقه خود را بیان کرد و کلام جامع آنست که در رساله سابق تحریر یافت که طرق مشایخ در سلوک و وصول و در تعیین و اختیار اذکار و نوافل مختلف ست باتفاق بران که طریق جز مجاهده در عبادات و اقامت سنت نیست ولیکن عبادت را اقسام و افراد بسیار ست و افراد نوافل و زیادات لایعد و لایحصی ست چنانکه گذشت در جمع مرید مبتدی بر ذکر واحد سراً او جهراً و اقتصار بر ادای فرائض و رواتب از صلوة و صیام و قصر همت بر تصفیه قلب و اهتمام بتجرید باطن و اثبات نقش توحید بتکرار کلمه ذکر امری مقرر ست میان مشایخ تا آنکه گفته اند اصلح بحال مبتدی ذکر ست و بحال متوسط تلاوت و بمنتهی نماز و ما را یقین ست که اگر مبتدی مشغول ورد اوراد ذکر باشد و در تحقیق حقایق تقوی و دقائق ورع بکوشد و توجه و التجا بجناب حق درست دارد با وجود اقتصار بر واجبات و سنن از صلوات و صیام البته بمنزل مقصود برسد و طریقه

جواب تا کی نهاده اند و برای که آماده انداز بهر کرا خواسته اند **سوال** او جل جلاله جواد مطلق ست و فیض دائم الوجود **جواب** این تفاوتی که تو می بینی در فیض و فائض نیست بلکه در قبول و قابل ست **سوال** فرمودی که جود فیض بے تفاوت ست تفاوتی که هست در قابل ست این تفاوت از کجا دانیم **جواب** هم ازین جا که تفاوت سنگ و خاک ست در اصل یکی را ماده صاف افتاده است و دیگر را مکدر آن را که ماده صاف افتاده است بیواسطه قبول می کند و آن ارواح انبیا ست یعنی ممزوج واسطه خواهد تا قبول کند خواه واسطه انبیا خواه واسطه اولیا و خواه واسطه حکما و علما را سخ و خواه واسطه مجاهده و ریاضت و آن را که ماده مکدر افتاده بهیچ واسطه قبول نکند و اگر به بعضے تقلید قبول کنند اما به تحقیق نرسند **سوال** ایشان را که ماده مکدر افتاده باختیار و ارادت خاطر بود یا به **جواب** بے اختیار و بی ارادت خاطر یک برگ از درخت فرو نیاید و گیاه از زمین بر نیاید **سوال** پس چه حکمت بود در آفرینش بعضے از مادهٔ صاف و صرف و در آفرینش بعضے از مادهٔ مکدر و ممزوج **جواب** او جل جلاله فاعل مختار ست و فعل او بی علت کسی را زسد که گوید چرا و چون لَا یُسْئَلُ عَمَّا یَفْعَلُ وَهُمْ یُسْئَلُونَ یکی را در ازل شایان قرب و کرامت دانست و آن چنانکه دانست در وجود آورد و یکی را شایان قرب و کرامت دانست و چنانکه دانست در وجود آورد و لاجرم تو دست از اینجا بردار و پای همت بر

تارک فلک دار ربا عے	دنیا نه خوش ست و بعقبے خوش باش / آخر که ترا لفت به نیا خوش باش
ور همت عالیت برآید روزی	بگذار تو هر دو را بمولی خوش باش / ظالم را شادی بحصول مراد دنیا

و مقتصد را شادی بحصول مراد عقبی ست و شائق را شادی بوصول مراد مولی ست **سوال** دین و دنیا ست دنیا فرمودی و نمودی که چیست بفرمائی که دین چیست **جواب** دین ظالمان گریختن و آویختن ست گریختن از معاصی و آویختن بطاعات و دین مقتصدان بریدن و آرمیدن ست بریدن از دنیا و آرمیدن بعقبے و دین سابقان تبرا از ما دون الله و تولی ست بالله قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِی خَوْضِهِمْ یَلْعَبُونَ **سوال** بحکم این تقریر دینها بر تفاوت آمد **جواب** دین یکی ست و بی تفاوت ست این تفاوت که در نظر تو می آید تفاوت مرد ست نه تفاوت دین که دین بهر حال یکی ست بظاهر این هر سه را روے بجهتے می نماید اما آنکه بنظر باطن بیند داند فَأَیْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ **سوال** شریعت را و طریقت را چگونه یکی دانم **جواب** چنانکه تو جان و تن خود را یکی میدانی طریقت جان شریعت ست **سوال** چون اوست و جز او نیست امر و نهی بر کیست **جواب** الا له الخلق والامر امر بر امر خود ست و نهی بر خلق خود نگفتیم که نیست بلکه گفتیم همه بدو ست پس همه اوست **سوال** دانستیم که دین چیست

مکتوبات شیخ

سلسله شریفه نقشبندیه قدس الله تعالیٰ اسرارهم که اقتصار ست بر ملازمت ذکر خفیه و تصفیه قلب از نقوش اغیار با عدم استقصا و استیفای اقسام عبادات ظاهر از صلوات و صیام و اعمال و اوراد طریقی مقرر ست و نزد انصاف طریقی در تحصیل قرب و وصول و فنا اولی و اقرب ازان نتوان یافت و آنکه در باب منتهی فرموده است که تهاون و تقصیر در اعمال و اوراد سبب قطع مزید و فقدان قابلیت مزید و ترقی منتهی در مقامات قرب منحصر در کثرت نوافل و اوراد نیست چه سیر فانی بعد از تمامی سیر الی الله و حصول مرتبهٔ فنا که نهایت عبارت ازان ست سیر فی الله ست و مزید و ترقی او در تجلیات الهی و مقامات قرب ست و انحصار و توقف وجود این تجلیات و حصول این مزید و ترقی در اقامت احوال و اوراد ظاهر نتوان دعوی کرد توجهات و مراقبات قلبی و ردی باد دوام حضور و حفظ آداب قرب نیز مورث آنست و ما می شناسیم آن را که جوهر روح وی بنور الهی منور شده و لطیفه سری وی بذات حق متصل گشته و از خود فانی و بحق باقی شده در سیر فی الله و دایم الترقی و المزید ست اگرچند بکثرت صلوٰة و صیام و تلاوت و قیام دامن نمیفشاند و استیعاب باین اقسام در نمیگشاده قل کل یعمل علی شاکلته فربکم اعلم الآیة و بالجمله

Marfat.com

واپسنا ختیم کہ دنیا کدام ست خبر کن مارا کہ بہشت و دوزخ چیست **جواب** بہشت و دوزخ اعمال تست فَمَنْ یَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَیْرًا یَرَهُ وَمَنْ یَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا یَرَهُ از اعمال امروز فردا صور تہا بتو ساختہ نمایند اگر خیر کردہ فردا صور تہائی ملائم و موافق آن کردار در پیش تو بیارند **سوال** راہ چیست و منزل کدام ست **جواب** سوالی کردی کہ آن را اسرار ست و جملہ روندگان راہ را بکار ست جواب این جز بمدد آمَّنْ یُجِیبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ نتوان گفت و این دُر کہ جملہ عقلاے عالم از سفتن آن عاجز ند گفتہ نتوان سفت زبان حال باید کہ بگوید و گوش حال باید تا شنود اگر این نیست کم از ان نباید کہ گوینده از دل گوید و شنونده از دل شنود و من و تو آن نداریم پس بہ از ان نبود کہ گفتہ و شنیدہ انکاریم **سوال** اگر گوید چارہ نیست از انچہ شمہ از ان بگوئیم و بشنویم تا دلہا مضطرب نمانند و جانہا تختہ نومیدی نخوانند **جواب** گوئیم بعون اللہ و اذنہ کہ از کدام راہ و منزل سوال می کنی از راہ و منزل ارباب شریعت و یا از راہ و منزل اصحاب طریقت **سوال** از ہر دو **جواب** از راہ و منزل ارباب شریعت از نفس و مال بر آمدن ست و بنعیم مقیم در آمدن کہ اِنَّ اللّٰہَ اشْتَرٰی مِنَ الْمُؤْمِنِینَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ الآیہ و راہ منزل اصحاب طریقت از جان و دل بر آمدن ست کہ وَتَبَتَّلْ اِلَیْهِ تَبْتِیلًا و بذروہ اعلاے وحدت بر آمدن وَاَنَّ اِلٰی رَبِّكَ الْمُنْتَهٰی ای ورویش ترا می گویم زیرا کہ تو مسافری و دیگران مقیم اند مسافر شریعت را نیت اقامت درست نیاید زیرا کہ مسافر شریعت را روی بمال و ملک پیش نتواند بود و مسافر طریقت را روئے بمالک الملک ست **سوال** مالک الملک کجاست تا روی دل بوی آریم **جواب** کجا ست کہ نیست آنجا تو لوا فثم وجہ اللہ مرد باید کہ از نصیب دنیا و آخرت بر آید و حظوظ نفسانی بگذارد و ہر جا کہ باشد با او باشد و ہر جا کہ رود رو با او آرد و ہر چہ گوید بدو گوید و ہر چہ جوید بدو جوید بلکہ او را جوید ہان تا نہ پنداری کہ او جل جلالہ از تو دور ست بلکہ تو از و دوری چون تو بتو در تو محو شد فتح الباب آن در کسی نکشادہ است بر تو کشایند و ترا بتو مقصود بنمایند **سوال** کس دیدہ است تا بیرا بنماید **جواب** دیدہ است آنکہ با دیدہ است نی نی دیدہ است آنکہ بی دیدہ است **رباعی**

تا دیدہ بود دیدہ کجا آید دست
دانی کہ کسی نیست بہ بینی ہمہ اوست
خواہی کہ شود دیدہ برون آی ز پوست
از دیدہ و دیدنی چو تو بگذشتی

سوال این معنی بسی مشکل ست بفہم نمی رسد **جواب** تا دہم بر خاست این معنی فہم نشود زیرا کہ وحدت مطلق ست و وحدت از صورت منزہ است و از نقش مقدس و وہم نقاش ست و صورت انگیز و وحدت و کثرت ضد انند و الضدان لا یجتمعان از ین معنی بود کہ ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ فرمود کہ من عبد ما یدخل فی الوہم فہو کافر حقے

حصر ترقی در مقامات قرب بعد از وصول بمرتبہ نہایت در اتیان باعمال جوارح محل کلام ست نعم وی دایم مباشر اعمال خیر و راعی آداب ظاہر و باطن و صاحب نفس مطمئنہ است اما عالم عارف حجت ابو عبد اللہ محمد بن علی الحکیم الترمذی در نوادر الاصول می فرماید کہ نورانیت بعضے قلوب بنور توجہ و توحید بود کہ تصدیق ست بہ لا الہ الا اللہ و این باعث ست بر امتثال اوامر و نواہی الٰہی اگرچہ بعضے صفات ظلمانی از محبت دنیا و غیرہ باقی بود و نورانیت بعضے قلوب بنور انابت و ارادت باشد کہ سبب ذکای نفس و صفای باطن بود و اثر عمل منیب اضعاف مضاعف بود از عمل تائب و نورانیت بعضے بنور ذات حق بود کہ موجب فنای ما سوای مطلق و بقا باحدیت حق ست و یک عمل از ین شخص بلکہ خاطری کہ بر دلش وارد گردد عمل ثقلین از اہل توبہ و انابت بان نرسد این حاصل کلام امام حکیم ست و در عوارف نیز در باب اتخاذ خلوت میفرماید کہ صادق باید کہ بداند مقصود از خلوت تقرب الی اللہ است بعمارت اوقات و کف جوارح از بکر و ہات پس قوی را از ارباب خلوت بداومت اوراد صالح باشد و قومی دیگر را ملازمت ذکر و احد و قومی را دوام مراقبہ و قومی را انتقال

Marfat.com

از ذکر یاد داد قومی را از اوراد
بذکر این کلام شیخ بجامعیت و
رعایت تعدد طرق نزدیک تر
ست از اینجا ظاهر شود که عمده
مقصود در باب بدایت و نهایت
ترغیب بر عمل و دفع دعت و
راحت ست والله اعلم وعلمه
تعالی اتم واحکم۔

الرسالة الخامسة
تحصیل الکمال الابدی
باختیار الفقر المحمدی

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ
اللھم وفقنا لسلوک طریق السنۃ
والاتباع وجنبنا عن الزیغ و
الزلل والابتداع در بعضے عوارض
کہ نجدمت آن ہدایت پناہ ارسال
داشتہ بود ذکر رسالہ فقیر محمدی تعریب
یافتہ بود و نوشتہ بودند و استفسار
فرمودہ کہ فقیر محمدی چگونہ رسالہ
است و مصنف این رسالہ کیست
و معنی این لفظ چہ و مضمون آن
چیست رسالہ مذکور تصنیف
شیخ عالم عامل عارف کامل احمد
بن ابراہیم الواسطی الخزرجی ست
کہ از کبار مشایخ دیار عرب و مقتدار
روزگار و در طریق اتباع سنت
و تقویم و ترویج این طریقہ بی نظیر
وقت خود بود و از فقیر محمدی
ارادت و درویشی محمدی مراد
داشتہ و مریدان و درویشان
مشایخ را بزبان تعارف آن
دیار فقرا ایشان گویند و بمضمون
این رسالہ حصر توسل و توجہ و استمداد
ارادت در حضرت نبویہ صلی اللہ علیہ

یعبد بالم یدخل فی الوہم این مرتبہ ایست کہ کس را برآمدن برین مجال نیست الا من شاء اللہ راہ
چنین باریک و شب چنین تاریک و تو خفتہ آنگاہ بگوئی کہ من مذہب ابو حنیفہ دارم پس روی
افعال ست نہ پیش روی اقبال باش تا فردا پردہ از روی کار برگیرند معلوم شود کہ خواجہ مذہب
کہ داشتہ است یَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ فَمَا لَهُ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ **سوال** او جل جلالہ
پردہ پوش ست فردا پردہ این مشتی خاک نخواہد دریدہ **جواب** پیغامبر فرمود صلی اللہ علیہ وسلم من
القی جلباب الحیاء فلا غیبۃ لہ در ین حدیث مستوفی ہست اگر دریافتی فہو المراد و اگر نہ بدانکہ فردا
کار بر خلاف روزگار خواہد بود ظاہر باطن خواہد گشت و باطن ظاہر بالا بفرود بمل خواہد شد و فرود
بالا عوض خواہد پذیرفت پیغامبر فرمود صلی اللہ علیہ وسلم یحشر الظالم یوم القیمۃ علی صورۃ الذر باطن بصحت
تو بہ نصوح بیارای تا بفضوح قیامت مبتلا نشوی کہ فضوح الدنیا اہون من فضوح الآخرۃ
سوال پیغامبر فرمود صلی اللہ علیہ وسلم الموت کفارۃ چون گناہ بموت کفر شد فضیحت آخرت
چہ معنی دارد **جواب** گناہے ست کہ بمرگ کفر شود و گناہے ست کہ بطول مکث در گور کفر شود
و گناہی ست کہ بعذاب قبر کفر شود و گناہی ست کہ تا دوزخ نہ بیند و آتش دوزخ آن را نسوزد
ہیچ سود ندارد مرد باید کہ از اینجا چندان نور برد کہ آن نور مزار دوزخ را فرد خورد جزیا من غان تورک
اطفالہبی **سوال** دنیا و دوزخ نقد ماشدہ است و آتش گرسنگی و بینوائی در ما افتادہ

من سوختہ ام با آتش بریانی	مر سوختہ را دوبارہ بریان نکنند

جواب سوختہ آتش ہجرانی
باید نہ سوختہ آتش بریانی در سوختہ آتش آتش زود تر بگیرد و آن سوختہ را آتش عشق ست
کہ آتش دوزخ بدیدار او بمیرد **سوال** آتش دوزخ با درویشان چہ کار دارد کہ او را از برای متکبران
و فرعون صفتان در وجود آوردہ اند کہ النار مثوی المتکبرین **جواب** آتش دوزخ با درویشان
ہیچ آمیزشی و آویزشی ندارد چہ طاقت آتش فقیر بہشت ہم ندارد آتش دوزخ کجا دارد اما
فقر کو و فقیر از کجا فقر سیاہ است کہ الفقر سواد الوجہ سیاہ روئی باید کہ تا فقر در سرائے سینہ او فرود آید
کافر نعمتے باید یعنی پوشیدہ صفتے تا جمال فقر او را روئے نماید کاد الفقر ان یکون کفرا **سوال** ہر چگونہ
کہ ہست و ہر صفت کہ ہست درویش درویش ست **جواب** زنہار تا ہر فقیر را فقیر ندانی و ہر
حقیر را حقیر نشماری کہ صفات ذمیمہ پوشیدہ عدم امکان ست تا آوردہ است کہ مولانا نصیر الدین
بر مولانا شمس الدین سنجری شکر عدم قوی و قدرت بدین صفت گفتی کہ الحمد للہ علی عدم الامکان
و بپارسی فرمودی کہ مبادا کہ آدمی را ناخن انگشت دراز شود کہ اگر ناخن خود را دراز بیند خواہد
کہ شکم برادر مسلمان پارہ کند با فقر بگو کہ لطاقت بود کہ الصبر مع السنین اہون من الصبر مع الفقر
قوت پیغامبری باید تا با وجود امکان فقر نماید و عیب در فقر فخر افزاید **سوال** فخر بہر کہ حال کہ ہست

Marfat.com

مذموم ست جواب فقر امر عدمی ست بوجود فخر کردن مذموم ست وبعدم فخر کردن محمود ازین ست که خواجه ما صلی الله علیه وسلم بوجود دنیا و آخرت فخر نکرد چون کار بفقر رسید گفت فقری فخری۔

قاضی حمید الدین ناگوری نام او محمد بن عطا ست رحمة الله علیه

از مشائخ متقدمین هندوستان ست جامع بود میان علم ظاهر و باطن وی از مصاحبان خواجه قطب الدین قدس سره است اگرچه او را نسبت از سلسله سهروردست و مرید و خلیفه شهاب الدین سهروردی گویند که شیخ در بعضے رسائل خود نوشته است خلفائی فی الهند کثیرة منهم حمید الدین الناگوری والله علم اما بر مشرب او وجد و سماع غالب بود و مولع بود بسماع هیچکس در زمان او این مقدار توغل در سماع نداشت که او داشت علمای عصر بر سر او محضر ساخته بودند و بعد از وی شیخ نظام الدین اولیا این سلسله را برپا داشت و در زمان تغلق شاه بر سر ایشان نیز محضر شده و همان محاضر را که در زمان قاضی حمید الدین شده بود حاضر ساختند قاضی حمید الدین را تصانیف بسیار ست بزبان عشق و ولوله سخن می کند طوالع شموس از تصانیف مشهور اوست در وی شرح اسمای حسنی می کند و سخنان بلند و بدل نزدیک بسیار می گوید او جامع میان علوم شریعت و طریقت و حقیقت و ظریف بود گاهے صحاب مطائبه نیز کردی گویند روزی وی و شیخ برهان الدین قاضی کبیر که یکی از مشاهیر عصر بود و یاران دیگر سواره میرفتند و پسے که قاضی حمید الدین بر دسوار بود بسیار خرد بود با اسپان یاران دیگر همسری نمی توانست کرد قاضی کبیر گفت که اسپ شما بسیار صغیر ست قاضی حمید الدین گفت ولی بار کبیر ست و او را با شیخ فرید الدین گنج شکر مودت بود در فوائد الفواد می آرد که لختے حکایت شیخ فرید الدین افتاد قدس سره وذوق گرفتن ایشان از استماع فرمود که وقتے ایشان خواستند که سماع بشنوند قوال حاضر نبود بدر الدین اسحاق را علیه الرحمة فرمودند که آن مکتوبی که قاضی حمید الدین ناگوری فرستاده است بیارید شیخ بدر الدین رفت و خریطه که در وی مکتوبات و رقعات جمع کرده بودند پیش نهاد و دست انداخت اول همان مکتوب بدست آمد آن را بخدمت شیخ آورد شیخ فرمود که ایستاده بخوان آن مکتوب خواندن گرفت مکتوب این بود که فقیر حقیر ضعیف نحیف محمد عطا که بنده درویشان ست و از سر و دیده خاک قدم ایشان شیخ چون این قدر بشنید یکی حالی وذوقی پیدا شد بعد ازان این رباعی هم یاد کردند که در مکتوب بود رباعی

آن عقل کجا که در کمال تو رسد | آن روح کجا که در جلال تو رسد
آن دیده کجا که در جمال تو رسد | گیرم که تو پرده برگرفتی ز جمال

قبر او در پایان خواجه قطب الدین ست بر صفه بلند گویند او خود را پایان خواجه نهاد تعظیما له اولاد او این امر را نه پسندیدند صفه بلند تر از قبر او خواجه کردند

ما آله وسلم والتزام طریقه سنت وسیرت سلف صالح از صحابه وتابعین باحسان و احتساب واحتراز از طرق مستحدثه مبتدعه است اکنون آن رساله را بطریق اختصار ترجمه کنیم تا پیدا گردد که مقصود چیست بی زیادت چیزے بران و بالله التوفیق میگوید که بعضے از برادران درخواستند از من که بنویسم برای ایشان قاعده مختصری در طریق فقر محمدی بعد از اقرار به بستی پایه و کمی سرمایه خود بر آوردن حاجت در قبول کردن درخواست ایشان بقدر امکان اولی یافتم و بخدا یاری می جویم دران بدان ای برادر توفیق دهاد پروردگار تعالی ما را و ترا اگر فقر درویشی راست و درست می طلبی که بیخ آن استوار و شاخهای آن بلند ست لازم گیر بر خود فقر و درویشی محمدی او براه متابعت او رد که آب از سرچشمه خوردن پاکیزه تر و صافی تر آید و دور دار خود را از آنکه بگیری درویشی را از پایان و بنوشی آبهای دور از سرچشمه را که رنگ آنها دیگرگون شده و از راه راست گردیده است می گوید که تو این رمز می فهمی که چه میگویم و این رمز را روی بردی تو نیز شرح کرده ام پس اگر میردی تو بر طریقه فقر محمدی امید دارم ترا که برسی براهروان پیشین که یاران پیغمبر تو اند صلی الله علیه وآله وسلم ورضی الله عنهم اجمعین و

Marfat.com

برانگیخته شوی روز رستخیز بادی
و باران وی زیر سنجق وی وقتی
که برانگیخته شوند درویشان زیر
سنجقهای مشایخ خود برانگیخته
شوی تو زیر سنجق پیغمبر تو و شیخ
تو محمد رسول الله صلی الله علیه و
آله وسلم پس لازم گیر این طریق
را و بیرون میا ازین طریق و
نصیحت کن بآن برای هر که
دوست میداری از برادران
خود تا باین راه روند و بدان
کار بندند و برسند همه ایشان
بشیخ خود و پیغمبر خود صلی الله علیه
و آله وسلم و فقر محمدی مجلدات
شرح آن را برتابد لیکن من
اصول و قواعد آن را بیان
کنم که بعد از بدست آمدن
اصول صعود بجانب فروع
آسان گردد و بالله التوفیق

قاعدهٔ اول درین راه
اینست که تجدید توبه کنی میان
تو و پروردگار تو که فرستاده است
این نبی کریم را و فرستاده است
بروی کتاب عزیز را و وضو
تازه برآری در جای خالی
که کسی ترا نه بیند در آئی و دو
رکعت نماز بخضوع و خشوع
تمام گذاری و سر برهنه بدرگاه
مولی بایستی و چندان بایستی
که دل تو نرم گردد و زهره تو
آب شود و اشک از چشم تو
روان گردد و بنالی و فریاد کنی
و از تمامی گناهان توبه کنی و باز
آئی و سید الاستغفار که در حدیث
صحیح آمده است بخوانی و بر

وکان وفاته سنة خمسة وستمائة از شیخ نظام الدین اولیا **نقل** ست که فرمود سکهٔ سماع درین
شهر قاضی حمید الدین ناگوری نشاند و قاضی منهاج الدین جوزجانی چون او قاضی شد و صاحب
سماع بود این کار را استقامت گرفت اما قاضی حمید الدین را مدعیان منازعت و خصومت
بسیار کردند او بران حرف ثابت بود بعد ازان فرمود که بحیریان با قاضی حمید الدین ناگوری منازعت
کردندی تا وقتیکه مولانا شرف الدین بحیری رنجور شد قاضی حمید الدین از صفائی که درویشان را
باشد بعیادت بر در او رفت او را خبر کردند که قاضی حمید الدین آمده است او گفت آنکه خدائی را
معشوق می گوید او آمده است من روی او نه بینم درین مجلس امیر حسن شاعر حاضر بود او عرضه داشت
کرد مقصود ازین معشوق محبوب ست سلطان المشائخ فرمود درین جا بحث بسیار ست و نیز
از شیخ نظام الدین اولیا منقول ست که فرمود قاضی حمید الدین ناگوری بمار سیده است که
سماعی بود با آنکه قوالان حاضر بودند ورنمی گرفت صاحب سماع گفت بیائید اگر کسی را با کسی
تفاوت حالی باشد با یکدیگر صفا کنید کردند هم مؤثر نیامد باز گفت بیائید بیگانه در آمده باشد تفحص
کردند نبود ترک سماع گرفتند و باستغفار مشغول شدند در اثنای آن درویشی رسید و بیتی بخواند سماع
آن اثری پیدا آمد عزیزی دران مجلس بود همدران حال جان بحق تسلیم کرد **نقل** از طالع شمس
و حقیقت آنست که اختصار و انتخاب ازان کتاب حقیقت آب که هر جا موج موج از اسرار حقیقت
و فوج فوج از معانی طریقت ست متعسر ست جمیع مواضع او در متانت و حرارت و حالت متشاکل
و متشابه واقع شده از اول کتاب که شرح اسم همی کند کلمه چند ایراد می یابد و چندان معانی در
شرح این کلمه گفته که وقت کاتب از احاطهٔ آن قاصر ست باری هر چه آمد نیکوست قال قدس سره
هُوَ حرف اشارت ست و اشارت بمشاهده بود چون موجودی در نظر آید یا ازوی خبر اید از بعد آن
چون ازوی فعلی که لائق او بود دیده شود در عرف گویند او کرد و بس نکو کرد چنانکه خلیل صلوات الله
وسلامه علی نبینا وعلیه چون روی از نیرات بگردانید و تبری از کل ظاهر کرد که اِنِّی بَرِیْءٌ مِّمَّا
تُشْرِکُوْنَ روی دل بمحبوب جان آورد وَجَّهْتُ وَجْهِیَ لِلَّذِیْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضَ حَنِیْفًا از بعد برای انی بری و تولای وجهت ویرا گفتند اِلٰی مَنْ تَوَجَّهْتَ فَقَالَ
اِلٰی رَبِّیَ الَّذِیْ هُوَ یُطْعِمُنِیْ وَیَسْقِیْنِ این اشارت اگرچه از مقام تفرقه بود حروف اضافات
دلیل این سخن ست اما در طلب مشار الیه جمع شد و در صفه با رخلت شمع شد در حال در سلوک
آمد اِنِّیْ ذَاهِبٌ اِلٰی رَبِّیْ نیز ذکره الله بالخیر میفرمود جملهٔ ذرات عالم کون را در سلوک توجه بدوست
زیرا که جملهٔ طالب کمال خود اند و کمال جز در عالم لایزال نبود بدین نسبت همه را از چیز عدم در ظهور
آورد و روی همه بدان نور آور حکیمی را سوال کردند و گفتند روی ذرات عالم بچیست گفت بهستی ست

Marfat.com

از توجدا الاشیاء به **رباعی**

قصه چه کنم رشته امید دلم | گر روی دلم بسوی او خواهد شد | حال دل خسته ام نکو خواهد شد
لی حبیب خیالہ نصب عینی | با او چو یکی شود دو تو خواهد شد

شعر

واسمہ فی ضمائری مکنون | ان تذکر فکل قلوب | وان تاملتہ فکل عیون

ای برادر در عالم سلوک جمعیت محال ست انی ذاہب الی ربی سیہدین دلیل این حدیث ست اگر بدو جمع بود سیہدین چرا گفت و در حال وصول تفرقہ ضلال بود و انا الحق و سبحانی مر این معنی ست لعمری در مقامی کہ انا باید گفت ہو گفتن تفرقہ بود و ضلال و در مقامی کہ ہو باید گفت انا گفتن محال بود نیز ذکرہ اللہ بالخیر میفرمود کہ اگر گوینده انا خیر در ان مقام ہو خیر گفتی بر سر آمدی چون بجائی ہو انا گفت در سر آمد و از ہر چہ داشت بر آمد ما گر حسین بجائی انا ہو گفتی در سر آمدی واز سرمایہ توحید بر آمدی چون انا گفت بر سر آمد و ہزار ہزار مرتبہ بر تر آمد من قتلتہ فانا دیتہ لعمری در اشارت مشیر و مشار و اشارت باید تا درست آید و این در حد کثرت افتد و ثالث ثلثہ نصاری قریب شود و از مقام توحید دور گردد الا اشارۃ الیہ شرک والعبادۃ عنہ افک سر این

سخن ست رباعی

با مایہ بسیار ز سود تو حید | آنرا کہ بسوی تو اشارت باشد | وز معنی عزت عبارت باشد
بیچارہ ہمیشہ در خسارت باشد

ای برادر اشارت حس بمحسوسات بود و اشارت عقل معقولات بود و ہو درج عزت و کبریائی محبوب جان بدین عوالم نسبت ندارد پس اشارت بدو جز شرک دیگر چہ بود و اگر غائبی اشارت بکہ می کنی و اگر حاضری اشارت بچہ می کنی خالق الخلق لا یری و یرانا بعزۃ اللہ کہ اشارت بدو جز از غفلت دل نبود لا الہ الا اللہ بر ہر دل کہ تجلی عالم عظمت بود او را پروائی یاد داشت او نماند و چون دل از یاد داشت باز ماند ہر آئینہ زبان از یاد کردن باز ماند درین مقام اشارت ہدر بود و ہو من البعد ہم عن اللہ اکثر ہم ذکر اللہ

مصرع

کسی سرش نمی داند زبان در کش زبان در کش

ای برادر تو خود را فراموش کن و خاموش کن خود این فراموشی یاد کردن عجب بود و اذکر ربک اذا نسیت قبل از انسیت نفسک روزی شبلی خود را فراموش کرد و لب بر لب نہاد و خاموش کرد و نماز ش از وقت در گذشت چون بخود باز افتاد از درد آن در گداز افتاد و میگفت

شعر

نسیت الیوم من عشقی صلاتی | فلا ادری غدائی من عشائی | فذکرک سیدی اکلی و شربی
و وہبک ان رایت شفاء دائی

بدانکہ اسم ہو یک حرف ست و حرف واو از اشباع ضمہ متولد شدہ است پس این اسم مقدس دلیل ست بر وحدت مسمی و ہیچ اسمی بدین مشابہت نیست لعمری اسم اعظم بادشاہ یگانہ باید تا موجب معانی بی کرانہ شود چون دائرہ ہا با حرف مستقیم التصالی یافت مضاف بندہا محبوب باشد ہا و ہا ندا را المحبوب لحبہ یا ایہا الذین امنوا

طریقہ اتباع محمدی استقامت و استواری طلب داری پس از ان بر ین تو بہ و بر ین عہد کہ با پروردگار خود بر بستی محکم بایستی و استوار باشی و ہفت عضو را کہ چشم و گوش و زبان و بطن و فرج و دست و پاست و رعیت تو اند و تو از ینہا پرسیدہ خواہی شد از نافرمودہ خجل باز داری و از مراقبہ حق و علم وے از احوال تو آگاہ باشی تا روز تمام بر تو نگذرد و بر زبان تو غیبت و غمازی و دروغ و ہر سخنی کہ بیہودہ باشد نرود و بر گوش تو سخن بد و انچہ ناشنیدنی ست نرسند و چشم تو بر زن بیگانہ و امرد نیفتد و میل دل تو بجانب ایشان نباشد تا عہد یکہ با خدای خود بستہ شکستہ نشود و بعد از توبہ در زنای چشم و دل نیفتی و در مقام تقوی متمکن شوی و با استعداد سفر آخرت و اصلاح اوقات و احوال مشغول باشی با امید لقای خدای عز و جل و لقای پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و ان رود بروی سفید و بدانکہ سفید روئی بخدا با متثال اوامر و اجتناب نواہی و اتباع شریعت وی تعالی باشد تا نجنبد بندہ مگر بشرع و سفید روئی با محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم با اتباع سنت و حرص بر سماع وی و عمل بدان بود تا نرود مگر براہ اتباع او و در خود را از جمیع حقوق ناس ظالم برات کنی تا حبہ و قیراطی از مظلمہ بر گردن تو نماند و با دای حقوق

Marfat.com

وچون دائره ها بحرف علت که در نظر معوج می نماید متصل شد مضاف بنداء محب گشت هو و هوندار المحب لمحبوبه پس نداء حضرت اعلا را و مر عاشقان کار افتاده را باید و شتابندها آمد و نداء عاشقان دل بیاد داده مر حضرت عزت او را تا بو که عزت وصل او دریابند هو آمد و در عالم عشق شوق چون از طرفین بودهائے هو در خورست و عظیم معتبرست رباعی

لابد باشد که گفتگوئی باشد	وانجا که ز شوق جستجوئی باشد
آنجا که ز عشق یار بوئی باشد	بی شبه ز هر دو ها هوئی باشد

بدان ای عزیز که اسم هو اشارت ست بموجود ازلی و هست لم یزلی موصوف باوصاف کمال و مقدس از نقائص و زوال موجودی که ازلیت او را ابتداء نباشد و هستی که دیمومت او را انتها نباشد و این اول اسم ست که از سرادقات غیب در عالم ظهور آمده است چنانکه در سوره قل هو الله احد ظاهرست و هو اسم اعظم ست و تجلی انوار او بر اسرار اخص خواص حضرت جلت ظاهر شود چون این اسم از اسماء اشارت بود از برای زیادت بیان اسم الله بران ضم کردند هو الله شد تجلی انوار الهیت بر ارواح خواص بود و چون انوار الهیت قاهر انوار عقول بشری بود برای زیادت بیان اسم احد بران ضم کردند و تجلی انوار احدیت بر قلوب ارباب تحقیق بود چون انوار احدیت محرق انانیت بشریت بود برای زیادت بیان را اسم صمد بران ضم کردند و تجلی انوار صمدیت بر اشباح اولیا بود و چون انوار صمدیت ماحی رسوم انسانیت بود و صفات لم یلد و لم یولد و لم یکن له کفوا احد برای زیادت بیان بران ضم کردند و چون تجلی انوار این صفات مقدسه مر اصناف خلق را در ربقه عبودیت آورد و همه را طائعا او کارها بر درگاه الوهیت آورد همه را از نهایت نظر بر بدایت افتاد دائره ها پدید آمد همه محیط هر چند از راه عبارت در سائر اسماء حسنی بود از راه اشارت دران دائره یافتند گفتند که این اسم معظم اصل اسامی ست چنانکه فاتحه ام الکتاب ست این اسم معظم ام اسامی ست بسر سخن باز آئیم اسم هو دیباچه خطب جلال ذو الجلال ست و فاتحه اوصاف کمال ست ذاکر این اسم اگرچه صاحب نظر باشد او را از اسرار خبر باشد بغلبه سلطان هویت حضرت او واله و حیران شود و در فیافی عشق سرگردان شود او را از خود شعور نماند و در صفات او غیبت و حضور نماند اشارت او از و بود و نظر سرش دائما بدو بود لا الا الله محمد رسول الله یکی از اکابر طریقت فرمود یکبار از والهان او را پرسیدم که چه میگوئی گفت ما سمک قال هو گفتم من بحر شهود غرق و بمشهود مستغرق گفتم ما اسمک قال هو گفتم من بدیدم و چون بدو رسیدم او را یافتم در بحر شهود غرق و بمشهود مستغرق گفتم ما اسمک قال هو گفتم من انت قال هو گفتم من این جئت قال هو گفتم الی این ترید قال هو گفتم مگر مرادت از گفتن هو حضرت ذو الجلال متعال ست که ملکش لم یزل و لا یزال ست فشهق شهقة و خر میتا از روی نعره جدا شد و جانش با استقبال رویت بادشاه شد عجب خواجه عالم صلی الله علیه وسلم چون سابح بحر نور شد از عالم خودی دور شد و با نوار محبوب مستور شد چون تلاطم امواج شهود بر سر آمد سلطان غیریت

از حق خدا و نفس خود و خلق عموما و خصوصا قیام نمائی سیما آنکه با تو در ین طریق رفیق و مصاحب ست و صحبت او با تو برای تعاضد و تعاون بر بر و تقوی ست پس اگر در مرتبه اخوت و مساوات ست رفق و نصیحت و امداد و ایثار بدانچه فاضل از حاجت تو بود در کار او کن و آنکه در مقام استرشاد و ارادت ست گاهی برفق و گاهی بعنف در تعلیم و تربیت او باش و در مشی او هر دو نهی را با شیر نیی لطف و رفق بیامیز و اگر از وی اساءتی و ترک ادبی نسبت با تو وقوع یابد اگر بسهو و غفلت و خطا و جهل بود در گذران و عذر او را قبول کن و داده مودت او را از دل قطع مکن و تعلیم و ارشاد وی مشغول باش و اگر بطریق تعمد و سفاهت و تغلیظ قول و ذکر عیوب و مناقص در حضور و غیبت و هتک حرمت باشد اگر برگردد و اعتذار نماید عذرش در ظاهر قبول کن و قطع سلام و کلام از وی مکن زیرا که ما ممنوعیم از تهاجر و تقاطع یکدیگر و لیکن او را قابل صحبت خاص مدان زیرا که عقوق مرید را تو به نبود چه آن لطیفه قلبیه که تربیت او ترا در عمل می آورد و نصیبه فیض الهی از ان راه بوی میرسید نماند و رابطه منقطع شد چه وصول این نصیبه در تعظیم شیخ و دیانت و احترام و عقد محبت وی بود

بدو ناظر شد و او بخود حاضر شد فریاد برآورد اللهم اجعل فی قلبی نوراً و فی بصری نوراً و فی سمعی نوراً و فی فوقی نوراً و فی تحتی نوراً و فی امامی نوراً و فی خلفی نوراً و اجعلنی نوراً نوری می گفت مصرع

سر تا پایم فدای سر تا پایت

یعنی در محمد آباد و جبرئیل آباد این معنی یافت نمی شود در مقصوره الرحمن بکشائی و ما را در خود نظر فرمائی تا پیش از انکه از پرتو انوار جلال محترق شویم به پرتو سبحات وجه کریم تو مشرف شویم پیش از انکه بیخود و با تو در حضور شویم باخراق صفحه رجال تو نور شویم این معنی غوری دارد ادراک این را ذوقی سلیم باید تا جمال نماید ای عزیز چنانکه مسمی اسم هو از کیفیت منزه است و از بدایت و نهایت مقدس ست اسم هو از مخارج و بدایت و نهایت مقدس ست و منزه کس بدایت او را در نیابد و بنهایت او نرسد و این صفت حضرت جلت ست که اولیت او از بدایت منزه و آخریت او از نهایت مقدس ست و دائره ها را هو چون متصل شود از بی بدایتی و بی نهایتی مخبر ست از هویت حضرت جلت الی آن آنکه دائره ها را هو را بدایت و نهایت پدید نیست اما چون در نقش وی نگاه کنی هر جزوی انا جزای دائره ها صلاحیت بدایت دارد و همان جزو صلاحیت نهایت دارد پس کلی آن دائره بحکم صلاحیت متضمن اولیت باشد و متضمن آخریت باشد بدین نسبت هم اول باشد و هم آخر بحقیقت اجتماع اولیت و آخریت در ماسوی الله تصور نشان کرد بدین نسبت اسم هو عین مسمی باشد و این رمز بر هر کسی پیدا نباشد ما را عی

آن حلقه که اول ست و آخر	خواهی که ببینی ای نکو روی	وان نقطه که باطن ست و ظاهر
در حلقه ها نظر کن اخر		

عجب حضرت جلت را اول گوئیم یا به آخر و آخر گوئیم یا به اول و آن وجوب وجود ست و اشراق انوار شهود ست و دائره ها هو در صفت صلاحیت اوست بدانچه آخر ست و آخر ست بدانچه اول ست پس او اوست و این معنی موجب تعظیم اسم هو ست بتطویل انجامید از غایت بیخودی سر رشته کار از دست مراد برد چه توان کرد بسر سخن باز آئیم ای عزیز بدانکه حرف هو مستخرج از خلق ست و او را با خلق مساس نیست پس گوینده این حرف را باید که با عالم امکان پیوستگی نبود و سرمایه جز شکستگی نه تا در عالم وحدت بار یابد و از سرادقات احدیت دیدار یابد آی عزیز در کلام عرب اسم کم از دو حرف نیامده است بدین نسبت فرد مطلق را در عالم نامی نیست چون ارباب بصیرت معنی احدیت در حرف ها دیدند روی دل بدو آوردند و گفتند که این حرف را معنی اوست بیت

حرفی که مراد ما ازو او باشد	بردار نظر ز حرف تا او باشد

برین نسبت اسم و مسمی هر دو یکی باشد و بی شبهتی و شکی باشد آی برادر حرف ها از میان جان متصاعدی شود و از مکامن اسرار الجبان اظهار می آید و او را بهیچ محلی حلولی و بهیچ مکانی نزولی نمی باشد و لب و زبان را که وکیل در سلطان دل انداز دو را و ان گفت آگاه نمی شوند از برای آنکه تا مستکشف این اسرار احدیت

هر چند جفا و خشونت کند و اگر براه بی صبری رود و لیکن حفظ حرمت و منزلت شیخ از ساحت سینه او پای بیرون نهند و اعتذار و رجوع نماید معذور بود و چون درشتی و سختی نمود و بعد براه خلاف ادب و محبت رفت این نشان هتک حرمت و ارتفاع رابطه و انقطاع علاقه است مشکل که باز پیوم آید حق اسلام باقی ست و لیکن نسبت ارادت را نشاید و نیز با هر مصاحب محاققه و طلب صدق ممکن الا از انکه بطریق صدق ارادت رود و محاققت و تدقیق در طلب صدق با مریدان رود نه با هر مصاحب و با خلق مدارا کن نه مداهنت مدارا آنکه برای دفع شر و طلب جمعیت وقت بود و مداهنت آنکه برای طلب دنیا و حظ نفس باشد و مصاحبت ممکن با ضداد و هر که نه بر طریقه تست و صحبت با فقرا العبرت و تعظیم و حرمت و ایثار و تواضع کن و با اغنیا بی نیازی و قطع طمع و سکوت و سلامت و سلام ایشان باش نه طالب و کلام با ایشان بر قدر سوال ایشان کن و ایشان را مرنجان و مدان و تدقیق در محاققه ممکن **قاعده دوم** در طریقه فقر محمدی احتیاط و اهتمام در ادای صلوات خمس ست باحفظ اوقات و رعایت ارکان و آداب و حضور قلب و رعایت معنی احسان چنانکه از هنگام شنیدن اذان تا فراغ

Marfat.com

4B

و مستبصران انوار صمدیت را معلوم گردد که چون اسم از تبدیل و انتقال و تحول بمجال مقدس بود هر آئینه مسمی این اسم مقدس از تمکین بمکان و از تزیین بزبان مقدس بود ذلک سر عزیز ای برادر هو اسم اشارت ست هر آئینه بذات مشار الیه باشد نه بمحاسن صفات او این سران معنی ست که واصلان گفته اند که عشق بر ذات واقع شود نه بر صفات خصوصاً ذاتی که کمال او موقوف ما هو زائد علی الذات نباشد و این معنی دقیق نزد ارباب تحقیق دلیل ست بر تقدم ذات بر صفات نه تقدمی که موجب مغایرت بود بل تقدمی که مثبت وحدت بود تا سر التوحید اسقاط الاضافات پدید آید ای برادر اسم هو است که اسم ذات ست مطلق نه معلوم و نه مشتق ای برادر اسم مشتق از اشتراک غیر خالی نبود انچه از اشتراک غیر خالی نبود بنا، وحدت بدو عالی نبود و اسم معظم هو بالاتفاق عشاق مشتق نیست و جز بر وحدت مطلق نیست بدین نسبت اسم معظم هو بود چون هو او بود و ذلک رمز لطیف ای برادر فرد مطلق آن بود که او را هیچ چیز صفت نتوان کرد زیرا که وصف چیزی بچیزی مقتضی مغایرت بود میان ذات موصوف و صفت بدلیل استغنا، موصوف از صفت و افتقار صفت بموصوف حاصل آنکه اخبار از چیزی بعین ذات نتوان کرد بدین قضیه اخبار از چیزی بچیزی دیگر توان کرد بدین نسبت درین معنی تعدد و کثرت بود و تعدد موجب نفی وحدت بود چون این معنی عزیز در ذهن مقرر شود بتوان دانست که جمله اسماء مشتقه و اعلام قاصر اند از اخبار ذات بی کیف حضرت مقدس او و اسم معظم هو مخبر ست از حقیقت احدیت فرد مطلق و مظهر ست مر معنی صمدیت آله برحق را لا آله الا الله ای برادر اسماء مشتقه دالّه بر صفات و صفات را نتوان شناخت مگر باضافت و توحید اسقاط اضافت ست

نکو گوئی نکو گفت ست در ذات	که التوحید اسقاط الاضافات

که التوحید اسقاط الاضافات بیت

عجب هر اسم که مشتق بود از چیزی طالب را در او ان طلب نظر بر هر دو چیز افتد و حق عقل آنست که چون نظر بر چیزی می افگند تا حقیقت او را درک نکند بچیزی دیگر نپردازد آن را ذریعه اخلاص نسازد و اشتغال بغیر او حجاب بود از و باز اسم هو مشتق نیست از چیزی تا طالب را در بین کند و باگمان و یقین کند بلکه فرد مطلق ست مقدس از اشتقاق و موقد آتش اشتیاق طالب را از غیر منقطع گرداند و بمطالب رساند لا آله الا الله پروردگار عالم و آفریدگار آدمی و آدم جل جلاله و عم افضاله فرمود قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ و سه اسم در یک آیت ذکر کرد هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ مراتب روندگان راه عشق سه اند طالم و مقتصد و سابق و مراتب نفوس سه آمده امّاره و لوّامه و مطمئنه اسم هو نصیب مقربان سابق ست که ارباب نفوس مطمئنه اند و در پرتو انوار احدیت او سوخته اند و دیده از دیدن غیر بر دوخته اند هر یک در مقام استغراق از کل بی شعور اند و مجذوب لطف آن نورند

از نماز با سکینه و وقار و خضوع
و خشوع و تذلل و فهم معانی قرآن
و تدبر دران و حضور و تعظیم حق عز و علا
در رکوع و سجود و تشهد و تسبیحات
بود نه هر کرا حالیست باحق ظهور
آن در حال نماز بود و حال صحیح
آنست که در نماز دست دهد و صلوة
صله و پیوندست میان بنده و
خداوند و هر کرا در نماز حضور نبود
او را حال صحیح نبود چه هر که در
اقرب مواطن محجوب بود در ابعد آن
چه خواهد بود پیغمبر فرمود صلی الله
علیه و آله وسلم اقرب ما یکون العبد
من ربه اذا کان ساجدا و فرمود
جعلت قرة عینی فی الصلوة میگوید
حیف نباشد که در وقت سماع
قصاید و تغنی و تصفیق حاضر باشی
و در وقت ایستادن در حضرت
حق غائب این نشان فقر فاسد
ست و در رویشی نادرست و عمده
در قاعدهٔ فقر محمدی ربط اقلیست
بحضرت نبویه صلی الله علیه و آله
وسلم چنانکه دل خود را بمحبت
او مشغول داری و او را شیخ و امام
خود گیری و عقد محبت با و محکم
کنی و بتمامه سر خود با وی جمع باشی
و صلوة بر محمد مصطفی صلی الله
علیه و آله وسلم بسیار گوئی و
پیوند باطن را با وی متصل و قوی
داری تا وی صلی الله علیه و آله وسلم
چنان در دل تو جائی کند که مشایخ
در دل فقرا، مریدان ایشان
می بینی که چون شیخ و پیری نزد
وی مذکور گردد چه اضطراب کند
و در اهتزاز آید بهجت عظیمی و

Marfat.com

هیچکس از ایشان باغیر نسازد بلکه با عزیز دارد بلکه آدم و آدمیان را و عالم و عالمیان را معدوم با
شمارد و نابود پندارد زیرا که همه در عالم امکانند و اسیر حدثانند آمی برادر نقش اسم هو در گفتن بردوام کار
منتهیان سابق ست که جان شان بر حضرت عزت او بهزار دل عاشق ست زیرا که اسم هو منتهای
اسم الله است و ازین سر آنکس آگاه است که جانش مستغرق عشق بادشاه است آمی عزیز آن را که بعالم
هیبت محبوب بارداد ندا و با انانیت خود نپردازد بلکه بغلبات مشاهدهٔ جلال گداز داز خود بی شعور شود و
در پر تو آن نور شود مقامات و کرامات را و سکر و صحو را فاثبات و محو را و فنا و بقا را و خوف و رجا و بسط
و قبض را و نفل و فرض را و انس و هیبت را و سرور و رهبت را بدو اضافت نتوان کرد محبوب چون
بی نشانست بی نشان شود و چون بوی گل در گل پیدا و پنهان شود عزیزی که در طریقت قدمی داشت
و در حقیقت دمی داشت با این ضعیف می گفت در دیری از دیرهای روم در آمدم یکی از رهبین دیرین
که در من نظری داشت و از سر کار من خبری داشت مرا بموضعی برد یکی را دیدم چون خاشع ایستاده
و مرشهود را آماده هیبتی از و بدل من در آمد گفت ای عزیز مدت دوازده سال ست که در مشاهده جلال
است بر قدم انتظار ایستاده و مر اجابت دعوت را آماده هر سحرگاهی ناگاهی اسم هو او بسمع ما رسد
چون اسم هو بگوید نوری از دهان او لامع شود بر شکل آفتابی که طالع شود آمی عزیز هو گوی هر آئینه
واله و حیران بود چون مستغرق مشاهدهٔ محبوب بی نشان بود هویت محبوب انانیت وی را مضمحل
گردانیده باشد و او را بسبحات وجه خود بسوخته باشد اگر از مقام استغراق بمقام استهلاک افتد در محبوب
گم گردد و بی نشان شود و جلا اسرار بروی عیان شود چون قطره در لجهٔ محیط عشق هر آئینه بود و اشارت نتواند کرد
و اسرار او را عبارت نتوان کرد و اگر از مقام استهلاک بمقام اصطلام افتد ملک و عالمش مسلم شود **بیت**

بنده جائے رسد که محو شود	بعد ازان کار جز خدائی نیست

انچه درین مقام از و باستماع رندگان رسد اناباشد در مقام اول از خود بدو اشارت کند و گوید هو درین مقام از و بنجو د اشارت کند و گوید

آن عزیزی که راز مطلق گفت	راست جنبید کو انا الحق گفت

قال بعض المشائخ من عرف معنی اسم هو نسی ما سواه من الاسماء یعنی هر که بر معنی فردیت ها و قوف یابد نظرش بر عالم وحدت افتد از کثرت
و اضافت بپرهیزد و در ذیل یگانگی آویزد چون از یکی بیکی ناظر شود بر در سرادق وحدت حاضر شود از خود
بی شعور شود و در پر تو آن نور شود واله و حیران گردد و در وله و حیرت حق وجود آو ان بود که در بحر شهود
غرق گردد و بفرد مطلق مستغرق گردد او را درین مقام با هیبت از کجا پروائے یاد داشت اسامی می ماند
آمی برادر هر که او را بشناسد هر آئینه به بیچونی شناسد و به بیچون اشارت محال بود و از بیچون عبارت
ضلال بود و ذلک سر لا آله الا الله من احب شیئا اکثر ذکره ثابت ست اما در بدایت عشق چون قدم در
کوی گفت و گوی باشد باز چون بعالم رفت و روی رسد ابعدهم عن الله اکثرهم ذکرا لله جمال نماید بیچارهٔ عاشق

منزلتے که شیخ را در دل اوست
پس بگردان تو پیغمبر خود را
و شیخ خود را که محمد رسول الله است
صلی الله علیه وآله وسلم در دل خود
همچنین تا محبت او تمامه ترا در گیرد
و دل ترا مالک گردد و تمثال او
در چشم تو دایم بود و چون نام او
مذکور گردد لذت ذکر او را در خود
بیابی و عظمت او در دل خود
مشاهده کنی و چون باین
صورت با حضرت وی متوجه باشی
و مستغرق یاد و حضور او گردی
و صلوة بروی بسیار فرستی اکنون
بر مواعید او مواظبت کن و امر
و نهی او را بجا آر و سنن و اخبار و
سیر و معجزات و اوصاف و احوال
و محاسن و مآثر او را بر خوان و تکرار
کن و هرگاه حدیث او را بشنوی
و صفات او را تصور کنی علامهٔ محبت
تو زیاده شود و تعظیم او در دل تو
غالب آید و داعیهٔ اتباع سیرت
او و سلوک طریقت او قوی گردد
و ذکر و فکر تو مر او را بود و وی بود
و ذوق و شوق تو بر یاد وی وجد
و کوشش تو در پیروی وی باشد
تا ترا از اتباع و اشیاع وی دانند
و کس وی شمارند و در آخر رساله
می گوید مردم فقر فقری گویند و
نمیدانند که حقیقت فقر چیست
و بدایت او چه و نهایت او تا کجا
ست و من از بدایت فقر و ارادت
نکته می گویم که چون آنرا بشناسی
عزت فقر را بشناسی و نهایت
او را از انجا قیاس کنی بدانکه
هر که در میدان فقر و ارادت در آید

Marfat.com

از درد دل پیوسته می گوید ۵	گر عاقلی حدیث تو کم کنمے	راه سر گفت و گوئے محکم کنمے
پیش سوخته یکچند فراهم کنمے	بر گفته بگریمے و ماتم کنمے	عجب در منتهائی کار لا احصی

ثناء علیک انت کما اثنیت علی نفسک گفتن سر اینمعنی هست تعمری اگر در هدایت بدان معنی که کشف آن موجب کلال باشد در نهایت مکاشفت شدی در روز لیش صد بار استغفار بیا بستی کرد و فی کل استغفرالله یوم مائة مرة نود و نه بار برای نود و نه نام و یکبار برای استغفار آن استغفار و ذلک سر آهی برادر آن را که در مقام تحمید فصاحت نماند او در مقام توحید دم چون زند لا احصی ثناء علیک لا آله الا الله شعر

احب مناجات الحبیب بادجه	ولکن لسان العاشقین کلیل

شیخ جلال الدین تبریزی قدس سره

از اکمل مشائخ ست مناقب او از انچه در کتب مشائخ چشت نوشته اند معلوم توان کرد و در فوائد الفواد نقل از سلطان المشائخ می کند که شیخ جلال الدین تبریزی مرید شیخ ابو سعید تبریزی بود بعد از وفات پیر در خدمت شیخ شهاب الدین سهروردی افتاد خدمت ها کرده که هیچ بنده مریدی را میسر نشود گویند که شیخ شهاب الدین هر سال بسفر حج رفتی پیر شده بود و ضعیف توشه که برای او میداشتند چندان بر مزاج او موافق نبوده است شیخ جلال الدین تبریزی نوعی کرده بود که دیگدانی دیگی بر سر کرده می برد و آنشی دران کرده چنانچه سر او نسوزد تا چون شیخ طعام طلبیدی طعام گرم پیش بردی و دمی با خواجه قطب الدین و شیخ بهاؤ الدین مودت داشت ذکر او در کتب مشائخ چشت بسیار ست و هم در زمان خواجه بدهلی تشریف آورده بود شیخ نجم الدین صغری شیخ الاسلام دهلی که قبر او برابر قبر مولانا برهان الدین بلخی ست با او نقاری پیدا کرده و او را بامری شنیع متهم ساخت و چنان انگیخت که او را جانب بنگاله روان کردند چون در بنگاله رسید یک روز بر آبی نشسته بود برخاست و تجدید وضو کرد و حاضران را گفت بیائید تا بر جنازه شیخ الاسلام دهلی نماز کنیم که او این ساعت نقل کرد و همچنان بعد که بر زبان او رفته بود بعد ازان که نماز کرد روی سوی حاضران کرد و گفت اگر شیخ الاسلام دهلی ما را از شهر بیرون کرد شیخ ما او را از جهان بیرون کرد و هم در فوائد الفواد نقل از سلطان المشائخ می کند که فرمود شیخ جلال الدین تبریزی قدس سره چون در دهلی آمد و بعد از چند گاه روان شد می گفت که چون من درین شهر آمدم زر صرف بودم این ساعت نقره ام تا پیشتر چه خواهد شد و هم در انجا نقل می کند که اندر انچه شیخ جلال الدین تبریزی در بدایون رسید روزی در دهلیز خانه نشسته بود مردے جغرات فروشی کوزه جغرات بر سر کرده پیش آن در بگذشت و این جغرات فروش از جماعه قطاع طریق بود که در حواشی بدایون می باشند چون نظر او بچهره مبارک شیخ جلال الدین افتاد هم در اول اقبه در دنباله

مکتوبات شیخ

وقدرت ندارد که در وی دم آید الا بعد از فراغ از امتثال اوامر و اجتناب نواهی اول حال در آمدن درین طریق آنست که حفظ خواطر را حق کند چنانچه متقی حفظ جوارح کند و هر گاه که خطره در دل گذرد که نه مرضی حق ست در حال از ان توبه کند و بعضے باشند که قلوب ایشان مستقیم گردد و خواطر صالح شود و خطور نکند ایشان را غالبا مگر خاطر حق و ایشان دوستان خدایند که شرم دارند که در دل ایشان خطور کند انچه نه دوست سبحانه بدان راضی ست از جهت یقین ایشان بنظر و علم وی تعالی و هر گاه ما باین مرتبه نرسیده باشیم و حالانکه این از بدایات فقرست شکر داریم کردم از فقر و ارادت زنیم و دعوی آن کنیم و نکته دیگر از بدایات فقر گویم و آن اینست که بعد از امتثال امر و اجتناب نهی بر حفظ خاطر طلب و ارادت حق عز و جل چنان از دل ظاهر شود و بر دی غالب آید که آتش محبت شعله زند که تمامر مطالب و آرب دنیا سوخته شود و خاکستر گردد و دل از غیر مطلوب خالی و فارغ شود و چون باین منزل نرسیده باشیم چگونه دعوی فقر و ارادت کنیم و حال آنکه بوی ازان هنوز بمشام جان ما نرسیده ایم احوال فقراء واصلین را ارباب نهایت این موضع گنجایش

بگشت چون شیخ در وی نیز بدید گفت در دین محمد صلی اللہ علیہ وسلم این چنین مردان ہم می باشند بر فور ایمان
آورد شیخ او را علی نام کرد چون او مسلمان شد در خانہ رفت و یک لک جیتل خدمتی آورد شیخ قبول کرد
و فرمود کہ این سیم را ہم تو نگاہ دار آنجا کہ خواہم گفت بمصرف رسانی فی الجملہ این سیم بہر کس می بخشید یکی
را صد درم می فرمود و یکی را پنجاہ درم و یکی را کم و یکی را بیش و ہر کہ را اندک فرمودی پنج جیتل فرمودی
اقل تصدق شیخ پنج جیتل بودی تا چند گاہ برآمدن آن ہمہ سیم خرج شد یک درم ماند این علی می گوید کہ
در دل من گذشت کہ بر من یک درم بیش نمانده است و اقل بخشش شیخ پنج درم ست اگر کسی را چیزے
خواہند فرمود من چہ خواہم کرد ہمدرین اندیشہ بودم کہ سائلی بیامد و سوال کرد شیخ مرا گفت یک درم
او را بدہ و ہم در وی نقل می کند کہ شیخ شہاب الدین سہروردی وقتی از سفر حج باز آمدہ بود داخل بغداد
بخدمت او آمند ہر یکی خدمتی آورد از نقد و جنس بسیار و رین میان زالی بیامد گرہے از چادر کہنہ برخود
بگشاد و یک درم پیش آورد شیخ شہاب الدین آن یک درم بستد بالای آن تحف و ہدایا بنہاد
آنگاہ از حاضران ہر کہ بود فرمود کہ شما را ہر چہ می باید از تحفہ خدمتی برگیرند ہر یکی برمی خاستند نقدی
و صرہ و کالائی برمی گرفتند شیخ جلال الدین تبریزی طیب اللہ ثراہ حاضر بود او را اشارت کرد تو ہم چیزی
برگیر شیخ جلال الدین برخاست آن یک درم کہ آن زال آورده بود برگرفت شیخ شہاب الدین چون
این بدید گفت این ہمہ تو بردی چنین گویند کہ شیخ جلال الدین تبریزی و شیخ بہاء الدین زکریا باہم
سیاحت بسیار کرده اند تا وقتی کہ بشہری کہ شیخ فرید الدین عطار در انجا بود رسیدند شیخ بہاء الدین را
روش چنان بود کہ چون بمنزل میرسید بعبادت مشغول می شد و شیخ جلال الدین بسیر شہر می برآمد
شیخ فرید عطار را دید کہ نشستہ است محو انوار کمالات او شد چون بخواب گاہ باز آمد با شیخ بہاؤ الدین
گفت کہ امروز شاہبازی را دیدم کہ از خود رفتم شیخ بہاؤ الدین فرمود کہ جمال باکمال پیر یاد کردی گفت
کہ با وجود او از ہیچ چیز یاد نیامد ازان تاریخ باز در میان شیخ جلال الدین و شیخ بہاؤ الدین مفارقت
افتاد در فوائد الفواد نقل می کند کہ شیخ جلال الدین تبریزی مکتوبی بجانب شیخ بہاؤ الدین زکریا رحمۃ اللہ علیہ
فرستاده است و در انجا نوشتہ من احب انثی ذا النساء لم یفلح ابدا و نوشتہ است کہ ہر کہ دل بر صنعت
بندد گوئی صار عبد الدنیا در جوامع الکلم کہ از ملفوظات سید محمد گیسو دراز ست می نویسد کہ شیخ فرید الدین
قدس سرہ در کودکی بیشتر مشغول و مستغرق بودی تا آنکہ او را مردم قاضی بچہ دیوانہ می گفتند بارے
شیخ جلال الدین در ان منزل رسید پرسید اینجا درویشی ہست گفتند کہ کودکے ہست دیوانہ شکلی
کہ در مسجد جامع افتاده می باشد شیخ جلال الدین بدیدن او آمد و ناری بدست او داد او صائم بود آخر
بخلق قسمت کرد ند یکدانہ افتاده ماند وقت افطار ہم بدان داد روزہ بکشاد آن روز مزید ترقی بالاتر
یافت با خود گفت کہ اگر آن تمام انار می خوردم چہ فوائد ہا می بود چون بشیخ الاسلام قطب الدین پیوست

شرح آن ندارد در مقصود اختصار
واقتصار بر قدر ضرورت ست
وچون دلہا از شنیدن بدایات
تنگی کند شنیدن نہایات کجا
طاقت دارد و میگوید کہ واجب
ست برما کہ بگریم ما بر احوال خود
کہ مبتلا شده ایم امروز بطالبینہ
کہ شغل ایشان اکل حرام ست
وکار ایشان بطالت حلال
نزد ایشان ہمان بود کہ بیابند
وحرام ہمان کہ نیابند شب و
روز می گردند تا لقمہ حرب بخورند
وصورتی خوب بینند و نغمہ
خوش بشنوند و احوال ظاہر کنند
ومعارف بگویند و دعویہا
پہن و دراز بکنند تا عوام معتقد
شوند و مطالب دنیا بدست
آید و بوی از اسلام خالص بمشام
ایشان نرسیده و ایمان حقیقی
در دل ایشان نه در آمده تمام
شب سماع بشنوند و رقص
کنند و چون بنماز بایستند نول
زنند مثل نول زاغ و فخر کنند
بدر آمدن بر ملوک و امرا و گرفتن
فتوحات ایشان سوال می کنم
از جناب حق عز و علا کہ در دار و
ما را از ایشان کہ ایشان راہ زنان
حق اند و راہ زنی ایشان
اشد و اصعب ست از راہ زنانی
کہ راہ دنیا زنند و مال برند و ایشان
راہ دین زنند و ایمان برند جاہل
چون ایشان را در لباس فقر
بینند گمان برد کہ طریقہ فقر ہمین
ست کہ ایشان دارند پس اتباع
ایشان کند و ہلاک گردد پاک

Marfat.com

گرداند خدای تعالی روی زمین را از لوث ایشان که چرکین کردند و سیاه گردانیدند روی دین را و راضی باد وی سبحانه از اهل خشیت و خوف و تعظیم و مراقبه و معرفت سنت و متابعت که مستور انداز نظر عوام و نشاسند ایشان را جز خدای چنانچه که بحقیقت خدا را جز ایشان اهل حضرت الهیه و صاحب نفحات قدسیه اند سلام خدا باد بر ایشان درخواست میکنیم از خدای کریم که توفیق دهد ما را و شما را ای یاران ما بسلوک طریقت که دوست دارد آن را و راضی ست از آن و دوردارد از انچه مکروه است نزد وی و ما را راضی گرداند و را و نیز می گوییم که نشان فقر محمدی آنست که چون بشنود قرآن را طرب کنند بدان و میل کنند بآن و تجلی کند در وی متکلم سبحانه بصفات مقدسه خود بر دلهای ایشان و اعجبا از کسی که دعوی محبت خدا کند و حاضر نیابد دل خود را نزد سماع کلام محبوب و حاضر یابد نزد سماع قصاید و تغنی و تصفیق و خلاف ما شد نزد سماع کلام حق و اما محبان حق جل و علا سماع قرآن شفاء صدور ایشان و راحت اسرار ایشان ست حاضر می شود در وی متکلم پس مشاهده می کند او را در امر و نهی و وعد و عید وی و قصص و اخبار و مواعظ

این حکایت کرد شیخ فرمود با فرید هر چه بود همه ران یک دانه بود برای تو داشته بودند در سیر الاولیا می نویسد که در اثنای آنکه میان شیخ فرید الدین و شیخ جلال الدین مکالمه میرفت شیخ فرید الدین بغایت جامه پاره داشت هر بار باد میزد و شیخ بدامن پیراهن محل ازار پاره می پوشید شیخ جلال الدین دریافت فرمود که درویشی در بخارا تعلیم مشغول بود هفت سال ازار در تن نداشت فوطه داشت خاطر جمع دار تا چه شود سلطان المشایخ می فرمود که شیخ جلال الدین ازین درویش مراد نفس خود داشت قبر شیخ جلال الدین تبریزی در بنگاله است یزار و متبرک به قدس الله تعالی سره العزیز۔

شیخ نظام الدین ابو المؤید قدس الله سره العزیز

از مشاهیر بزرگان ست در زمان سلطان شمس الدین معاصر خواجه قطب الدین قدس سره بود شیخ نظام الدین اولیا نیز او را دیده است میر حسن در فوائد الفواد می نویسد که بنده عرضه داشت کرد که شما در تذکیر او وقتی بودید فرمود که آری ولی در ان ایام کودک بودم درک معانی چندان برا نبوده است روزی در تذکیر او در آمدم او را دیدم بر در مسجد نعلین در پای داشت آن را از پای بکشید و بدست گرفت و در مسجد در آمد و دوگانه بگزارد من هیچکس را در نماز بر هیئت او ندیده ام دوگانه با راحت بگزارد و بالای منبر رفت مقری بود که او را قاسم گفتندی خوش خوان او آیتی بخواند بعد ازان شیخ نظام الدین ابو المؤید رحمة الله علیه آغاز کرد که بخط با بای خود نوشته دیده ام هنوز سخن دیگر نگفته بود که این سخن در حاضران در گرفت همه در گریه شدند آنگاه این دو مصرع بگفت که ؎

بر عشق تو و بر تو نظر خواهم کرد	جان در غم تو زیر و زبر خواهم کرد

این بگفت و نعرها از خلق بر آمد بعد ازان دو سه بار همین دو مصراع بگفت آنگاه گفت که ای مسلمانان دو مصراع دیگر این رباعی یاد می آید چه کنم این سخن بر طریق عجز گفت چنانکه در همه جمع اثر کرد آنگاه قاسم مقری آن دو مصراع یاد داد ؎

پر درد دلی بخاک در خواهم شد	پر عشق سری ز گور بر خواهم کرد

این رباعی تمام بگفت و فرود آمد جد شیخ نظام الدین ابو المؤید را شمس العارفین گویند و شیخ جمال کولوی که مقبرهٔ او در کول ست از اولاد اوست رحمة الله علیهم وفات او در سنه

شیخ برهان الدین محمود بن ابی الخیر اسعد البلخی رحمة الله علیه

از اکابر علماء وقت سلطان غیاث الدین بلبن بود موصوف بود بوفور علم و دانش و وجد و سماع جامع بود میان علوم شریعت و طریقت بعالم شعر نیز میلی داشت و بعضی شعرهای درویشانه نیز از وی نقل می کنند چنانکه این بیت

گر کرمت عام شد رفت ز برهان عذاب

Marfat.com

وربعمل حکم شده وه که چها دیدنیست

وی مشارق حدیث را پیش مصنف سند کرده بود **نقل ست** که وی می گفت که من خرد بودم بقیاس شش هفت ساله همراه پدر خود در راهی میرفتم آوازهٔ مولانا برهان الدین مرغینانی صاحب هدایه درافتاد پدر من از وتحاشی کرد در کوچه دیگر رفت مرا برجائی گذاشت چون کوکبهٔ مولانا برهان الدین مرغینانی نزدیک رسید من پیش شدم سلام کردم در من تبسم بدید و این سخن بگفت خدا مرا چنین می گویاند که این کودک در روزگار خویش علامهٔ عهد شود من این سخن شنیدم و همچنان در رکاب او روان شدم باز مولانا برهان الدین مرغینانی فرمود که خدا مرا چنین می گویاند که کودک چنان شود که بادشاهان بر در او بیایند **نقل ست** که او بارها گفتی خدای عزوجل مرا از هیچ کبیره نخواهد پرسید مگر از یک کبیره از وی پرسیدند آن کبیره کدام ست گفت سماع چنگ ست که چنگ را بسیار شنیده ام و این ساعت اگر بامشد هم بشنودم قبر او جانب شرقی حوض شمسی ست که آن را تختهٔ نور گویند یزار و متبرک به مردم این دیار خاک قبر او را باطفال بخورانند تا سبب مزید فتح علم گردد ازین جهت قبر او از پایان شکسته بود چند بار ویران گردید و باز از سر عمارت کرده رحمة الله علیه۔

شیخ احمد نهروانی رحمة الله علیه

مرید قاضی حمید الدین ناگوری ست مردی بزرگ بود و بافنده شیخ الاسلام بهاؤ الدین زکریا قدس سره کم کسی را پسندیدی و در باب شیخ احمد نهروانی گفته است که اگر مشغولی احمد بسنجند مایه ده صوفی باشد شیخ نظام الدین اولیا فرمود دران سماع که واقعه شیخ قطب الدین بختیار اوشی قدس سره بود احمد نهروانی نیز دران مجلس بود شیخ نصیر الدین محمود می گوید که شیخ احمد نهروانی گاه گاه برسر کانگاه او را حالی پیدا شدی که او از خود غائب شدی و دست از کار بداشتی و جامه خود بافته شدی روزی قاضی ناگوری قدس سره بدیدن او آمده بود ملاقاتی کردند بعد ازان وقت وداع قاضی حمید الدین گفت احمد تا چند درین کار خواهی بود این بگفت و باز گشت همانا شیخ احمد برخاست که میخ را محکم کند میخ سست شده بود دست بر میخ آمد و دست بشکست شیخ احمد بزبان هندی گفت این پیر یعنی قاضی حمید الدین دست من بشکست بعد ازان شیخ احمد ترک کار گرفت و کلی بخدا مشغول گشت قبر او در بدایون ست رحمة الله علیه۔

شیخ محمد ترک نارنولی رحمة الله علیه

اصل او از ترکستان ست و از انجا بدیار هند رسیده و در نارنول ساکن شد گویند وی مرید خواجه

وانبا او وی پس نرم شود دلهای ایشان و منجذب گردد ارواح ایشان و منجذب شود صفات نفوس ایشان و مقهور گردانند آن صفات را عظمت متکلم و جذب کند دلهای ایشان را لمحبت خود برای مشاهده رحمت و الطاف خود و جلال و اکرام خود می گوید گوش منه بسخن کسی که می گوید که چون قرآن نه مناسب طباع بشر ست وجد در سماع وی روی ننماید و شعر مناسب طبیعت بشری ست از ینجا ست که نرم گردد دلهای از سماع وی چه این کلام فاسد ست و حقیقتی ندارد زیرا که شعر محرک طباع ست باوزان خود پس مادر وقتی که صاحب نغمه خوش از نغمات موسیقی آنرا برخواند و ضم گردد با وی تصفیق و جمع شوند در انجا قومی که رقص کنند در تصورت اطفال و بهائم بمقتضای طبع و جبلت بجنبند چه جای دیگران و این حرکت نه بمقتضای خالص ایمان و یقین ست بلکه بشوب طبع و جبلت ست اما ارباب ایمان و یقین که اصحاب محمد اند صلی الله علیه و آله وسلم و کسانی که تابع ایشانند باحسان می جنبانند قرآن انچه پنهانست در دل ایشان پس جنبش دلهای ایشان و خشوع و وجد و قشعرار ولین جلود و رقت قلوب ایشان بحکم معرفت و یقین باشد نه بحکم طبع و جبلت بفهم این سخن را

Marfat.com

عثمان هارونی ست و در انچه از ملفوظات مشایخ دیده ایم ذکر او نیافته ایم و عوام آن دیار او را پیر ترک و ترک سلطان نیز گویند و مقبرهٔ او ملجا خواص و عوام آن دیار ست چون از ترکستان بدیار هند رسید در قصبه نارنول حوضی بود که مدفن او بر لب آن حوض ست الآن حوض مسمار شده رفته است و در آبادانی شهر در آمده وی آنجا سکونت کرد مجرد بود و متوکل و حصور و از توالد و تناسل دور و هیچکس را ببیعت دست نداد و مرید نساخت آورده اند که در اوائل اسلام کافران در نارنول قوت داشتند و مسلمانان در شهر اندک و هندوان فرصت نگاه میداشتند روز عید بود در نماز یکبارگی بر سر مسلمانان ریختند و شهید ساختند بسیاری از مسلمانان دران روز بسعادت شهادت رسیدند و شیخ محمد ترک نیز همدران روز شهید شد اکثر شهید را بر لب حوض تهذیب دفن کردند و شیخ در مسکن مالوف مدفن یافت و دران مشهد و شهید آسوده اند یکی بر بلندی ست او را بلند شهید می گویند و یکی در نشیب او را نشیب شهید می خوانند هر دو حافظ کلام الله بوده اند گویند که بعضے اوصلی آواز تلاوت قرآن از قبرهای ایشان شنیدند که بطریق دوری می خواندند

نقل ست که یکبار شیخ نصیر الدین محمود چراغ دهلی را بادشاهی باکراه بجانب تتر روان ساخته بود براه نارنول متوجه تتر بود چون یک کروهے نارنول رسید از جود دل فرود آمد و متوجه مقبرهٔ شیخ محمد ترک شد درون روضه سنگی ست مقابل قبر زمانی متوجه بآن سنگ ایستاده بود بعد ازان متوجه قبر شیخ شد چون از زیارت فارغ شد پرسیدند که چه سر بود که اول بسنگ متوجه شدید و بعد ازان بقبر فرمودند مرا خدمتگاری که خداوندگارش بنواختن او در خانه او بیاید و او را سر بلند سازد من روحانیت حضرت سید کائنات را صلی الله علیه وسلم بالای این سنگ حاضر دیدم تا آن دم که آن معنی بر من مکشوف بود متوجه آن سنگ بودم چون آن معنی از بصیرت من غائب شد متوجه تربت شیخ شدم بعد ازان شیخ نصیر الدین محمود سر در مراقبه برد چون سر از مراقبه برداشت فرمود هر کرا مهمی صعب پیش آید و باین روضه متوجه گردد امید ست که آن دشواری آسان گردد یکی از بی باکان گفت که اکنون خود شما را مشکلی پیش آمده است فرمود از برای همین معنی میگویم که دشواری مرا حق تعالی به برکت ایشان آسان گرداند و سه منزل از نارنول نگذشته بود که بادشاه را واقعه شد و شیخ نصیر الدین محمود بدهلی باز گشت آن سنگ در مقابل قبر او هنوز ست و مردم زیارت او می کنند رحمة الله علیه

شیخ ترک بیابانی مشهور شاه ترکمان صاحب رح

گویند وی از مریدان شیخ شهاب الدین سهروردی ست والله اعلم و از احوال او چیزی مشخص نشده است

دنجوان این آیت را الله نزل احسن الحدیث کتابا متشابها مثانی تقشعر منه جلود الذین یخشون ربهم ثم تلین جلودهم و قلوبهم الی ذکر الله و اگر نه بدل خود را حاضر در سماع قرآن تهمت کنید او را ای یاران من بقلت نصیب او از معرفت تکلم و عارف ترین مردم بحق آنست که خاشع تر بود نزد سماع کلام وی و اگر لا بد سماعی خواهید باید که بهم رسانید قاری متقی طیب الصوت را و بشنوید از وی قرآن را و شبیه شوید بدان اصحاب پیغمبر خود را صلی الله علیه وآله وسلم در همنی الله عنهم اجمعین این ترجمه آن رساله ست بعد از اختصار و حذف بعضے تفصیلات و تطویلات او و بعد از تامل نیک ظاهر شود که قصدش نفی طریقه مشایخ خود تربیت و تسایک دیشان و توسل و تمسک طالبان و مریدان بذیل ارادت ایشان نیست مقصودش ترغیب و تحریص بر طریقه اتباع و اخذ بسنت و رعایت تقوی و تدین ست و ترجیح و تقویت طریقه سلف صالح که صحابه و تابعین باحسان اند و اجتناب از بدعت و طرق مستحدثه که مخالف اصل پیدا کرده باشند و مذمت جماعتے که دین بدنیا فروشند و در حیل و اعتقاد تابع هوای نفس باشند و نفاق در دین دارند و این سخن خود متفق علیه تمام

که نوشتن بر اشاید قبر او نزدیک تقلعه دهلی ست جانب فیروز آباد رحمة الله علیه۔

شیخ شاهی موی تاب رحمة الله علیه

در بدایون بود قاضی حمید الدین ناگوری او را شاهی روشن ضمیر گفتی در آنچه او را خرقه داد بخدمت شیخ محمود موئینه دوز فرستاد و گفت که ما امروز این کار کرده ایم که شاهی را خرقه دادیم ترا این معنی پسندیده می افتد شیخ محمود گفت هر چیز که شما کنید پسندیده باشد آورده اند که روزی یاران او در آفتاب ایستاده چنانکه عرق از ایشان چکیدن گرفت دران حال خواجه شاهی فرمود که حجام را بخوانند گفتند چه خواهی کرد گفت آن قدر خونی که از یاران من میرود بگویم که تا خون من بگشاید و در خیر المجالس تمام این قصه بر انفصل می کند می گوید وقتی یاران او را بیرون بردند و برنج بنخت چون طعام کشیدند شیخ دران طعام نظر کرد و گفت درین طعام خیانت رفته است ما نخواهیم خورد یاران حیران ماندند و گفتند میان ما کس خیانت نکرده است دو نفر یار که ایشان شیر و برنج بخته بودند پیش آمدند و گفتند شیر جوش برآورده بود و کف میر نخیت آوندی نبود که دران کنیم بر زمین می افتاد گفتیم بر زمین ریزد آن به که ما نخوریم بضرورت خوردیم گفت پیش از انکه طعام پیش یاران بگشند هر که نخورد او خیانت کرده باشد عذر ایشان مسموع نیفتاد ایشان شرمنده شدند و هوائی تابستان بود عرق از ایشان ریزان شد فرمود بخشیدم باید که بار دیگر این نوع نباشد بعده حجام را طلبید و گفت آن قدر که از یاران من عرق رفته است خون من بر زمین بریز شیخ نظام الدین فرمود که بحجت همچنین که خون نمی ریختن فرمود در رعایت ادب آن چنانکه عذر ایشان مسموع نداشت **نقل ست** که وقتی شیخ نظام الدین ابو المؤید را رحمة الله علیه زحمتی شد شاهی موی تاب را طلبید و گفت همتی به بند تا این زحمت من بصحت مبدل شود خواجه شاهی عذر خواست که شما بزرگید این معنی را از من می طلبید من مرد بازاری باشم با من ازین وادی چه گوئید شیخ نظام الدین معذور نداشت گفت البته ترا دعا می باید کرد و همت باید بست تا من صحت یابم گفت بلا و یار مرا بخوانید یکی را اشرف لقب بود مردی صالح دوم حجام خیاطی بود هر دو را طلبیدند خواجه شاهی با ایشان گفت که شیخ نظام الدین مرا این چنین کاری فرموده است اکنون شما با من یار باشید از سر شیخ تا سینه من دانم اعضای سفلی از سینه تا یکپای یکی داند و تا یکپای دیگر دیگری فی الجمله هر سه مشغول شدند زحمت شیخ نظام الدین ابو المؤید بصحت مبدل شد۔

شیخ بدر الدین موی تاب رحمة الله علیه

برادر شیخ شاهی موی تاب ست وی بوصیت شیخ شاهی پیش خواجه قطب الدین رفت فرمود بیا شیخ بدر الدین صاحب ولایت قبر او پس پشت نماز گاه شمسی ست که در بدایون ست رحمة الله علیه۔

اهل اسلام و ارباب تصوف و اهل سلوک ست و لهذا در بعضے طرق که شبه بدعت و خلاف سنت باشد سالکان آن در تصحیح و تطبیق آن به سنت سعی نمایند و هرگز راضی نشوند و التزام ننمایند که با وجود مخالفت سنت دعوی صحت و ثبات کنند و خود چون اینچنین بود دین مسلمانی بنقل از نا نجا آمده است لابد انچه موافق آن بود حق و هر چه مخالف باطل دیگری را مجال آن نبود که از پیش خود طریقی پیدا تواند کرد و اگر گوید خطا کند و اگر در جای توقفی و اشتباهی بود و انچه از اهل صدق و تقوی و ارباب کمال بغلبه سکر و استیلای حال صدور یابد تسلیم و تاویل باید کرد و توقف و اغماض نمود و اگر نه این چنین بود در دین ابطال آن متعین باشد و در انچه یقین ست تذبذب و توقف چیزی نیست و صاحب رساله خود نیز در ضمن بیان قاعده حقوق و آداب صحبت باراوت و استرشاد و استفاده او صحبت مشائخ قائل شده است چنانکه گذشت و خود چه جای انکار و گنجائش نفی آن دارد و صحابه و تابعین و سلف و خلف همه را طریق استفاده همین صحبت بود مقصود ش تنبیه است بر تمسک و تعلق باصل اصول و اقتباس نور از ان منبع انوار و استغراق محبت و اهتمام بمتابعت سنت سنی صلی الله علیه و آله وسلم تا بفرع از اصل باز نماند و بوسائط از مقصود و محبوب نباشد و میزان افعال و اقوال و احوال

خواجہ محمود موکینہ دوز رحمۃ اللہ علیہ

مرید قاضی حمید الدین ناگوری ست از مصاحبان و معتقدان خواجہ قطب الدین ست کم مجلس بودی کہ وی در انجا حاضر نبودی ذکر او در ملفوظات خواجہ بسیار ست مقبرۂ او در جوار روضۂ خواجہ است بیرون دری کہ بجانب حوض شمسی راہ دارد ہر کہ را مہمی باشد سنگی از روضۂ او بردارد و دو گوشہ بنہد چون حاجت برآید بوزن آن سنگ شکر بخش کند رحمۃ اللہ علیہ

مولانا مجد الدین حاجی رحمۃ اللہ علیہ

ما از ملفوظات مشایخ انچہ دیدہ ایم ہیچ جا ذکر او و ذکر چیزی از احوال او نیافتہ ایم و لیکن از بعضے بزرگان شنیدہ ایم کہ وی بزرگ بود تعلق بسلسلۂ سہروردی داشت مرید شیخ شہاب الدین سہروردی ست قدس سرہ دو بار دہ حج گذاردہ و آخر بدہلی آمد سلطان شمس الدین التمش انار اللہ برہانہ او را صدر ولایت خویش ساخت و او راضی نبود تا دو سال ضبط مہمات این منصب بروجہ اتم نمود و نسقی بربست و مضبوط ساخت و التماس نمود کہ دیگر فقیر را معذور دارند و بخشند سلطان شمس الدین التماس او را مبذول داشت و از منصب صدارت او را خلاص کرد در ایام تشریق کہ ایام اکل و شرب و ایام ضیافت للہ است خلق این دیار از شہر بدر روند و بمقام خواجہ جمع شوند و این اجتماع را ختم مولانا مجد حاجی نام کنند و اللہ اعلم۔

شاہ خضر رحمۃ اللہ علیہ

مشرب قلندریہ داشت اصل او در ولایت روم ست و کرامات و خوارق عادات بسیار از وی بوجود می آمد ہر چند کہ رسم انابت و بیعت از وی بظہور نیامدہ بود چون بہندوستان تشریف آورد در آن زمان شیخ الاسلام خواجہ قطب الدین بختیار اوشی بر صدر حیات بود توجہ انابت بخدمت او آورد خواجہ کلاہ و خرقہ را ہم بمنزل او فرستاد و رخصت کرد بعد ازان او را بجانب جونپور اتفاق سفر افتاد چون در سرپور رسید شاہ قطب مرید او شد شاہ خضر بعد از عطای خلافت بشاہ قطب متوجہ روم شد و الآن در ہندوستان سلسلہ او برپاست سلسلہ او قلندریہ چشتیہ است رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ بدر الدین غزنوی رحمۃ اللہ علیہ

خلیفہ خواجہ قطب الدین بختیار اوشی ست از اہل سماع بود مشایخ روزگار ببزرگی او معترف بودند

Marfat.com

او تذکیر گفتی سخن گیر او داشت بیشتر سخن از محبت گفتی شیخ فرید الدین شکر گنج در مجلس تذکیر او بسیار حاضر شدی از غزنین اول بلاهور آمد بعد ازان بدهلی رسید و مرید خواجه شد در سیر الاولیا نقل از سلطان المشایخ می کند که شیخ بدر الدین غزنوی را با خضر ملاقات بود وقتے پدر او او را گفت که اگر خضر را بمن بنمائی نیکو باشد روزی در مسجدی تذکیر می گفت شخصے در جائے بلند دور تر از مردم نشسته بود شیخ به پدر اشارت کرد که خضر آنست پدر گفت که بعد از تذکیر او را دریابم چون تذکیر تمام شد خضر از انجا که بود غائب شد سلطان المشایخ می فرماید که من از شیخ بدر الدین شنیدم که می گفت خواجه قطب الدین قدس سره این دو بیت بسیار گفتی رباعی

سودای تو اندر دل دیوانه ما ست — هر جا که حدیث تست افسانه ما ست
بیگانه که از تو گفت آن خویش من ست — خویشی که ز تو گفت بیگانه ما ست

و هم وی می فرماید که شیخ بدر الدین غزنوی در عمر بزرگ بود و مسن شده او را گفتند شیخ پیر شده است چه شکل می رقصد گفت شیخ نمی رقصد عشق می رقصد هر جا که عشق ست او را رقص ست و هم وی می فرماید که شیخ بدر الدین از پیری جنبیدن نتوانستی چون سماع شنیدی چنان رقصیدی گوئی کودک ده ساله ای رقصد قبر او در پایان قبر خواجه است قدس الله سرهما **خواجه بست** قبری ست بالاتر از قبر خواجه قطب الدین در جانب شمال او را قبر خواجه بست گویند و گویند که دفن وی پیش از مقبرهٔ خواجه است در اوائل فتح دهلی ولیکن از احوال ایشان چیزی معلوم نشده است والله اعلم۔

مولانا ناصح الدین رحمة الله علیه

پسر قاضی حمید الدین ست و صاحب سجادهٔ او در سیر الاولیا نقل از سلطان المشایخ می آرد مردے بود که او را عزیز بشیری گفتند از بداؤن بدهلی آمده بود بخدمت مولانا ناصح الدین بن قاضی حمید الدین ناگوری رحمة الله علیهما تا خرقه درخواهد همبرین نیت جمعیتے کرد بر سر حوض سلطان بعضے از درویشان آنجا حاضر شدند درین اثنا آن مرد که در طلب خرقه آمده بود چون حوض سلطان را دید گفت این سهل حوضے ست حوض ساغر که در بداؤن ست بهتر ازین حوض ست محمد کبیر حاضر بود چون این را بشنید بمولانا ناصح الدین گفت که او را خرقه ندهی که کذاب ست۔

شیخ فخر الدین قدس سره

فرزند خواجه معین الدین بزرگ بود بسبب زراعت مشغول بود و موضع ماندل که قریب اجمیر ست احیا ساخت و انچه در ملفوظات مشائخ چشتیه است که فرزندان خواجه را دیه احیا بود و حاکم در احترامت می کرد و خواجه بتقریب آن در دهلی تشریف آورد همین شیخ فخر الدین ست وی بعد از پدر بست سال

طریق الانساب من کان طریقه لبس الخرقة فانها روایة والاروایة تتعین بتعین الرجال سندها و هذه هدایة وقد یجذب العبد الیه فلا یحتاج علیه منة الاستاذ وقد یجمع شمله برسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فیکون اخذا عنه وکفی بهذا نسبة ولقد قال لی الشیخ کمین الدین انا اسمر انا مارباتی الا رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم وذکر من الشیخ عبد الرحیم القنادی رضی الله عنه انه کان یقول انا لا امنت لاحد علی الا لرسول الله صلی الله علیه وآله وسلم واذا اراد ان یتفضل علی عبد لغنیه عن الاستاذین حتی لا یکون له فهیم سلف فعل وقال تلک لبعض خلصائه انی ارید ان اجعلک فهیدا قال لیس لی فی هذا سدف وقال انی ارید ان اجعلک سلفا لمن بعدک قال الشیخ ابو العباس الخضری رضی الله عنه وعلیک تمام الذکر وکثرة الصلوة علی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم فهی سلم ومعراج وسلوک الی الله تعالی اذا لم یلق الطالب شیخا مرشدا انتهی وبالله التوفیق ومنه الهدایة لسواء الطریق۔

الرسالة السادسة قرع الاسماع باختلاف اقوال المشائخ وانحوالهم فی السماع

لا الٰه الا الله محمد رسول الله

اللهم بک ابتدی وبک اعتصم

مسئلهٔ سماع نزد مشائخ طریقت قدس الله تعالی اسرارهم در انچه

Marfat.com

نقل می کنند از افعال و اقوال ایشان در بیاب مختلف فیه یافتم جماعه از ایشان مجتنب و فرقه مباشر و طائفه متوقف بودند و لکل وجهة هو مولیها فاستبقوا الخیرات غالب در قدما از این طائفه کراستادان طریقت و مقتدایان امت اند طریقه اول ست و در متاخرین که والهان راه و شوریدگان دستان درگاه اند روش دوم از سید الطائفه جنید بغدادی قدس سره می آرند که در مبادی حال سماع کردی و با اهل سماع بنشستی و در آخر ترک کرد گفتند چرا سماع نکنی و نشنوی فرمود از که بشنوم و با که بشنوم اشارت کرد بفقد اخوان و یاران کاز انها می شنید و با انها می نشست دیر اکه سماع ایشان از اهل بود و با اهل بود چه اختیار مشائخ سماع را در جائیکه کرده اند بشروط و آداب بود که در کتب ایشان مذکور و مسطور ست گاه گاهی بود نه بر طریقه استمرار و عادت و چون جنید رضی الله عنه ترک سماع در زمان خود بحجت نقد اخوان و شرایط کرد دیگر چه توان گفت و بعضی این حکایت جنید را باین عبارت نقل کنند که جنید می شنید پس از ان توبه کرد این ادا ناظر در جانب دیگر ست و السلام و نیز از وی قدس سره نقل کنند که فرمود فرو دی آید رحمت و برکت بر این طائفه در ستة مواطن در خوردن طعام زیرا که ایشان نخورند مگر زنده فاقه و ضرورت در دیگر نزد مذاکره

در صدد حیات بود در قصبه سروار شانزده کروه از اجمیر وفات یافت نزدیک حوض قصبه سروار مدفن اوست رحمة الله علیه۔

طبقهٔ دوم در ذکر شیخ فرید الحق والملة والدین گنج شکر و معاصران و مریدان ایشان مقرر شده شیخ فرید الدین مسعود قدس سره العزیز

خلیفه خواجه قطب الدین ست و از خواجه بزرگ معین الحق والدین نیز نعمت یافته از اعیان اولیا و ارکان ایشان ست بغایت ریاضت و مجاهده و فقر و تجرید داشت در کشف و کرامت آیتی بود و در ذوق و محبت علامتی همیشه در سر و اخفای کوشید و خود را از چشم خلق می پوشید از شهری بشهری می گشت عاقبت در مقام اجودهن که مردم وی در شت خوی و ظاهر پرست و منکر درویشان بودند آمد و گفت این محل بودن من ست آنجا سکونت کرد هرگز آنجا کسی از حال وی نپرسید بیرون قصبه در ختان کریر بود ندیک درخت بود انبوه زیر آن درخت باحق مشغول بودی و بیشتر احوال در مسجد جمعه مشغول بودی آنجا او را فرزندان شدند فاقهای کشیدند و محنتها و شدتها دیدند آخر چون برهان قوی داشت پوشیده نماند **نقل ست** که وقتی جامهٔ ا و بسیار پاره در یگین بود مردی پیراهنی پیش آورد آن را پوشید و در حال از تن برکشید و شیخ نجیب الدین متوکل را داد و فرمود من ذوقی که دران جامه داشتم درین جامه نیافتم **نقل ست** که بیشتر افطار او بشربت بودی قدحی از شربت بیاوردندی و قدری مویز دران کردندی از ان شربت مقدار نصف بلکه دو ثلث بر حاضران قسمت کردی و مقدار ثلث ماندی خود بکار بردی از بقیه آنهم کسی را که خواستی نصیب کردی بعده دونان چرب کرده بیاوردندی پاره از ان نانهای خوردی و باقی را بحاضران قسمت کردی بعده مائده پیش آوردندی و در آنجا از هر لون طعام بودی مردم می خوردند و خود نخوردی مگر بازبوقت افطار روز دیگر و در وقت استراحت گلیمی که بران روز بنشستی همان را بستری می ساخت چنانکه این گلیم تا پایان نمی رسید از شیخ نظام الدین اولیا قدس سره نقل ست که می فرمود که شیخ فرید الدین بیشتر نان زنبیل خوردی البته وقت افطار یک دو پر کاله نان زنبیل پیش بودی از شیخ نصیر الدین محمود قدس سره نقل ست سالها بخدمت شیخ فرید الدین زنبیل گردانیده اند و خدمت شیخ نظام الدین بارها فرمودی که دران شب که دیله یا گل کریر در خانه شیخ سیری می خوردیم ما را روز عید بودی و آن را یگان بودی یاری می چیدی و می آوردی و همه می خوردند اما چون وقت دیله و کریر نبودی زنبیل می گردانیدند بعده فرمود که در خدمت شیخ نظام الدین هم سالها زنبیل گردانیده اند بعده فرمود اینچنین خورده اند انگاه بجای رسیده اند **نقل ست** که وقتی برای شیخ خادم یک دانگ را نمک وام کرد چون بوقت افطار طعام

Marfat.com

پیش برد بنور باطن دریافت و فرمود درین طعام بوی تصرف می آید روا نباشد که من این طعام نخورم
نقل ست که وقتی یکی از خرهای او بخدمت او آمد و گفت ای خواجه امروز فلان پسر بسبب گرسنگی
بعرض هلاک رسیده است شیخ سر برآورد و فرمود مسعود بنده چه کند اگر تقدیر حق درآید و از جهان سفر
کند رسنی در پای او ببندید و بیرون افگنید **منقول ست** که چون وی خواست که مجاهده پیش گیرد
درینباب بخدمت خواجه قطب الدین عرض کرد خواجه فرمود که طی مکن وی طی کرد و تا سه روز چیزی نخورد
سوم روز وقت افطار شخصی چندان پیش آورد دانست که از غیب ست بدان افطار کرد درون شیخ
آن را برنتافت و بتمام بیرون انداخت این معنی بخدمت پیر عرضه کرد فرمود که مسعود بعد سه روز از طعام
خماری افطار کردی اما عنایت باری در باب تو کارگر شد که آن طعام در معدهٔ تو جائی نیافت حالا برو
سه روز دیگر طی کن و انچه از غیب در رسد بدان افطار کن روز سه دیگر طی کرد چون وقت افطار شد
هیچ طعامی پیدا نشد تا یکپاس شب بگذشت ضعف غالب شد نفس از حرارت سوختن گرفت دست
مبارک جانب زمین فراز کرد چندان سنگریزه از زمین برداشت و در دهان انداخت آن سنگریزه در
دهان او شکر گشت چون این حال معائنه کرد با خود گفت این معنی نباید که از مکر باشد از دهن بیرون
انداخت باز همچنان مشغول حق شد تا نیم شب گذشت ضعف غالب تر شد چند سنگریزه دیگر از زمین
برداشت آن نیز شکر شد همچنین تا سه بار این کرامت معاینه کرد بتحقیق دانست که این معنی از حق ست
چون روز شد بخدمت خواجه قطب الدین رفت فرمود که نیکو کردی که بدان افطار کردی که آن از غیب
بود برو همچو شکر شیرین خواهی بود او را از ان روز گنج شکر خواندند این چنین ست در سیر الاولیا و در باب
تسمیه او بشکر گنج غیر این چیزی دیگر مشهور ست که می گویند سوداگری شکر بار کرده میرفت خواجه از وی
شکر طلبید سوداگر گفت که این نه شکر ست این نمک ست خواجه گفت نمک باشد سوداگر چون بارها
بگشاد همه نمک بر آمد پیش شیخ آمد و عذر خواهی نمود عرضه داشت کرد که دعا کنید که این نمک شکر گردد
فرمود شکر گردد خانخانان محمد بیرم خان که با وجود علو منصب جاه و جلال زیاده از هر چه تصور توان نمود
بسلوک طریقه درویشان و اعتقاد محبت ایشان جود و تواضع و رعایت طریقه التعظیم لامر الله والشفقة
علی خلق الله انصافی کامل و توفیقی شامل داشت و مصدوق عاش سعیداً و مات شهیداً بود مضمون

این قضیه را نظم کرده گفته است

کان نمک جهان شکر شیخ بجوید	آن کز شکر نمک کند و از نمک شکر رباید
کز گنج شکر کان نمک کرد پدید	در کان نمک کرد نظر گشت شکر
شیرین تر ازین کرامتی کس نشنید	

بعد ازان در چاه مسجد جامع جاج که در مقام اُچه است چله معکوس
کشید تا چهل روز هر شب دران چاه بدرختی که بران چاه بود دی آویختند و چون روز می شد بیرون شد
می آورد از شیخ نظام الدین اولیا منقول ست که دانشمندی بود ضیاء الدین نام در زیر مناره درس گفتی

کلام زیرا که تکلم نکنند مگر در مقامات
صدیقان و احوال انبیا علیهم السلام
ششم در جال سماع زیرا که سماع
ایشان بوجد و مشاهدهٔ حق بود
و بعضی گویند این سخن از جنید
بصحت نرسیده و اگر رسیده مراد
باین سماع آن سماع ست که
مشار الیه ست بکریمه الذین یستمعون
القول فیتبعون احسنه اولئک
الذین هداهم الله و اولئک هم
اولوا الالباب و کریمه و اذا سمعوا
ما انزل الی الرسول تری اعینهم
تفیض من الدمع مما عرفوا من
الحق و در عوارف می گوید که
این سماع ست متفق علیه حقانیت
او و مخالف نیست در وی و دس
از اهل ایمان و این سماع مستجلب
رحمت ست از پروردگار کریم
و اختلاف در سماع اشعار و
قصائد ست بالحان مطربه موقعه
و در اینجاست کثرت اقوال و
تباین احوال بعضی آنرا منکر باشد
و بفسق ملحق دارند و بعضی بدان
موقع و آن را حق و واضح شمارند
و هر دو طائفه در طرفین تفریط
و افراط انتهی و نیز می آرند
که از جنید پرسیدند که در باب
سماع چگونی فرمود و کل جامع
بمک مع الله فهو مباح این
سخن از جنید رضی الله عنه بسی
صوفیانه است و اطلاقش
محل لغزش اقدام عوام جهلا
ست و بصحت رسیده است
از وی که فرمود اذا رأیت المرید
یطلب السماع فاعلم ان فیه بقیة

من البطالة و واجب ست که مراد وی ازان قول آن خواهد بود که هرچه نه در شرع حرام و مکروه متفق علیه است اگر باعث جمع هم و حضور قلب شود با کی نیست و چون وی رضی الله عنه در باب سماع باین اطلاق فرمود لابد مطلق سماع نزد وی حرام نباشد و ما نا که حق نیز همین ست چه دعوی حرمت سماع علی الاطلاق و وجود دلیل قطعی بر حرمت آن چنانچه بر زنا و شرب خمر و دیگر معاصی ست چنانچه بعضی متفقهه گویند مکابره است حق آنست والله اعلم که در رفع دلیل قطعی هم چنانکه بر اباحت اوست بر حرمت اولذاته نیز نیست در قوت القلوب می گوید که اگر با مطلق سماع و مجمل آن را یعنی بی تقیید ببعضی انواع و تفصیل در احوال سامعان سنگر شویم لازم آید انکار بسی از صدیقان و میل امام ابو محمد غزالی رحمة الله علیه درین مسئله تمام ترین جانب ست و در کتاب احیاء العلوم بعد از نقل اختلاف عمل مشائخ از نزد خود بدلیل معقول اثبات اباحت سماع می کند و می گوید سماع غنا در ذات خود مباح ست که اصلش سماع صوت حسن ست و شنیدن آواز خوب مر سامعه را مباح الاصل ست چنانچه باصره را دیدن الوان و اشکال خوب و سیر و تماشای باغ و گلزار پس ازان بعارض چیزی بیرون از ذات گاه

ازوی شنیدم که وقتی بخدمت شیخ فریدالدین رفتم و من غیر علم خلاف چیزی نمیدانستم در خاطر من گذشت که اگر شیخ مرا از علومی پرسد که من نمیدانم چه جواب گویم این اندیشه در دل من بود ناگاه از من پرسید که تنقیح مناط چه باشد و تنقیح مناط مسئله ایست از مسائل علم خلاف من خوش شدم و در بیان آن شروع کردم و نفی و اثباتی که دران معنی ست برو گفتم و وفات او پنجم ماه محرم سنه ۶۶۴ هجری اربع و ستین و ستمائة و عمر شریفش نود و پنج سال **نقل ست** که در شب پنجم محرم زحمت بروی غالب شد نماز خفتن بجماعت بگذارد بعد ازان بهوش گشت ساعتی شد که بهوش آمد و گفت که نماز خفتن گزارده ام گفتند آری گفت یکبار دیگر گزاریم که داند چه شود دوم کرت بگزارد باز بهوش شد این بار بیهوشی بیشتر بود باز بهوش آمد و گفت که نماز خفتن گزارده ام گفتند دو بار بگزارده اید گفت یکبار دیگر گزاریم که داند چه شود سوم کرت هم گزارد بعد ازان فرمود یاحی یاقیوم و جان بحق تسلیم کرد و بعضی از ملفوظات گنج شکر که بخط شیخ نظام الدین اولیا یافته اند مکتوب می گردد فرمود چهار چیز از هفت صد پیر طبقات سوال کردند همه یک جواب فرمود من اعقل الناس من ترک الذنب و من اکیس الناس الذی لا یغتر بشئ و من اغنی الناس القانع و من افقر الناس تارک القناعة فرمود الله یستحیی من العبد ان یرفع الیه یدیه و یردهما خائبین فرمود اگر همت غم نیست و اگر نیست غم نیست فرمود در نیاز مرادی شب معراج مردانست فرمود کار گرم خود را بسخن سرد مردمان نباید گذاشت و فرمود شیخ الاسلام جلال الدین نور الله مرقده گفته است الکلام مسکر القلوب زن اول الکلام و آخره ان کان لله تکلم والا فاسکت فرمود چون فقیر جامه پوشد چنان پندارد که کفن می پوشد فرمود آن نماز که باشی و رزباز نمانیدت چنانکه باشی فرمود جذبة من جذبات الحق خیر من عبادة الثقلین فرمود قال علیه الصلوة و السلام طوبی لمن شغله عیبه عن عیوب الناس فرمود الصوفی یصفوه کل شئ و لا یکدره شئ فرمود لو اردتم بلوغ درجة الکبار فعلیکم بعد الالتفات الی ابناء الملوک و فرمود

دو شینه شبم دل حزینم بگرفت	واندیشهٔ یار نازنینم بگرفت
اشکم بدوید استینم بگرفت	گفتم بسر دیده روم بر در تو

نقل ست که در پیش او در باب اباحت و حرمت سماع که دران اختلاف علماست گفتند فرمود سبحان الله یکی سوخت و خاکستر شد و دیگری هنوز در اختلاف ست فرمود الآفة فی التدبیر و السلامة فی التسلیم فرمود العلماء اشرف الناس و الفقراء اشرف الاشراف فرمود الفقیر بین العلماء کالبدر بین کواکب السماء فرمود ارذل الناس من یشتغل بالاکل و اللباس **نقل ست** که مردی بخدمت شیخ بدرالدین قدس سره عرضه داشت کرد که بجانب سلطان غیاث الدین بلبن سفارش نامه برای من در قلم آرید شیخ نوشت رفعت قضیته الی الله ثم الیک فان اعطیته شیئا فالمعطی هو الله و انت المشکور و ان لم تعطه شیئا فالمانع هو الله و انت المعذور۔

شیخ نظام الحق والدین محمد بدایونی قدس سره

Marfat.com

خلیفه شیخ فرید الحق والدین نام او محمد بن احمد بن علی البخاری ست ولقب او سلطان المشایخ ونظام اولیاست وی از محبوبان ومقربان درگاه الهی ست دیار هندوستان مملوست از آثار برکات او خواجه علی بخاری وجد صادری او خواجه عرب هردوار از بخارا آمدند ومدتی در لاهور بوده بعد ازان در بدایون آمده سکونت ساختند وپدر او خواجه احمد در صغرسن از سر او رفت وهم در سواد بدایون مدفن یافت شیخ نظام الدین چون قدری بزرگ شد والده او را در مکتب انداخت کلام الله بخواند وکتابها خواندن گرفت وهم در ایام صغرسن که عمر شریفش قریب بدوازده سال بود کتاب لغت می خواند مردی که او را ابوبکر قوال گفتندی بخدمت استاد او از ملتان آمد وحکایت کرد که من پیش شیخ بهاء الدین زکریا سماع گفته ام واین قول میگفتم ع [لقد لسعت حیة الهوی کبدی] مصراع دوم یاد نه آمد شیخ یاد داد بعده مناقب شیخ بهاء الدین گفتن گرفت که آنجا ذکر چنین وتعبد چنین تا کنیزکانی که آس می کنند هم ذکر می کنند این ومانند این بسیار گفت این معنی هیچ در دل او نه نشست بعد ازان حکایت کرد که او از انجا در اجودهن آمد شاهی دیدم چنین وچنان بسماع این کلمات در دل او محبتی وارادتی پیدا شد که از خود رفت از آنگاه باز تخم محبت شیخ فرید الدین در زمین سینه او نشست روز بروز تقویت وتربیت می یافت در نشستن وخاستن وخوردن وخفتن ذکر شیخ فرید الدین می کرد وبعد ازان بقصد تعلم بدهلی آمد وتحصیل علم کرد ومقامات حریری را پیش شمس الملک که صدر ولایت بود تلمذ کرد ویاد گرفت وعلم حدیث خواند او را در طالب علمان نظام الدین بجاش گفتندی بعد ازان بشوق ارادت شیخ فرید الدین باجودهن رفت ووی دران زمان بست سال بود شش سپیار قرآن پیش شیخ فرید الدین تجوید کرد وشش باب از عوارف نیز سند کرد وتمهید ابو شکور سلمی وبعض کتابها دیگر نیز پیش شیخ خواند **نقل ست** که وی فرمود چون سعادت پای بوس شیخ فرید الدین حاصل کردم نخستین سخنی که از شیخ شنیدم این بود که خواند **بیت**

ای آتش فراقت دلها کباب کرده
سیلاب اشتیاقت جانها خراب کرده

بعد ازان خواستم که شرح اشتیاق خدمت ایشان باز نمایم ودهشت حضور غلبه کرد همین قدر گفتم که اشتیاق پابوس عظیم غالب بود چون اثر دهشت در من مشاهده کرد فرمود لکل داخل دهشة همدرین روز بخدمت شیخ بیعت کردم عرضه داشت کردم فرمان چیست ترک تعلم کنم وباوراد ونوافل مشغول شوم فرمود ما کسی را از تعلم منع نکنیم آن هم کن این هم کن تا غالب که آید ودرویش را قدری علم باید بعده بانعمت خلافت مشرف شد وبدهلی آمد وتا شیخ در صید حیات بود سه بار بخدمت او رفت اما در وقت رحلت شیخ حاضر نبود چنانکه شیخ فرید الدین در وقت رحلت خواجه قطب الدین وخواجه در وقت سفر خواجه بزرگ معین الحق والدین قدس الله اسرارهم حاضر نبودند بعد ازان در دهلی باشارت غیبی در غیاث پور که الآن خانقاه او در ان جاست سکونت کرد

حرمت وکراهت پیدا کند وگاه استحسان واستحباب وبسا که امر مباح در حد ذات عارضی از عوارض خارج از ذات واجب ومستحب وحرام ومکروه گردد ومیگوید اگر یکی قصد راه حج فرض یا نافله دارد ودر راه مانده شود ونتواند جنبید ناگاه شعری رغبت بخش شوق افزا آواز خوب دلکشا بشنود ماه دو روزه بیک روز طی کند چرا حرام باشد وللوسائل حکم مقاصدها این سخن امام غزالی نیز بمعنی بر آنست که سماع غنا در اصل مباح ست ودلیلی بر حرمت او نیست والا وجود تازگی وحدوث شوق چه فائده کند اگر یکی مانده وافسرده شود ویاله شراب نخورد که بدان شوقی در رفتن راه حج یا قوتی برگزاردن نماز پیدا کند درست باشد نباشد حاشا وکلا اول اثبات اباحت باید کرد پس ازان این سخن بگفت وی همچنین کرده ومختار نزد وی اباحت غنا ست وحرمت وکراهت بعارض ست چنانکه گفتیم وبعضی گفته اند هو شبهة تقی یعنی سرود شنیدن شبهه حرمت دارد تقوی در انست که نشنوند ودر حدیث آمده است کان ابلیس اول من ناح واول من تغنی ونیز در حدیث آمده است از ابن مسعود الغناء ینبت النفاق فی القلب الحدیث رواه البیهقی فی شعب الایمان عن جابر رضی الله عنه وابن مسعود وابن عباس

Marfat.com

نقل ست که وی می فرمود در آنگاه که معز الدین کیقباد در انجا شهر نو بنا کرد خلق بر من انبوه شد و آمد و شد ملوک و امرا و سائر مردم بسیار شد با خود گفتم که از اینجا هم باید رفت در این اندیشه بودم که همان روز در نماز دیگر جوانی در آمد صاحب حسن بغایت نحیف اول سخنی که با من گفت این بود بیت

آن روز که مه شدی نمی دانستی		کانگشت نمای عالمی خواهی شد	

بعد از ان این سخن گفت که اول بار ی مشهور نباید شد چون این کس مشهور شد باید که چنان شود که فردای قیامت از رسول الله صلی الله علیه وسلم شرمنده نماند آنگاه گفت که چه قوت و چه حوصله باشد که از خلق گوشه گیرند و بحق مشغول باشند و حوصله آن باشد که با وجود خلق مشغول حق باشند چون این سخنها تمام کرد قدری طعام پیش آوردم نخورد من همان زمان نیت کردم که همین جا خواهم بود چون این نیت کردم قدری از ان آب بخورد و برفت بعد از ان او را ندیدم و چون نیت اقامت او درست شد حق تعالی او را قبولی تمام داد و خاص و عام را بوی رجوع شد و ابواب فتوح بروی مفتوح گشت و عالمی از فوائد احسان و انعام او فوائد برگرفتند و او خود بریاضت و مجاهده می بود گویند که در آخر عمر که سن شریفش از هشتاد متجاوز شده بود بغایت مجاهده پیش گرفته بود و صوم دوام داشتی و بوقت افطار اندک چیزی چشیدی و طعامی که وقت سحر بودی اکثر چنان بودی که نخوردی خادم عرضه داشت کردی که مخدوم وقت افطار طعام کمتر می خورند اگر از طعام سحر اندک تناول نکنند حال چه شود و ضعف قوة گیرد در این محل بگریستی و گفتی که چندین مسکینان و درویشان در کنجهای مساجد و کاروانها گرسنه و فاقه زده افتاده اند این طعام در حلق من چگونه فرو رود همچنان طعام از پیش برمیداشتند **نقل ست** که وی گفت وقتی با شیخ خود در کشتی همراه بودم شیخ مرا پیش طلبید و فرمود بیا ترا چیزی بگویم چون بهلی بروی در مجاهده باشی بیکار بودن هیچ نیست روزه داشتن نیمی راه است و اعمال دیگر چون نماز و حج نیمی راه وقتی دیگر فرمود من از خدا خواسته ام که هر چه تو از خدای تعالی بخواهی بیابی وقت دیگر فرمود از برای تو قدری دنیا نیز خواسته ام و در وقت خلافت فرمود مجاهده باید کرد برای استعداد راه وقت دیگر در حجره سر برهنه کرده و بشره مبارک متغیر شده می گشت و این بیت می گفت **رباعی**

خواهم که همیشه در رضای تو زیم		خاکی شوم و بزیر پای تو زیم	
از بهر تو میرم و برای تو زیم		چون بیت تمام کرد سر بسجده نهاد چندان گریست مثل این دیدم در حجره در افتاد	

سر در قدم شیخ نهادم فرمود بخواه چه می خواهی من چیزی دینی خواستم شیخ مرا بخشید بعده پشیمان شدم که چرا نخواستم که در سماع بمیرم **نقل ست** که وی شب تنها در حجره بودی و در بستی و تمام شب دری از او نیاز بودی چون روز شدی هر که از نظر بر جمال او افتادی تصور کردی مگر مستی طافح ست و از بس بیداری شب چشمهای مبارک او سرخ بودی گویند که میر خسرو این بیت در وصف او خود گفته است **بیت**

فرموده و سوگند یاد کرده اند که مراد بلهو الحدیث در کریمه و من الناس من یشتری لهو الحدیث استماع غناست و مجاهد گفت که مراد بصوتک در کریمه و استفزز من استطعت منهم بصوتک غنا و مزامیر ست و فضیل ابن عیاض فرمود الغناء رقیة الزنا و در حدیث احمد و ابو داود آمده است نافع گفت ابن عمر در راهی میگذشت ناگاه آواز مزماری بگوش وی رسید پس در آورد انگشتان خود را در سوراخهای گوش خود و برگشت از ان راه بجانبی دیگر و گفت مرا آیا می شنوی یا نافع آوازی را گفتم نه پس برداشت انگشتان از گوش و گفت اینچنین دیدم از پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم که کرد نر موشنیدن آواز نی نافع گوید من در ان زمان صغیر بودم یعنی از اینجهت منع نکرد مرا از شنیدن آن آواز امام شافعی آرند که غنا لهوی ست مکروه مشابه باطل و گفته است که هر که شتکار کند از ان سفیه و بی خبر ست و مردود الشهادة گفته است که استماع از زن نامحرم جائز نبود هر چند در پرده باشد و مذهب امام اعظم ابو حنیفه رضی الله تعالی عنه آنست که سماع غنا از ذنوب ست و در روایت مشهوره از وی آمده که مکروه ست و امام مالک هم گفته که اگر جاریه بخرد و متغنیه بر آید این عیب باشد که بوی مستحق رد و فسخ بیع گردد

Marfat.com

آشنا نمی نمائی بیگانه می نوازی | که هنوز چشم مستت اثری خمار دارد

نقل ست که وی فرمود مرا در واقعه کتابی دادند در آن مسطور بود تا توانی راحتی بدل میرسانی که دل مومن محل نظر حق است و می فرمود که در بازار قیامت هیچ کالای را آنچنان رواج نخواهد بود که دریافت دلهارا **نقل ست** که شخصی در قیلوله بود درویشی آمد آن را باز گردانیدند شیخ فریدالدین را در خواب دید که می فرماید اگر در خانه چیزی نیست حسن را حایت آینده واجب ست این از کجا آمده است که همچنین خسته دل باز گردد چون بیدار شد از دین حال تفحص نمود بران شخص که آن درویش را باز گردانیده بود تفحص شد که خدمت شیخ را در غضب دیده ام و مرا عتاب می کرد لبده اگر از قیلوله بیدار شدی همین دو سخن پرسیدی یکی آنکه سایه گشته است دوم آینده آمده است **نقل ست** که وقتی چند کس قصد ملازمت او کردند و هریک برسم تحفه چیزی خریدند در آن میان متعلمی بود گفت این هدایای مختلف یک جا پیش شیخ خواهند نهاد خادم خواهد برداشت او قدری خاک راه برداشت و در کاغذی پیچید چون بخدمت او رسید هر کس چیزی پیش نهاد و آن متعلم کاغذ پاره پیچیده را نیز نهاد خادم آن هدایا را برداشتن گرفت خواست که آن کاغذ را نیز بردارد فرمود که این را همین جا بگذار که این سرمه شریف خاص برای چشم ماست آن متعلم نائب شد شیخ او را به تشریف خاص مشرف گردانید و او را مستظهر کرد که اگر ادراری و یا نانی ترا حاجت باشد ما را بگوئی **نقل ست** که شخصی از قصبه خود بقصد زیارت او می آمد در اثنای راه گذر او بر قصبه بوندی افتاد در آنجا شیخی بود که او را شیخ مومن می گفتند بدیدن او رفت پرسید که کجا خواهی رفت گفت بخدمت شیخ نظام الدین گفت شیخ نظام الدین را سلام برسانی و بگوئی که هر شب جمعه در کعبه ملاقات می کنم چون بخدمت شیخ رسید عرضه کرد که در قصبهٔ بوندی درویشی ست سلام رسانیده است و این سخن گفته است شیخ منغص شد فرمود که او درویشی عزیز ست و لیکن زبان بر خود ندارد **نقل ست** که یکباری سلطان علاؤالدین بقصد امتحان بخدمت او فصلی چند در پرداخت و امور مملکت نوشت و یک فصل بدین مضمون بود که چون بندگی شیخ مخدوم عالمیان ست و در دین و دنیا هر کرا حاجتی بمن ست از خدمت او بر می آید حق تعالی زمام مملکت دنیا بدست ما داده است باید که هر کاری و مصلحتی که در مملکت پیش آید بندگی شیخ را عرضه داریم تا بدانچه خیریت مملکت و صلاح ما دران باشد اعلام فرماید بنابرین مقدمه فصلی چند درین باب نوشته بخدمت فرستاده شده است آنچه دران خیریت باشد زیر هر حدیثی بنویسند تا آن را برداشت برسانیم و این کاغذ را بدست خضر خان که از جمله پسران محبوب تر بود و مرید شیخ بود داده بخدمت شیخ فرستاد چون خضر خان آن کاغذ را بدست شیخ داد بمطالعه نفرمود و حاضران مجلس را گفت کتاب فاتحه بخوانیم بعده فرمود که درویشان را با کار پادشاهان چه کار ما درویشیم و از شهر گوشه گرفته ام و بدعا گوی پادشاهان و مسلمانان مشغولم اگر بسبب این معنی پادشاه بعد ازین چیزی مرا بگوید من از بجا هم بروم ارض الله واسعة چون این خبر بسلطان علاؤالدین رسید

و مثل این آمده از امام احمد بن حنبل رحمة الله علیه و این روایت گرچه بر روایات فقه و اقوال فقها مذهب سائر اهل مدینه این سخن منکر است و مانا که مراد درین اخبار و آثار و امثال آن غنائی خواهد بود که فعل و استماع آن بطریق لهو و لعب و داعیه نفسانیه و شهوت حرام و بر وجه بطالت باشد تطبیقا بین الدلائل و حفظا للطرفین و محدثین را در احادیث مذکوره درین سخن هم همت و ایشان می گویند که هیچ حدیثی صحیح درین باب وارد نشده است و الله اعلم و مقصود ما درین رساله بیان اقوال و افعال مشایخ طریقت ست درینباب که چه کرده اند و چه گفته و با نشک حکایات مشایخ پیشین و پسین تا درینباب مختلف نیافتم با قطع نظر از غالب و مغلوب نقل ست که شیخ حماد و باس که از مقتدایان وقت و از مشایخ طریقت حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین ابو محمد عبد القادر جیلانی بود قدس الله سره العزیز در ابتدا کار در صحبت ایشان بوده و سلوک این طریق نموده اند روزی بنماز جمعه می رفتند ناگاه در اثنا راه گدازی مردی بگوش ایشان رسید ایستادند متوقف گشتند و متامل شدند و گفتند یا امروز چه معصیت از ما بوجود آمده که بعقوبت آن با این بلا مبتلا شدیم هر چند

Marfat.com

5B

خوشحال شد و معتقد گشت و التماس کرد که اگر قبول فرمایند من نجدمت شیخ بیایم شیخ فرمود آمدن حاجت نیست من بدعائی غیب مشغولم و دعای غیب را اثرهاست سلطان علاء الدین باز بجهت ملاقات الحاح کرد شیخ فرموده فرستاد که خانهٔ این ضعیف دو دروازه دارد اگر بادشاه از یک در آید من از دیگر بیرون روم **نقل ست** که وی میفرمود هرگاه که در سماع صفتی شنیده ام اکثر بر اوصاف و اخلاق حمیده شیخ کبیر حمل کرده ام تا روزی در حالت حیات شیخ در جمع از گوینده این بیت شنیدم ؎

مخرام بدین صفت مبادا	کز چشم بدت رسد گزندی

مرا اخلاق حمیده و اوصاف گزیده و کمال بزرگی و غایت لطافت یاد آمد چنانکه در گرفت چون بدین حرف رسید چشم پر آب کرد و فرمود بعده بسی برنیامد که برحمت حق پیوستند **نقل ست** که شخصی در مجلس او تقریر کرد که در فلان موضع یاران شما جمعیتی کرده اند و مزامیر در میانست فرمود من منع کرده ام که مزامیر و محرمات در میان نباشد نیکو نکرده اند در ینباب بسیار غلو کرده فرمود شیخ اوحدالدین کرمانی بر شیخ شهاب الدین آمد شیخ مصلای خود پیچیده در زیر زانو نهاد و این معنی پیش مشائخ غایت تعظیم باشد چون شب در آمد شیخ اوحدالدین سماع طلبید شیخ شهاب الدین قوالان را طلبید و مقام سماع مرتب کرده خود بگوشه رفت و بطاعت و ذکر مشغول شد **نقل ست** که وقتی شخصی رقعه نوشت که خطا و بغایت منقوش بود و بدست شیخ داد شیخ را در مطالعه او درنگی واقع شد فرمود مولانا این خط شماست مولانا بمعذرت پیش آمد و گفت آری مخدوم خط بنده طبعی ست شیخ تبسم نمود و گفت زهی طبع **نقل ست** که وی پیش از رحلت چهل روز طعام نچشید و در آخر وقت که از عالم میرفت می گفت که وقت نماز شده است و من نماز گزارده ام اگر می گفتند که شما نماز گزارده اید می فرمود که بار دیگر بگزاریم هر نماز را مکرری گزارد و می فرمود سیر دیم سیر دیم و باقبال خادم می فرمود اگر چیزی در خانه از هیچ جنس نگاهدارد فردای قیامت عهده جواب حضرت عزت باشد خادم همه را بداد مگر غله که چند روزهٔ علوفه درویشان بود فرمود این مرده ریگ چه نگاه داشته این را نیز بدر کن و در خانهٔ جاروب ده در حال انبار خانها را کشادند و جهانی جمع شدند و غارت کردند بعد ازان عرضه کردند که حال ما مسکینان بعد مخدوم چه خواهد شد فرمود که شما را در روضهٔ من چندان برسد که کفاف باشد گفتند میان ما قسمت حاصل کند فرمود کسی که از سر نصیب خود برخیزد وفات او بعد طلوع آفتاب روز چهارشنبه هیزدهم ماه ربیع الآخر سنهٔ ۷۲۵ خمس وعشرین وسبعمائة رحمة الله تعالی علیه فرمود روزنده رو بکمال دارد یعنی سالک تا در سلوک ست امید وا کمال ست بعد ازان فرمود که سالک ست و واقف و راجع سالک آنست که او راه رود و واقف آنست که او را وقفه افتد درین محل سوال کردند که سالک او قفه می باشد فرمود آری هرگاه که سالک را در طاعت فتوری افتد چنانچه از ذوق طاعت بماند او را وقفه باشد اگر زود کار را دریابد و بنابت پیوندد سالک تواند بود

در نفس خود تفحص کردند چیزی ازین باب نیافتند پس برگشته بخانه آمدند و تفحص حال نمودند که مگر از ایشان چیزی بوجود آمده باشد بعد از تحقیق حال معلوم شد که کاسه خریده بودند که مصور بود فرمودند این بود که بشومی وی گرفتار آمدیم این حکایت در بهجة الاسرار مذکورست حکایت دیگر نشنود در جانب خلاف آن از خواجه اجل ابو یعقوب یوسف همدانی قدس سره که هم در کتاب بهجة الاسرار می آرد که وقتی ایشان در سماع بودند و نقیب آمدند ایشان را از سماع منع نمودند خواجه در گفت شد و در غضب آمد و گفت ما کم الله بصیر اند ما را خدای تعالی نقیهان هم در حال ایمان دند و شیخ ابو یعقوب همدانی از کمل اولیا و صفیاست و شیخ حماد و باس نیز همچنین این اختلاف از کجاست یارب مگر مشارب مختلفند و شیخ ابو یعقوب پیر خواجه عبد الخالق غجدوانی اند کتر حلقه سلسله نقشبندیه اند قدس الله اسرارهم و با وجود آن روش خواجه بزرگ بهاء الدین نقشبند قدس الله سره ترک سماع بود که می فرمودند اینکار گنیم و نا نکار گنیم حضرت خواجه عبید الله احرار نیز بر طریقه اجتناب بودند و بعضی مریدان ایشان بعد از ایشان نه بر طریقه اصل مانده روش سماع را اختیار کردند و دعوی کردند که از حضرت خواجه رخصتی درین باب داریم که

Marfat.com

واگر عیاذاً باللہ ہم بران بماند بیم آن باشد کہ راجع شود بعد ازان این را بر ہفت قسمت بیان فرمود اعراض حجاب تفاضل سلب مزید سلب قدیم تسلی عداوت فرمود دوست باشند عاشق و معشوق مستغرق محبت یک دیگر درین میان اگر از عاشق حرکتے یا سکنے در وجود بیاید کہ نہ پسندیدۂ دوست او بود آن دوست ازو اعراض کند یعنی روی بگرداند پس عاشق را واجب ست کہ در حال باستغفار مشغول شود و بمعذرت پیوندد و ہر آئینہ دوست ازو راضی شود و اگر آن محب ہمیشہ ازان خطا اصرار کند و عذر نخواہد آن اعراض بحجاب کشد معشوق حجاب درمیان آرد پس محب را واجب آید کہ بتو بگراید و اگر درینباب ہم تاخیر کند حجاب بتفاصل کشد چہ شود آن دوست ازو ی جدائی گزیند و اگر ہنوز مستغفر نشود سلب شود و مزیدی کہ او را در آورا ذوق طاعت و غیر آن بودہ باشد اگر عذر آن نخواہد و بران لطالت بماند سلب قدیم شود و طاعتے و راحتے کہ پیش از مزید داشت آن ہم بستانند پس اگر اینجا ہم در توبہ تقصیری رود بعد ازان تسلی شود یعنی دوست او را بر جدائی دل بیارامد پس اگر انابت اہمال رود عداوت شود نعوذ باللہ منہا فرمود سماع علی الاطلاق حلال و علی اللہ الاطلاق حرام نیست آن بزرگی پرسیدند سماع چیست فرمود تا مستمع کیست سماع صوتی ست موزون چرا حرام باشد و سماع مزامیر حرام ست فرمود بعضے درویشان با پیری بیعت کردہ باشند بران بسنده نمی کنند تا بر پیری دیگر میروند و بیعت و خرقہ او ہم می ستانند نزدیک من این چیزی نیست بیعت ہمان ست کہ اول با کسے کردہ باشند اگرچہ آن پیر یکی از آحاد باشد و از شیخ نظام الدین سوال کردند حکم شیخ منصور حلاج چیست فرمود کہ مردہ است او مرید خیر نساج بود ترک او گرفت بر شیخ جنید آمد و درخواست بیعت کرد جنید فرمود تو مرید خیر نساجی ترا دست بیعت ندہم او را رد کرد جنید بقتدای وقت بود ردّ او رد بہمہ شد فرمود

قطعہ	گرچہ ایزد دہد ہدایت دین	بندہ را اجتہاد باید کرد
نامۂ کان بحشر خواہی خواند	ہم ازینجا سواد باید کرد	

و فرمود اگر مرید شیخ را گوید کہ من مرید توام و شیخ گوید کہ مرید من نۂ او مرید باشد و اگر شیخ گوید تو مرید منی مرید گوید من مرید تو نیم مرید نباشد زیرا کہ ارادت فعل مرید ست و فعل شیخ فرمود قفل سعادت را کلید ہاست بہمہ کلید ہا تمسک باید اگر از یکے نکشاید شاید کہ بکلید دیگر گشادہ شود فرمود صبح صادق صبح ست و صبح عاشقان شام و احیاء ما بین العشائین مشائخ از انجاست فرمودہ است کہ جامۂ کہ از صحبت شیخ یافتہ باشد بغیری نتوان داد اگر بشویند منعی نیست و بہتر آنست کہ نشویند و میفرمود از تشریفات صحبت یافتہ پیر اگر وصیت کنند کہ برابر این کس در گور نہند روا باشد و یا وصیت کنند کہ بفرزندانی کہ صالح باشند بدہند در سیر اولیا می نویسد کہ چون بعد از نقل شیخ نظام الدین را در گور فرود آوردند خرقہ کہ از شیخ فرید الحق یافتہ بود بر وجود شیخ نظام الدین فراز کردند و مصلای شیخ را زیر سر مبارک

فرمودہ بودند اگر بعد از ما بصلحت وقت و بہ رعایت نفوس بعضے سالکان کار کنند مختار اند واللہ اعلم و در سلسلہ کبرویہ سماع ہست و حضرت شیخ نجم الدین کبریٰ و شیخ مجد الدین بغدادی و دیگر عزیزان این سلسلہ سماع میکردند و شیخ نجم الدین کبریٰ مرید شیخ عمار یاسر اند و شیخ عمار یاسر مرید شیخ ابو النجیب سہروردی ست و از ین جانب شیخ شہاب الدین سہروردی کہ خلیفہ شیخ ابو النجیب ست سماع نمی شنود و بدان کار نمی کند و در رد و قبول آن براہ التفصیل نمی رود و ازینجا معلوم می شود کہ اختلاف در سماع نہ ہمین در سہروردیہ و چشتیہ ست حالی ست کہ بعضے را باشد و بعضے از و اگرچہ بعضے را آن حال باشد باوجود آن توقف نمایند و براہ اتباع روند سماع غنا مذہب نیست در کنہی او ارکان طریقت کہ بران پایستند و لازم گیرند نہ از قطب الوقت شیخ ابو الحسن شاذلی کہ امام و سر حلقۂ سلسلۂ شاذلیہ اند روح اللہ ارواحہم و او صل الینا من برکاتہم و برکات علومہم می آرند کہ کلامی فرمود کہ ترجمہ اش این ست آن ہا کہ سماع کنند و طعام ظلمہ خورند بداں کہ در ایشان نزغہ یہود ست است کہ در قرآن مجید می فرماید کہ سماعون للکذب اکالون للسحت و نیز فرمود در وقتے کہ پرسیدہ شد از حال سماع کنندگان روزگار

اونهادند و نیز شیخ نظام الدین فرمود که فردای قیامت بعضی ازین طائفه را درمیان دزدان بایستانند و ایشان گویند که ما دزدی نکرده ایم جواب آمد که جامه مردان پوشیدید و عمل نکردید آخر هم بشفاعت پیران نجات یابند و نیز می فرمود چندین خرقه که ضعیف داده است ازین میان چهار کس را خرقهٔ ارادت داده است دیگر همه خرقه تبرک ست فرمود در کتب سلوک مذکورست که سلوک را صد مرتبه نهاده اند هفد هم مرتبه کشف و کرامت ست و اگر سالک همدرین بماند بهشتاد و سه دیگر کی رسد پس نظر مقصر بر کرامت باید که نباشد و فرمود در وقتی خواجه من مرا خلافت داد گفت حق تعالی ترا علم داد و عقل داد و عشق داد و هر که در وی این سه صفت بود وی شایان خلافت مشائخ باشد و ازوی این کار نیکو آید رحمة الله علیه و علیهم اجمعین۔

شیخ نجیب الدین متوکل قدس سره۔

برادر و خلیفه شیخ فرید الدین گنج شکرست قدس الله سرهما سخت معامله داشت بغایت متوکل بود مدت هفتاد سال در شهر بود هیچ چیز از جنس ادرار نداشت با وجود عیال و فرزندان عیش و خوشی کردی تا بحدی که ندانستی که امروز کدام روزست و این ماه کدام ماه است و این درم چه درم ست روز عید در ویشان در خانه او جمع آمدند و آن روز هیچ چیز نداشت بالائی بام رفت و بحق مشغول شد و با دل خود می گفت که این چنین روز عید بگذرد و در حلق فرزندان من طعامی نرود و مسافران بیایند و همچنین نامراد بازگردند همدرین میان می بیند که پیرمردی بالای بام می آید و این بیت میخواند بیت

با دل گفتم دلا خضر را بینی	دل گفت اگر مرا نماید بنیم

و آن مرد مائدهٔ طعام پیش آورد و گفت کوس توکل تو بر عرش میان ملاء اعلی میزنند و تو بجهت این معنی ملتفت گشته گفت که حق میداند که بسبب خود ملتفت نگشتم به سبب یاران اتفاقی روی نمود غالباً آن مرد خواجه خضر بود شیخ نظام الدین اولیا می فرماید که پیش از آنکه من بخدمت شیخ فرید الدین پیوندکنم روزی در مجلس شیخ نجیب الدین برخاستم و گفتم یکبار سورهٔ فاتحه و اخلاص بخوانید به نیت آنکه من قاضی جائی شوم شیخ نجیب الدین اغماض کرد من دانستم که بسمع مبارک او نرسیده است باز گفتم یکبار سورهٔ فاتحه و اخلاص بخوانید بنیت آنکه من قاضی جائی شوم درین کرت تبسم کرد و فرمود که تو قاضی مشو چیز دیگر شو **نقل ست** که شیخ نجیب الدین روزی بخدمت شیخ فرید الدین عرضه کرد که مردمان چنین می گویند که شما در مناجات یارب می گوئید جواب می شنوید که لبیک عبدی فرمود خیر بعده فرمود الارجاف مقدمة الکون باز گفت همچنین می گویند که خضر بر شما می آید فرمود باز پرسید که چنین می گویند که در خدمت شما ابدال می آیند درین باب چیزی نفرمود و فرمود که تو هم از جملهٔ ابدالی روزی فقیری بر آمد و پرسید نجیب الدین متوکل

انهم الفوا ابائهم ضالین فهم علی آثارهم یهرعون و هم یکی از مشائخ شاذلیه فرموده است که السماع الخطاط فی درجة الحق از اکابان صادر عن اهله بشرائطه و آدابه گفت سماع پستی ست از مرتبه حق در وقتیکه صادر شود از اهل آن با جمیع شرائط و آداب که قرار داده اند چه جای آنکه از نااهل بود و بی شرائط و آداب باشد یعنی در رتبهٔ حق بالاتر از مرتبه سماع ست ندانم که این چه اشارت ست مگر مراد از حق طریقه اتباع سنت داشته بجهت طریقه سماع و صورت آن خلاف سنت و طریقه اتباع ست یا مراد بدان مقام شهود ذات و تجلی ذاتی ست که گویند سماع اهل قلوب دارای تجلی صفاتی را باشد که تغیر و تحول و اضطراب درین مقام پیدا شود خلاف تجلی ذات که آنجا همه سکون و تمکین و اضمحلال ست و نیز گویند که سماع شنیدن پیام محبوب ست و پیام شنیدن در غیبت باشد نه در حضور پس این چنین گفته اند بعضی مشائخ اما تواند که در حضور نیز سخن از زبان محبوب بشنوند درینجا سماع کلام محبوب بود نه پیام او یا رب مگر آنکه حالت استغراق بود و سماع حالت فنا و استغراق نیست چه در استغراق بی شعوری ست و در سماع قسم شعور بود چون باستغراق کشد آنجا سماع نخواهد بود و حالت محمود در سماع آنست که اختیار رود نه شعور و نیز گویند

توئی فرمود آری منم نجیب الدین متوکل قبر او در راه مقام خواجه قطب الدین ست مقابل یحیی منڈل که از عمارات سلطان محمد عادل ست وخانهٔ ایشان وخانه شیخ نظام الدین قدس سرهما همین جا بود رحمة الله علیه۔

سید جلال الدین بخاری قدس الله سره العزیز

بزرگ که او را سید جلال سرخ نیز گویند مرید شیخ اسلام بهاء الدین ست وی جد سید جلال که ملقب بمخدوم جهانیان ست از بخارا بسیر تشریف آورد و در ان شهر نیت اقامت کرد و سید بدر الدین بکری که از اکابر و اعیان آنجا بود وصلت کرد گویند که در خواب از جانب حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم مبشر شد بتزوج صغیره سید بدر الدین و سید بدر الدین نیز باین دولت بشارت یافت جگر گوشه خود را بوی عقد تزویج بست و از انجا بجهت حسد و نزاع اخوان بجانب اچه تشریف آوردند و سید جلال الدین را اولاد صوری و معنوی بهم رسید و ابواب برکات کثیر بروی او مفتوح شد قبر او هم در اچه است رحمة الله تعالی علیه۔

شاه کریز قدس سره العزیز

از سادات کریزیست و از انجا در ملتان تشریف آورده و توطن نموده و روضه او نیز در انجاست مشهور بزار و بیترک **بنقل ست** که وی از قبر دست بیعت بمریدان میداد و الآن در قبر او را هی که از انجا دست می برآورد گذاشته اند وی از قدمای مشائخ ملتان ست معاصر مخدوم شیخ بهاء الدین رحمة الله علیهما۔

شیخ صدر الدین رحمة الله علیه

ابن شیخ الاسلام بهاء الدین زکریا بعد از پدر بر مسند ارشاد و تربیت نشست و بسیاری از اولیا در سلک ارادت او منسلک گشتند میر حسینی سادات در انچه مشهور ست مرید اوست و در کنز المؤنه مدح او و مدح والد بزرگوار او و مدح شیخ شهاب الدین سهروردی کرده است در مدح او می گوید مثنوی

آن بلند آوازهٔ عالم پناه	سرورِ دین افتخارِ صدرگاه	صدر دین و دولت آن مقبول حق
نه فلک از خوان جودش یک طبق	آب حیوان قطرهٔ بحر دلش	چون خضر علم لدنی حاصلش
معتبر چون قول او افعال او	هم بیان او گواهِ حال او	مقتدای دین قبول خاص و عام
دولتش گفته توئی خیر الانام	ملک معنی جمله در فرمانِ او	هم بکسب و هم بمیراث آنِ او

که سماع ارباب وجد را بود وجد مبنی از فقد ست و مرتبه وجود بالاتر از وجد داشته اند که مقام ارباب تمکین از منتهیان ست چنانچه در عوارف از شیخ حماد دباس نقل کرده ست که فرمود البکاء من البقیة الوجود و چنانچه از سهل تستری می آرد که دمی هرگز از سماع ذکر و قرآن متغیر نشده روزی در آخر عمر وی قرآن بر وی خواندند بر خود لرزید و نزدیک بود که بفتد پرسیدند که این چه بود که هرگز از تو نمیدیم فرمود ضعف حال گفتند اگر ضعف انست قوت کدام باشد فرمود قوت آن باشد که هر واردی که در رود یابد آنرا فرو برد و متغیر نشود و چنانچه از صدیق اکبر می آرند که شخصی را دید که قرآن بشنید و زار زار بگریست و زعفها زد و بیخودی نمود فرمود کذلک کنا من قبل ولکن قد قست قلوبنا نیز همچنین بودیم ولیکن اکنون سخت گشت دلهای ما مراد باین سختی قوت یقین و تمکین دل ست کار محالی بحالی نرود و تغیر نپذیرد و ما که متحرک جنید قدس سره سماع را در آخر عمر هم ازین قبیل بود و از ینجاست که شیخ شهاب الدین سهروردی رحمة الله علیه می گوید که منتهی مستغنی از سماع بود و میر سید محمد گیسو دراز علیه الرحمة در برابر آن می گوید که این منتهی ست که آفت انتهای بوی رسیده است و می گوید در عشق دو آفت ست یکی در ابتدا و دیگری در انتها آفت

ابتدا آن بود که چندان درد عشق وغم طلب معشوق بروی طاری شود که او را محیط گردد و مدتی برین برآید تا او را لذت کامل دست دهد و هیچ راه وصول بمحبوب بروی مکشاید بداند که جز از درد و غم نقدی دیگر نیست همبران ماند بعد از مرد ایام درد و غم طبیعت او شود و عادت گیرد و ذوق درد نماند لذت وصول شود و نه ذوق الم و حرقت همچنین ضائع شود و سرد گردد و در جای خود بماند و عاقبت او بر خسران و حرمان باز آید نعوذ باللہ منها و آفت انتها آنست که چون بوصال معشوق برسد مشغول بلذت وصال گردد و حرقت فراق و الم هجران از وی برود بعد از مرد ایام وصول عادت و طبیعت او گردد و ذوق وصال هم برود و مطلوب از حالتین جز ذوق و خوشی و راحت بمحبوب نیست اگرچه وصال باشد ذوق کجا که بدان راحت گیرد مجرد وصال چه کار آید اما عشق برخوردار آنست که در حالت ابتدا مشغول بلذت فراق و الم و حرقت هجران باشد و در انتها هر چند که وصال یابد ذوق مزید تر شود و طلب زیاده تر گردد و درد بر درد افزاید

این کلام سید است در ملفوظات وی بعد ازان می گوید سخن من در ذوق ست قطع نظر از کمال و نقصان و سید علیه الرحمة سخن خوش طبعانه می گوید گر ذوق چیزی دیگر ست که دران جا سخن نمی گنجد

وَ در مدح شیخ بهاء الدین میگوید بیت

من که روا زنیک و بد برتافتم | این سعادت از قبولش یافتم

کنوز الفوائد از ملفوظات شیخ صدر الدین ست که یکی از مریدان او که خواجه ضیاء الدین نام دارد جمع کرده است در انجامی نویسد من وصایا الشیخ صدر الدین الی بعض مریدیه در کلام قدسی حکایة عن اللہ تعالی رسول علیه السلام می فرماید لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ حِصْنِی فَمَنْ دَخَلَ اَمِنَ مِنْ عَذَابِی کلمهٔ لا الہ الا اللہ حصن من ست هر که در آید در حصن من رسته گردد از عذاب من حصن ست و حصار حصار آنست که گرد بر گرد در گیرد اما گاه نگاهدار دو گاه ندارد و حصن آنست که گرد گیرد و نگاهدار دو در آمدن درین حصن بر سه نوع ست ظاهر و باطن و حقیقت ظاهر آنکه خوف و رجا بجز از خدای زائل گرداند که اگر همه عالم خصم شوند یا دوست بغیر حکم او هیچ نفع و ضرر و خیر و شر نتواند رسانید قوله تعالی وَاِنْ یَّمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهٗۤ اِلَّا هُوَ وَاِنْ یُّرِدْكَ بِخَیْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهٖ باطن آنکه تحقیق که هر چه پیش از مرگ زندگانی درین سرای فانی رسد جاودانی نیست و رقم قلم عدم بر ورقه قوله تعالی كُلُّ مَنْ عَلَیْهَا فَانٍ ثباتی ندارد و بهستی و نیستی آن التفات ننماید در باطن آن در آمده باشد حقیقت آنست که آرزوی بهشت و خوف دوزخ در دل نیارد جز بحق قرار نگیرد فِیْ مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِیْكٍ مُّقْتَدِرٍ چون آنجا رسد بهشت خود در تبع او گردد و دوزخ از وی گریزان باشد و نیز می نویسد قال الشیخ الامام العارف صدر الحق والدین رضی اللہ عنه فی بعض وصایاه لبعض المریدین اول قدم در متابعت رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم ایمان آوردنست بدانچه او ایمان آورد و ثابت بودن بران و آن ممکن نگردد الا بدانکه بنده بدل اعتقاد کند بی شک و بی شبهه و بزبان اقرار آرد بطوع و رغبت با محبت و معرفت که خداوند جل و علا یکی ست در ذات و یگانه است در صفات خود موصوف ست همیشه بصفات کمال قدیم ست باجملگی اسما و صفات و افعال منزه است از ادراک اوهام و افهام مقدس ست از سمات حدوث و عوارض و اجسام همه عالم آفریدهٔ اوست چونی و چگونی بر ذات و صفات او درست نیست از هیچ وجه بهیچ چیز نماند و هیچ چیز بهیچ وجه بدو نماند پیغامبران صلوات اللہ علیهم فرستادهٔ اویند و محمد رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم فاضلتر جملهٔ پیغامبران ست انچه او فرموده است راست و درست ست و دران هیچ تفاوت نیست خواه عقل کیفیت آن را دریابد خواه در نیابد اما انچه در نیابد تسلیم باید کرد تا درستی اعتقاد حاصل آید بدانچه رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم خواست و دانست و بکیفیت مشغول نگشت و اگر بر تاویل موافق آیات و اخبار محکم حمل افتد روا باشد و علامت صحت ایمان در دل آنکه اگر نیکوئی کند شاد شود و اگر بدی کند بدش آید و علامت استقامت در ایمان یقین باشد بآنکه خدا و رسول خدا دوست تر باشند نزد او از غیر ایشان اندوی ذوق و حال نه اندوی علم و ایمان و قال قدس سره فی وصایاه لبعض المریدین هیچ نفسی بی ذکر نیارد که بزرگان گفته اند

هر کرا از نفسی نفسی نشود بی ذکر حال خود ضایع کرده باشد و از وسوسه و حدیث نفس در ذکر گریزد چون بدین صفت مدام ذاکر باشد وسوسه و حدیث نفس بنور ذکر سوخته گردد و نور ذکر در دل فرود آید و حقیقت ذکر در دل متمکن گردد و ذکر بامشاهده مذکور بود و دل بنور یقین منور گردد و انیست مقصود طالبان و مقصد سالکان مصراع [این کار دولت ست کنون تا کرا رسد] و ایضاً فی وصایاه قدس سره قال الله تعالی یا ایها الذین امنوا اذکروا الله ذکرا کثیرا اذا اراد الله تعالی لعبد خیرا و کتبه عبدا سعیدا و فقه لدوام الذکر باللسان مع مواطاة القلب و رقاه عن ذکر اللسان الی ذکر القلب حتی لو سکت اللسان لا یسکت القلب و هو الذکر الکثیر و لا یوصل العبد لذلک الا بعد التبری عن النفاق الخفی المشار بقوله علیه السلام اکثر منافقی امتی قراؤها اراد به نفاق الوقوف مع غیر الله تعالی و تعلق الباطن بسواه فاذا وفق العبد لتجرید الظاهر عما لا یحل ثم عما لا یحمد و اکرم بتفرید الباطن بتخلیه عن الخواطر الردیة و الاخلاق المذمومة یوشک ان یتجلی نور الذکر فی باطنه فیقطع عنه الوساوس الشیطانیة و الهواجس النفسانیة و تجوهر نور الذکر فی باطنه حتی یکون ذکره بتجلی مشاهدة المذکور و هذه هی الرتبة العظمی و المنحة الکبری التی تمد الیها اعناق ارباب معالی الهمم من اولی الایدی و الابصار من الامم و الله الموفق و المعین

شیخ رکن الدین ابو الفتح رحمة الله علیه

ابن شیخ صدر الدین بن شیخ الاسلام بهاؤ الدین زکریا قدس الله اسرارهم صاحب سجادهٔ رستین شیخ بهاء الدین ست در فتاوی صوفیه که یکی از مریدان ایشان تصنیف کرده ست ذکر او بسیار می کند و در مجمع الاخبار می نویسد من ملفوظاته فی بعض رسائله لبعض المریدین مقرر آن عزیز باد که مجموع آدمی عبارت ست از دو چیز صورت و صفت و حکم بر صفت راست نه صورت را ان الله لا ینظر الی صوارکم و اعمالکم و لکن ینظر الی قلوبکم اما ظهور حکم صفت بر سبیل تحقیق جزء در دار آخرت صورت نه بندد چه آنجا حقایق اشیا ظاهر گردد و این صورت متلاشی شود و هر کس را در صورتی که ملائم صفت او باشد حشر کنند چنانچه بلعم باعور را با چندان طاعت در صورت سگی برانگیزند فمثله کمثل الکلب و همچنین صاحب ظلم و تعدی خونشکن را در صورت گرگی بیند و صاحب کبر در صورت پلنگی و صاحب بخل و حرص در صورت خوکی فکشفنا عنک غطاءک فبصرک الیوم حدید این باشد و تا آنگاه که مردم ازین اوصاف ذمیمه تزکیه نیابد هنوز او در اعداد بهائم و سباع ست اولئک کالانعام بل هم اضل و تزکیه نفس حاصل نشود مگر بالتجا و استعانت در حضرت عزت و ما ابرئ نفسی ان النفس لامارة بالسوء الا ما رحم ربی ان ربی لغفور رحیم تا فضل و رحمت او دستگیری نکند تزکیه حاصل نشود و لولا فضل الله علیکم و رحمته ما زکی منکم من احد ابدا و علامت

و این مستی ست کسی آنجا چه گوید مست عشقم دگر نمیدانم نه انا الحق نه فیه ما فیه پس سخن اینجا در قواعد و احکام ایشان میرود که قرار داده اند الله اعلم و آن سخن سید که در ترجمه عوارف می گوید نیز خالی از غرابتی نیست در آنجا که در عوارف در باب رد و انکار سماع می آرد که بزرگی گفته است ان الغناء ینوب عن الخمر و یفعل ما یفعل السکر گفت که شنیدن سرود در مست ساختن و بسجود آوردن کار شراب می کند و قائم مقام او دارند ناقص مقام اوست این بزرگ تنقیص غنا و تحذیر ازان می کند چنانچه در سخن همین بزرگ ست کایاک و الغناء فانه یزید الشهوة و یهدم المروة پس ازان می گوید و انه لینوب عن الخمر و یفعل ما یفعل السکر و بشک اینجا اورا تشبیه شیء بحرام کنند و قائم مقام او دارند ناقص و نازل خواهد بود و سید اینجا می گوید کاین سخن خود موافق مدعای صوفیان آمد یعنی مقصود از سماع ذوق و مستی ست چون آن بزرگ فرمود که کار شراب میکند ثابت شد مقصود ما این سخن نیز خالی از خوش طبعی نیست ذوق بخشیدن سماع و مستی آوردن آن کرا سخن ست سخن در حل حرمت و نقصان و کمال اوست این مقام مزلت اقدام ست که گویند مطلوب مستی و دست هر چه مستی آرد مبارک ست چرا این مرد پیاله شراب نخورد که در

Marfat.com

ظهور این فضل و رحمت آنست که او را بعیوب نفس خود بینا کند و بر توی از انوار عظمت الهی که همه
کمونات در جنب آن متلاشی ست بر درونهٔ او تابد تا همه دنیا و بزرگیهای آن در نظر او خاک بود
و اهل آن را در دل وی سنگی نماند چون این حالت بر درونه مستولی گشت هر آئینه از اوصاف
سبعی که ارباب دنیا بدان گرفتار اند او را نفرت آید و خواهد که بجای آن اوصاف اخلاق ملکی در وی نماید
چنانچه بجای ظلم و غضب و کبر و بخل و حرص همه عفو و حلم و تواضع و سخاوت و ایثار پدید آید و همنون
این معاملت طلاب عقبی را ست کار طالبان حق بالاتر ازین ست تَخَلَّقُوا بِاَخْلَاقِ اللّٰهِ مر ایشان را

عهد لیست مرمرا که نگیرم بجز تو دست	شرط لیست مرمرا که نخواهم بجز تو هیچ

مسلم ست فهم هر کس بدان نرسد

و نیز در مجمع الاخبار می گوید که شیخ رکن الدین در بعضی رسائل خود که به بعضی مریدان خود فرستاده نوشته
است وقتی امیر المومنین علی کرم الله وجهه می فرمود که هرگز من با کسی نیکوئی و بر کسی بدی نکرده ام
حاضران آن مقام از ان کلام تعجب تمام نمودند و گفتند یا امیر المومنین شاید که بدی بر کسی از شما
در وجود نیامده باشد فاما در نیکی چه می فرمائید فرمود حق جل و علا می فرماید مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ وَ
مَنْ اَسَاءَ فَعَلَيْهَا پس هر نیکی و بدی که از من صادر و حادث شده باشد در حقیقت برای خود و بر خود
بوده نه بر دیگری و الله اعلم و از ینجاست که بزرگان گفته اند صلاح این کس صلاح او بس ست

چون میدانی هر انچه کاری در دی	آخر بهمه حال نکو کاری به

عاقل را همین قدر نصیحت در کار
دنیا و آخرت بسنده است و الله الموفق بالخیر

و ایضاً من وصایا الشیخ رکن الدین قدس سره
متابعت بر اعمال آنست که جوارح را از مناهی و مکاره شرعی قولاً و فعلاً بند کند و از مجلس لایعنی
پرهیزد و هر چه طالب را از حق مشغول کند مالایعنی وقت اوست و از صحبت بطالان احتراز کند
و هر که طالب حق نیست بحقیقت بطال ست و نیز در مجمع الاخبار می نویسد که روزی خدمت سلطان
شهید غیاث الدین تعلق شاه طاب مرقده از مولانا ظهیر الدین لنگ پرسید که وقتی از کرامات شیخ
رکن الحق والدین چیزی معاینه کرده مولانا گفت روز جمعه خلق را دیدم که برای قدمبوس جمع کرده اند
در خاطر من گذشت مگر خدمت شیخ تسخیر دارد من نیز دانشمندم هیچکس بمن توجه نمی کند بامداد خدمت
شیخ بروم این مسئله از خدمت ایشان پرسم که حکمت در سنت مضمضه و استنشاق چیست چون شب
بخفتم در واقعه خدمت شیخ حلوا در حلق من می کند چنانچه تا روز شیرینی آن را واجد بودم فکر کردم کرامت
همچنین ست که شیطان همچنین عوام را از راه می برد بدیگاه تری باید رفت و مسئله باید پرسید چون بگاه
بخدمت شیخ آمدم شیخ فرمود منتظر شما بودم بعده سخن آغاز کرد که جنابت بر دو نوع ست جنابت دل
ست و جنابت تن و جنابت تن از صحبت بازن حاصل شود و جنابت دل بصحبت ناهموار
جنابت تن پاک بآب شود اما جنابت دل بآب دیده محو گردد بعده فرمود که آب را سه صفت باید

ذوق و مستی کامل تر از سرود ست
و مشبه باوست این حکایت بدان
ماند که در کشف المحجوب می گوید
یکی از ارباب کشف ابلیس را دید
علیه اللعنة که جماعه گرد وی آمده
سرودی می گویند و دفهای زنند
و رقص می کند و می سرود وی می شنود
ابلیس پرسید که این چه حال ست
ن در جواب او گفت که کار
وی از آن روز که او را رانده اند
و داغ لعنت بر جبین حال وی
زاده اینست که می نالد و می سرود
و مصیبت حال خود می دارد
این حکایت را صوفی از صوفیان
معتبر شنید و گفت این خود
معاملهٔ صورت حال ما آمد
م شد که سماع باعث ذوق
سوز و ناله و گریست دیگر
بیت گفتند این نه بینی
کار ابلیس ست پس ازان
ابلیس در آمد که او را چه
کرده اید وی عاشق اوست
ت و عین اقتضات چنین
ن مدح وی کرده است
این طائفه چه گوید نعوذ بالله
زیغ و الزلل و از اهل توحید
د اشد انکار بر سماع غنا
ج محی الدین بن عربی بیت
ید که تاخیر نغمه بالذات
حیوانی ست و حرکت
رقص بی آن هرگز نبود
انسانی منزه است از
و می گوید که سماع غنا
ان دین خالص ست

Marfat.com

تا مطهر افتد و مزیل جنابت باشد و آن سه صفت لون و طعم و ریح ست و لهذا شرع برین نوع مضمضه و استنشاق در وضو مقدم فرمود تا طعم بمضمضه تحقیق شود و بوی باستنشاق مولانا المجرد آغاز سخن خوبے از تن روان شد بعده شیخ فرمود که شیطان چنانچه بصورت نبی نتواند شد بصفت شیخ حقیقی هم نتواند شد زیرا که او را متابعت کامل نبی حاصل می شود و بعده فرمود مولانا ظهیر الدین از علوم قالی تهی ست اما از علوم حالی خالی ست و شیخ رکن الدین در زمان سلطان قطب الدین ابن علاؤ الدین بدهلی تشریف آورده بود شیخ نظام الدین قدس سره دران زمان بر مسند ارشاد و تربیت جا داشت برای استقبال او از مقام خود تا حوض خاص علائی که در فنار شهر دهلی واقع ست رفت چون مجلس سلطان قطب الدین را بحضور شریف خود مشرف ساخت پرسید که کدام کس از اهل شهر شما را اول استقبال کرد فرمود کسیکه بهترین اهل شهر ست و سلطان قطب الدین را با شیخ نظام الدین نقاری درمیان بود و بعضے گویند که مقصود او از طلبیدن شیخ رکن الدین رغم و کسر شیخ نظام الدین بود و شیخ رکن الدین باین کلمه رفع توهم او کرد و او را ازین توقع ناامید ساخت در سیر الاولیا مذکور است که بعد ازان ملاقات میان این دو بزرگوار در مسجد جامع واقع شد اول شیخ نظام الدین از جائی که برائے نماز معین داشت برخاست و پیش شیخ رکن الدین رفت بعد از ساعتے شیخ رکن الدین بجائے شیخ نظام الدین آمد و صحبت داشته یک و دیگر شیخ نظام الدین در مقبرهٔ خود که دران زمان عمارت می کردند تشریف داشت ناگاه آوازهٔ آمدن شیخ رکن الدین برخاست شیخ نظام الدین طعام فرمود و مجلس ساخت غالبًا در پائے شیخ رکن الدین ضعفے بود و در پالکی که بر دوش آمده بود نشسته ماند و شیخ نظام الدین و مردم دیگر در پیش پالکی او نشستند چون صحبت گرم شد شیخ عماد الدین اسمعیل برادر شیخ رکن الدین عرض کرد که اجتماع بزرگواران غنیمت ست بهتر ازان نیست که از انفاس شریف ایشان نفعے برده شود بنده را حرفے بخاطر میرسد که حکمت در هجرت رسول صلی الله علیه وسلم بمدینه چه باشد شیخ رکن الدین فرمودند که غالبًا حکمت آن باشد که بعضے از کمالات و درجات که بجناب رسالت تقدیر کرده بودند ظهور آن در عالم فعل موقوف داشتند بصحبت اصحاب صفه شیخ نظام الدین فرمود که بخاطر فقیر چنین میرسد که حکمت آن بود که بعضے از فقرای مدینه که وصول ایشان بسعادت صحبت آن حضرت متعذر بود باین نعمت مشرف شوند می گویند که مقصود این دو بزرگوار از انچه فرمودند تواضع بود بیک دیگر مقصود شیخ رکن الدین آن بود که آمدن ما در اینجا برای استکمال و استفاده است و غرض شیخ نظام الدین آنکه برای تکمیل و افاده است این چنین است در سیر الاولیا محرر سطور گوید عفا الله عنه که شک نیست که کمال آنحضرت صلی الله علیه وسلم که موقوف صحبت اصحاب صفه بود همان ارشاد و تکمیل ست که موجب ثواب دعوت و نیل درجات است

که الا لله الدین الخالص و وجدی که در سماع نغمه پیدا شود لا یحول علیه است وی گوید که نشان ذوق قرآن و لذت شوق سماع آن آنست که شنیدن او بنغمه و با نغمه یکسان بود و اگر ذوق مقید بنغمه بود آن لذت حسن صوت بود نه لذت محض قرآن و شرح و مبالغه در باب منع سماع غنا در کلام شیخ بسیار ست وی گوید که شیخ شهاب الدین سهروردی شیخ او حد الدین کرمانی را که سماع می شنید و بر امردان نظری کرد و صاحب وجد و حال بود نمی دید و او را در مجلس جمع راه نمی داد و اگر ذکر او در مجلس میرفت می گفت نام آن مبتدع نزد من نبرید و این حکایت را شیخ علاء الدوله سمنانی تصحیح کرده و گفته است که شنیدم این حکایت بواسطه از کسیکه حاضر بود دران مجلس و می گویند که شیخ او حد الدین چون شنید که شیخ در باب وی اینچنین می گوید گفت هم بدین خوشم که باری نام من بر دبان شیخ رفت زهی صدق و دیانت آن مرد رحمة الله علیه و در بعضے ملفوظات مشائخ چشتیه قدس الله اسرارهم نوشته اند که شیخ او حد الدین در ملازمت شیخ شهاب الدین آمد و سماع طلبید شیخ او را بدان اجازت داد خود مشغول بنماز شد و خادم را فرمود تا طعامی برای درویشان مهیا سازد و نیز نوشته اند که وقتی ترالی

Marfat.com

نه کمال ذاتی حاشا پس مآل هر دو سخن یکی باشد والله اعلم بعده طعام درمیان آمد بعد فراغ از طعام اقبال خادم چند پارچه قماش اعلی وصد دینار زر سرخ در جامهٔ باریک که عکس دینارها بیرون می افگند پیچیده در زیر قدم شیخ نهاد شیخ رکن الدین فرمود استر ذهبک شیخ نظام الدین در جواب فرمود ذهبک وذهبک یعنی ذهب سبب ستر مذهب وقباب حال درویش ست تا از نظر عوام مستور باشد شیخ رکن الدین در گرفتن آن غور کرد شیخ نظام الدین آن را شیخ عماد سپرد و یکبار دیگر شیخ رکن الدین در مرض بجهت عیادت شیخ نظام الدین آمد فرمود که عشرهٔ ذی الحجه است هر کس بجهت دریافت سعادت حج سعی می کند من سعی کردم تا سعادت زیارت شیخ المشائخ دریابم بعد ازان شیخ نظام الدین بحلت فرمود و نماز جنازه را شیخ رکن الدین حاضر شد و گفت که ظاهر احکمت آنکه مارا سه سال در دهلی داشتند حصول این نعمت بود و در ادنی مدت رجوع بوطن اصلی فرمود در خیر المجالس نقل از شیخ نصیر الدین محمود می کند که فرمود در انچه شیخ الاسلام رکن الحق والدین از ملتان در دهلی آمد قلندران وجوالقیان رسیدند قلندران گفتند شیخ ما را شربت بده شیخ ایشان را چیزی فرمود جوالقیان برخاستند که شیخ ما را خرج به ایشان دانیر چیزی دهانید بعده گفت آنکه سر کوم ست او را سه چیز می باید اول مال می باید تا این طائفه هر چه بطلبند تواند داد قلندران این زمان شربت طلبید نداگر بر درویش چیزی نباشد از کجا دهد و ایشان بدگویان بیرون روند و بعقوبت قیامت گرفتار شوند دوم علمی می باید چون بعلما صحبت باشد بایشان از علم ایشان نگوید سوم حال می باید تا با درویشان از حال جنبد۔

شیخ صلاح الدین درویش رحمة الله علیه

مرید و خلیفه شیخ صدر الدین ست بزرگ بود و عالی مرتبه با شیخ نصیر الدین معاصر و همسایه بود انچه از جانب سلطان محمد بن تغلق شاه بمشایخ از ایذا و تکلیف میرسید شیخ نصیر الدین آن همه را بوصیت مشائخ خود تحمل میکرد و برمیداشت بخلاف شیخ صلاح الدین که با سلطان مذکور سخت پیش می آمدی از ملتان بدهلی آمد و همین جا متوطن گشت و وفات یافت مقبرهٔ او نزدیک مقبرهٔ شیخ نصیر الدین محمود ست و عرس او بست و دوم شهر صفر ست مناجاتی هست در مردم که آن را مناجات شیخ صلاح گویند در انجامی نویسد الهی بحرمت آن وقت و ساعت که صلاح درویش را فیل سفید خواندی الهی بحرمت آن وقت و ساعت که صلاح درویش را در زیر درخت بڑ در مقام امروهه الله تعالی یقرئک السلام گفتی و امثال این کلمات دیگر نیز هست **نقل ست** که جوانی بر اسپ سوار میرفت و آن اسپ بسیار خوش شکل و خوش رفتار بود ناگاه آن جوان بر وی تازیانه زد که آن زخم بر سر این اسپ نقش گرفت شیخ بران جوان غضب کرد و وی را از اسپ

بخدمت شیخ بهاء الدین ذکریا قدس سره آمد و گفت بخدمت شیخ شهاب الدین بودم و قصیده نزد او خواندم و شیخ ازان ذوق گرفت و حال کرد پس شیخ بهاء الدین در حجره در آمدند و چراغ را کشتند و قوال را امر بخواندن آن قصیده کردند و حال نمودند و ذوق گرفتند بعضے مردم این حکایت را غریب شمارند و هیچ غرابت ندارد و اگر قصیده مشتمل بر ذکر احوال محبت و مقامات محبان که باعث بر شوق و مزید طلب و حضور دل و رفع خواطر و قوت باعثه حکایت گردد بشنوند و ذوق گیرند چه نقصان دارد بعد ازانکه معلوم شد که اصل حسن صوت علی الاطلاق حرام و مکروه نیست این قدر خود در دلمان سلف نیز از بعضے ازین معلوم بوجود می آمد بالاتر ازین حکایتی ست که در تکلهٔ نوشته آنکه جماعه صوفیه در خدمت حضرت خواجه الثقلین رضی الله تعالی عنه حاضر بودند قوال شعری انشاد کرد و انحضرت را حال شد و بطیران درآمد و از انجا هم بطریق طیران در خانقاه خود حاضر شدند و نیز می آرند که شیخ عز الدین عبد السلام که از اعیان و اکابر ائمه مذهب شافعی و مقتدایان ایشان و بسی بزرگ و عالی قدر ست در اول حال براه سیاحت و انکار مشرب درویشان میرفت و چون حضرت شیخ ابو الحسن شاذلی قدس الله تعالی روحه

Marfat.com

بیفتاد و چون نگاه کردند زخم آن تازیانه بر اندام شیخ نقش بسته بود رحمة الله علیه ـ

مولانا بدر الدین اسحق رحمة الله علیه

ابن علی بن اسحق الدهلوی خادم و خلیفه و داماد شیخ فرید الدین ست قدس سرهما از مشائخ زمان خود بود در زهد و ورع و فقر و عشق بی نظیر در اوائل حال در دهلی تحصیل علم می کرد و در طالب علمان بخوش طبعی و حدت ذهن ممتاز بود بعد از انکه در دهلی تحصیل علم تمام کرد و انچه دانشمندان شهر میخوانند بخواند متوجه بخارا شد چون بلاجودهن رسید آوازهٔ کمالات شیخ فرید الدین را شنیده مشتاق خدمت او شد یاری داشت او را بران آورد که ملازمت حضرت شیخ نماید چون بملازمت او مشرف شد جمیع فضائل را که کسب کرده بود در جنب کمالات او گم کرد و عاشق جمال و کمال او شد شیخ چون او را قابل دیده بخادمی و دامادی خود مخصوص گردانید و تربیت کرد و خرقه خلافت بخشید گویند که وی اکثر احوال در گریه بودی و چشم تر داشتی روزی این بیت می خواند بیت

پیش صلابت غمش روح نطق نمیزند
ای هزار صعوه کم پس تو نوا چه میزنی

تمام روز ذوق این بیت در عالم تحیر بود چون نماز شام در آمد شیخ او را امامت فرمود مولانا در نماز شروع کرد بجای قرأة همین بیت بر زبان او گذشت و بیهوش افتاد چون بهوش باز آمد شیخ باز او را امامت فرمود وی را رساله ایست مسمی باسرار الاولیا که در وی ملفوظات گنج شکر را جمع کرده و در علم تصریف کتابی نظم کرده و غایت تبحر و فصاحت را در آنجا کار فرموده و ابیاتی چند که در آخر آن کتاب انشا نموده در سیر الاولیا مسطور ست و در آخر کتاب بقلم خود باتماس شیخ نظام الدین این چند سطر نوشته سمع منی و قرأ هذا النظم العزیز الامام المجاهد نظام الملة والدین محمد بن احمد ذو الخصائل الرضیة والشمائل السنیة شملت شمائله و آثاره و عمت فضائله و انواره و انی و ان کنت قلیل البضاعة فی هذه الصناعة ولکن اتفاق هذا النظم کان لامر من هو واجب الاتباع کسعی النملة بین یدی سلیمان و هو دام فضله التمس منی هذه الاسطر مع کبر قدره فکتبت ذلک امتثالا لامره و انا اضعف الفقراء الی الله الغنی اسحاق بن علی الدهلوی بخطی رجاء ان یذکرنی بصالح دعائه حامدا و مصلیا مدفن وی در صحن مسجد جامع قدیم اجودهن ست که بیشتر احوال در انجا مشغول بودی رحمة الله علیه ـ

شیخ جمال الدین احمد هانسوی رح

الخطیب انتساب او بامام اعظم ابو حنیفه کوفی ست او ناظم خلفای شیخ فرید الدین گنجشکر ست قدس سرهما جامع کمالات ظاهر و باطن بود شیخ فرید الدین دوازده سال بمحبت او در هانسی بود و در حق او فرموده است جمال جمال ماست و گاهی فرمودی جمال می خواهم که گرد سر تو بگردم و هر کرا شیخ

از زیارت حضرت سید عالم صلی الله علیه و آله وسلم باز آمد نزد شیخ غلام عبد السلام رفت و گفت رسول الله یقرئک السلام شیخ غزالدین را بشنیدن این کلام حالی در گرفت کما زخود برفت پس از ان با مشائخ صوفیه براه اعتقاد و انقیاد میرفت بحدیکه در مجلس سماع ایشان نیز حاضر می شد این حکایت صحیح ست و ثقات آن را روایت کرده اند اما این ندانم که مراد مجلس سماع حضرت شیخ ست و ایشان سماع میکردند یا مجلس مشائخ دیگر مراد ست کاز اهل سماع و صادقان او دران وقت بوده اند الله اعلم و شیخ الاسلام عبد الله انصاری قدس الله سره الاعلی گفته که ذو النون مصری و شبلی و خراز و نوری و دراج همه در سماع رفته اند و غیر از ایشان نیز بوده اند از مشائخ مهربان رحمهم الله تعالی که در سماع رفته اند چه در سماع قرآن و چه در سماع غیر آن و حکایت ایشان در کتاب نفحات الانس منقول ست و بتحقیق رسیده است که کبرای مشائخ چشتیه و بزرگواران این سلسله قدس الله تعالی اسرارهم سماع می شنیدند و لیکن با جمیلا و شرائط و آداب و بیشتر اوقات در خلوات می شنیدند مگر از نقل وجود اغیار و نامحرمان خالی بودی و گویند که در عهد دولت قطب الاصفین خواجه قطب الدین اوشی قدس الله تعالی سره العزیز واصل الینا فتوحه در دیشان روزه طی

Marfat.com

خلافت دادی بروی فرستادی اگر او قبول کردی خلافت او درست شدی و اگر رد کردی باز شیخ او را قبول نکردی و فرمودی پاره کردهٔ جمال را فرید نتواند دوخت روزی شخصی از بالسی بخدمت گنجشکر آمد از وی پرسید که جمال ما چگونه است عرض کرد که مخدوم از ان روز که بخدمت پیوند کرده است مواضع و اسباب و شغل خطابت بکلی ترک داده است و گرسنگیها و بلاهای سخت می کشد شیخ فرید الدین خوشحال شد و فرمود الحمد لله خوش می باشد **نقل ست** که او از ان روز که این حدیث شنیده بود القبر روضة من ریاض الجنة او حفرة من حفر النیران بغایت ملتهف بودی و از سبب این وعید بیقرار چون بجوار رحمت حق پیوست بعد از چندگاه خواستند که بر بالای قبر او گنبد بنا کنند کاویدن گرفتند چون نزدیک بلحد رسیدند دیدند غرفه بجانب قبله پیدا شده که از انجا بوی بهشت می آمد همان ساعت از انجا دور شدند و همچنان پوشیدند و آن را بر بستند و عمارت کردند و شیخ جمال الدین بعضی رسائل و اشعار دارد که در میان مردم یافته می شود از انجمله رساله ایست بزبان عربی مسجع کلمات متفرقه جمع کرده که او را الهامات گویند در وی می نویسد الفقر خلق شریف یتولد منه الصلاح و العفة و الزهد و الورع و التقوی و الطاعة و العبادة و الجوع و الفاقة و المسکنة و القناعة و المروة و الفتوة و الدیانة و الصیانة و الامانة و السهر و التهجد و الخضوع و الخشوع و التذلل و التواضع و التحمل و الکظم و العفو و الاغماض و الاشفاق و الانفاق و الایثار و الاطعام و الاکرام و الاحسان و الاعراض و الاخلاص و الانقطاع و الانفصال و الصدق و الصبر و السکوت و الحلم و الرضا و الحیاء و البذل و الجود و السخاوة و الخشیة و الحزن و الرجاء و الریاضة و المجاهدة و المراقبة و الموافقة و المرافقة و المداومة و المعاملة و التوحید و التهذیب و التجرید و التفرید و السکوت و الوقار و المداراة و المواساة و العنایة و الرعایة و الشفقة و الحفاوة و الشفاعة و اللطف و الکرم و التعقد و الشکر و الفکر و الذکر و الحرمة و الادب و الاعتصام و الاحترام و الطلب و الرغبة و الغیرة و العبرة و البصیرة و الیقظة و الحکمة و الحسبة و الهمة و المعرفة و الحقیقة و الجذبة و التسلیم و التفویض و التوکل و التبتل و الیقین و الثقة و الغناء و الاستقامة و حسن الخلق و کل فقیر وجدت فیه هذه الصفات سمی فقیرا کاملا و اذا فقدت لم یسم فقیرا قبر او در قصبه هانسی ست باسه کس از اولاد خود در یک گنبد خفته اند **نقل ست** که او را بعد از فوت او در خواب دیدند و از احوال او پرسیدند فرمود که چون مرا در گور کردند دو فرشته عذاب آمدند دو فرشته دیگر در پی ایشان آمدند و فرمان رسانیدند که ما او را بدو رکعت صلوة البروج که متصل سنت نماز شام بقراءة سورهٔ بروج و طارق بعد از فاتحه می گزارد و بآیة الکرسی که بعد از فرضی می خواند نبخشیدیم رحمة الله تعالی علیه —

شیخ برهان الدین صوفی

بری گرفتند و ریاضت می کشیدند پس ازان در موسم اعراس مشائخ و عزیزان سماع می شنیدند و مشهور ست که رحلت خواجه هم در ضعف و بیماریست که در مجلس سماع حادث شده بود چنانچه امیر حسن دهلوی نیز در غزل خود اشاره ئی باین قصه کرده است و گفته ؎ جان برین یک بیت دارد آن بزرگ ؎ آری آری این گوهر زکان دیگریست ؎ کشتگان خنجر تسلیم را ؎ هر زمان از غیب جان دیگریست ؎ و قاضی حمید الدین ناگوری را که از علماء و عرفاء وقت بود و مشرب عشق و محبت و توحید داشت در سماع غلوی تمام بود و علماء آن وقت بر سر آن محضری ساخته و بحکم سلطان شمس الدین درویشان را از سماع ممنوع شده بودند الا در خلوت پنهان می کردند و حکایات در غیاب در ملفوظات ایشان بسیار نوشته اند و مولانا برهان الدین بلخی فرموده است که از خدا امیدوارم که مرا در روز قیامت از هیچ گناه کبیره نپرسند زیرا که نکرده ام الا یک گناه و آن شنیدن رباب ست که آن را بسیار کرده ام و اگر این زمان بیابم نیز می کنم اشارت بولع و بی اختیاری و گرفتاری خود می کند و باوجود آن اعتراف بتقصیر خود دارد و حضرت شیخ العالم فرید الحق والدین گنجشکر قدس الله تعالی سره در باب سماع و اختلاف مردم فرموده اند

پسر شیخ جمال الدین ہانسوی ست آوردہ اند کہ چون شیخ جمال الدین از دار دنیا رحلت کرد او در عالم صغر بود او را بخدمت شیخ فرید الدین آوردند لطف و عنایت بسیار نمود و خلافت نامہ و مصلا و عصا با نعمتے کہ بہ شیخ جمال الدین روان کردہ بود بہ شیخ برہان الدین عطا فرمود و بخدمت شیخ نظام الدین اولیا وصیت فرمود وی ہر سال بخدمت شیخ نظام الدین آمدی و تربیت یافتی و تا شیخ نظام الدین در صید حیات بود یک مرید نگرفت و شیخ جمال الدین را یک پسر دیگر بود دانشمند کہ دیوانہ شدہ بود شیخ نظام الدین اولیا می فرماید کہ گاہ گاہ بہوش آمدی و ہوشیارانہ سخن گفتی روزی از وی شنیدم کہ می گفت العلم حجاب اللہ الاکبر دانستم کہ مجذوب حقیقی ست بیان این سخن از و پرسیدم گفت علم دون حق ست و ہر چہ دون حق ست حجاب حق ست۔

شیخ عارف

مرید شیخ فرید الدین گنج شکر ست آوردہ اند کہ ملکی از اچہ و ملتان بدست وی صد تنگہ نذر شیخ فرستاد وی پنجاہ تنگہ پیش خود نگاہ داشت و پنجاہ تنگہ پیش شیخ نہاد شیخ تبسم کرد و فرمود عارف قسمت برادران کردی عارف شرمندہ شد بر فور آن پنجاہ تنگہ کہ پنہان داشتہ بود حاضر آورد و عجز بسیار کرد و مرید گشت و محلوق شد بعد ازان در خدمت راسخ شد و استقامتے حاصل کرد و شیخ او را اجازت بیعت کرد و در حدود سیوستان فرستاد رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ صابر

در سیر الاولیا می نویسد کہ درویشی بود ثابت قدم و صاحب نعمت مرید شیخ فرید الدین ست و شیخ فرید الدین وقتے کہ با و اجازت بیعت می کرد فرمود صابر زندگانی خوش خواہی گزرانید ہمچنان بود تا زندہ بود بہ عیش خوش می گذرانید و مردی خوش باش و کشادہ رو بود و غالبا این شیخ صابر غیر شیخ علی صابر ست کہ از امائے شیخ فرید الدین و خلیفہ او بود و قبر او در قصبۂ کلیر ست و سلسلۂ شیخ عبد القدوس و غیرہ بوی منتہی می شود و ذکر او در سیر الاولیا اصلا نکردہ و انچہ کردہ ہمین شیخ صابر را ذکر کردہ بران نہجی کہ در عنوان مذکور شد و ترک ذکر او خالی از غرابت نیست و تواند کہ مراد از شیخ صابر ہمین شیخ علی صابر باشد واللہ اعلم۔

خواجہ نصیر الدین رحمۃ اللہ علیہ

پسر بزرگ شیخ فرید الدین بود روزگار بعبادت تباری گزرانید و بزراعت و جراثت کہ لقمہ حلال ست

سبحان اللہ کی سوخت و خاکستر شد دیگری ہنوز در اختلاف ست و در زمان سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا قدس سرہ این کار رواج دیگر یافت و در زمان تغلق شاہ بر ایشان نیز محضر ساختند و محاضر سابقہ را کہ در زمان قاضی حمید الدین ناگوری کردہ بودند نیز حاضر کردند غالبا قرار بر تفصیل و تفریق یافت و در مجلس ایشان مزامیر نبود و تصفیق نبود و یاران خود را از ان منع می کردند و میفرمودند کہ بارے اگر کسے بفتد باید کہ از اثر شرع بیرون نیفتد این بنا بر آنست کہ در مسائل فقہیہ مذکور ست کہ در شنیدن غنا خلافی ہست اما شنیدن مزامیر باتفاق حرام ست یکبار امیر حسن علیہ الرحمۃ در خدمت ایشان عرض کرد کہ صدقہ خواجہ چون صوتی شنیدہ شود دنیا و مافیہا در ان وقت فراموش گردد و ہمہ چیز بر دل سرد گردد و جز یاد حق در دل نماند و در نماز این حالت دست ندہد چہ باید کرد فرمودند کہ سعی کنید کہ این حالت در نماز ہم دست دہد و چون در مجلس سماع حاضری شدند بکنار ایشان غالب بودی در رقص و تواجد نقل آن از ایشان بنظر در نیامدہ ست و حضرت شیخ نصیر الدین محمود رحمۃ اللہ علیہ در غایت تورع و احتیاط و مسلمانی و نگاہداشت حدود ظاہر بودند ہمیشہ بدرس علوم دینی مشغول و گاہ گاہی کہ

Marfat.com

قناعت کرد و عمر در طاعت بسر برد رحمة الله علیه۔

مولانا شهاب الدین رح

این شیخ فرید الدین قدس سرہما بوفور علم و فضائل آراستہ بود بیشتر احوال بخدمت شیخ حاضر بودے
از شیخ نظام الدین منقول ست کہ فرمود میان من و مولانا شہاب الدین قاعدہ محبت بسی
مستحکم بود وقتے نسخہ عوارف پیش شیخ فرید الدین بود از روی آن افادہ می فرمود ہما آن نسخہ
بود بخط باریک و سقیم شیخ را در بیان آن توقف گونہ واقع می شد و من نسخہ دیگر پیش شیخ نجیب الدین
متوکل دیدہ بودم مرا ازان یاد آمد گفتم شیخ نجیب الدین نسخہ صحیح دارد مگر این سخن بر خاطر گرامی شیخ گران
آمد بر لفظ مبارک راند یعنی درویش را قوت تصحیح نسخہ سقیم نیست من ندانستم کہ این حرف را نسبت
بکہ می فرماید چون ظاہر شد کہ مرا می گوید برخاستم و سر برہنہ کردم و در پای شیخ افتادم گفتم نعوذ باللہ کہ
مرا مراد آن باشد من نسخہ دیدہ بودم ازان یاد آمد حکایت کردم ہر چند معذرت می کردم اثر بی صفائی
ہمچنان در شیخ ظاہر بود من مضطر و حیران از مجلس برآمدم مبادا ہیچکس را غمی کہ مرا آن روز بود تا بر سیدم
بر سر چاہی خواستم کہ خود را در ان چاہ اندازم باز تامل کردم و با خود گفتم گدائی مردہ مردہ گیرا ما این بنائی
مبادا بکہ باز گردد ہمچنین در صحوت و حیرت بودم عاقبت مولانا شہاب الدین احوال من بخدمت
شیخ بطریقی بہتر باز گفت انگاہ خوشنود شد و مرا پیش طلبید و مرحمت و شفقت نمود و فرمود اینکہ کردم
برای کمالِ حال تو کردم کہ پیر مشاطہ مریدست آنگاہ مرا خلعت فرمود و بکسوت خاص مشرف گردانید۔

شیخ بدر الدین سلیمان رح

اشہر اولاد شیخ فرید الحق والدین ست بعد پدر باتفاق برادران و مریدان بر سجادۂ خلافت
نشست او را نسبت ارادت بخاندان چشت ست خواجہ زور و خواجہ غور کہ از خلفای خواجگان
چشت بودند از چشت در صدر حیات گنج شکر در اجودہن تشریف آوردند شیخ تبرکاً و تیمناً مولانا
شہاب الدین و شیخ بدر الدین را کلاہ ارادت از دست ایشان پوشانیدہ مرید ساخت۔

خواجہ نظام الدین

او را شیخ فرید الدین از جملہ پسران دوست تر داشتی و او لشکری بود در وقتے کہ شیخ رحلت کرد وی
ہمراہ غیاث الدین بلبن در قصبۂ بتیالی بودہ ہمان شب کہ رحلت می فرمود حاضر شد اما بواسطۂ
آنکہ دروازۂ حصار بستہ بودند درون نتوانست آمد و شیخ را در ان حالت در نیافت صباح

سماع می شنیدند تو الان ہم از جنس طالبعلمان و درویشان می بودند کہ در خدمت ایشان کار می کردند چنین شنیدہ می شود کہ یکبار در خانۂ شیخ برہان الدین غریب مجلس سماع بود و مزامیر نیز بود شیخ نصیر الدین محمود از مجلس برخواستہ و اعراض نمودہ بمنزل خود آمدند کسی گفت کہ از طریقہ پیر برگشتی گفت حجت نمی شود و این خبر بسلطان المشایخ رسانیدند فرمودند خوب کرد و حق بجانب اوست و منتسبان سلسلۂ مخدوم شیخ نصیر الدین محمود قدس اللہ تعالی سرہ غایت اجتناب و احتراز از شنیدن مزامیر دارند و ایشان می گویند کہ شیخ فرمودہ کہ ہر کہ سماع مزامیر کند از عقد بیعت و مریدی ما برآید واللہ اعلم بالصواب والیہ المرجع والمآب تتمہ یرفضوح پوست کہ افعال و اقوال مشایخ طریقت در باب سماع مختلف و متعارض آمدہ و شک نیست کہ مقتضای اختلاف و تعارض بالطبع توقف و تردد و غلبہ در جان یک جانب را سبب و باعثہ باید و سبب و باعث در ینجا چند بود یکی بطالت وقت و غلبہ احکام طبیعت و شہوت و عدم اقتنا و مبالات باحکام شرع و فقدان نیت و عزیمت و اتباع احسن و اخذ اولی و ارجح و این خاتمہ مبحث ست چہ آنہا کہ این حال دارند در حکم بہایم و انعام اند کہ احوال و افعال ایشان را

Marfat.com

که جنازه از شهر بیرون می آوردند در رسید فرزندان دیگر می خواستند که شیخ را بیرون شهر در میان شهدا دفن کنند او مصلحت دران دید که هم در انجا که حالا مقبرهٔ شریف اوست دفن کنند همه بر رای او اتفاق کردند و او در حرب کفار بشهادت پیوست و نشانی ازوی پیدا نشد رحمة الله علیه۔

خواجه یعقوب

پسر خورد شیخ فرید الدین بود ببذل و ایثار مشهور بود و نفسی گیر داشت و بطریقهٔ اهل ملامت رفتی باحق برعکس آن بودی که با خلق نمودی در سیر الاولیا می نویسد که او را در اثنار راه امروهه مردان غیب بر بودند رحمة الله علیه۔

مولانا داؤد پالهی

ساکن دیهی بود از دیهائی ردولی مرید شیخ فرید الدین بود شیخ نظام الدین ذکر او بسیار کردی که مردی بزرگ بودی فرمود وقتی مرا و مولانا داؤد را از پیش خدمت یکجا وداع شد و یکجا بیرون آمدیم او در راه گام بلند زدی و پیش رفتی و بنماز مشغول شدی تا آنکه من بدو میرسیدم چون مزاج او معلوم شده بود ما پیشتر می شدیم و او در نماز بودی ما یک کروه یا دو کروه می رفتیم او از عقب ما برسیدی و از ما بگذشتی یک دو کروه پیشتر میرفت باز بنماز مشغول می شد در چنان جنگل و بیابان راه غلط نکردی **نقل** ست که وی بعد از نماز بامداد از خانه بیرون آمدی و در بیابان رفتی و مشغول شدی آهوان می آمدند و گرد بر گرد او ایستاده و دو چشم در نهاده تماشائی می کردند رحمة الله علیه۔

مولانا رضی الدین منصور

بزرگ بود شیخ نصیر الدین محمود می فرماید که بزرگ بود در اوده او را رحمت شد چنانکه ساختگی تجهیز و تکفین او کردند مولانا داؤد مذکور و این مولانا رضی الدین منصور هر دو بر سر او حاضر شدند گفتند که چون ما بر سر او آمده ایم همچنین نگذاریم صحت او نخواهیم بعده مولانا رضی الدین گفت یک طرف مریض شما قبول کنید و یک طرف من مولانا داؤد طرف سر آن قبول کرد و مولانا رضی الدین طرف پایان هر دو بنشستند و چیزی خواندند بعده برخاستند و دست آن مریض گرفتند و گفتند برخیز در حال برخاست و صحت یافت۔ رحمة الله تعالی علیه۔

مولانا کمال الدین زاهد

ضبطے نباشد بل ہم اہل دل و دیگر طائفہ اند از ارباب نفس از ذوق طاعت و عبادت و لذت ذکر و تلاوت و خلوات و مناجات محروم بعضے در اصل فطرت و بعضے بعلت اعتیاد و صحبت ارباب دعوت و راعت چون از شنیدن نغمہ کہ بطبع مشیر و محرک باطن و جامع اشتات خواطر ست لذتی و سروری و شعوری مطلوب حاصل وقت ایشان گردد میدان ازہار و ند و فریب خورند وجود این حالت را غنیمت شمردند و تسویل و تزیین نفس و شیطان این را از عبارت و ریاضت ترجیح نمایند و اہل آنرا منکر شوند و از ذوق و لذت عشق محروم شمارند جزاہی ایشان آن بود کہ روز بروز از طریقہ دین و دیانت بیگانہ تر گردند و دور تر افتند و در انچہ ہستند منہمک تر و غالب تر شوند و از نماز چون نشست و خاستی ایشان را نصیبے نماند و آن نیز بمرتبا و تکلف و خوف ریا و تشنیع خلائق گشته تا رفته رفته کار بجائی رسد کہ آن نیز از دست رود و دیگر ہیچ ازان صورت باحسن وجہ منعدم گردد خصوصا از نساء مغنیات ہیئت ذوق و شوق ایشان بوجود علت صوری و مادی تمام شود و بالاتر ازان ذوقی نبود و اگر بعضے غیرات کہ باعث اعتدال مزاج طبعی و تہیج قوای حیوانی گردد بکار برند خود قیامتی دیگر قائم شود باز جماعه کہ ازین ہا

Marfat.com

موصوف بود بکمال ورع و تقوی و دیانت شیخ نظام الدین اولیا مشارق را پیش او سند کرده است و او پیش مولانا برہان الدین بلخی و او پیش مصنف و مولانا کمال الدین زاہد ذیل مشارقی که شیخ نظام الدین اولیا ازوی سماع دارد اجازت نامہ بخط خود نوشته است و نسخه آن در سیر الاولیا مسطور است **نقل ست** که سلطان غیاث الدین بلبن آرزوی آن کرد که مولانا کمال الدین زاہد را امامت خود فرماید بدین سبب مولانا را پیش خود طلبید و گفت ما را بر کمال علم و دیانت و صیانت شما اعتقاد تمام ست اگر با موافقت کنید و منصب امامت قبول کنید محض کرم باشد و ما را بر قبول نماز خود و توقی تمام حاصل شود مولانا فرمود که در ما جز نماز چیزی دیگر نمانده است اکنون بادشاه چه میخواهد که اینهم از ما برود مولانا چون این جواب از سر صلابت و مهابت گفت سلطان ساکت شده مولانا را بعذرات بسیار باز گردانید رحمة الله علیه۔

شیخ نور الدین رحمة الله علیه

ملکیار پران شیخی بزرگ بود و اصل از لار ست و از انجا باذن پیر خود در دہلی آمده او از مشائخ زمان سلطان غیاث الدین بلبن ست شیخ نظام الدین اولیا بزیارت روضهٔ او می آمد و ظاہر آنست که زمان حیات او را نیز دریافته باشد اما ملاقات ایشان بیک دیگر معلوم نیست در سیر الاولیا از شیخ نظام الدین اولیا نقل می کند که می فرمود پیش ازین که من در مسجد کیلوکهری بنماز جمعه میرفتم روزی هوائی تابستان بود و من صائم مرا دوران آمد در دوکانی نشستم که در خاطر من گذشت اگر مرا لکی بودی من بران سوار می رفتم بعده این بیت شیخ سعدی در دل گذشت **بیت**

ما قدم از سر کنیم در طلب دوستان	راه بجائی نبرد هر که باقدام رفت

ازان خطر توبه کردم بعد از سه روز خلیفهٔ شیخ ملکیار پران رحمة الله علیه مادیانی بر من آورد که این را قبول کنید من او را گفتم تو مردی درویشی از چگونه قبول کنم او گفت سوم شب ست که شیخ ملکیار پران مرا در خواب می فرماید مادیان پیش شیخ نظام الدین بر من او را جواب گفتم شیخ تو فرمود اگر شیخ من فرماید قبول کنم مجلس دیگر آورد دانستم که فرستادهٔ حق ست قبول کردم بعد ازان این از خانه ما کم نشد چنین می گویند که در وقتی که شیخ ملکیار پران بدہلی آمد دران جای که مقام او ست جا گرفت شیخ ابا بکر طوسی قلندری دران زمان بود او نزاعی کرد او گفت مرا پیر من فرستاده است او جهت طلبید مسافت از دہلی تا آنجائی که پیر او بود بس دور بود در اندک زمانی که بر مجری عادت بود از انجا خبر آورد ازان روز او را ملکیار پران گویند والله اعلم روضه او بر لب دریای جون ست مقابل خانقاه شیخ ابا بکر طوسی مقامی با ہیبت و عظمت ست گویند که در انجا مقام پریان ست رحمة الله علیه

بجوش طبعی و سخن رسی و ذوق حکایات و اشعار در رموز و اشارات و اسرار که طائفه وجودیه و باطنیه دارند موصوف خود عارفان دہر و کاملان روزگار و مقتدایان طریقه اشرار اند پایه حال ایشان بزعم ایشان برتر ست از انکه نهم علما و زہاد و عباد بدان رسد معاذ الله عن المکر و الاستدراج کاشکی این ذوق و حال معرفت هرگز نبودی و هم نماز و روزه خشک بدین عجائز ساختندی باری صورت ایمانی ازین عالم با خود برذمے این طائفه نیز در حقیقت خارج میبحث و بیرون دائرهٔ اعتبار اند قوی تر شبه و خفی تر اشتباہی درین مقامی پیروی پیران ست یعنی هر چه بزرگان و پیران ما کرده اند ما نیز اتباع ایشان می کنیم و در اینجا جماعه هستند که احکام شریعت را ندانسته و احادیث و اقوال علما را نه شنیده اند ایشان جاہلانند تعلیم شان باید کرد و حقیقت حال کشف نمود فرقه دیگر اند که گویند ما را با شریعت چه کار ست ما ازان ایشانیم و دست تمسک ما دامن عزت ایشان زده ایم دیگر چه باشد اینها کافرانند تعزیر شان باید کرد و حد ارتداد اقامت نمود و جماعه گویند که ظاہر سنت خود چنین مینماید ولیکن چون بزرگان کرده اند بے سندی و دلیلی نخواہد بود اگر چنه اند انیم این سخن تقلید نیست

Marfat.com

شیخ ضیاؤ الدین رومی رحمہ اللہ

از مشائخ کبار ست خلیفہ شیخ شہاب الدین سہروردی سلطان قطب الدین بن علاؤ الدین مرید و خلیفہ او بود گویند کہ در روز سوم از نقل او چون شیخ نظام الدین اولیا بزیارت او رفت سلطان قطب الدین آنجا حاضر بود شیخ نظام الدین را تعظیم نکرد و جواب سلام نداد **نقل ست** از شیخ نظام الدین کہ فرمود از شیخ ضیاؤ الدین رومی شنیدہ ام کہ مرا یاری بود او را در سماع حالی و ذوقی بود بعد نقل او در خواب دیدم کہ در بہشت مقام رفیع یافتہ است فاما مغموم نشستہ تہنیت آن مقام کردم و پرسیدم چرا مغموم نشستہ گفت این ہمہ یافتم فاما الذتی و حالی کہ در سماع بود نمی یابم روضۂ او در راہ مقام خواجہ قطب الدین مقابل بجمنڈل سلطان محمد عادل ست رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ شرف الدین کرمانی رح

ساکن قصبہ سرسی بود شیخ نظام الدین اولیا می فرماید کہ جنید نام قوالی بود از وی شنیدم کہ گفت روزی در سماع بود او بیتی شنید و آہی کشید و جان بحق تسلیم کرد رحمہ اللہ تعالی۔

سیدی مولہ

در زمان سلطان غیاث الدین بلبن در دہلی بود مریدان و اتباع بسیار داشت و بمردم طعام میداد، خوارق می نمود بعضے مردم را بر وے گمان کیمیا بود و بعضے را اعتقاد تصرف و کرامات و بعضے را گمان سحر و شعبدہ کہ او را آملندران شیخ ابو بکر طوسی در زمان سلطان جلال الدین خلجی کشتند و رفت قتل او باد و غبار بی اندازہ شد و عالم تاریک گشت گویا کہ قیامت قائم شد و سلطان جلال الدین را بمشاہدہ این حال باوی اعتقادی کہ نبود پیدا شد و اللہ اعلم۔

شیخ ابو بکر طوسی حیدری

شرف تلمذ ریافت میان او و شیخ جمال الدین ہانسوی بغایت مودت بود چون از ہانسی بزیارت خواجہ قطب الدین تشریف آوردی در خانقاہ شیخ ابو بکر طوسی کہ بالای آب جون ست نزول فرمودی و صحبتہائی درویشانہ داشتندی و سماعہا کردندی شیخ نظام الدین اولیا نیز در زمان اقامت او در دہلی حاضر شدی و مجلس داشتی **نقل ست** کہ وقتے شیخ جمال ہانسوی می آمد او را از اسلام الدین آمد پیش کہ شیخ القضاۃ والخطبا بود و مرید شیخ جمال بود او را استقبال کرد بوقت

اما در عالم اعتقاد و پیری و مریدی وجہی دارد و اعتذار را می شاید بایشان باید گفت بزرگان کردہ اند بغلبہ حال و مستی و بنجودی کہ او دگاہ گاہ کردہ اند برای مصلحت وقت و مقتضای حال و بنیاتی و شرایطی و آدابی کہ داشتہ اند آن را کردہ اند و طریقہ نساختہ و دیگران را بدان امر نکردہ و تعصب نورزیدہ آن ذوق و حال کجا و آن مصلحت و نیت کجا ست و اگر آن صفات و احوال و آداب کہ ایشان داشتہ اند شما نیز دارید عوام را خود و از دیگران کہ در بن مجامع و مجالس حاضر آیند این معانی بیقین یا بظن غالب معائنہ می کنید مبارکباد شما را بعان بزرگانید و اللہ غیر یا بالتعلون و جماعہ دیگر اند کہ در صدد اثبات این عمل باحادیث و اخبار و آثار شوند این روش خالی از بکلفی نیست حدیث لسعت حیتا لہوی خود پیش محدثین و محققین مشائخ نیز موضوع و بی اعتبار ست و حدیث جاریتین کہ در روز عید تغنی می نمودند و ابو بکر صدیق بسابقہ علمی کہ بکراہت و حرمت آن در دین داشت یا باجتہاد و قیاس خود کہ بمشاہدہ صورت لہو و لعب اعتقاد آن نمود منع شان کرد پس آنحضرت سر از خواب برآوردند و فرمودند کہ امروز روز عید ست منع مکن یعنی این قدر عیش و سرور روز عید مجوز و مباح ست مسامحہ کنان دران در تغنی و تدفیف دراعیاد و اعراس

Marfat.com

6B

استقبال شیخ ابوبکر طوسی بمولانا گفت که شیخ جمال الدین را بگوئی که من بحج می روم در لقیه اول شیخ جمال از مولانا حسام الدین پرسید آن باز سفید ما چگونه است یعنی شیخ ابوبکر طوسی مولانا حسام الدین گفت او قصد حج دارد شیخ جمال هم از انجا مولانا حسام الدین را باز گردانید و گفت تو برو در متعاقب من هم میرسم و این رباعی را بشیخ ابوبکر طوسی نوشت رباعی

یک سر چه بود بلکه هزار اولی تر — در غار وطن ساز چو بوبکر ازانکه — مر پای ترا سر م ترا نثار اولی تر

قبر او هم در خانقاه اوست زیارتی و متبرک به۔

شیخ فرید الدین

نبیرهٔ سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی ست مرید و خلیفه و صاحب سجاده جد بزرگوار خود ست و در ظل عنایت و تربیت او پرورش یافته سرور الصدور که از ملفوظات شیخ حمید الدین ست او جمع کرده در وقت سلطان محمد تغلق از ناگور بدهلی قدوم آورده بود و ساکن گشته قبر او در فناء شهر قدیم ست در راه مقام خواجه که بجانب شرقی بجمنڈل واقع ست و منزل او همدران جا بود سنگ خراس در انجا افتاده است مردم گویند که شیخ این را در حالت سکر در گردن داشت و هم بدان حالت از ناگور بدهلی آمده والله اعلم رحمة الله تعالی علیه۔

شیخ عبد العزیز

پسر شیخ حمید الدین ست وی هم در عنفوان شباب در حالت سماع جان داد لیلة الرغائب در خانه یکے از صوفیان صحبت سماع بود قوال این بیت را بر خواند **بیت**

جان بده جان بده جان بده

فائدهٔ گفتن بسیار چیست

نعره بزد و گفت دادم دادم و جان بحق تسلیم کرد و از وی سه پسر ماند بود شیخ وحید و شیخ فرید و شیخ نجیب و درباره هر یکی ازین سه تن نفس شیخ حمید الدین بنوعی دیگر رفت فرموده وحید وحید من ست مثل من آنچنان شد که وی فرموده بود مجرد و بی تعلق و بی تقید بسلسلهٔ ارشاد و خلافت از عالم برفت و فرمود فرید صاحب سجادهٔ من ست و نجیب صاحب دیوان ست و همچنان واقع شد که او خبر داده بود رحمة الله تعالی علیه۔

شیخ علی کرد

در سیر الاولیا می نویسد که سلطان المشائخ فرمود وقتے در هانسی رسیدم و در ان ایام شیخ فرید الدین قدس سره را روزه داؤدی بود در روز افطار خود شیخ علی را مهمان داشت در اثنار آنکه هر دو بزرگ

دولایم سخنے هست و تجویزی رفته است اما شمارای معاشر اهل روزگار چه فائده کند باری آن زنان که بودند و چه میخواندند و چه سرود میگردند دو جاریه بودند از اهل خانه که بعضے وقایع که میان اوس و خزرج گذشته بود بآواز یکدیگر میخواندند و مغنیه نبودند در صحیح بخاری آمده کانتا تغنیان لیستا بمغنیتین بنهایت انچه بدان ثابت شود آن بود که تغنی علی الاطلاق حرام نبود مسلم اما این اجتماعها نجی خاص باکیفیت مخصوص چه بود و اینجا فرقا لیست که اگر نغز بگاذند سخن پیران از ایشان محض بهانه و مجرد حیلا است مگر ایشان معتقد پیران اند چه شد که از روش پیران بمعنی سماع و حضور مجالس آنرا گرفتند و باقی همه را بباد فنا دادند بدنام کننده نکونامی چند + گگویند ایشان ماند حاش لله که ایشان را با پیران نسبتے و پیران را با ایشان عنایتی باشد پیران اهل حق اند و از ارباب صدق از اهل بطلان و کذب کی راضی شوند بنای فعل ایشان جز لفاظت و تعصب نیست حتی اگر تقیه را و تشرعی را به پیندند بر غم وی بیشتر کنند و تندتر شوند گویا که با این جماعه دشمنی دارند و دینی دیگر دارند نعم اینجا جماعه اند از مریدان قدیم در راه سلوک نهاده و تعمل و تشبه در اعمال صوفیه مداخلت نموده و لباس درویشی و اهلیت بجنس ولیت پوشیده و دنیوی

ہم لقمہ شدند بخاطر شیخ علی گذشت چہ نیکو بودی کہ شیخ فریدالدین را صوم دوام بودی شیخ فرید آن را باشراق باطن دریافت برفور دست از طعام برداشت و وطن شیخ علی کرد در خطۂ میرٹھ بود و مدفن او نیز ہمانجاست رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ۔

مولانا نور ترک

ذکر او در قاضی منہاج در طبقات ناصری بزرگی دیگر آوردہ است کہ از انجا نقیض ہمال و تشنیع مذہب لازم آید اما در فوائد الفواد مذکور ست شیخ نظام الدین اولیا قدس سرہ فرمودہ است کہ بعضے از علما در باب او چیزی گفتہ اند اما وی از آب آسمان پاکیزہ تر بود با علمای شہر تعصبے تمام داشت بسبب آنکہ ایشان را آلودہ دنیا دید او را سخنے گیر ابود اما دست بکسی نہ دا د ہر چہ گفتی بقوت علم گفتی و قوت مجاہدہ او را غلامی بود نداف ہر روز یک درم مولانا را بدادی وجہ معاش او ہمان بود وقتی سلطان رضیہ بروزری فرستادہ بود چوبی بدست داشت آن چوب وی را میزدی می گفت این چیست از پیش من ببرید و چون بگہ رفت مردی از زین دیار آنجا رسید و من برنج بخدمت وی بر دا و لبستد و دعا کرد آن مرد در دل گذرانید کہ این سمان بزرگ ست کہ در دہلی آن قدر زر رد کرد این ساعت این قدر برنج قبول می کند مولانا نور ترک گفت ای خواجہ تو مگہ را با دہلی قیاس مکن و نیز آن روز جوان بودم آن قوت و حدت کجا ماندہ است این ساعت پیر شدم و چوب اینجا کم ست فرمود کہ از شیخ فریدالدین شنیدم کہ من تذکیر او شنیدہ بودم چون در ہانسی رسیدم و تذکیر آغاز کرد من رفتم تا تذکیر او بشنوم من جامہ رنگین پوشیدہ بودم و پارہ و ہیچ وقتی میان ما ملاقات نبود ہمین کہ در مسجد آمدم و نظر او بر من افتاد آغاز کرد کہ ای مسلمانان صراف سخن رسید بعد ازان مداحی آغاز کرد کہ ہیچ بادشاہی را نکنند۔ رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ رحمۃ واسعۃ۔

مولانا مخلص الدین

شیخ نصیر الدین محمود می فرماید کہ در کرک می بود کہ موضعے ست از بدایون مردی بزرگ بود و حافظ قرآن و صاحب ولایت روزی با شاگردان بہم در تماشا بود در راہ درختان اک بار گرفتہ بودند ایشان آن را شکستند و در دست کردہ آمدند مولانا را نظر افتاد گفت بر دست تو خیارست گفت نی بار اگ ست مولانا گفت نی خیارست شاگردان گفتند مولانا ما آن را بدست خود شکستہ ایم بار اگ ست و این زمان ہوای خیار نیست شما از کجا می فرمائید مولانا گفت بیارید خیار بر دست مولانا دادند مولانا کارد کشید و پارہ کرد ہمہ را دادند خیار بود از خدمت شیخ نصیر الدین

دردی چشیدہ و معتقد مشایخ گشتہ و امید دارد احوال ایشان آمدہ اگر مطلق انکار کنند تبر سند مبادا انکاری و تنقیصے نسبت بآن بزرگان لازم آید و اگر انکار نکنند و لیکن اجتناب و احتراز کلی ننمایند مبادا از آنچہ آنہا یافتہ اند محروم گردند و ہم چنانکہ درین باب پس روی ایشان کنند در کارہای دیگر نیز موافقتی دارند و ریاضتی می کشند و حالی می کنند اگر وجدی نباشد باری تواجدی ہست و اگر شخقیقے نبود تشبیہے با قیست اینہا اگر تعصبے نورزند و عادت نکنند و تو غل ننمایند و تورع از دست ندہند و احتیاطے در کار بدارند در ویشانند و بی نشانے از اہلیت نیستند ہر چند بی مزج نفسانیتی نباشند اما ارباب احوال و اذواق و اصحاب معارف و مواجید از ارباب قلوب کہ از شائبہ تکلف و تصنع و نفسانیت بالکلیہ عاری و در دریای وجد و مشرب سکر مستغرق مستواری اند دیگراند باز طائفہ اند کہ از شائبہ مزج نفس بلکہ تقلب قلب نیز بیرون آمدہ و در صرف مقام صحو و تمکین و تحقیق مقیم و مستقیم شدہ از ہمہ بالاتر اند اولئک علی ہدی من ربہم و اولئک ہم المفلحون رضی اللہ عن جمیع عبادہ الصادقین و رزقنا اتباعہم و سقانا من مشاربہم الماء المعین و صلی اللہ علی خیر خلقہ استاد الکل و امام الہدی محمد و آلہ اجمعین۔

Marfat.com

رحمۃ اللہ علیہ پرسیدند خواجہ عزیز کرکی و مولانا مخلص الدین معاصر بودند فرمود آن معلوم نیست اما خواجہ عزیز کرکی نیز سخت بزرگوار مردی بود بعد ازان فرمود در بدایون بزرگان بسیار بودند رحمۃ اللہ علیہم اجمعین.

خواجہ علی

مرید شیخ جلال الدین تبریزی بود و نعمت هم از و یافته مشهور ست بکرامات **نقل ست** که چون شیخ نظام الدین اولیا قدس سره تحصیل علم تمام کرد و والدهٔ او بدست خود دستاری ازان با فید و طعامی ترتیب داد و علما و مشائخ شهر را دعوت کرد شیخ نظام الدین دستار بر کف دست مبارک کرده در مجلس در آمد و پیش شیخ علی نهاد و شیخ علی یک سر دستار بدست خود گرفت و دوم سر بدست شیخ نظام الدین داد و آن دستار کرامت بر سر بست و سر در قدم خواجہ علی نهاد و خواجہ علی او را دعا کرد که حق تعالی ترا از علمای دین گرداند و بمنتهای همت برساند و قصهٔ هدایت حال او در ذکر شیخ جلال الدین تبریزی معلوم شد شیخ جلال الدین او را در وقت رخصت فرمود که خلق بدایون را در پناه تو می گذارم در خیر المجالس از شیخ نصیر الدین محمود نقل می کند که فرمود در بداؤن دو علی مولی بوده اند علی مولی خرد و علی مولی بزرگ و این که مرید شیخ جلال الدین تبریزی ست او را در وقت الباس دستار سر شیخ نظام الدین قدس سره طلبیدند علی مولی بزرگ ست فرمود صاحب نفس بود و قبولی عظیم داشت فرمود که علی مولی هیچ ندانستی همین پنج وقت نماز گزاردی و بس اما صادق بود جمله مشائخ و علما و خلق دیگر بدو تبرک می کردند پای او می بوسیدند قبولی در و پیدا شده بود هر کرا دیدی تحقیق دانستی که مرد خداست رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ

خواجہ حسن افغان

از مریدان شیخ بهاؤ الدین زکریا ست شیخ نظام الدین فرموده است که او صاحب ولایت بود در غایت بزرگی و تمکنی وی در کوئی می گشت در مسجدی رسید موذن تکبیر گفته امام پیش رفت خلقی بجماعت پیوست خواجہ حسن نیز در آمد و اقتدا کرد چون نماز تمام شد و خلق بازگشت وی نزدیک امام رفت و گفت ای خواجہ تو در نماز شروع کردی و من تو پیوستم تو از بیخابهلی رفتی و بردها خریدی و باز گشتی و این برده به تبیان بردی و از انجا بملتان آمدی من دنبال تو سرگشته شده می گشتم آخر پنجه نماز ست رحمۃ اللہ تعالی علیہ۔

شیخ تقی الدین محمد

الرسالۃ السابقۃ ورود الامداد بالاستقامۃ علی الاوراد

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ

از حکم بن عطاست رحمۃ اللہ علیہ اذا رایت عبدا اقامہ اللہ بوجوہ انا وراد وادامہ علیہا مع طول الامداد فلا تستحقرن بامنحہ مولاہ ان لم تر علیہ سیمار العارفین وبہجۃ المحبین فلو لا وارد بامکان ورد بندگان خاص الٰہی حاجی الحرمین قسم اند مقربانند و ابرار مقربان آنانند که از حظوظ اراذل خود منسلخ شده اند و بر اختیار واردات مولی تعالی ایستاده و ابرار آنانکه بقایای حظوظ اراذل در ایشان باقی مانده و بالکلیه فانی نشده اند و مولی کریم تعالی و تقدس ایشانرا در مقام طاعت و عبادت اقامت نموده بر رفیع درجات در دنیا و آخرت تخصیص فرموده است و لابد امداد نورانیت و یقین بایشان شامل حال ایشانست که اقتضای قیام درین مقام کرده پس چون بنبی تو ای مخاطب بنده را کاورا اللہ سبحانہ و تعالی ایستاده و اعمال بر دوام داشته و توفیق ادامت و استقامت بر آنها بخشیده است دیگر اورا بچشم کم مبین اگرچند سیمای عارفان و بهجت محبان خالص در خاصیه حال او نه بینی و بر یقین دان که آرزوی مانجدابی در باطن او پیدا شده که موجب نهوض و مقتضی اقامت و ادامت در و شده و اگر آن وارد نمی بود و آن نور توفیق

شیخ نظام الدین اولیا می فرماید مردی صاحب حال و دائم الاستغراق بود بمراقبه او را خبر چیزی نبود و نمیدانست که این روز کدام روز ست و این ماه کدام ماه است وقتی مردی بروی کاغذ آورد و گفت شیخ نام خود درین نویس قلم برداشت و متحیر بماند خادم دانست که شیخ نام خود فراموش کرده است گفت نام شیخ محمد ست بعده شیخ نام خود بران نوشت باز روزی در مسجد جمعه رفته بود در مسجد رسید بایستاد و متحیر بماند خادم دریافت که شیخ پای راست خود فراموش کرده است خادم دست خود بر پای راست شیخ نهاد و گفت پای راست شیخ اینست بعد پای راست در مسجد نهاد رح

شیخ برهان الدین نسفی

در فوائد الفوادی گوید که وی دانشمندی کامل حال بود اگر شاگردی بخدمت او بیامدی تا چیزی بخواندا و گفتی که اول برمن سه شرط بکن تا چیزی ترا بیاموزم ازان سه شرط اول اینست که طعام یک وقت خوری تا دعائے علم خالی ماند شرط دوم آنست که ناغه نکنی اگر یک روز ناغه کنی دوم روز ترا سبق نگویم شرط سوم آنست چون مرا در راهی پیش آئی جلد همین سلام کنی و بگذری دست و پا افتادن و تعظیم زیادت درمیان راه نکنی۔

مولانا علاؤ الدین اصولی بدائونی

بغایت بزرگ بود و کامل بود و از اوستادان شیخ نظام الدین بود در خیر المجالس می نویسد که شیخ نظام الدین قدوری پیش مولانا علاؤ الدین تمام کرد مولانا فرمود شیخ نظام الدین بعد ازین دستار به بند خدمت شیخ سه چهار گزی می نسبت دستار میسر نبود و قصه بتمام در ذکر خواجه علی مذکور شد در فوائد الفوادی گوید مولانا علاؤ الدین کودک بود در کوچه از کوچهائی بدایون می گذشت شیخ جلال الدین تبریزی را قدس سره نظر بروی افتاد او را بخواند جامهٔ خود که پوشیده بود از پوشانید آن همه اوصاف و اخلاق او از برکت آن بود آورده اند که او را کنیزکی بود دزد برده مگر آن کنیزک می گریست مولانا پرسید که چرا می گریی گفت پسری دارم از وجدا افتاده ام مولانا او را از خانه بیرون برد و بر سر راه مواشی که از انجا بود بگذاشت در فوائد الفوادی می گوید که خواجه ذکره الله بالخیر چون برین حرف رسید چشم پر آب کرد و فرمود که علمای ظاهر این معنی را منکر باشند اما تو ان دانست که او چه کرد قبر او در بدایون است زیارتگاه و متبرک به در خیر المجالس می گوید که شیخ نصیر الدین محمود می فرمود که علاؤ الدین اصولی هرگز از کسی چیزی قبول نکردی مگر آنکه وقت حاجت کسی چیزی آوردی قدر حاجت ازوی بستدی وقتی خدمت مولانا را فاقه بود مولانا نشسته کنجاره می خورد

تمی تافت قامت درود استقامت
بران صورت نمی یافت و لولاان
هدانا الله لما اهتدینا و لاصمنا
ولا صلینا بلکه هر که انتساب بجناب
حق و لو بوجه عام نموده لائذ بحمی
از وجوه تعلق و اختصاص مخصوص
گشته است چه اگر نه باعثه محبت
و تعظیم آنجناب در دلش پیدا شدی
هرگز تعلق و انتساب را برخود ن
ایثار و اختیار نکردی پس بر حسب
و اندازه و قصد و نیت وی تعظیم
آن جناب رعایت تعظیم وی لازم
آید اهل لا اله الا الله همه منتسبان
جناب حق اند سبحانه بهتک حرمت
ایمانیه ایشان اگرچه فاسق و
بدکار باشند جائز نباشد لا تلعنوه
فانه یحب الله و رسوله و اجب آنست
الا آنکه حدیکه در شرع تعیین یافته
نیابة عن الله و رسوله اقامت
باید نمود بعلت آنکه وی خرج دهنک
حرمتا انتساب کرده و بر اهلاک
و اذلال خود اعانت نموده است
و اقامت حد خاصته بر ان خصوص
باید که بی مداخلت هوای نفس
و تجاوز از حد محدود باشد و زبان را
از لعن و طعن و شتم محفوظ دارند
تا موجب عود ضرری نگردد از ینجا
ست تضرر بعضے مردم بسبب
تعرض بارباب خصوص تا اقامت
حد و شرعیه آن نه بجهت اقامت
حق ست بلکه بعلت تجاوز از حق
نسال الله السلامة سیدی الشیخ
ابو الحسن شاذلی رضی الله تعالی عنه
میفرماید اکرم المومنین و ان کانوا
عصاة مذنبین و اتم علیهم الحدود

Marfat.com

ودرین اثنا مزین درآمد مولانا علاء الدین اصولی علیه الرحمة والغفران نخواست که مزین بر فقراد اطلاع یابد کنجاره میان دستار پنهان کرد مزین محاسن راست کرد مولانا دستار فرود آورد تا محلوق شود کنجاره بر زمین افتاد روزی آن مزین راز باکی از بزرگان عصر درمیان نهاد وآن بزرگ چند من مائده وچند سبوی روغن وهزار حتیل بخدمت مولانا فرستاد مولانا آن را قبول نکرد و باز گردانید بعد ازان آن مزین را بجود طلبید وملامت کرد وگفت تو بار دیگر بر من نیائی بعده آن مزین مردم را بشفاعت آورد وشرط کرد که بعد ازین سر درویشان فاش نکند تا بار دیگر او را بجود راه داد رحمة الله علیه۔

شمس الملک

از صدور افاضل روزگار بود ودر زمان خود بفضل وعلم ممتاز شیخ نظام الدین در آوان تعلیم پیش او تلمذ کرده بود ومقامات حریری را یاد گرفته واکثر علمائی شهر شاگرد او بوده اند شیخ نظام الدین می فرمایند چون من مسبق ناغه می کردم در روز دیگر پیش او میرفتم می فرمود ؎

آخر کم از انکه گاه گاهے آئی وبما کنی نگاهے

تاج زمرد که از شعرا روقت بود برائے او گفته است ؎

صدر اکنون بکام دل دوستان شوی مستوفیِ ممالک هندوستان شوی

قاضی جمال بداؤنی ملتانی

بزرگے بود شیخ نظام الدین فرمود که وقتی این بزرگ در خواب دید حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم در سواد بداؤن گوئی که در موضعی نشسته است وضومی سازد چون بیدار شد بر فور بران موضع رفت زمین تر شده دید گفت گور من همین جا بکاوید بعد از وفاتش همدران مقام دفن کردند رحمة الله علیه۔

شیخ صوفی بدهنی

سلطان المشائخ می فرماید پیرے بود در کتهیل اورا شیخ صوفی بدهنی می گفتند او تارکی عظیم بود تا بجائی که ستر عورت هم نداشت آنگاه فرمود که اگر یکی سد جوع را که بدان قوام باشد وخرقه جامه را که بدان عورت بپوشند تارک شود هم معاقب شود واو ازانها بود که ازینها هم دور بود این چنین ست در فوائد الفواد ودر خیر المجالس نقل از شیخ نصیر الدین محمود می کند که فرمود صوفی بدهنی ذوق طاعت بسیار داشت در مسجد بودی پیش محراب شب وروز همین نماز گزاردی دیگر هیچ نکردی خلق بسیار بر و آمد وشد کردی روزی دانشمندان آمده بودند از ایشان پرسید که در بهشت نماز

واهجر هم رحمة لهم لا تعزرا هم اکنون سیمای عارفان وبهجت محبان که فرموده است کل امت سیمای عارفان سه چیز ست اول قصر همت بر مولی خود وهم در طلب او وهم در طلب او وبهیچ حال التفات ایشان بجانب خلق نباشد ونظر بر غیر نیفتد دوم دوام اضطرار در پیش مولی در قلیل وکثیر عارف همیشه مضطر بود از جهت علم او بعدم قدرت خود وغیر خود بر چیزی مگر بوی تعالی ثالث فقد اضطراب نرود تعذر اسباب وعارف در سکون ابد وراحت وهر است چون خود را بتمام تسلیم وی نمود ند لی نیاز گردانید ایشان را نجود از غیر خود ومتولی شد تمامه امور ایشان را ازینجا دانسته شود که معنے ولایت چیست ان ولیی الله الذی نزل الکتاب وهو یتولی الصالحین وبهجت محبان نیز سه نشان دارد نخستین دوام ذکر بنعت ایثار وحسن دوم وجود شوق وتعطش تباوه وآمین سوم تسخیر همت ببذل اکل در مرضیات محبوب وطلب قرب باوی اینها احوال باطن ست وآثار وانوار آن در ظاهر نیز باهر بود از حسن اخلاق واعمال چنانکه گفته است ؎

دلائل الحب لا تخفی علی احد
کما ل المسک لا یخفی اذا عبقا

وهر طائفه از ابرار ومقربین مخصوص اند بامداد واسعاد الهی لیکن در رود امداد بحسب الاستعداد انچه بنده

خواهد بود ایشان گفتند که آن دار جزا است آنجا خوردن و تمتع کردن هست عبادت کردن نیست
در دنیاست صوفی بدهنی چون شنید که در بهشت نماز نخواهد بود گفت مرا آن بهشت چکار می آید که
دران نماز نباشد و لفظی گفت بزبان هندی که آن را نه توان گفت بعده در مناقب او سخنی چند فرمودند
که مردی بود بر صوفی بدهنی بیامدی صوفی روزی بالای بلندی میرفت با مرد غیب ملاقات کرد از و
پرسید که صوفی بدهنی چگونه کسی ست مرد غیب گفت که مردی بزرگ ست اما افسوس همین قدر
گفت باز در حال مستغفر شد و گفت استغفر الله آن مرد بر صوفی بدهنی آمد آغاز کرد آن روز که آن
مرد غیب گفت اما افسوس چه بود گفت اگر در حال مستغفر نشدی او را چنان از بالای بلندی
فرو دانداختی که گردن او بشکستی **حکایت** دیگر فرمود که در آن وقت که او مشغول شدی حالی پیدا
شدی که سر جدا و دست جدا و پای جدا گشتی یکی پرسید که صوفی بدهنی کدام وقت بود فرمود در
عهد دولت شیخ الاسلام فرید الدین بود قدس سره گویند هرگز کسی ندیده است که زاغی بر گرد گنبد
او بنشیند یا بروی بگذرد والله اعلم و در مردم مشهور ست که خواجه قطب الدین و شیخ صوفی بدهنی
بدست مغلان چنگیز خانی اسیر افتاده بودند روزی تمام بندیان گرسنه و تشنه بودند بطریق خرق
عادت خواجه کاک از بغل بیرون می آورد و شیخ صوفی کوزهٔ آب بتمام بندیان میدادند و ازان باز
خلاط کاکی لقب افتاد و شیخ صوفی را بدهنی که بزبان هندوی کوزه مراد ست و در ذکر خواجه معلوم شد
که وی را نسبت بکاک چرا می کنند رحمة الله تعالی علیه

شیخ شهاب الدین

خطیب هانسوی شیخ نظام الدین اولیا می فرماید که وی عزیز کسی بود هر شب سورهٔ بقر بخواندی
ناگاه در خواب شدی تا حکایت کرد که شبی این سورهٔ می خواندم از گوشهٔ خانه آواز بر آمد **بیت**

داری سر ما و گرنه دور از بر ما	ما دوست کشیم تو نداری سر ما

اهل خانه همه خفته بودند حیران بماندم که این که می گوید در خانه کسی نبود که این معنی از و صادر شود تا بار دیگر نیز شنید فرمود که وی
مناجات کردی بخداوندا من بسیار عهد ترا بوفا رسانیده ام امید میدارم که تو هم عهد مرا بوفا رسانی
که وقت نقل من هیچکس با من نباشد نه ملک الموت و نه فرشته دیگر همین من باشم و تو آخر چنان
رفت که می خواست رحمة الله علیه۔

شیخ احمد بداؤنی

شیخ نظام الدین می فرماید که وی از دوستانِ من بود و عظیم صالح بود معتقد درویشان و ابدال

رسد از فتوحات علمیه و حقائق
عرفانیه و تجلیات ربانیه بلکه
تمامه فوائد دینیه و مواید دنیاویه
تهیؤ و استعداد قابلیت
او ست و انچه درین مقام که
غرض بدان متعلق ست بیان
توان کرد سه چیز ست اول
خالی شدن دل از اشتغال ماسوای
حق و حصول این به اشتغال بعبادات
و طاعات بود چه اگر نفس را
بکار حق مشغول نداری مشغول
گرداندی ترا بکار خود پس هر کرا
این استعداد بیشتر امداد باین
حال اکثر و اوفر ثانی عمارت
دل بمعرفت حق و محبت وی
و حصول این به دوام ذکر و فکر و صبر
و حبس دل بران بود تا گفت بود
و دوام بران و حصول این
بضبط حال غیر منفک و دوام
حضور در جناب قرب باشد شیخ
ابو محمد عبد السلام بن مشیش شیخ
ابو الحسن شاذلی وصیت فرمود
لازم گیر بر خود باین یک در دکه
استقاط هوا و اثبات محبت مولی
ست تعالی محبت هرگز بگذارد
که محب را بغیر محبوب مشغول دارد
و مقصود آنست که عمادکار و حلاص
حال او این باشد تا اعمال وی
از حقیقی که ناشی ست از قلب
وی صدور یابد و هرگز منقطع نشود
والله اعلم و هم صاحب حکم میفرماید
الوارد یوجد فی الدار الآخرة والوارد
یظوی بانطوا ء هذه الدار اولی
ما یقتضی به الا یختلف وجوده میفرماید
محل ورود جزا و ترتب ثواب عمل

Marfat.com

صفت اگرچہ اُمّی بود ہمہ روز در تحقیق مسائل شرعیہ مشغول می بود فرمود کہ چون وی از دنیا رحلت کرد من شبی بعد از موت او را در خواب دیدم ہمچنان بر حکم معہود از من مسائل و احکام می پرسد من او را گفتم این کہ تو می پرسی در حالت حیات کار آید آخر: تو مردۂ چون این سخن بگفتم مرا گفت تو اولیاء خدا را مردہ می گوئی رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ قاضی منہاج جرجانی

صاحب طبقات ناصری بزرگ بود و از افاضل روزگار از اہل وجد و سماع بود چون قاضی شد این کار استقامت گرفت شیخ نظام الدین می فرماید کہ من ہر دوشنبہ در تذکیر او بر فتمی تا روزے در تذکیر او بودم این رباعی بگفت **رباعی**

لب بر لب لعل دلبران مخمش کردن		واہنگ سر زلف مشوش کردن	
خود را چو خسی طعمۂ آتش کردن	امروز خوش ست لیک فردا خوش نیست		

من چون این بیت شنیدم بیخود گونہ گشتم ساعتے با ایستا تا بخود باز آمدم رحمہ اللہ تعالی۔

مولانا احمد حافظ

مردی دانشمند بود و مرد خدائی بود شیخ نظام الدین اولیا قدس سرہ می فرمایند کہ وقتی مرا عزیمت زیارت شیخ فرید الحق والدین قدس سرہ بود در حدود دسری او را با من ملاقات واقع شد مرا گفت چون بر وضۂ متبرکۂ شیخ برسی سلام من برسانی و بگوئی کہ من دنیا نمی طلبم طالبان آن بسیارند و عقبی نیز ہمان حکم دارد ہمین می خواہم کہ تو فنی مسلماً دالحقنی بالصالحین رحمۃ اللہ علیہ۔

طبقۂ سوم

اودرمانہ شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی و اہل زمان ایشان و ہکذا علی ہذا الترتیب الی عصرنا ہذا رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔

شیخ نصیر الدین محمود

اشہر و اعظم خلفائے شیخ نظام الدین اولیاست و صاحب سر و وارث احوال او و ولایت دہلی بعد از شیخ نظام الدین بوی انتقال یافت و بغایت اتباع شیخ داشت و طریقۂ او فقر و صبر و رضا و تسلیم بود **نقل ست** کہ روزی با میر خسرو کہ محرم خلوت خاص شیخ نظام الدین بود التماس کرد کہ از وی بخدمت شیخ عرض کند کہ من بندہ در اوده می باشم و از سبب ملامت خلق

دار آخرت ست و دنیا جای عمل و اجتہاد ست ترا اینجا برای آن فرستادہ اند کہ عمل کنی و حق خدمت بجا آری و در مجاہدہ و ریاضت کوشی و ما خلقت الجن والانس الا لیعبدون جای پاداش عمل و مقام مشاہدہ آنجاست اینجا اگر چیزی روی نماید نمونہ ازان خواہد بود و باید کہ اعتنا و اہتمام عاقل بوجود چیزی بود کہ وجود آن خلقی ندارد و آن ورد و عمل ست کہ بانطوای این دار منحدی و بفنای این خانہ منقطع ست فردا در قیامت حسرتی بالاتر ازین نباشد کہ چرا عمل در دنیا نکردند و اگر کردند چرا زیادہ تر ازان نکردند در خبر ست الا یاتی علی العبد ساعۃ لا یذکر اللہ فیہا الا کانت علیہ حسرۃ یوم القیمۃ امام حسن بصری رضی اللہ تعالی عنہ گوید اقوامی را در یافتیم کہ بر اوقات و ساعات خود ترسندہ تر و نگاہبان تر بودند از شما بر دراہم و دنانیر خود یعنی چنانچہ شما در ہم و دینار خود را خرج نمی کنید جز در انچہ نفع بشما عائد گردد ایشان نیز ساعات و اوقات را صرف نمی کنند الا در عملی کہ نفع کند ایشان را و بہترین جزاء کہ صادق در دنیا طالب آن بود توفیق مزید عمل ست و زیادت تعطش بیان مشائخ فرمودہ اند قدس اللہ تعالی اسرارہم کن طالبا لا ستقامۃ و لا تکن طالبا لکرامۃ فان مولاک

Marfat.com

مشغول نمی توانم بود اگر فرمان شود در صحرائی خدای تعالی را بفراغ خاطر عبادت کنم امیر خسرو را معهود بود
که بعد از نماز خفتن بخدمت شیخ رفتی و نشستی باز آنچه گذشته بودی نقل کردی درین وقت عرضه داشت
شیخ نصیر الدین محمود گدرانید شیخ فرمود او را بگو که ترا در میان خلق می باید بود جفا و خفای خلق می باید کشید
و مکافات ببذل و عطا می باید کرد آورده اند که وقتی شیخ او را در خلوت طلبید و گفت در دل چه داری
و مقصود تو ازین کار چیست و پدر تو چه کار کردی گفت که مقصود من دعای مزید حیات خواجه در ست
کردن نعلین درویشان ست و پدر من غلامان داشت که سودای پنبه می کردند بعده شیخ فرمود که بشنو
در آنچه من بخدمت خواجه خود فرید الحق والدین بپیوستم روزی در اجودهن دانشمندی که یار و هم سبق من
بود پیش آمد و چون مرا با جامهای ریگین و پاره دید پرسید که نظام الدین ترا چه روزی پیش آمد تا این
غایت اگر درین شهر تعلیم می کردی اسباب معیشت بفراغت بهم میرسید من این سخن از ان یار شنیدم
هیچ نگفتم بخدمت خواجه رفتم پرسید نظام الدین اگر کسی از یاران تو پیش آید و بگوید که این چه زور ست
که ترا پیش آمد و ترک تعلیم که موجب فراغت و رفاهیت ست گرفتی جواب چه گوئی عرضه داشت کردم

که هرچه فرمان شود بگویم فرمود که بگو ؎ | نه همره تو مرا راه خویش گیرد و برد | | ترا سعادت باد امر انگونساری

بعده فرمود تا خوانی بطعام پر کرده بیارند فرمود نظام الدین این خوان را بر سر کن و در ان مقام کر آن یار
فرود آمده ست بهمچنین کردم دیگر آن یار انصاف من داد و گفت مبارک باد ترا این صحبت و این
حالت شیخ نصیر الدین محمود می گوید که این و امثال این تلقین کرد بعد ازان ریاضت و مجاهده فرمود
گاهی ده روز می گذشت و من چیزی نمی خوردم و بیشتر احوال از بس که شهوت مزاحمت میداد ترشی
می خوردم آورده اند که سلطان محمد تغلق شیخ نصیر الدین محمود را با این کمال رتبت که داشت ایذاها کردی
و در سفر همراه خود گردانیدی گویند که وقتی او را جامه دار خود گردانیده بود و او این همه را بموجب وصیت پیر
خود تحمل کردی و دم نزدی رحمة الله تعالی علیه وفات او هژدهم ماه رمضان ۷۵۶ سبع و خمسین و سبعمائة
وقتی سلطان محمد تغلق برای شیخ نصیر الدین محمود طعام فرستاد در آوندهائی زر و نقره و ماعت فرستاد ان
این جزایذا نبود یعنی، گرا با آورد و طعام من نخورد همین را ماده ایذا سازم و اگر بخورد گویم در کاسهٔ زرین
خوردی نا مشروع کردی شیخ هیچ نگفت یخنی از کاسهٔ زرین که دران بود برآورد و بر دست نهاد
پس بزبان نهاد و خورد و بدانديش خائب و خاسر ماند در خیر المجالس می نویسد که عزیزی در خدمت او
عرضه داشت کرد که در ملفوظات خواجه عثمان هارونی نوشته است که ایشان فرمودند هر که دو ماده
گاؤ ذبح کند یک خون کرده باشد و هر که چهار ماده گاو ذبح کند دو خون کرده باشد و هر که ده گوسپند
ذبح کند یک خون کرده باشد اول خواجه فرمود که هارونی نسبت هرونی ست هرون دیهی ست
خواجه دران ده بودی بعده فرمود این ملفوظ ایشان نسبت این نسخها بر من هم رسیده است

یطالب بالاستقامة و نفسک
تهتز بطلب الکرامة و لا تکون بحق
ربک خیر لک من ان تکون بحظ نفسک

از ابو سلیمان دارانی رضی الله عنه
می آرند که فرمود اگر مرا مخیر گردانند
که در فردوس برین در آیاد و رکعت
نماز کن من گذاردن رکعتین اختیار
کنم بر در آمدن فردوس برا که در
فردوس بحظ خودم و در رکعتین
بحق پروردگار ازینجا معلوم گردد
که طالب باید که در گذاردن نماز
جز ذوق خدمت و قصد امتثال
و طاعت در نظر نداشته باشد و نظر
بر عوض و ثواب ندارد تا اهل بحظ
نفس نگردد در اخبار آمده است
که قومی را بجنت نخوانند و نرونده
و نخواهند مگر خدمت را پس در
گردنهای ایشان زنجیرهای زر
بیندازند و بجنت شان بکشند و هم
شیخ ابن عطار الله صاحب الحکم
در لطائف المنن فی مناقب شیخ
ابی العباس و شیخ ابو الحسن کلامی
می فرماید که ترجمه اش این ست
حق سبحانه تعالی انوار ملکوت را
در اصناف طاعات ابداع نموده است
و هر کرا صنفی از طاعات فوت گشت
بر اندازه آن نوری از انوار ارادت
بر فت پس هر چه آید از عمل در ان
اهمال نکنید و از او رد بیارد ات
آن مستغنی نگردید و راضی نشوید
برای خود بدانچه راضی شدند
بدعیان این راه که حقائق و معارف
بر زبان ایشان جاری بود و دعاهای
ایشان از انوار طاعات و عبادات
عاری دید آنید که اجرای طاعت

Marfat.com

بردست بنده سبب فتحیاب غیب
است وهر که قیام نموده باطاعت
ومعاملت بشروط ادب کشاده شد
بروی ابواب غیوب انتهی گفت
بنده مسکین نورالله قلبه بنور الیقین
ما نا که مراد شیخ رضی الله عنه از غیوب
آنها خواهد بود که بدان در غیب
ایمان آورده است اینچنین
فتح وکشف مبارک ست ومحبوب
سعادت ومطلوب سعادتمندان راه
است والا کشف کائنات که نه
موجب اینمعنی گردد ومقصود نبود
وتواند که در آخر وبال حال سالک
گردد ونسئال الله العافیة شیخ ذکر الله
بالخیر فرموده باید که هر فضیلتی که از
عمل در نظر آید وصحبت پیوندد
کم ازان نباشد که یکبار در غلتش
درآرید تا باری از عاملان آن
باشید این قدر بس ست والله اعلم
بالصواب والیه المرجع والمصیر والمآب

الرسالة التی منه رعایة الانصاف
والاعتدال فی اعتقاد الصوفیة
من ارباب الاحوال

لا اله الا الله محمد رسول الله

الحمد لله رب العالمین ومحب
المتقین ودلیل العارفین والصلوة
والسلام علی سیدنا ومولانا محمد
هادی السبل وسید الرسل وامام
الکل وعلی آله واصحابه نجوم الهدی
لمن اهتدی وادلة الحق لمن
اقتدی وعلی التابعین لهم بالاحسان
المقتفین آثارهم بنعت التحقیق
والعرفان اما بعد مکتوب مرغوب
فصیحت اسلوب رسید

ودران بسیار الفاظ ست که مناسب اقوال ایشان نیست بعده فرمود که شیخ نظام الدین می فرمود
که من هیچ کتابی ننبشته ایم زیرا که شیخ الاسلام فریدالدین وشیخ الاسلام قطب الدین واز خواجگان
چشت هیچ شخصی تصنیف نکرده است **نقل** ست که روزی بعضی از مریدان شیخ نظام الدین
اولیا مجلسی داشتند واز دف زنان سرودی می شنیدند شیخ نصیرالدین محمود در مجلس بود در غایت
ناهموار آید یاران بتکلیف نشستن کردند گفت خلاف سنت ست گفتند از سماع منکر شدی واز مشرب
پیر برگشتی گفت حجت نمی شود دلیل از کتاب وحدیث می باید بعضی از غرض گویان این سخن بخدمت
شیخ رسانیدند که شیخ محمود چنین می گوید شیخ راصدق معامله او معلوم بود فرمود راست می گوید حق
آنست که او می گوید در سیر الاولیا می نویسد که در مجلس شیخ نظام الدین مزامیر نبودی وتصفیق نکوندی
واگر کسی از یاران چیزی بخدمت او میرسانید که مزامیری شنود منع می کردومی گفت خوب نمی کنند ودر
خیر المجالس می گوید عزیزی بخدمت شیخ نصیرالدین محمود درآمد آغاز کرد که کجا روا باشد که مزامیر در جمع
باشد ودف ونای ورباب وصوفیان رقص کنند خواجه فرمودند که مزامیر باجماع مباح نیست اگر کسی از
از طریقت بیفتد باری در شریعت باشد اگر از شریعت هم بیفتد کجا رود اول در سماع اختلاف ست
نزدیک علما باچندین شرائط مباح اهل آن را اما مزامیر باجماع حرام است در جوامع الکلم می نویسد که
روزی بندگی شیخ نصیرالدین محمود را در خانقاه برین بیت ذوقی بکمال گرفت بیت

جفا بر عاشقان گفتی نخواهم کرد هم کردی	قلم بر بیدلان گفتی نخواهم راند هم راندی

مولانا مغیث شاعر رساله پرداخت وذکر این مجلس تمام دران رساله کرد وبرین معنی که این بیت هیچ
حقیقت نمی تواند برد اگر جور وجفاست بخداوند عزوجل نسبت کردن کفر لازم آید این ومثل این
چند کلمه جمع کرد وبر مولانا معین الدین عمرانی برد او بستد وبر گرفت پیش شیخ فرستاد شیخ آن را دید ومولانا
معین الدین را بجود طلبید واین رساله بدست او داد وهیچ نگفت ودستار ودراع پوشانید وباز گردانید
روزی دیگر سماع بود بندگی خواجه برین بیت بسیاری رقصید واضطراب می کرد **رباعی**

ای طبل مغانه دوش بیباک زدیم	عالی علمش بر سر افلاک زدیم
صد بار کلاه توبه بر خاک زدیم	از بهر یکی مغبچه می خواره

بعد اضطراب بسیار بر بالای بام رفت بنشست وفرمود مغیث را
طلبید مولانا مغیث از دست رفت وپیش ایستاده کردند وگفت هان مولانا بنویس که این جا چه
جهل بود این سخن بگفت ومولانا را باز گردانید باز مولانا در خانقاه نیامد وزود فوت شد ونیز **نقل**
است که شیخ نصیرالدین محمودی فرمود من چه لائقم که شیخی کنم امروز خود این کار بازی بچگان شد
بعد ازان این بیت شیخ سنائی خواند بیت

ازین آئین بیدینان پشیمانی پشیمانی	مسلمانان مسلمانان مسلمانی مسلمانی

می فرمود غم ایمان باید خورد ودر پی کرامت

Marfat.com

نباید بود و نیز می فرمود که حیرانم که خلق بے مشاهده چگونه میزیند **نقل ست** از امیر سید محمد گیسو دراز که فرمود یکبار در زمان حیات خواجه نادر دهلی امساک باران شد خواجه برای استسقا بیرون آمد تضرع و زاری و نماز و دعای که از سلف مرویست همه کردند هیچ راه و روی پیدا نبود تا آنکه باز گشتند آن روز پای بوس بندگی خواجه کردم فرمودند تو آنجا نبودی عرضه داشتم صدقه خواجه بودم گفتند دیدی که امروز ما را چنین و چنان می گویند و خلق بر ما می تپا هند و دنبال ما می گیرند هر چه کردم هیچ ما را بچیزی نخرید آخر الامر چه کنیم خجل شدیم و باز گشتیم نیز فرمود که بندگی خواجه می فرمودند که من کودک بودم در مسجد پیش معلم قرآن می خواندم در مسجد درخت آزاد بود زاغی آمد بران نشست هر چه آن زاغ بآواز خود می گفت من فهم می کردم در خیر المجالس مسطور ست که عزیزی سوال کرد حالی که درویشان را می باشد از کجا ست و چگونه است فرمود و حال نتیجه صحت اعمال ست و عمل بر دو نوع ست عمل جوارح و آن معلوم ست و عمل قلب و آن عمل را مراقبه خوانند و المراقبة ان تلازم قلبک العلم بان الله ناظر الیک بعده فرمود اول انوار از عالم علوی نازل می شود بر ارواح بعده اثر آن ظاهر می شود بر قلوب بعده بر جوارح و جوارح متابع قلب ست چون قلب متحرک شود جوارح نیز در حرکت می آید باز همان عزیز سوال کرد که در عوارف صاحب حال را متوسط گفته است و آن روایت از عوارف نقل کرد که المبتدی صاحب وقت و المتوسط صاحب حال و المنتهی صاحب انفاس عزیزان دیگر را ازین سخن مشکل شد استفسار کردند خدمت خواجه سلمه الله اول توجه بدان سائل کرده فرمود که شما باری بگوئید که درین محل چه شنیده اید شما عوارف خوانده اید او سخنے نگفت خدمت خواجه ذکره الله بالخیر افادت فرمود المبتدی صاحب وقت صاحب وقت چه باشد یعنی صوفی که وقت خویش را غنیمت دارد که جز این وقت دیگر را بم یا نیابم پس آنکس که بداند وقت من همین ست وقت خود را غنیمت دارد تلاوة یا بالصلوة یا بذکر یا بفکر و چون سالک بحفظ اوقات مستقیم شد و اوقات معمور داشت و استقامت یافت امید باشد که صاحب حال شود و مواهب نتیجه مکاسب ست و آن حال اثر انوار ست که از عالم علوی بر ارواح نازل می شود و بعده اثر آن بر قلوب میرسد و بجوارح سرایت می کند و حال بر طریق دوام نباشد و اگر حال را دوام باشد آن خود مقام گردد بعده فرمود منتهی صاحب انفاس ست فرمود ارباب طریقت معنی دیگر گفته اند یعنی هر چه او بگوید و بر نفس او رود حق تعالی همان کند بعده فرمود که این تعلق باصطلاح دارد در اصطلاح مشائخ صاحب وقت کسی را گویند که وقتی از اوقات او را حال پیدا شود اما غالب نباشد المبتدی صاحب وقتا این باشد و المتوسط صاحب حال که صاحب حال کسی را گویند که حال او را غالب باشد یعنی در اکثر اوقات او را حال باشد و المنتهی صاحب انفاس صاحب انفاس کسی را گویند که حال مقارن انفاس او باشد هیچ نفسے نزند که حال مقارن نفس او نباشد چنانستی که حال او را مقام شود بعده نفسے سرد برآورد و این حدیث فرمود قوله علیه السلام

و بمطالعهٔ آن مشرف شد از نفایس آن و فوائد کتاب مرآت الصفا که مصحوب مکتوب ارسال داشته بودند بهره مند و مستفید گشت و بر نعمت پروردگار کریم جل جلاله و ظیفه شکر گذاری بجا آورد که بارے درین روزگار جماعه هستند که بقول و فعل تحریض و ترغیب بر متابعت سنت سید الانبیا صلوات الله و سلامه علیه و علیهم می نمایند و از مبتدعات و مستحدثات اجتناب نموده دیگران را نیز منع و نهی میفرمایند الحمد لله علی جمیع نعمه و نسأله المزید من فضله و کرمه و لیکن چون در ضمن مکتوب در باب مشائخ صوفیه قدس الله تعالی اسرارهم در رد و انکار غلو و افراط مشاهده افتاد تنبیه بر رعایت طریق وسط و اعتدال که حقیقت معنی کمال ست از لوازم وقت و حال محبت و نصیحت نمود و معذور خواهند داشت از توضیح و ایضاح واجبی بدیهات ست که طریق قویم و منهج مستقیم اعتقاداً و عملاً طریقا سلف صالح ست که موافق کتاب الله و سنت رسول الله و هر چه نه موافق کتاب و سنت باشد باطل و از حلیه قبول عاطل است و از بعضے مشائخ از ارباب احوال نیز هر که بحالت طفح و سکر و غلبهٔ حال نه بین منوال مقال آورده محل اقتدا و مستحق اتباع نیست فالحق احق ان یتبع و ماذا بعد الحق الا الضلال و لیکن انچه طریقه فقرا و ارباب این

Marfat.com

ان لربکم فی ایام دهرکم نفحات الا فتعرضوا لها فرمود کما این وجدانیهاست چون بیدار باشند صبح آن بوئیهای خوش بیابند فرمود اگر درویش شب گرسنه خفته باشد و آخر شب بیدار شود و مشغول گردد و تعلق باطن او بهیچ چیز نباشد نزول انوار بر ارواح مشاهده کند خواه همین زمان کسی برود و ترک علائق کند و مجاهده اختیار کند این احوال پیدا شود درین شبهی نیست و این بیت بخواند بیت

نظر در دیدها ناقص فتادست | وگرنه یار من از کس نهان نیست

بعده فرمود که اصل درین کار محافظت نفس ست در حالت مراقبه می باید که صوفی نفس نگاهدارد تا باطن او جمع گردد و چون نفس گم اشت باطن پریشان گردد فرمود صوفی آنست که نفس او شمرده باشد المنتهی صاحب نفس یک معنی همین ست وجوگیان سر آمده که ایشان را سده هی گویند ایشان انفاس شمرده میزنند بعد نفسی سرد از سینه مبارک برآورد فرمود مثل ما و شما که بماند بدان درویش گرسنه که پیش دوکان طباخ بگذرد و نعمتی پخته می بیند و بوی خوش می آید بایستد و بگوید که تو داری باری بخور اکنون من باری فرصت مشغولی و خلوت ندارم همه روز باخلق می باید بود بلکه قیلوله نیز میسر نمی شود بارهای خواهم که قیلوله بکنم بیداری کنند که آینده آمده است برخیزید اکنون شما که فرصت دارید چرا مشغول نمی شوید فرمود اگر شب چیزی توانم کرد خواندنی یا گذاردنی امروز اصلا مقدور نیست فاما نومیدنیم این سخن شکسته دار فرمود و بگرنیست مراین بیت خواند

این دلوقتی که در چه انداخته ام | نومیدنیم که بر برآید روزی

فرمود نظر بر دل داشته و دل طرف حق متوجه شمرده و بدو مشغول گردانیده و غیر حق از دل نفی کرده باید نشست تا چها پیدا شود فرمود آستین که درویشان کوتاه کنند آنست که صوفی چون در سلوک درآمد این تقاضا کرد که دست خود را قلم کند تا پیش مخلوقی دست فراز نکند ناگزفتنی نگیرد اما دست را قلم کند از چندین عبادات محروم ماند چنانچه وضو و غسل و مصافحه با برادر مسلمان پس چه کند انچه نزدیک دست یعنی آستین را کوتاه کند تا او را ذکر شود ببریدن دست و همچنین کوتاه کردن دامن جامه و موی سر تراشیدن آنست که چون در طریقت آمد بایستی سر خود را قلم کند زیرا که اول قدم درین راه سربازی ست اما اگر سر قلم کند از جمله چیزها ماند پس چکند از سر موی برخیز و آنکه موئے سر تراشید گوئی سر خود را بریده چنانکه از سر بریده هیچ کاری نیاید باید که از سر تراشیده نیز همچنان باشد که هیچ نامشروعی از و در وجود نیاید پرسیدند که مراد از جاهدوا فینا چیست فرمود می گویم در بیان این تقریری برگرفتند که فهم مستمعان بدان نرسید فرمود فرود تر آئیم تقریرے آسان برگرفت و فرمود جاهدوا فینا ای لاجلنا وجاهدوا فی الله ای لاجل الله در کلمه فی شدت اتصال ست که در کلمه لام نسبت فی برای ظرف ست و در ظرف مظروف هست استشهاد این آیت خواند انما الصدقات للفقراء والمساکین والعاملین علیها والمؤلفة قلوبهم وفی الرقاب فقرا و مساکین برائے سد جوع می ستانند و در رقاب فک رقبت ست و رقبت را حکم موتست آن کسی که برده آزاد می کند گوئی احیاء موتی می کند پس درین شدت بیشتر باشد پس این را بکلمه فی گفت و در دیگران بکلمه لام زیرا که در رقاب شدتی ست که در ان نیست

نسبت علیا در باب خطیات وطامات صوفیه یافته می شود آنست که در رد و انکار آن و تشنیع و تقبیح اهل آن جانب توقف و سکوت و اغماض و صفح و اعراض نگاه میدارند و ایشان را در صدد و آن مغلوب و معدود می شمارند قال بعض العلماء فی بیان قوله صلی الله علیه وآله وسلم الدین النصیحة الحدیث النصیحة لعامة المسلمین بالذب عن اعراضهم والنصرة لهم فی جمیع احوالهم جلبا ودفعا والنصیحة لخاصتهم باطاعة الامر الا فی محرم مجمع علیه والتصدیق للعلماء الا فیما لا یهدی العلم الیه وللفقراء بالتسلیم فیما لا انکار یجب علیه وبالجملة توقف در محل اشتباه واجب ست همچنانکه جزم در مقام وضوح لازم و کتاب فصوص الحکم را بعضے مردم هم ازین قبیل میدارند و در رد و انکار و اقرار آن توقف می نمایند و در طعن و تشنیع مصنف آن کتاب مبالغه نمی نمایند همچنانکه در اتباع و اعتقاد مهمات و مشتبهات آن بی توقفی درآیند و بالجمله علماء و مشائخ در حق شیخ مختلف اند سیدی احمد زروق در کتاب قواعد الطریقة فی الجمع بین الشریعة والحقیقة میفرماید سئل شیخنا ابو عبد الله الفوری رحمة الله علیه وانا اسمع فقیل له ما تقول فی ابن العربی فقال اعرف بکل فن من اهل کل فن قیل له ما سالتک عن هذا

Marfat.com

این بیان علم نحو و معانی و بیان بود اما بیان مشائخ آنست که آنکه مجاهده خواهد کرد ازین سه خالی نیست یا از ترس دوزخ و یا امید بهشت مجاهده خواهد کرد و یا برای خاص ذات پاک حق جل ذکره آن مجاهده رشد باشد و این فی الله باشد این باید که سخت تر باشد تا حق مجاهده بجای آورده شود وَجَاهِدُوا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهٖ فرمود قدر مطلوب نمیدانند از ان مجاهده اختیار نمی کنند فرمود قبول اعمال موقوف ست بر جذبه یعنی هر عملی که می کنند تا جذبه در نیامده است قبول نیست چون جذبه نامزد حال او باشد هر عملی که کند قبول باشد و آن جذبه را وقت معین نیست در صبی باشد یا در جوانی یا در شیخوخت اما جذبه را مراتب ست جذبه عوام توفیق یافتن ست در اعمال و جذبه خواص توجه قلب ست بسوی حق مع انقطاع عما سواه پرسیدند که اول شب فاضلتر ست یا آخر فرمود که در حدیث آمده است سائل رسول الله صلی الله علیه وسلم عن جبرئیل ما افضل الاوقات فقال لا ادری ولکن اذا مضی نصف اللیل ترتعد الملائکة وتهتز العرش ان لربکم فی ایامکم هرکم نفحات الا فتعرضوا لها فرمود رایت ربی لیلة المعراج فی احسن صورة رسول علیه السلام صورت خود را مراد داشته است ای وکنت فی احسن صورة کما یقول رایت اسدا ای اراکبا ای وکنت راکبا یعنی آن زمان صورت من نیکوترین صورتها بود زیرا که معراج بود و ملاقات انبیا بود و بشارت و نزول نور و قرب رسیده بود هر آئینه حسنی و جمالی در صورت پاک رسول علیه السلام پیدا آمده بود جواب دوم مراد از ربی سیدی ست ای رایت سیدی جبرئیل فی احسن صورة روا باشد که رب گویند و سید خوانند استشهاد قول ابی هریره آورد وقتی می گفت رایت ربی فی صنکاک المدینة یمشی وعلیه حلة حمراء وفی رجلیه نعلان قالوا لا کفرت بعد الایمان فتبسم وقال رایت ربی ای سیدی الحسن رضی الله عنه چون سخن در صورت افتاد پرسید نمان الله خلق آدم علی صورته چه باشد فرمود ها عائد ست با دم زیرا که صورت آدم چنانچه آفریده شده بود در قد و بالا هم بران صورت بود خلاف صورت آدمیان زیرا که آدمی اول کودک بود بعده جوان بعده پیر فاما آدم بر یک صورت بود و تبدل در وی نبود و از جمله فضلای عصر که در حلقهٔ ارادات شیخ نصیر الدین محمود آمده بودند مولانا مظهر کره است در فضیلت و بلاغت و فصاحت از متفردان روزگار بود و بانواع مراحم و اشفاق شیخ مخصوص قصیده دارد در مدح وی که بعضی ابیات اولین ست

دوش آن زمان که از افق مغرب نشا
خورشید خواند سورهٔ والنجم اذا هوی
شمع فلک زبانه فرو برد اندر آب

دور زمین نشانه برآورد بر سما
گفتی مگر که یوسف خورشید شد بچاه
کز تیرگی چو دیدهٔ یعقوب شد هوا

بادی برآمد از لب دریا که دامنش
گرد سیاه سر مه همی ریخت بر فضا
چون ساعتی دو از شب دیجور برگذشت

بنشست باد و ابر درآمد بانجلا
یکیک ستاره بر سر گردون فروغ داد
چون در بهشت طلعت تابان اتقیا

فراش صنع از پی قدرت برآورد
قندیلهای نور برین نیلگون قبا
می جست نرم نرم نسیم از کنار باغ

گوئی پیام دوست همی داد در خفا
گر کیمیای دولت جاویت آرزوست
یا گلشن بهشت ازین شاخ بی نما

قال اختلف فیه من الکفرانی القطیعیة قیل رفا تبع قال التسلیم قلت لان فی التکفیر خطرا وتعظیمه ربما عاد علی صاحبه بالضرر من حیث اتباع السامع ایاه وهو خطأ والله اعلم انتهی ویزید در کتاب مذکور می نویسد بنی العلم علی البحث والتحقیق وبنی الحال علی التسلیم والتصدیق فاذا تکلم العارف من حیث العلم نظر فی قوله ما صله من الکتاب والسنة وآثار السلف لان العلم معتبر باصله واذا تکلم من حیث الحال سلم له ذوقه اذ لا یوصل الیه الا بمثله فهو معتبر بوجدانه فی العلم یستند لامامه صاحبه ثم لاقتدی به لعدم وصوله حکمه الا فی حق مثله ونیز می گوید یعتبر الفرع باصله فما عدوه فان وافق قبل والا رد علی مدعیه ان تامل او اول علیه ان قبل او اسلم لان جلبت مرتبة علما وديانة ثم هو غیر قادح فی الاصل لان فساد الفاسد الیه یعود لا یقدح فی صلاح الصالح شیأ فخلاصة المقصود کامل الا هو ادمن الاصولیین وکالمطعون علیهم من المتفقهین یرد قولهم ویجتنب فعلهم ولا یترک المذهب الحق الثابت بمثبتهم له وظهور هم فیه والله اعلم ونیز میفرماید قال شیخنا ابو العباس الخضری بعد کلام ذکره فی الجامع من یوحی الیه شیء من هذا الکلام وما یفهمه هو معذور ان سلم له جاز له باب التضعیف والتقصیر والسلامة وهو مومن ایمان المخالفین من

یفهم شیئاً من ذلک فهو لقوة ایمان معه واتساع دائرة علمه و مشهده واسع سوار کان معه نوراً وظلمة تجب انی القالب من الودائع الموضوعة علی ای صفة کانت وهذا شیء معروف مفهوم انتهی وقال والتوقف فی محل الاشتباه مطلوب کذمه فیما تبین وجهه من خیر او غیره مبنی الطریق علی ترجیح الظن الکسبی عنده موجبه وان ظهر معارض وقال قوم ما اوحی الیه الاجتهاد جرهم بتمام الباطن الی الله و من قم اختلف فی جماعة من الصوفیة کابن الفارض وابن جلاد العفیف التلمسانی وابن دواسکین وابن سبعین والحاتمی والتستری وابن سبعین والحاتمی مراد بجماعتی شیخ ابن عربیت ومختار شیخ جلال الدین سیوطی کاز علماء متاخرین حدیث ست درشان شیخ آنست کا اعتقاد ولایته وتحریم النظر فی کتبه وتحریم نظر در کتب ایشان خود مذهب ایشان بست می گوید دمن قوم یحرم النظر فی کتبنا الا المبرز الخ ومی گویند که شیخ مجد الدین فیروز آبادی صاحب القاموس وکتاب الصراط المستقیم در مدح وتعظیم وی مبالغه کرده ودر انتصار و ذب ازوی کتابی تصنیف کرده دمناقب ومقامات او رایان نموده است ولیکن شیخ ذکره الله بالخیر می فرمود که درین کتاب مانند این کتاب زهر یاست شکر اندود

جسمت خسی نگر نفسی خواجه نوبها — جانت مسی شمر نظر شیخ کیمیا
باری به ازاین سر خاکی بزیر پا — والا نصیر ملت ودین وداد دل که هست

ودر مرثیه شیخ نصیر الدین محمود گفته است

کدام دل که نه خون گشت از جگرخواری — کجا بجام طرب مجلسی بنا کردند
وفا ز عالم فانی مجو که مشهور اند — فلک بخیره کشی اختران نبغداری
دفینه ایست نهین از زبان فرخاری — توای عزیز که در ملک ومال مغروری
چه دانی آنکه در اوراق کارخانه غیب — قضا چه نقش برآرد زکلک جباری
فلک بشمنی آید به پیش یاری — چو وقت آن برسد هیچکس نگیرد دست
بقا بقای خدایست ملک ملک خداست — که نیست قائم ودائم کسی بجز باری
که برگذشت بماجرا و زبسیاری — جهان بماتم خواجه نصیر دین محمود
بقیه سلف ویادگار اهل کرم — که کرد ختم خلافت بملک دینداری
بحق نعمت قرآن ودولت قاری — برحمت توکه عام ست درجهان بانی
که روح اعظم آن شیخ پیشوای کرم — که مقتدای جهان بود بهت اخباری
مجاور رسل وانبیاز مختاری — بساط صحن ده از طلهای فردوسی

وحمید شاعر قلندر جامع کتاب خیر المجالس نیز از خدمتگاران وحاضران مجلس اوست در اصل مرید شیخ نظام الحق والدین ست گاهی همراه پدر در خدمت میرسید وبحضور مجلس شریفش مشرف می شد ودر صحبت بعضی از خلفائی شیخ آنچه مقتضای قابلیت واستعداد او باشد استفاده کرد اگرچه شعر او نه ازان قبیل ست کا ورا توان باوی یاد کرد ولیکن باین نام مشهور شده وبیشتر شهرت او باسم حمید قلندر ست اول در خدمت مولانا برهان الدین غریب بود وجمله از ملفوظات او جمع آورده بعد ازان در ملازمت شیخ نصیر الدین محمود افتاد واز ملفوظات وی نیز جمع نمود آنرا خیر المجالس نام نهاد ابتدای تالیف در سنه خمس وخمسین وستمائة بود واتمام آن درست وخمسین احوال وحکایات ما ساده نوشته وبه تفصیل نوشته است رحمة الله علیه

شیخ سراج الدین عثمان

المشهور باخی سراج از مشاهیر خلفای شیخ نظام الدین اولیاست قدس سره آنچه از سلاسل مریدان شیخ درین دیار مشهورست سلسلهٔ او سلسلهٔ شیخ نصیر الدین محمودست ووی از عنفوان شباب که هنوز موی ریش آغاز نشده بود در حلقهٔ ارادت شیخ درآمده بود ودر سلک خدمتگاران پرورش یافته بعد از چند سال برای دیدن والده بمقام لکهنوتی که الآن بگور مشهورست میرفت وباز بخدمت

Marfat.com

میرسید و در وقت عطا رخلافت او را شیخ فرمود که اول درجه درین کار علم ست او را چندان نصیبی از علم نیست مولانا فخر الدین زرادی عرض کرد که او را در شش ماه عالم می کنم بعد ازان در خدمت مولانا فخر الدین زرادی تعلم کرد و مولانا برای او تصریفی تصنیف کرد او را عثمانی نام نهاد بعد ازان پیش مولانا رکن الدین کافیه و مفصل و قدوری و مجمع البحرین تحقیق کرد و بعد از نقل شیخ نظام الدین قدس سره سه سال دیگر تعلم کرد و بعضے کتب از کتابخانهٔ شیخ که وقف بود و جاها و خلافت نامه که از خدمت شیخ یافته بود با خود بُرد و آن دیار را بجمال ولایت خود بیاراست و در باب او نفس شیخ چنین رفته بود که او آئینهٔ هندوستان است **نقل ست** که او بعضے جاها را که از خدمت پیر یافته بود دفن کرد و بران گوری ساخت و در وقت رحلت وصیت کرد که مرا در پایان گور جاها دفن کنند بعد از نقل و همچنین کردند خلفای او در دیار گور مشهور اند و الی یومنا موجود و مقام او نیز دران دیار ست رحمة الله علیه در ملفوظات شیخ حسام الدین مانکپوری می نویسد که درویشی سهروردی مهمان شیخ سراج الدین عثمان او دهی شد چون شب شد بعد از نماز خفتن شیخ سراج الدین جامه از تن برکند و بر بستر افتاد آن درویش تمام شب بنماز مشغول بود چون بامداد شیخ برخاست و بوضوی شب نماز کرد درویش گفت عجب کاری که تمام شب در خواب بودی و نماز بامداد بی وضو کردی شیخ او را تواضع بسیار نمود و فرمود شما بزرگید تمام شب کار کردید و ما کالای داریم و در پی آن کالاهست نگاهبانی میکردیم ؎

اگر عاشق بمسجد در نیامد	دل عاشق همیشه در نماز ست

شیخ قطب الدین منور

پسر شیخ برهان الدین بن شیخ جمال الدین هانسوی ست وی انا عاظم خلفای شیخ نظام الدین اولیاست جامع کمالات و مظهر کرامات بود از شیوهٔ تکلف عاری بود سر غوغای خلق نداشت در مدت عمر خود از حجره باختیار خود بدر نیامد و بدر خانهٔ امرا نرفت و بتوکل و قناعت گذرانید **منقول ست** که وقتے سلطان محمد تغلق قاضی کمال الدین صدر جهان را پیش او فرستاد و فرمان چند موضع نوشته با او همراه کرد تا او را بدنیا بفریبد بعد ازان سلسله ایذا بجنبانند چونکه عادت او بود بطائفه درویشان چون صدر جهان بخدمت شیخ قطب الدین منور آمد انچه بادشاه با او گفته بود رسانید و فرمان مواضع در پیش او نهاد شیخ قطب الدین منور فرمود در انچه سلطان ناصر الدین بن شمس الدین طرف اوچه و ملتان میرفت غیاث الدین را که دران زمان ملک الامرا ناصر الدین بود بخدمت شیخ فرید الدین فرستاده فرمان موضع بخدمت او آورد فرمود که پیران ما اینچنین قبول نکردند طالبان این کار بسیار ند بدیشان بدهی اکنون مامریدان ایشانیم ما را آن باید کرد که ایشان کرده اند آورده اند که بار دیگر او را با سلطان محمد تغلق ملاقات واقع شد معانچنان بود که وقتے محمد تغلق طرف خطهانسی رفته بود و در بیسی که چهار کروه هانسی ست نزول کرده

کرده از واضحات اینها محظوظ باید شد و در مهمات آن خوض نکرد و مطلقًا از فوائد آن محروم نشد و در ملا با اغیار نقل نکرد انتهی و رسائل که مردم در رد و اثبات این کتاب نوشته اند منظور نظر شریف شده باشد که چه حال دارند و غالب کدام جانب ست و انصاف آنکه در بعضے مواضع این کتاب انچه بفهم ظاهری می آید آن خود محل تردد و انکار ست و کسی را که غم ایمان و رعایت اسلام ست بتقلید دران جا افتادن و اعتقاد کردن از درجه احتیاط دور ست و خدا داند که ایشان چه قصد کرده اند پس فی الحال انکار را جع بچیزی است که از ظاهر عبارت مفهوم میگردد و در فهمهای دیگر احتمال آنکه چیزی مراد نکرده باشند که نه منکر باشد و الله در حقیقت انکار فقها بر وی بطریقے دیگر ست و انکار فقرا بر نگے دیگر و لکل وجهة هو موليها فاستبقوا الخيرات و این طریق خصوص یک طریقی خاص نیست مدار کار تصوف و مذهب حضرات صوفیه قدس الله تعالی اسرارهم نه همین ست طریقه متفق علیها درین قوم آنست که در کتاب قوة القلوب و رساله قشیریه و منازل السائرین و تعرف و عوارف و امثال آن بیان کرده اند و بر اعتقاد این قوم و محبت این طائفه علیه

Marfat.com

نظام ندبارے عرف مخلص الملک را کہ سخت درشت مردی بود بدیدن حصار ہانسی فرستاد تا کیفیت خرابی و درستی حصار بیارد نظام الدین ندبارے در زیر حصار می گشت تا نزدیک خانۂ ایشان رسید پرسید کہ این خانہ از آن کیست گفتند کہ از آن شیخ قطب الدین منور خلیفہ شیخ نظام الدین گفت عجب ست کہ بادشاہ اینجا بیاید و این شیخ بدین نیاید چون بخدمت سلطان باز رفت گفت اینجا شیخی ست از خلفای شیخ نظام الدین کہ بدیدن بادشاہ نیامدہ است سلطان محمد را نخوت سلطنت در کار بود شیخ حسن سربرہنہ را کہ مردی عالیجاہ بود بطلب شیخ قطب الدین منور فرستاد حسن سربرہنہ آمد و در ہلیز شیخ قطب الدین منور نشست شیخ زادہ نور الدین بیرون آمد و گفت کہ بندگی شیخ شما را می طلبد حسن سربرہنہ بخدمت شیخ در آمد و مصافحہ کرد و نشست و گفت شما را سلطان طلبیدہ است شیخ قطب الدین منور فرمود کہ درین طلب اختیار بدست من ہست یا نہ او گفت خیر مرا فرمانست کہ شما را ببرم فرمود الحمد للہ باختیار خود نمی روم بعد ہ روی سوی اہل خانہ کرد و گفت شما را بخدای سپردم این سخن بگفت و مصلا بر کتف مبارک خود کرد و عصا بدست گرفت و پیادہ روان شد حسن سربرہنہ چون در سیمائی وی علامات و اصلان حق مشاہدہ کرد گفت چرا پیادہ میروی اسپان در جنیبت میروند سوار شو فرمود حاجت نیست من قوت آن دارم کہ پیادہ توانم رفت چون نزدیک حظیرۂ آبا و اجداد خود رسید او را گفت چہ می گوئی زیارت بکنم گفت نیکو باشد در پایان قبر جد و پدر رفت بعد از زیارت عرضہ داشت کرد کہ من از کنج شما باختیار خود بیرون نیامدہ ام مرا بی اختیار من می برند و چند نفر آدمی کہ بندگان خدایند بیخبر پیچ گذاشتہ ام چون از روضہ بیرون آمد شخصے مبلغے سیم پیش او آورد فرمود این را بخانۂ من برسان کہ خرچی ندارند چون بمعسکر سلطان رسید حسن سربرہنہ آنچہ معائنہ نمودہ بود بعرض رسانید سلطان از ہمہ اغماض نمود پیش خود طلبید شیخ در اثنائی آنکہ پیش بادشاہ میرفت سلطان فیروز شاہ را کہ دران ایام نائب باربک بود گفت کہ ما درویشانیم داب درآمد مجلس بادشاہان و سخن گفتن با ایشان نمیدانیم چنانکہ اشارت شود ہمچنان کردہ آید گفت کہ در باب شما بخدمت سلطان چیزہا گفتہ اند چون این معنی ہمچنین ست خدمت شیخ از تواضع و مسامحت و اخلاق ہیچ فرو گذاشت نکند چون سلطان دانست کہ این ساعت شیخ می آمد نشستہ بود بایستاد و کمان بدست گرفت و بگرداندن مشغول شد چون شیخ را دید طاقت نیاورد و بتعظیم تمام پیش آمد و مصافحہ کرد شیخ قطب الدین چنان دست سلطان محمد را محکم گرفت کہ در بقیۂ او لے آنچنان بادشاہ جبار کہ چندین مشائخ و علما را تحت تیغ ظلم آوردہ بود معتقد شد و گفت کہ ما درویشانیم شما رسیدیم تربیت نفرمودید و بلاقات خویش مشرف نگردانیدید شیخ گفت کاول ہانسی بنگریدہ بعدہ درویش بچہ ہانسی این درویش خود را درین محل نمیداند کہ ملاقات بادشاہان بکند در گوشہ بدعا گوئی بادشاہان و کافۂ اہل اسلام مشغول می باشد معذوری باید داشت سلطان محمد تغلق را از حسن تقریر شیخ عمل گرم شد

و ایمان بطریقہ قویمہ ایشان ترغیب و تحریص نمودہ اند و آنرا داخل مراتب ولایت و موصل درجات سعادت گردانیدہ

قال جنید الایمان بطریقتنا ہذہ من الولایۃ اکنون اگر بعضے طرق و اوضاع کہ مخالف کتاب و سنت باشد بلکہ استنباط و اخذ آنہا از کلیات قواعد دین و اصول شریعت ممکن بود و بحضرات مشایخ منسوب باشد جزم بطلان آنہا و استقرار و استمرار بر رد و انکار ایشان از طریقۂ انصاف و از عالم اثنائی دور باشد و توجہات کہ در باب الباس خرقہ و بنا خانقاہ و غیر آن از مستحسنات مشایخ ذکر کردہ اند معلوم علم شریف شدہ باشد شک نیست کہ فعل عوام در ہمہ جا ناقص و منکرست خصوصا در امثال این مواضع کہ در اصل سند آنہا ضعیف ست و لیکن آنچہ خواص و محققان کردہ باشند مقام آن ارفع و اعلاست و مع ذلک در ہر جانب کہ طریقہ ورع و احتیاط مرعی افتد اختیار آن از واجبات و گفت ست و در خلاف آن توقف و اجتناب لازم و در حقیقت اینہا از ارکان طریقت و خرایط سلوک این راہ نیستند چنانکہ طریقہ نامرضیہ اباحیہ زمانست کہ اوقات تہام تصوف کنند و در اعتقاد و عمل اصلا براہ تقوی و احتیاط نروند

فیروز را گفت آنچنان که مقصود شیخ ست همچنان کنید شیخ منور فرمود مقصود من فقر ست و کنج جد و پدر بعده فیروز را و ضیاء برنی را که دران زمان در خدمت سلطان محمد بود پیش او فرستاد و یک لک تنکه انعام فرمود شیخ قطب الدین گفت نعوذ بالله که این درویش لکه تنکه قبول کند پیش سلطان رفتند و گفتند شیخ قبول نمی کند فرمان شد پنجاه هزار تنکه به هندو این نیز قبول نکرد تا آخر به دو هزار قرار یافت شیخ این را هم قبول نمی کرد و گفت سبحان الله درویش را دو سیر کهچری و دانگی سیر روغن کفاف باشد او را هزار ها چه کار آید ایشان گفتند که ما کم ازین پیش تخت سلطان ذکر نتوانم کرد بضرورت آن مبلغ را قبول فرمود و در مقامات پیران خود خرج کرد بفقرا داد و بعد از چند روز بجانب هانسی روان شد قبر او نیز در گنبد جد پدرست رحمة الله علیه

شیخ نورالدین

پسر شیخ قطب الدین منور ست **نقل ست** که چون شیخ قطب الدین منور را سلطان محمد تعلق پیش خود طلبید دران حال که شیخ پیش سلطان میرفت شیخ نورالدین خرد بود در عقب شیخ میرفت هیبت و رعب هجوم ملوک و امرا در ذات او اثر کرده از حال نبشد هم درین معرض شیخ قطب الدین منور برین حال مطلع شد و گفت بابا نورالدین العظمة والکبریاء لله شیخ نورالدین می گوید که بمجرد آنکه این سخن بسمع من رسید تقویتے در باطن من ظاهر گشت چنانکه آن هیبت و رعب از دل من بکلی بدر رفت رحمة الله علیه قبر او نیز در گنبد آبا و اجداد ست۔

شیخ حسام الدین ملتانی

او نیز از خلفای شیخ نظام الدین ست طریقهٔ سلف بود در زهد و ورع و فقر از میان یاران اعلی ممتاز بود و عیال مند بود شیخ نظام الدین در باب او فرموده است که شهر دهلی در حمایت اوست گویند که وی روزی در راهی می گذشت مصلا از کتف مبارک او بیفتاد و او را ازین حال خبر نبود چون قدری راه برفت شخصے از عقب آواز داد و چند بار شیخ گفت چون او خود را شیخ نمیدانست این را بخود نداد تا آنکه آن شخص از عقب او دوید و بوی رسید و گفت که شما را چند کرت آواز دادیم که شیخ مصلای خود را تا ما نشمارید گفت ای عزیز من شیخ نیم مردی بلائی فقیرم گویند که وی در شریعت هدایه و بزدوی و در طریقت قوت القلوب و احیاء العلوم بذکر داشت **نقل ست** که اندر اثنای او از زیارت خانهٔ کعبه برگشت و درین دیار رسید بخدمت شیخ خود آمد شیخ فرموده اگر کسی خواهد که بشرف زیارت خانهٔ کعبه مشرف شود باید که بجهت زیارت حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم علیحده نیت کند و برود تا مستوجب زیارت خاص آن سرور گردد و الا طفیلی زیارت نکرده باشد مولانا حسام الدین چون این حرف را شنید همان ساعت

الرسالة التاسعة ایراد العبارات الفصیحة فی شرح قوله علیه السلام الدین النصیحة

و تمسک بکتاب و سنت نکنند و در ریاضات و احکام اسلام ملاحظه ننمایند و شاید که بصوفیه فصوصیته که در مکتوب شریف واقع شده اشاره باشد امثال این جماعه را اراده فرموده باشند والا اصل عنوان صوفیه مرتبهٔ عظیم و مقامی رفیع و مسلک طریق مستقیم ست ذکر آن در مقام تشنیع و تقبیح بغایت گران می آید و در حقیقت این جماعه را داخل صوفیه نباید داشت و در این مفهوم شریف نباید پنداشت محققان قوم ایشان را حشویه و باطنیه می نامند باقی هر چه در مکتوب شریف افاده و افاضه فرموده اند عین نصیحت و محض شفقت ست دعا کنند که حق سبحانه و تعالی همت بر ان راه و عارفان آگاه استقامتی در کار ضعیفان کند و خلاص از قید نفس که کثیف ترین حجابها و اشد موانع سلوک این راه است کرامت فرماید و بر متابعت کتاب الله عز و جل و اتباع سنت سید المرسلین صلی الله علیه و آله وسلم و بمحبت و دوستان و خاصان درگاه خود رضوان الله علیهم اجمعین استقامت بخشد از ولی الهدایة و التوفیق و به نستعین

لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ

Marfat.com

عزیمت زیارت مدینه مصمم ساخت و روز دیگر متوجه شد رحمة الله علیه در خیر المجالس می گوید که شیخ نصیر الدین محمود فرمود که وقتی مولانا حسام الدین لمتانی و مولانا جمال الدین نصر تخانی و مولانا شرف الدین علیهم الرحمة بخدمت شیخ طاب ثراه آمده بودند خدمت شیخ روی مبارک طرف مولانا حسام الدین کرد و فرمود که اگر کسے روز صائم باشد و شب قائم کار بیوه زنی کرده باشد این مقدار هر بیوه زنی که هست می تواند کرد اما مشغولی که بندگان خدائ تعالی می کنند و بدان مشغولی بخدائ تعالی رسیده اند جز این مشغولی ست مولانا حسام الدین و یاران منتظر ماندند مگر خدمت خواجه این زمان بیان خواهند کرد دران مجلس هیچ بیان نفرمود اما این مقدار گفت که با شما خواهم گفت تا مدت شش ماه پیش گذشت بعد ازان همین عزیزان بخدمت رسیده بودند دران محل محمد کاتب که او از میان حجاب سلطان علاؤ الدین دخل بندگان شیخ شده بود در آمد و زمین بوس کرد و بنشست خدمت خواجه او را پرسید کجا بودی جواب داد که در سرای بودم امروز سلطان علاؤ الدین بنجاه هزار تنکه بندگان خدای را انعام داد خدمت خواجه روی مبارک طرف مولانا حسام الدین کرد و فرمود که انعام سلطان بهتر یا وفائ وعده که با شما کرده شده است یاران همه روئ بزمین آوردند گفتند وفائ وعده بعده خدمت خواجه قدس سره فرمود مبنای مشغولی سالکان بر شش چیز ست اول خلوت باید که از خلوت بیرون نباید بواسطهٔ ازاله شامت و قبض و دواعیه هوا دوم وضو باید که علی الدوام با وضو باشد مگر آنکه خواب غالب شود بر فور بخسپد و برخیزد و در حال وضو سازد سوم صوم دوام چهارم دوام سکوت از غیر حق پنجم دوام ذکر بار بط دل خود بشیخ و هو عبارة عن تعلق قلب المرید بالشیخ ششم نفی خواطر غیر حق **نقل ست** که چون اورا البشر خلافت مشرف میکردند وصیت طلبید شیخ نظام الحق والدین قدس سره دست مبارک خود را از آستین بیرون آورد و بگشت شهادت جانب مولانا اشارت کرد که ترک دنیا ترک دنیا و فرمود که در کثرت مریدان نکوشی عرض کرد که اگر فرمان شود بر سر آب روان در بیابان سکونت گیرم در شهر آب چاه ست وضو ساختن بدان دلاسا نمی شود فرمود که هم در شهر باش کن کاحد من الناس چون از شهر بیرون آئی و بر سر آبی سکونت گیری غریب و شهری نشناسند بر تو بر سند که فلان درویش در فلان ربا نشست کرده است و مزاحم وقت تو شوند و در آب چاهها اختلاف علماست و دران شرعًا و سعتی و رخصتی هست دیگر عرض کرد که بر بنده وقتی فتح میرسد چیزی نصیب فرزندان می کنم و چیزی از برای آیندگان میدارم و وقتے چند روزی گذرد که چیزی نمیرسد و فرزندان مزاحمت می نمایند و آینده محروم میرود درین محل قرض کنم یا نه فرمود در تدبیم خواهی افتاد پس درویشی کی خواهی کرد درویش آن باشد که اگر چیزی موجود دارد خرج کند والا صبر کند و بر نامرادی بسازد و خود را در تدبیر نیندازد بعده فرمود درویش را هوری نباید بود هر دری دو نوع ست صوری و معنوی اما صوری آن درویشانند که بر درها می گردند و چیزی میخواهند و معنوی آن

قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم الدین النصیحة قالوا لمن یا رسول الله قال لله ولرسوله ولکتابه ولعامة المسلمین وخاصتهم حدیث صحیح رواه البخاری وروی مسلم بمعناه بدانکه این حدیث از جوامع الکلم ست وتمامه علوم دینی محیطه را اجمال وی مندرج ست اگر کل علماء عالم با فرض طول اعمار تا لحد امکان جمع آیند و بیان این علوم کنند جز موی ازان بسر نیاید آنچه گفته باشند براندازهٔ علم و وسعت حوصلهٔ دانش خود گفته باشند ولو ان ما فی الارض من شجرة اقلام والبحر یمده الآیه وجوامع الکلم آن حدیث را گویند که از غایت ایجاز و اختصار لفظ قلیل جامع و حاوی معانی کثیره آید و این مجمع سخن از خواص کلام حضرت رسالت ختمیه محمدیه علی مصدرها الصلوة والتحیة و دلائل و شواهد کمال او ست چنانچه فرمود اوتیت جوامع الکلم و اختصر لی الکلام و همچنانکه در وجه جمیلش اجناس و دقائق حسن و جمال بیرون ادحد ادراک عقول اوهام ابداع نمودند در کلام جلیلش انواع اسرار و حقائق خارج از حیطهٔ تصور افهام تضمین فرمودند ایست ایچه گفته است ۵ در دل هر امتی که حق مزه است ۵ روی و آواز پیمبر معجزه ماست ۵ الدین النصیحة نصیحت در لغت خالص شدن و بی غل و غش شدن و بر قدم صدق ایستادن ست

درویشانند که در کنج خانهٔ خود مشغول باشند و در خاطر گذرانند که از زید عمرو مرا چیزی خواهد رسید هر دری صوری باز هر دری معنوی ست زیرا که هر دری صوری چنانکه هست می نماید اما هر دری معنوی ظاهر خود را بطریق مشغولان حق می نماید و باطن در بدر می گردد و وقتی از شیخ پرسید مخدوم خلق کرامت می طلبند فرمود الکرامة هی الاستقامة علی باب الغیب تو در کار خویش مشغول باش کرامت چند طلبی آورده اند که دران سال که سلطان محمد مردم شهر دهلی را در دیوگیر روان می ساخت بتقریب شهری که در انجا آباد ان میکرد مولانا حسام الدین در گجرات رفت و همانجا برحمت حق پیوست و در شهر پٹن که شهر قدیم گجرات ست مدفون شد مقام او در ان دیار مشهور و معروف ست رحمة الله تعالی علیه۔

مولانا فخر الدین زرادی

وی از خلفائی شیخ نظام الدین اولیاست بزرگ بود جامع علم و تقوی و ذوق و عشق در امر دین صلابتی تمام داشت و عظمتی وافر او در اوائل حال پیش مولانا فخر الدین هانسوی در شهر دهلی تعلم می کرد و بجوش طبعی و دقت سخن و فصاحت عبارت از ممتازان اهل شهر بود عاقبت مرید شیخ المشائخ شیخ نظام الدین شد و محلوق گشت و از میان متعلمان برآمد و در سلک درویشان منسلک گشت و هم در غیاثپور ساکن شد و بعد از رحلت پیر برلب آب جون در محلی که الآن فیروز آباد دهلی است مشغول شد و چندگاه بر سر حوض طلائی چاکرده و مدتی در بند بسنا که در میان کوه ست و در آن زمان بیابان و مقام مشیران بود مشغول شد و بعد ادان بزیارت خواجه بزرگ معین الحق والدین قدس سره باجمیر رفت بعده بزیارت شیخ فرید الدین باجودهن رفت بیشتر احوال در سفر بودی و در صحراها و بیابانها خدارا عبادت کردی و صوم دائم داشتی **نقل ست** که مولانا فخر الدین زرادی از شیخ نظام الدین سوال کرد که مشغولی بکلام الله افضلتر یا بذکر فرمودند ذاکر را وصول زودتر بود اما خوف زوال هم بود اما تالی را وصول دیرتر بود و لیکن خوف زوال نباشد **نقل ست** که شیخ نصیر الدین می گفت که آنچه ما را در یک ماه و دو ماه فتح شدی مولانا فخر الدین زرادی را در یک ساعت بدست آمدی در زمانی که مردم شهر را بدیوگیر بردند او نیز رفت و از انجا بزیارت خانه کعبه رفت و از انجا ببغداد رفت و علم حدیث بحث کرد بعد ازان بشوق دهلی که وطن قدیم او بوده باز گشت و در کشتی نشست و آن کشتی غرق شد و مولانا بدرجهٔ شهادت رسید رحمة الله علیه **نقل ست** که در ان ایام که محمد تغلق خلق شهر دهلی را بجانب دیوگیری فرستادی خواست که ملک ترکستان و خراسان را ضبط کند و آل چنگیز را از ان دیار براند از دتمامی صدور و اکابر شهر را فرمود تا حاضر آیند دربارگاهی بزرگ نصب کنند و در زیر آن منبر نهند تا بران منبر خود برآید و خلق را در جهاد کفار تحریض کند هم در آن روز مولانا فخر الدین زرادی را و شیخ شمس الدین یحیی را و شیخ

سیفرماید دین همین نصیحت ست صحابه گفتند یارسول الله این نصیحت که اشارت بدان کردی و دین را منحصر دران ساختی کراست و نسبت بکیست فرمود لله و لرسوله و لکتابه و لمرخذاراست و رسول او را و کتاب او را و لعامة المسلمین و خاصتهم و مراعاة مسلمانان و خواص ایشان را یعنی حقی که باید ادا نمودن و ادبی که باید رعایت آن کردن حق اینهاست چون این حق ادا نمودی در سند ارشد برحسب تفاوت درجات آن اکنون ببین که کدام علم از علوم دین ازا حاطهٔ شمول این معانی بدر میرود و چه علم یا متعلق ست بتمامه الوهیت نعالقیت یا بمقام نبوت و شریعت و بعبارتی گویم از ین بگوئیم علم متعلق ست بخلق یا بخالق هرچه گویند از ین بیرون نرود و ما اشارتی اجمالی بعنوانات این مقاصد انموذج و مثالے بیان بکنیم بیان آن بتفصیل خود چه حد و کرا مجال ست و چون سخن درینجا بزبان علم و غالب فقه میرود حرفے چند بر توجه و اصغای آن لازم ست تا نصیحت سد معرفت ذات و صفات وی و اتباع و امتثال اوامر و نواهی او و نصرت دین و تسلیم احکام وی بود اوامر و نواهی احکام شریعت است که بندگان را بمان تکلیف کرده محاط دائره کن و کمن گردانیده است از انجمله پنج چیز واجب دین و عمدهٔ آن ساخته و بنای مسلمانی

Marfat.com

نصیر الدین محمود را نیز طلب فرمود خواجه قطب الدین دبیر که یکی از مریدان شیخ نظام الدین اولیا د شاگرد مولانا فخر الدین بود مولانا را پیش از همه عزیزان بدرگاه سلطانی برد و مولانا بارها می گفت که من سر خود پیش در سرائی این مرد غلطیده می بینم من با د مسامحت نخواهم کرد چون مولانا را با سلطان ملاقات شد خواجه قطب الدین دبیر کفشهای مولانا برداشت و در بغل کرد و بایستاد سلطان محمد این معنی را معائنه کرد و هیچ نگفت و با مولانا فخر الدین زیادی بمکالمه مشغول شد و گفت ما می خواهیم آل چنگیز خان ملعون را برانداریم شما با ما درین کار موافقت خواهید کرد مولانا گفت انشاء الله تعالی سلطان گفت این کلمه شک ست مولانا گفت مستقبل همچنین آید سلطان محمد ازین سخن برخود پیچید و گفت شما را نصیحت بکنید تا بران کار کنیم فرمود که غصب فرو خورید سلطان گفت کدام غضب فرمود سبعی سلطان ازین بیشتر در غضب شد فرمود طعام حاضر آرند چون طعام حاضر آمد مولانا با کراه اندک طعام می خورد چون طعام برداشتند بهت بزرگانی که حاضر آمده بودند جامهٔ صوف دیکان بدرهٔ سیم حاضر آوردند شیخ نصیر الدین محمود و مولانا شمس الدین یحیی و دیگر بزرگان چنانکه آمده است بدست گرفتند و خدمت کرده باز گشتند اما جامه و سیم مولانا فخر الدین را پیش از انکه بوی رسد بر خواجه قطب الدین دبیر خود بستد چون میدانست که وی نخواهد بدست گرفت و این سبب فوت حرمت مولانا خواهد شد چون این بزرگان باز گشتند سلطان محمد خواجه قطب الدین دبیر را گفت که ای مزور بدبخت این چه حرکتها بود که کردی و فخر زیادی را از زیر تیغ من خلاص دادی او گفت استاد من ست و خلیفه مخدوم من مرا شاید که ادب او نگاه دارم سلطان گفت که این اعتقادهای کفر آمیز را بگذار والا نه ترا خواهم کشت گفت زهی دولت اگر مرا بجهت مخدوم من بکشند رحمة الله تعالی علیهم وعلی جمیع عباده الصالحین۔

مولانا فخر الدین مروزی

حافظ کلام ربانی بود بکمال تقوی و ورع آراسته پیوسته کتابت کلام مجید کردی و از خلق مجرد زیستی و از مصاحبان و مریدان شیخ نظام الدین اولیا بود گویند او را با مردان غیب ملاقات بود **نقل ست** که وقتی بخدمت شیخ عرضه کرد که مرا تشنگی غالب شده بود در پیش من کسی نبود که آب بطلبم کوزه پر آب از غیب پیدا شد آن کوزه بشکستم و آب ریخته شد و گفتم که من آب کرامت نخواهم خورد شیخ فرمود که بایستی خورد ازینها بسیاری باشد وقتی من نیز خواستم که شانه کنم پیش من کسی نبود که شانه بیارد درین میان دیوار شبگافت از دیوار شانه بیرون آمد بستدم و شانه کردم از شیخ نصیر الدین منقول ست که فرمود در انچه مولانا فخر الدین مروزی کتابت کردی از خلق پرسیدی که این کتابت چه ارزد گفتندی شش کانی جزوی او گفتی من چهار چیتل بستانم و زیاده نستانم اگر کسی برای تبرک

Marfat.com

بران نهاده است که بنا رخانه دین بی آن بر پا نبود مسلمان کامل آن بود که آنها را با شرایط و آداب ظاهر و باطن بغیت دوام و استقامت بجای آرد و بر پا دارد و نصرت دین حق بجای در راه حق و بقصد اعلای کلمة الله باعدای دین کارزار نمودن و بر قدم امر معروف و نهی منکر ثابت ایستادن و بی مداخلت هوا و مزاج نفسانیت ازین عهده بیرون آمدن ست و هم از وجوه نصرت دین حق قیام ست بتحصیل اسبابی که موجب بقا و تقویت دین و ملت ست و آن علم است و عمل و علم کتاب الله و سنت رسول اوست صلی الله علیه وآله وسلم و علومی که مبادی و وسائل و ممد و معاون آن بود چنانچه علم صرف و نحو و سائر علوم دینیه و قواعد ادبیه که علم دین فقه سنت و تفسیر و حدیث هر کرا خواند بغیر این گرد خبیث و عمل کار کردن بدان بود که علم بعمل سود مند نیاید هر چند شرف ذات و نفاست جوهر علم ما فیست و عمل اصول صنائع و حرف مثل زراعت و حیاکت و عمارت و تجارت و امثال آن نیز ازین قبیل ست چه بقای دین و ملت بمثابهٔ بنای مهام عالم و آدم بمقتضای حکمت بی آن نتوان بود و انچه واقع شده است در حدیث که اختلاف امتی رحمة اکثر علما آن را بر اختلاف طرق

زیاده از چهار حیل کردی نشنیدی چون پیر معمر شد و از کتابت ماند قاضی حمید الدین ملک التجار بر سلطان علاؤ الدین عرضه داشت کرد این چنین بزرگی هست تا این زمان روزگار از کتابت می گزرانید این زمان از کتابت ماند او را از بیت المال چیزی تعین شود سلطان هر روز یک تنگه فرمود گفت نخواهم ستد همان شش گانی بدهید بعد از بخیل بسیار دو شش گانی قبول کرد رحمة الله علیه شیخ نظام الدین قدس سره بخط مبارک خود در قعه بجانب او نوشته است در بیان محبت رب العالمین نسخه آن اینست که اتفاق اصحاب طریقت ما ارباب حقیقت که اهم مطلوب و اعظم مقصود از خلقت بشر محبت رب العالمین ست و آن بر دو نوع ست محبت ذات و محبت صفات محبت ذات از مواهب ست و محبت صفات از مکاسب هر چه از مواهب ست کسب و عمل بنده را بدان تعلقی نیست و هر چه از مکاسب ست هست طریق اکتساب محبت دوام ذکرست مع تخلیة القلب عما سواه این را فراغ شرط ست فراغ را چهار چیز مانع ست و هر چه مانع شرط ست مانع مشروط ست خلق و دنیا و نفس و شیطان طریق دفع خلق عزلت و انزوا و طریق دفع دنیا قناعت ست و طریق دفع نفس و شیطان التجا کردن بحق ساعة فساعة و السلام و مشهور آنست که طریق دفع شیطان ذکرست طریق دفع نفس التجا بحق۔

مولانا علاؤ الدین سیلی

از علمای اوده بود در دشی پاکیزه داشت و صفای تمام پیش مولانا فرید الدین شافعی که شیخ الاسلام اوده بود کشاف می خواند مولانا شمس الدین یحیی و علمای اوده سامع بودند زی علما داشت اما لباس ۱۲ باوصاف تصوف موصوف بودی اگرچه از شیخ نظام الدین مجاز مطلق بود اما یک مرید هم نگرفت و بارها فرمودی که اگر شیخ نظام الدین در صدر حیات بودی من خلافت نامه بخدمت شیخ نظام الدین بسانیدمی که از دست من این امر دینی نمی آید و را بخدمت پیر خود غایت محبت بود گویند که در آخر عمر خود فوائد الفواد که ملفوظات شیخ ست بخط خود نوشت و بیشتر حال بر خود میداشت و مطالعه می کرد و او را خود همان ساخته بود از و پرسیدند که چندان کتب معتبر از هر علم که پیش شماست هیچ دران رغبتی نمی نمائید مگر درین کتاب گفت جهانی از مکتب سلوک و جزآن پرست اما ملفوظات روح افزای مخدوم من کجا یابم من بدانست کجا یابم بیت

مرا نسیم تو باید صبا کجاست کنیست	کجاست زلف تو مشک ختا کجاست کنیست

قبر او نزدیک بچبوترهٔ یاران ست رحمة الله علیه۔

شیخ برهان الدین غریب

صاحب شوق و ذوق بود در سماع علوی تمام داشت فضلای زمانه مثل امیر خسرو امیر حسن

وذاهب و اجتهادات که سبب سماحت دین و توسعه امر بر بندگانست حمل کرد اند و بعضی باختلاف حرف و صنائع و حرف هم در تحصیل و تکمیل آن نیز فرود آورده و اگر عام تر ازان مراد دارند تا شامل هر دو قسم افتد بهتر و مفید تر آید و تسلیم احکام الهی تعالی باحکام اراده قهریه دی که مقتضای جریان قضا و قدرست راضی شدن ست و خود را تسلیم آن کردن از قال ربه اسلم قال اسلمت لرب العالمین احکام و اوامر الهی تعالی و تقدس دو قسم اند یکی احکام امریه شرعیه تکلیفیه وظیفه در اینجا طاعت و امتثال ست دوم احکام ارادیه قهریه و بندگی در اینجا رضا و تسلیم بود مسلمانی را این دو جزوست و بس و بحقیقت مراد حق و حکمت وی عز شانه و ایراد و انوال اول و احوال تعرف ست بسوی بنده یعنی بشناسانیدن خود را بنده و غارف گردانیدن اوست بخود تا بداند که در اینجا قدرتی دیگر هست بالا تر و غالب تر که قدرتهای دیگر در جنب آن ناقص و در دفع آن عاجز اند و تعرف حق گاهی بطریق لطف و گاهی در صورت قهر بود و چون این نیز متضمن نعمت تقریب و تعریف ست نظر بحقیقت از قبیل لطف بود ادل را لطف ظاهر خوانند و ثانی را لطف خفی نظر بباطن

وخوش طبعان دیگر اسیر محبت او بودند وشیخ نصیر الدین در وقتی که در شهر می بود بخانقاه می بود او را بخدمت پیر اعتقادی عظیم بود در مدت عمر خود پشت بجانب غیاث پور نکرد واز خلفای شیخ نظام الدین اولیاست وقصهٔ خلافت او بران وجهی که در سیر الاولیا نوشته آنچنان ست که خواجه مبشر که از خدمتگاران قدیم شیخ نظام الدین بود وسید حسین وسید خاموش گفتند که مولانا برهان الدین از مریدان سابق ست ودر اعتقاد میان یاران ممتاز چرا نشاید که ذکر او بجهت خلافت بخدمت شیخ نظام الدین نکنند ایشان همه اتفاق کرده او را بخدمت بردند وعرضه کردند که مولانا برهان الدین غریب بندهٔ قدیم حضرت مخدوم است پای بوس می کند وامیدوار مرحمت می باشد مولانا درین محل زمین بوس کرد بعده اقبال خادم کلاه وپیراهن که در صحبت شیخ نظام الدین یافته بود پیش بردو دست مبارک شیخ نظام الدین بران کلاه وپیراهن نهاد ودر نظر شیخ نظام الدین مولانا برهان الدین را بپوشانید وگفت شما هم خلیفه اید دران زمان شیخ نظام الدین ساکت بود وسکوت دلیل رضاست **نقل ست** که وقتی که شیخ نظام الدین از مولانا برهان الدین غریب کونته گشته بود بسبب آنکه وی پیر زمن شده بود ودر اصل خلقت هم ضعیف بود بسبب آن گلیمی دوتا می کرد وبر بالای آن در خانه خود می نشست علی زنبیلی وملک نصرت که از اقارب سلطان علاؤ الدین بودند ومرید شیخ علاؤ الدین گشته ومخلوق شده این معنی را بخدمت شیخ بنوعی دگر رسانیدند که مولانا برهان الدین بر سجادهٔ شیخی می نشیند ورعایت این کار بر طریقه مشائخ میکند شیخ نظام الدین ازین معنی برنجید چون مولانا برهان الدین بخدمت آمد سخن نفرمود چون از خدمت برخاست وبجماعت خانه آمد اقبال خادم فرمان شیخ رسانید که شما همین ساعت بروید واین جا نشینید وی سراسیمه وپریشان بخانه رفت وبتعزیت بنشست مردم شهر بدین او می آمدند بعد از چندگاهی امیر خسرو دستار در گردن عجز کرده در نظر شیخ بایستاد فرمود ترک چیست عرضه کرد که عفو جرم مولانا برهان الدین از حضرت التماس دارم تبسم کرد وفرمود او کجاست بطلبید بعده مولانا وامیر خسرو دستار در گردن خود هر دو بخدمت آمدند وسر بر زمین نهادند جرم مولانا را عفو کرد ومولانا بتجدید بیعت مشرف شد مولانا برهان الدین غریب بعد از نقل شیخ چند سال در حیات بود ودست بیعت بخلق خدا میداد چون در دیوگیر رفت برحمت حق پیوست قبر او در بهانجاست واین برهان پور که شهری مشهور است بنام شیخ آباد ان ست ملوک آنجا معتقد اویند رحمة الله علیه۔

مولانا علی شاه جانداد

از مریدان شیخ نظام الدین اولیاست او را کتابیست مسمی بخلاصة اللطائف در انجا می گوید روایت شیخی ومخدومی شیخ نظام الدین قدس سره العزیز فی المراقبة فاذا اردت ادخل فی بعض الاوقات

در هر دو صورت هم لطف ست
وهم قهر آنجا لطف ظاهر ست
وقهر خفی وانجا قهر ظاهر ولطف
خفی ؎ عاشقم بر لطف
وبر قهرش بجد + ای عجب من
عاشق این هر دو ضد + یعنی
ما بیان کشاده تر ازین در رساله
مسمی بتسلیک الصحاب کرده شده است
واز انجا باید جست ما ما نصیحت
لرسول الله اول محبت وتعظیم
وادب جناب عالی اوست و
تنزیه وتقدیس ساحت عز وجلال
او وتمامه انبیا صلوة الله وسلامه
علیه وعلیهم اجمعین از هر عیب
ونقصست که نه لائق مقام
نبوت ورسالت بود وضابط
در باب نگاهداشت ادب
آنجناب آنست که هر چه در حق
مرتبه الوهیت وصفات قدس
حق ست عز وعلا از هر کمال
ومنقبت که باشد او را ثابت
؎ مخوان او را خدا از بهر
امر شرع وحفظ دین + دگر هر
وصف کش میخواهی اندر حق
الملاکن + جمیع مراتب وکمالات
صوری ومعنوی در عبده ورسوله
مندرج ست وعبودیت خاصه
ومخصوص ذات شریف اوست
که بنده حقیقی جز او کس نتواند بود
خدا خداست وبنده او دیگر
همه بندگان طفیلی اویند ولازم
امت اتباع سنت سنیهٔ او
در عبادات وعادات واعتقاد
باید کرد وهر چه خلاف سنت
وطریقه اوست باطل ست

Marfat.com

فی مجلسہ مرۃ رایتہ جالسا ساکنا حسن الاجتماع ولا یتحرک من ظاہرہ شئی وہو فاتح عینیہ فما عرفنی فقال لی من انت فاذا رایت اردستان ارجع القہقری وہو یدور عینیہ کانہ سکران ثم قال ینبغی للفقیر ان یتصور فی قلبہ خاشعا انا جالس بین یدی اللہ ثم قال لی قم واجلس مع الاصحاب انا مشغول رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ علاؤالدین

ابن شیخ بدرالدین سلیمان صاحب سجادۂ رشتین شیخ فریدالدین گنجشکر بود شانزدہ سال بود کہ بر سجادہ نشست و پنجاہ و چہار سال حق آن سجادہ بروجہ استقامت ادا کرد و ہم در حالت حیات صیت عظمت و کرامت او در عالم منتشر گشت ہیچ وجہ جز در مسجد جامع پائے او جای دیگر نرفت از ملوک و امرا بغایت مستغنی بودی و تا بود صائم الدہر بود یک پاس شب را افطار کردی و طعام بنہایت اندک خوردی و در جود و سخاوت در زمان خود بی نظیر بود و در طہارت و لطافت بعد پدر امیر خسرو علیہ الرحمۃ در مدح او قصیدہ گفتہ است در اینجا می گوید ؎

کہ شد بر تبہ قائم مقام شیخ فرید	ز تاب نور تجلی چو کرد در ویش طرق
مگر کہ دید ثریا بلندیِ قدرش	کہ تا قیامت خواہد بر آسمان نہ پرید
ز بدر زادن خورشید تا بدار کہ دید	چو ساکنان سپہر از حوادث ایمن گشت
ز بہر سجدۂ تو چرخ مہرہ زانجم کرد	ز مشتری رگ جانش برای تیشہ برید
چو پیر در شب قدر و چو طفل در شب عید	حیات بخش جہانی دم مسیحی تست

علای دنیا و دین شیخ و شیخ زادہ عصر
ہزار چشمۂ خورشید از جبین بچکید
خہی بروشنی از بدر زادہ خورشیدے
کسیکہ در پنہ ذیل عصمت تو خزید
زہی نخفتم شب در سواد مدحت تو
چہ حد گفتن خسرو کہ عمر تو بمزید

مقبرۂ او در جوار روضۂ شیخ فریدالحق ست و بر روضۂ او سلطان محمد تغلق کہ مرید و معتقد او بود گنبدے عالی عمارت کرد رحمۃ اللہ علیہ۔

خواجہ محمد

ابن مولانا بدرالدین اسحاق از اولاد دختری شیخ فریدالدین ست جامع علوم و حاوی فنون بود در علم حکمت نیز دستی داشت و در علم موسیقی آیتی بود بکمال ذوق و شوق و طاعت و عبادت موصوف بود وی امام شیخ نظام الدین قدس سرہ بود گویند کہ وی از ملفوظات شیخ کتابی جمع کردہ است و او را الزار المجالس نام نہادہ وقتی در خانقاہ شیخ ابوبکر طوسی کہ بر لب دریاست مجلسی بود و شیخ نظام الدین حاضر بود ہر چند قوالان چیزی می گفتند در حاضران ذوق در نمی گرفت شیخ فرمود تا سماع بگذارند و بحکایات و مآثر بزرگان مشغول شوند در اثنای این حال ذوقی پیدا آمد شیخ علی زنبیلی روی بجانب شیخ نظام الدین پانی پتی کہ خلیفہ شیخ بدرالدین غزنوی بود کرد و گفت ما از شما سماعی مطلوب داریم و شیخ نظام الدین اولیا

وہر چہ پیدا کردہ اند و ہر کہ پیدا کردہ است از انچہ بیان تغیر سنت و مخالفت آن لازم آید قولاً و عملاً و اعتقاداً ضلالت ست و مردود ست قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من احدث فی امرنا ہذا ما لیس منہ فہو مردود و فرمود کل محدث بدعۃ و کل بدعۃ ضلالۃ و گفتہ اند ہر گز مرد دلے کہ گرفتار بدعت ست نور ولایت در نیابد دوم محبت ہر کہ و ہر چہ منتسب ست بجناب او صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از علما و صلحا، و بلاد و دیار و جہات خصوصا اکرام قرابت و اہل بیت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نمودن و تعظیم ایشان داشتن و ایذای ایشان نکردن و از سیئات و زلات ایشان تجاوز کردن و اغماض نمودن و بطہارت جوہر ذات ایشان قائل شدن و از غیبت و تنقیص و اہانت ایشان دل و زبان نگاہ داشتن و ملوث و مغلوب محبت ایشان بودن قولہ سبحانہ قل لا اسألکم علیہ اجرا الا المودۃ فی القربی اگرچہ در جریان احکام دینیہ و اقامت حقوق شرعیہ با سائر خلق شریک اند از حیطہ او امر و نواہی بیرون نہ و بحقیقت تفضل بہ عمل و تقوی ستان اکرمکم عند اللہ اتقاکم تضیہ کلیہ است اما بایہ کہ در وقت اجرای احکام و حدود شرع بر ایشان خود را نائب محض و امین مطلق دانند

Marfat.com

بجانب خواجه محمد امام اشارت کرد هر دو بزرگ برخاستند و بجای قوالان نشستند و غزلی آغاز کردند چون بدین بیت رسیدند **بیت**

هر بیخردی که بیتی امشب	الزمن همه در گزارتا روز

شیخ نظام قدس سره را در گرفت و در جملا اثر کرد و ذوقی پیدا آمد رحمة الله علیه۔

خواجه عزیز الدین صوفی

والده بزرگوار او نیز دختر شیخ فرید الحق والدین ست گویند او نیز از ملفوظات شیخ نظام الدین اولیا کتابی جمع کرده است مسمی به تحفة الابرار و کرامة الاخیار و وی شاگرد قاضی محی الدین کاشانی ست و در صنعت کتابت بی نظیر بود **نقل ست** که وی می گفت وقتی بر شیخ نظام الدین درآمدم دیدم که بر کنب نشسته است مستقبل قبله در وی و چشم مبارک جانب آسمان داشته و مستغرق جمال حق گشته سن ترسیدم که در محلی نازک درآمدم نه مرا راه برگشتن و نه جای ایستادن یک ساعت نیکو ایستاده بودم و هیچکس از خادمان حاضر نبود شیخ نظام الدین بلرزید چنانچه کنجشک بلرزد و بعالم خود باز آمد و بر چشمهای مبارک خود دست بمالید و پرسید تو کیستی گفتم عزیزم است بعده شفقت فرمود و مرحمت بسیار کرد رحمة الله علیه۔

خواجه تقی الدین نوح

پسر خواهرزاده حقیقی شیخ نظام الدین اولیاست حافظ قرآن بود **نقل ست** که روزی او را در حالت مرض پیش خود طلبید و خلافت داد و وصیت کرد باید که هرچه بر تو رسد نگاه داری اگر بر تو چیزی نباشد هیچ دل خود گران نداری که خدا ترا خواهد داد و هیچ یکی را بد نخواهی و جفا را بعطا بدل کنی و ده در ارنشانی که درویش او را خوار نباشد اگر تو این چنین کنی بادشاهان بر در تو آیند و می در حالت حیات شیخ نظام الدین در عنفوان شباب برحمت حق پیوست۔

سید محمد بن سید محمود کرمانی

او از کرمان بتجارت در لاهور آمدی چون باز گشتی در اجودهن شدی سعادت ملاقات شیخ فرید الدین حاصل کردی و بملتان رفتی و در ملتان عم او بود نام او سید احمد کرمانی و درین آمد و شد او را خدمت شیخ فرید الدین مجتبی پیدا شد اسباب و اموال کرمان را بکلی ترک داد و در ملتان پیش عم خود آمد و از انجا بقصد ارادت شیخ عزیمت اجودهن نمود عم او را گفت که شیخ الاسلام بهاؤ الدین زکریا هم عزیز ست سید محمد کرمانی گفت محبت از زینها نمی شود با اجودهن آمد و مرید شد در ریاضتها کشید

در رعایت در حرمت انتساب از دست ندهند چنانکه بنده بحکم مولی فرزندش را تادیب کند و خود را در میان نه بیند و بهر چه وی فرموده عمل کند و زبان و دل از شتم و اهانت نگاه دارد و همین ست حکم اهل الله از اهل خصوص در اقامت حدود بلکه تمامه مسلمانان در حفظ و حرمت ایمانیه ایشان و افراط و تفریط محل خوف و ضرر ست و باید دانست که سابقهٔ عنایت حق در باب اهل بیت نبوت و قدر و عزت آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم در درگاه ربوبیت بیشتر از انست که از سیئات ایشان تجاوز نکند و شفاعت وی صلی الله علیه و آله وسلم در حق ایشان قبول نیفتد و بر ایشان باد که از سائر امت بترویج دین و تحقیق تقوی بیشتر و بیشتر باشند که حمایت و رعایت شریعت حق ابر و حمیت دنیا و دین بر ذمه ایشان بیشتر ست کذا قال العلماء رسوخهم ارباب نصیحت لرسول الله رحم و شفقت بر استاد ست بعیادت حقوق و اعانت و امداد و اقامت فروض کفایات مثل سلام و عیادت و نماز جنازه و امثال آن و قیام بحرفتهای که انتظام مهام دین بدانست و بقصد اقامت و قضی و فتوی نیست اقامت سنت و عدالت و اهانت نیز از دین باشد و اما نصیحت کتاب الله نگاهداشت

Marfat.com

دبعداز شیخ فریدالدین بصحبت شیخ نظام الدین آمد و داخلِ یارانِ اعلی شد و در شب جمعه سنه احدی عشر و سبعمائة رحلت نمود و در یاران چبوتره مدفون شد رحمة الله علیه۔

سید محمد ح

ابن سید مبارک بن سید محمد الکرمانی جامع کتاب سیر الاولیاست و آن کتابی ست جامع احوال مشائخ چشتیه او در زمان صغر سن بصحبت شیخ نظام الدین مشرف شده و بعضے مجلسها را دیده و بعد ازو در خدمت خلفاء او بوده و از شیخ نصیر الدین محمود تربیت یافته و بارها در خواب بجمال شیخ مشرف شده و تجدید بیعت کرده پدر و اعمام و اجداد او از نزدیکانِ شیخ بوده اند و اکثر از انچه دران کتاب نقل کرده بواسطه آبای کرام خود کرده رحمة الله علیه۔

مولانا شمس الدین یحیی قدس سره

از اعاظم خلفای شیخ نظام الدین اولیاست و میان یاران اعلای شیخ معظم و مکرم و صاحب صدر بود و از مشاهیر علمای شهر بود بیشتر مردم شهر در تلمذ بوی انتساب می کردند و بآن نسبت مفتخر و مبتهج می بودند گویند که او را اشرح مشارق ست در وی نقل کرده که ما تشاورب نبی قط وی ازاد و ده بدهلی از برای تحصیل علم رو آورده بود و دران اثنا آوازهٔ کرامات شیخ نظام الدین اولیا شنیده روزی وی با مولانا صدر الدین ناوی بخدمت شیخ آمد و شیخ پرسید در شهری باشید و چیزی تعلم می کنید گفتند آری بخدمت مولانا ظهیر الدین بهکری اصول بزودی می خوانیم شیخ ایشان را از بعضے مواضع که باشکال مشهور بود پرسید گفتند که سبق تا اینجا رسیده است این حرف بر اینز مشکل مانده است شیخ آنرا حل کرد ایشان را اعتقاد در حق او راسخ شد بعد از مدتی مولانا شمس الدین یحیی مرید شد و بمرتبهٔ کمال رسید و وی از تکلفات و مراعات رسم و عادت مبرا بود از تعلق تزویج معرا بعد از خلافت کمتر کسی را مرید گرفت و ازین کار احتراز کردی و گفتی اگر خط شیخ نظام الدین درین کاغذ نبودی من هرگز این را بر خود نگاه نداشتی گویند که شیخ نصیر الدین محمود در مدح او گفته است شعر

سألت العلم من احبابک حقا		فقال العلم شمس الدین یحیی

نقل ست که اندرانچه سلطان محمد تغلق تیغ قهر و سیاست بر خلایق خصوصا بطائفه مشائخ آخته بود مولانا شمس الدین یحیی را طلبید و گفت مثل تو دانشمندی اینجا چه کند تو در کشمیر برو و در کتبخانه های آن یار نشین و خلق خدا را با سلام دعوت کن مولانا از پیش سلطان باز برای تهیه اسباب سفر بر آمد و گفت که من شیخ را بخواب دیده ام که مرا ای طلبید مردم چه می گویند من بخدمت خواجه خود میروم ایشان مرا کجای فرستند فردای آن روز بر سینه او دنبلی بر آمد و بیمار افتاد این خبر بسلطان رسید حکم کرد که او را

تعظیم آن و عمل بدان و تدبر آیات و معرفت معانی و تحصیل علومی باشد که متعلق ست بدان و ملازمت تلاوت با رعایت طهارت و تحسین صوت و حضور قلب نیز از حقوق کتاب الله است گفته اند هر که لااقل در شش ماه ختم قرآن نکند فردای قیامت قرآن خصم وی شود و بعضی چهل روز گفته اند جانب زیادت را خود چه گوید در سلف جماعه بودند که هر روز ختم قرآن میکردند و زیادت ادان نیز و از رعایت حقوق کتاب الله ست ترک تکلم دران و تفسیر آن از پیش نفس عمد و بی سند و نقل آن از سلف موافق شرع چنانچه بعضے از جاهلان بوالفضول این روزگار کنند و آن را تفسیر قرآن نام نهند و نمانند که من فسر القرآن برایه فقد کفر نعوذ بالله من ذلک و اما نصیحت مر عامه مسلمانان را و رعایت حقوق ایشان کردن و حرمت ایشان در مال و عرض و نفس نگاه داشتن و بچشم حقارت در مسلمانان ننگریستن و دست و زبان از ایذا ایشان باز داشتن و حقوق لازمهٔ ایشان بر وجه کمال ادا نمودن و نصرت و اعانت ایشان بر وجه مشروع کردن ست در حدیث آمده است یاری دهید برادر خود را ظالم بود یا مظلوم گفتند یا رسول الله مظلوم را یاری توان داد یاری دادن ظالم

Marfat.com

بدرگاه ما بیارند مبادا که بهانه می کرده باشند در همین اثنا از این عالم رحلت کرد قبر او در یاران جوبره است رح

قاضی محی الدین کاشانی قدس سره

از مریدان شیخ نظام الدین اولیاست قدس سرہ بوفور علم و زہد و تقوی موصوف و مشہور بود و از دودمان علم و کرامت بود و استاد شہر بود و ہم در ابتدای ارادت و تعلقات دنیاوی دست بداشت و امثال ادرار که مایۂ دانشمندی ست بخدمت شیخ آورد و پاره کرد و فقر و مجاہده پیش گرفت او را با شیخ کلام بسیار بودی و شیخ او را در معرض خلافت داشت و کاغذی بدست خود نوشت که نسخۂ آن اینست می باید که تارک دنیا باشی بسوی دنیا و ارباب دنیا مائل نشوی و ده قبول نکنی و صلۂ بادشاهان نگیری و اگر مسافران بر تو برسند و بر تو چیزی نباشد این حال را نعمتی شمری از نعمتهای الٰہی فان فعلت ما امرتک وطنی بک ان تفعل کذلک غانت خلیفتی وان لم تفعل فالله خلیفتی **نقل ست** که قاضی محی الدین کاشانی از شیخ نظام الدین سوال کرد که مراقبۂ مرید در حضرت عزت را و در حضرت پیغامبر را و در شیخ را ہر یکی علیحده می باید یا جمع نیز می شاید فرمود که جمع نیز ممکن ست و علیحده ہم مفید چون خواہد که جمع کند چنین باید کرد که بداند بین یدی الله حاضر ست و پیغامبر صلی الله علیه وآله وسلم بر یمین و شیخ بر یسار **نقل ست** که چون شدت فقر و فاقه بروی غلبه کرد و او را اتباع بسیار بودند که بناز و نعمت خو کرده بودند تاب نیاوردند این معنی را یکی از آشنایان او بدرگاه سلطان علاؤالدین رسانید سلطان قضای او ده که موروث او بود بدو مفوض داشت چون این خبر بقاضی محی الدین رسید بخدمت پیر آمد و عرض کرد که این معنی بغیر خواست چنین واقع شده است تا حکم مخدوم چه باشد شیخ فرمود البته مثل این معنی بخاطر تو گذشته است انگاه این معنی برای تو پیش آورده اند قاضی را بدین سبب حیرتی متغص در روزگاری مشوش پیش آمد و چنین گویند که شیخ آن خلافت نامه را از وی بر طلبید و در گوشه نهاد تا یک سال مزاج شیخ بر قاضی محی الدین متغیر بود بعد از یک سال بر قانون قدیم باز گشت و قاضی محی الدین بتجدید ارادت مشرف گشت و ہم در حیات شیخ رحلت کرد رحمة الله علیه

مولانا وجیه الدین یوسف قدس سره

از خلفای شیخ نظام الدین اولیاست مرحمت و شفقت شیخ در حق وی بسیار بود او در ارادت و خلافت سابق بود و در وقت بخشش عطیۂ خلافت که بیاران اعلی عنایت فرمود او را بتجدید خلافت بخشید وی صاحب خوارق و کرامات بود گویند که چون وی از منزل خود بخدمت پیری آمد بتخاطر خطوری کرد که روا نباشد که بخدمت پیر پیاده روم حق تعالی او را قوت طیران داد وی در گاہی

چه گونه بود فرمود آنکه دست بگیری و نگذاریش که ظلم کند و جهاد و غزای رباط و امر معروف و نهی منکر و امثال آن نیز در باب نصیحت عامه بود و از نصیحت عامه است تکلم با ایشان بقدر عقول ایشان کردن در رعایت حال در این باب نمودن و با عامه سخن از دقائق و حقائق گفتن و کشف اسرار نمودن گمراه ساختن است ایشان را و اظهار اختلافات علما و اقاویل ایشان با غیر علما نیز بهمین حکم دارد و من الله العصمة والعون و اما النصیحة خواص مسلمانان بدانکه خواص را بر سه قسم داشته اند اول امرا و سلاطین اولی الامر اطاعت ایشان کردن و معلوم ایشان بودن اگر مخالف حکم خدا و رسول خدا حکم نکنند از واجبات طریقه دین اسلام ست قال الله تعالی اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم و در حدیث آمده است که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بسوید بن عسقله که یکی از صحابه است فرمود یا سوید بن عسقله شاید که دیگر تو مرا نبینی وصیت می کنم ترا بتقوی و سمع و طاعت امرا اگر چند بنده حبشی بود و این مبالغه است در امر اولی الامر و الاعبد از اہل امامت و امامت نبود تواند که نائب خلیفه اصل بود و بر این تقدیر اطاعت او نیز واجب گردد بالجمله اطاعت و انقیاد امرا فرض بود مادام که مخالف دین امر نکند مگر در صورت اکراه باید دانست که

براه سر آمدی وی بحکم پیر در چندیری می بود و بیشتر خلق چندیری مرید او شدند و روضهٔ او هم در چندیری ست رح

مولانا وجیه الدین پائلی رحمة الله علیه

دانشمند متبحر بود و استاد بوقت و در زهد و ورع ممتاز و در آخر مرید شیخ نظام الدین اولیا شد و کمال اعتقاد بخدمت او داشت **نقل ست** که وی می گفت وقتی در بانی پت میرفتم در اثنای راه صوفی را دیدم پیدا شد در دل من نوعی انکار آمد آن صوفی گفت یا مولانا چیزی مشکلی داری و مراد از علم مشکلات ماند و بود هیچ یکی را با وی گفتم او جوابهای موجه می گفت چنانکه خاطر من می آسود تا آن حد که مسئلهٔ قضا و قدر را هم بیان شافی فرمود بعد از اتمام بحث پرسید تو مرید کیستی گفتم مرید سلطان المشائخ نظام الحق و الدین او گفت شیخ نظام الدین قطب ماست **نقل ست** که وقتی او را شیخ فرمود که مولانا میان ما و تو و میان خدا همین زبان ماند داست قبر مولانا وجیه الدین بر سر حوض شمسی ست در حظیرهٔ قاضی کمال الدین صدر جهان و قتلغ خان که نسبت شاگردی بمولانا داشتند رحمة الله تعالی علیه۔

امیر خسرو دهلوی رحمة الله علیه

وی سلطان الشعرا و برهان الفضلا ست در وادی سخن یگانهٔ عالم و نقاوهٔ نوع بنی آدم ست وی در سخن عالمی ست از عوالم خداوندی که پایان نماند انچه او را از مضامین و معانی در اطوار سخن و انواع آن دست داد و هیچ کس را از شعرای متقدمین و متاخرین نداده و در طرز سخن بر فرمود شیخ خود رفته است که فرموده سخن بر طرز اصفهانیان بگو و باوجود وفور فضائل موصوف بود بصفات تصوف و احوال مشائخ اگر تعلق بپادشاهان داشت و بالملوک و امرا لعنوان خوش طبعی و ظرافت مخالط بود اما توجه دل او نه بآن جانب بود و این معنی را از برکات آثارش توان دانست چه در دلهای اهل معصیت برکت کمتر توان یافت و آثار ایشان را قبول دلها و جذب خواطر نبود **نقل ست** که وی هر شب در وقت تهجد هفت سیپاره قرآن می خواندی روزی شیخ او را پرسید ترک حال مشغولیهات چیست عرض کرد که مخدوم چند گاه باشد که بوقت آخر شب گریه مستولی می شود فرمود الحمد لله که اندکی ظاهر شدن گرفت در سیر الاولیا می گوید که چون امیر خسرو متولد شد در جوار خانه امیر الاجین مجذوبی بود او را در جامه پیچیده پیش آن مجذوب برد گفت آوردی آن کس را که دو قدم از خاقانی پیش خواهد رفت می تواند که قصد آن مجذوب بازده قدم مثنوی و غزل باشد چه وی در طرز قصیده چنانچه بعضی از نخاد یم فرموده اند بخاقانی رسیده است اگر رسیده پیش نه رفته وی از یاران و مریدان قدیم شیخ نظام الدین اولیاست قدس سره و غایت اعتقاد و محبت بشیخ داشت و شیخ را نیز بوی نهایت

مرد در خانه خدا میرست و پدرم
برادر لاولد یعنی بر شاگردان امیر
و همچنین هر حاکم و رئیس بر تابعان
و فرودستان که در حوزه حکم او ند
امیر ست بر ایشان طاعت او
لازم و بر وی رعایت نصفت
و عدالت واجب در حدیث
آمده است کلکم راع و کلکم مسئول
عن رعیته حتی هر آدمی جوارح
و اعضا خود امیر ست و دست
و زبان وی رعیت وی اند فردای
قیامت او را از ایشان خواهند پرسید
و ایشان بدرگاه عزت از وی داد
خواهی نمود و انصاف خود گرفت
دوم علما را تعظیم علما و تصدیق ایشان
واجب ست در انچه موافق دین
نقل کنند و تمسک بکتاب و
سنت نمایند و در انچه مخالف
دین گویند و بهوای نفس و محبت
دنیا چیزها آموزند فتنه اند هر چه
نمایند در حدیث آمده است العلما
ورثة الانبیاء عالم بمیلوا الی الدنیا
و دا خلوا السلاطین فاذا مالوا
الی الدنیا و داخلوا السلاطین
فاخشوهم فانهم لصوص الدین
فرمود علما وارثان پیغمبرانند گر
علم دین با ایشان بود بایشان از
پیغمبران رسیده است و انبیا
را جز این میراثی نبود تا وقتیکه
میل بدنیا نکنند و در میان
سلاطین نه در آیند و چون چنین
کنند تبر سید از شر ایشان که ایشان
در دین اند فسال الله التوفیق
و مراد میل دنیا و داخلت سلاطین
آنست که دین بدنیا بفروشند

Marfat.com

شفقت وعنایت بود هیچکس را بخدمت شیخ آن قرب ومحرمیتی که امیر خسرو داشته نبود هر شب بعد از نماز خفتن در خلوت خاص شیخ رفتی واز هر باب سخن کردی واز یاران هر کرا درخواست بودی عرضه کردی ویکی از رقعات که شیخ بخط خود بجانب او نوشته است اینست بعد از محافظت جوارح از امور ناشرعیه واجتناب نماید ودر مراعات اوقات هم کوشد وعمر عزیز که سبب تحصیل کلی مرادات مست غنیمت شمرد وروزگار را ببطالت مصروف نگرداند واگر در ضمیر انشراح یابد بر پی انشراح رود که آن در طریقت اصلی معتبر ست ودر کلی کارها استخاره را تقدیم نماید وهم صاحب سیر الاولیا گوید امیر خسرو مرحمتهای که از شیخ در باب او صادر شده بود آن را کتابت کرده است ونسخه آن اینست یکبار سلطان المشائخ قدس سره این بنده را فرمود که من از همه تنگ آیم واز تو تنگ نآیم دم بار گفت که از همه تنگ آیم تا حدی که از خود تنگ آیم واز تو تنگ نیایم وقتی مردی بخدمت ایشان درخواست وجرأت نمود که از ان نظرهائی که در حق خسرو ست یکی در کار من کن در حضور او جواب نگفت اما بنده را گفت آن وقت در خاطر می گذشت که می خواستم آن مرد را بگویم که قالبیت بیار وقتی بر زبان مبارک خواجه رفت دعائی من بگو که بقائی تو موقوف ست بر بقائی من باید که ترا پهلوی من دفن کنند این سخن بکرات بخدمت ایشان یاد داده شده است وایشان فرموده اند که همچنین خواهد شد انشاء الله تعالی وخدمت خواجه با بنده عهد خدا کرده است که هر گاه که در بهشت بخرامد بنده را برابر خود در بهشت برد انشاء الله تعالی وقتی خواجه در خواب دید گوئی در بایان منده نزدیک دروازهٔ پیش خانه شیخ نجیب الدین متوکل آبی روان شده است بغایت روشن وصافی ودعا گوئی در دو کانچه بلند تر نشسته است ووقتی بغایت خوش وامیدواری پیدا شده در چنان وقتی بر خاطر من گذشتی وبرای تو از خدا نعمتی که ما را مطلوب باشد خواسته ام میدانم که دعا مستجاب شده است ودر تو آن حال پیدا خواهد شد انشاء الله تعالی وبنده وقتی از زبان مبارک خواجه شنیدند که فرمودند امشب در سر دعا گوئی فرود خواندند خسرو را محمد کاسه لیس خوانند از غیب بنده را این خطاب آمده است ومخبر صادق اخبار کرده بدین اسم بنده امیدوار نعمتها است انشاء الله المعطی بنده را خواجه ترک الله خطاب کرده است وچندین فرمان موشح ومزین بخط مبارک ایشان بدین خط در حق بنده مبذول بوده وبنده آن را تعویذ ساخته تا بوقت دفن برابر بنده باشد فردای قیامت رحمان بحق من بیچاره بدان کاغذها ببخشاید انشاء الله تعالی الکریم خواجه بنده را طلب فرمود چون بنده پیش رفت فرمودند خوابی دیده ام بشنو بعد ازان بر زبان ایشان گذشت که شب آدینه در خواب می بینم شیخ صدر الدین پسر شیخ الاسلام بهاؤ الدین زکریا علیهم الرحمه پیش آمد من بتواضع بلیغ پیش آمدم واو خود چندان تواضع نمود که نتوان گفت درین اثنائی می بینم تو که خسروی از دور پیدا شدی ونزدیک ما آمدی وبیان معرفت آغاز کردی همدرین میان صلاح

دیدانست نمایند فتوهای ناحق دهند واگر ترویج دین نمایند دباعث امداد واعانت مسلمانان وتقویت دین حق شوند آن خود کاریست شگرف وشانی بزرگ ست بالبعد التوفیق

سوم از اهل خصوص مشائخ طریقت اند که بعد از عمل بعلم وتحقیق صدق واتباع سنت وتوجه تام بحق وانقطاع از غیر وی سبحانه بر سوخ در شریعت بانوار معرفت واسرار حقیقت رسیده بنعت مزید کمال وفریت حال ممتاز شده اند افاضل امت وکاملان دین وملت محققین این طائفه ومتمکنان ایشانند که جامع اند میان ظاهر وباطن وشریعت وحقیقت تسلیم ایشان در انچه خبر دهند از احوال باطن واسرار حقیقت لازم ست وضابطه درین باب آنست که هر چه بی شبهه مخالف مقتضای علم وحکم شریعت بود انکار آن واجب ست وهر چه دران شبهه بود توقف دران لازم اگر فاعل وفاعل آن مرویست که امام ست در علم وعمل مستقیم در رکوع وورع تاویل ممکن وجهه قول وفعل وی باید نمود واگر مصلحت شرعی در رد آن بود تا باعث ضلال وضلال ناقصان نگردد آن دیگر ست وباید دانست که ولی از شهوات ورذلات وقوع در معصیت معصوم نبود ولیکن اذا سار بر معصیت ودوام بران محفوظ باشد اینست معنی آنکه گویند انبیاء معصوم اند واولیاء

مؤذن بانگ نماز گفت بیدار شدم چون این خواب تقریر فرمودند گفتند بنگر که این چه مرتبه باشد بعد آن من بیچاره از سرزاری و نیازمندی عرضه داشت کردم که من کتاس را چه حد آن مرتبه باشد نه آخر داده شماست خواجه از این سخن گریه گرفت آوازه بلند گریست بنده نیز از گریه سخت ایشان در گریه شد بعد ازان خواجه فرمود کلاه خاصه آوردند و بدست مبارک خود بنده را لباس کرد و فرمود می باید که کلمات مشائخ را بسیار در نظر داری باین دو بیت از انشاء شیخ نظام الدین اولیاست قدس سره که در حق امیر خسرو علیه الرحمة گفته اند در ساع

خسرو که بنظم و نثر مثلش کم خاست	ملکیست ملک سخن آن خسرو راست
زیرا که خدای ناصر خسرو ماست	این خسرو ماست ناصر خسرو نیست

در وقتی که شیخ بریاض رضوان می خرامید امیر خسرو حاضر نبود همراه بغلق شاه بدیار لکهنوتی رفته بود چون ازان سفر باز آمد گریها کرد و تعزیتها داشت و دیوانگیها نمود و گفت من از برای خود میگریم که مرا بعد از شیخ چندان بقائی نخواهد بود شش ماه بر ملیت نقل شیخ هژدهم ربیع الآخر سنه خمس وعشرین وسبعمائة و وفات امیر خسرو هیژدهم شوال سنه مذکور رحمة الله علیه۔

امیر حسن بن علاء سنجری دهلوی

او را در میان فضلای عصر عزتی و مکانی دیگر بود و در میان مریدان شیخ نظام الدین بقربت و عنایت شیخ امتیازی داشت و در حسن معاملت و صفای سریرت و سائر صفات حمیده یگانه عصر بود و باوصاف تصوف موصوف او را نسبت بامیر خسرو تقدم گونه هست اگرچه هر دو معاصر یک دیگر بودند او را قصائدست در مدح سلطان غیاث الدین بلبن و در کلام امیر خسرو در مدح این سلطان کمتر چیزی توان یافت و اکثر اشعار امیر خسرو در زمان سلطان غیاث الدین بلبن در مدح خان شهید ست که پسر او ست و حاکم ملتان بود و امیر خسرو در ملازمت او می بود و این خان شهید التماس قدوم شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی نموده شیخ التماس او را مبذول نداشته فرمود که پیر شدیم و میل سیر هندوستان نماند و آنکه در باب ملاقات امیر خسرو با شیخ سعدی سخنان گویند اصلی ندارد امیر حسن را کتابی ست مسمی بغوادالفواد در انجا ملفوظات شیخ را جمع کرده در غایت متانت الفاظ و لطافت معانی آن کتاب در میان خلفا و مریدان شیخ نظام الدین دستور ست گویند که امیر خسرو گفتی کاشکی تمام تصنیفات من بنام حسن بودی و این کتاب از من بودی و این سخن ناشی از غایت محبتی ست که امیر خسرو را نسبت به پیر خود بود در فوائد الفواد می نویسد که روزی بپای بوس خواجه رفتم بسعادت بر بام دهلیز نشسته بود نزدیک نزدبان نشستم هر بار یک طبق در را باد میز دبسته می شد بنده آن در را محکم بیک دست بگرفته تا بایستاد ساعتی شد در بنده نظر کرد و دید که در گرفته مانده ام فرمود که چرا نمی گذاری

محفوظ عصمت پیش از وقوع در معصیت بود و حفظ بعد از وی دانچه ازین طائفه بحیث غلبه سکر و سطوت حال از انچه بفتوای ظاهر شریعت راست نیاید از قول و فعل نقل کنند بعد از صحت نقل طرق احوط روی توجیه و تاویل است یا سکوت و تسلیم بامید اتباع و اقتدا و اقتدا و اتباع در واضحات رود و در موهمات و مشتبهات و صاحب حال صحیح بر تقدیر عدم ضبط و اختیار معذور ست و منکر آن بحکم علم و شریعت معذور تر و سکوت و اغماض و توقف بر تقدیر احتمال و اشتباه باحتیاط و انصاف قریب تر بسخن در مناب بسیارست جدا ازان در رساله مرج البحرین ذکر کرده شده است نسأل الله السلامة والعافیة فی الدنیا والآخرة وصلی الله علی السید الهادی الی الصراط المستقیم محمد و آله وصحبه اجمعین

الرسالة العاشرة اقامة الاسم فی اعمال الموسم

لا آله الا الله محمد رسول الله طریقه محدثین اخذ بمنصوص ست که بمقبل صحیح ثابت شود باجراء عمل بحدیث ضعیف در فضائل اعمال لاسیما نزد تعدد طرق و تعاضد آن و طریقه فقها اعتبار معنی و علت حکم و قاعده بابست مگر آنکه نص صریح مقابل آن افتد چنانچه در تحقیق قیاس ثابت شده است و اکثر صلوات

Marfat.com

بند سر بر زمین نهاد و گفت من این در گرفته ام تبسم فرمود و گفت این در گرفته و محکم گرفته و هم در فوائد الفواد می نویسد پنجشنبه بیست و هم ماه مبارک رجب سنه احدی عشر و سبعمائه سعادت پای بوس حاصل شد شب این روز بنده خوابی دیده بود آن را بخدمت ایشان عرضه داشت کرد خواب آن بود گوئی وقت نماز فرض بامداد شده است و من بجهت نماز وضو می سازم وقت تنگ در رسیده است گوئی تعجیل تمام وضو ساختم و سنت گذاردم و همچنین میدانم که درین نزدیکی جماعت می شود بتعجیل تمام روان شدم تا جماعت دریابم درین چه بشتاب میرفتم چنین دانستم که آفتاب طلوع می کند تبرسیدم که نباید که وقت نماز بگذرد و گوئی دست برآوردم و جانب آفتاب اشارت کردم و این سخن بگفتم که بوقت پاک شیخ برنیائی این بگفتم و هم در خواب وقت من خوش شد همدرین میان بیدار شدم خواجه ذکره الله بالخیر چون این سخن بشنید چشم پرآب کرد و مناسب آن حکایات فرمود لختی سخن در سماع افتاد بنده عرضه داشت کرد که این شکسته را در کار خود خیریت ست ازان جهت که طاعتی و عبادتی که بیاید ندارم و او راد و مشغولی درویشان نمیست اما چون سماع شنیده می شود وقتی و راحتی تمام حاصل می آید و هم بوقت پاک مخدوم کما این ساعت از هوای نفس و دنیا هیچ در خاطر نمی گذرد فرمود که آن ساعت دل از علائق خالی می شود بنده گفت آری بعد ازان فرمود که سماع بر دو نوع ست هاجم و غیر هاجم هاجم آن را گویند که اول سماع هجوم می آرد مثلاً صوتی و یا بیتی شنیده می شود و این کس را در بیخودی می آرد این حال را هاجم گویند و این را شرح نتوان داد اما غیر هاجم آنست که آن را بجائی تحمیل کند بر حضرت حق یا بر پیر خود یا بر جائی که در دل او گذرد روز یک شنبه بستم ماه ربیع الآخر سنه ست عشر و سبعمائه سعادت پای بوس حاصل شد سخن در طائفه سمت اعتقاد افتاد در باب کسانیکه بزیارت کعبه روند و چون باز آیند بکار دنیا مشغول شوند بنده عرضه داشت کرد که بنده را عجب از طائفه آمد که بخدمت مخدوم پیوند کرده باشند و باز طرفی بروند آن زمان که این سخن عرضه داشت افتاد بلیح که یار بنده است حاضر بود عرضه داشت کرد که این شکسته ازین بلیح که یار من ست وقتی سخن شنیده است و آن در دل من کار کرده است و این سخن اینست که او گفته است به حج کسی رود که او را پیر نباشد خواجه ذکره الله بالخیر چون این سخن بشنید چشم پرآب کرد و این مصراع بر زبان مبارک براند

این ره بسوی کعبه رود آن بسوی دوست

سخن در تلاوت قرآن افتاد و درین میان عرضه داشت کرد که هر بار که بنده قرآن می خواند بیشتر واضح آن آنچه معلوم باشد بر دل بگذراند اگر در اثنای تلاوت دل بنده بسودائی یا باندیشه مشغول شود باز با خود گویم که این چه اندیشه و چه سودا است دل خود را بواضح مشغول کنم همان زمان بر سر آیتی رسم که آن آیت مانع آن شود او آن اندیشه باشد و یا آیتی دیگر در نظر آید که در حل آن مشکل باشد که در دل گذشته باشد خواجه فرمود که این معنی

ایام اسابیع و اشهر و مواسم لیل و نهار نزد محدثین بثبوت نرسیده بلکه احادیث و آثار وارده در ان موسوم بوضع و بطلان شده و صلوة رغائب که در شب جمعه اول از رجب بکیفیت مخصوص گذرانند و در میان مشائخ مشهور ست نزد ایشان ازین قبیل ست و در منع و تشنیع آن تشدید و انکار غریب نمایند و حدیثی که درین باب نقل کنند مطعون ست و نمازهای که در شب نصف شعبان که آنرا شب برات خوانند و در روز عاشورا و امثال آن بگذارند نیز همین حکم دارد و در شب برات جز قیام لیل و تطویل سجده و دعای که در وی ماثورست و زیارت قبور و دعا و استغفار اهل قبور را در روز عاشورا جز صوم و توسیع طعام ثابت نشده و احادیث توسیع طعام نیز ضعیف اند و تقدیر طرق جبر آن نقصان کرده و اما در صوم روز عاشورا تاکید تمام وارد یافته در جامع الاصول از احادیث صحاح آورده که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم صوم عاشورا و سنت فجر و صوم سه روز از هر ماه در سفر و حضر ترک نکردی و این سه چیز از اوکد سنن بود در نزدیکی صلی الله علیه و آله و سلم و علمای دیگر که آن را خصال عشره گویند از غسل و اکتحال امثال آن در روز عاشورا صحیح نشده و الا صوم و صوم شش شوال بصحت پیوسته و احادیث وارده در باب

Marfat.com

نیکوست این را نیکو نگاهداری در سیر الاولیای نویسد که روزی میر حسن بخدمت شیخ عرضه داشت کرد که نعمت رویت که مومنان را وعده است بعد از حصول آن از نعمتهای دیگر چه بیند بر لفظ مبارک ماند که سخت کوتاه نظری باشد که بعد از ان بچیز دیگر نظر کند و مولد و منشا امیر حسن مقام دهلی ست و در مدت حیات خود مجرد از زیست و در آخر عمر در دیوگیر رفت و همان جا مدفن یافت روضهٔ او همدران جاست رحمة الله علیه وفات او در سنه۔

خواجه شمس الدین

خواهرزاده امیر خسرو از افاضل روزگار بود و غایت محبت شیخ نظام الدین اولیا داشت گویند که وقت تحریمه بستن نماز تا جمال شیخ ندیدی تحریمه نه بستی از صف جماعت سر بیرون آوردی در روی مبارک شیخ دیدی آنگاه تحریمه بستی شیخ در مرض موت بعیادت او می رفت در اثنار راه بود که خبر فوت او آوردند فرمود الحمد لله که دوست بدوست رسید و پایان قبر امیر خسرو قبری ست که مردم آن را قبر خواهرزاده میری گویند یحتمل که قبر خواجه شمس الدین باشد والله اعلم رحمة الله علیه۔

خواجه ضیاء الدین برنی

صاحب تاریخ فیروز شاهی مرید شیخ نظام الدین اولیاست و بعنایت و قرب او مخصوص بود مجموعه لطائف و ظرائف بود و از هر گونه کلمات و حکایات یادداشت و از صحبت علما و مشائخ و شعرا حظی تمام داشت و با امیر خسرو و میر حسن مودتی وافر و از صحبت آن دو عزیز مستفیض و مستفید بود و هم از ابتدا در حلقهٔ ارادت شیخ در آمد و در خیاث پور ساکن شد و در آخر بواسطهٔ لطائف طبع و فن ندیمی که داشت بخدمت سلطان محمد تغلق متمکن و مستقل گشت و بعد از و در زمان دولت فیروز شاه بالتجا کفایت کرد و گوشه گرفت و در وقت رحلت از دنیا مجرد و منزوی رفت گویند که بر جنازهٔ او جز بوریای کهنه انداخته بودند نبود و در جوار روضهٔ شیخ نظام الدین در پایان والدهٔ بزرگوار خود دفن یافت رحمة الله علیه در سیر الاولیا می گوید که مولانا ضیاء الدین برنی در حسرت نامه خود آورده که من وقتی بخدمت شیخ نظام الدین حاضر بودم از اخراق تاچاشت بجاورهٔ جان بخش شیخ مشغول دران روز بیشتر از بندگان خدا بخدمت او ارادات آورده مدرین اثنا این حال بخاطر گذشت که مشائخ سلف در گرفتن مرید احتیاط کرده اند و شیخ نظام الدین اولیا بکرم عام خود عام و خاص را دستگیری میکنند و دست بیعت میدهد خواستم که در مناب سوال کنم شیخ نظام الدین از انجا که کاشف عالم ست بر خطرهٔ من واقف شده و فرمود هر چیزی را از من سوال می کنی و این نمی پرسی که من بی تفتیش

از صحاح و حسان و ضعاف و موضوعات در کتابی که مسمی ست باثبت من السنة الی ایام السنة جمع کرده ایم و طریقه اکثر مشائخ دیار عرب خصوصا اهل دیار مغرب موافق طریقه محدثین ست و گفته اند که در اخذ بصحیح کفایت ست مر طالب راه را و استفاضت اتصال سند و اسماء رجال و صحت اسناد این اعمال و عبادات نزد بعضی مشائخ متاخرین معمول گشته و در اوراد ایشان نوشته شده علامه محمد غزالی در احیاء العلوم و شیخ ابو طالب مکی در قوت القلوب نیز از انها آورده اند و ما اختارت احیانی در رفع مسل گذشته بتوجیه آن نکردیم آنجا که گفتیم طریقه محدثین این ست و این اعمال نزد ایشان ثابت نشده یعنی باختلاف دران نبی بر اختلاف طریقه است اگرچیزی نزد یکی ثابت نشود لازم نیاید که نزد دیگری هم ثابت نبود و تحقیق تمام و تفصیل کلام آنست که این اعمال و تمسک باطائف از مشائخ که بدان قائل و عامل اند از مشائخ خود دیده و شنیده و بمشائخ از دیگران رسیده و آن دیگران روایت آن را بحسن ظن و ترک اهتمام و اساءت ظن از راویان قبول کرده یکدام شدت حرص و ولع به تعبد و تمسک و اعتقاد حسن عبادت و استحسان طاعت علی الاطلاق و العموم و قطع نظر از خصوصیت وقت و حال و لیکن طریقه محدثین

Marfat.com

آیندگان را چرا دست بیعت میدهم فرمود که حق تعالی در هر عصری بحکمت بالغه خود خاصیتی نهاده است نامردم آن عصر را رسم و عادتی پیدا می آید که با طبیعت و مزاج اهل عصر دیگر نمی ماند اصل در ارادت مرید انقطاع از غیر حق ست و شغل مع الله تعالی و سلف تا انقطاع کلی نمیدیدند دست بیعت نمیدادند فاما از عصر شیخ ابو سعید ابو الخیر که آیتی بود از آیات حق تا عصر شیخ سیف الدین باخرزی و از عصر شیخ شهاب الدین سهروردی تا عهد دولت شیخ فرید الدین بر درهای این پادشاهان دین هجوم خلق می شد و از هر طائفه از ملوک و امرا و معارف و مشاهیر و طوائف دیگری آمدند و خود را از خوف تبعات آخرت در پناه این عاشقان خدا می انداختند و این مشائخ دست بیعت بخاص و عام میدادند هیچ کس نتواند که معاملات دوستان خدا را مقیس علیه سازد که ایشان همچنین مریدان گرفتند من هم بگیرم آمدم در جواب سوال تو که در گرفتن مریدان احتیاط و دلاسا نمی کنم یکی آنست که بتواتری شنوم که بسیار آن از در آمد ارادت من دست از معاصی میدارند و نماز بجماعت می گزارند و با وراد و نوافل مشغول می شوند اگر من هم در اول شرایط حقیقت ارادت با ایشان بگویم از این مقدار خیر کار از ایشان در وجود می آید محروم شوند و دیگری آنکه در حاضر بگذرانم و یا التماس و یا وسیلتی انگیزم و یا شفیعی در میان آرم شیخی کامل مکمل در داون دست بیعت مرا اجازت داده و می بینم که مسلمانی بعجز و اضطرار و مسکنت بر در من می آید و میگوید که از جمله گناهان تو به کرده ام من بنیت آنکه شاید سخن او راست باشد دست بیعت میدهم خاصته که از صادقان می شنوم که ارادت من اهل بیعت را از معاصی باز میدارد و سبب دیگر که اقوی الاسباب ست آنست که روزی شیخ فرید الحق والدین دوات و قلم از پیش خود مرا داد و فرمود که تعویذ بنویس و بحاجت مندان بده چون در من اثر ملائتی مشاهده کرد فرمود که تو همین زمان از نشستن و عاملول شدی در آنکه حاجتمندان بسیار بر در تو خواهند آمد حال تو چه خواهد شد من در پای شیخ افتادم و گریه کردم که مخدوم مرا بزرگ گردانید و خلافت خود فرمود و من مروی متعلم از اختلاط خلق متنفر بودم این کار بزرگ ست اندازهٔ من بیچاره نیست همین ارادت مخدوم و نظر شفقت در کار من کافی ست چون عرضه داشت من شنید فرمود که این کار از تو نیکو خواهد آمد من درین باب الحاح کردم خواجه از عذر خواستن من حالی پیدا شد و راست بنشست و مرا نزدیکتر طلبید و پیش خود نشستن فرمود گفت نظام بدانکه فردا مسعود بنده را در درگاه بی نیازی آبروی خواهد بود یا نه اگر خواهد بود من با تو عهد می کنم که پای در بهشت ننهم تا ایشان را که دست داده باخود در بهشت نبرم برین حرف سلطان المشائخ تبسم کرد و فرمود که مرا خلافت همچنین داده اند و این کار گهی نیکو می آید و گاهی نیکو نمی آید نمیدانم آنانکه همه عمر در طلب این کار ماند و بحیله و چاره و دروغ و تعمیه دست درین کار زنازک نیزنند از ایشان چگونه خواهد آمد و من برای العین مشاهده کرده ام که شیخ من از و اصلان درگاه بی نیاز ایست و از مشرب

تحقیق و تفتیش احوال و تزکیه و تعدیل رجال ست و استعمال تفرس و تدبر در تصحیح اسناد ظاهر و باطنا و بالجمله تصحیح و تحقیق اخبار و آثار در عهد ما ایشان ست و اعتماد و رجوع درین باب بایشان همچنانکه در تحقیق احوال نفس و مکائد آن و تصحیح احوال باطن و دقائق آن بصوفیه است و در بیان حل و حرمت و صحت و فساد اعمال بفقها همه محتاج یکدیگرانند و ممد و معاون یکدیگر و در آنکه جامع این هر سه طریق بود ملحوظ و مجبور و حیثیات خاص ابو تراب امام مسلم در مقدمه صحیح خود میفرماید رحمة الله علیه که وجود احادیث موضوعه و شیوع آن با گذار قبل اهل ورع و صلاح آمده یعنی که بایشان حدیثی نقل کردی که معارض و مصادم حکم و قاعده شرع نبود و در ظاهر بحلیه صدق و صلاح آراسته بود و ایشان تجسس بطن و احتمال صدق آن را قبول کردندی و بعمل درآوردندی و روایت نمودندی یعنی چه گمان توان کرد که مسلمانی بر پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم افترا کند و وضع حدیث از پیش خود نماید و بر آنحضرت صلعم دروغی بربندد و باچنان وعید که در بیان باب وارد شده که من کذب علی متعمدا فلیتبوء مقعده من النار روا نداشتند که اغراض نفسانی و بواعث و دواعی شهوانی در کار دین چه قدرت با آنکه درین میان کسی ست که وضع

8A

که بایزید و جنید و دیگرستان عشق الٰہی جاہا نوشیدہ اند او ہم نوشیدہ بود در باب کسانی که من ایشان را دست بیعت میدہم آنچنان سخنے گفتہ باشد و متعہد شدہ من نتوانم کہ از بیعت مانع شوم رحمۃ اللہ علیہ

خواجہ ضیاء نخشبی

در بدایون بود در زاویہ خمول بکار خود مشغول تصنیفات بسیار دارد مثل سلک السلوک و عشر و مشربہ و کلیات و جزئیات و طوطی نامہ و نظائر آن و ہمہ تصنیفات وی دران مرتبہ کہ ہستند متشابہ و متشاکل واقع شدہ اند و سلک سلوک او بغایت کتاب شیرین و رنگین ست بزبانی لطیف موثر مشتمل بر حکایات مشائخ و کلمات ایشان و اکثر تصنیفات وی مملوست بقطعہا سے کہ ہمہ بیک طریقہ و یک نہج واقع اند چنانکہ

قطعہ	نخشبے خیز بازمانہ بساز	ورنہ خود را نشانہ ساختن ست
عاقلان زمانہ می گویند	عاقلے با زمانہ ساختن ست	انچہ ظاہر ست از حال و انست

کہ او از صحبت خلق بر کرانہ بود و با اعتقاد و انکار کسی کار نداشت گویند در زمان شیخ نظام الدین اولیا سہ ضیا بودند یکی ضیاء سنامی کہ منکر شیخ بود و دیگر ضیاء برنی کہ معتقد و مرید او بود دیگر ضیاء نخشبی کہ نہ منکر بود و نہ معتقد چنین شنیدہ شدہ است کہ وی مرید شیخ فرید ست کہ نبیرہ و خلیفہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری ست و اللہ اعلم وفات او در سنہ احدی و خمسین و سبعمائۃ در سلک سلوک می فرماید روزے می خواجہ کنیزکی خرید چون شب شد گفت ای کنیزک جامہ خواب من راست کن تا بخسپم گفت یا مولائی الک مولی قال نعم قالت ایرقد مولاک ام لا قال ما قالت الا تستحیی ان ترقد و مولاک یقظان قیل لبزرجمہر ای الدواب اجمع قال الانسان وضع بین یدیہ مضار الموت و الفقر و النار و اللہ تعالیٰ افضہ والانبیاء رسالتہ و الکتب قائدہ و ہو جموح نشنود نشنود وقتی موسیٰ را صلوات اللہ علیہ و سلامہ فرمان شد صلحائے کہ در میان قوم تو اند ایشان را از دیگران جدا کن موسیٰ ندا کرد بیشتری از خلق بیرون آمد فرمان شد از میان ایشان آنہائے کہ صالح تر اند اختیار کن موسیٰ علیہ السلام ہفتاد کس را جدا کرد فرمان شد ہنوز موسیٰ با زان ہفتاد کس ہفت کس اختیار کرد فرمان شد ہنوز از ان ہفت کس سہ کس اختیار کرد فاوحی اللہ تعالیٰ الیہ یا موسیٰ ہذہ الثلثۃ ابغض خلقی الی ربہم لما سمعوا ثناء الصالحین علیہم من الصالحین عزیز من این را ہی ست کہ اگر یکی طاعت نکند بہتر از انکہ دعوی طاعت کند در کشور شریعت مدعا علیہ را حبس کنند در عالم طریقت مدعی را در زندان فرستند قطعہ

مثل این کار مردہ نکند	ہر کرا سوی خود نگہ باشد	ہیچکس سوئے او نگہ نکند

عزیز من پیش ازین مردمان بودہ اند کہ از شنیدن گناہ دیگران ایشان را تب آمدی و ترا از سبب گناہ خود ہم باطن گرم نمی شود رسمی ست قدیم کہ وقت رسیدن گل مردمان ملہو و نشاط مشغول گردند

احادیث بجہت ترغیب و ترہیب تجویز می نماید سیما و این مذہب را ہم نسبت بمقتضی متصوفہ کنند و گویند کہ این کذب است علیہ یعنی این وضع حدیث برای ترغیب و ترہیب کردن و دروغ بر بستن برای نفع دین و شریعت ست نہ برای ضرر آن و وعید یکہ واقع شدہ است دران ست کہ در وضعے برای ضرر دین بر بندند چنانکہ ملحوظ کلمہ علی ست و غالب وضع و افترا در احادیث از اہل تعبد و تنسک از عباد و اہل بدع و اہوا از ارباب مذاہب آمدہ تر و یحالا عمالہم و مذاہبہم و امید انیم کہ روایت این اعمال در کتب احادیث صحاح نیامدہ و بتصحیح ایشان نپیوستہ بلکہ بر اہل آن طعن کردہ در نمودہ اند و می گوئیم کہ مشائخ را نیز نقلہا و سندہا ست و مسئلہ ظنی ست نہ قطعی لکن الکلام فی الراجح و المرجوح و الحق احق ان یتبع و اللہ اعلم و صل معلوم شد کہ بنا را خذ باین اعمال و اعتماد بران روایات تسامح و تساہل و تحسین ظن و حرص تعبد ست باورد من آناء منا فضیلۃ فعل بہا اصابہا و ان لم یصح او کما قال محدثین گویند کہ این در حدیث ضعیف ست اما حدیث موضوع عمل بان جائز نباشد و روایت آن حرام ست اگرچہ موافق قواعد بود مگر مقرون بہ بیان وضع و شک نیست کہ حکم بوضع ظنی ست و توقع قطع در ینباب از قبیل خرط قتاد ست و اعتماد و تعدیل بر حکم

Marfat.com

8B

ازین هم هر سال که وقت رسیدن گل قریب شدی معروف کرخی که بهار عالم طریقت بود رنجور شدی
و گفتی گل رسید باز مردمان بلهو مشغول خواهند شد شبی درویشی صاحب وقت در مسجدی نماز نمیگذارد
باران بباریدن گرفت دل او جانب مجره خانه مائل شد ناگوشه مسجدی آوازی شنید ای درویش بدین
نمازی که میگذاری ترا برما منت نیست هرچه در تو لطیف ست هر ساعت در خانه می فرستی و انچه کثیف
ست پیش ما می گذاری حکام احکام طریقت که جهان محکوم حکم ایشان ست چنین گویند کسی اگر محکوم
گریه باشد به که محکوم نفس خود باشد و لهذا یکی از سجاده نشینان هر جمعه که از خانقاه بیرون آمدی هر کرا
دیدی پرسیدی در مسجد کدام راه باید رفت روزی یکی با او گفت سالهاست که تو در مسجد میروی
راه نمیدانی گفت میدانم اما راهی که ما در و قدم نهاده ایم محکوم بودن بهتر از ان که حاکم بودن آری
خود را طفیل دیگران دانستن کاری ست بشنو بشنو وهب منبه میگوید کعب احبار در مسجد پس
صفها بایستادی او را پرسیدند درین زیرچه سری ست گفت من در توریت خوانده ام که در امت
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم مردان باشند که چون یکی از ایشان سر بسجده نهد سر از سجده نگیرد تا که حضرت
عزت هر که در پیش او باشد او را آمرزیده بود من نیز پس همه می ایستم باشد که بطفیل سجده سر او

کار من سره گردد قطعه	نخشبی در میان مبین خود را
همه کس در طفیل تو گردد	گر تو خود را طفیل کس دانی

قطره را چه سیل می خوانی
شیخ المشایخ عبد الله خفیف

قدس الله سره بیمار شد طبیبی بر سر وقت او رسید گفت ایها الشیخ ما العلة قال الوجود اذا زال
زالت العلة محمد واسع که جهان وسیع در چشم همت او تنگ تر از چشم مور نمودی گفت اگر گناه
را بوی بودی هیچکس پهلوی من تو ننشستی نشست خواجه ابو الحسن خرقانی گفتی قرب القرب
فینا نحن فیه بعد البعد عزیز من هر که با آب قریب تر او غریق تر و هر که با آتش نزدیک تر حریق تر چنین گویند که وقتی
جوانی بر در زبیده آمد و گفت من بر زبیده عاشق شده ام این خبر بزبیده رسانیدند زبیده او را
درون خواند و با او گفتن گرفت زینهار بار دیگر از مثل این سخن نگردی گفت نتوانم گزاشت گفت
دو هزار درم بستان گفت نتوانم همچنین تا ده هزار چون جوان نام ده هزار درم شنید راضی شد
زبیده چون این حال بدید فرمود تا او را گردن بزنند هذا جزاء من ادعی محبتنا و لم یکف بنا عما لنا
بشنو بشنو بزرگی بود او همه وقت چپ و راست تنگریستی وقتی در اشاط طواف کعبه بود یکی او را
آواز داد خواست تا جانب او بنگرد از هوا آوازی شنید من التفت منا الی غیرنا فلیس منا عزیز
من اگر هزار سال درین راه قدم زنی اگر در خاطر تو بگذرد که این را قبول بایستی هنوز تو مرد جاه طلب
باشی مرد راه طلب کسی که او دو بار را در راه بول بیرون آمده باشد او را با جاه چه کار بیچاره را ادعاء
مهین دعا رستون در وجود آورده اند ضعیف من ضعیف در آب من تراب مفلسی من مفلس

امه این شان و مهره لای این فن ست
و مهارت کلام نبوت و ملکه شناخت
آن و حکم ذوق و وجدان را باید
از تبیین و توضیح علت در بعضی
مواضع دخلی تمام ست و بعضی
قراین علامات وضع که ذکر کرده اند
مثل روایت شیعی غالی در فضائل
اهل بیت نبوت سلام الله
علیهم اجمعین بمنزع داعی در
ترویج مذهب ظنیات اند که قطع
بآنها ان راه نیست و کذب در
وقتی و صدق در وقت دیگر محتمل
ست و بعضی از نقاد چنانچه
ابن جوزی و امثال او در حکم
بوضع افراط و تعصب نیز راه داد
پس از طرفین مجال تنگ آمد
دو سبقی نیز پیدا کرد و اینها در مختلف
فیه رود اما در انچه علماء فن دانند
این شان تصریح کرده اند اما مرد واضح
بود و حجت مخالفت سنت رد است
خلاف آن یا مبنی است بر جهل
بحقیقت حال و عدم اطلاع
و وقوف برین اقوال چه علم و
اطلاع در امثال این امور لازم
طور کشف و ولایت نیست ما وجود
روایات و اسانید مبنی بر ظاهر چنانکه
گذشت هندی صریح ترازین
در قبول آن نخواهد بود و شکر معذور
تر از انست حقیقت حال صاحبان
طریق دو چیز و کل اقوال ایشان
اینست یا بتنی ست بر تعصب
در عقیدت مشایخ خود و عدم تعمق
در انقیاد باقوال علماء و اساطین
ایمه حدیث و فی الحقیقة متعصب
هر دو جانب گزشتار افراط و تفریط اند

Marfat.com

عاجز من عاجز متحیر من متحیر انگاه گریبان گرفته در معرکهٔ شجاعان آورده امر جانبی می کشد و حکم جانبی آمی
برادر اگر می خواهی این راه منزل رسانی زنهار خود را در میان نه بینی طائفه که از طاعت تو انگر بوده اند
خود را همه وقت مفلس تصور کرده اند طبقه که ایشان همه وقت مفلس بوده اند خود را چه گونه تو انگر کنند
ایها الطالب اگر طالب مردان راهی ایشان را در جامهٔ مطلب که صاحب صفهٔ خلت را چون
در پرنیان تنعیق نهادند برهنه کردند این چیست ابراهیم همه ایمان بود الا ایمان عریان بستنو بشنو چون ابراهیم
با آتش رسید آتش را چنان مسکین یافت که ابراهیم را بر آتش دل بسوخت هم از اینجاست که صاحب
لولاک لما خلقت الافلاک می فرماید در راه هیچکس چندان خار قهر نه یافتند که در راه ما آن نه بلا بود که
ابراهیم را در آتش انداختند و آن نه محنت بود که زکریا را پاره پاره کردند بلا و محنت اینست که بر سر ما نهادند
ما را بر اهل آسمان و زمین مقدم گردانیدند و معصیت ذریات آدم را بر دامن شفاعت ما بستند راه
بیراهان ما را می باید رفت عذر بجران ما را می باید خواست کار کاهلان ما را می باید کرد گاه ما را بر مسند
قاب قوسین او ادنی می نشانند و گاه ما را بر آستانه پرجای ابوجهل می فرستند و گاه ما را شاهد و مبشر
لقب می کنند و گاه ساحر و مجنون می خوانند گاه جبرئیل را بر کاه بداری ما می فرستند و گاه بی عهد نامه در
که نمی گذارند گاه خزائن ملکوت بدر حجره ما می آرند و گاه برای قدری جو بدر ابو شحمه می فرستند و گاه در خیبر
بدست چاکری از چاکران ما می کشایند و گاه دندان ما بسنگ ناگردیدگان می شکنند تا جهانیان بدانند
که راه ما راهی ست پر بلا اگر سر آن داری پای از سر کن و اگر نه زحمت خود از بن راه یکسو نه این راه بپای
معتاد قطع تو ان کرد بشر حافی که سلطان سر و پا برهنه بود می گوید مرا هیچکس تا زیانه سخت تر از دختر
حسن بصری نزد رابعه رفتم و در بزدم دختری آواز داد بر در کیست گفتم بشر حافی گفت
ای خواجه هم از این راه در بازار رو و نعلین نجر و در پای کن تا بار دیگر خود را بشر حافی نخوانی اگر گویند
فردا بعد از سعادت وجوه یومئذ ناظرة الی ربها ناظره عاشقانه از مشاهده باز گردند و یا ایشان را باز گردانند
اگر باز گردند ملامت باشد و اگر باز گردانند بخلی بود جواب آنست که ایشان را نه باز گردانند و نه ایشان باز گردند اما جمال
می نگرند و می آویزند و در جلال می بینند و می پرهیزند بشنو و بشنو بهشت بهشت بآدم دادند در روز
از و بگریخت اما ذره از عشق بدو نمودند ابدالآباد در آویخت آری زلت آدم از مشغولی عشق بود و

گناه ابلیس از فراغ خاطر قطعه	غم دل جز چراغ دل نه بود
دل فارغ نشان بیکاری ست	عاشقان را فراغ دل نبود

ترا ابلیس را دشمن داری گفت نی گفتند چرا گفت من دوست چنان مشغولم که از دشمن یاد نمی آید بزرگی
را پرسید مونیا بچه ماند گفت دنیا کمتر از انست که او را مانندی باشد شخصی بر در و مائی رفت و گفت
چند روز با تو باشم گفت چون من نخواهم بود با که خواهی بود گفت با خداوند گفت بدین چنین پندار

نصیحت انیست کاز متقشفه فقها
و جهلهٔ صوفیه کرانه گیری و براه وسط
روی سلامت درین طریق ست
باقی محل خوف و خطرست
دیگر تو دانی والله اعلم

الرسالة الحادیة عشر تطریب
الالحان لمناصحة الخلان

للا الا الله محمد رسول الله

روزی این حقیر با جمعی از صحبت
کار ارباب فراست و کیاست تحریر دند
نشسته بود سخن در ذکر رئیس
ابوعلی بن سینا و شیخ ابوسعید
ابوالخیر قدس الله سره افتاد و بهم
نوشتن شیخ ابوسعید بجانب ابوعلی و طلب
کردن شناخت ما را از وی چون
عبارت مکتوب عربی بود آنکه نبده
صحاب بر داشارت کرد مرا تا جمع
کنم آن مکتوب ما بین اصل و خلاصه
و زبده آن را بعبارت فارسی
نوشتم و پیشتر از شروع در شرح
چند زیادت بر مضمون مکتوب
نیز آوردم مناسب مقام و
بالله التوفیق شیخ ابوسعید بن
ابوالخیر کرا در اسلطان اولیا
و برهان اصفیا گفتندی نامه
نخواجه رئیس ابوعلی بن سینا
نوشته و از وی درخواسته که کدام
طریق ست که سالک را بکوی
معرفت برد و در دل عارف نور
حقیقت پدید آرد و آئینهٔ دل
او را تجلیه و تصقیل دهد و از زنگ
کدورت ماسوی پاک گرداند
و ما تا که صورت این حال در ابتدا
کار و آغاز طلب شیخ بوده باشد

Marfat.com

بلکه مقصود امتحان و اختبار حال
وی بود و الله اعلم بالا اینهمه شک
نیست که ناشی از صدق طلب
و کمال تعطش بقرب حق و حرص
تفحص و تتبع طرق وصول بجناب
اوست عزوجل و تعالی چه با اتفاق
ارباب طریقت مراتب قرب الهی
و درجات معرفت وی سبحانه
غیر متناهی ست ولیکن مرد عاقل
باید که بیندیشد که چون آنکس
که سلطان صفیا باشد طریق
هدایت از وی پرسد و از حکمت
مستغنی نباشد پس حکمت مرتبه
علیا و درجه قصوی بود و در حقیقت
همچنین ست زیرا که حکمت که
عبارت ست از تحصیل کمال
نفس در علم و عمل و تشبه بجناب
قدس واجب الوجود انسان
را ورای آن کمالی متصور نیست
و آن در حقیقت شرح و بیان شریعت
ست تا آنچه شرع بر طریق جمله و
علم کلی بوده باشد بحکمت تفصیل
و بیان آن بکنند و منقول
بمعقول روشن گردانند و نظر
بکمال حکمت معنی باطن شریعت
است و شریعت صورت ظاهر
حکمت مثلا آنچه در شرع خبر
بوجود آن داده اند از لوح و قلم
و بهشت و دوزخ و صراط و میزان
و امثال آن و اثبات صورت
و اضافت بشکل بیان کرده
حکمت بیان معانی و اثبات
حقایق آن بکند و آن معانی
که از انها بد نها تعبیر کنند بیان
نماید زیرا که بمحض عقل جز ادراک

که من نه ام همین ساعت باخدا باش و وقتی شخصی دنیا داری از خانه درویشی آب خواسته آبی ناخوش
و گرم بدو دادند گفت این آب بغایت گرم و ناخوش ست درویش گفت ای خواجه ما اهل زندانیم
و اهل زندان هرگز آب خوش نخورند آری یحیی معاذ را بعد از فوت در خواب دیدند گفتند در عالم بالا
با تو چه کردند گفت چون رفتم پرسیدند که از دنیا چه آوردی گفتم از زندان میرسم از زندان چه توان آورد
اگر مرا چیزی بودی هفتاد سال در زندان نمی ماندیم وقتی طائفه مریدان پیری را پرسیدند بکدام
طریق در آئیم که بخدمت خداوند برسیم گفت بکدام طریق در آمدید که شما را راه ندادند گفته اند مروت کسی
دارد که از سیمرغان نزد بزرگی گوید امامات الفضیل ذهب الحزن من الارض یکی از پیران طریقت گوید
ده سال آب گرم گریستم و ده سال خون اکنون ده سال ست که می خندم شبلی را بعد از فوت در
خواب دیدند پرسیدند که از سوال منکر و نکیر چه گونه خلاصی یافتی گفت اگر شما در انجامی بودید
که ایشان از پیش من چه طور بر آمدند از من پرسیدند که بگو خدای تو کیست گفتم خدائی من کسی ست که
شما را با همه ملائکه پیش پدر من سجده فرمود و من آن ساعت در صلب پدر خویش با همه برادران شما
را می دیدم گفتند ما را از پیش او بدر باید رفت که ما سوال ازوی کنیم و او جواب جمله ذریات آدم میدهد
حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم چون فرمود لی مع الله وقت لا یسعنی فیه ملک مقرب جبریل خاطر
شکسته شد فرمود خاطر جمع دار و لا نبی مرسل هم خود را خواست بشنو بشنو چون کمانکش قاب قوسین
او ادنی از ان عالم باز گشت جبریل پرسید یا محمد از ان عالم که می آئی چه دیدی فرمود ای برادر چه
جای این سوال ست که محمد هم از محمدی پرسد که چه دیدی علم من علمه فهم من فهمه خواجه علی سیاح فرمود
مرا جز این تمنای نیست که کسی سخن حق گوید من بشنوم یا من بگویم کسی بشنود وقتی جنید بصری را پرسید
شما را چه می خوانید گفت دشمن خدا گفت خود را چه می خوانید گفت دوست خدا جنید گفت
زنهار هم بنام مجرد غره نشوی که دی در خانه من پسری زاد او را خالد نام نهادم و خالد جاودان باشد
و او اول روز مرد تو انگر آن را از تو انگری چهار چیز رسد رنج تن و مشغولی دل و نقصان دین و حساب
قیامت و درویشان را از درویشی چهار چیز رسد آسایش تن و فراغت دل و سلامت دین و رستگاری
قیامت آی درویش یک روز از بامداد تا شب با نفس خود جنگ کن ببین تا چه ظاهر خواهد شد
مردانند که با نفس خود جنگی کنند که از اصلحی نبود عزیز من کسیکه با نفس خود دائم احتساب کند از وهمه دعوی
بود و همه معنی باز نشناسد و وقتی بقالی بایزید را گفت که میزان آسمان پاسنگ تو از وی اوشایستی یکی را دید
بر شیر سوار شده و از مار تازیانه ساخته گفت این همه سهل ست کار آنست که یکی در میان دو بلا
ترازو بنشیند و برای حق کار کند ابراهیم ادهم رحمة الله علیه بارها گفتی ما در طلب فقیر بیرون آمدیم
خود تو انگری پیش ما آمد وقتی یکی می گفت چنین دانم که همه دنیا خراب بسمت اگر آبادان بودی

آخر یکی مرا از انچه می کنم مانع شدی و گفتی که این چه می کنی آبادانی دنیا از مردان دین باشد چون مردان دین کم شدند گوئی دنیا خراب گشت خواجه جنید را در خواب دیدند گفتند کار خود را کجا رسانیدی گفت کار عقبی ازان دشوار تر ست که ما در دنیا گمان می بردیم شنبه شنبه یکی از صلحی خواست تا در بازار رود و چیزی بخرد و بیاری در خانه وزن کرد چون آن را در بازار برکشید کمتر ازان آمد که در خانه وزن کرده بود گریه دران صالح افتاد گفتند چرا می گریی گفت امروز حکایت خانه در بازار ست نمی آید فردا حکایت دنیا در آخرت چه گونه راست خواهد آمد رحمة الله علیه ـ

خواجه ضیاء الدین سنامی

در دیانت و تقوی مقتدای وقت بود و بر پایهٔ شریعت بغایت قدم راسخ داشت معاصر شیخ نظام الدین اولیا بود و دائم بشیخ از جهت سماع احتساب کردی و شیخ باوی جوابها بمعذرت و التیاد پیش نیامدی و در تعظیم مولانا دقیقه نامرعی نگذاشتی آورا کتابیست مسمی بنصاب الاحتساب حاوی بر دقائق و آداب احتساب انواع بدیع و احکام سنت نقل ست که شیخ نظام الدین اولیا در مرض موت مولانا ضیاء الدین بعیادت رفت مولانا دستارچه خود را بپای انداز شیخ انداخت شیخ دستارچه برچید و بر چشم نهاد و چون پیش مولانا بنشست مولانا باوی چشم و چاز کرد و چون برخاست و بیرون آمد آواز فوت مولانا بر خاست شیخ میگریست و تاسف میکرد که یک ذات بود حامی شریعت حیف که آن نیز نماند رحمة الله علیهما

مولانا جلال الدین اودهی

بزهد و ورع و ترک و تجرید و عزلت موصوف بود و به نزدیک همه معظم و مکرم بود وقتی جماعهٔ از یاران شیخ نظام الدین اولیا قدس سره بسبب آنکه بمطالعه و بحث عمرها عادت کرده بود ند خواستند که تعلم کنند مولانا جلال الدین را بران داشتند که بخدمت شیخ عرضه کند و درین باب رخصت خواهد چون عرضه کرد شیخ دانست که این سوال همه است که حاضران فرمود من چه کنم مرا از ایشان مطلوبی دیگر است و ایشان همچو پیاز پوست در پوست اند رحمة الله علیه

خواجه مؤید الدین کرئی

در اوائل بکار دنیا مشغول بود و ملک و ملکزاده را یار کرده بود در انچه سلطان علاؤ الدین در عهد امیری اقطاع کرده و داشت این بزرگ پیش او کارهای شگرف کردی و در آخر بسعادت ارادت شیخ نظام الدین اولیا قدس سره مشرف شد و باختیار از سر دنیا برخاست چون سلطان علاؤ الدین

مجرد معانی متصور نباشد بی وحی آسمانی و اخبار الهی اطلاع برصور ممکن نه چون حکمت تفصیل و تحقیق شریعت بود قول خداوند تعالی راست آمد که وَمَنْ یُؤْتَ الْحِکْمَةَ فَقَدْ اُوْتِیَ خَیْرًا کَثِیْرًا و باید دانست الا اولوا الالباب اما انچه از فلسفیات در کتب و رسائل مواد و ادات و وسائل جدال و نزاع اند مذکور و مسطور ست و بشکوک و شبهات و اهیه قصد اثبات و تائید آن نموده و هر نادانی که آمده بعلت تشدق لسانی و قوت بیانی که داشت چیزی بران افزوده تا رفته رفته حاصل آن جز قیل و قال و تآل آن جز نکال و وبال نیامده جاهلا و کلا که عنوان حکمت آثر اشاعل بود و اطلاق اسم حکیم بر اهل آن جائز نباشد امام فخر رازی که رئیس متکلمین و مقدم و پیشوای مناظرین ست در شکایت این حال می گوید ؎ و لم نستفد من بحثنا طول عمرنا ؎ سوی ان جمعنا فیه ما قیل او قالوا ؎ و هر کس که دست تمسک بانها زد و خلوص کرد سر انجام کار او جز تشائیک در دین و انکار نبوت و ولایت که مستلزم و مستتبع سوء خاتمت و خسران آخرت است نبود مگر انکس که حفظ و عصمت الهی نگاهبان حال و پاسبان وقت او بود و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم ؎ حکمت یونانیان پیغام نفس ست و باد ؎ حکمت ایمانیان فرموده پیغمبر ست

Marfat.com

بر سریر سلطنت مستقر یافت خواجہ مویدالدین را یاد کرد چون شنید کہ تارک دنیا شدہ و سر بر آستانۂ شیخ نظام الدین نہادہ است بر شیخ گفتہ فرستاد کہ مخدوم خواجہ مؤیدالدین را رخصت فرماید تا کارے از پیش ما بگیرد شیخ جواب گفت کہ او را کار دیگر پیش آمدہ است در استعداد آن کار ست این سخن بر حاجب سلطان علاؤالدین گران آمد و گفت مخدوم شما ہمہ را می خواہید کہ ہمچو خود کنید فرمود ہمچو خود چہ باشد بہتر از خودی خواہیم چون بادشاہ این سخن شنید دست از و بداشت قبر او در پایان روضۂ شیخ نظام الدین اولیاست رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ نظام الدین شیرازی رحمۃ اللہ علیہ

ظاہر و باطن او با وصاف سنیہ و صفات علیہ آراستہ بود و راہ و روش تصوف نیکو دانستی و غایت شیفتگی بسماع داشت و در تقریر سخن و توجیہ آن ممتاز بود و بزیارت حرمین شریفین مستسعد شدہ و میان یاران اعلاے شیخ نظام الدین اولیا بغایت متمکن و مبجل بود بنظر خاص شیخ ملحوظ و محفوظ قبر او در ون شہر دہلی سلطان علاؤالدین ست سکونت او ہم آنجا بود ہم در جوار خانۂ خود مدفون گشت رح

خواجہ شمس الدین دھاری

در مبدأ حال بعمل دیوان مشغول بود و بعد ازان توبہ کرد و مرید شیخ نظام الدین اولیا شد و از ملفوظات شیخ کتابی نوشت روزی التماس کرد کہ اگر فرمان باشد بہمت آینده در روزنده کلبہ عمارت کرده آید فرمود این کار کم از ان کار نیست کہ از ان بیرون آمدۂ قبر او در ظفر آباد ست رحمۃ اللہ تعالی علیہ۔

خواجہ احمد بدایونی

مجرد بود و طریقہ ابدال داشت و در سماع بیقرار بود صاحب سیر الاولیای گوید کہ روزی ازین بزرگ سوال کردم کہ خوش می باشید فرمود خوشی در آنست کہ پنج وقت نماز بجماعت دریابم رحمۃ اللہ تعالی علیہ

مولانا حمید

شاعر قلندر جامع کتاب خیر المجالس مرید شیخ نظام الحق والدین ست گاہی ہمراہ پدر در خدمت شیخ میرسید و بحضور مجلس شریفش مشرف می شد و در صحبت بعضے خلفار شیخ انچہ مقتضے قابلیت و استعداد او باشد استفادہ کرد اگرچہ شعر او نہ ازان قبیل ست کہ او را تو ان بوی یاد کرد و لیکن باین نام مشہور شدہ و بیشتر شہرت او باسم حمید قلندر ست اول در خدمت مولانا برہان الدین غریب بود

اکنون ترجمہ مکتوبی کہ شیخ ابوسعید ابوالخیر بخواجہ ابوعلی سینا نوشتہ و ما نیز نوشتہ ایم ست ایہا العالم حق تعالی ترا انچہ باید و سزاوار صلاح ظاہر و باطن توفیق دہاد و ہر چہ مطلوب تست از سعادت آخرت روزی کناد بدانکہ راہ راست جز یکی نیست و من این راہ را بیقین دانستہ ام و خس و خاشاک شک و شبہ از طریق یافت آن رفتہ و لیکن دادیہای ظنون ہم از طریق واحد منشعب گردد و سالک راہ اگرچہ بدان در شک نیفتد و لیکن بی تحیر و تذبذب نبود و من از ہر کس طلب طریقی کہ بدان سلوک کردہ می نیایم تا بدانم کہ کدام راہ رفتہ کہ بمقصود رسیدہ است و حال مقصود حقیقی دیدہ باید آنکہ شاید حق سبحانہ تعالی بوساطت تحقیق و بصدق تصدیق او حقیقت حال را و انماید و ابواب مقصود بر روی دل بگشاید و تو ای عالم کہ بوقوف بر علم رسوم توفیق یافتہ و بدا کرہا این طریق موسوم گشتہ چیا فتہ ایگو و تا کجا رسیدہ بیان کن تا بدانکہ تذبذب و تردد لازم بدایت حال ترہب و تعرف ست اول طالبان طریق را دشوار طالب کنند بعد ازان بمقام جمعیت و سر وطن اطمینان لقش رسانند و ہر کہ طریقہ زہد و انزوا کہ خلاصہ معنی رہبانیت ست سلوک نمود بشک بمنزل مقصود نرسید و حصول این

Marfat.com

وجلد از ملفوظات او جمع آورده بعد ازان در ملازمت شیخ نصیر الدین محمود افتاد و از ملفوظات او نیز جمع نمود و آن را خیر المجالس نام کرد ابتدائی تالیف آن در سنه خمس وخمسین وسبعمائة بود و اتمام آن در ست وخمسین در آنجا میگوید که روزی خواجه فرمودند ما ترا قلندر گوئیم یا صوفی قلندر چه گونه گوئیم تو مردی متعلمی بنده عرضه داشت کرد وقتی بخدمت شیخ نظام الدین اولیا قدس سره مائده فراز کرده بودند و خدمت شیخ افطار کرده در عین طعام خوردن یک قرص بشکست نیمی پیش خود نهاد و نیمی پیش بنده نهاد بنده آن را بستد و در آستین کرد چون از پیش خدمت شیخ بیرون آمد قلندران در آمدند و گفتند شیخ زاده ما را چیزی بده من گفتم بر من چیست قلندران کشف کردند و گفتند نیمی قرص که از شیخ یافته ما را بده بنده کودک بود حیران ماند که ایشان چه دانند آنجا کسی از ایشان حاضر نبود ضرورت شد آن نیمی قرص را از آستین کشیدم و بدیشان دادم قلندران هم آنجا در دهلیز خانه که نزدیک مسجد کیلوکهری بود بنشستند و آن نیم قرص پاره پاره کردند و همه بخوردند درین میان والد بنده از پیش خدمت شیخ بیرون آمد گفت قرص چه کردی گفتم قلندران را دادم والد بر من نظر تیز کرد و تاسف خورد گفت چرا ادبی نعمتی بود همچنان شوریده پای پس بخدمت شیخ باز رفت خدمت شیخ حال دریافت هم از انجا آغاز کرد و فرمود مولانا تاج الدین خاطر جمع دار این پسر قلندر خواهد شد آنگاه خاطر والد بیارامید اکنون چون خدمت شیخ قلندر گفته است مخدوم نیز قلندر گوید چون خدمت خواجه ذکره الله بالخیر آن حکایت شنیدند فرمودند که تو مرید خدمت شیخی من نمیدانستم با کنار گیریم بنده نزدیک رفت و خواجه بمرحمت کنار گرفت برکتها بسیار بود والحمد لله رب العالمین مجلس نهم سعادت قدمبوس میسر شد خدمت خواجه ذکره الله بالخیر دران وقت حالی داشت فرمود چه می نویسی بعده فرمود درین معنی چیزی بگو گفتم صوفی و گهی قلندر چه حیث بند یک مصراع گفت اینست

مصراع | گاه صوفی و گه قلندر چه حیث

فرمود دوم بگو گفتم

مصراع | چون قلندر شدی قلندر باش

باز مانی تفکر کرد فرمود چه می نویسی باد فرمود مراقبه وقت ست که تذکیر بگویم و ترا چه وقت ست که قلندر شوی و بمدن خدای عزوجل مشغول شوی برو گوشه گیر صورت آن مرد که تو برگزیده اوزانهایی بود که او را ریش نیز گران آمد ترا شید و در کوئی رفت و مستقبل قبله چشم سوی آسمان کشاده متحیر بنشست

سه | او در عشق چه جای خانه دار ست

مجنون شود کوه گیرد و بخورد و شش

بنده را این سخن در گرفت اما عرضه داشت کردم که آن نیستم و لیکن این قدر کمالیت دارم که خود را میان خلق میدارم و لباسی می پوشم و در تعلم کوشش می نمایم خواجه تفکری فرمودند سر برآوردند و آهی برکشیدند و آب از چشم روان شد فرمودند که اگر فرمان شیخ نبودی که شهر می باید بود و جفا و خطای خلق می باید کشید کجا من و کجا شهر بودی من در بیابانی در کوهی و دشتی برگزیدمی بار دیگر این بیت بر زبان مبارک راند بیت

در عشق چه جای خانه دار ست

نسبت اگر ورزش کنند نمایند بسی آسانست دانگریم در حساب عقل در مانند بغایت دشوار و الله ولی التوفیق و الهادیة التحقیق حقیق خواجه ابو علی سینا در جواب نامه شیخ ابو سعید ابو الخیر نامه می نویسد که خلاصه مضمون و فصل معنی آن بطریق ترجمه اینست کتاب شیخ از اصول کمال الطاف الهی و سیوغ انعم نامتناهی باو تعالی بروی وصول هدایت و حسن تیسیر و توفیق استمساک بعروة وثقی و اعتصام بحبل متین خبر رسید بداد روی باعلیٰ اقبال و داعیه تقرب درگاه عزت و تولیه و توجه بوجه باقی او عز اسمه آسوده در سلوک طریق معرفت و ستیاری عنایت در توفیق هدایت و بر افشاندن غبار تعلقات خرابه دنیا اقدامن همت ما اهتمام بر تمشیت خاطر مقدسات نفس و تثبیت مفهوم میگردد و در وصول مامنت کمتو بیت عزیز ترین تحایا که بوصول گردد و مسرت افزاترین چیزیکه وارد بابد و سعد ترین کوکبی که از آسمان عزت طالع نماید و بزرگترین مهماتی که از دیار اخلاص در آید خوانم و فصلی در تبیین مبانی و تصویر معانی او حدیر کردم و در تحقیق و تقریر آن تکرر نمودم آغاز بحمد و ثنای واهب عقل و معین الوجود کرد و واهب عقل و معین عدل ست کردم و بشکر گزاری بر آلاء و نداء و بی متهای وی زبان کشادم بدرای تر و توفیق

Marfat.com

مجنون شود و کوه گیرد و بخرد و ش

بنده را این سخن در گرفت بیرون آمدم ندانستم چه کنم لختی در دل کردم که در مقام خواجه خضر بروم مشغول شوم موضع باز هت و مقامی خوش ست کنار آب و درویشان دران مقام خواجه خضر را دی یابند باز در خاطر آمد که نماز جمعه دشوار باشد در کیلوکهری بروم وطن مالوف و کنار آب ست پدر این ضعیف مولانا تاج الدین همانجاست و زیارت خدمت شیخ قدس سره نزدیک ست باز با خود گفتم که این همه نموداست کجا روم هم در شهر خواهم بود فوائد شیخ الاسلام شیخ نصیر الدین محمود آغاز کرده ام اگرچه تمامی حاوی نتوانم شد الا انچه در فهم می گنجد باری در قلم آرم تا بکاری باشد و در خاطر می گذشت که بعد ازین خدمت خواجه سلمه الله فائده نخواهد فرمود بعد از چهار روز احرام خدمت گرفتم فوائد بسیار فرمود بلکه گذشته نیز اعادت کرد الحمد لله رب العالمین مجلس هیزدهم سعادت قدمبوسی شد بنده عرضه داشت کرد که درین شهر خاطر بنده بهیچ چیز نیست مگر بر روضه متبرکه خدمت شیخ بعده سعادت مجالست خدمت خواجه فرمود تا راه نروند بمنزل نرسند اگر کسی خواهد نشسته باشد و بمنزل برسد نتواند مجاهده شرط ست والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا بعده فرمود حاصل از مجاهده چیست حاصل بمجاهده صرف القلب من الالتفات الی غیر الله الاستغراق فی طاعة الله یعنی حاصل مجاهده گردانیدن دلست از غیر خدا بسوی استغراق در طاعت خدا بعده فرمود این سر لا اله الا الله است صرف القلب من غیر الله این نفی ست و الاستغراق فی طاعة الله اثبات بنده عرضه داشت کرد که خواجه این بنده اندکی مشغولی دارد اما دوام صوم اصلا ممکن نیست هوائی شهر دهلی در تابستان معلوم ست آتش می بارد زمان زمان تشنگی اثر می کند فرمود درویش اگر صوم نمی تواند داشت تقلیل طعام کن بعده فرمود کجا مشغول می شوی در خانه یا جائی دیگر بنده عرضه داشت کرد که در خانه با آنکه مزاحمت ست و غلبه بسیار بنده را مانع نیست و اگر دل گرفته می شود در باغی و صحرای زیر درختی میروم چنانکه من روی کسی نه بینم و کسی روی من نه بیند فرمود دوات و قلم و کاغذ برابر می بری و در شعر و غزل گفتن مشغول می شوی این مشغولی نمی گوئیم مشغولی می باید که باحق باشد بنده عرضه داشت کرد آری این هم هست خواجه از کشف می فرماید اگر نکته یاد آید بنویسم باز خود را فراهم آرم فرمود اگر فراهم می توانی آورد نیکوست زیرا که هیچ حجابی و مانعی بتر از شعر گفتن نیست مجلس سی و هشتم سعادت قدمبوس نصیب شده ماه رمضان بود خادمان خواستند که دست بشویانند قلندری حاضر بود از جمع برخاست و رفتن گرفت خدمت خواجه ذکره الله بالخیر سخن بلند کرد و گفت درویش قلندر چرا میروی قلندر نشست همچنان تیز بیرون رفت خواجه خادمان را فرمود تا او را بازگردانیدند خادمان برسند او نزدیک در بیرونی رسیده بود خادمان دست گرفتند و معذرت کردند باز آوردند دران محل که نشسته بود او را نشست بالای دست بنده آمده بنشست خدمت خواجه ذکره الله بالخیر حکایت فرمود

وزیادت هدایت و نهایت درایت او دست بما آورد حق سبحانه و تعالی قدم صدق او را بر جادهٔ طریقت ثابت دارد و از التفات بماسوی که موجب زلت قدم بود عصمت بخشد خدائی که راه نماینده بیچارها و آسان کننده کارهاست بدبیر امور بعلم اوست و تقدیر کائنات بحکم او یک ذره در آسمان و زمین از حیطهٔ علم او خارج نیست و بسط حرکت و قبض سکون از قبضهٔ قدرت وی بیرون نه وجود خیر برضا و امر اوست و وقوع شر بقضا و قدر او تمامت حوادث نادره از جناب اوست و کل امور راجع بدو امر او یکی ست و شئونات او کثیر و ما امره الا واحدة کلمح بالبصر و هر امر مشعب و متفرع او در هر حادث مستند و منتهی باو اینچنین ست مقتضای امر ملکوت و موجب سر جبروت و این امر نیست بس عظیم و سر نیست بس شگرف حالست آنکه دانست آنکه نتوانست سعید و بدبخت آنکه نتوانست سعید سعید ازلی ست و شقی خلقی لم یزلی هیچکس را طاقت نه که پرسد چرا کرد و مجال نه که گوید چه می کند لا یسئل عما یفعل و هم بیاکون خوشوقت سعادتمندی که سابقه ازلیش بزمرهٔ سعدا کشیده و جاذبهٔ عنایت لم یزلیش از رتبهٔ اشقیا برآورده و خنک نیکبختی که توفیق سودا را آخرت یافت و بر اس المال فانی متاع باقی بدست آورد عجب از عاقلی

که روزی قلندری در خانقاه شیخ فرید الدین قدس سره در آمد خدمت شیخ درون حجره مشغول بود و چون خدمت شیخ درون حجره رفتی و در میداد ند کسی را محل و مدخل نبودی قلندر در آمد بر گلیم سجاده شیخ بنشست شیخ بدر الدین اسحاق خادم بود او ادب نگاه داشت و چیزی نگفت قدری طعام بیاورد پیش قلندر نهاد قلندر گفت شیخ را بینم بعده طعام بخورم گفت شیخ درون مشغول ست آنجا کسی را محل نیست تو این طعام بخور بعد پیش شیخ خواهم برد قلندر دست در طعام زد بعده آن گیاه که قلندران بخورند از نان بکشید و در لگدی خمیر کردن گرفت چنانکه سر شک آن بر سجاده شیخ میرسید بدر الدین اسحاق پیشتر شده گفت پس باشد قلندر بشوید و لگدمال برداشت تا بدر الدین اسحاق را بزند خدمت شیخ از درون بدو دید بیامد و دست قلندر گرفت و گفت قلندر بمن بخش قلندر گفت درویشان دست بر ندارند و چون بردارند فرود نه آرند شیخ فرمود برین دیوار بزن قلندر لگدمال بر دیوار زد دیوار بیفتاد بعده فرمود میان هر عامی خاصی هست و این حکایت فرمود که در ایچه شیخ الاسلام شیخ بهاؤ الدین زکریا رحمه الله از بغداد از خدمت شیخ اشیوخ باز گشته بود در منزلی فرود آمد در ان منزل سرای نبود در مسجد فرود آمد قلندران نیز در آمدند چون شب شد شیخ مشغول شد قلندری را دید که از سر تا پا علو نور گرفته بود شیخ نزدیک آن قلندر رفت و گفت ای مرد خدای تو میان ایشان چه کنی قلندر گفت زکریا تا بدانی که میان هر عامی خاصی هست که آن عام را بدان خاص نبخشند بعده فرمودند آنکه این سکه قلندری پیدا کرد او مفتی بود شیخ جمال ساوجی او را کتاب خانه روان گفتندی هر گرافتوی مشکل شدی بر و آمدی و جواب دادی و هرگز بکتاب رجوع نکردی و در ان وقت بزرگی بود نام او نگفتند در جمع او آهن پوشان در آمدند و آهن پوشان را لباس و خرقه نباشد همان آهن پوشند و پاره گلیم در ته بندند تا فوته باشد و ایشان را هیچ چیز دنیا وی نباشد چون ایشان از جمع آن بزرگ باز گشتند آن بزرگ فرمود که چه سکه آزاد دارند ایشان و شیخ جمال الدین ساوجی در ان جمع حاضر بود گفت مرد آنگاه باشیم که سکه بر ادین پیدا کنیم تا آن چه وقت بود که این سخن بر زبان آن بزرگ رفت چون برخاست او را حالی پیدا شد تجریدی کرد تا چنان شد که ریش هم او را گران شد بتراشید و پلاسی در پوشید و در گوری در آمد و مستقبل قبله متحیر و دل و چشم سوی هوا داشته بنشست آن بزرگ را گفتند که مولانا جمال الدین ساوجی را این چنین حالی پیدا شد که ریش بتراشید و در گوری نشسته است آن بزرگ با جمع خود بیامد او را در گور دهن فراز کرده روی سوی آسمان داشته و مبهوت مانده دید فرمود تا ارزیز بگداختند و در حلق او ریختند سبحان الله گوئی آبی سرد بوده و انشمندان این بحث بر و آمدند و در ان وقت شیخ جمال الدین ساوجی چیزی بخود آمده بود و انشمندان گفتند که خلاف شرع کرده و ریش تراشیده گفت ریش می طلبید سر درون خرقه کرد و باز بر آورد خدمت خواجه اشارت بجانب سینه کردند فرمود این قدر ریش سفید دیدند بعده همه خلق باز گشتند قلندر ماند و خدمت خواجه ذکره الله بالخیر والحمد لله رب العالمین۔

شیخ حسام الدین رح

که دل از ین سرا چه امید دیم بر دارد
دیافت و نایافت ورد و قبول و
رنج و راحت و غم و شادی او را برابر
ننگ و انکار و استیفار شهوات دنیا جز
حرص و شهوت نیفزاید و استمتاع
لذات او سیری نبخشد نیل مطلوب
او خیال و وصل محبوب او محال
کمالش با زوال ملازم و زوالش
در همه احوال لازم للش در غایت
رذالت و لذتش در نهایت خباثت
صحت او تمام بیماری و محبت او
عین گرفتاری آنچه او را در دنیا سلامت
شمرند حاجت مندی ست بسد
جوع و پوشیدن عورت و آن قطره
چند کر از تو جدا گردد در وقت مجامعت
که تو آن را لذت انگاری و در اس
جمیع لذات شماری این همه از
روح تو جدا گردد و بایه حیات تر با
هوا دهد و الله مشغول بدنیا نیست
مگر مغلوب مغبون و متصرف در دے
نے مگر مخبط مجنون گرفتار حرکات
شتی و اسیر حاجات گوناگون مشقت
الحال متوزع البال دست خوش
بیم و امید پائمال رنج و راحت
کجاست عاقلی که از اختلاط خلق
تجرد گزیند و از صحبت اغیار بخلوتخانه
تفرد نشیند و از پریشانی روے
باصلاح آرد و از تذبذب و تردد همت
بر تهذب و توحد گمارد و عمر رفته را تلافی
کند و عشق کهنه را نو گرداند از ملاحظه
حدوث بطالعه ازل و زوال رود و از
ممارست فنا بملاحظه ابد الاباد کشد
تا بجای رود که آنجا همه لذت و
کمال در کمال ست آنجا سلسالی
ست که هر چند سیراب تر شوی

Marfat.com

پسر خورد حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین ست چنین گویند که او غائب شد و بصحبت ابدال پیوست قدس سره

شیخ حسام الدین سوختہ رح

پسر شیخ فخر الدین بن شیخ الاسلام معین الدین سنجری ست سوختہ آتش محبت و دوختہ ناوک مودت بود با شیخ نظام الدین اولیا صحبت داشت مدفن او در قصبہ سانبھر طرف غروب بر سر راہ اجمیر افتادہ است و او را پدر او بنام برادر مفقود حسام الدین بن خواجہ معین الدین نام نہادہ و حضرت خواجہ بزرگ او را حقیقت بود یکی منکوحہ دختر سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین خنگ سوار کہ بر بالای قلعہ اجمیر آسودہ است نام او بی بی عصمت و دیگر بملک یمین ست و نام او امۃ اللہ و آنچنان بود کہ حضرت خواجہ بکبر سن رسیدہ بود و ہنوز متاہل نشدہ شبی حضرت مصطفی را صلی اللہ علیہ وسلم در خواب دید کہ میفرماید کہ معین الدین تو معین دین منی سنتی از سنتہای من ترک کردہ اتفاقاً ہمان شب حاکم قلعہ نبیلی ملک خطاب نام بر سر کافران آن حدود تاختہ بود و دختری از دختران راجہای آن دیار بدست او افتادہ ملک خطاب مرید حضرت خواجہ بود آن دختر را بخدمت وی گزرانید و خواجہ او را قبول کرد کذا فی تاریخ بلاد جانی و ایضاً سید وجیہ الدین مشہدی دختری داشت بکمال عفت آراستہ و پیرایہ عصمت پیراستہ و این دختر بحد بلوغ رسیدہ بود و موقوف بوجود کفو بود ناگاہ بشبے امام جعفر صادق را رضی اللہ عنہ بخواب دید کہ میفرماید کہ فرزندم وجیہ الدین اشارت حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم بر بن ست کہ این دختر را بخواجہ معین الدین حسن سنجری بسپاری و در حبالہ او در آری سید وجیہ الدین مذکور از پیوستگان حضرت خواجہ بود این واقعہ را بدو باز نمود خواجہ فرمود با وجیہ الدین عمر من در آخر رسیدہ است لیکن چون فرمان پیغمبر ست از قبول آن چارہ نیست و آخر ہر یکی ازین دو خاتون اولاد شد بی جمال حافظ از آن دختر را جاست نہ دختر را چنانکہ در عوام مشہور ست و قبر بی بی جمال در پایان حضرت خواجہ است و جنب شریعت او شیخ رضی ست و نظیرہ او در یکی از نصبات ناگور است بالای حوض کہ آن را مندلائی گویند و از بی بی جمال دو پسر شدہ بود کہ ہر دو در ہنگام طفولیت از جہان رفتند و حضرت خواجہ را سہ پسر اند شیخ ابو سعید و شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین شیخ ابو سعید از دختر سید وجیہ الدین ست و در شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین اختلاف ست سید محمد گیسو دراز و جماعت درویشان بر آنند کہ از بی بی عصمت اند و سید شمس الدین طاہر و طائفہ از درویشان میگویند کہ از بی بی امۃ اللہ اند و اللہ اعلم۔

خواجہ معین الدین خرد رح

پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ است و او را خرد نسبت بخواجہ بزرگ می گویند و این منقبت

گوارا تر یابی و ارزنده تر است که چندانکه
سیر تر خوری لذیذ تر شمری سیرابی
او نه سیرابی ست که طبیعت را ابائی
گرداند و سیری او نه سیریست که
ذائقه را بی لذت کند حق سبحانه
و تعالی غشاوهٔ غفلت از بصائر
و پرده قساوت از قلوب و موجبات
حیرت از عقول و دواعی حسرت
از نفوس بر اندازد و بتوفیق
تهذیب باخلاق و تکمیل اوصاف
هدایت کرامت فرماید و سلوک
این طریق آسان گرداند و از شر
این مکاره غدار فریبنده غرور بخیل
برغل و غش که بظاهر لطف و
مهربانی نماید و در باطن عداوت
جانی دارد و بصورت موصلت
کند و بمعنی مفاصلت دهنگاه دارد
و در سلوک این طریق ترا مقتدا و
پیشوای ما سازد و بدان مقام که
تو رسیده بمتابعت تو ما را نیز برساند
اوست ولی این کار و بدست اوست
زمام اختیار دانا ما انچه شیخ از بیخ و
التماس تذکره کرده و استدعا
تبصره نموده و دوای این دردرا
از کلام من جسته این بدان ماند که
بنا از نا بینا راه نمونی جوید و شنوا
از ناشنوا خبری پرسد مثل مراجعه
بارای آنکه بموعظت چو نوی زبان
کشاید و بجوابی که صلاح وی در آن
بود و صوابی که رشد او در آنست
خطاب نماید و بطریقی که نجات وی
در آن ستا علام نخفد و بمقامیکه
مقصود اوست راهبری کند و باین
همه اعتراف بتقصیر و اقرار بنادانی
او سخن حق گفتن گریز نباشد

Marfat.com

او را بس ست درویش کامل بود وی پیش از انکه مرید شود بکسب و ریاضت کار بجائی رسانیده بود که
بواسطه از حضرت خواجه استفاضه میکرد عاقبت بحکم خواجه مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقهٔ خلافت ازوی
ستد و پسر خرد شیخ حسام الدین سوختهٔ شیخ قیام بابریال در غایت حسن صورت و شجاعت و هیبت
و عظمت بود و از هر یکی از خواجه معین خرد و شیخ قیام الدین اولاد بسیار ست چشت خان که درمند و بود
از اولاد خواجه معین الدین خرد ست نام او شیخ قطب الدین ست و سلطان محمود خلجی او را چشت خان
خطاب کرد و خداوند دوازده هزار سوار گردانید سلطان محمود چون در اجمیر اسلام کرد میخواست که
چشت خان را بدهد وی چون درمند و از خرد کلان شده بود اجمیر اختیار نکرد از اولاد شیخ قیام الدین
بابریال شیخ بایزید ست که او را شیخ بایزید بزرگ می گویند دانشمند بود در روضهٔ خواجه درس می گفت
شیخ احمد مجدد و بزرگان دیگر شاگرد او بیند و اختلاف مردم که در فرزندان حضرت خواجه مشهور ست در همین
شیخ بایزید ست و منشأ اختلاف آنست که چون سلطنت دار الملک دهلی فتور پذیرفت و کافران بر دیار
اجمیر غالب آمدند فرزندان خواجه معین الدین خرد بجانب مندور رفتند و در انجا سکونت کردند و نبایر
شیخ قیام الدین بابریال بجانب گجرات رفتند و تعلم علم کردند و شیخ بایزید بزرگ بجانب بغداد رفت
و تحصیل علوم کرد چون سلطان محمود خلجی بعد از سالها دار اجمیر اسلام کرد و بر کفار این دیار استیلا یافت
شیخ بایزید از مسافرت مندو قدوم آورد شیخ محمود دهلوی شیخ الاسلام مندو بود و صدارت علما و صلحا
بوی تعلق داشت وی دختر را بشیخ بایزید داد سلطان محمود معتقد شیخ بایزید شد چشت خان را
بسبب عصبیتی که داشت اعتقاد بادشاه نسبت بوی خوش نیامد سلطان محمود در مقام نصب علما و
مدرسین در مقام اجمیر بود چشت خان باعث شد بر آن که شیخ بایزید را نیز باجمیر فرستد تا در روضهٔ متبرکه
درس بگوید بعد از مدتی از اقامت نمودن اجمیر جماعه انکار فرزندی او کردند و بپادشاه رسانیدند بادشاه
از علمای و مشایخ آن زمان استفسار کرد مخدوم خواجه حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که یکی از علمای
و قدمای اجمیر بود و علمای دیگر گواهی دادند که شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین بابریال بن شیخ حسام الدین
بن شیخ فخر الدین بن خواجه معین الدین ست و فی الحقیقت اگر خواجه حسین اعتراف بنسبت او کرده باشد
بس ست زیرا که وی ولی بود و مقتدا و عارف بسلسلهٔ ایشان و از انکه ایشان بفرزندان شیخ بایزید نسبت
خویشی کرده و دختر داده ظاهری شود که پیش ایشان نسبت فرزندی وی محقق ست و الله اعلم الغرض وجود
اولاد و احفاد حضرت خواجه متیقن ست و انچه بعضی عوام گویند که خواجه خصور بود و فرزند نداشت
غلط فاحش ست ذکر اولاد خواجه در ملفوظات مشایخ چشت واقع ست شیخ فرید نبیره شیخ حمید الدین
صوفی قدس سره در سرور الصدور از وی نقل می کند که چون خواجه ما را قدس سره فرزندان نوتلد شده
روزی از من پرسید که حمید چون ست پیش ازین که قوی و جوان بودیم هر چه از درگاه عزت می طلبیدیم

و از بیان واقع چاره نباید کرد اول
و آخر فکر و ظاهر و باطن اعتبار تو خدا
باشد جل جلاله و چشم دل بکحل مشاهده
او مکحول و قدم سعی در مقام قرب او
موقوف دایم بپای عقل در ملکوت
اعلی مسافر و ایات کبری الهی را
که دران عالم مودع ست ناظر و بعد از
نزول از ان عالم اعلی از احکام
و آثار او حاضر از ان رو که در همه تجلیات
اوست و ظهور هر چیز بدو ست اول
و آخر ظاهر و باطن ﴿ ففی
کل شئ له آیة تدل علی انه واحد ﴾
و چون این حالت شریفه ملکهٔ او
شد و این شیمه کریمه عادت او گشت
نگین دل بصور عالم بصور عالم ملکوت
انتقاش پذیرد و مرات قلب تقدس
لاهوت متجلی گردد و با حضور قدس
و صحبت انس الفت گیرد و ذوق
و لذت آن عالم بمذاق حال او
برسد و انچه نسبت بادی اولی
و اقرب ست همه از ذات خود دریابد
و معنی سکینه و وقار بروی فایض
گردد و تیسیر طمانینت و قرار در وی
پیدا آید و بدین عالم ادنی و مایل آن
جز برحمت ننگرد و شکرگذاری نعمت
پروردگار را بر ایشان بخشاید
و برکات نعمت و معرفت ایشان
را راه بنماید و بوصول مقامی که
خود رسیده است ایشان را نیز
طالب گرداند و بذکر مواعید و
مواثیق رحمت قوت باعثه ایشان را
در شوق و اهتزاز آرد و او را در همه
حال بهجت در بهجت و لذت در
لذت بود و از بهجت خویش بهجت
و از لذت خویش تهنیت بایشان برد

Marfat.com

زود می یافتیم اکنون که پیر و ضعیف شدیم چون حاجت بدعا می شود کار بدرنگ می کشد بنده عرض کرد که خواجه را روشن ست که چون مریم را رضی الله عنها حضرت عیسی علیه السلام متولد نشده بود میوه زمستانی در تابستان و میوه تابستانی در زمستان بی محنت در محراب حاضر می یافت چون عیسی پیغمبر علیه السلام متولد شد مریم منتظر شد که رزق همچنان خواهد رسید فرمان آمد وهزی الیک بجذع النخلة تساقط علیک رطبا جنیا بر و شاخهای درخت خرما را بسوی خود بجنبان تا بر تو خرمای تر بریزد دران حال و درین حال این مقدار تفاوت ست خواجه این جواب را از بنده قبول کرد و بپسندید۔

خواجه احمد رحمة الله علیه

پسر شیخ ابویزید بن شیخ نجم الدین بن شیخ قیام الدین ست در فوائد الفواد نقل از شیخ نظام الدین اولیا قدس سره می کند که فرمود که خواجه احمد نبیرهٔ شیخ الاسلام معین الدین عظیم صالح بود وی میگفت که مرا یاری بود که پیوسته دو رکعت نفل بعد از نماز مغرب برای حفظ ایمان می گزارد و در رکعت اول بعد از فاتحه سورهٔ اخلاص هفت بار و سورهٔ فلق یکبار و در رکعت دوم بعد از فاتحه اخلاص هفت بار و سورهٔ الناس یکبار چون از نماز فارغ می شد سه بار در سجده می گفت یا حی یا قیوم بثبتنی علی الایمان و وقتی در حدود اجمیر وقت شام در رسید دزدان از جای نمودار شدند ما همه فرض و سنت را گزارده جانب شهر روان شدیم و او نماز را تمام کرد و از عقب آمد وقت رحلت بر سر وقت او رسیدیم آن چنان میرفت که باید و شاید خواجه احمد گفت که اگر مرا پیش کرسی قضا ببرند گواهی بدهم که آن مرد با ایمان رفته است۔

خواجه وحید رحمة الله علیه

برادر خواجه احمد ست هم در فواد الفواد نقل از شیخ نظام الدین اولیا قدس سره می کند که وقتی من و نصیر الدین طالب علم پیش شیخ فرید الحق والدین نشسته بودیم جوگی آمد و زمین بوس کرد و بنشست نصیر الدین از جوگی پرسید که با بو سر موی آدمی بچه دارد و دراز گردد مرا ازین پرسیدن او در حضرت شیخ ناخوش آمد ناگاه خواجه وحید نبیرهٔ خواجه معین الدین آمد و التماس ارادت کرد شیخ فرمود من این را از خانوادهٔ شما دریوزه دارم مراجه مجال باشد که دست شما به نیت ارادت بگیرم خواجه وحید الحاح بسیار کرد مرید شد و مخلوق شد و این نصیر الدین طالب علم که ادجوگی داروی درازی موی می پرسید نیز مخلوق شد و برکت صحبت درویشان در وی تاثیر کرد رحمة الله علیهم اجمعین۔

شیخ بدر الدین سمرقندی رحمة الله علیه

بی ایشان و در همه جایی همه جا خلق از وی متعجب و وے از ایشان متعجب تر ایشان در وی حیران واو در ایشان حیران تر باید دانست که افضل حرکات صلوة ست نسبت مراقبه و بهترین سکنات صیام با حفظ مراتب و نافع ترین نیکیها صدقه و احسان بخلق و کامل ترین سیرها صبر و تحمل بر شدائد و مادام که التفات نفس بقبیل و قال و مناقشه و جدال و تاثر و انفعال با حوال مختلفه و حالات متباینه باقیست خلوص او از کثافت طبیعت و کدورت جبلت محال بود و بهترین اعمال عملی ست که از مقام نیت صادر گردد و بهترین نیات نیتی ست که از جناب حلم و معرفت نبعث گردد و حکمت اصل فضائل ست و معرفت الهی اولی اوایل صعود کلمات طیبه بسوی خداست و سبب رفعت آن عمل صالح اینها را می گویم و طلب آمرزش از خدا می کنم و هدایت ازوے می جویم و طلب کفایت ازوی میکنم و قربت ازوی میخواهم انه سمیع مجیب اینست مضمون مکتوب ابو علی سینا بجانب شیخ ابو سعید ابو الخیر و آن حکایت دیگر رسیده باشد که می گویند که شیخ با ابو علی سینا نوشت که دلنی علی دلیل یعنی دلالت کن مرا به لیلی که راز نماید و پرده غفلت از دیدی کار بکشاید او نوشت که الخروج عن الایمان المجازی والدخول فی الکفر الحقیقی وان لا تلتفت الا بما دراء الشعوص الثلثة می گوید دلیل بیرون آمدنست از ایمان مجازی

از ملفوظات شیخ شرف الدین یحیی معلوم می شود کہ او مرید شیخ نجم الدین کبری ست و در سیر الاولیا نوشتہ است کہ او خلیفہ شیخ سیف الدین باخرزی ست و شیخ نجم الدین را دریافتہ بود و دہم در سیر الاولیای نویسد کہ او سخت بزرگ بود در صحبت شیخ نظام الدین اولیا قدس سرہ سماع بشنیدی و بغایت خوبصورت و نیکو سیرت بود و چون شیخ بدر الدین سمرقندی برحمت حق پیوست او را در سنگولہ دفن کردند روز سوم شیخ نظام الدین اولیا حاضر شد مجلس خاستہ بود و سماع در داده پستر رسید در خطیرۂ دیگر نشست چون ایشان در سماع خاستند شیخ نظام الدین نیز برخاست بعضے گفتند کہ میان شما و میان ایشان بُعد مسافت ست شما بنشینید فرمود موافقت شرط ست۔

شیخ رکن الدین فردوسی رحمۃ اللہ علیہ

مرید خواجہ بدر الدین سمرقندیست در دہلی بود و چون سلطان معز الدین کیقباد در کیلوکہری ضہر نو بنا کرد وی از شہر آمدہ ہم در کنارہ آب جون مقامی ساختہ بودند غالباً میان وی و شیخ نظام الدین اولیا چندان محبت و اخلاص نبود در سیر الاولیای نویسد کہ پسران شیخ رکن الدین کہ جوانان نوخاستہ بودند و مریدان او بارہا در کشتی سواری شدند و سماع گویان و رقص کنان از زیر خانہ شیخ نظام الدین می گذشتند روزی ہمبرین حال می گذشتند چون نظر شیخ برین جماعت افتاد سر برآورد و گفت سالہاست کہ یکی خون می خورد و جان خود فدای این راہ می کند و دیگران نوخاستہ اند می گویند تو کیستی کہ مانیم و دست از آستین برآورد و جانب ایشان اشارت کرد کہ ہلا برو ہمین کہ پسران شیخ رکن الدین بآن غوغا غاز زیر خانہ خود رسیدند از کشتی فرود آمدند خواستند کہ غسلی بکنند ہمین کہ در آب در آمدند در حال غرق شدند۔

شیخ نجیب الدین فردوسی رحمۃ اللہ علیہ

مرید شیخ رکن الدین فردوسی ست قبر او جانب شرقی حوض شمسی بر صفۂ عالی نزدیک بقبر مولانا برہان لمجی ست رحمۃ اللہ علیہم۔

شیخ شرف الدین احمد رحمۃ اللہ علیہ

ابن یحیی المنیری وی از مشاہیر مشائخ ہندوستان ست چہ احتیاج کہ کسی ذکر مناقب او کند او را تصانیف عالی ست از جملہ تصانیف او مکتوبات مشہور تر و لطیف ترین تصانیف اوست بسیاری از آداب طریقت و اسرار حقیقت در آنجا اندراج یافتہ و ملفوظات او را نیز یکی از معتقدان او جمع کردہ اما لطافت مکتوبات او بیشتر ست گویند کہ بر آداب المریدین نیز شرحی دارد وی مرید خواجہ نجیب الدین فردوسی ست

در آمدن در کفر حقیقی و عدم التفات ہمت گرد آنچہ ورای سوا لید ثلثہ بود بلکہ اشتغال باطن بما ورای عوالم ثلثہ کہ ناسوت و ملکوت و جبروت ست الا بمرتبہ ذات بحت کہ لاہوت صرف و وحدت مطلقہ است و اللہ اعلم گویند کہ شیخ در برابر آن نوشت و اصلی ہذہ الکلمات الی ما یوصل الیہ عبادۃ اربعۃ آلاف سنۃ خوشنود مرا این کلمات و اشارات بجای برد و بمقامے رسانید کہ عبادت چہار ہزار سال آنجا نرساند و اللہ اعلم این حکایت خالی از غرابتی نیست و لہذا عین القضاۃ ہمدانی قدس اللہ تعالی سرہ می آرد و می گوید ابو علی طبیب منحرف از جادہ راہ گجا رسد کہ ابو سعید ابو الخیر بادی آنچنان نویسد و او در برابر آن این چنین گوید و بعد ازان ابو سعید گوید کہ مرا این کلمات بجائی رسانید کہ عبادت چہار ہزار سال بدانجا نرساند و لیکن دانیم کہ ابو سعید وقتی این کلمات بچشید و گرنہ ہمچو ابو علی سنگسار آمدی و حکایتی دیگر نیز ہست کہ در ملفوظات مشائخ چشتیہ نوشتہ اند کہ ابو علی شخصے را بجاسوسی بمجلس شیخ گذاشتہ بود تا ببیند کہ خدمت شیخ او را در غیبت بچہ عنوان یاد می کند و در حق وی چہ می گوید روزی آن شخص از شیخ پرسید کہ ابو علی چہ حال دارد و کار او تا کجا رسیدہ است شیخ فرمود مردی طبیب و فاضل و دانشمند ست و لیکن مکارم اخلاق ندارد و چون این حکایت با بو علی سید شکایت آن با شیخ ابو سعید نوشت

Marfat.com

گویند که شیخ شرف الدین بشوق بندگی شیخ نظام الدین اولیا بدهلی آمد قضارا پیش ازانکه او بدهلی برسد شیخ نظام الدین بریاض رضوان خرامیده بود شیخ نجیب الدین فردوسی در انجا بود چون بملازمت او رسید فرمود درویش سالهاست که منتظر تو نشسته ام امانتی دارم که بتو سپردنی ست مرید شد و نعمتی که برای او نهاده بودند بگرفت و بوطن اصلی خود رجوع کرد گویند که ویرا چند سال در بیابانی که در راه آگره واقع ست توقفی واقع شد هم در بیابان می بود و عبادت می کرد بعد از سالها بوطن رسید قبر او در شهر بهار ست و منیر قریه ایست از بهار رحمة الله علیه رساله فارسی ست که کسی در بیان چهارده خانواده نوشته در انجامی نویسد که ابتدای فردوس از سهرورد ست شیخ نجم الدین کبری فردوسی و شیخ علاؤ الدین طوسی هردو قریب یکدیگر بوده اند در مجاهده و ریاضت بسر حد کمال رسیده بعد یک هفته افطاری کردند و هم بگیاه جنگلی زمان جوین بود هردو بزرگوار بخدمت شیخ ضیاء الدین ابو النجیب سهروردی آمدند و گفتند عمر بسر آمد و کار برنیامد ریاضت و مجاهده بسیار کشیدیم اما هیچ روی مقصود ندیدیم شیخ ابو النجیب فرمود برادران بایزید بن دلغ مبتلا ئیم سبیل آنست که مرید شویم هر سه بزرگ بخدمت شیخ وجیه الدین ابو حفص بن عمر بن عمویه آیند شیخ وجیه الدین بعد از مدتی بشیخ ضیاء الدین و شیخ علاؤ الدین خلافت داد و وداع کرد و شیخ نجم الدین کبری را بشیخ ابو النجیب سپرد و گفت این را برخود گیرید بعد از هفتم ماه شیخ ابو النجیب بشیخ نجم الدین خلافت داد و گفت شما مشایخ فردوسید از آن روز باز فردوسیان پیدا آمدند رحمة الله علیهم اجمعین و شیخ شرف الدین را در ای مجموعه مکتوبات که مشهور ست مکتوبات دیگر ست که بجانب شیخ مظفر بلخی که مرید و خلیفه و صاحب سر ست نوشته است آورده اند که در مدت بست و پنج سال که شیخ مظفر از واقعات و معاملات و حالات خود که در سلوک روی می نمودند بخدمت شیخ عرائض می فرستاد شیخ آن را جواب می نوشت و در ذیل بعضی مکتوبات مسطور بود که مکتوبات من همه حل مشکلات و معاملات آن برادر ست باید که کسی را ننماید که موجب افشای سر ربوبیت گردد بنابران هر بار که مریدان التماس می کردند که مکتوبات عطا شود تا استنساخ کنیم و مستفید گردیم بسبب محافظت وصیت شیخ و اخفای اسرار الهی بکس نمی نمود مهر کرده ارسال میداشت ناقل این حکایت گوید که آن موازنه دو بست مکتوب زیاده بود که بهنگام رحلت شیخ مظفر مرحوم وصیت کرد که درون کفن من بنهید بسبب وفای وصیت او جمله در کفن نهاده شد تا اسرار این بزرگوار پوشیده ماند یک ملتقه مختصر بمیان خریطه مانده بود بخط شیخ الاسلام این چند مکتوب ازان نقل کرده شد تا خوانندگان و شنوندگان را سبب نفع دین گردد انتهی و ما از هر چه نکته که مناسب حال طالبان و سالکان باشد انتخاب نمودیم گردد سه مکتوب که شاید بتمام نقل کرده شده باشد **مکتوب** لله الحمد و المنة

هر بلا کین قوم را حق داده است	زیر آن گنج کرم بنهاده است	

برادر اعز امام مظفر سلام و دعای کاتب حروف مطالعه کند باید که در کار خود مردانه باشد از شدائد امور واز کثرت ابتلا و از امتحانات گوناگون

کمن چندین کتب و رسائل در مکارم اخلاق نوشته ام شیخ چون میفرماید که مکارم اخلاق ندارد شیخ در جواب آن نوشت که من گفته ام که مکارم اخلاق نمیداند نه ندارد و خلقته ام که مکارم اخلاق نمیداند و متخطن خبیز از ین حکایت تواند نمود کراین حکایت بگرگ شیخ از دی بصورت استرشاد و استمداد نوشته است در بدایت حال و آوان طلب بوده است نه در مقام نهایت فی مکاتب الاعلام و علمه احکم یحبتبی من یشاء و یهدی الیه من ینیب و هو علی کل شئ قدیر

الرسالة الثانیة عشر اختیار التخلی لانتظار التجلی

لا آله الا الله محمد رسول الله انوار توفیق ابد و اسرار تحقیق ازل شامل احوال سعادت مآل و حاصل اوقات بابرکات باد آیین هر چند خواست که بعد از عرض دعا حرفی از حکایت این راه بگوید و سخنی از سلوک این طریق بنویسد از صدمه هیبت این مقام و تصور صعوبت این مرام حالتی در گرفت که قلم از دست رفت و دست از کار ماند چه گوید و چه نویسد از بوالهوسی گفتن و نوشتن بزرگان چیزی نگذاشته اند کسی باید که آنرا کار بندد و عمل در آرد فرصت باد آن نفس که سخنان رسیدگان را بمقام ایشان نارسیده بگوئی و حقیقت حال را از حرف و حکایت ظاهر بجوئی اگر مردی کاری کن که ایشان کرده اند یکن بعد ازان گفتاری که ایشان گفته اند بگو

که در راه سالک ست نباید که در کار تقصیر و فتور راه یابد ای برادر در عظمة الانبیاء آورده است که کار خداوند جل و علا بر یک نمط نیست نتوان دانست که اقبال و فتوح حق سبحانه و تعالی بنده را از کدام راه پدید آید او را نعمت یا از راه محنت از راه عطا یا از راه بلا موسی پیغامبر را صلوات الله و سلامه علیه بعد از زادن در تنور آتش افگندند پس در تابوت افگندند پس در دریا انداختند پس در دست دشمن افگندند پس در دست او موت قبطی دادند پس از خون کشتن در غربت افگندند پس ده سال در شبانی افگندند شب تاریک شد و ابر تیره برآمد و برق جستن گرفت و گرگان رسیدند و گوسپندان رمیدند و راه را گم کرد و زن را درد زادن گرفت سرما سخت فرود گرفت و آتش نه هر چند چقمق زد هیچ آتش برنیامد چون همه وجوه درمانده و عاجز گشت ناگاه فتح غیب پدید آمد تا گفت انی انست نارا چون بطلب آتش آنجا رسید گلی دیگر شگفت که انی انا ربك فاخلع نعلیك انك بالواد المقدس طوی و انا اخترتك فاستمع لما یوحی اسرار الربوبیة غیر معلومة لو جرت الاحوال کلها علی العبد علی سنن واحد لاحاط علم العبد علی الربوبیة و الله تعالی بصفاته غیر محاط ؎ هر چه در خلق سوزی و سازیست اندران مر خدای را رازیست

مکتوب ای برادر آدمی زاده مور چه الیست در فلوات سرگردان مانده می خواهد در زمان لطیف بمگه رسد محال ست محال **رباعی**

معشوق دل مور چه ماه افتادست — این واقعه طرفه براه افتادست
درد اکه غم کوه بیکاه افتادست — درویش بعشق بادشاه افتادست

ای برادر عاشق باید که نوعی از معشوق را بشاید اگر شایسته لطف بود مراد او از معشوق برآید و اگر سزای قهر بود مراد معشوق از او برآید انچه مراد معشوق از عاشق بود تمامتر بود و المحب الصادق من یجعل مراده فداء مراد محبوبه لا یصلح لهذا الشان الا من کان فارغا من جمیع الاعمال لا شغل له فی الدنیا و الآخرة فاما من شغل دنیا و اعلی قلبه حدیث عقباه فلیس له نصیب من خدمة مولاه و یقال اصحاب الدنیا مشغولون بدنیاهم و ارباب العقبی مشغولون بعقباهم و اهل الله مشغولون بما ینالون من بلواهم فمن الذی له فی الدنیا و الآخرة عن مولاه خبر **مکتوب** امام مظفر بداند که این قسم از علم معاملات نیست از علم مکاشفات ست و علم مکاشفات در قلم آوردن رخصت نیست اما آن مقدار که نویسند این ست که موجودات محسوس را عالم ملک گویند و موجودات معقول را عالم ملکوت گویند و موجودات بالقوه را عالم جبروت گویند و هر چه ماورای این ست آن را عالم لاهوت گویند و بدین عبارت هم می گویند ملک عالم شهادت ست و ملکوت عالم غیب ست و جبروت عالم غیب غیب ست و خداوند جل و علا غیب غیب غیب ست بعده تقریرا چنین می کنند که لطائف عالم ملک هیچ نسبت ندارد بالطافت عالم ملکوت که عالم ملکوت بغایت لطیف ست و لطافت عالم ملکوت هیچ نسبت ندارد بالطافت عالم جبروت که عالم جبروت بغایت لطیف لطیف ست و لطافت عالم جبروت هیچ نسبت ندارد بالطافت ذات پاک خداوند جل و علا که ذات پاک خداوند لطیف

و اگر دران مرتبه نیز چیزی نگوئی و خاموش نشینی بهتر و گوارا تر ازین گفتن را خاصیتی ست که مادهٔ نورانیت را از سینه بیرون آرد و باطن را از ذوق و حضور خالی گرداند حقیقت را هم اگر در تنگنای سینه محتبس دارند تا مجال صبر و کتمان بروی تنگ آید و در نصیحت فضای باطن جولان کند و در اعماق و اجزاء وجود سریان نماید و از بس شدت ضبط و کتمان خواهد که درونه را بشگافد و بیرون افتد تا اشعهٔ انوار آن بی اختیار از وجنات احوال تابد آنرا نوری دیگر و حضوری دیگر شد که مشکوة فیها مصباح المصباح فی زجاجه در نصورت خاموشی زبان حال گردد و معنی بی عبارت در سخن آید مبارک باد این حال و گوارا باد این ذوق آن را که حاصل ست جماعت دیگر را اینیم که در ذوق سخن و لذت همزبانی چنان از دست رفته اند که صبر از سخن نزد ایشان محال گشته و لفاظین معنی و قال نفس حال آمده ؎ کار آمد حصه مردان مرد ؛ حصه ما گفت آمد این ست درد ؛ اینجا نیز اگر نیک در روند دلیلی واضح ست بر قوت تاثیر معنی و سطوت سلطان حال که با وجود غشاوه لفظ و حجاب صورت این تاثیر دارد تا آنجا که محض معنی و صرف حقیقت بود چه حال باشد باری اگر یکی بگوید همان قدر گوید که یافته باشد و از انجا دم زند که قدم نهاده بود تا از دائره

Marfat.com

لطیف لطیف ست و هیچ ذره از ذرات ملک و ملکوت نیست که جبروت با آن نیست و بدان محیط نیست و هیچ ذره از ذرات ملک و ملکوت و جبروت نیست که خداوند جل و علا با آن نیست و بدان محیط نیست و از ان آگاه نیست و هو اللطیف الخبیر اوست که لطیف مطلق ست چون لطیف مطلق بود محیط مطلق بود هر چند لطافت بیشتر احاطت بیشتر از ینجا فهم می کنند وهو معکم اینما کنتم و نحن اقرب الیه من حبل الورید

مثنوی

آنچه تو گم کرده گرگردهٔ	هست اندر تو تو خود را پردهٔ

از ینجاست که می گویند ملک با لشت و ملکوت با لشت و جبروت با لشت و خداوند جل و علا با لشت و از ینجا ست که می گویند حقیقت انسانیت ست که مظهر و آئینه سر حقیقت الوهیت ست

تا نیاید جان آدم آشکار	ره ندانستند سوی کردگار
ز و کلید هر دو عالم شد پدید	ره پدید آمد چو آدم شد پدید

زیاده ازین نوشتن نتوان مارا در وقت خویش بدعا ایمان یاد آرد و السلام آی برادر کل یافتن کل باختن ست هر که کل باخت کل یافت لن یصیل الی الکل الا من انقطع عن الکل و نتیجه و ثمرهٔ کمال عشق آنست که او را منع و عطا رد و قبول و رحمت و لعنت یکسان گردد و هذا کمال فی العشق لیس وراءه کمال تا فرق می کند ناقص ست کمال آنجاست که فرق نماند برین معنی ست که کسی در باب آن مردود مهجور دمیگوید بیت

هجرانِ تو خوشتر از وصالِ دگران	منکر شدنت باز رضای دگران

گوید او را بدین لعنت چندان فخر ست که دیگران را برحمت کسی او را گفت که گلیم سیاه لعنت چرا از دوش برنداری گفت ست

می نفروشم گلیم می نفروشم	گر نفروشم برهنه ماند دوشم

اما این معنی نه در کارخانهٔ عقل ست عقل ازین معنی مفلس مادرزاد ست العشق جنونٌ الهی کار دیوانگان دیگر ست و کار عاقلان دیگر ای برادر اگر آن معانی و احوال که بران برادر می گذرد در آغاز کار ملازم وقت او شود خام ماند و پخته نگردد و نمودن و ربودن دو حال مختلف باید تا رونده روز بروز پخته گردد چنانچه میوه را تا دو حال نبود پخته نگردد گاه آفتاب و گاه سایه قبض و بسط و جمع و تفرقه غیبت و حضور دو گانه حکمت ست دیگر صفات بشریت منافی حقایق ست پس تا صفات بشریت باقی بود وارد را بقا نبود زیرا که بقای متنافیین محال بود از ینجا این مسئله تمام حاصل خواهد شد آن برادر دل قوی دارد و همت بلند و امید صادق که ظهور آن دولت را محلی باشد که عقول ملکی و بشری در ادراک آن عاجز آید مردی بمزدوری شعیب پیغامبر علیه السلام راضی شد دو از برای تزوج صالحه ده سال شبانی کرد و در طلب آتش قدم نور قدیم در نظر آمد و مبشر عنایت باطلعت نبوت و تشریف رسالت در رسید این را عقل از کجا ادراک کند کار بفضل ست نه باستحقاق ای چه عجب سحره فرعون بامداد در کفر و ساحری غرق برخاستند و در قهر تکذیب موسی کمر بسته ساعتی نگذشته بود که تاج معرفت بر سر ایشان نهاده بر تخت توحید نشاندند و عارفان حضرتِ خود گردانید تا بهمت از دنیا و آخرت بیکبارگی درگذشته نداء و الله خیر و ابقی در دادند ای برادر اینچه از تحم خانه رحمت ترا می خورانند قدح قدح خوش

صدق و نفس الامر بیرون نیفتد و سخن و بال حال وی نگردد اگر کون بگویم نعوذ بالله من الخلل و الزلل رسیدگان مقام معرفت می گویند که بعد از تنقیه و تطهیر باطن از میل و التفات بمحسوسات و استغراق و استغفال بذکر و عبادت مولی جل و علا نفس را لفتی و نسبتی روحانیات پیدا آید و نور معرفتی در دل منشی گردد که بدان مشاهدهٔ حق دست دهد و بر مراد الهی و حکمت نامتناهی وی عز اسمه در کائنات اطلاع افتد و از دل بر بصر شعاعی انعکاس پذیرد که بخشیم ظاهر مغیبات و روحانیات را مشاهده کند نا بطن و باطن از مضیق عالم زور و ظلمت منسلخ و منقطع گردد و در نور حق مستغرق و مستهلک شود و تفصیل این احوال را ایشان دانند که رسیده اند و لیکن برای تصدیق ایمان باین حالت علی الاجمال این قدر معلوم و متیقن گشته است که اعتزال و انقطاع از خلق و توجه و اقبال بجناب اقدس را نور و آفت قلب و زکای نفس و طهارت و نزاهت از انچه قلوب و نفوس عامهٔ خلائق بدان مطمئن و متمثلی ست تاثیری عظیم ست شاید که اگر این ورزش دوام پذیرد و استمرار گیرد و رعایت احتیاط کار دست دهد وصول بآن مقام که نشانی میدهند و اشارت میکنند ممکن باشد پس طالب این نسبت و مشتاق این کمال را شرط ست که براه طلب و اجتهاد از پا ننشیند

Marfat.com

می خور و به مستی مکن بشنو چه میگوید بیت

هر کرا آن آفتاب اینجا بتافت | هست دریای محبت بی کنار

انچه آنجا وعده بود اینجا بیافت | خوش بدا مبارکباد تشنه تر بیا

لاجرم یک تشنگی شد صد هزار | اینجا کار بر قدر همت ست هر چند همت بلند تر تشنه تر

هر که صاحب همت آمد مرد شد | هیچ خورشید از بلندی فرد شد

بار وقت باید کشید چاره نیست

و در قهر رد و باید شد و اگر نه خام ماند آخر کار سالک همین ست نه تنها ترا ست بیت

تا نگردی لقطهٔ دردای پسر | کی توان خواندن ترا مردای پسر

ای برادر راه توحید که دین مرد انست

دریای محیط ست آنجا علم و عقل غرقند نشستن از کجا و گفتن از کجا هر که درین دریا افتاد در عالم حیرت افتاد

این ست که گفت ؎

قطرهٔ کو غرق در دریا بود | هر دو کونش جز خدا سودا بود

ای برادر انچه در سکر و غلبه از کسی چیزی افتاده است و دران معذور ست اما پسندیده روش درین طائفه اینست الاستقامة علی الشریعة مع کتمان السر ای برادر اگر درین تماشاها و نمایشها کسی را توقف افتاد آفرا یت من اتخذ الهه هواه او را پیش آید و در دایره لاد ربند دربان الا مقید گردد و دربان الا دانی کیست آن را ابلیس خواند از و بشنو چه میگوید ؎

معشوقه مرا گفت نشین بر در من | آنگه ادر درون هر که ندارد سر من

ای برادر بعد مطالعه عقوبات در تماشای عالم ملکوت بسیار کسان را راه زده است و ایشان را گمان آنکه بمقصود راه یافتیم سبحان الله یکی در کار آن سر مهجوران نظر کن و بشنو در زاد الارواح آورده است قال وهب بن منبه رضی الله عنه قرأت فی بعض الکتب ان ابلیس لقی موسی علیه السلام عند الطور فقال موسی لابلیس بئس ما فعلت اذ لم تسجد لادم فقال ابلیس ما اردت ان ارجع عن دعوای فاکون مثلک انی ادعیت فلم اران اسجد لسواه و اخترت العقوبة علی الکذب و انت ادعیت محبة الله فقال لک انظر الی الجبل فان استقر مکانه فسوف ترانی فنظرت و لو عصمت علیک لرایته اهل محبت و ذوق را اینجا کارها و سرها ست برین نظر ست که عین القضاة می گوید تو چه دانی که ابلیس کیست جبرئیل صفتی باید که در دیده در کار او نظری کند ازین معنی گفته اند ؎

ستر یافته آن به و راز سجده غیر او | گر مرد ره او دئی کم ز انت نباید بد

اصحاب محبت دانند که در عالم محبت چها ست چون یوسف علیه السلام از پیش یعقوب علیه السلام برفت یعقوب را دیده نیز رفت تا چنانچه او را ندید برادران به اینز نه بینند چون بوی پیراهن یوسف باز آمد و دیده نیز باز آمد ازین معنی گفت ؎

هر که او را یوسف گم کرده نیست | گرچه ایمان آورد آورده نیست

ای برادر فی المثل اگر هر دو عالم را بر در تو آرند و گویند ترست هر تصرفی که خواهی بکن هوشیار باشد تا از انچه فوق الدنیا و الآخرة ست محجوب نگردد و قطع طریق نشود همان گوید که آن عارف گفته است ؎

دنیا ست بلاخانهٔ عقبی هوس آباد

ماحصل این هر دو بیک جو نستانم | سلطان العارفین خواجه بایزید فرموده است لو اعطاک روحانیة عیسی و نجوی موسی و خلة ابراهیم فاطلب ما وراء ذلک فان فی خزائن عظمته ما وراء ذلک کثیرا کثیرا ای برادر هر دمان

مکتوبات شیخ

و تقصیر کلی از خود راضی نباشد و اگر در تمام سال ماهی در ماهی هفته و در هفته روزی در روزی ساعتی این معنی را ورد و وظیفه خود سازد و دران یک ساعت از خلق ارنزوا خلوت گزیده به کر و مناجات حق مشغول گردد و در مقام تضرع و ابتهال و صدق و التجا بایستد تا برکات و انوار این وقت بر سایر اوقات بیفتد و رفته رفته دوام و اتصال وقت دست دهد عجب که نشانی ازین کار در نیابد و عجب تر آنکه بعد از استماع این خبر در امکان وجود آن اثر باعث از باطن همت مرد عاقل بر دریافت این حال و امتحان صدق این مقال ناشی نگردد و لا الا الله یک ساعت از شب و روز اگر مصروف این خیال گردد چه نقصان آرد باری اگر هیچ ننماید ساعتی بطور خود بودن نیز عالمی دارد و بر قیاس انچه گفته است ؎ زیاده هیچت اگر نیست این نه بس کز تراب دمی زو سوسه عقل بخیر دارد و اگر یکی را اماره ایمان صورت کمال یافته و نور یقین بر دل تافته است فطوبی له و بشری له کز آن خود بی رحمت خاطر و کلفت اغیار باعث خواهد گشت این کار و سلوک این طریق خواهد گشت زیرا که انبعاث شوق طالب و تحمل تعب بر قدر ادراک حسن مطلوب ست و ادراک حسن مطلوب بر اندازهٔ اشراق نور یقین و اگر طالبی دیگر منور به درجه یقین نرسیده و سبب طریان خواشی طبیعت

Marfat.com

از عالم محبوب این خطاب بسمع جان هریک از عاشقان میرسد ایها المسافر الی الشرق ایها المبارز الی الغرب ایها الناظر الی العلی ایها المسارع الی الثری این تطلب ها انا ذا المکتوب آن برادر رسید شور و غوغا بسیار بود ای برادر چون امام شبلی را پرسیدند ما صفة العارف گفت صمم بکم عمی پس ما را این شور و غوغا چه سود کند لب باید بست و در اندوه این حدیث باید سوخت و ماتم و مصیبت خود باید داشت غوغا و شور هرچه باشد جز فرو بردن و آروغ نه آوردن راه نیست روش خداوندان این قصبه همین ست تا در دنیا بوده اند در اندوه و ماتم این حدیث بوده اند و چون از دنیا بیرون رفته اند با این اندوه و با این حدیث بیرون رفته اند و امروز که در گور خفته اند و فردا که از گور برخیزند با این حدیث برخیزند ای برادر بالوث حدث دعوی قدس و طهارت که حضرت او را شاید در عالم ما ممتنع الوجود پس یقین باید دانست که پاکی از لوث حدث یاد قدم ست یاد عدم ست از اینجا همان می آید که آن عارف گفته است ارید عدما لا وجودا ای برادر منزلی که دران قدم نهاده و مردان دران منزل در فریاد اند آخر نشنیده

شعر

قد تحیرت فیک خذ بیدی | یا دلیلا لمن تحیر فیک

ای برادر نوشتن و گفتن همه بیرون پرده است درون پرده

این ست ربا ع ی

چون سر ازل طعمۀ ابدال نشود | آن جمله قیل و قال پامال شود

هم مفتی شرع را جگر خون گردد | هم خوانچه عقل را زبان لال شود

شیخ حسین علیه الرحمة

ابن معز بلخی انچه مشهور ست او را مرید و خلیفه شیخ مظفر که عم حقیقی او ست میدانند اما ارادای کلام او چنان ظاهر می شود که او پیوند ارادت بشیخ شرف الدین قدس سره دارد و تربیت و ارشاد و خلافت از شیخ مظفر یافته و در اوائل حال در حضرت دهلی بتعلیم و تعلم اشتغال داشت و بعد از جاذبه عنایت الهی که باعث بر سلوک طریقه فقر است سفر حجاز کرده و بزیارت سید کونین صلی الله علیه وسلم مشرف شده و بعد از دریافت این سعادت که متضمن حصول جمیع مقاصد ست بوطن اصلی رجوع فرموده و او را نیز مکتوبات ست بر طرز مکتوبات شیخ بزرگ متضمن اسرار توحید و باعث بر اختیار تجرید بزبانی لطیف و بیانی عجیب جمله از وی نقل کرده می شود و همدران اثنای از احوال وی چیزی نیز معلوم گردد **مکتوب** این بیچاره عنفوان شباب و اوان تعلم مدتی در هاویۀ عصیان و خذلان و وفیانی هوا و خسران چون قوم بنی اسرائیل حیران و سرگردان بوده ناگاه بندگی شیخ مظفر مرحوم را سفر حجاز پیش آمده بنده را همراه برابر بردند و مدت پنج سال تربیت و ارشاد لیلا و نهارا معارف و حقایق را بر دیده خفاش صفت این گدا جلوه فرموده هرچند این بیچاره قابلیت نداشت اما چنانچه قرب زمان انبیا را اثر تمام ست قرب مکان ایشان را نیز اثر کمال ست بتاثیر آن تقابلیت پیوست و چیزی دیده و دانست که عبارت از ان خبر بدین حدیث نتوان کرد

وعروض عوارض نفس در مرتبه ظن و تخمین مانده است آن نیز در اختیار مجاهده و طلب کافی ست شیخ ذکره الله بالخیر میفرمود در اول حال اختیار عمل را مشروط بحصول یقین نباید داشت و بهمان قدر تصدیق که حاصل ست اگرچه اعتقاداً او تقلیداً باشد شروع در عمل باید کرد تا هم از صفای معاملت و نورانیت عمل رفته رفته حجاب ریب از جمال شاهد غیب برافتد و نور یقین جلوه گر آید راضی شدن بنقصان و تسویف و تاخیر سعی در ازاله و علاج آن مقصد را دور تر اندازد و علت بعد و حجاب را مستقر و متمکن سازد ختم و طبع و زین کشد نعوذ بالله منها یقین ست که صاحب فطرت سلیم هرگز از جادۀ سلامت و طریق استقامت بدر نیفتد که هرگز نکرد اصل گوهر خطا من فدای آن طالب مشغوف که بمجرد شنیدن خبر پیش از بروز فور و ظهور اثر دست در کار زند و در تحصیل مطلوب اگرچند متعذر الوصول بود بتاب و بی اختیار گردد یکی از محققان گفته است که فطرت سلیمه مجبول ست بر اختیار دین اسلام والله الموفق و منه الالهام اللهم ارنا الحق حقا و ارزقنا اتباعه و ارنا الباطل باطلا و ارزقنا اجتنابه و صلی الله علی الهادی المهدی الی طریق الحق المبین شیخ الکل و امام الائمة و استاد الوجود و سید المرسلین محمد و علی آله و اصحابه و احزابه

لو تعلمون ما اعلم لضحکتم قلیلاً ولبکیتم کثیراً بعده چون بشوق قضاء ازل در ہندوستان افتاد آن معنی را بفتور آورد و آن مطلوب بقصور باز آمد اکنون که مدت بست سال در حسرت نایافت برآمد و طاقت بسر آمد شبہای فراق بروز آورد گفتم یا رباه بکدام وسیلت و بچه ذریعت بدان دولت رسم درین دیار اگر جہان بکام شود و فلک غلام شود اما بادوری در سرای مہجوری مقام کردن و از آشنائی به بیگانگی آرام گرفتن نه شرط محبت و وفای مودت باشد ؎

بیچاره دلم شکسته تا کے باشد
ور زخم فراق خسته تا کے باشد
در آرزوی کسی که بی او خوش نیست
برخیزد و بگو نشسته تا کے باشد
هر که در سر موس چون تو غزالی دارد
عاقبت سر به بیابان نهد چون سعدی

مکتوب در فضل زمین عرب مقرر باد در مکتوبات جدید خدمت شیخ که برای مغربی نوشته اند شکایتهای این زمین نبشته و نبشته که کرا درین زمین کاری دست داد چه کنم تا مادر بود پای بند بودم چون مادر فوت شد قوت پای رفت بضرورت افتاده ماندم و شیخ فضل الله سالها چهل کان طی می کرد گشایش نمی بود فرمان شد در عرب برو رفت بعده کارها گشاده که در تحریر نیاید بندگی شیخ منظفر در حیات حضرت بیرون آمده و رفته فرمان شد مولانا صاحب مشرب شده است و بر اصول قانون کار مطلع شده است از ما جدا شدن او را مضرت نیست چون مراجعت فرمودند در اثنار راه بودند حضرت شیخ وفات یافت چون حضرت رسالت را در خواب دیده بودند که این بار بار گرد کرت دیگر با فرزندان بیای بعده ما را روان کردند و در که فرمودند در فضل این زمین رساله ای نوشتم اما که فهم خواهد کرد اگر حضرت شیخ می بود می نوشتم بعضے یاران را صدقه شیخ انچه اصل و قانون کار ست معلوم شده است اصل کار مخالفت هوای دنیا و عقبی ست الا الشغل بالله و ما یباعده و ما یعاضده من التقرب الیه عز و جل **ابیات**

کافر نفست چو زبون تو شد
اوصاف ذمیمه چون بدل شد
هر عقده که در تو بود حل شد
شبی که بی تو گذارم مرا چه روز بدست ؎
گر همه کفری همه ایمان شدی ؎
دمی که با تو برآرم سعادت ابدست ؎

جمله علوم این طائفه درین سه بیت ست اگر علو همت داعی بر سفر شود مبارک باد و لا بُعدَ مع المحبة و صیت کاتب همین ست ما اشتغلک عن الحق فهو طاغوتک همین نوشته دوستان را می دهم و بخدا می سپارم

اِنَّ خَیرَ الزَّادِ التَّقوٰی وَ کَفٰی بِاللهِ حَسِیبًا ؎

گر خیل و سپاه حسبی الله
ور پشت پناه ربی الله

والسلام می گوید از بندگی مخدوم شنیدم که در مکه می فرمود که در ہند مرد خدا نیست گفتم می گویند که هیچ مقامی نیست که آن جا مردی نیست که به برکت او قائم ست فرمود آن صلحا اند مرد خدا دیگر ست اگر من کسی را در ہند می دیدم پیش در او مجاور می شدم **مکتوب** در اصول ثلثه طالبان حق را دوام گرسنگی لابدی ست خواه بصوم خواه حالت افطار و جوع رکن کار ست هرچه بنا توان کرد بر جوع بنا شود چیزهای دیگر شرط کار پیش نیست جوع رکن همه کارها ست آن را بهمه حال نباید گزاشت بنیاد ذوق جوع ست آن کس که قولیست جوع بی صوم را ملازمت می تواند نمود

واتباعه اجمعین هداة طریق الحق و محیی علوم الدین ؎

الرسالة الثالثة عشر تحصیل المطلوب بانتظار المحبوب و رعایة الاعتدال فی العلم و الحال

لا الٰہ الا الله محمد رسول الله

طلب باید و انتظار بی طلب و انتظار بهوس و آرزو مطلوب نتوان رسید و حقیقت طلب آن بود که طلب و تعطش مطلوب و وحدت وجه طلب بر جان طالب چنان غالب آید و استیلا یابد که هیچ مقصود و هیچ آرزوی از آن مانع نیاید و غلبه شوق و تعطش بآن سر حد رسد که اگر عقلای عالم حکم کنند که وصول بدین مطلوب محال ست و حصول این مقصود متعذر این سخن در گوش طالب اصلا راه نیابد و قطعاً دلنشین دمی نگردد و نگفت و گوی ایشان قدم از راه جست و جوی برندارد اگر این حالت روی ننماید طلب ست باقی هوا و هوس بیش نباشد از هوا و هوس کاری نکشاید و انتظار محبوب چنان پایه که یک لمحه از خیال آن جمال و حصول دولت وصال غافل نبود و فارغ ننشیند و هر دمی که زند و هر قدمی که نهد حصول مطلوب و حضور محبوب پیش چشم دارد و امید وار بود گشاید همین ساعت بدست آید امید و انتظار اگرچه در معنی نزدیک هم اند اما بحکم ذوق پایه حال انتظار از مقام امید پیشتر رود

Marfat.com

این کار اقویا است و آنکه ضعیف و مبتدیست نیت صوم می کند در ضمن صوم جوع می کشد اصل جوع ست بعده اصل اصل ربط دل ست بعده ترک ما لا یعنی ست این سه چیز تحفه است که انبیا و اولیا را سنوده اند با سلامتی این سه چیز هر دوئی که رد نماید بگواهی این سه چیز آن دوئی دوئی ست نفس در مقام خود ست و شیطان در مقام خود آنجا که این سه حصار ست نفس و شیطان و خلق را در آمد نیست و اگر هست نفاذ نیست هر خطره که باین سه چیز ست رحمانی ست **مکتوب** در نصیحت فرزند قاضی امجد بداند درخواست کرده بود که چیزی بفرمایند و فوائدی بنویسند که در غیب بمطالعه آن انسی و انشراحی باشد برای نبشتن و گفتن بزرگان شیخ بانگذاشتند اما کاتب وصیت همین قدری کند که همیشه خصم نفس خود باشی و همواره همت بر مخالفت هوا رفتن مصروف داری و کار را غنیمت شماری و آن آنست که دائم در سویدای دل خود رقیب باشی هر زمان که در یاد او گذرد اسلام دانی و زمانی که از و غفلت یابی کفر شماری اعتباراً لا اعتقاداً این مقدار ارا برای دفع خصم در تحریر آمد و جوارح از معاصی صغائر و کبائر پاک داری و بتجدید توبه و تجدید ایمان لیلاً و نهاراً دل خود را تفقد نمائی و وظائف که از پیش این فقیر گرفته دران ملازمت نمائی و اصل کارها توبه است و مقامات توبه را نهایت نیست و التوبة للمقامات کالارض للبناء فمن لا ارض له لا بناء له مارا و ترا همین مهم ست که چشم و گوش و دست و زبان از معصیت و خلاف پاک داریم و شب و روز درین تحبس باشیم که امروز زبان پاک ماند یا نه همچنین از جوارح چه پاک ماند و چه پلید شد هر چه پلید شده باشد ازان بتوبه و تجدید ایمان بخدای باز گردد چون تو درین غم مشغول و درین اندوه و اندیشه باشی عبادت تمام جهان بنام تو نویسند و درین زمانه لقمه پاک داشتن و اعضا و جوارح از معاصی پاک داشتن هر کرا دست دهد او جنید وقت ماست اگر انصاف دهی مغز سخن این ست و خلاصه کار این ست باقی دیگرها نقش بر آب روان ست اگر این معنی و این دولت دست دهد یا گاهی دست دهد آن زمان شکر واجب شود یا گاهی دست ندهد آن زمان توبه واجب شود هر که امروز در صراط شریعت بپا میرفت فردا از صراط حقیقت نیز سلامت رود هر که در شرع لغزشی افتاد بی شبه آنجا لغزشی خواهد بود

دوزخ و جنت از نیکی و بدی برند	راحت و محنت از نیکنامی برند

تا تواند قدم در دائرهٔ شرع ثابت و قائم دارد تا برخورداری صورت و معنی بیند روزگار عمر در فسق و فجور گذشت در مدت عمر دو رکعت نماز پسندیدهٔ حضرت عزت میسر نشد و یک روز روزه که آن را صوم توان گفت دست نداد بامداد مسلمان خاستن و تمام روز در معصیت گزرانیدن و هنگام خواب اسلام آوردن رباعی

فسق ست و فجور کار هر روزهٔ ما	پر شد ز حرام کاسه و کوزهٔ ما
بر طاعت و بر نماز و بر روزهٔ ما	امروز با غم طاعت و عبادت
می خندد روزگار و می گرید عمر	ملاقات نیست ساعت فساعت

همین افتاده است که بتجدید ایمان کلمهٔ شهادت باید که فوت نشود و اگر

امید در سویدای دل مکنون و مضمر بود و اثر انتظار بیرون افتد و از فحوای امید آرام و تسکین بفهم در آید و از انتظار قلق و اضطراب و بیقراری مفهوم گردد که الانتظار اشد من الموت این موت عین حیات و کوارتر از حیات ست صد هزار حیات فدای این موت باد و شک نیست که وجود این حال عزیز و نادر اقتدیس چه باید کرد بیکار نشستن نیز گنجایش ندارد و باری اگر این قدر نبود بحکم ما لا یدرک کله لا یترک کله قدمی باختیار در راه باید نهاد و گامی زد سه لنگ و لوک و خفته شکل و بی ادب ✤ سوی او بی عیشر و او را ی طلب ✤ و بیقین باید دانست که هر عمل را اجری و هر کرده را جزائی هست اگرچند مقدار ذره بیش نبود فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره و من یعمل مثقال ذرة شرا یره ✤ اندرین ره گر آنچنان نکنی ✤ دست و پای بزن زبان نکنی ✤ سه کافرم من گر زیان کردست کس ✤ در ره ایمان و طاعت یک نفس ✤ ع کس با تو زبان نکرد من هم نکنم ✤ یکی از مقامات یقین اعتقاد پاداش عمل ست تا بدانی که هر چه کاری بدروی و عمل خود را خوار و بی اعتبار نپنداری اگرچند ازین جهت که نسبت ببنده دارد خوار حقیر و بی اعتبار بود اما از حیثیت آنکه امتثال امر پروردگار ست عزشانه و او

Marfat.com

این ایمان لسانی و توحید زبانی توفیق نشود دم آخر با کلمه برآید گوئی از میدان برده شود ؎

در مجلس وصالت خمها کشند مردان	چون دور خسروآیدی در سبو نماند

عمر بآخر رسید هفتاد و یک شد امید ماه و سال نمانده است یاری از یاران ست بزکوة مشغولی خود و زکوة فراغ خود این مفلس بینوا بت پرست کنه گرفتار نفس اماره را بمحبت شیخ هر روز و هر وقت که یاد آید بدعا ایمان و سلامتی توحید و خیریت و عافیت مدد فرماید و در مکتوبی دیگر یکی از طالبان می نویسد که نوشته بود که یک اسم تعین کنند درویشان اسمای دیگیرند که شعبده و تلبیس و تلمیع فرمایند خانه شیخ شرف الحق والدین ملمع گری نشده است و نشود درین خانه طلب حق که طریقیت ست می خواهند و تبری عما سوی الله می طلبند و این بیت می خوانند ؎

بولایت محبت صفدر ست عاشقان را	بجهان چه دید آن کس که ندید این جهان را

هر که قدم از غیر حق برنداشت محنت بی حاصل ست او را درد و ک و پنبه می باید بود او را همین او راد نماز و تلاوت و عبادات ظاهر نافع ست کار مردان دیگر ست کار مختثان دیگر آسمانیان از آن بت پرستان نه ناشتلک عن الحق فهو طاغوتک والسلام فقیر طالب روز افتاده را چه پروای خاطر مردمان ست برضا و سخط کسی ملتفت نگردد و دنبال خیریت کار خود استوار باشد بهر چه راه یابد اگرچه بت خانه باشد فرض حال باید پنداشت حالت جوانی ازضعیف شدن باک نیست در راهی بد و سه طی خوف مرض و هلاک نیست بکند بخیر خواهد بود بنیاد کار همین تبدیل عادت ست و تغیر اوصاف ذمیمه است و این بمنزله وضو ست اگر این نشد نماز و روزه هیچ نیست اصل طهارت ست درین کار اگر این دست ندهد هیچ دست ندهد و آنکه نوشته بود که سری مزاحمت می دهد اگر فرمان شود پیراهن پوشد پیراهن و کفنی و خرقه اختیار این چیز نوع عادت پرستی ست فقیر که طالب راه اعلی باشد او را لباس اختیار چه معنی دارد ان الله لا ینظر الی صوركم هر چه یابد بپوشد دیگر طالب را هر جا که معنے روی بنماید و فهم شود اعتراض و انکار کفر حال او ست اگر ارشاد مخدومان ما نیست که لباس گرسنگی دریافته نیمی شکم پر کند و نیمی خالی بدارد و علی الدوام که نیمی خالی ماند این معنی چون آب شود و دست ندهد الا بتوفیق الله تعالی و مداومت برین مورث حرارتی و آتشی ست که بتجربه معلوم گردد اما آنکه گاهی گرسنه ماند و گاهی شکم پر خورد و اکثر اوقات گرسنه می باشند و بعضے وقت سیر خورده می شود برین صورت اگر سالها بگذرد ذره سود ندارد اما خلو معده چنانکه نوشته ام یا بیداری شب آن مقدار که بتجدید وضو و فراغ بیدار بودن دست دهد نیک نافع ست و سبب صفائی دل ست و قلت آب و اگر قلت کلام و ربط و ذکر اجتماع یابد این اسباب را تمثیل مصقله کرده اند و تجربه شده آه زدن و گریستن چیزی نیست اصل نگاهداشت ربط دل ست این اعلی ست اول قوت بدن و عنفوان شباب باید که یک وقت تناول کند و مقدار معین ازان بخورد بعده فراغ باید که دلی بهیچ علاقتی ملتفت نگردد و شبها اوقات خالیه توجه الی الله و حضور دل و با حضور حضرت جلت که با اوست و معرفت هستی او و مشاهده حرکات

فرموده است و وی وعده کرده و وعده او صادق ست و سنت او بران جاری لسبی عظیم دارد حمد ست و بحقیقت جزای عمل عین عمل ست که در وطن آخرت بآن صورت نموده اینجا عرض ست و آنجا جوهر و باختلاف مواطن مختلف شده سبحان الله عرائس الجنة و لاحول و لا قوة الا بالله من خزائن الجنه که در حدیث دانا ترین نوع بنی آدم و حقیقت بین تمامه عالم صلی الله علیه وسلم واقع شده است کشف ترین معنی ست و بمذهب ارباب معقولات که حصول اشیاء در ذهن بحقایقها ست نه بشبح و مثال نیز معقولیت این معنی پر تو افگند این سخن در وقت دیگر بجای دیگر بهتر ازین گفته شود انشاء الله تعالی اکنون طریق وصول بحق و انواع مجاهدات و ریاضات که مرویشان دارند و کارهائے که ایشان کنند و بدان روش نمنزل مقصود برسند گر اطاقت کردن آن کارها و برداشتن آن بارها و در پیش طریقی ست اسهل و اقرب و آن اینست که بعد از اعتقاد بوجود باری سبحانه تعالی بآن اسماء و صفات که در دین مسلمانی بیان کرده اند و ایمان بجناب او التجی و توفیق و هدایت را ازوی خواهان و فضل و کرم او را منتظر و قرب و قبول او را بتضرع و نیاز جویان باشد همچنانکه بندگان و خادمان درگاه ملوک با مخدومان و ولی نعمتان خود

Marfat.com

وسکنات واقوال وافعال بعزت ودیدبه قدرت او نقد اوست وهو معکم اینما کنتم نقد در نقدست اگر همین میسر شود واکثر اوقات او درین اندیشه ومشغولی استیعاب یابد بدولتی تصور کند ؎

هرکه از اهل هنر در اهل عیب	آفتابے دارد اندر جیب غیب
در برش گیرد بر اندازد نقاب	عاقبت روزی بود کان آفتاب

اگر ازین مشغولی خالی ماند انگاه وای ویلاے در دنیا یافت ومصیبت حرمان بالاتر از همه وظائف او را داست ؎

از نور رخت مهها چراغی گیرم	از بخت بدم اگر فروشد خورشید

چون کار دو بار مردان وشیر مردان از ما نیاید ناچار علیکم بدین العجائز را محکم باید گرفت ونا امید نباید بود ودر همه حرکات وسکنات واقوال وافعال کوشش بدان باید داشت که در هیچ چیزی راستی باحق فروگذاشت نشود ودر کل احوال چنانچه دارند باحق راست می باش سخنے جامع ست مردین ودنیای او را انشاء الله تعالی **مکتوب** ان الله یحب معالی الهمم ویکره سفسافها ای ردیها علو همت آنست که روز بروز هرچه در تحت کن در آمده است بالاتر ازان برود وهمای همت او جز بر فضای ربوبیت پرواز نکند شیخ عبد الله بستری می گوید یا عبد الله بشئ مثل مخالفة النفس والهوا این قوم باخود جنگی دارند که تا لب گور ردی صلح نه بینند تا اگر وقتی قدمی بموافقت وی سپرده شود خواهند بحکم حال نه بحکم اعتقاد زنار در بر کنند وظاهر را موافق باطن گردانند تا از نفاق بیرون آیند کلام مجید دیریست که خطبه زنارهاے ما بر عالمیان می خواند افرایت من اتخذ الهه هواه دل از خلق برداشتن وبر حق بستن کار اولیا وانبیاست تمام عالم برچند بیگه زمین ولقمه معلوم دل بسته خوش می باشد اگرچه ازان دنیه دین نگذاشت تمام سال نمی شود اما خاطر را بدان قرار وتسکین می دهند وار آمدن فقیر چندان می ترسند که از حق نمی ترسند وکسی بالکلیه از جمله خلق دل برداشته اعتماد بر حق یک ماهی وشش ماهی هم نکرد که آن کار دل را معلوم که هرکه دل بر حق بند حق او را ضائع نکند مرد باید وشیر مرد باید که دل بکلی از مخلوقات پاک کند واعتماد بر کرم حق وفضل حق کند تا او را ظاهر شود که کسی که تبرا از خلق وتولا بحق کرد چگونه او را فضل حق پرورش نکند

مکتوب در بیان معیت حق با خلق

مقرر برادران ودوستان باد درین فائده سری از اسرار الوهیت بیان می کنم هرکه متابع قدم شیخ الاسلام شیخ مظفر قدم زند محق او بود نه مبطل در حجره دل خویش این راز را مستور دارد ودل خود را بلوث زندقه آلوده نگرداند العیاذ بالله قوله تعالی وهو معکم اینما کنتم ظاهر معنی چنین ست که خداے تعالی باشماست هرجا که باشد وبودن چیزی را باچیزی معیت خوانند واین بودن یا مجازست یا بحقیقت علماے ظاهر را مذهب این ست که این بودن بمجازست نه بحقیقت وگویند خداوند با همه ذرات عالم ست نه بذات بلکه بعلم وبر همه ذرات قادر ست ومذهب عامه متکلمین همچنین ست اما صوفیان بمعنی ظاهر قناعت نکنند

کنند وبا ادب وخاضع خاشع وانعام اکرام ایشان را امیدوار واز قهر وسخط ایشان ترسان واز سطوت وهیبت ایشان هراسان باشند ضابطه ظاهر در تعلیم نگاهداشت ادب حضرت ربوبیت جل شانه والمثل الاعلی مثل حال خدام ملوک بتوان یافت ؎ گر وزیر از خدا بترسیدے ۔ همچنان کز ملک ملک بودے ۔ خلاصه کار حضورست وادب وبعبارت دیگر اعتقاد ست وخدمت وعلم ست وحال ومعرفت وطاعت اگر این هردو جمع شود واعتدال یابد سعادتی بالاتر وکمالی افزون تر ازان نبود ولی کمتر باشد که حال وعلم باعتدال حقیقی افتد صاحب این مقام سید طائفه جنید بغدادی وامثال ایشانند بر یکی حال غالب آید محبت وشوق ومستی آرد وبر دیگرے علم غالب بود در ادب وخدمت وبندگی افگند طائفه اول مستانند وفرقه ثانی هشیاران وجمع کردن میان مستی وهشیاری کارے آسان نبود ؎ بر کفے جام شریعت بر کفے سندان عشق ۔ هر هوسناکی نداند جام وسندان باختن ۔ ونزد محققان از ارباب دین ومتصوفان مقام تمکین تقدیم عمل در رعایت ظاهر اهم واقدم بود شیخ فرمود ذکره الله بالخیر حال باطن را بر عمل ظاهر مقدم ندارد تا از دائره ادب واعتدال بیرون نیفتد ونیز ظاهر بسنگ نکند وهمبران نایستد تا از وصول بمرتبه علو وکمال محروم

حقیقت چیزی را طلب کنند و مذهب ایشان اینست که معیت حق با جمیع ذرات حقیقت ست ای او بذاته با جمیع اشیاست حقیقةً لا مجازا لیکن معیت او نه چون معیت جسم ست با جسم که او جسم نیست و نه چون معیت جواهر با جسام که او جوهر نیست و نه چون معیت عرض ست با جوهر و اجسام که او عرض نیست پس معیتی که معلوم و مفهوم متکلمان ست همین سه معیت ست لیکن صوفیان آن معیت را که معیت رابع گویند جز این معیت که مفهوم متکلمان ست گویند مثال روح با جسد مثال بودن حق تعالی با کل کائنات ست زیرا که نه درون قالب ست نه بیرون قالب نه متصل بقالب و نه منفصل بلکه روح از عالم دیگر ست و قالب از عالم دیگر و بر روح از لوازم اجسام از دخول و خروج و اتصال و انفصال و جز آن هیچ نسبت ندارد و با این همه ذره از ذرات قالب نیست که روح بحقیقت بذات او نیست معیت حق سبحانه تعالی با ذرات عالم همبرین مثال ست من عرف نفسه فقد عرف ربه اشارت برین سر است سوال اینجا وارد می کنند بر ایشان که از اینجا لازم می آید که حق سبحانه تعالی بذات خود در همه مواضع قذر باشد و این ممتنع و منکر ست جواب می گویند که اتفاق جمله اهل اسلام ست که انواع نجاست و قاذورات را حق تعالی می آفریند و نگاه می دارد که بی خطا او بقا محال ست و اندرین هیچ عیبی و نقصانی لازم نمی آید ازین معیت نیز هیچ عیبی لازم نیاید با آنکه معلوم ست که فعل بی فاعل و صفت بی موصوف هرگز نبود دیگر می گویند روح متصرف ست در همه اجزای قالب موجود ست با همه ذرهای قالب و زندگی همه بدو ست و با این همه از چیزهای که در باطن قالب ست از خون و جز آن هیچ خللی و نقصانی در طهارت و پاکی روح نه و متکلم معیت ذات احد حقیقی با همه ذرات نامتناهی فهم نتوانست کرد بی تقدیر تجزی و تقسیم و حلول در امکنه لاجرم تاویل کردو الله الهادی الی الصواب

مثنوی

گفت تو کی دیدی آن رخسار را	چشم مجنون باید آن دیدار را
کی بود لیلا بخانو تو پدید	گر بچشم من نه بینی روی او

تا نیاید عشق مجنونی بدید
تو نیاسازی ز خاک کوی او

چون مریدان را همتها برای طلب کارهای عالی قاصر گشت این فقیر برای تحریص شان بقلم آورد تا چون از نعمت تصفیه قلب محروم افتند باری از سر مراقبه با بوی محروم نمانند و خود را با او و او را با خود دانند و دور نشمرند که بشیر حریان که بخلق دامن گیر شد ازین ستد که خود را از شرف معیت حق دور دانستند و بی ادب وار قدم بر خلاف رضا نهادند والسلام۔

مکتوب در بیان اسماء حقیقی

حق عز اسمه اصطلاح موحدان معلوم خدمت برادر کردو انچه در شرح آداب المریدین خدمت شیخ از متاخرین السائرین آورده اند که اسم حقیقی عین مسمی ست آن بر اصطلاح اهل وحدت ست و تا اصطلاح ایشان معلوم نشود اسماء حقیقی نیکو فهم نشود و اسم حقیقی از انجا روشن شود انشاء الله تعالی۔ انکه آب بسیط

نماند در ظاهر عمل و خدمت باید و در باطن محبت و تعطش تا کار کشاید و سلامت ماند و نیز فرمود فقیه صوفی باش نه صوفی فقیه یعنی اول عمل شریعت و فقاهت را بدست آرد و داد آن بده پس ازان بذروهٔ حقیقت بر آیین روش بسلامت نزدیکتر و اساس آن محکم تر ست و اگر هم از اول صوفی شوی و تابع حال باشی از راه سلامت دور افتی و بنیاد کار سست گردد و از علم بشوق ترقی و تعطش کمال در طریقه تصوف و اهل حال توان آمد لیکن بعد از غلبهٔ ذوق و حال رجوع بعلم و تفقه دور تر افتد و ازین سخن که گفته شد چنان بفهم در آید که حقیقت چیزی دیگر ست بیان و مخالف شریعت حقیقت روح شریعت و شریعت صورت او شریعت اعتقاد کردن بود بدانچه خبر داده اند و کار کردن بدانچه فرموده و حقیقت مشاهده کردن و بچشم عیان آن را دریافتن بود حقیقت حقیقت شریعت و کنه او ست تا انچه بدان ایمان آورده اند اگر آن را عیانا مادیا بنده بحقیقت آن رسیده باشد از حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی قدس الله روحه واصل البناء فیضه و فتوحه نقل کرده اند که فرمود کل حقیقة ردتها شریعة فهی زندقة هر حقیقتی که شریعت آن را رد کند زندقه است یعنی اگر یکی را کشف شود انچه ذوالنون و شرایع دین و شریعت ست

Marfat.com

مجاز لیست د آب ہم نات دارد و ہم وجہ دارد و ہم نفس دارد نظر بہستی آب دیگر ست و نظر بہ عموم و شمول آب مر جملہ نباتات را دیگر ست و نظر برین ہر دو مرتبہ دیگر ست پس بدانکہ ہستی آب ذات آب ست و عموم و شمول آب جملہ نبات را وجہ آب ست و مجموع ہر دو مرتبہ نفس آب ست آب را با ہر نباتی ملاقاتی خاص و طریق خاص و روی خاص ست آن نسبت روی آب او وجہ آب می گویند اکنون بدانکہ صفات آب در مرتبہ ذات اند و آن صلاحیت و قابلیت اشجار مختلف و گلہای مختلف و میوہ ہای مختلف و مراتب اشجار و قابلیت الوان ہمہ صفت آب ست و اسامی آب در مرتبہ وجہ آیند و آنہمہ اشکال و ہیئات مراتب درخت ست کہ امتیاز برگ و گل و شاخ و میوہ و خار بدان حاصل می شود چون صفات آب کہ قابلیت ست از عالم اجمال بعالم تفصیل رسید و شمول و احاطت ازان قابلیت بعالم صورت کہ وجہ آب ست پیدا گردید کثرت پیدا آمد و بامتیاز حاجت افتد و بدان وجہ امتیاز حاصل آید آن اسماست و شک نیست کہ اسماء در وجہ ست و آن اسماء اسماء حقیقی ست کہ امتیاز از مرتبہ بمرتبہ بدان حاصل ست آن علامت اسماء حقیقی آب ست و آن عین مسماست کہ از و منفک نیست و افعال آب در مرتبہ نفس آب ست کہ مجموع ہر دو مرتبہ ست ذات آب را صورت جامعہ گویند و عالم اجمال گویند و وجہ آب را صورت متفرقہ گویند و عالم تفصیل گویند کہ آب بچندین ہزار شکل و صورت تجلی کردہ است و ظہور یافتہ و آن ہمہ صورت کمال آب ست پس تو بہر نباتی کہ روی آری بوجہ آب رو آوردہ باشی اینجا سر فَاَیْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ جلوہ گری کند چون این امثال دانستی اکنون بدانکہ وجود خدای تعالی فوق و تحت و یمین و یسار پیش و پس ندارد نور یست نامحدود و نامتناہی و بحر یست بی پایان در یکران اول و آخر و حد و نہایت و ترکیب ندارد قابل تغیر و تبدیل و قابل تجزی و تقسیم و قابل فنا و عدم نیست و احد حقیقی ست در ذات او ہیچ وجہ کثرت نیست چون این مقدمہ معلوم کردی بدانکہ این نور کہ حقیقی ست و نامحدود و نامتناہی ست و منزہ از ہمہ سمات نقص ذات و وجہ و نفس دارد نظر بہستی این نور دیگر ست و نظر برین نور کہ عام ست و شامل ست تمام موجودات را دیگر ست و نظر بمجموع ہر دو مرتبہ دیگر ست چون این سہ نظر دانستی اکنون بدانکہ ذات این نور ہستی این نور ست عموم و شمول این نور تمام موجودات را وجہ این نور ست و مجموع ہر دو مرتبہ نفس این نور ست و صفات این نور کہ قابلیت صور دارد و قابلیت کثرت دارد در مرتبہ ذات اند و اسامی این نور در مرتبہ وجہ و افعال این نور در مرتبہ نفس ای برادر این نور عام ست تمام موجودات را وجود موجودات و بقای موجودات ازین نور ست ہیچ ذرہ از ذرات موجودات نیست کہ نور خداوند با آن نیست و بران محیط نیست و ازان آگاہ نیست این عموم و شمول و این احاطت را وجہ این نور می گویند پس ہر کہ بوجہ خدای رسیده وجہ خدای را دید خدای را می پرستد اما بر اصطلاح اہل وحدت او مشرک ست و ما یؤمن اکثرهم بالله الا وهم مشرکون زیرا کہ ہمہ روز بمردم بیچنگ ست و در اعتراض و انکار ست و ہر کہ از وجہ خدائے در گذشت بخدائے رسید ذات خدائے را دید ہم خدائے را پرستد اما موحد ست

اگر آن را اعتقاد کند کافر بود و زندیق گردد ابو سلمان دارانی رضی اللہ عنہ فرماید بسیار باشد کہ نکتہ از و اجید این را ہ روی نماید و خود را بجہت حسنے و جمالی کہ دارد بر من جلوہ دہد قبولش نکنم و گویم تا دو شاہد عدل بر صدق در التی تو گواہی ندہند ہرگز قبول نکنم و آن ہر دو گواہ کدام ست کتاب اللہ و سنت رسول اللہ و باقبلہ دین یکی ست دو نمی شود میان این سخن دور و دراز ست این قدر اشارت بدان بس بود سخن صواب این ست ہر کہ غیر این بیندیشد خطا کند واللہ تعالی اعلم بالصواب

الرسالۃ الرابعۃ عشر تذکیر اولی الاحلام بان لذات الدنیا کلہا آلام و مرفع التعب والعنا بالجمع بین الفقر والغنا

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ

عاقبت بخیر باد آغاز سخن بدعا وطی مراستم تکلف و ادعا ازان آمد کہ ہر چند گرد اقسام سخن گردید و مسالک و اطوار ارباب سخن در نوردید عامی بالاتر و بکار آینده تر ازدعا نیافت خصوصا این دعا کہ خلاصہ دعوات و نقاوہ تمام رغبات ست عاقبت بخیر باد آمین آمین اگر مدح و ثنا ست احشوا التراب فی وجوہ المداحین خاک بر سر روزگار مادحان بیکند و اگر بیان شوق و اشتیاق کنند در نوع بالاتر ازان نباشد

وازاعتراض وانکار آزادست وباخلق عالم بصلح ست ای برادر بدین بحر محیط وبدین نور نامحدود نامتناهی می باید رسید واین نور را می باید دید واین نور را در عالم نگاه باید کرد تا از شرک خلاص یابد وحلول واتحاد باطل شود واعتراض وانکار برخیزد وباخلق عالم صلح پدید آید این جمله تقریر را نیکو تامل کند تا از فوائد این بهره مند گردد واسماء حقیقی را فهم کند۔

شیخ شرف الدین رحمۃ اللہ علیہ

پانی پتی اورا ابوعلی قلندر نیز گویند از مشاهیر مجاذیب اولیاست گویند که در اوائل حال تحصیل علم کرد وطریق مجاهده وریاضت سلوک نمود ودر آخر مجذوب شد وکتاب ها را در آب انداخت نسبت ارادت او بیکی ازین مشائخ مشهور نیست بعضے گویند که بخواجه قطب الدین بختیار کاکی ارادت داشت وبعضے گویند بشیخ نظام الدین اولیا ویهیچ یکی ازین دو نقل صحبت نرسیده است اورا مکتوب ست بزبان عشق ومحبت مشتمل بر معارف وحقایق توحید وترک دنیا وطلب آخرت ومحبت مولی جمله آن بنام اختیار الدین می گویند ورساله دیگر در عوام الناس شهرت دارد که اورا حکم نامه شیخ شرف الدین می گویند ظاهر آنست که آن از مخترعات عوام ست واللہ اعلم **نقل ست** که وقتی موی شوارب او بغایت دراز شده بود هیچ کس را امجال آن نبود که بوی امر بقص آنها کند مولانا ضیاء الدین سنامی رحمۃ اللہ علیہ که جوشن شریعت در بر داشت مقراض بر گرفت ومحاسن شریفش در دست گرفته قص شوارب کرد گویند که بعد ازان شیخ همیشه محاسن خود را بوسیدی وگفتی که این در راه شریعت محمدی گرفته شده است روضه اورا پانی پت ست جای پر فیض وپر حالت بزار وتبرک بقدس سره در انجا قبری دیگر ست که قبر مبارک خان گویند که وی محبوب ومرید شیخ بوده رحمۃ اللہ علیه **مکتوب** ای برادر چون عنایت در کار تو کنند وجذبه در تو نهند وترا از توئی تو برایند آنگاه عشق در تو آید وجلوه حسن بر تو بنماید چون حسن را دانسته باشی معشوق را بشناسی وعاشق معشوق شوی وزمانی که معشوق از عاشق رسانید بران کار کنی سنت معشوق وفریضه عاشق بر پای داری آنگاه شناخته باشی معشوق را واعاشق آی برادر معشوق را هم بصورت تو آفریده اند ومیان شما فرستاده اند تا دعوت کند براه راست آی برادر باری عزوجل بهشت ودوزخ آفرید وحکم بر آن کرد که هر دو را پر خواهم کرد معشوق را با عاشقان او در بهشت خواهم آورد شیطان را با پیروان او در دوزخ خواهم انداخت ای برادر در بهشت ودوزخ کس نیست جز عاشق از حسن عاشق هر دو پیدا شدند وهر دو مقام غیر نخواهد بود بهشت مقام وصال ست با دوستان ودوزخ جای فراق ست بر دشمنان فراق برای کافران ومنافقان خواهد بود ووصال برای عاشقان ومحبان محمد رسول اللہ علیه وسلم ای برادر چشم دل بگشا ونیکو به بین وبدان که عاشق از عشق خود برای تو چها آفرید وچه تماشا پیدا کرد حسن خود بر هر درختی نهاد

کطائفه که مسکن حال وموطن طبیعت ایشان از نزد او مشق جنون وسرمایه وقت وحشت ونسیان ماسوی ست دم از شوق صحبت یکدیگر زنند وهوای موانست ومخالطت اغیار در سر دارند محبت دوستان باقی ست ولیکن صحبت ملاقات وفراغ وقت تا بصحبت یکدیگر دل آساید نفسی بکام خاطر برآید در تنگنای دنیا دست ندهد فردا اگر نصیب ست ونزول در یک منزل اتفاق افتاد در فراغستان آذوقه عنا الحزن بباغستان اخوانا علی سرر متقابلین صحبتے می توان داشت انشاء اللہ تعالی وهو علی کل شیء قدیر تخم محبت امروز در زمین دل بنشانند فردا ببینند که چه گلها ازان بشگفد وچه ریاحین دهد تخم دولت در زمین می کاشتم شجره وبیگاری می پنداشتم آن خود بهمگار کشتی بود چست هر یکی دانه که کشتم صد برست درین دنیا بوستان بهشت اگر خواهید با دوستانست که از تصور آن دلها باغ گردد تا بدیدن وچیدن چه نماید بهشتی بالاتر ازین نهاده ماند زمان در گشاده شدن آن بهشت ووزیدن نسیم انس ازان جانب پایان شب ست که آن را وقت سحر گویند اگر نیم شب درآیند آن خود بخلوت نزدیک تر دارمزا حمسف خرکاه دورتر باشد ظاهر آن باغ ومیوه های آن بهشت انوار توجه ومناجات وشهود وجه باقی ونفحات انس وآثار ذوق وحضور وبیداری وآرام وقت واطمینان قلب

موتیدن

دیسوهای گوناگون آفرید در هر میوه مزه دیگر نهاد آن درخت را نه خبر خود نه خبر از گل و نه خبر از میوه آنی پرشکر برای تو آفرید و آن را خبر از شکر نه آهو را مشک در نافه نهاد و آن برای نست آهو را خبر از مشک نه عنبر را از گاو پیدا کرد برای تو گاو را خبر از عنبر نه زباد از گربه پیدا کرد برای تو و گربه را خبر از زبادنی کافور را از درخت پیدا کرد برای تو درخت را خبر از کافور نه صندل از برای تو آفرید و صندل را خبر خود نه ای برادر عاشق شو هر دو عالم را حسن معشوق دان و خود را حسن معشوق خوان عاشق از عشق خود ملک وجود تو ساخت تا جمال حسن در آئینه تو به بیند و ترا محرم اسرار بداند الانسان سری دارد شان تو آمد عاشق شو حسن را دائم به بین و بشناس دنیا را و عقبی را بدان که عقبی ملک محمد صلی الله علیه وسلم و دنیا ملک شیطان هر دو را دریاب که برای چه آفریده اند و چه خواهند کرد ای برادر نفس را نیکو بدان چون نفس را ابدا نشناخت دنیا در تو پیدا آمد و اگر روح را بشناسی عقبی را شناخته باشی ای برادر در دنیا حسنی که در کفر نهاده اند عاشقان دانند که کفر را چه آراسته است بیش عاشقان خود هر که عاشق دنیاست معشوق او حسن کفرست ای برادر تو چه دانی که غمزه حسن که در کفر نهاده اند چه ناوک منور جهانیان زده است و عاشق خود ساخته ای برادر در طلب خود شو و خود را بشناس چون نفس خود را بشناسی عشق را دانسته باشی چون عشق بر حسن خود معاینه کنی کل اللسان در خود یابی عاشق باشی و معشوق را در خود بینی و حسن او را در آئینه دل خود معاینه بکنی

آن شاهد معنی که همه طالب اویند
در عین وصالیم نگاریست در آغوش
هم اوست که از چادر ناسوخته پیروش
در بادیه هجر چرا بسته بمانیم

ای برادر یک غلوله قند بیار از ان صد غلوله کن و از هر غلوله صورتی بساز و هر صورتی را نام نه بعضی را اسپ بگو و بعضی را پیل بخوان نام قند از میان دور شود همان صورت ماند که کرده است چون کل صورت را بشکنند و باز غلوله قند سازند همان نام قند پیدا شود و در مکتوب دیگری گوید ای برادر نمیدانم که برای چه آورده اند و چه خواهند کرد خیال دائم با اندیشه می باشد گاهی اندیشه می باشد که آئینه دل ما را می آرایند و عاشق را معشوق می نمایند فرمان عاشق که معشوق رسانیده در مطالعه فرض عاشق و سنت معشوق بجای آرد از عشق عاشق وار حسن معشوق مصور میدارد باطن را و از تماشای حسن عاشق ظاهر را فراموش می کنند در تماشای باطن می باشد تا چه حکم رفته است آن بنفاذ پیوندد ای برادر ناگاه خیال با نفس یاری شود حال با خیال یکی شد و در هوای روزی دنیا می آرد آرایش دنیا خیال نفس را می نماید و در اشتیاق آن سرگردان می کند و بر در معشوق می گرداند پیش هر دو خواری می کند و از ان خواری از شوق و آسایش آرایش خبر نمی باشد و باز با آن نمی آید نمی اندیشد که با کس وفا کرد و با کس نخواهد کرد و نه فکر مرگ ست که آمدنی ست ناگاه نخواهد گذاشت حسن آرایش دنیا عاشقان دنیا را در عشق خود چنان بیخبر می گرداند که نه خبر از دنیا که آن را معشوق گرفته است که می گذرد و چه واقعاتی می نماید و نه خبر از عقبی که ما را مهم در پیش ست ای برادر بیندیش ترا هم مهم در پیش و تو خیال و اندیشه مونس خود

Marfat.com

دنورانیت ذکرست مشائخ گفته اند
قدس الله اسرارهم که درین عالم آنچه
لالذ تهای بهشت نمونگذاشته اند
ذوق تملق و مناجات وقت سحرست
وطعامهای شهی و لباسهای بهی
وگلزارهای طرب و سبزه های گزین
وصورتهای خوب و آوازهای خوش را
نیز اگرچه از نمونهای بهشت داشته اند
ولیکن بهشت همه آرام و راحت
بود اینجا خود سراسر محنت و الم ست
لذات دنیا همه آلام ست بیش
ازان نبود که المی بلاتر و سخت تر
از الم دیگر آفریده اند چون این
الم کمتر دفع الم قوی تر کنند در مزاج
نفس و مذاق طبیعت چنان در آید
که گویا لذتی یافت مثلا گرسنگی
المی ست و خوردن طعام بآن
مشقتها و حرکتها که در تهیهٔ اسباب
و آلات آن کنند المی دیگر یک الم
چه باشد صد الم بالای یکدیگر
نهاده و بصرف همت بدفع الم
جوع و نشاندن آتش گرسنگی
از کباب آنها آسان نموده و چون
الم گرسنگی دفع گردد وقت و تاب
آن آتش فرو نشیند و طبیعت
آرام یابد آن را لذت نام نهند
و در نظر حقیقت جز دفع المی
بالمی دیگر نباشد دلیلش آنکه اگر
سیری را یا تشنه را تکلیف خوردن
و آشامیدن برتبه لایطاق کنند
عذابی بالاتر ازان نبود حالتهای
دیگر را که آن را بعرف عام لذت
نام نهاده اند همین گو قیاس
باید کرد خوشا عاقلی و هنرمندا مردانه
مردی که اخبار را بحقیقت نهیده

سالخته خیال را هوش دار که با نفس یار ست ای برادر هیچ معلوم نشد که خیال و اندیشه چه حال پیش آرد و چون آن ترا معائنه شود آنگاه بدانی که این نصیب بود که رسید ای برادر هیچ نمی دانم که چه می گویم و از من چه می آید و چه می گوید زبان در قبضهٔ قدرت خداست اگر عنایت در کار تو می شود از تو آن چیزی می گویانند که پسندیده هر دو جهانش سازند ای برادر این قدر معلوم شد که بخواست خود پیدا کرد و بخواست خود میدارد و یَفْعَلُ اللّٰهُ مَا یَشَاءُ وَ یَحْکُمُ مَا یُرِیْدُ اینچه خواست کرد و اینچه خواهد می کند کسے را در خواست او کارے نیست۔

شیخ عثمان سیّاح رحمة اللہ علیہ

مرید شیخ رکن الدین ابو الفتح ست وطن اصلی او دہلی ست سیاحت بسیار کرده باز بوطن اصلی خود رجوع کرد صاحب ذوق و سماع بود بارہا در مجلس شیخ نصیر الدین محمود حاضر شدی و سماع کردی و رقصیدے روضهٔ او در فنا دہلی قدیم ست قریب هفت پل که بنائے سلطان محمد عادل ست

شیخ ابو بکر موئی تاب رحمة اللہ علیہ

در بدایون بود ضیائی نخشبی در سلک سلوک می نویسد اند رانچه شیخ ابو بکر موئی تاب که موی در موئی خود کاری داشت ازین عالم دران عالم خواهند خرامید بندهٔ نخشبی بعیادتِ او رفت او را دید سر بزمان این نظم که صد هزار سر در و منظم ست بر زبان میراند بیت

قالب چو عبارت ست میان من و تو ۔۔۔ امید که اینک ز میان برخیزد

شیخ شہاب الدین رحمة اللہ علیہ

حق گوئی پسر شیخ فخر الدین زاہدی ست او را حق گو ازان لقب ست که سلطان محمد بن تغلق حکم کرد که مرا محمد عادل گویند او ازین معنی بحضور او با کرد گفت ما ظالمان را عادل نتوانیم گفت سلطان محمد او را از قلعه دہلی در زیر انداخت قبر او هم در زیر قلعه است رحمة اللہ علیہ۔

سید محمد رحمة اللہ علیہ

ابن یوسف الحسنی الدہلوی خلیفه راستین شیخ نصیر الدین محمود چراغ دہلی ست جامع سعادتین سیادت و علم و ولایت شانے رفیع و رتبتے منیع و کلامے عالی دارد او را میان مشائخ چشت مشربی خاص و در بیان اسرار حقیقت طریقی مخصوص ست در اوائل حال هم بدہلی تشریف داشت و بعد از

وحقارت متاع دنیا و فنای آن را مذوق دریافته پای از حیز طبع و شهوات جسمانی برآورد و نظر دانش و اعتبار بر دریافت لذت روحانی برگماشت و حصول این نسبت بدو وجه باشد از فقر الصبر و بر بستن پای حرص و شکستن دندان طمع و قطع نظر از التفات بزخارت دنیا تا به پایه کمال رسیده نظهر اهم الصبور شوند و از اغنیا الشکر و بر کشادن دست بر دو قوی داشتن بازوی همت و ثبات قدم در طلب مرضیات حق تا طلسم گنج اسم الشکور گردند بشک این فقیر بی التفاتی و نا نیازمندی و دست بحطام دنیا نفرسائی غنی باشد و آن غنی همت دانی و کدیر داری و بی تعلقی بجرد روی و درویش پرستی فقیر بود کمال جامعیت این ست باقی همه هباء و هدر ست از نجا گفته اند که صبر و شکر در ضمن یک دیگر اند در عین یک دیگر اند و بحکایتے که ما برخواندیم خود فقر و غنا عین یک دیگر نه و علما را اختلاف ست در انکه مرتبه فقیر صابر بالاتر ست یا درجه غنی شاکر آنها که فقر را افضل نهند گویند که سلامت و عصمت در نیجاست که ان من العصمة ان لا تقدر و بزرگے گفته است که بار آدمی دارا تا خن دست دراز گردد تا خواهد که شکم برادر مسلمان را بدرد و هرگز از شکم گرسنه دعوی سیری و سرکشی نیاید و فرعونیت و نمرودیت در سرش بجنبش نکند دیگران گویند که از غنی کار ها آید و بر بستگیها گشاید

۴ فی فخر الدین زاده زاهد ست فرزند او شیخ نصیر الدین محمود از اخیر و در آنجا

رحلت شیخ بدیار دکن رفت وقبولی عظیم یافت اهل این دیار همه منقاد و مطیع او گشتند و همه ان دیار از دنیا انتقال فرمود او را سید گیسو دراز گویند و وجه تسمیه او باین لقب بر انچه شنیده شده است آنست که روزے او باچندی دیگر از مریدان پالکی شیخ نصیر الدین محمود برداشته بودند در وقت برداشتن گیسوئی سید بسبب درازی که داشت در پاے پالکی بند شد و او بسبب رعایت ادب و استغراق عشق و محبت به برآوردن گیسو مقید نشد و هم بران وضعی که واقع شد مسافت بعید قطع کرد بعد ازان که شیخ را برین معنی اطلاع افتاد خوش حال شده و بر صدقِ عقیدت و حسن صنعتِ او آفرینها کرد و هم در حال این بیت فرمود **بیت**

هر کو مریدِ سید گیسو دراز شد	واللہ خلاف نیست کہ او عشقباز شد

خدمت میر در الملفوظات ست مسمی بجوامع الکلم که بعضے از مریدانِ او که نیز محمد نام دارد جمع کرده در اینجا می نویسد سخن در شفقت بندگی شیخ الاسلام نصیر الدین در باب خویش می فرمود گفت اول حال خواستم زود زود بملاقات روم اما روش ندانستم بی روش پیش پیر روند از پدر خویش شنیده بودم و پدر من از یاران خدمت شیخ نظام الدین قدس سره بود و یاران خدمت شیخ پیش پدر من می آمدند از ایشان دیده شنیده ام یکبار پیش شیخ الاسلام شیخ نصیر الدین رفتم فرمود شما هر بار بیگاه می آئید و من دران وقت ملول می باشم البته می خواهم حکایتی با شما گویم و من دران ایام پانزده ساله بوده ام متحیر ماندم گفتم سبحان الله خواجه مطلوب دارد که با ما حکایتی کند زهی دولت یکبار بعد از اشراق بپائبوس رفتم فرمودند وضوی که برائی بامدادی کنی تا برآمدن آفتاب باقی می ماند گفتم آری صدقه خواجه می باشد فرمود نیکو باشد اگر هم بدان وضو یک دوگانه اشراق بگذاری گفتم صدقه خواجه بگذارم بعده فرمودند دوگانه شکر النهار و استخاره هم بگذار چند گاهی بران ملازمت کردم یک روز فرمودند دوگانهای اشراق می گذاری گفتم می گذارم فرمود اگر چهار رکعت چاشت هم بران ضم کنی چاشت هم بجا آورده شود نمی گویم که وقت دیگر بگذار همان ساعت چهار رکعت از چاشت بگذار چاشت هم تراشود و همیشه بر جیب صائم بودم پرسید بر جیب صائم می باشی عرضه داشتم آری فرمود شعبان هم گفتم نه روزه فرمود اگر نه روزه دیگر هم بداری آخر تا سه ماه مرتب شود گفتم صدقه خواجه بدارم پیش والد گفتم دران ایام والد پیوند شیخ نداشت تفت شد مرا چیزی گفت گفتم هر چه خوش آید بگو فرمود شیخ است من ازان گشتنی نام بعد رمضان شش عید میدانشتم همه دران ایام پائبوس رفتم فرمود خواجگان ما روزه داؤدی نداشته اند صوم دوام داشته اند بعد ازین تو صوم دوام بدار و هم درانجا می نویسد که فرمود خواجه محمود بقا از یاران مولانا برهان الدین غریب بود ما و او نشسته رساله قشیری مقابله می کردیم و من دران ایام سخت کودک بودم خواجه را جا برلق رسید آمد و بنشست سخن اینجا رسیده بود که قول حاتم اصم ست تا سه مرگ بخشی بجای نرسی مرگ سفید و مرگ سرخ و مرگ سیاه مرگ سفید گرسنگی مرگ سرخ تحمل مرگ سیاه فقر خواجه را جا از من بطریق

کہ فقیر را بدان راه نبود و نیمجان مرده وی ازان آگاه نه ذلک فضل الله یوتیه من یشاء الحکایت سیشینیان ست و من بویم که هیچ نکته ازین دو قضیه کلیه نیست تا کشاده کار هر کس و صلاح و مقتضاے شاکله وے چه باشد قل کل یعمل علی شاکلته فربکم اعلم بمن هو اهدی سبیلا آن را که سوزش فقر در سازد و غناش از دائره بیرون اندازد فقرش مباد و آن را که غنا براه اعتدال برد و ما عروس توفیق هم آغوشی دهد غناش گوارا باد شیخ ذکره الله بالخیر از شیخ خود نقل می کرد که تا اعتقاد قلبی با ضمیمه اقرار لسانی بافضیلت فقر از ما نگرفت ذبان قبول نکشاد و دست اثابت و ارادت از ما نگرفت ما نیز باین عقیده ایم و لیکن تواضع و انکسار دران ست که غنی باید که فقیر را از خود بهتر داند و فقیر نیز خطبه فضل غنا بلند تر از پایه حال خود خواند تا در جانبین عجب و تکبر راه نیابد و اگر براه انصاف بروند حق همین ست عاقبت حال هر کس مبهم و حقیقت سری که با پروردگار خود دارد مستور نه بگر سخن چیست ۵ ۵ ۵

امتحان پرسید که بچه سبب مرگ سفید و رخ و سیاه شد گفتم جوع نسبت بصفرا دارد پس مرگ سفید باشد و تحلل خون خوردن ست زیرا که غضب عبارت از غلیان دم ست از بهر انتقام و حلم فرو خوردن غضب پس مرگ سرخ باشد اما فقر پیغامبری فرماید علیه السلام الفقر سواد الوجه فی الدارین و البته فقیر میان خلق شرمنده و خجل و منکسری باشد بضرورت مرگ سیاه باشد فرمود روزی شیخ منور فضل الله بنسبه شیخ الاسلام فرید الدین از من پرسید که شمار ادرون گنبد شیخ اکثر مردمان هفت پرکاله شده افتاده دیده اند سر این چیست بگوئید گفتم سبحان الله از ماکه دیده که گفت دروغ می گوئید گفتم اگر پرسید برین نمط که در کتب سلوک نبشته اند که صوفی را این حالت می باشد علی الاطلاق بگویم اما علی التعیین معلوم من نیست گفت علی الاطلاق بگوئید گفتم این از اثر تجلی جلال ست بر متجلی دران حالت کوههای می افتد که این کوههای عالم بحساب آن سنگ ریزه باشد و با آتش حمله می کند آن آتش نیست و سوزنده نیست ولیکن صد هزار همچو این آتش بیک شراره او نرسد می آید و این مرد را پرکاله می کند هفت پرکاله چه باشد شاید که صد هزار پرکاله شود در میان این کوهها و آتشها صورتی ست که مشاهده آن جز آن مرد نتواند کرد هم درین حالت صورتی جمیل انیس بهی لطیف پیدا می آید این جمله اجزا را بجانب خویش می خواهد هر یکی دوان سوی او می آید بعد ازان او بید قدرت خویش ازان قوی تر و تمامتر و لطیف تر و صاف تر می گرداند فرمود سفر اگر نه شقت باطن نیارد مبارک باشد والا سرمایه صوفیان جز فراغ دل و جمع هم نیست اگر یک ساعت لطیف دل با خدائی خویش حاضر شود آن بهشت ست بلکه هزار بهشت فدای آن ساعت باید کرد و هنوز رائگان بدست آمده باشد

بفراغ دل زمانی نظری بخود روئی	به ازانکه چتر شاهی همه عمر با تو موئی

فرمود چون در مسائل کلامیه سخن در فضل صحابه افتد من بهیچ مباحثه شروع نکنم شاید اتهام ما بر مخلصان اصحاب وقتی اگر بخشی کرده ام بعد از تاکید و سوگند عقیده من مثل راست ست که فضل صحابه ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی اما بحث لفظی هر انچه آمد گفته می شود و با خلق بیگانه این قدر هم نکرده ام و فرمود علما اختلاف کرده اند که مسلمان را موت بهتر یا حیات بعضے حیات گفتند و بعضے ممات اما رای من انیست که در ایام حیات رسول الله صلی الله علیه وسلم حیات بهتر و بعد از وی ممات فرمود شخصے علی را از اصحاب علی پرسید صف لنا اصحابک فقال عمن تسالون فقالوا عمارا فقال مومن ملی ایمانا حتی مشاشه قالوا و سلمان قال عنده علم الاولین و الآخرین قالوا و حذیفه قال صاحب سر رسول الله صلی الله علیه وسلم عنده علم المنافقین قالوا و انت یا علی قال و ایای تریدون قالوا نعم قال اذا سالت اعطیت و اذا سکت ابتدیت هر چه خواهم بیایم و اگر من خاموش شوم او با من سخن گوید تا خواهد که چیز پیش خواهم در قوة القلوب می نویسد و هذا مقام المحبوب آلمرا و فرمود که مشائخ ما صوفیان عاشق بوده اند اما شیخ شهاب الدین و اتباع ایشان مردمان بزرگ واصل و عارف بوده اند اما عشق جهانی دیگر ست سخن در مخالفت فقیهان با صوفیان بود فرمودند خلاص

وان الله غفور الرحیم ختم سخن برحمت آمد آخر کار برحمت باد والسلام

الرسالة الخامسة عشر رفع صوت النجیب بالمام ضعف الشیب

لا الله الا الله محمد رسول الله الله الذی خلقکم من ضعف ثم جعل من بعد ضعف قوة ثم جعل من بعد قوة ضعفا و شیبة یخلق ما یشاء و هو العلیم القدیر آدمی زاده را بعد از طی ادوار و اطوار از خلق نطفگی و جنینی از ابتدا بروز ظهور صورت عنصری وی در عالم کون و فساد سه درجه است خردی و جوانی و پیری درجه اول در کمال ضعف و نقصان که تحصیل لوازمات و کسب کمالات جسمی و روحی دران از قبیل محالات عادیست خوبی که درین مرتبه نهاده ایم همین ست که باری از کشاکش عقل آزاد و از کن و مکن شریعت فارغست و بجهت قرب عهد وجودی از مبدا و مناسبت بعالم عدم فراغی و جمعیتی در صورت طبیعت و غفلت دارد که عقلا آن را نزدیک وقوع در ورطه حیرت و حیطه محنت دانند و حال گذشته را یاد آرند و آرزو کنند ای کاش همان مرتبه آن حالی که داشتیم می بودیم چنانکه گفته

پیشتر از مرتبه عاقلی + غافلی بود خوش آن غافلی پر راحت و دست داشته است
و فراغ طلبی نموده و الا طلب غافلی نه از عاقلی ست درجه دوم جوانی ست خلاصه عمر و افتاده

Marfat.com

صوفیان ازین طائفه جز بدین طریق نیست که خود را یکی از ایشان گرداند و میان ایشان همچو ایشان باشد
پرسیدند که چه معنی ست که گفته اند العلم حجاب اللہ الاکبر فرمود کل ماسوی اللہ تعالی حجاب اند اما حجابهای دیگر
همه قبیح و کثیف اند و علم حجابی لطیف ست برخاستن ازان نیک دشوار باشد و مراد ازین علم و نحو و صرف
و حدیث و فقه و تفسیر نیست مراد علم بالله است و آن علم ذات باری و صفات باری که نه بدلیل و برهان بلکه مشاهده
و عیان فرمود نوشته اند که این دو چیز خاصه بدعت امت رسول الله صلی الله علیه وسلم یکی صورت قلندر دوم آنکه
لا اله الا الله محمد رسول الله گویند و آنان را که او را از جان عزیزتر دارند ایشان را بکشند و پرکاله سازند و زنان را
و فرزندان ایشان را اسیر سازند و رسوا کنند و نهب سازند و ایمانی باقی باشد زهی ایمان زهی دین فرمود
معنی لا هو الا هو چیست یعنی ماهیت او تعالی زائد بر ذات نیست ماهیت او عین ذات اوست و سخن
صاحب لطایف قشیری که کونه وجوده همین معنی دارد فرمود صوفیان چنین گویند که اگر یکی را بجرام احتلام
افتد توبه او مستقیم نباشد فرمود شرط طالب آنست که بغیر اختیار او طلب در دل او حادث شود اگر جمله
اهل عقل و تجربه بگویند که وصول بدین مطلوب محال ست هرگز او بدان التفاتی نکند و آنکه او بحکم طبیعت بشری
متردد و متامل خود را می یابد ولیکن بلای که در دل او خدا نهاده است بگفت و شنید مردمان کی دفع شود
فرمود مدهر چیزی آفتی دارد و عشق را دو آفت ست یکی آفت ابتدا و دوم آفت انتها آفت ابتدا آنست
که چندان غم عشق و غم طلب معشوق بروی طاری شود که او را محیط گردد و مدتی برین برآید تا او را دران لذت
کامل دست دهد و هیچ راه وصول بمحبوب بروی نکشاید بداند که جز از درد و غم نقدی دیگر نیست همبران ماند
بعد مرور ایام درد و غم طبیعت او شود و عادت گیرد و ذوق در نماند نه لذت وصول شود و نه فراق الم حرقت هم
همچنین ضائع شود و سرد گردد و بر جای خود بماند هیچ ازوی باوی نماند عاقبت او بر خسران و حرمان باز آید نعوذ
بالله منها و آفت انتها آنست که چون بوصال معشوق رسد مشغول بلذات وصال گردد و حرقت فراق
و الم هجران ازوی برود بعد مرور ایام وصال عادت و طبیعت او گردد و ذوق وصال هم برود و مطلوب از
حالتین جز ذوق و خوشی در راحت بمحبوب نیست و حالی بی ذوق و فراق بی لذت الم چه کار آید مرد سرد شود
هیچ ازوی باوی نماند عشق برود محروم از ذوق جمال محبوب گردد نعوذ بالله منها اگرچه وصال بلبشد ذوق کجا
بدان راحت گیرد و وصال چکار آید اما عشق برخوردار آنست که در حالت ابتدا مشغول بلذت فراق و ذوق
الم و حرقت هجران باشد و در انتها هر چند که وصال او زیاده گردد ذوق او مزید تر شود طلب زیاده گردد و درد
درد افزاید ذوق رو نماید این عاشق را گویند که عاقبت او بخیر شود از عشق برخوردار و حظ کامل گرفت اگرچه
عارفان این را نقصان گویند اما ذوق اینجاست بی آنکه نظر بر کمال و یا بر نقصان کنی فرمود مدر عوارف
می گوید که کامل بداذوق سماع نباشد اما این کاملی ست که آفت انتهای عشق بدو رسید او را از دو ببرد
عادت بر وصول گرفت بعد اعتیاد ذوق رفت و سرد شد انتهای ممدوح که آفت بدو نرسیده باشد آنست

اوقات آدمی زاد آنست که قوای
جسمانیش در اعتدال و دائره
ادراک در اشتغال ست و استعداد
تحصیل کمال در اشتداد و قابلیت
تکمیل نفس قریب بفعل و آفتاب
عمر بر سمت الراس آمده و در نصف
النهار کامرانی باستوا رسیده است
اینجا اگر توفیق رفیق سعادت
گردد کاری می توان کرد و باری
می توان برد اگر توفیق کاریافت
و عروس مراد در کنار گرفت حاصل
المقصود والا امیدی و املی که درین
نشانها ده اند تسلی ده خاطر و ذوق
بخش متخیله نقد وقت ست ❧
مرا امید وصال تو زنده میدارد
وگرنه صدر رهم از هجر تست بیم هلاک ✦
اما درین درجه نیز غفلتی طاری شود
در صورت تغافل و جهلی در معنی تجاهل
تا فریب روزگار و مکر لیل و نهار
چنان پرده غفلت بر دیده و گوش
عبرت و هوش نهد که مجال دید
و شنید تنگ آید و فرصت تدبر
و تامل نیابد شود و از خواب
مستی و غرور سر برنداشته باشد
که ناگاه سواد شب شباب
بیاض صبح شیب تبدیل یافته بود
چنان نماید که تمام عمر جز یک نفس نبود
❧ بسا الها شب وصلے گر
اتفاق افتد ✦ شفق فرو نشده
صبح دم کند آغاز ✦ اکنون پیر
رسید درد بیدار رسید خمیر مایه
صد ضعف و ناتوانی رسید این
ضعف بصورت اگرچه بالنسبه
در درجه اول ماند ولیکن قوتی اوی
درمیان ست اینجا ضعف روی

Marfat.com

که درین بیت اشارت می کند ؎ | عجبی نیست که سرگشته بود طالب دوست | عجب اینست که من واصل و سرگردانم

فرمودند حالت ممدوح در سماع اینست که از خود نشود با خود باشد هر چه کند و بگوید داند لیکن حالتے او را فرو گرفته باشد که از ان حرکات و سکنات که دران وقت از وی صادر می شود امتناع نتوان آورد چنانچه مرد غضوب در حالت غضب و سماع وقتی بیهوشی هم آرد لیکن آن حالت ممدوح نباشد مقصود در سماع جمع هم و توجه دل بر یک چیز ست و خالی کردن از هر چه نه آن یک چیز ست پس آن حالت بیخودی میان موت این باشد هر آئینه ممدوح نبود فرمود که مولانا جمال الدین مغربی در فصوص مهارتی داشته و مردی مسافر حکیم و جهان دیده و پیر کهنه بود اکثر مشائخ را دریافته و چندان سرد و گرمی دنیا و ردی و عار نے محکم بود و اکثر مذهب فصوص داشته و اعتقاد بر وے کردی و او را شرحی در غایت لطافت نوشته بود و یک سال من بوی موافق بودم و انچه از احادیث و کلام الله مؤید افتد گفتم و جمله سخن فصوص با او اثبات کردم بعد ازان روزے اشارتے خفی بخلاف در یک مسأله کردم چنانکه کسی بیدار شود مولانا همچنین بیدار شد آغاز کرد که اخوند سید من ترا معتقدم چرا این سخنان می گوئی شروع در اثبات سخن خویش کردم بمعقول و منقول چنانکه اصلا جاے سخن نباشد موازیه بشش ماه برین برآمد هر روز که می آیم بحثی در مسائل فصوص می کنم و من خلاف او سخن می گویم و آن را اثبات می کنم او می گوید میر سید صل علی محمد و این عادت عرب ست اگر کسے بے توجیه گوید بگویند که صل علی محمد یعنے توجیه گفتن بگذار و درود بر پیغمبر بگو یک روزی بحث بسیار شد گفت میر سید قدری بمان بر وضع مراقبه بر هر دو پا نشسته اندیشه کرد او پیر هشتاد ساله من جوان بست و چند ساله آغاز کرد میر سید در دیشمار در دیشان ست ما مسلمان کرده تو ایمو دست بگوش برده سر در پیش فرو آورد فرمود هر کس که در آنحضرت سلوک کرد چیزی مخصوص شد ما بسخن مخصوصیم خدائے ما را دولت بیان اسرار خویش داد هر چند که می خواهم که نظر من از سخن خویش ساقط شود نشد البته مرا نظر بر سخن خود باشد و از سبب این معنی نیک اندوهگین باشم چرا باشد که نظر ازین ساقط نشود فرمود در تفسیر ام المعانی می نویسد که رسول الله صلی الله علیه وسلم در حجه الوداع حضرت علی رض را بمصلحت فرستاده بود چون حضرت علی رض از ان مصلحت باز آمد رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود که ای علی شنیدی که خدای تعالی با من و تو چه کرامت کرد گفت نشنیدم یا رسول الله گفت دوش حلقه گرفتم و ابوطالب و مادر و پدر خویش را مغفرت خواستم فرمان شد حتم مقتضے ست بر من آنکه بیگانگی من به نبوت تو ایمان نیاورد و بتان را باطل نگوید او را بهشت ندهم برو بر فلان شعب مادر و پدر خویش و ابوطالب را نداکن ایشان زنده شوند پیش تو بیایند تو دعوت کنی ایمان بتو آرند همچنان کردم بر بلندی بر رفتم فریاد کردم یا اماه یا ابتاه یا عماه هر سه تن از خاک سر برآوردند و بمن ایمان آوردند و داد عذاب خلاص شدند فرمود که این سخن غریب ست هم در ام المعانی دیده ام در کتابی دیگر دیده ام و یکی از تصنیفات مشهور میر سید محمد گیسو دراز کتاب اسماء ات

در انحطاط داشت و قوت و زاندون بود و روی نشاط تازه و اینجا قوت روی در عدم دارد و وجود ضعف در قوت و پشت امید شکسته و پای طلب بسته است ؎ آن را که بند عشق اسیری کردند ؛ در عهد شباب دستگیری کردند ؛ صد علت بی علاج و بی تابی و ضعف ؛ در هم بسرشته نام پیری کردند ؛

نعوذ بالله من سوء الکبر و ارذل العمر غرض از تمهید این مقدمات انشاء حسرت نامه حال خود بود که روزی عجبی پیش آمده و حیرانے غریب روی داده تمنی اندیچه کند و کجا رود طفلے رفت و جوانی گذشت و مرادی که داشت دست نداد و گرهے که در دل بود نکشاد و او بلا و احسرتا این چه بود و چه نمود عمر بود یا سراب خیالی بود یا خواب ؎ جوانی شد و زندگانی نماند ؛ جهان گو مان چون جوانی نماند ؛ جوانی بود خوبی آدمی ؛ چو خوبی نماند چه خرمی + مرا خود حاصل عمر دو درجه بود خوردی یا پیری جوانی بمثابه زمان حال نمود که در نظر تحقیق بودی ندارد و جز دو طرفش را که ماضی و استقبال ست وجودی دو تمامه عمر بر باضنت و مجاهده و غم و محنت و ناکامی گذشت + ؎ من ندانم که زندگانی چیست + کامرانی چه و جوانی چیست + روزگار خوشی کرا گویند ؛ دل خوش در جهان کجا جوید ؛ وصل یار کام دل چه می باشد ؛ کامیاب از جهان کسی باشد ؛ آنکه

Marfat.com

که حقائق و معارف بزبان برمز و ایما و الفاظ و اشارت بیان کرده سمری ازان نوشته می شود سمر
چهل و نهم یک روز چنین اتفاق افتاد که آبی طول و عرض آن ماشاء الله تا چه قدر باشد اما عمقش از کمر
زیادت نیست جمعی میروند یکی دران میان من هم هستم یک دختری سالی پانزده هی او نیز در میان آب
میرود تحفه اینست ما همه برهنه ایم آن دخترک را جائی ست که اگر از پرتو او خلقت حور باشد حور آخر
دعوی خدائی کرد رنگ و رخساره و قد و بالای او از امرد شاب و از حسن صورت رمزی می فریاد میان
من و او مقدار یک فرسنگی باشد مرا بخود دعوت کرد چنانچه شهپر را برعروسی باحترام برند در آن آب قریب
یک فرسنگ مرا باوی اتصال دادند شخصی از غیب الغیب شاهد شد جامه برانداخت چنانچه کس مرکسی
را نپوشد در ان حالت خود را هم بدان جمال هم بدان حسن هم بدان لطف عین آن دختر دیدم او عاشق
من شد و من عاشق او هم در ان میان از من و از ان دختر مهتر عیسے سر بر کرد فریاد برآورد انا ابن الله
میان هر دو دعوی افتاد من می گویم عیسے پسر من ست او می گوید پسر من عیسے فریاد می کند دمی جهد و از ما
هر دو خبری می نماید نه از آن تو ام و نه از آن او من از آن خودم و خود بخودم و آن دخترک بعد ازان که می گوید
عیسے از آن من ست خود را عین ادمی یابم و آن آب سر بسر که با تو گفتم همه منم و الله اعلم۔

سید محمد بن جعفر رحمة الله علیه

المکی الحسینی از اعاظم خلفای شیخ نصیر الدین محمود ست در توحید و تفرید مقام عالی دارد از افراد اولیا ست
در آنچه او از احوال ظاهر و باطن خود نوشته است عقل حیران ست اگر اینها بے شائبه تاویل و صرف ظاهر
مراد ست پس از کاملان وقت خود ست قدس الله سره او را تصنیفے ست مسمی بہ بحر المعانی در وی بسیارے
از حقائق توحید و علوم قوم و اسرار معرفت بیان کرده سخن را مستانه می گوید و بدو کتاب دیگر یکی دقایق المعانی
و دیگر حقایق المعانی نیز وعده می کند خداوند آنها نیز تصنیف یافته اند یا نی و او را تصنیفات دیگر نیز
هست رساله دارد در بیان روح در رساله الیست مسمی بہ پنج نکات و بحر الانساب که در انجا بیان نسب
اهل بیت رسالت کرده است و نسبت آبا و اجداد خود را ثبت نموده دمی کثیر الدعوی ست و از انچه از
احوال خود بیان کرده است محقق می شود که دعوی او حق ست عمر دراز یافته بود از زمان سلطان
محمد تغلق تا زمان سلطان بهلول در حیات بود سن شریفش از صد متجاوز بود آبا کرام او از شرفاء مکه
اند بعد ازان بدهلی آمده و در سرهند اقامت کرده الحال مقام او در همان شهر ست و در بحر المعانی می گوید
مدت شصت سال در علم ظاهر بودم و در کسب کمالات می کوشیدم و از محبوب ازل و مقصود ابد غافل
بودم مدت سی سال ست که می بینم انچه دیده می نماید و می شنوم انچه گوش می شنواید ای محبوب حکم خواطر
اهل ظواهر و عقول عقیم ایشان حائل ست و اگر زرخت لم یزل نصیب ما شود ای بد زنم و آنگه ای محبوب شمه بگویم

اودیده چهره مقصود + کیست در
عالم که خواهد بود + آنکه مقصود
یافت در عالم + که بود در بنا به اعلم +
خوشا ایام ندانی اگرچند توفیق
کار نداشت امید های دراز دو
آرزو های باطل و خیال های
محال و وعده های دروغ بنقد
دماغ وقت را تر و تازه و سرگرم
میداشت اکنون بچه چیز دل
بنهد و بچه حیله تسلی خاطر دهد برای
که رفت و بمقامی که ایستاد روی
مقصود ندید و وصل محبوب در
نیافت اگر محبوب در منزل پیش
ست پای رفتن کجاست و همت
سفر کو تا بآن منزل برسد همدرین
منزل در آثار راه از پای افتاده
و دل بر هلاک و حرمان نهاده
می نالد اینجا اگر مطلوب خود برسد
و حال درماندهٔ خود را دریابد باز
پرسد یا همین جا منزل گزید و
که اوست یا او را برفارد و ببقای
برد که خود ست از علی کل شئی قدیر
ہی الشمس مسکنها فی
السماء + فعز الفواد اجزاء جمیلا +
فلن تستطیع الیها الصعود + ولن
یستطیع الیک النزول +
او آفتاب و منزل او بر سماء قدس
صبری کن ای دل ار بتوانی و صبول
یافت + نے تو بسوے دوست
توانی عروج کرد + نے دوست
جانب تو تواند نزول یافت +
اینجا باز امید با نا امیدی آمیخته
گردد و خاطر تمنا مراد آنچه نشود
هنوز کشاکش طلب و سیان ست
و وسواس محبت و خلجان

10A

آن را استماع نمیست انچه من از وعدهٔ وعنده ام الکتاب بی حرف وصوت را در حرف وصوت گویم خلق ندانند و انچه خلق می گویند سی وسه سال ست که ازان توبه کرده ام واز آنکه می گفتم هیچ غرض حاصل نشد وهم دران کتاب ابدال واوتاد واقطاب وافراد وسائر رجال الله وبیان اعداد واسامی ومراتب واوراد واعمار و احوال واقسام ایشان را برنهجی تفصیل داده وتشخیص نموده است که فوق آن متصور نمیست وگفته که همه را ملاقات کرده ام واز هریکی نعمتها یافته ام ومقامات همه را مشاهده کرده ام وگفته سی صد وپنجاه وهفت ابدال دیگر اند وایشان را فقیر در کوه بر سر چشمه نیل ملاقات کرده است وایشان در کوه ساکن اند وخوردن ایشان شلم درختان ست ولخ بیابان ونیز می گوید ای محبوب طائفه افراد را عدد نمیست بسیار اند واز چشم خلق ظاهر مستور مگر آنکه قطب بدارد وبعضے اقطاب ایشان را دانند وبینند هرگاه که افراد کامل که مظاهر وجه تفرد علی کرم الله وجهه اند در سلوک ترقی کنند بر قلب حضرت رسالت مرتبه یابند وعلی کرم الله وجهه مرتبه از روح حضرت رسالت یابد بعده چون از مشارب قلبی حضرت رسالت در سلوک ترقی کنند بقطب حقیقی رسند واز مقام قطب حقیقی بمقام معشوقی یعنی وحدت وای محبوب در مقام قطبیت از کل اولیا دو کس در مقام معشوقی رسیده اند وامثال ایشان دیگری نرسیده آن دو کس ای محبوب کیانند یکی شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی ودوم شیخ نظام الدین بدایونی هر دو را مشارب از روح احمدی بود ای محبوب نیک تامل کنی هرچه در قلم این فقیر رود بے مشاهده نمیست ای محبوب روزی این فقیر در کشتی دریای نیل مصر با حضرت خضر مصاحب بودم وسخنے در بیان مشاهده ان لایزالی می رفت خضر نیز فرمود که شیخ عبد القادر گیلانی وشیخ نظام الدین بدایونی در مقام معشوقی بودند ونیز می گوید که ای محبوب نوزده سال در صحو بودم وبست ویک سال در سکر بودم بحدیکه هیچ خبر ندانستم اما در جوار شیخ یعقوب می بودم که قطب اقلیم بودند ایشان ازین بست و یک سال من مرا روایت کردند آنگاه معلوم شد که بست ویک سال مست بودم وبعد ازین مدت هم از مقام مستی از دولت پیر در فردانیت مدت چند سالست که نزول کرده ام

فریدم فرد بنشستم که در خود
زفردیت بسے انوار دارم | اگر موسی نیم موسی چه هستم | درون سینه موسیقار دارم

ای محبوب ابن عربی صاحب فصوص می نویسد که منصور حلاج را تجلی ذات بود ومقام افراد داشت اما این فقیر می گوید که اگر منصور حلاج را تجلی ذات بودی هرگز انا الحق نگفتی ودیگری سبحانی نسرائیدی زیرا که در تجلی ذات محویت ست محو چه داند که من کیستم وچیستم که گوید سبحانی وانا الحق من عرف الله کل لسانه در تجلی ذات ست وطال لسانه در تجلی صفات ودر تجلی صفات وافعال وآثار کلام روا بود ای محبوب چون درویش در تجلی صفات استغراق یابد پس خود را بجمال صفتی از صفات او بیند یعنی ذات جائز الوجود در صفات واجب الوجود مستغرق نور جمال صفات می گردد وآن صفت واجب الوجود در حدیث در می آید ووجود جائز الوجود پاک می ربابد این صفت واجب الوجود بر ین ربوده در کلام می آید

تا نقطهٔ اخیر از حیات بلکه تا تمامی
دوره قیامت کوتاهی کردم تا
ابد الآباد الی ما لا نهایة له در وطلب
وامید مطلوب در استداد ست
وشوق جمال در آرزوی وصال
در اشتداد در دما ازلی ست وابدی

سه پیر شد مسکین حسامے
در فراق روی دوست ۔ تا قیامت
چشم دارد کان جوان خواهد رسید
خداوند کی خواهد رسید وچگونه
خواهد رسید کاشکے برسد هرگاه
که برسد وهر چگونه که برسد والله اعلم

الرسالة السادسة عشر وتقسیم
الانام علی اربعة اقسام

لا اله الا الله محمد رسول الله

تمامه آدمیان ازین چهار قسم بیرون نیفتند ملوک دنیا وآخرت وفقرا دنیا وآخرت وملوک دنیا وفقرا آخرت وفقرا دنیا وملوک آخرت ملوک دنیا وآخرت آنانند که همچنانکه در دنیا خوشی وکامرانی کردند داد سلطنت وفرمان روائی دادند برای حیات آخرت نیز ذخیره اعمال صالحات نهاده وگنج سعادت با خود همراه برند وبپاداش عمل بنعمت بهشت ودولت دیدار فائز گشتند وفقرا دنیا وملوک آخرت آنانکه اگرچه بتمتعات این جهانی وقضاء شهوات فانی مخطوظ نیامدند بقسطے افرونی از سعادات وبرکات ملک جاوید مخصوص ومشرف شدند اقسام دیگر نیز بقیاس مذکور معلوم توان کرد ما ندانیم که داخل کدام یکی ازین اقسام خواهیم بود

Marfat.com

10B

وی گوید که سبحانی وانا الحق ان الله لینطق علی لسان عمرچه کنم ابن عربی امروز زنده نیست با او گفتمی انچه گفتمی واو شنیدی انچه یقین ست کلمات من اندازه بحر المعانی نیست که بردارد هنوز کلمات کجاست انشاء الله بران محبوب بروزگاری بنویسیم ای محبوب چون از دولت فرد حقیقت شیخ نصیر الدین محمود در سلک سلوک ترقی شد واز تجلی صفات بتجلی ذات که مقام فردانیت ست بشرط مستوری نزول کردم فرد حقیقت را در واقعه دیدم که ذکر خفی می گفتند در آمدم وروی نیاز بخاک مالیدم بر زبان مبارک راندای شهباز میدان عالم لاهوت وای پاک آمده از عالم حیروت وای باخته عالم ملکوت وناسوت بعد ازان میلی در دیده من کشید وفرمود این میل از نور جمال ذات ست واین واقعه در احدی عشر وثمانمایه بود چون شب شد در طیر شدم از شهر ختلان در مصر رفتم بپای بوس شیخ اوحد سمنانی مشرف شدم در ان وقت قطب عالم ایشان بود نیز ایشان نیز بهمان کلمات که فرد حقیقت نواخته بود نواختند بنده را ایشان در حجره خویش کنجی فرمودند ودر ان دو نفر بودیکی صوفی ودیگر متعلم نماز شام در طیر شده بودم نماز خفتن بجماعت با قطب عالم شیخ اوحد سمنانی گزاردم بعده تا وقت ثلثان شب سه ختم کلام ومیزده سپاره زیادت بران خواندم نظر کردم که قالب من نور شد ومحیط عرش عظیم گشت وعرش عظیم در دیده من مقدار خردل شده است بعده نظر خود کردم که همه مویهای وجود من صورت شده هریکی صورت دانظری کردم همچو صورت خویش می دیدم بعده صورتها محو شدن گرفت بعده نظر کردم که جمیع عالمها وافلاک والنفس بلاکیفیت شدن گرفت وجمیع تجلیات صفات وافعال واسماء وآثار محو شدن گرفت ای محبوب محو در محو همین ست همچنین در طرفة العین هفتاد هزار عالم تجلیات را سیر کردم بعد ازان کلام بی واسطه شنیدم که فرمان شد یا عبدی جلالی حجاب جمالی وجمالی انوار جلالی وانت مابین الجلال والجمال بعد از کلام بتجلی ذات مشرف شدم که کیفیت آن بمشاهده تعلق دارد از آن تاریخ یازده مقام لاهوت که مقام فردانیت ست نزول کردم بعد از تجلی ذات هفده روز در عالم صحو آمدم هم در حجره شیخ اوحد سمنانی سرائیدم

ابیات

هست من گم گشت اندر هست او — از شراب شوق گشتم مست او
چون مجرد گشتم از هستی تمام — بود ما در بود او نابود شد — هرچه جز غیرش بدان مردود شد
غیر او دیده که کس دیگر نبود — فانی محمد از وجود — چون شده فانی محمد از وجود

پس ای محبوب بعد از تجلی ذات در حجره شیخ اوحد سمنانی بیهوش افتاده بودم ودرین هفده روز خدمت شیخ در حجره می آمد وبوسه بر پیشانی من میزد اگر شیخ مطلع احوال نمی بود ی خود مصاحبان حجره مرا دفن می کردند که مرده است بعد ازان بعالم صحو آمدم این از سبب مبدا تجلی بود بعد ازین مدت باز بهر طرف که نظری کنم نور می بینم که باین فقیر متصل ست واین صورت افاقیه مقام فردانیت ست که بهمه کائنات بر سبیل فتوت قابض ست واین همه از انفاس متبرکه فرد حقیقت قدس سره بود که روزی خدمت سلطان المحققین امیر کبیر جعفر نصیر یکی پدر فقیر در خدمت مخدوم

کتاب این دو قسم که مذکور شد درجات ومراتب بسیار دارد باری در هر مرتبه از مراتب که داخل باشیم غنیمت ست ایجلی کل شئی تقدیر این سخن بتقریب بر زبان آمد سیاق کلام در شکرگذاری انعام واحسان ایشان بود که بنسبت فقرا و غربا ظهوری یابد جبر الکسر از خیرات چون تمامه نعمتهای ظاهر وباطن براجع بجناب عزت ست تعالی شانه انتهار سلسله جز بعجز وسکوت نخواهد بود وحقیقت شکر از بنده صورت پذیر نخواهد گشت حضرت مسبب الاسباب جل شانه بحکمت بالغه خود جماعه از ناتوانان و تارسایان را دست از کار وبار بربسته وپای تردد وطلب شکسته بر در فضل وکرم خود نشانده دیده امید شان بر جمال شاهد مقصود کشاده است وطائفه دیگر را بتیل سعادت قبول وبتشریف کرامت توفیق مخصوص ساخته بتعمیر احوال وتفقد احوال ایشان برگماشته تا باعث جمعیت خاطر وفراغ بال ایشان گشته در ثواب عمل ودلالت خیر شریک غالب آمدند ذلک فضل الله یوتیه من یشاء والله ذو الفضل العظیم باین ترتیب سلسله نظام عالم برپاست و ملو ایف عالم محتاج فضل وکرم الهی بوده ممد ومعاون یکدیگر آمدند از ینجاست که گفته اند فقر واحتیاج فقیر آئینه جود وغناء اغنیاست ✻ جود محتاج گدایان ضعاف ✻ همچو خوبان

تقرن

من نشسته بودم که فرمودند که امیر جعفر محمد شهباز میدان لاهوت ست سی صد و هشتاد و چند اولیا و قطاب و افراد را نعمت دروی تاثیر ست و بدین نعمتها مشرف خواهد شد و این فقیر دران روز پیش حضرت مخدوم مولانا شمس الدین یحیی خلیفه شیخ نظام الحق والدین قدس سره تلخیص می خواندم الحمد لله رب العالمین

ای محبوب چون درین مقام وصول یافتم این ابیات بر لسان آورد م

بنده بارے نیم بسی جستم
بے جہت گشتم نگشتم بے جہت
خوگشتم در تو و گم شد دوئی

بندۂ شد محو آزادے نماند
عارفم اما ندارم معرفت

گفتم الکنون من ندانم کیستم
ذرۂ در دل غم و شادی نماند
می ندانم تو منی یا من توئی

ای محبوب گم شده را این گفتار از کجا ست هر که گفت در تجلی صفات گفت در تجلی صفات کلام ست چون می خواهم که بران محبوب چیزی بنویسیم از تجلی ذات قدم صحو یافته ام این از ان ست و اگر نه آن محبوب از کجا و این کلمات از کجا باید که آن محبوب در دعا بخواهد که چند وقت در عالم صحو این فقیر را دارند تا کتاب خانه بیحرف و بی صوت را برای آن محبوب در حرف و صوت درآرم ای محبوب نیک تامل کنی چه گویم و از خانه بشریت وداع کنے اے محبوب ابیات

مردانه دراے کاندرین راه
افتاده مباش در ره تنگ
میدان بیقین که در دو عالم

نے بوے همی خرند و نے رنگ
نثار مغانه بر میان بند
در راه تو جز تو نیست خر سنگ

گلے ز سر وجود بر خیز
وانگه بگلیسیان کن آهنگ

تم هذا المکتوب الشریف بسلخ من شوال سنة اربع و عشرین و ثمانمایة و نیز در بحر المعانی می گوید آنچه از زبانم در قلم می آید پس زبانم از قلم اقتباس از دلم می گوید و دلم اقتباس از روحم می کند و روحم اقتباس از روح علی می کند و روح علی اقتباس از روح نبی و روح نبی از کلام بیحرف و صوت حضرت الوهیت می کند ای محبوب هر چند که پیش می نویسم اشکال پیش در پیش می آید تحقیق بدانی که این کلمات بحر المعانی سالها خضر علیه السلام ازین فقیر در ملاقات در سفر و در حضر سوال کردی با او نمی گفتم و تا اکنون می پرسد و الله که نمی گویم سبب آنکه در بیداری حال چند سال این فقیر را تمنائی ملاقات او بود چون ملاقات شدی ازین کلمات از خضر علیه السلام چیزی پرسیدی مرا شفا حاصل نمی شد امروز او را تمنا بسیار ست و من محترزم از سبب آنکه او در حفظ جان خود ست یعنے نیم جان را حفظ می کند و مرا اگر در هر دم هزار جان دهند تبرک آن منتظرم تو ای محبوب نیز در جان نثاری و جان سپاری باش تا هزار همچو خضر سرگردانِ تو باشند خیر الکلام ما قلّ و دلّ دامنگیر است کلمات با جمال در قلم می آرم اگر بتفصیل مشغول شوم مثل توریت شتران بار شوند اما این کلمات شرح فرقان ست ازان خیر الکلام آمد و هم در بحر المعانی می گوید بست سال در آستانه شاهان حضرت لایزالی این پیر فقیر تو پیشانی سود ستة اشهر و دوازده روز در خدمت فرد حقیقت شیخ نصیر الدین محمود پیر خود بود بعد از ارادت در سه کار بودم پنج وقت آب وضوی ایشان بر دست فقیر بود که وضوی کنانیدم دوم

کائنه جویند صفات به ایجاگاهے
اغنیا را بر فقر افضل بنهند و گاهے
فقرا را بر اغنیا منت اثبات کنند
این همه اعتبارات ست سنت
مرضای راست اغنیا و فقرا همه
ریزه چین خوان احسان او
و رهین نعمت و امتنان او بندگانے
شانه و اعظم سلطانه عاقبت بخیر باد

الرسالة السابعة عشر تنبیه
الغافلین بغبار الدنیا و ادبارها
و اغترار الجاهلین بزخارفها و اشباحها

لا اله الا الله محمد رسول الله
سبحان الملک الحی الذی لا یموت
ولا یقوت غبار محنت و کدورتے
کاز هیجان این واقعه عظیمه
داهیه شدیده بر صفحات خواطر
خلایق نشسته و حیرتے و وحشتے
کاز یکایک واقع شدن ایجاد
روی داده از حیطه تقریر و تحریر
بیرون ست چه توان کرد سنت
الٰهی بر ین جاری ست تا بود چنین
بود چه شاه و چه گدا همه را ازین
راه است شعر هر که آمد بجهان
اهل فنا خواهد بود و آنکه پاینده
و باقی ست خدا خواهد بود حق
جل و علی بدولت و شوکت این
بادشاه گردون شکوه قوی دولت
جوان بخت ابد الله جلاله و خلد
فی مراضیه ملکه و اقباله تمامه بر ایارا
از خاص و عام خصوصا زمرهٔ
اهل اسلام را در کنف امن و امان
و سایه عدل و احسان از جمیع
آفات و مکروهات محفوظ و مصون
ادا اللهم اصلح الامام و الامة

Marfat.com

شغل روغن چراغ ایشان بر دست من بود سوم شغل کلوخ استنجا ایشان بر دستم بود که هر روز کلوخها را
بر خسارهٔ خویش مالش می کردم این خدمت در عصر محمد تعلق کردم که دران عصر والد من منقطع کنبهایت با
یکسد هزار و سی صد سوار بودند بعده بر حکم اجازت پیر خود سی صد و هشتاد و دو ولی را دریافته ام و خدمت
کرده ام و هر یکے نعمتے در حق فقیر ارزانی داشته اند و اهل سلوک ظاهر جوی و اهل ظواهر دانسته اند که این
کار آسان ست و هم در بحر المعانی آن سی صد و هشتاد و دو بزرگ را از مشاهیر و غیر هم نام بنام با اماکن
ملاقات از اقطار عالم و غرائب احوال که در سفر و حضر در خدمت ایشان دیده و یافته و مدت مکث خود بهر یک
بیان می کند و می گوید که صفوان بن قصی برادر عبد مناف را که در پیش حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
بشرف ایمان مشرف شده است دیدم در غاری مشغول بود در آن روز که خدمت ایشان را اقدم بوس
کردم نهصد و نود و دو ساله بودند فرمودند که حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم در حق من دعا کرده اند بدار بے
عمر و این قصه صفوان که درین کتاب مذکور ست و در بحر الانساب که تصنیف اوست نیز ذکر کرده است
خالی از غرابتے نیست باصول کتب احادیث و سیر موافق نه والله اعلم و می گوید ای محبوب این فقیر در سیر
عالم چندان مذاهب دیده است که اگر عدد آن در قلم آرم و با هر مذهبے که مباحثهٔ علمی و عبارتی کرده ام نیز
در قلم آرم بحر المعانی را از جهت گرانی شتران باید تا بردارند و در موضع دیگر می گوید کلماتی که از بحر المعانی برین
فقیر وارد ست اگر تمامی در قلم آرم عالم سلامت بکلی برخیزد و از غیرت جدم علیه الصلوة والسلام هراسے
دارم درمیان دو غیرت افتاده ام انا غیور والله اغیر منی ای محبوب چون موسی علیه السلام در علم نبوت
و در علم ولایت کامل بود سه علم از همچو خضر تحمل نکرد و احتمال آن نتوانست و خضر سر گردان این کلمات من ست
پس ای محبوب چون موسی علیه السلام حامل سه حرکت اسرار الهی نشد و تو ای محبوب گدای کوی محمدی
که در یوزه همه کلمات بحر المعانی را حامل گشت اگر موسی علیه السلام درین عصر بودی گفته شدی با او انچه
گفته شدی پس شکر نعمت بے نهایت بگذار و همت عالی را بدان دار تا دقائق المعانی نیز برائے تو در قلم

آرم شب در روز بد عا مشغول باشی تا حیاتم یاری دهد ۔ | از دعائی زاهدان چون برنیاید کار من
شاهدان را ایاهی بوسم لوکرد دل کاری کند

و در آخر کتاب بحر المعانی می نویسد که روز پنجشنبه بست و هفتم ماه محرم
مکتوب سی و ششم می نوشتم و قلم در اسرار عشق میراندم و قلم درین محل که زر غبا تر دد جبار رسید و فهم در حالی
دیگر آمد آنگاه سر برزانو نهادم حضرت رسالت را علیه السلام دیدم که در مسجد قبا با کل صحابهٔ کرام و اولیاء
عظام از امیر المومنین علی کرم الله وجهه تا قطب عالم شیخ نصیر الدین محمود حاضرند حضرت رسالت علیه السلام
بلفظ فارسی فرمودند که ای فرزند مست حضرت لم یزل و لا یزال بحر المعانی را بیار فی الحال من سی و پنج
مکتوب دسی و ششم که درین محل رسیده بود ببردم بر دست مبارک حضرت رسالت علیه السلام
دادم حضرت رسالت بسرعت نبوت تمام بخواندند فقال علیه السلام الحمد لله الذی الهمک یا ولدی علم الاسرار

والراعی والرعیة والف قلوبهم
فی الخیرات این دعا را از عظماء
مشایخ قدس الله ارواحهم مرویست
وادامت برات ثمر سعادت دنیا
وآخرت و باعث امن و امان
ظاهر و باطن ست دیگر این دعا
اللهم صل امة محمد اللهم ارحم امة
محمد اللهم اغفر لامة محمد گفته اند
که هر که بران دوام نماید در مرتبه
بپایه ابدال نشیند والله الموفق
اکنون از فنای دنیا و بی ثباتی
آن چگوید و چه نویسد قال بعض
الحکماء الدنیا اشبه شیء بظل
الغمام و نوم الاحلام میگوید دنیا
مانند سایه ابر ست که روان می گذرد
یا مثل خواب شیطانی ست که
مرد بالغ می بیند در تشبیه اول
فنا و بی ثباتی دنیا را ادا نمود و در
ثانی حقارت و قلت متاع آنرا
بیان کرد ع گفت یا خواب ست
یا باد دست یا افسانه ۔ مثل مرگ
حادثه درمیان که بشک و شبه
رسیدنیست و آدمی زاد ازان
غافل نشسته و دیده عبرت و حیرت
فرو گرفته و بر بستر غفلت افتاده
پروا ندارد که چه کاری سخت
و بهی صعب در پیش دارد و نمیگوید
که یقین مشکوک کدام ست یعنی
چیزی که آدمی بیقین داند با وجود
یقین دران شک دارد گویا
نمیدانند که چیز ست گفته اند
که آن مرگ ست بیقین میدانند
که رسیدنی ست اما چنان زندگانی
می کنند و بر نهجی میروند که گویا نمیدانند
تبارک الله این چه قدرت ست

Marfat.com

ثم قال ارشدک اللہ فی زیادۃ علمک بلفظ فارسی فرمودند کہ ای یاران این مصنف بحر المعانی مردی ست
کہ جمیع کلام مجید را معانی حقیقت بیان کند واگر علم روئی زمین ہمہ شستہ شود و یک ورق نماندہ باشد
واین شخص قلم بردست گیرد ہمہ علم را از بر بنویسد بعدہ فرمان شد کہ ای فرزند مست حضرت لم یزل ولا یزال
پیش ازین اسرار در صحرا منہ کہ امور شریعت در جہان قصور پذیرد و اہل شریعت را در خاطر نفور گیرد من قبول
کردم بحر المعانی را ہم ازین مکتوب سی و ششم باتمام رسانیدم بعدہ ای محبوب بحر المعانی را حضرت رسالت
علیہ السلام بردست حضرت علی کرم اللہ وجہہ دادند ایشان بعد از مطالعہ بردست خواجہ حسن بصری دادند
وایشان بردست خواجہ عبد الواحد بن زید ہمچنین جمیع مشائخ سلسلہ تا قطب العالم شیخ نصیر الدین
محمود رسید ای محبوب این فقیر را منتظر دانی برائے اجازت حضرت رسالت علیہ السلام در نوشتن و آغاز
کردن دقائق المعانی و آنکہ فرمودہ اند ارشدک اللہ تعالی فی زیادۃ علمک امید تمام دارم کہ اجازتم خواہد شد
والسلام و ہم در بحر المعانی می گوید ابراہیم صاحب ذوق بود و موسی صاحب لذت و حبیب اللہ صاحب
حلاوت و ہم در بحر المعانی می نویسد کہ حضرت شیخ عبد القادر گیلانی فرمودہ است رایت ربی فی المنام
علی صورۃ امی این امی کدام ست اللہم صل علی محمد النبی الامی اولیائے تحت قبائی لا یعرفہم غیری ای محبوب
بای غیری یا را نسبت ست نہ یا را متکلم یعنی لا یعرفہم غیری و غیر احبائی یعنی خود صمدیت جامت قدرۃ محبان
خود را شناسد و محبان وی محبان را نیز شناستد اما ایشان را غیر محبان نشناسند و نیز می گویند
معراج الروح السماع و معراج القلب الصلوۃ قال علیہ السلام انی لاجد نفس الرحمن من جانب الیمن
ای صوفیہ الیمن یعنی پردۂ یمن آن محبوب شنیدہ باشد کہ چہ آوازی ست کہ در ہند او را از گلبسنت گویند
کہ ہم از پردۂ یمن نرم کردہ کشیدہ اند ای محبوب خواجہ علیہ السلام سماع خود را از سبب ظاہر بنیان بکنایہ
گفت ای محبوب اہل ظواہر و علما زنادان چہ دانند کہ چہ می نویسم در بغا کسی نیست کہ با او بگویم محرر سطور عفی عنہ
عرضہ می دارد کہ کلمات اہل سکر و حال کہ در حالت ذوق و غلبہ حال وقوع یابد خارج از قواعد عقل و مازین
قیاسند والا شک نیست کہ یا را نسبت مشد باشد و تخفیف آن بے ضرورت واقع نہ و مقرر علما و مشائخ
در عرفاست کہ مراد از یمن بلدۂ مشہورہ است بعد از ثبوت صحت حدیث و لیکن چیزی از سر ذوق و وجدان
بر لوائح اسرار بعضے از مجاذیب اہل محبت میتابد بگویم و لا یروی قدس اللہ اسرار العارفین ہم اجمعین
واللہ اعلم و از بعضے اشعار او کہ در بحر المعانی نوشتہ ست این غزل ست غزل

اے صورت تو جہان معنی	با صورت تست جان معنی
مثل تو بہ بوستان معنی	از صورت تست خاطر ما
ہر عضو کند بصد زبان پیش	از صورت تو بیان معنی
تا حشر نہادہ خوان معنی	در صورت وصف تو محمد

سید جلال الدین رحمۃ اللہ علیہ

واین چہ پردہ کہ بر روی آدمی زاد
فرو ہشتہ اند و این چہ غفلت
و فریب ست کہ وی می خورد
ہمان مثل شیر و مرد گریزندہ از
پیش اوست **حکایت**
می آرند کہ شیرے در بیابانے
بدنبال مردی افتادہ بود وی از
پیش شیر گریختہ میرفت چون مجال
گریز تنگ آمد بتگلم اضطرار خود را
در خرابہ چاہی زد و ہم در اثنای
راہ بشاخہا و بیخہای گیاہ کہ در آن
چاہ بود دست زد و معلق ماند
در پایان چاہ نگاہ می کند
اژدہائی می بیند دہان باز کردہ
نشستہ کہ اگر بیفتید ہم در نفس
فرو برد شیر کہ در دنبال بود آمدہ بر روی
چاہ ایستادہ کہ اگر برآید ہم در ساعت
کارش تمام کند ساعتی لطیف
متعلق بآن حشیش دمی زدہ و
نفسے راست کردہ بود کہ موشی
چند رسیدند و رشتہای گیاہ
را کہ مثال رشتۂ عمر آدمی ست
دندان متعلق ست بریدن گرفتند
بیچارہ حیران ماند کہ چہ کند اگر
بپایان افتد اژدہا نشستہ و اگر
بالا رود شیر ایستادہ تن بہ بلا
در داد و منتظر ہلاک نشست ناگاہ
نظرش بر لانہ عسلے افتاد کہ در کنج
دیوار چاہ شہدی تی کردہ مرد
آن ہمہ را فراموش کرد ہم از شیر
ہم از اژدہا و موش چشم بر بست
و انگشتے بآن شہد زد و بان مزاحمت
گمان و بیش زنبوران شہد
لیسیدن گرفت دو سہ انگشت
شہد نہ لیسیدہ بود کہ رشتۂ عمر

بخاری لقب او مخدوم جهانیان ست جامع ست میان علم و ولایت و سیادت او مرید شیخ الاسلام شیخ رکن الدین ابو الفتح قریشی ست قدس سره و خلیفه شیخ نصیر الدین محمود با امام عبد الله یافعی رحمة الله علیه در مکه معظمه صحبت داشته در خزانه جلالی که از ملفوظات اوست از وی بسیار نقل می کند سیاحت بسیار کرده و از بسیاری از اولیا نعمت و برکت یافته و مشهور ست که وی هر کرا معانقه کردی نعمتی که آنکس داشت بستدی یعنی چندان توجه و خدمت کردی که آنکس بی اختیاری شدی در دادن هر نعمتی که داشت و در تاریخ محمدی می نویسد که وی اول خرقه از عم خود شیخ صدر الدین بخاری پوشیده کلاه ارادت و خرقه تبرک از شیخ الاسلام سند المحدثین شیخ عفیف الدین عبد الله المطری در حرم شریف نبوی علیه السلام و التحیة پوشیده مدت دو سال در صحبت او ملازم بود و کتاب عوارف و دیگر کتب سلوک پیش او تلمذ نمود و اخذ طریقت کرد و تلقین ذکر یافت و شیخ عفیف الدین فرمود که مقراض را ندن شما موقوف است در گازرون چون بگازرون رسید شیخ امام الدین برادر شیخ الاسلام امین الحق والدین گفت که شیخ امین الدین در وقت رحلت مرا وصیت کرده است که سید جلال بخاری قصد ملاقات من کرده از او چیزی ملتمس می آید شیطان در اثنای راه او را دروغ باز نموده که شیخ امین الدین از سرای مستعار بدار القرار خبر امید سید جلال بخاری طرف مکه مبارک رفته است و وقت مراجعت در گازرون خواهد رسید او را سلام من برسانی و سجاده و مقراض من بدو دهی و مجاز و خلیفه من گردانی شیخ امام الدین همچنین کرد سید السادات ازان پیر باجاده انواع استفاده کرده باز گشت و از شیخ الاسلام رکن الحق والدین خرقه تبرک پوشیده و در عهد سلطان محمد تغلق بمنصب شیخ الاسلامی و سند خانقاه محمدی در سیوستان مضاف مخصوص گشت و بعد از چندگاه ترک همه کرده سفر کعبه مبارک اختیار کرد و او خلیفه چهارده خانواده بود و در عهد سلطان فیروز گرات از محروسه اچه در حضرت دهلی آمد و سلطان فیروز مراسم اعتقاد و اخلاص آنچه باید بجای آورد و انتهی مخدوم جهانیان را قدس سره با حضرت علیه قادریه کمال محبت ست

و در خزانه جلالی می گوید که شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی می فرماید طوبی لمن رآنی و لمن رای من رآنی و لمن رای من رای من رآنی و وی قطب ست و صادق ست درین قول مرا امیدواری بسیار است که بموجب این کلام حق تعالی مرا رحمت کند بعد ازان سلسله را که بیک واسطه شیخ شهاب الدین سهروردی میرسد غیر از سلسله شیخ بهاء الدین زکریا ذکری کند و می گوید که من فلان را دیده ام و وی شیخ شهاب الدین سهروردی را و شیخ شهاب الدین شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی را نقل ست

که وی روزے نشسته بود آتش از جائی برخاست شتے خاک برگرفت و نام شیخ محی الدین عبد القادر را بآواز بلند برخواند و خاک را بجانب آتش انداخت فی الحال آتش پست شد و تکمله فارسی که در دیار ما مشهور ست یکی از مریدان مخدوم تکمله کتاب حوض الریاحین امام عبد الله یافعی را ترجمه کرده است

گرسته شد و در چاه محنت افتاد و
بکام اژدهای مرگ فرو رفت
اکنون اشهد لیسان آن چاهیم
که شیر قضا در قفا ماست و امروز
فرداست که در چاه بلاکه دنیاست
بکام اژدهای مرگ فرو رفته ایم
کاشکے مدت حیات معین بودی
و امتداد این مسافت معلوم
گشتی که چندست تا موافق آن
راه در دشتی بخود قرار دادندی
و قطع این مسافت بتانی و تدریج
کردندی یک قسم فراغتی و قراری
یافتندی و نفسے چند براحت
زدندی هیچ معلوم نه که مدت عمر
چندست و بعد این مسافت
چه قدر در هر گام و در هر نفس خطر
ست و احتمال آنکه همین نفس
آخر باشد در دو هفته راه را خود
که داند اگر فرضا معلوم بودی
و دراز بودی هم چه بودی چون
رفتنی و گذشتنی ست پس معلوم و چه
نامعلوم و چه دراز و چه کوتاه ۵
چون قامت سا برای غرق ست ۵
کوتاه و دراز چه فرق ست ۵ اگر
صد سال امانی دیگر روز ۵ باید
رفت نیست بکاخ دل افروز ۵
درین صندل سرائے آبنوسی ۵
گهی ماتم بود گاهی عروسی ۵ چو
بهر شادی و غم جای رو بند ۵
بجای سر بجائے پائے کوبند ۵
دنیا اگر دایم بودی اسباب
دنیا دایم و عیش و فراغ خاطر و
آسایش وقت متصل آنگاه اگر
یکے بر محبت معوله و شوق آن
عالم ازین صبر کردے و بزخارف

تاریخ ولادت مخدوم جهانیان شب برات ششصد سبع وسبعماة وفات او در عید قربان ششصد خمس وثمانین وسبعماة ومدت عمر هفتاد وهشت چنین شنیده است که امیر سید علی همدانی قدس سره بدیدن مخدوم جهانیان رفت وبر در حجرهٔ مخدوم نشست خادم خبر کرد که سید علی همدانی نشسته است مخدوم فرمود که همه دان غیر علام الغیوب کسی نیست این را گفتند وایشان را درون نطلبیدند کوفتی ازین معنی بخاطر شریف رسید میر سید برگشت وباین تقریب رساله در بیان معنی همدان نوشت اما در رساله همدانیه دیده شده است که بجماعهٔ که منکر این نام اند غایت لود تشنیع کرده است که نه لائق عظمت وجلال مخدوم جهانیان ست والله اعلم

شیخ علاء الحق والدین بن اسعد لاهوری بنگالی رحمة الله علیه

خلیفه شیخ سراج الدین عثمان الملقب باخی سراج الدین ست در ابتدای حال از اغنیا واکابر وقت بود بغایت مبجل ومعظم ودر آخر در سلک مریدان شیخ انتظام یافته فقر واز وا اختیار فرمود گویند که چون شیخ اخی سراج بالنعمت خلافت از پیش شیخ نظام الدین رخصت یافت درخواست که بجانب وطن اصلی متوجه شود بخدمت وی التماس کرد که در انجا شیخ علاؤ الدین مردی دانشمند وعالیجاه است مرا باوی چگونه بسر آید فرمود غم مخور که وی خادم تو خواهد بود وآنچنان شد که شیخ فرموده بود **نقل ست** که شیخ سراج الدین را بیشتر احوال سواری می بود طعامهای پخته همراه او می گردانیدند وخادمان شیخ دیگ آش گرم بر سر شیخ علاؤ الدین می نهادند چنانکه موی سر او رفته بود وگذر شیخ از پیش خانه خویشان او بودی که وزرا وبادشاه بودند وی ازین حال تغیری وتاثیری پیدا نمی شد **نقل ست** که روزی قلندران در خانقاه شیخ علاء الحق فرود آمده بودند گربه بهمراه داشتند جائی برفت قلندران گفتند شیخ گربه ما بیار شیخ گفت گربه کجا یابید قلندری گفت بر شاخ آهوی نمائی فرمود هم از شاخ بیابی دیگری خصیه نمود فرمود از خصیه بیابی چون بیرون آمدند قلندری که ذکر شاخ کرده بود گاوی بیامد ودر ابشاخ زد وکسیکه خصیه نموده بود چنان آماسید که هم بدان مرض هلاک شد وشیخ علاء الحق خرج بیشمار داشت بحدی که بادشاه وقت غیرت برد وگفت خزانه من بدست پدر شیخ ست او می دهد حکم کرد که شیخ از شهر من برآید وبه سنارگانو برود تا دو سال در سنارگانو می بود خادم را فرمود که هر روز خرج از انچه داشت دو چندان کند وشیخ را خرج فراوان بود اما هیچ وجه استقامتی نداشت ودو باغ از بندگان ایشان که حاصل آن هشت هزار تنکه نقره بود کسی گرفت هیچ وقتی بر زبان نیاورد وبخلق بخشش بی اندازه می کرد وی گفت که عشر عشیر انچه مخدوم من داشت از خرج ندارم قبر او در پنده است وفات او در ششصد ثمانمایه۔

مولانا خواجگی رحمة الله علیه

مرید وخلیفه شیخ نصیر الدین محمود وشاگرد مولانا معین الدین عمرانی واستاد قاضی شهاب الدین ست

آن التفات ننمودی کاری بود
اکنون کفافی ست دمار از روزگار هشت
وکد ورنج ومحنت ومشقت وصد
بلا بر بالای هم افتاده ترک آن
چه مقدار کار ست که بدان نیازند
وبر فوت آن حسرت خورند اگر
یکی بقدری ازان دست بدارد
وگامی چند فراتر نهد تمام خود ممکن
نیست صرفه روزگار خود کرده باشد
ومنتی بر جان وقت خود نهاده
اما خاصیت لعین خراب چنین
افتاده هر جرعه که ازان بخورند
وهر قطره که ازان بنوشند بحرص
زیادتی کند وتشنه تر سازد تا مستی
آرد وبیخود وبیخبر گرداند آنگاه نصیحت
را بگوش او راه نباشد واندیشه
عاقبت را در سر او جای نه مستی
وغرور دنیا وحکمرانی بجائی کشد که
دعوی خدائی وپیغمبری کنند دیگر
چه توان گفت فرعون بان سرحد
زمین مصر که ملک او بود دعوی
را بمش نبود دعوی خدائی کرد دیگران
را چه گوید آن از خدا بیخبر نمیدانست
که قضا آفریدگار آسمان وزمین باشد
تو خود کلوخی یا مگسی در عالم پیدا
نکرده دیگر این دعوی چیست دیوانه
هم نبود تا اینها از سر دیوانگی گفته
باشد اگر دیوانه بودی موسی پیغمبر
را علیه السلام به عوت وی چرا
می فرستادند دعوت انبیا صلوات الله
وسلامه علیهم عقلا را بود نه مجانین
را این نه بود دیگر غرور ومستی دنیا
وملک وسلطنت کاورا بدین
بذیانات مبتلا داشت در سرشت
بعضی غرور وحماقت خمیر کرده اند

Marfat.com

که فهم و تمیز را از ایشان برمیگیرند
و باوجود عقل عزیزی کار دیوانها
می کنند و سخن دیوانها می گویند
دیوانه نیستند اما دیوانه صفت اند
یکی دیگر بر می خیزد و دعوی پیغمبری
می کند و هیچ نمیداند که معنی پیغمبری
چیست پیغمبری میانجی شدن
ست میان خدا و خلق از خدا
فیض می گیرد و بخلق میرساند
و پیغمبر از اول عمر تا آخر از گناهان
معصوم بود و بعالم قدس و ملکوت
متصل و فرشته بروی بیاید و پیام
حق گذارد و معجزات بنماید و در زمین
و آسمان تصرف کند و قرص ماه را
با شاره دو انگشت دو پاره سازد
و چشمها از انگشتان روان گرداند
و درختان او را سجده برند و سنگ
و گیاه بروی سلام کنند و باوی
کتابی باشد که اگر جن و انس همه
جمع شوند مانند سوره از ان
نتوانند آورد و اگر تمامه علما و
عقلای عالم او را تفسیر کنند
بپایان نتوانند آورد و پیغمبر شریعتی
بنهد و عالم را بنور علم و ایمان
منور گرداند کافران را از کفر و
جاهلان را از جهل بیرون آرد
و دوران را نزدیک گرداند
و گمراهان را براه راست برد و در
تمامه خوبیهای ظاهر و باطن و
صورت و سیرت از همه کس افزون
تر و بالاتر باشد و هیچکس در هیچ
خوبی مانندی نبود و پیغامبر ما
امت بو بصلاح و فلاح آراسته
و بکلیه محبت و اعتقاد پیراسته
نزدیکان وی در علم و عمل و زهد

نقل ست که در ایامی که در دهلی بتحصیل علم مشغول بود بعد از حضور درس و استفاده بملازمت شیخ نصیر الدین میرفت مولانا معین الدین را انکاری که موالی را بر مشائخ می باشد نسبت بشیخ بود و هرگز بدین او نرفته و مولانا خواجگی را نسبت بهر دو عزیز اعتقاد و اخلاص تمام بود و از نقار ایشان ایذا می کشید اتفاقا مولانا معین الدین را تشویش سرفه بنوعی زبون ساخته که اطبا از معالجه آن عاجز شدند و از حیات مایوس گشتند روزی مولانا خواجگی بعرض رسانید که چه شود اگر مخدوم جهت ملاقات شیخ قدم رنجه فرمایند و استمداد همت نمایند که از برکت صحبت و نظر ایشان شفا حاصل شود مخدوم را اگرچه در اول خوش نیامد آخر الامر بنا بر اضطرار تکلیف را ضی شد و بدین ایشان رفت از دروازه درآمد متوجه خانقاه شد مخدوم از خانقاه برآمده اندرون خانه درآمدند و بخانه رسیده برگشتند ظاهر اخوردنیها پخته بود و بریج ساده و جغرات می بایست فرمود و آن را فرموده در خانقاه آمدند و با مخدوم ملاقات نمودند و ساعتی با یکدیگر صحبت داشتند خادم سفره آورد و الوان طعام در مجلس حاضر کرده فانا بریج ساده و جغرات که بظاهر مخالف صاحب سرفه و بلغم باشد پیش مولانا نهادند مولانا را انکار زیاده شد شیخ فرمود که میل کنید بسم الله الرحمن الرحیم از هیبت شیخ امتناع نتوانستند نمود و چند لقمه ازان تناول کرد بعد از رفع سفره سرفه بزوری آمد فرمودند تا طشت حاضر ساختند و آنچه مادهٔ سرفه و بلغم بود همان لحظه بتمام رو کرد همان بریج و جغرات شفا بخشید عقدهٔ انکار مولوی منحل شده ارادت و اعتقادی عظیم نسبت بخدمت شیخ پیدا آمد و با یکدیگر خوش بودند و مولانا خواجگی پیش از آمدن امیر تیمور گورگان بنا بر رویا رضا لحه که میر سید محمد گیسو دراز دیده بودند و از آمدن مغل اخبار نموده از دهلی برآمده بکالپی رسیده متوطن شد و در همانجا بسر برد مقبره ایشان بیرون شهر کالپی ست زیارتگاه و متبرک بواین۔

مولانا معین الدین عمرانی رحمة الله علیه

دانشمندی عظیم و اوستاد شهر بود حواشی کنز و حسامی و مفتاح تصنیف اوست چنین گویند که سلطان محمد بن تغلق که قاضی عضد را بدیار هندوستان طلبیده و توشیح متن موافقت بنام خود التماس نموده بود هم مولانای مذکور را فرستاده بود و آثار فضل و دانش از وی آنجا بظهور آمده و سبب نا آمدن قاضی عضد بدین دیار آن شد که چون بادشاه عصر وی شنید که قاضی قصد این حدود می کند از جمیع املاک و اسباب سلطنت برآمده بخدمت وی آمد و التماس نمود که شما بر تخت سلطنت بنشینید و من خدمت شما کنم غیر از منکوحه خود هرچه دارم همه از آن شماست قاضی عضد چون این همه مروت و همت از وی دید فسخ عزیمت دیار هندوستان نموده نیت استقامت آن دیار محکم ساخت رحمة الله علیهم اجمعین

مولانا احمد رحمة الله علیه

Marfat.com

تھانیسری نیز از مریدان شیخ نصیر الدین محمود ست و در فضائل و علوم ظاهری بسیاری ماهر بود اگرچه میان ایشان و مولانا خواجگی مواخات بود اما در برآمدن از شهر دہلی موافقت نکرد تا آنکه افواج قاهرهٔ گورگانی در رسید و ولایت دہلی را نهب و تاراج کرد و متعلقان مولانا احمد اسیر شدند و بعد از تسکین فتنه خلاص یافته بجاست امیر تیمور رسید و میان ایشان و شیخ الاسلام که نبیره مولانا برهان الدین مرغینانی صاحب ہدایه بود وجهت تقدم و تاخر مجلس گفت و گوی شد امیر تیمور گفت که ایشان نبیره صاحب ہدایه اند مخدوم گفت که صاحب ہدایه که پدر کلان ایشان بود در چند محل از ہدایه خطا کرده است ایشان اگر یک جا خطا کرده باشند چه باک شیخ الاسلام در جواب گفت آن محلهائی خطا که اند ما است به ثبوت باید رسانید مولانا اشارت بفرزندان و شاگردان خود کرد که ایشان تقریر می کنند امیر تیمور ملاحظهٔ ناموس کرده صحبت مجلس دیگر انداخت مولانا از انجا با اہل و عیال برآمده بکالپی متوطن شد و طریقهٔ مواخات که با مولانا خواجگی بود مسلوک میداشته اند میان اولاد ایشان و قاضی شهاب الدین که شاگرد و فرزند معنوی مولانا خواجگی بود نقار واقع شد قاضی شکوهٔ ایشان را بخدمت مولانا خواجگی نوشته استعانت نمود مولانا این دو بیت شیخ سعدی را در جواب او نوشت ابیات

ای در بقای عمر تو نفع جهانیان	ای بیش از انکه در قلم آید ثنای تو
باقی مباد آنکه نخواهد بقای تو	واجب بر اہل مشرق و مغرب دعای تو

وقبر و گنبد مولانا احمد اندرون قلعهٔ کالپی ست یزار و متبرک به و او را قصیده است در نعت که در وی داد فصاحت و بلاغت داده است چند بیت ازوی نوشته میشود

اطار لبی حنین الطائر الفرد	وہاج لوعة قلبی الثایه الکمد
حمامة صدحت من لاعج الکبد	باتت تورقنی والقوم قد ہجعوا
ما زار طرفی غمض بعد بعدکم	ولا خیال سرور دارنی خلدی
دلیت حبل ودادی غیر منعقد	کانت مواسم ایام وغرتها
عشنا بها وعیون البین راقدة	والقلب فی جذل والدہر فی رفد
والحد مرتفع کالانجم السعد	والشعب ملتئم والعهد منسرم
حتی استهل غراب البین فارتحلوا	عند الصباح وشمل العین بالقتد
تبدد النشاط علی الاعیاد والنجد	کانه لم یکن بین الحی انس
صاروا احادیث تروی بعد ما ملأوا	وسامع الدہر بالالفاظ کالشهد
کانسیف یبقی بلا انیسات والفرد	لاعیش بعدا غماء اللوی رغدا
خل الاحادیث عن لیلی وجارتها	وارحل الی السید المختار من اود
سوی جناب رسول الله معتمد	برؤف رحیم منبع سند
رب الندی والجدی والصالحات معا	طفلا وکهلا ومن شب ومن مرد

و تقوی و نورانیت از ہمه مشهور و بمتابعت وی جامع کمالات و مظهر خوارق و کرامات گشته پیروی نه مجرد دعوی و غلبه و سلطنت و شوکت ست اینها ہمه روشن ست اما باست چه توان گفت نعوذ بالله من العبادة والغوایة در آدمی سه چیز ست نفس و قلب و روح حیلت نفس ہم ازین عالم کون و فساد ست و ہمین لذات جسمانی و مستلذات حسی کمال او ست و نفس زمینی ست و ظلماتی و از اجزای بدن ست غایت آنکه نسبت با جزای دیگر این قدر لطافت و نورانیت پیدا کرده که چیزے از محسوسات نو اند دریافت و مادهٔ سمع و بصر و شم و ذوق و لمس گشت و نفس ادراکات عقلی و روحانی خبر ندارد و ہمین نفس ست که آدمی را اگر فنا این عالم ساخته است و روح لطیف ست و نورانی محض و از عالم بالا ست و توجه او ہمیشه بعالم قدس و لذت وی بعلم و معرفت ست و محبت مولی تعالی شانه و شناخت ذات و صفات وی تعالی و تقدس نصیب او ست و لیکن بعلت تعلقی که او را بدن داده اند و از اختلاط وی از دواجی که او را با نفس واقع شده گرفتار عشق و محبت نفس گشته و سر رشته گم کرده است و تعلق روح را با نفس بعینه مثل تعلق مرد با زن گفته اند که از ازدواج آنها

Marfat.com

لطیفه قلبیه پیدا شده و قلب
متقلب بود میان روح و نفس
اگر بر یکی احکام روحانی غالب
آید و نفس و قلب تابع او شوند
و این بسی نادر افتد از ینجا همه
خیر و صلاح آید و اگر نفس غالب
آید و روح و قلب تابع افتاد همه
شر و فساد خیزد این سخن مشهور
ست در محل خود مشرح تر ازین
بیان یافته ست مقصود اینجا
بیان تذبذب و کشاکش افتادن
آدمی را ست که ادراک طریق عقلش
بجانبی میخواند و از وطن دیگر نجانب دیگر
می برد و بصد محنت و شدت گرفتار ست
باز این محن و شدائد این عالم ست که بر سر
آدمی ریخته است و اگر حوالت آخرت
رشد یابد آن عالم به تفصیل مبدیش و تصور
کند از خود رود و از هم پاشد
و در حدیث آمده ست لو تعلمون
ما اعلم لضحکتم قلیلا و لبکیتم کثیرا
فرمود اگر بدانید آنچه من دانم از
احوال مبدا و معاد و آخرت
که چها رفته است و چها پیش
آمدنی ست کم بخندید و بسیار
بگریید ولیکن چون حکمت ابتلای
و قضای الهی اقتضای آن کرده
که این عالم را از نظرها پوشیده
و در پرده غیب داشته است
و آنچه می بینید و می یابند عین
عالم ظاهر ست از بخار فریبی
خورند و سرشته گم کرده که نعیلون
ظاهرا من الحیوة الدنیا و هم عن
الآخرة هم غافلون مخبران صادق
که حضرات انبیا اند صلوات الله و
سلامه علیهم اجمعین خبر آن عالم

بالعلم مکتنف بالحلم متصف	باللطف ملتحف بالبر متسد	بالخلق مشتمل بالرفق مکتحل
بالحق متصل بالصدق منفرد	بالشرع معتصم للدین منتقم	فی الله مجتهد بالله مقتصد
بالفقر مفتخر بالزهد مشتهر	بالشکر متزر بالحمد منجرد	خطاب مفصلة وضاع مکرمة
وقاع مظلمة عن کل مصطهد	العدل سیرته والفضل طینته	والبذل شیمته فی الوجد مالوبد

همچنین ذکر محامد و عدد معجزات و کمالات آنحضرت صلی الله علیه وسلم می کند و در آخر می گوید ؎

یا افضل الناس من ماض ومؤتنق	واکرم الخلق من حر ومن عبد	افدیک بالروح والقلب المشوق معا
والنفس والمال والاهلین والولد	قد عاقنی البعد عن مرای یا سکنی	وطال شوقی الی لقیاک یا سندی
ویا حیوتی ویا روحی ویا جسدی	ویا فوادی ویا ظهری ویا عضدی	مالی الیک بقطع البید من قبل
ولیس لی باصطبار عنک من بد	وهل تحب بنا خوض مرحمة	نحو الحجاز ونحو البان والنجد
وهل اسامر فیها اهلها سحرا	وهل لجربها الاذیال من برد	ارجو الوفادة فی ارض حللت بها
ویا لهف نفسی اذا ما کنت لم افد	عطفا علی ورقاء لی ومکرمة	فلیس غیرک یا مولای ملتحدی
شفع الی اسد لی فی ان یثبطنی	عن الهوی وذوی الدنیا وعن سدد	یا رب صل وسلم دائما ابدا
علی النبی نبی الحق والرشد	محمد احمد الهادی لامته	الی الصراط صراطا غیر ملتحد
وصحبه وذویه الطاهرین ومن	احتبهم شغفا فی الغیب والعند	ما لاح برق وما سح الغمام علی
ربی الفلا فکساها حلة الجدد	واعتق الروض بالازهار موتقة	ممطورة سنحی باکر فرد

وما تغرد غرید علی فنن	غض الاروعة مخضل وملتبد	

شیخ صدر الدین حکیم رحمة الله علیه

از اجلهٔ خلفای شیخ نصیر الدین محمود ست و منظور نظر شیخ نظام الدین نیز شده گویند که پدر وی سودا گر بود تعلق ارادت بشیخ نظام الدین داشت و بغایت کبر سن رسیده و هیچ خلفی نصیب او نشده اکثر احوال بفقدان این نعمت متالم می بود روزی وقت حالت شیخ حاضر بود شیخ پشت خود را به پشت او مالید و او را بخلفی بشارت داد و از انجا که اعتقاد او بخدمت پیر درست بود بقصد استیلای پیش زن رفت حق سبحانه و تعالی او را فرزندی امید وار ساخت چون متولد شد او را بخدمت شیخ برد شیخ او را در کنار خود گرفت تا پسر در کنار بود نظر او بر جمال شیخ بود بوجهی که اثر شعور از ان نظر ظاهری شد حاضران مجلس این معنی را معاینه می نمودند شیخ از جبهٔ خود جامه پاره جدا کرد و برای او بدست خود خرقه بدوخت و او را بشیخ نصیر الدین محمود سپرد و بجلالت شان او خبر داد و او را صحابی ست بس فصیح و متین مشتمل بر معارف و حقائق و مواعظ و حکم و او را در صنعت طب مهارتی تمام بود

نقل ست کہ کبیار ادر اپریان ربوده بودند تا برای یکی از ایشان کہ بیمار بود علاج بکنند چون علاج او موافق افتاد و بیمار ایشان صحت یافت او را خطے نوشته دادند تا بسگی کہ در فلان کوچۂ شہر افتاده می باشد بنماید او خطر را آورد و بسگی کہ نشان داده بودند بنمود چون سگ آن خط را بدید روان شد و بر سر زمینی رفت و بایستاد و زمین را بکافت و گنجی کہ در زیر آن زمین بود نشان داد از انجا کہ علو همت درویشان ست او را بدان گنج التفات نیفتاد قبر او در قلعه دہلی علائی ست او را اصحالف است مشتمل بر حقائق و معارف **صحیفه** در رفع دافعت عقبات برآورد دینی اعزه الدنی الدین را عواقب امور بخیر باد همانا مطلوب او خواهد بود تا چون کیفیت عقبات معلوم شد دافع آن نوشته آید و مقرر داند اگرچه داعی را آن منزلت نیست و آن مرتبه شیخ کامل ست کہ بداند لیکن بر حسب التماس اخوی بدانچه مقدر بود و نوشته آمد عزیز من اول عقبه معاصی را بداند کہ حق تعالی ناظر ست و بر ضمایر مطلع ان السمع والبصر والفواد کل اولئك کان عنه مسئولا در خبر ان لم تکن تراه فانه یراك نظر کند و بر عمر اعتماد نکند و مرگ را در قفا داند و امیدها را کوتاه گرداند چون بر این مواظبت نماید هر آئینه شرم و خوف غالب آید دشمن مغلوب گردد دوم شهوت شکم و فرج باید این علت را بمجون الشیطان لیجری من ابن آدم مجری الدم فضیقوا مجاریه بالجوع والعطش علاج کند و دل خود بمفرح تجوع تر و تازه خوش دارد و از مائدۀ الجوع طعام الصدیقین غذا گیرد و از کوثر الصوم لی وانا اجزی به آب خورد تا ازین رحمت شفا یابد سوم اندوه تلف نفس خود را و اتباع را بخبر من یخرج من بیته مهاجرا الی الله و رسوله ثم یدرکه الموت فقد وقع اجره الی الله دفع گرداند و مقرر داند کہ عمر و رزق مقسوم و معین ست بترک و طلب و کسب و منع زیاده و نقصان متصور نبود و امر رزق بهیچ شرطی مشروط نه پس چه بهتر کہ عمر در طلب حق مصروف شود و در سلوک آخرت منقطع گردد اهل و تبع نیز بندگان اویند رزق تو و ایشان را همه متکفل ست چنانچه می فرماید وما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها و علی کلمه التضمین و تکفیل ست و نیز جای دیگر بتفضل وعده فرموده نحن نرزقکم وایاهم و نیز جای دیگر بسوگند مؤکد کرده فورب السماء والارض انه لحق مثل ما انکم تنطقون ۰ جوانمرد اگر با این همه استواری نداری کافری نه مومن و استوار داشتن آن باشد کہ کار حق بحق گذاری و بلطف حق مستوثق باشی و خود را هیچ انگاری و مخلوقات را معدوم شماری و نیز ای دوست دو غم در یک دل نه گنجد و دو تیغ در یک نیام محال ست

حسن گر عشق می ورزی چنین بر جان چرا لرزی	بیک دل در نمی گنجد غم جانان و غم جانان

در بغا آن بزرگ بین چه می گوید لو کان البر بالدره الناس کلهم عیالی والله لا ابالی چهارم کفایت بر فرایض و سنن و ترک نوافل را جواب گوید لا یزال العبد یتقرب الی بالنوافل حتی احبه فاذا احببته کنت له سمعا و بصرا و یدا و لسانا فبی یسمع و بی یبصر و بی یبطش و بی ینطق اما تفقه را گوئی کہ پنج نماز بر من فرض ست

میرسانند و انوار علم و هدایت می نمایند اما مردم چنان در ظلمات نفس و طبیعت افتاده اند کہ قطعا گوش نمی نهند و قدم نمی زنند حقیقت حال بعد از مردن منکشف گردد کہ چیست ۰ باش تا پرده برافتد ز جهان از روی کار و آنچه امشب کرده فردات گردد اشکار ۰ ان س نیام فاذا ماتوا انتبهوا فرمود مردم در خواب غفلت اند چون بمیرند بیدار شوند و آگاه گردند ۰ خلق تا در جهان اسباب اند همه در کشتی اند و در خواب اند ۰ الا آله الا الله محمد رسول الله اکنون اگر گویند پس چه کار باید کرد و کجا باید رفت سخن بر نقیض آمد ترک دنیا می فرمایند و بتجرید از خلق و خلاف طبیعت و مخالفت نفس می خوانند و وجود این حال محال و از دست آمدن این کار مشکل آدمی زاد تا در قید حیات ست و در دنیاست از اسباب دنیا و معیشت با بنی نوع و آسایش طبع و قید نفس چاره ندارد و مدار حیات دنیا و انتظام کار عالم بر این ست جواب آنکه تا سخن با ایشک نفهمند و بکنه آن در نروند دل نشین نگردد و حیرت و سرگشتگی بسیار مقصود آنانکه گویند ترک دنیا باید داد و از خلق برکرانه باید بود و براه مخالفت نفس و طبیعت رفت آنست کہ خلاف حق نکنند دار جاده بیرون نروند و راه دوستی کردن در شریعت قرار داده اند

Marfat.com

وحضور در روی فرض عین که لاصلوة الا بحضور القلب وحضور باید که در تمام نماز بود نه در بعضے از نماز چنانچه در صحیفه نماز خواهم نبشت انشاء الله تعالی ونفقه فرض کفایت اینست وچون سبب فرض کفایت خلل در فرض عین بود ترک کفایت واجب بود آنکه گویند عبادت متعدیه بهتر از عبادت لازم ست جواب گوئید که پیغامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است سیاتی زمان علی امتی لایسلم الذی دین دینه الا من فر من شاهق الی شاهق ومن قریة الی قریة ومن حجر الی حجر الا من ادرک ذلک الزمان فعلیه بامره الخاصة از قرآن بشنویا ایها الذین آمنوا علیکم انفسکم پنجم آنکه گویند بی مال وجاه خوار وحقیر خواهی گشت اینجا تبع ان العزة لله ولرسوله وللمومنین بر تارک خصم زند وحذنگ ومن یتوکل علی الله فهو حسبه بر سینه او اندازد ونخجر ألیس الله بکاف عبده شراور اکفایت کند وگوید

آنرا که تو هستی چه کم آید مستی	باد وست کنج فقر بهشت ست وبوستان
بی دوست خاک بر سر جاه وتوانگری	

ششم اعزا واهل واتباع را اگر برای نفقه وغیر آن مزاحمت نمایند بتوقیع قل لازواجک ان کنتن تردن الحیوة الدنیا وزینتها فتعالین امتعکن واسرحکن سراحا جمیلا وان کنتن تردن الله ورسوله والدار الآخرة فان الله اعد للمحسنات منکن اجرا عظیما دفع گرداند وچون کار بمهر رسد اگر ممکن باشد بدهد ویابد هاند والا بضرورت حبس مفلسی اختیار باید کرد وآن خود وی را خلوت خوش بود اما امید آنست که اگر سالک درین کار صادق بود اهل وتبع جمله وی را موافقت نمایند وبعاقبت همه راه گیرند وبرکت صحبت او نیز در ایشان اثر کند هفتم فرمان مادر وپدر را گوید وان جاهداک علی ان تشرک بی مالیس لک به علم فلا تطعهما شرک خفی حاصل خواهد شد زیرا چه هر چه نظر در غیر ست شرک ست فما بالک بین سخن بازمی داید تمام گوید ودر کار خدا چست بایستد وخویشاوندان را اگر نصیحت کنند گوید

ترا سعادت باد امر انگو نساری	عزیز من هر که ترا از کار خدای باز دارد دشمن تست وقول دشمن در گوش نباید کرد هشتم سختیهای وجه مجاهدات وریاضات بلی وقت را اینجا احتیاج بشیخ ست وجز این چندین عقبات وموانع دیگر ست که آن را جز شیخ نشاسد وجز بتلقین او در نتوان یافت نهم اعتقاد خلق وتواضع ایشان را بلا حول لیس فی الوجود الا الله دفع گرداند وخود را مرده انگارد وخلق را سنگ وکلوخ شمارد وحقیقت داند که لا یملکون لانفسهم ضرا ولا نفعا ولا یملکون موتا ولا حیوة ولا نشورا وکسی که چنین بود بدیگر چه نفع ومضرت تواند رسانید دهم آنکه مقرر ست که کسی را عاقبت وخاتمت معلوم نیست برد وقبول طاعت اطلاعی ته ونیز توفیق از حق تعالی ست باید این معنی را بر دل خود مکرر ومقرر گرداند تا از این آفات بکرم الله تعالی خلاص یابد جوانمرد این راه دور ودراز ست بتقریر وتحریر در نمی آید ترا گفتم که شیخ می باید آنگاه چنانچه داند راه نماید والله ولی التوفیق والحمد لله رب العالمین والصلوة علی رسوله محمد وآله اجمعین والسلام۔

شیخ سراج الدین بن عالم بن قوام الدین ملتانی

باین نوع اگر ظاهر با خلق باشند در باطن با حق اند واگر بصورت در دنیا باشند بمعنی تارک دنیا اند چه درین صورت اگر موافق نفس عمل نمایند در حقیقت مخالف آن کرده باشند محققان گفته اند که مقصود اصلی موافقت حق ست مخالفت نفس یعنی سالکان که بر خلاف نفس روند وبر ضد وی کار کنند برای آن کنند که نفس موافق حق گردد وبراه راست رود واگر او خود براه راست رود مخالفت او معنی ندارد فقرا اند واغنیا امرا اند ورعایا مالکانند وملوک خادمانند ومخدوم وعلی هذا القیاس فقرا را صبر باید واغنیا را شکر امرا را عدل رعایا را انقیاد مالکان را رحم وملوکان را خدمت خادمان را ادب ومخدومان را عنایت هر کدام از هر طائفه که براه ورسوم خود روند وطریقه بندگی وانصاف از دست ندهند واصل ومقرب ومقبول درگاه باشند ازینجا گفته اند که سلوک هر طائفه حرفت اوست یعنی هر کسی بر هر حرفتی وکاری که باشد اگر بر منهاج قاعده وادب بود سالک ست دعوت شریعت غرا همبرین نهج ست سرور کائنات وسید رسل صلوات الله وسلامه علیه هیچکس را از هر حرفتی که داشت بیرون نیاورد مزارعان را در کار زراعت گذاشت تاجران را در تجارت وشاهان را با اهل وعیال بحجرات فقرا را در ترک وتجرید واغنیا را با مال ومنال وفقرا را با فقر وفاقه ولیکن هر طائفه را قاعده ودستور العملی مقرر داشت تا بران عمل نمایند

Marfat.com

از اصحاب و خلفائے شیخ زین الدین الخوافی ست عالم بود بعلوم صوری و معنوی باصل از ملتان ست و در هراة نشو و نما یافته چون شیخ زین الدین الخوافی از دار فنا رحلت کرد شیخ سراج الدین ملتانی را باجازت شیخ بجای او نصب کردند و در هراة باحیای اوراد و اذکار شیخ خود مشغول گشت **نقل ست** که شیخ زین الدین ست فرمود چندین هزار آدمی مرید من شدند هیچ کس رضای مرا چنان نگاه نداشت که سراج ملتانی و سالها مرا مجاورت و خدمت کرد **نقل ست** که یکے از اکابر گفت که از کسانے که مرا معلوم شده است که از اولیاء الله اند یکی سراج الدین ملتانی ست آنچنین ست در ذکر مشائخ هراة و قبر او در نهروالا است که از دیار گجرات ست۔

سید تاج الدین شیر سوار

قبر او در نارنول ست وی مرید شیخ قطب الدین منور هانسوی ست در کوهستان نارنول ست ریاضات شاقه کشید کار خود بمجاهده بجائے رسانید که دام و دد مسخر او شدند و وحوش و طیور با او انس گرفتند چنین می گویند که چون وی منجواست که بزیارت پیر خود بجانب هانسی برود شیری را از بیشه می گرفت و بروی سوار می شد و ماری بر دست می کرد و متوجه مقام پیری شد چون نزدیک مقام پیر میرسید شیر و مار را رها میکرد و پیاده در شهری در آمد **نقل ست** که روزے شیخ قطب الدین منور بر سر دیواری نشسته بود سید تاج الدین را حالتے دست داده بود همچنان در عالم بیخودی بر پشت شیر سوار پیش شیخ در آمد چون نظر شیخ قطب الدین بروی افتاد فرمود سید این حیوان جانی دارد مردان خدا اگر بدیواری حکم کنند که جماد ست برقرار در آید گویند که آن دیوار که شیخ بر و نشسته بود جنبیدن گرفت فرمود ای دیوار من سخنے بر سبیل فرض می گفتم تو بجائے خود باش قبر او بیرون نارنول نزدیک بشهر ست و تولد او نیز در همین شهر ست رحمة الله علیه و سید تاج الدین را پسری بود کامل او را شیخن ابدال گفتندی تارک دنیا بود و از دنیا بر قدر ضرورت اقتصار کرده دائم الاوقات بخدا مشغول بودے بر در خانهٔ ایشان سنگی افتاده بود که هنوز آن سنگ بیرون دهلیز خانهٔ ایشان موجود ست بالای آن سنگ کاسه چوبین نهاده بودی هر روز بقدر پاپحتاج دران کاسه مردم آینده و رونده چیزی می انداختند که قوت یومی او دی بود زیاده ازان نمی آمد و اگر غله گران بودی فتوح بیشتر کم آمدی و اگر ارزان می بود کمتر رحمة الله علیه۔

قاضی شمس الدین شیبانی رحمة الله علیه

دانشمند متبحر بود از دهلی در زمان تغلق شاه بنارنول رفت در بدایت حال که هنوز سنت نکاح از دست او نیامده بود بقصد زیارت خانه کعبه برآمده چون بگجرات رسید در مسجدی در آمد دید که واعظے معتزلی مذهب

و از جاده بیرون نروند بیرون که آورد از کفر و معاصی بیرون آورد و دیگر همه را درون دایره گذاشت سر سعادت تنها انقیاد شریعت و اعتقاد مسلمانی ست و یقین داشتن بر آنکه هر عمل را اجری ست و هر کرده را جزائی و عاقبت عمل نیک نیک و عمل بد بد فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره و من یعمل مثقال ذرة شرا یره آیت آنکه فرقه جزای خیر را هم در دنیا طلبند و از آخرت غافل باشند و جماعه دیگر را مطمح نظر جزا آخرت ست و کار دنیا سهل انگارند و هر کس هر کاری مشروع که برای خدا کند او را هم دنیا شود و هم آخرت نعند الله ثواب الدنیا و الآخرة عاقبت بخیر باد

الرسالة الثامنة عشر سلوک اقرب السبل بالتوجه الی سید الرسل صلی الله علیه و آله وسلم

لا الٰه الا الله محمد رسول الله

اللهم کما انعمت فزد و کما زدت قادم و کما ادمت فبارک چون بر عالی بران رفته بود که این حقیر گاه گاهی بارسال عریضه خود را بیاد حاضران مجلس سامی میداده باشد از واجبات وقت نمود امتثال امر کردن و در پی اشاره عالی بودن کر علیکم بالسمع والطاعة چون درین مقام آمد بایستاد مقاصد و معانی متزاحم و متهاجم آمدند بعضے مشروب بتکلف که از نکاب آن موافق وقت فقرا

Marfat.com

بر منبر برآمد و تقریر مذہب اعتزال کہ در مادہ خلق افعال عباد است کرد و گفت این دست من ست اگر بکشایم من بکشایم و اگر ببندم من ببندم ہیچکس را از حاضران قوت مجادلہ او نبود قاضی شمس الدین گفت اگر قدرت بدست تست چرا دست بر پشت بر نہ بندی حاکم گجرات را این دخل وی خوش آمد و جایزہ از دار الحرب آوردہ بودند پیش کش او کرد و از وی اولاد شد حق تعالی در اولاد برکت داد و علم بخشید رحمۃ اللہ علیہم اجمعین یکی از اولاد او مردی بود نامش تاج الافاضل و از وی پنج پسر شد ہمہ دانشمند و متقی یکی از پسران او قاضی مجد بود پدر شیخ احمد مجد کہ ذکر او در محل خود مذکور خواہد شد و او را ہفت پسر بود ہمہ عالم و عامل۔

سید یوسف بن سید جمال الحسینی رحمۃ اللہ علیہ

آبائی کرام او از مشہد بملتان آمدہ متوطن شدند و او در زمان سلطان فیروز انار اللہ برہانہ از ملتان در لباس سپاہیان بولایت دہلی قدوم آورد چون بزرگی و دانشمندی او را مشاہدہ نمود در مدرسہ کہ سلطان مذکور بالای حوض خاص علائی بنا فرمودہ و مقبرۂ خود نیز در انجا ساختہ است مدرس ساخت سالہا دران مقام بر مسند درس و افادت نشست **نقل ست** کہ وی ہر شب جمعہ حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را در خواب می دید و بر لب الالباب فی علم الاعراب کہ متنی ست متین منسوب بقاضی ناصر الدین بیضاوی و در دیار ما شہرت دارد شرحی دارد طویل و بسیط کہ مشہور بیوسفی ست قابل تنقیح و ایجاز و اختصار و بر منار نیز شرحی دارد مسمی بتوجیہ الافکار او شاگرد مولانا جلال الدین رومی ست کہ از تلامذۂ مولانا قطب الدین رازی شارح شمسیہ و مطالع ست قبر سید یوسف ہم بر سر حوض خاص ست وفات او در حدود سنہ تسعین و سبعمائۃ رحمۃ اللہ تعالی علیہ۔

قاضی عبد المقتدر رحمۃ اللہ علیہ

ابن قاضی رکن الدین الشربجی الکندی خلیفہ شیخ نصیر الدین محمود ست دانشمند فیاض بود و درویش کامل او ستا و قاضی شہاب الدین ست و بغایت فصیح و بلیغ بود و قصائد و غزل دارد بزبان عربی قصیدہ او کہ در معارضۂ لامیۃ العجم گفتہ است دلالت دارد بر کمال فصاحت او دائم درس می گفت و با افادۂ علم مشغول بود و طریقہ شیخ نصیر الدین محمود و اکثر خلفای ایشان این بود وصیت او بطالبان اشتغال علم و حفظ شریعت بود گفتی فکر در یک مسئلہ شرعی فضل دارد بر ہزار رکعتے کہ مشوب بعجب و ریا کنند گویند کہ وی در آوان طالب علمی پیش شیخ نصیر الدین محمود می رفت و بحث می کرد و شیخ او را و بحثہائے او را نیکو دوست داشتی و او را تحریص کردی بر تحصیل علم تا انجام کار مرید شیخ شد

مکتوبات شیخ

نیفتد و بعضے دیگر در غایت تکلفے کہ اظہار آن مناسب حال مساکین نیست بحکم تردد و حیرت کہ لازم حال تشاکس و تعارض ست از ہر دو جانب قطع نظر نمودہ بخلاصہ مدعیات و نگاشتہ مطالب کہ دعا خیر آن ذات ستودہ صفات ست پرداخت دیگر از دست فقرا چہ آید و چون تصور مقصود بکنہ کردہ بحقیقت حال نیک در رفت از جنس دعا آنچہ اقرب طرق در حصول مدعا یافت ہمین است دعا مزید تعطیش و طلب و استمداد توفیق و سداد از واہب خیر و رشاد بود کہ مفتاح جمیع ابواب خیرات و مقدمہ حصول تمامہ مرادات ست و حقیقت طلب گفتہ اند آنست کہ شوق مطلوب و جذب طلب در باطن طالب چنان استیلا یابد کہ اگر تمامہ عقلای عالم یک جانب افتند و باجماع حکم بر استحالہ و تعذر حصول آن مطلوب کنند اصلا معقول وقت طالب نیفتد و بگفتگوی ایشان قدم صدق از طریق جستجوی برندارد این طلب با حصول مقصود تواماں ست و با حصول مقصود دست در گریبان ۵ این طلب کاری مبارک جنبشی ست ✣ این طلب در راہ حق آنچہ کشی ست ✣ این نشان دولت و آیات تست ✣ این طلب مفتاح مطلوبات تست ✣ این طلب ہمچون خروسی چون صباح ✣

ونعمت باطن را با فضلیت ظاهر مقرون گردانید یکی از معتقدان ایشان کتابی نوشته است مسمی بمناقب الصدیقین مشتمل بر احوال جمیع مشائخ چشت در اینجا از احوال او و کرامات او بسیار نوشته در مناقب الصدیقین می نویسد که روزی قاضی شهاب الدین زری یافته بود با مادر خود در خانه تنها می گفت این زر را در جائی گور بکنیم این بگفت در مجلس شیخ عبد المقتدر رفت شیخ بمجرد آنکه نظر بر قاضی افگند گفت که شما در خیال گور کردن زرید با علم کجا پردازید وی می گفت پیش من طالب علمی می آید که پوست او علم و مغز او علم و استخوان او علم ست واز این طالب علم قاضی شهاب الدین را علیه الرحمة می خواست وکان وفاته فی السادس والعشرین من شهر المحرم المکرم سنة احدی وتسعین وسبعمائة وکان ابن ثمان وثمانین سنة سمرقند او مسمر قد والد او در مقام خواجه قطب الدین بختیار اوشی ست جانب جنوب حوض شمسی که آن را خانقاه شیخ عبد الصمد گویند وشیخ عبد الصمد از اکابر عهد سلطان سکندر بود از جونپور بدهلی آمد ومقبرهٔ اجداد را عمارت کرد که الآن موجود ست رحمة الله علیه **قصیدهٔ لامیه**۔

یا سائق الظعن فی الاسحار والاصل ... سلم علی دار سلمی فابک ثم سل
صید الاسود بحسن الدل والخجل ... وعن ملوک کرام قد مضوا قدما
اضحت اذا البعدت عنها کوحشها ... اطلالها مثل اجفان بلا مقل
بیتا من القلب معمورا بلا حول ... من نور وجنتها من حسن غرتها
الشمس فی اسف والبدر فی کلف ... والمسک فی شغف والیم فی الخجل
فرقا جلیا بعظم الساق والکفل ... کیف السبیل الیها بعد ان حفظت
طرقتها فجاة واللیل فی جدل ... والذئب فی کسل والقوم فی شغل
ابراثن ورکالعساله الذیل ... قلت انی ملیک صیده اسد
قالت فما تبتغی لامنع قلت لها ... کلا فانی عفیف القول والعمل
ذیل التبتل والتقوی علی زحل ... اسدا اذا اسخطوا اقتوا عدوهم
یا طالب الجاه فی الدنیا لتکون غدا ... علی شفا حفرة البیران والشعل
هل یقنعنک فیها کثرة الامل ... واقنع من العیش بالادنی فکن ملکا
مکارة اکلت کالهر ما ولدت ... حیاله قتلت من جار بالحیل
محمد خیر خلق الله قاطبة ... هو الذی جل عن مثل وعن مثل
لا العطایا بلا من ولا بدل ... لا المکارم ابهی من نجوم دجی
لا الجمال اذا الشمس قد نظرت ... الیه قالت یا لیت ذلک لی
لا الشمائل احلی من جنا العسل ... لا الفضائل اجدی من عصا کرت

عن الظبا والتی من دونها ابدا ... لا المزایا بلا نقص ولا شبه
حتی یجیبک عنهم شاهد الطلل ... لا الغرائم امضی من قنا البطل
فدی فوادی اعرابیة سکنت ... لا الفضائل اجدی من عصا کرت
من طیب طرتها من طرفها الثمل ... در آخر رجوع بنعت سرور انبیا گوید
کانها ظبیة لکن بینهما ... لا المزایا بلا نقص ولا شبه
بالبیض والسمر فی اعلی ذری الجبل ... لا الغرائم امضی من قنا البطل
قالت لک الویل الا خفت من اسد ... لا الفضائل اجدی من عصا کرت
وصید غیری من ظبی ومن وعل ... ان القناعة کنز عنک لم یزل
وانثنی رجل من معشر سحبوا ... در آخر رجوع بنعت سرور انبیا گوید
قوما اذا فرحوا اعطوا بلا ملل ... لا المزایا بلا نقص ولا شبه
یا طالب الغرفی العقبی بلا عمل ... لا الغرائم امضی من قنا البطل
ان القناعة کنز عنک لم یزل ... لا الفضائل اجدی من عصا کرت

میزند لغره کری آید صباح +
ولیکن انبعاث این حالت بحکم
عادت بس عزیز و نادر افتد لاجرم
بحکم ما لا یدرک کله لا یترک کله
باختیار قدم در راه اجتهاد باید نهاد
وکاری باید کرد که اصل وعمده
درین راه کار ست بکار نشستن
وچشم تمنا در راه مطلوب داشتن
محض خیال ومجرد هوس ست
واهن سرد کوفتن ست واگر
این کار در سایه مردی وصحبت
صاحب دردی کنند آن را
خاصیتی دیگر وتاثیری دیگر بود
که کار صد ساله که از پیش خود
برگیرند آن اثر نیارد وکیمیاعت
صحبت که منعت الفت ومحبت
جانبین اتفاق افتد سرمایهٔ
عمر بلکه توشهٔ راه ابد گردد از تاثیر
صحبت خود چه گوید که آن امری
متفق علیه است وبتجربهٔ امتحان
عقلا پیوسته وبتاثیر صحبت نور
ایمان وصورت یقین در دل
هم از راه دیدن در آید
وبوجهی منتشی ومتقش گردد که
محو وزوال آن متعذر ومحال بود
وحکم علوم بدیهی او لیه گیرد وانچه
بواسطه عمل وقوت اجتهاد بوجود
آید آن چیزیست که از بیرون
بدرون آید وتواند که نزد فتور
رو بقصور نهد وازان راه که در
آمده بود هم بدان راه بدر رود
واگر کار صحبت یکی شود وظاهر و
باطن موافق افتد آن خود درون و
بیرون را در گیرد ومجال نزول اضمحلال
بروی تنگ آید وعرض وطریان فتور

Marfat.com

شیخ زین الدین رحمۃ اللہ علیہ

خواہرزادہ وخلیفہ وخادم شیخ نصیر الدین چراغ دہلی ست ذکر او در مجالس وملفوظات شیخ مثبت یافتہ است مولانا داؤد مصنف جند این مرید اوست ومدح او در اول جند این کردہ است قبر او در گنبد لست کہ پایان گنبد شیخ نصیر الدین در صحن حظیرہ واقع ست رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ نور الحق والدین رحمۃ اللہ علیہ

المشہور بشیخ نور قطب عالم فرزند ومرید وخلیفہ علاء الحق ست از مشاہیر اولیائے ہندوستان ست صاحب عشق ومحبت وذوق وشوق وتصرف وکرامت **نقل ست** کہ جمیع خدمتہائے فقرائے خانقاہ پدر خود از جامہ شوئی وآب گرم کردن او می کرد اول خدمت آنجا نوبتی حوالہ او بود اتفاقاً درویشی را درد شکم بود بیوقت بآب خانہ در آمد وشیخ نور بوقت معہود برای برداشتن آن رفتہ بود تمام نجاستہا بر جامہ واندام او افتاد شیخ علاء الحق آنجای گذشت واورا باین حالت دید خوش حال شد وخدمت دیگر فرمود کہ حق این خدمت بجا آوردی حالا خدمت دیگر بکن در رفیق العارفین کہ از ملفوظات شیخ حسام الدین مانکپوری ست نوشتہ کہ شیخ نور الحق والدین قدس سرہ تا ہشت سال در خانۂ پیر خود ہیزم کشی می کرد وقتے اعظم خان برادر بزرگ او کہ وزارت داشت اورا باین حالت دید گفت قاضی نور ہمہ نعمتہای شما غارت گردید رو بے شیخ علاء الحق فرمودند کہ در جائی کہ عورت آب بر می کشد زمین لشن ست پای می نخشد وسبوی می شکند برگردن نہادہ بیرون کردہ بدہ تا چہار سال این کار کرد ودر عرسہا آب پر می کرد وبیشتر یاران ستاربند سبوی پر بر سر کردہ می آوردند بیشتر خلق بنگالہ می خندیدند وہم وی می گوید کہ شیخ نور الحق والدین فرمودہ کہ مشائخ پیشینہ نود ونہ منزل قرار دادہ اند تا سلوک تمام گردد بعد اسماء الٰہی وپیران ما پانزدہ منزل تعین کردہ اند این فقیر شصت منزل اختیار کرد منزل اول حاسبوا قبل ان تحاسبوا منزل دوم من استوی یوما فہو مغبون منزل سوم عبادۃ الفقیر نفی الخواطر بین علماء کار سالک تمام گردد انشاء اللہ تعالی وہم وی می گوید کہ روزی شیخ مشغول بودہ دشورشی اثر کرد واز صومعہ بیرون آمد در مقامی رسید کہ در زیر درختے نشست آواز آمد

مصرع حیلت رہا کن عاشقا دیوانہ شو دیوانہ شو

وہم وی می گوید کہ روزے شیخ از خانہ بیرون آمد وبر پالکی سوار شد ہر بار این مقدار بر زبان ایشان می رفت + ہمہ شب بزاریم شد + وآب از چشم روان می رفت آخر در خانہ عجوزہ خود کہ بیوہ بود رفت ایشان چیزی از راہ دین پرسیدند از انجا ہم گریہ کنان بیرون آمد فرمود ما را اگر نبخشد بطفیل عجوزہ۔ بخشید وہم وے می گوید کہ روزے سوارے فرمودہ بود خلق بسیار ہمراہ ودر گریہ بیہوش بود

ونقصان بروی محال گردد چنانکہ گوید ؎ از درونم نمی روی بیرون + ور گرفتی در دلی بیرون را + اکنون سخن در مرد شناسی ودولی یابی اقتاد کہ آن را ایچہ وجہ توان شناخت وبکدام ضابطہ تمیز نمود فواللہ ذلک امر عظیم وانہ لیسیر علی من یسرہ اللہ فرقۂ فقہا وزمرۂ متکلمین رحمہم اللہ کہ براہ سلامت رفتہ اند گویند الولی ہو العارف باللہ علی قدر الطاقۃ البشریۃ مواظبا علی الطاعات غیر منہمک فی الشہوات اینجا اگر قید معرفت باللہ نمی بود شناخت ولی در غایت آسانی بودی ولیکن قدر معرفت واندازہ این نسبت معنوی از راہ صورت چہ گونہ توان شناخت ومعنی را از دعوی جدا کرد اینجا طالب خون در جگر ست می گویند کہ ہمین مواظبت بر طاعات واجتناب از شہوات بنعت حضور واستقامت علامت معرفت ومعیار شناخت ست بدین مسلمانی کہ اگر بدیدۂ انصاف نگرند وبراہ تعسف نروند سخن این ست اکنون طریق استفادہ این نسبت واقتباس این نور چیست مجرد شناخت اگر کفایت کردی جہد وریاضت بہا واستیفتہا انفسہم نفر مودی طریق استفادہ منحصر ست در آنکہ ترا با یکی از دوستان خود آشنائی دہد والفت بخشد ودل ترا با قلب وی کہ مستفیض نور الٰہی ست مقابل ومحاذی سازد تا فروغی از آن نور در اینجا افتد ہر چند کہ این مقابلہ ومحاذاۃ بالکلیہ ترا بلند بمرتبت اتباع کشیدن از لی

واشک از چشم بی اندازه سیر فت بنده بیشتر شد فرمود خدای تعالی چندین خلق را سخن ناگزار نمیده است بعضی سجده میکنند و بعضے پائی می لیسند و بوسه میزنند و مصافحه می کنند و بناید که فردای قیامت سر ما پایال ایشان گردانند و هم میگوید که شیخ میفرمود نهایت ریاضت آنست که هر وقت که دل را بجوید ملازم حق سبحانه یا بد چه در خواب چه در بیداری چنانچه طفل چون بر محبت چیزی خواب کند بعد از انتباه همان چیز را طلبد و هم وی میگوید که در وقتی که مرا وداع کرد فرمود درویش همچو آفتاب باش و در تواضع همچو آب و در تحمل چون زمین و جفای خلق بکش و هم وی میگوید که شیخ من هرگز بگلیم نمی پوشید مگر در زمستان و بر سجاده نمی نشست و میگفت حق سبحانه نشستن آنست که هر که بران نشیند چپ و راست نه بیند و هم میگوید که روزی شخصی پیش آمد هر چه خواست از جنس دشنام گفت و شیخ همه را می شنید و هیچ تغیر بحال او راه نمی یافت و آخر سخن آن شخص این بود که بیا و ز دخدا یا شیخ دست او بگرفت و گفت ما باخدائیم و خدا با ماست و در جماعت خانه نشستند او گفت این زمین حرام است بخادم فرمود طعام بیار او گفت این گوشت خوک ما نمی خوریم فرمود تنگه بیار گرفت و باز گشت بعد از رفتن او فرمود یاران دیدند که درویش چه شوریدگی کرد و هم او می گوید که کسی از خانه کعبه پیش شیخ آمد گفت که مخدوم مرا با شما در باب السلام ملاقات شد فرمود یاران هرگز از خانه بیرون نه آمدم مردم مشابه یکدیگر بسیار میباشند او گفت خیر مخدوم من شما را دیده ام او را چیزی دادند و وداع کردند و ازین حکایت منع کردند و هم میگوید پیش شیخ عرضه داشت کرد که چه سر ست که مشائخ بعد از سلام نماز فریضه مصافحه میکنند فرمود سنت برین است که چون مسافری از سفر باز می آید با دوستان مصافحه میکنند و چون درویش در نماز می ایستد مستغرق میگردد از خود بیرون می آید سفر با ملن حاصل میشود و چون سلام میدهد بخود باز می آید ضرورت مصافحه میکند و شیخ نور قطب عالم را مکتوبات ست بغایت شیرین و لطیف بزبان اهل درد و محبت و ازین چند کلمه از مکتوبات ایشانست **مکتوب** نور بجانب نجم بیچاره حزین نور مسکین عمر بباد داده و بوی مقصود نیافته و در تیه حیرت و میدان حسرت چون گوئی سرگردان مانده ۵ همه شب بزاریم شد که صبا نداد بوئی ❊ ندمید صبح بختم چه گنه نهم صبا را ❊ عمر از شصت گذشته و تیر از شست جسته و از شر نفس اماره یکساعت فرسته جز باد بر دست و آتش در جگر و آب در دیده و خاک بر سر نه پیوسته جز ندامت و خجالت دست آویزی نه و جز درد و آه پائی گریزی نه **مصراع** درد را باش ای برادر درد را **بیت** دل مردان همین پرورد باشد زحمت فرق شان برگرد باید ❊ هر چند دست و پا زدیم بمقصود نرسیدیم ۵ گفتم مگر که کار بسامان شود نشد ❊ یار از جفائی خویش پشیمان شود نشد ❊ گفتم مگر زمانه عنایت کند نکرد ❊ بخت سیه ز کار بفرمان شود نشد

مکتوبات شیخ

در مزید بوه نور علی نور سید علی اللہ نورہ
من بیشمار بی مجازات مذکور
انکاس اشعه انوار صورت نه
بنده در این مسئله خود از فروع
حکمت نظری ست کما یشان
دانجا شناسا مرد ماهر تر نه شناسائی
اولیای خدا را باخدا گذارید که
دی عزا سمه دوستان خود را بهتر
می شناسد خواهش اینست که ما را
بایکی از ایشان دلالت کند و راه
نماید پیر ما و پیر عالمیان حضرت
غوث الثقلین شیخ محی الدین
ابو محمد عبد القادر جیلانی رضی اللہ
عنه میفرماید که نیم شب برخیز وضوء
تازه بساز و در رکعت نماز بگذار
و بسجده رود الحاح کن و فریاد
بدرگاه مولی تعالی برآر و این
دعا بر خوان و بایکه عالمه عالمے
تردد تمام در وقات تو همین باشد
یارب یارب و تنی علی عبدک من
عبادک المقربین یدنی علیک و تعالی
طریق الوصول الیک اگر این دعا
باین صفت که فرمود اند دوام و استمرار
یابد شاید که گوهر مقصود بدست آید
و نقاب حجاب از چهره مراد بکشاید
و بدرستی در استی که اجابت این
دعا بالجمله انضمام پذیرفته بتحقیق
پیوسته است و الحمد للہ و همچنین
هر دعا که در اسرار اخروی بصدق
توجه و نعت اضطرار بروی کار آید
بی شائبه توقف باجابت و قبول
مقرون ست اگر توقف گوید در اجابت
بعضے از فصول و بنود قوع باید
دور نیست شاید که صلاح طالب
همین باشد لیکن در امور غیبیه

Marfat.com

1B

دنیا جای غرور و نفسک حسور و حق غیور و مقصود در دل کے تو اند سرور ادی الله تعالی الی
داؤد یا داؤد بشر المذنبین بانی غفور راند را لصدیقین بانی غیور ۵ راه نا ایمن است و منزل
دور ❊ مرکبت لنگ و یار سخت غیور ❊ غیرت حق آن اقتضا کرد که غیر در میان نگذاشت هر که
بغیر او پرداخت اورا گداخت ۵ باهر که انس گیری از و سوخته شوی ❊ بنگر که انس چیست
مصحف ز آتش ست ❊ آی جان برادر سالها نفسک اماره را بانواع ریاضت مرتاض کردیم
اما یکساعت از شر او نرستیم و یک لحظه از خود و دنیا سودیم ۵ کردیم بسی سپیده سیمی ❊ از ما نشد این
سیه گلیمی ❊ شستیم بسی بچاره سازی ❊ پیراهن ما نشد نمازی ❊ و نیز در مکتوبات او مسطور ست
قرار در دیش در بیقراری و عبادت در دیش از غیر حق بیزاری مشغولی بغیر حق گرفتاری و
طاعت بی استغراق باطن بیکاری و ظاهر آستین بدکاری خون جگر خوردن بزرگواری و چشم
از غیر دوختن برخورداری عوام در طهارت ظاهر کوشند و خواص در طهارت باطن از حق تعالی
ندا آید و عتاب شود عبدی طهرت منظر الخلائق سنین هل طهرت منظری ساعة فیم افنیت عمرک
طهارت ظاهری بخروج حدث بشکند و طهارت باطن بیاد محدث بشکند مشائخ گفته اند هر کرا اندیشه
دنیا در دل آید غسل جنابت طریقتش پیش آید دل بچیزی مده و هر کس بر دل منه که رقم بیوفائی
بر ناصیه هر مخلوق کشیده اند در دضهٔ او در شهر سنه ده است و وفات او در سنه ۸۱۳ هشتصد و سیزده بود

سید صدر الدین راجو قتال بخاری رح

ارادت و خلافت از پدر خود سید احمد کبیر داشت و از برادر خود مخدوم جهانیان سید جلال بخاری
نیز دارد و بعد از وی بر سجاده خلافتش ست و گویند که مخدوم جهانیان بارها بر زبان مبارک میراند
که حق سبحانه و تعالی مارا بخلق مشغول داشت و شیخ راجو را بخود و وی پیوسته در عالم استغراق
بود وی و با خلق انبساط و اختلاط نکردی کذا فی التاریخ المحمدی و بیشتر پیوند مردم بسلسلهٔ
ارادت مخدوم بواسطهٔ اوست و بعضے بوساطت ولد او شیخ ناصر الدین محمود نیز میرسند
بزرگ بود و صاحب تصرف قبرش در راچه است و وفات او در سنه

خواجه اختیار الدین عمر

ایرجی آباد اجداد او از کبرائی خطه ایرج بودند و بمنصب عهده داری متعین و منصوب آخر الامر او را جذبه
دست داد بکلی ترک حطام دنیا وی نموده آنچه از او رارات و انعامات متعین داشت همه را بطوع
و رغبت گذاشته در طلب علم و طریقه زهد قدم صدق نهاد و در خدمت قاضی محمد ساوی

اجابت با دعا تو امان ست و
عطا با سوال مقرون اما صاحب
همتی کو که بغت صدق و ابتهال
بزبان وقت و حال انقطاع از
ماسوای حق درخواست کند و
باهواطات قلب و صمیم باطن
این مطلب عالی را استدعا نماید
اینجا پای همت می لرزد الا من
اجتباه الله الیه و خصه بمزید فضله
من لدیه و التوفیق من الله العزیز
الحکیم حق سبحانه تعالی نعمت
دنیا دنی را وسیله تحصیل سعادت
آخرت گردانادد و توفیق احراز
سعادت دارین دایم و باقی
دارادانه علی کل شئی قدیر از ین
بالاتر و راست تر راهی دیگر ست
که بعضے متاخرین مشایخ شاذلیه
قدس الله اسرارهم طالبان را
بدان دلالت کرده اند متاخرین
مشائخ چه باشند که بحقیقت و ایمن
و آخرین را همین راه است
راهی دیگر نیست و اگر هست
موصل مقصود نه مان صدق
توجه و دوام التجاست بحضرت
سید کائنات و منبع تمام کمالات
صلے الله علیه و آله و سلم اقتباس
انوار هدایت و استفاده اسرار
حقیقت از ان جناب بی توسط
وسایل و تعدد وسایط و گویند
که امام و قبله ایشان در سلوک
این طریق امام المسلمین حسن ابن
علی ست سلام الله علیهما که اول
اقطاب سید سادات این امت ست
ایشان گویند که آب از سرچشمه گرفتن
روشن و پاکیزه تر ست که از پایان

که از اساتذه عهد و صلحاء روزگار و مرید و خلیفهٔ شیخ نصیر الدین محمود بود و تحصیل علم کرد و بنعمت خلافت و اجازت مشرف گشت و وفات آو چهاردهم ماه محرم سنه ۹۰۹ تسع وثمانمائة روضهٔ او در مقام ایرج است

شیخ یوسف بدهٔ ح

ایرجی آبائی کرام وی از خوارزم بوسائط بعضی حوادث روزگار در ممالک هندوستان آمده و در خطهٔ ایرج متوطن گشتند و این شیخ شاگرد و مرید و خلیفه خواجه اختیار الدین ست و از خدمت سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال نیز بنعمت خلافت و اجازت مشرف گشته تالیفات دارد و مثل مترجمه منهاج العابدین امام غزالی و اشعار نیز دارد صاحب تاریخ محمدی مرید و معتقد اوست چنین می نویسد که روزی در خانقاه خود سماع میکرد و همدران حالت جان بحق تسلیم کرد سنه ۸۳۴ اربع وثلثین وثمانمائة هم در صحنِ خانقاه مدفون گشت سلطان علاء الدین مندوی گنبدی عالی بر سر قبر وی عمارت کرد رحمة الله علیه

شیخ قوام الدین رحمة الله علیه

مرید و خلیفه مخدوم جهانیان ست در تربیت و ارشاد مریدان مقام عالی داشت مقبره او در لکهنؤ است یزار و متبرک به وفات او در سنه

شیخ سارنگ

در اوائل حال از امرای نامدار سلطان فیروز شاه بود و بلدهٔ سارنگپور که از بلاد مشهور هندوستانست آباد ان کردهٔ اوست در آخر که جذبات عنایت خداوند تعالی او را دریافت قدم در سلوک طریق که مخصوص اهل وصول ست نهاد در اول در خدمت شیخ قوام الدین افتاده مرید شد و طریقهٔ شغل باطن و ذکر خفی از وی تلقین نمود بعد ازان عزیمت سفر حجاز کرده بزیارت حرمین مشرف شد و مدتی دیگر در حلقهٔ صحبت شیخ یوسف ایرجی که از شیوخ وقت بود در آمد و ادوی استفادهٔ علوم طریقت نموده در آخر شیخ راجو قتال خرقه دادا منتهای دیگر را که از پیران طریقت بدیشان رسیده بود بجمله را بی سابقه طلب بخانهٔ شیخ سارنگ فرستاد شیخ سارنگ آنرا باز گردانیده فرستاد تا او را در ینجا چه نیت دست داده باشد بندگی شیخ بار دیگر پیش او باز فرستاد شیخ حسام الدین بزرگی بود که بسلسلهٔ سهروردیه تعلق داشت مؤکدا بخال شد و شیخ سارنگ را بر قبول آن ترغیب نمود بعد ازان شیخ آنرا قبول کرد و بآن سعادتهای غیبی مشرف شد وفات او در سنه

و با چندین اختلافات و کثرت مذاهب که در علماء امت ست یک کس را درین مسئله خلافی نیست که آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم بحقیقت حیات بی شائبه مجاز و توهم تاویل دایم و باقی ست و بر اعمال امت حاضر و ناظر و مر طالبان حقیقت را و متوجهان آنحضرت را مفیض و مربی ست و افضل اعمال و اقرب وسایل در سلوک این طریق خاص بعد از توبه و تطهیر کثرت اتحاف تحف صلواة است یا ضمیمه تکرار و استمرار کلمه توحید که اصل مقصود و حقیقت مطلوب ست ازین مقوله اگر در مجلس سامی ایشان توان دم زد که عنایت ازلی باین سعادت کبری ایشان را از سایر اقران ممتاز و مخصوص داشته است والاجاعه را بینم که در عین ذوق سخن و حرگرمی صحبت چون سیاق کلام در نیمقام افتد بخار حیرت مذموم و غبار ظلمت ها معلوم از باطن حال ایشان مباغ وقت چنان متصاعد گردد که حضور وقت و صفا رحال گوینده و شنونده را تیز بهبر د سبحان الله با وجود تواتر و تو الی چندین شواهد و دلایل و ظهور انوار و بروز اسرار که درین مت هزار سال کسری بر صدق خیال دست این شان بشاهد و اخبار معلوم و مبرهن گشته اگر کسی هنوز از سبق تقلید برآمده و در ربقهٔ تردد و انکار گرفتار مانده باشد این بیان او را

Marfat.com

شیخ مینا رحمۃ اللہ علیہ

وی صاحب ولایت و بارلکھنو است نام او شیخ محمد است از صغر سن در سایۂ تربیت و عنایت شیخ قوام الدین پرورش یافتہ بعد ازان مرید شیخ سارنگ گشتہ و کار کردہ **نقل ست** کہ شیخ قوام الدین را پسری بود شیخ محمد نام او را شیخ مینا می گفتندی و مینا در عرف اہل آن دیار لفظی ست کہ در مقام تعظیم و محبت استعمالش کنند چنانچہ میان در دیارما و این شیخ محمد مینا بن شیخ قوام الدین بسبب غلبۂ مقتضیات شہوات کہ لازمۂ اوان جوانی ست و پیش یکی از ملوک آن زمان اختیار خدمت کرد و چون ملوک آنزمان اکثر مریدان پدر او بودہ اند قبضی و تمنائی کہ از صحبتِ ایشان داشت او را میسر شد و لیکن بر مرآت رضائی شیخ کدورتی نسبت بحال او نشست ہر چند در استرضائے بندگی شیخ کوشید شیخ ازو می راضی نشد آخر خواست کہ ہم بوطن رجوع نماید و در پائی شیخ بیفتد تا بوکہ از سر گناہ او در گذرد و ہم بدین عزیمت رو بجانب وطن نہاد غوغائی قدوم او کہ درمیان مردم افتاد بسمع مبارک شیخ رسید فرمود نخواہم کہ آن نابرخوردار پیش من بیاید ہم دران روز او را مرضی عارض شد و از عالم برفت شیخ قطب نام درویشی بود کہ بخدمت شیخ خاص قوام الدین مخصوص بود او را فرمود ترا می خواہم پسری خود کہ او را محمد مینا نام باشد و بجای فرزندان حکم نعم البدل داشتہ باشد چون شیخ مینا بوجود آمد بلحوظ عنایت و شفقت شیخ گردید و بجای فرزند تربیت یافت **نقل ست** کہ چون روز اول او را بمکتب فرستادند روز اول در ذکر الف و بی معانی و حقایق گفت کہ حاضران حیران ماندند و شیخ مینا حصور بود مجرد از دنیا در حین سلوک بسی ریاضات شاقہ کشیدہ بود گویند کہ او اکثر بزیارت شیخ سارنگ رفتی و مقبرۂ شیخ از انجا کہ او بود موازنہ بست کردہ بود و ہم بنعلین چوبین بودی و بارہا پائی برہنہ رفتی و راہ صحرا نا ہموار و خارستان بودی و شبہا بر دیوار نشستی و بیداری کردی تا اگر خواب غلبہ کند بر زمین بیفتد و اگر بر زمین نشستی خارہا گرد او اگر دخود افشاندی تا اگر خواب آید و بیفتد خارہا بجلد و بیدار گردد و بارہا در ہوای زمستان پیراہن با آب تر کردی و در صحن حظیرۂ شیخ قوام الدین نشستی و بیدار بودی مقبرۂ وی در لکھنؤ است یزار و متبرک بہ وفات در سنہ

شیخ احمد کہتو

اعظم مشائخ ولایت گجرات ست در سرکچ کہ از مضافات احمد آباد ست آسودہ است روضۂ منورہ او سقامیست بغایت لطیف و منزہ و مصفی و فرح کہ نظائر او بر روی زمین کم باشند و کہتو نام دیہی ست قریب احمد آبائی شیخ از دہلی اندوہی نیز در اوان طفولیت در دہلی بود چنین گویند کہ وقتے دوہی

مکتوبات شیخ

کہ بر یکی تا ہزار سال سخنی عرض کردہ باشند و حرفی گفتہ و دی ہنوز آنرا نفہمیدہ و یاد نگرفتہ باشد ہیچ مرتبہ در عبادت و بلاہت ازین بالاتر باشد لا و اللہ فنعوذ باللہ من العبادۃ و الغوایۃ بحضور عرض کردہ شدہ بود کہ شرعاً و عقلاً و عرفاً اختیار این کار و سلوک این طریق فرض عین و عین مصلحت ست و توقف و تردد دران دور از کاشتنا اللہ و ایاکم علی ہذہ الطریقۃ المستقیمۃ و الملۃ القویمۃ انشاء اللہ رب العالمین سخن در رجائی دیگر بود و من بجائی دیگر افتادم معذور خواہند داشت کہ عنان اختیار بدست نیست ذوق تصور مجلس عالی بر ین داشت اگر جای دیگر مکاتیب نصف مشاہدہ است انشاء اللہ تعالی اینجا تمام مشاہدہ و عین حضور باشد انوار سعادت و کرامت و توفیق و استقامت و اہابت و جلالت متواتر و متوالی باد بالنبی و آلہ الامجاد و الاطہار الرسالۃ التاسعۃ عشر صدق التعطش و الدوام فی طلب المقصد و المرام

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ

فوق کل ذی علم علیم از مجمل آن مجموعہ لطیفہ شریفہ کہ نجبہ و نقاوہ رسائل حکمیہ و کلمات حقیقیہ است بعد از تحریر طبیعت از تلون انواع معانی و ضیق وقت قوت ذو قیہ از تناول اقسام مبانیش کہ لازم تعدد

Marfat.com

طوفان بادی شد و ویرا هم در طفولیت که در میان اطفال بازی میکرد بجای دیگر انداخت و از وطن مالوف آواره ساخت بعد از مدتی بدست بابا اسحٰق مغربی که درویشی کامل بود و در کهتو که از قریات اجمیر است جائی داشت افتاد هم آزاد ان طفولیت در سایهٔ تربیت و عنایت بابا اسحٰق نشو و نما یافته بمرتبهٔ کمال رسیده و بنعمت اجازت و خلافت وی مشرف شد و سلسلهٔ ایشان بشیخ ابو مدین مغربی میرسد و بجهت طول اعمار مشائخ وسائط وصول بحضرت سید کائنات صلی الله علیه وسلم قلیل اند این بابا اسحٰق بپنج واسطه بآنحضرت صلی الله علیه وسلم میرسد هر کدام از مشائخ ایشان صد و پنجاه سال بلکه بیشتر عمر داشتند و وی در ابتدای حال در دهلی بعد از تحصیل علم در مسجد خانجهان ریاضت شاقه می کشید و افطار بپرکالهٔ کنجاره میکرد و بعد از فوت بابا اسحٰق چله برآورد در مدت چهل روز چهل خرمابن خورد و سیر ملک بالا بر قدم ترک و تجرید نیز کرده و بزیارت حرمین شریفین مشرف شده و از حضرت عالم پناه صلی الله علیه وسلم بشارت یافته و بصحبت مشائخ رسیده آخر بولایت گجرات افتاد ظفر خان که از جانب سلطان فیروز حاکم شهر نهروالا بود و آخر بسلطان مظفر ملقب شده بادشاه گجرات شد بمشاهدهٔ آثار برکات و بعلاقهٔ آشنائی که در دهلی بخدمتش داشت تکلیف اقامت آن دیار نمود و بر تو ملمن آن مزاحم شد پس در قصبهٔ سرکیج اختیار اقامت نمود و ابواب فتوح و برکات ظاهر و بالمن بری مفتوح گشت و خلق آن دیار بانوار عقیدت و محبت وی مملو شدند و وی در حالت حیات کندوری فقرا بغایت وسیع بود و بعد از وفات در روضهٔ وی آنچنان لنگری میشد که امرا و بادشاهان سیر شوند چه جائی فقرا و مساکین یکی از مریدان وی که محمود بن سعید ایرجی نام دارد ملفوظات و احوال و حکایات که از وی شنیده جمع کرده و آن را تحفة المجالس نام کرده است در آنجا می نویسد که چون سعادت پایبوس حاصل شد فرمودند که سودا گری منعم یک کوزه نبات مصری سوا زنه سی میبرد یک مشک نافه بزرگ در مسجد خانجهان پیش این درویش داشت پرسیده شد از کجا می آئی و ما را چه شناسی و چه دانی گفت من مرید بندگی شیخ نورم هستم از خطهٔ پنده آمده ام و پیش ازین نیز در دهلی آمده بودم چون خرید و فروخت کردم باز در پنده رفتم بپایبوس بندگی شیخ نور مشرف شدم فرمود کدام مشائخ را در دهلی دریافتی هر یکی را عرض کردم فرمودند شیخ احمد کهتو را دریافتی من ساکت ماندم فرمودند چون ایشان را در نیافتی ضائع در دهلی رفته بودی چون این سخن شنیدم بیقرار شدم مستعد شده روان شدم در دهلی آمدم و امروز بر حکم اشارت پیر خود قصد پایبوس شما کردم بعده فرمودند که ایشان ما را ندیده اند و ما ایشان را ندیده ایم فاما مرتبه این درویش که عند الله است از کشف و کرامت خود دانستند و همدران جا مینویسد که سلطان فیروز را نیز بخدمت شیخ اعتقادی و رجوعی بوده و در وقت آمدن امیر تیمور بدهلی ایشان در دهلی بودند و پانزده روز پیشتر از وقوع این واقعه آگاه شده بودند بعضی معتقدان و مریدان را خبر کرده

مکتوبات شیخ

الوان و تکثر اکوان ست انچه اقتباس و استفاده آن در حوزهٔ اتساع دائره وقت گنجید تحقیق این معنی بود که بعین الیقین معلوم شد که قوت امداد و اعانت عفرت و اهب البرکات در حق بعضی از بندگان سعادتمند بجائی میرسد که با وجود اقتدار و تمکین بر استیفا اقسام لذات عیسیٰ جبانه بمرتبه کم از حصر و احصا بیرون است روی همت و وجه طلب از ان صرف نموده لذت ادراک روحانیات و شوق وصول بمجردات را غالب و راجح می گردد و ذلک فضل الله یوتیه من یشاء ازین گذشتیم که آن باقتضای طبع سلیم و جبر فطرت پاک حکم میل طبیعی دارد اینجا دقیقه دیگر ست که در غالب از نتائج مطالعه علوم عقلیه و تعمق در دقائق فلسفیه که بعرف اهل زبان آنرا حکمت خوانند آن غرور و استبداد می آید که نظر و التفات باطن از ظواهر عقاید و مذاهب سمحه استقامت نموده بعالم دیگر می آرد و اگر بالفرض کمی را عصمت فطری کار گر افتد و از دائره اعتدال بیرون نیفتاد و ازین حدود نمی گذرد و این لونی مراتب تاثیر تمویه کلمات ست که بهانه قصد تطبیق ملوخیت شریعت را تابع حکمت ساخته رداء اعتقاد بجانب باطل دریافته آخر مذبذب بین ذالک لا الی هؤلاء و لا الی هؤلاء و بالجمله حق صورت نپرداخته نظر بر صرف معانی مقصور گردانند الا من عصم الله و ذلک نادر گدایان این کوی را احتیاج نیست که بر در دیگران

Marfat.com

بدریوزه روند فردا بینند که صد
ارسطو و بوعلی بدریوزه برین
دربیانید و بازنیابند اکنون
بمشاهده حال سعادت آل
ایشان بربان ساطع برقوت
وغلبه تاثیر وکارگری هدایت
الهی وتوفیق نامتناهی سوی عزو
علا روی نباید که باوجود حصول
چندین کمالات حسی وعقلی وصول
بدرجه اعلای فطنت وفضیلت
میل ومحبت بزمره فقراء وغربا
خاموشان وبی زبانان کراز
معرفت سخن دانی وعدالتش اندک
وحکمت نیوشی حرفی نیاموخته آمد
افتاده درواد طلب وتعلش
قدم صدق ننهاده اند مردم عالم
باید که بدانند که البته کمالی دیگر
ورای انچه متعارف عقلای ست
درین پرده است که هرکس را
بسوی آن راه نمی نمایند ونشان
نمیدهند یقین ست که این طلب
عاقبت کارا ثمری خواهد آورد
ودعا همین ست اللهم ارنا الحق حقا
وارزقنا اتباعه وارنا الباطل
باطلا وارزقنا اجتنابه انچه
نصیب این فقیر ازان مجموعه
افتاد فقره چندیست در
ستایش که خطبه رسالها تو آنیه
سهروردیه شهابیه تصنیفات مذکور شده
است بسیار مناسب وقت وحال آمده
بعضی رسایل افضلیه قاضیه که در صیانت
الفاظ ومتانت معانی طرزی جدید
ومطلبی بدیع دارد ونیز خطبه بزده شد الحق
این طریقه نیز قسمتی ازمدارج کمال
معرفت وحال است که مردم را تا بدرآستانه

بودند ایشان بوصیت شیخ بجانب جونپور رفته وشیخ فرمودند ما را موافقت خلق باید کرد ودر آخر دنیا
مغل اسیر آمدند چون از ایشان خوارق مشاهده کردند خبر بامیر تیمور رسانیدند امیر تیمور تعظیم بسیار کرد و
وداع فرمود فرمودند که چهل فقیران با ما دران بند بودند هر روز چهل کاک گرم برما از غیب
میفرستادند که خورش فقیران می شد ونیز میفرمودند که این درویش بزیارت خانه کعبه روان شده
بود ودر جهاز نشسته وضو میکرد پائی بغزید ودر دریا افتاد فی الحال آشنا کردن گرفت یا حافظ یا
حفیظ یا رقیب یا وکیل یا الهی خواند مواد نه یک تیر انداز در آب آشنا میکرد سنگی زیر پائی این
درویش آمد استاده شد آب تا کمر شد واین درویش همان اسماء اعظم میخواند بعد ازان ناخدا و
ملاحان ما را مثل ماهی برآوردند وچون این درویش بکعبه رسید وحج گزارد بزیارت مدینه رفت
امام خانجهان وشیخ تاج الدین سرکهی ویک نفر دیگر در صحبت این درویش بودند چون در مسجد
حضرت فرود آمدیم یاران گفتند که طعام موجود باید کرد این درویش گفت ما مهمان حضرت مصطفی
ایم صلی الله علیه وسلم ایشان رفتند وطعام خوردند ودر آمدند نماز عشا یکجا گذاردیم بعد نماز ایشان
درخواب شدند واین درویش دست شسته تسبیح میکرد ناگاه شخصی بآواز بلند میگوید مهمان
حضرت مصطفی کیست این درویش دانست کسی دیگر خواهد بود چون دوم کرت سوم کرت گفت
دانستم که مهمان حضرت مصطفی منم برخاستم پیش آن شخص رفتم دیدم که طبق بردست گرفته ایستاده
است گفت حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم فرستاده اند درویش را من فراد کرد طبق خرما
در دامن انداخت وطبق برگرفت لذت وشیرینی آن خرما در بیان نیاید بعده این درویش
درخواب شد چون بامداد شد خوابی که این درویش دیده بود که مهمان خواب آن سه یار هم دیده
بودند خواب این بود چنانستی که حضرت مصطفی صلی الله علیه وسلم در مقامی در روح منور نشسته اند
واصحاب در حضرت ایستاده ویک عورت آراسته زرینه مرصع ومکلل پوشیده پیش حضرت مصطفی
صلی الله علیه وسلم ایستاده است بزبان مبارک فرمودند این عورت را قبول کن این درویش
عرضه داشت کرد یا بوما قبول نکرده است حضرت صلی الله علیه وسلم بدست مبارک بجانب امیر المومنین
علی رضی الله عنه اشارت کردند فرمودند اینک بابو است چون این درویش دران جانب نظر
کرد فرود شاه مردان علی گویا که بابو ایستاده اند انگشت در دهن کرده میگویند بابا احمد انچه فرمان
حضرت مصطفی است صلی الله علیه وسلم قبول کن این درویش آن عورت را قبول کرد ودر خاطر
این درویش گذشت صورت عورت که بود آن صورت دنیا است فتح باب دنیا کرد این درویش
راشده است از صدقه حضرت مصطفی است صلی الله علیه وسلم چون قافله روان شدن گرفت این درویش وسه نفر
نزدیک قبله مستبر که برای زیارت وداع آمدند مجاور روضه متبر که حضرت دو گز جامه سیاه بردست گرفته

Marfat.com

ایستاده واین درویش راگفت که دستار برسر به بند این درویش گفت خدمت بابوجیو دستار بزیر نه بسته اند همین کلاه برسر داشتند مجاور گفت حضرت مصطفی را صلی الله علیه وسلم درخواب دیدم که فرمود این شخص را ده گز دستار سیاه بده واز زبان ما بگو که این دستار برسر به بند وخلق را دعوت کن این درویش آن دستار را بر سر دو دیده نهادم برسر بستم دولت پابوس حاصل شد بزبان مبارک فرمودند که این درویش در دهلی بمسجد خانجهان مشغول بود وریاضت ومجاهده بسیار میکرد ودر سمع مبارک خدمت سید جلال الدین بخاری رسانیدند که جوانی صالح در مسجد خانجهان مشغول است غایت مجاهده وریاضت می کشد ایشان قصد ملاقات این درویش کردند چون نزدیک مسجد رسیدند معتقدی از آن این درویش آمده خبر کرد که مخدوم جهانیان برای ملاقاتِ شما می آید این درویش فی الحال برخاست روان شد چون بردر مسجد رسید نظر بر پالکی ایشان افتاد وخادمان را نظر برین درویش افتاد وخادمان خبر کردند فی الحال ایشان فرود آمدند آنزمان این درویش رسید کناره گرفتند وسینه برسینه این ضعیف نادیری مالیدند ولب مبارک برگوش این ضعیف نهادند وشه کرت فرمودند ای جوان بوئی دوست می آید ای جوان بوئی دوست می آید بخدا یتعالی ودیعت دادند وگفتند یارا در وقتِ خوش یاد آری فراموش نکنی وبعده ایشان در پالکی نشستند وروان شدند واین درویش در مسجد در مقام خویش آمد ومشغول شد دولت پابوس حاصل شد بزبان مبارک فرمودند که این درویش دوازده سال پای برهنه بی رفیق وبی ابریق سفر کرده است در هر شهری ودر هر قصبه که میرسید قصب راهم در مسجدی ماند واین درویش را از آفت احتلام خدا یتعالی بفضل وکرم خود نگاهداشته است واین درویش باوضوی نماز عشا نماز فجر میگذارد وبیشتر در سفر روزه میداشت وریاضت میکرد وقصه های سفر چندان کشیده که در بیان نیاید وفرمودند اگرچه در سفر مشقت وتعب بسیار است فاما فرحت حضور باملن ومطلوب بیشمار است واین درویش که پای برهنه وپیاده سفر کرد برحکم حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم کرد که فرموده است واشوا احفاة عراة ستروا الله جبرة ای عیانا فرمودند که روزی مه درویشی پیش آمد بابوجیو چار جیتل برای او دهانیدند عرضه داشت کردم بابوجیو این درویش بسیار رنگ می خورد وهمین زمان ازین مال رنگ خواهد خرید خواهد خورد خدمت بابوجیو فرمودند ما را از فعل ما خواهند پرسید واورا از فعل او خواهند پرسید که آن وقت سن من دوازده سال خواهد بود ازان روز که این سخن از خدمت بابوجیو شنیده شده است متابعت ایشان میکنم فرمودند روزی خدمت بابا جیو مرا فرمودند با بابا احمد سخاوت بسیار می کنند تا گاهی دست فراز نکنند من گفتم برکت بابو همیشه دست من بالا باشد وهرگز فراز نشود بعده بندگی بابوجیو فرمودند از خدای تعالی می خواهیم که همیشه دست بابا احمد بالا باشد وخلائق پیش او دست فراز کنند بعده این بیت خواندند **بیت**

روحانیات برساند واز فیض وجودات مجردات منور گردند واهل دانش را بحقیقت فضل وامتیاز تجلی سازد اما نظری وگذری شیخ ذکره الله بالخیر سفر مود که از سخنان مردم معتبر نباید شد واز هر وادی که سخن راند نشنود ودر نیابد که چه میگویند اگر چند سخن باطل باشد تمام باید شنید بعد ازان اگر قدرت بر ابطال آن باشد بهتر والا تغافل زود گذشت وعقد قلب باید که بطریق سهو محکم شده باشد واز تذبذب وتردد محفوظ ومصون گشته وبحصول این حالت توسیع نظر در مطاوی سخنان بیگانگان حرام است وخوف وخطر بسیار دارد وشرط دیگر آنکه در مشکلات وسهمات وموهمات قوم در نیفتد چون سخن بدینجا رسد توقف نمایند ونظر بدرک واضحات ومتفقات برگمارند حفظ وسلامت نیصورت بست باقی محل خطا وخطرست وذلک اصل عظیم انتهی هر کس بیافت خود سخنی گفته است میگفته باش ونگیری چرا در پی آن رود وهیولای حقیقت قابل صورتهای سخن افتاده است وهر سخن اعتباری وجهتی دارد اما این معامله با ملن بست خارج از عالم گفت وشنید کن کما تعلم وتمل کما تری کمال ما بعیت وحفظ مراتب زنهار نیصورت بست والله سبحانه اعلم

غرض

عرض ها بود ولیکن سخن نخاصیت بعود بی اختیار بجای دیگر افتاد ودر از کشید وگرنه من کجا واین سخن کدام خدو رخواهند داشت فهذا اوان الشروع والانابة الی الله ولا حول ولا قوة الا بالله صلی الله علی سید الرسل وآله وحزبه بخیر اولیاء الله وبداة طریق الحق ومن یوین الصلاة الا الله

Marfat.com

همت بلند دار که داد ار کردگار | بر همتِ بلند کند فضلِ خود نثار

و این حدیث می خواندند یا ابن آدم انفق انفق و این آیت خواندند و ما تقدموا لانفسکم من خیر تجدوه عند الله هو خیرا و اعظم اجرا فرمودند در مجلس درویشان آمدن آسانست و سلامت بیرون رفتن و خوار این ضعیف عرضه داشت کرد بندگی سید السادات سید بهاؤ الدین جد ما دری این ضعیف بیفرمودند تا آنکه بتوانید گرد طائفهٔ درویشان نگردید و اگر بخواهید گرد ایشان گردید چشم و گوش را دربان راگرد آرید دل را حاضر دارید دولت بابوس حاصل شد بزبان مبارک فرمودند در سمرقند این درویش در مسجدی در آمد و در آن مسجد دانشمندی سبق می گفت و متعلمان گرد او نشسته می خواندند این درویش با جامهای محقر و کلاه بر سر داشته دور نشسته بود متعلمی نسخه حسامی میخواند و اعراب سقیم میخواند این درویش از دور نشسته گفت اعراب غلط میخوانی آن دانشمند شنید فی الحال برخاست و با این درویش ملاقات کرد و محلی که سبق میگفت در آن محل این درویش را نزدیک نشاند سوالهای علم اصول کرد و این درویش هر سوال را جواب گفت آن دانشمند را حال معلوم شد گفت با این چنین علم جامهٔ محقر و کلاه بر سر چرا می پوشی این درویش گفت یکی علم دوم اگر جامهٔ لطیف بپوشم نفس بد خوی کند این درویش مخصوص خود را درین لباس پوشیده میدارد و هم صاحب تحفة المجالس می نویسد که روزی بمولانا محمد قاسم فرمودند که در موضع فلان روان شو مولانا مذکور ختم تراویح می شنید ختم تا سورهٔ سبح اسم ربک نمانده بود مولانا مذکور در دل خود اندیشه میکرد که شب را ختم مرتب بشنوم فردا روان شوم سبب بی ادبی عرضه داشت کردن نمی توانست چون زمانی مکث کرد تاکید کرده فرمودند مولانا سلام کرد و روان شد شب دهم قصبه دولقه فرود آمد وقت نماز عشا در مسجد جامع رفت اقتدا امام کرد امام بعد از ادای فریضه سنت تراویح شروع کرد و سبح اسم ربک آغاز کرد مولانا مذکور که تا سبح اسم شنید و بود از امام مرتب شنید چون از آن موضع بخدمت باز آمد و بشرف بابوس مشرف شد عرضه داشت کرد بندگی مخدوم جیو عفو فرمایند بنده که مکث میکرد و سبب این معنی بود که یک شب بیا ختم مرتب شنود و بماند و آن روان شود فرمودند مولانا درویشان از جهت کار دنیا کار دین از آن تو نقصان نخواهند کرد و درویشان را پیش ازین آگاهانیده بودند که امام مسجد قصبه دولقه ختم تا سبح اسم ربک انجامیده است بعده تراگفته شد که روان شود درویشان هر کاری که بفرمایند فی الحال بکنند و رنگ نه کنند و زمان مشیخت شیخ احمد کتهو همان زمان سلطنت سلطان احمد گجراتی بود که بنای احمد آباد کرده است و مجمل احوال سلطنت گجراتیان آنست که سلطان محمد بن سلطان فیروز بادشاه دهلی شنیدند که در دیار گجرات فساد کفار بسیار شده است و در جانب دریا یکی خطه است که او را دیو پتن میخوانند و آنجا بتخانه مشهور است که او را سومنات گویند و عمال نامی نظام ملتفت نام داشت نیز بهنجا میرود و سران آنجا طاعت پیش کشیده است و خطه کنهایت تجمل بادشاهی پیدا کرده و بر مسلمانان ظلم میکنند

مکتوبات شیخ

محمد رسول الله عاقبت بخیر باد و السلام
الرسالة العشرون تثبیت القدم
علی الاصطبار تبرک صحبة الاخیار
والاغیار لا اله الا الله محمد
رسول الله ایام بیع ست طبیعی رو
بانتعاش نهاده و مواد طبیعی بجوش
درآمده و مزدم را هوای باغ و سیر
صحرا در سر افتاده و بواعث و محرکات
صحبت و عشرت بهم رسیده و گوارا باد
و هنا باد این عیش و این صحبت
مر عیش مندان را و صحبت طلبان را
هنیئا لارباب النعیم نعیمهم و العاشق
المسکین ما یتجرع ۵ قومی دیگر را بینم
در زاویه غربت افتاده و در دی بدوا
غم آورده فتنهای صحبت داشته
و با وحشت انس گرفته و اگر بعضی
آنرا وطن مالوف خوانند و مسکن
مانوس نام کنند چه تفاوت نظر عارف
بر معنی است نه بر صورت که حقیقت
آن باش که لذت و سعادت
بهانست که فرقه اول دارند
و حال این طائفه دیگر چه نسبت
و حسرت ۵ اما چکند با دل دیوانه
پس ختوان آمد اگر یکی لذت
خواری و خون آشامی یافته باشد
داند که حال چیست ۵ تو داغ
جگر را چه شناسی که نبود ست
جز از می گلرنگ بدامان تو ۵
اگرچه این نفس پلیش
بخاصیت خود از جریان
مراتع شهوات و فقدان
مواقع لذات اسفی و
حسرتی داشته
باشد اینجا

Marfat.com

ومال سوداگران را بزور می ستاند سلطان محمد بن فیروز یکی از امراء خود که ظفر خان نام داشت بولایت گجرات تعین کرد تا دفع فساد مفسدان بکند ظفر خان تا مدتی فتحهائی این دیار میکرد و اطاعت سلطان می نمود بعد از آن زمانی پسر او خود را محمد شاه لقب کرد و در سنه ست وثمانمائة بادشاه ولایت گجرات شد وچند روز بادشاهی کرد هوای فتح دهلی در سری او افتاده بود همان روز که متوجه این حدود شد وفات یافت وبعد ازوی هم درین سنه پدر او ظفر خان نیز رسید بر سریر سلطنت نشست وخود را مظفر شاه لقب کرد و سه سال وهشت ماه بادشاهی کرد وبعد ازوی نبیره او سلطان احمد ابن سلطان محمد بادشاه اعظم شد وشهر احمد آباد بنا کرد وسی ودو سال وشش ماه بادشاهی کرد وبعد ازوی دیگران تا الآن که نام ونشانی ازیشان نمانده است فانا لله وانا الیه راجعون تاریخ بنا احمد آباد هشتصد وده است وتاریخ بنائی مسجد جامع وی دوازده که عدد لفظ خیر وبخیر بران دال است

قطب عالم

نبیرهٔ مخدوم جهانیان سید جلال بخاری است از وطن اصلی خود بگجرات رفته وگوطن کرده نام او سید برهان الدین است ومشهور در زبان خلائق آن دیار بقطب عالم است روضهٔ او در تبوه است سه کروهی از احمد آباد وفات او هشتم ذی الحجه سنه ثمان وخمسین وثمان مائة که عدد عبارت مطلع یوم الترویه است وبر در روضهٔ وی سنگی افتاده است که جامع صفت سنگ وچوب وآهن ست واین هر سه صفت در وی معا موجود است واصلا تشخیص یکی ازین سه چیز در وی نتوانکرد که کدام ست اگر گویند که سنگ ست باز چون نیک ملاحظه کنند گویند که نه بلکه آهن ست باز چون نیک نظر کنند بخاطر رسد که نه بلکه چوب ست هر کدام ازین سه صفت در وی هم مجزوم ست وهم مشکوک عجایب چیزیست بمشاهده تعلق دارد چنین گویند که قطب عالم روزی در آب آمده بود چیزی بپای او خورد وگفت این سنگ ست یا آهن یا چوب حق تعالی این هر سه صفت را در وی احداث فرموده والله اعلم

شاه عالم

پسر قطب عالم ست نام او شاه منجهن ست ولقب او شاه عالم وی نیز در احمد آباد آسوده است روضهٔ او زیارت گاه وتفرج گاه اهل آن دیار ست مقامی عالی وجائی لطیف ونظیف وفسیح است وقت جمعه نیک در بدر مردم شهر بزیارت بروند وشب نیز در انجا بگذرانند گویند که دیرا در سلوک این طریق طوری عجیب طریق غریب بود حال طافح وسکری غالب اکثر در بعضی اوقات لباس حریری پوشید وبر مشرب ملامتیه میرفت لیکن برهان ولایت او ساطع وعلامت خصوص اولائح بود وتربیت وارشاد از شیخ احمد کهتو نیز یافته بود خوارق عادات ازوی

مکتوبات شیخ

اینجا صبری توان کرد اما این درد بی درمان را چه علاج که باوجود امکان وصول بمقام اصلی ولذت حقیقی از حصول آن محروم است ومدت وصول آن نامعلوم تا حوصله معرفت وسعت نه پذیرد وجه شهود جمال مطلق نگردد خلاص از تشویش وقت وفترت حال ممکن نیست خداوند که این حالت کی خواهد روی نمود لا اله الا الصمد هر چند خواهد که زیاده از قدر حاجت دم نزند در زبان قلم از فضول کلام نگاهدارد صورت نه بندد کاغذ پاره کمتر ازین بدست می افتاد که جز حرف دعا گنجائش نمیداشت ایشان همین حرف را منظور دارند باقی همه بیهوده راست یک حرف دیگر ماند ناگفته که بالاتر ازین سخن می بایست گفت قلم سهو کرد و دل بر نشان بود هم نرسید وآن انست که از غلبت طریق وصعوبت اینکار آنقدر غم نیست که از فقدان رفیق ولایافت یار است هیچکس را نه بینم ونیابم که بدانجانب خواند وحرف آشنا گوید وهمتی بخشد ودلداری دهد اینجا نفس گوید که تو راه گم کرده ودر کار خود غلط خورده راه همان ست که عامهٔ خلائق بدان سو میروند وکار همان کرا ایشان میکنند انجا خیری

بسیار بوجودی آمد وفات او در سنه ثمانین وثمان مائة ست که عدد لفظ فخر ست قدس الله سرها
وجماعه از خلفای قطب عالم وشاه عالم نیز در احمد آباد آسوده اند ودر پتن که بلدهٔ قدیمهٔ ولایت
گجرات است مشائخ بسیار آسوده اند اعظم واشهر ایشان که صاحب ولایت آن دیار است شیخ
حسام الدین ملتانی ست از خلفای شیخ نظام الدین اولیا که صفحه بیان بذکر مناقب وی مزین شد
ودر حقیقت دران سرزمین بوی عشق ومحبت می آید واز ویرانهای وی نور برکت وولایت
می تابد وهنوز این شهر از وجود اهل دلی خالی نیست ونبوده است

بهر زمین که نسیمی ز زلف او زده است ❊ هنوز از سر آن بوی عشق می آید

ویکی از صلحای وقت ومقبولان درگاه که دران دیار برکت آثار بوده اند۔

داور الملک

هست که نام او عبد اللطیف ست هم در لباس سپاهگری وصورت عام بمعنی خاص وعلامات
خصوص اتصاف داشت مناقب ومآثر او بسیار ست وآثار عظمت وقبول او بیشمار قبر او در بعضی
از قریات گجرات قریب جوناگڈه است وخلائق آن دیار ومردم ولایت دکن از مسافتهای
بعید بزیارت وی هر سال می آیند خصوصاً کوران وبیماران چنانکه در ولایت ما غلغله وغوغای
پیر بهلیم است جز انکه احوال واوصاف حمیده داور الملک معلوم ومشهور ست واز پیر بهلیم بطریق
اجمال معلوم شده که وی مردی بود در اول فتح اسلام غزا کرده وفتوح بسیار نموده بدرجهٔ شهادت
رسیده ودر تاریخ فیروز شاهی می نویسد که نام وی سپه سالار مسعود غازی ست ووی از غزاة سلطان
محمود غزنوی ست چون سلطان محمد تغلق به یار بهرایچ رفت زیارت وی کرد وبجاوران قبر وی
صدقات داد وآنکه گویند که وی مرید خواجه معین الحق والدین ست ثبوتی ندارد ودر ملفوظات
ایشان ذکری نیافته واین بدعت علمهاکه شائع شده است درین نزدیکیها حدوث پذیرفته والله اعلم واز جمله مشائخ

ولایت گجرات

قاضی محمود

است صاحب سکر وذوق وعشق ومحبت ومشرب حالت وحلاوة جگری هادی که بزبان هندی
دارد ودستور قوالان آن دیار است بغایت مطبوع وموثر وبی تکلف وآثار عشق ووجد از سخنان
وی لائح است نقل ست که در وقتی که او را دفن میکردند پدر بزرگوار او گوشهٔ کفن از روی او
برداشته نگاهی بجانب او می کرد او نیز چشم بکشاد وتبسم کرد پدر گفت بابا محمود این چه اداهای
طفلانه است همچنان باز چشم بربست وی در ابتدائی حال در احمد آباد ودر عهد سلطان مظفر

وتوقف بلکه تندبذی وتردد در راه
یابد وقدم همت از رفتاری که
دارد باز ماند وبر دوش اهل عالم
نگران گردد ونزدیک است
که رفتار خود را بگذارد وبهمان راه
رود که دیگران میروند بازندای
از غیب در رسد یا هم از باطن
سالک پیدا شود والله اعلم که
این حکایت نفس مشئوم بفریب
دیو از راه مرد باز نکرد که منزل
نزدیک ست گامی چند که عبارت
از انفاس معدوده عمر ست
بیش نیست از صعوبت این
راه مترس که بسیاران بلین
راه رفته اند وبمنزل مقصود رسیده
❊ کس با تو دیان نکرد من
هم نکنم ❊ باز همتی دست دهد
وقدمی پیشتر نهد در هر قدم
این کشاکش در پیش ست
تا غالب کدام آید غالب
همان ست که هست والله غالب
علی امره ولکن اکثر الناس
لا یعلمون همتی درکار دارند
وباخدا باشند ونظر از ماسوای
حق بردارند که اصل مقامات
انیست عاقبت بخیر باد

الرسالة الحادیة والعشرون
بتجدید الذکر فی بیان
حقیقة الشکر

لا الٰه الا الله محمد رسول الله
باید دانست که شکر نعمت بر از
نعمت ست بدو وجه یکی آنکه
سبب بقای نعمت ومزید
آنست لئن شکرتم لازیدنکم وبید

Marfat.com

بن سلطان محمود در غایت غنا و ثروت و جمعیت ظاهر و باطن که معهود حال اکابر و مشائخ باشد بوده در حدود سنه ۹۲۰ عشرین و تسعمایة در قصبه لسر پور که از ولایت گجرات ست و وطن اصلی آبا و اجداد او بوده رفت و ساکن گشت قبر او هم دران قصبه است رحمة الله علیه از متاخرین مشائخ آن دیار

شیخ وجیه الدین

بوده دانشمندی علی الاطلاق و جامع کمالات و برکات مسن و معمر و مرتاض مشغول بتدریس علوم و تصنیف کتب و تربیت و ارشاد طالبان بر اکثر کتب فروع و حواشی و تالیفات هم دارد و در لباس هم بر وضع عوام آن دیار اکتفا کرده انتساب و اعتقاد وی در تصوف بشیخ محمد غوث بود اگرچه مریدانی دیگر بوده وفات او در سنه سبع و تسعین و تسعمایة و در صحن خانقاه خود آسوده است محرر سطور در وقتی که بقصد زیارت سید کائنات صلی الله علیه وسلم بدان دیار رسید بلجه قات وی مستعد شد و بعضی از ذکار و اشغال سلسلهٔ عالیه قادریه مشرف گردید اکنون جانشین او خلف صدق اوست شیخ عبدالله موصوف است بعلم و حلم و ریاضت و غربت و همت و عفت و سائر اخلاق درویشان

شیخ علاؤالدین

قریشی بگوالیری مشهور است زیرا که توطن او در اول در گوالیار بود مرید و خلیفه سید محمد گیسو دراز است و جامع ست میان علوم ظاهر و باطن چون سید احوال دیرانبور فراست میدانست مثال ترک دنیا و انزوا از خلق باو عطا فرمود و تا آخر عمر منزوی بود بحدیکه خادم را میسر نمود تا کناسه دخاکروبه که از خانه بیرون میکرد پیش درمی انداخت تا مردم منطقه آبادانی نکنند و آمده مشوش اوقات نشوند مقابر ایشان میانه شهر محمد آباد عرف کالپی واقع است یزار و متبرک به

شیخ ابوالفتح علائی قریشی

او نیز مرید و خلیفه سید محمد گیسو دراز ست جامع بود میان علم ظاهر و باطن و بزیارت حرمین شریفین رسیده و کتاب عوارف المعارف را پیش حضرت سید گذرانیده و مثال خلافت و اقتدار یافته او را مصنفات ست مثل تکمیل در نحو و مشاهده در تصوف وغیره قبر او نیز بکالپی است ؛

شیخ سراج سوخته

حافظ قرآن بوده در اوائل حال بصحبت مخدوم جهانیان سید جلال الدین بخاری پیوسته

نعمت را جز بدام شکر قید نتوان کرد دوم آنکه شکر که حقیقت آن عرفان منعم و دانستن نعمت از وست نتیج صفت علم و شعر نسبت معرفت ست تا این جود و عطا که از مقوله اخلاق و اعمال ست با ضمیمه این علم و معرفت شامل کمال علمی و عملی گشته جوهر ذات را بحلیه کمال جامعیت محلی گرداند والا صورت عمل بیمعنی علم و معرفت قالب بی روح را ماند و سلسله شکر اگر چند بی نهایت رود آخر منتهی بهمین معرفت گردد که بدانند همه از دست لا اله الا الله ولا خالق سوی الله ولا فاعل فی الحقیقة غیر الله در خبر آمده است که داؤد پیغمبر علی نبینا وعلیه الصلوة والسلام بدرگاه عزت فریاد برآورد که یارب شکر نعمتهای تو چگونه گویم و منتهای این سلسله چگونه بپایه باشد فرمان آمد یا داؤد اذا عرفت ان ما بک من نعمة فمنی فقد شکرتنی فرمود حقیقت شکر و انتهای این سلسله بهمین قدر بود که خود را درمیان نه بینی و همه از من دانی بنابراین کار بر نفی هستی و ترک وجود نهاده اند نفی هستی و ترک وجود چه باشد کدام هستی و وجود تا نفی آن نمایند و ترک هستی مراد از نفی هستی و ترک وجود یافت نیستی و در اک عدم خواهد بود چون ذات و صفات و افعال ممتنع

Marfat.com

وسایلها امامت ایشان کرده از کثرت عنایت و تعشقی که حضرت مخدوم را با و بوده بعضی امامان دیگر
که تکمیل علوم ظاهری کرده بودند رشک بردند حضرت مخدوم را بران اشراف شد فرمود که برای
تا کعبه معظمه را نمی بینید تکبیر تحریمه نمی گوید میگویند که از وی کرامات و خوارق عادات بسیار سر میزد
و در اخفای آن بسیار میکوشید **نقل ست** که چون شاه مدار در عهد او از جانب هر مزنگاپی
تشریف آورده بود طریقه او جذب خلائق بوده عوام بسیار بر ایشان گرد آمدند و شهرتی
عظیم شد و بعضی اوضاع ایشان بر خلاف ظاهر شریعت بود دران اوان قادر شاه ولد
سلطان محمد که از نبائر سلطان فیروز شاه بوده و بعد از فوت پدر حاکم بوده از شنیدن شهرت
شاه مدار جهت ملاقات ایشان سوار شد و در انجا که شاه منزوی بود رسید خادمان شاه
گفتند که حالا وقت نیست و حکم نیست که خبر توانیم کرد ظاهرا با درویشی خلوت داشته اند بجا کم
چنان نمودند که جوگی آمده است شاه با و صحبت دارند قادر شاه بخادمان شاه گفته که ایشان
را بگویند که در شهر ما نباشد و خود برگشته بمنزل آمد چون خبر بشاه رسید برآمده از آب گذشتند
و برو دعای بد کردند و خادمی را فرمودند که سه روز منتظر باش و خبر او را بیار چون ایشان از
آب گذشتند آبله بر اعضاء قادر شاه پیدا شده او از حرارت آبله بی طاقت شده پیش شیخ
سراج سوخته آمد شیخ پیراهن خود را با و داد بمجرد پوشیدن بحالت اصلی باز آمد و اثری از حرارت
نمانده چون خادم شاه دید که او پناه بشیخ سراج آورده مایوس شده و از آب گذشته خبر بایشان رسانیده شاه مدار
از انجا متوجه جونپور شده و از انجا باز گشته بر مکن پور که موضعی است در نواحی قنوج آمده و همانجا بود

شاه بدیع الدین مدار

غرایب احوال و عجایب اطوار از وی نقل می کنند گویند که وی در مقام صمدیت که از مقامات
سالکان ست بود تا دوازده سال طعام نخورده و لباسی که یکبار پوشیده بار دیگر احتیاج
بتجدید غسل او نشده اکثر احوال برقع بر رو کشیده بودی گویند هر کرا نظر بر جمال او افتادی
بی اختیار سجود کردی سلسلا او بسبب کبر سن یا جهتی دیگر به پنج و شش واسطه بحضرت
رسالت صلی الله علیه وسلم می پیوندد و بعضی مداریان بیواسطه او را بحضرت منتسب دارند
و بعضی چیزهای دیگر گویند که اصلی ندارد و از دائره شریعت و طریقت خارج ست والله اعلم
قاضی شهاب الدین دولت آبادی در عهد او بوده مکتوبی در مردم هست که گویند شاه
مدار آنرا بجانب قاضی شهاب الدین نوشته بوده و آنچه در ذکر شیخ سراج سوخته مسطور
شد از بعضی افاضل کالپی شنیده شد و گفت که این قصه در دیار ما مشهور است

ومقطوع به والله تعالی اعلم رحمة الله علیهم اجمعین رجال الله

کتوبات شیخ
وتلمذ او صاف و احوالی از جن
باشد دیگر آدمی را در بنجا خلی نماند
آدمی باری کیست که او را ام
وجود نهند اینمعنی از کتب این طائفه
بتفصیل و تحقیق معلوم توان
کرد و اگر از زبان مردیکه آشنای
این راه باشد بشنوند آنرا
تاثیری دیگر و نورانیتی دیگر
باشد و کار گرود لنشین تر گردد
باز اگر سعادتمندی را بحکم فطرت
در جوهر ذات وی این معنی
ابداع نموده باشند تا بی سابقه
تکلف در با لمن خود بذوق دریابد
این پایه از همه بالاتر بحصول
مقصود نزدیک تر باشد اصل
همین ست آنرا که استعداد قبول
حق در اصل فطرت نهاده اند
هر چه گویند بر عکس افتد و ضد
مقصود اثر آرد نعوذ بالله من
ذلک صاحب فطرت را سخن
شنیدن و با نیکان صحبت
داشتن این فائده دهد که آنچه
در استعداد می نهاده و در
فطرت وی ابداع نموده اند
از قوت بفعل آرد و عجب
سوانح که ستر راه مقصود اند
از پیش بردارد مشکل آنکه با وجود
قابلیت و استعداد مدار کار
بر طلب و تعطش نهاده اند که آرزوی
مقصود بی کسب طلب مجرد
هوش و خیال بود اما وجود
حقیقت طلب که شغف
و استغراق مطلوب ست
بخشیدند کجا ندان بوی مشغول
شود و گرنا سوای آن مجبور

شیخ سخائی

درویشی بود صاحب برکت وکشف وکرامت بهروردی بود و با شیخ نور معاصر آورده اند که روزی در سراو فرو خواندند که درین مقام قطب نزول خواهد کرد تهیهٔ اسباب مجلس کرد و بر شیخ نور التماس کرد که در سر من چنین گفته اند و درین زمانه جز شما قطب نیست در منزل من بیایند شیخ نور دعوت او را اجابت کرد و در منزل او برفت بعد از خرج شدن طعام قوالان حاضر آمدند همه اکابر وصدور جمع بودند چون قوالان قول برگرفتند صدر جهان برخاست و گفت نامشروع است و روان شد بعد ازان مفتی روان شد بهمچنین همه منکران سماع رفتند یکی مولنا تاج الدین ابیجابی داماد شیخ علاؤ الحق که مردی دانشمند بود نشست تا مدد قوالان را منع کرد فایده نداشت قوالان این بیت بر خواندند

بیت

آن سوار کج کله کز ناز سلطان منست ✣ بس خرابیها کز و بر جان ویران منست

شیخ نور الدین را خطی پدید آمد و ذوقی روی نمود و در سماع شد مولنا تاج الدین بحث آغاز کرد شیخ جواب داد چون غوغا از جانب مولنا بسیار شد شیخ تفت شد گفت مولنا تاج الدین چندین شوخی مکن مولنا چون در خانه آمد تمام اندام او را آبله گرفته بود نعوذ بالله من غضب الله

مولنا تقی الدین اودهی

بغایت متقی بود کار او آن بود که کتاب او را دی داشت آنرا میگرفت و در آخر شب از خانه بیرون می آمد تمام روز در جای مشغول می بود چون پاره از شب می گذشت بخانه می آمد آورده اند که ابد الان بر مولانا آمدند و گفتند که تو میان ما باشی مولانا گفت من با زن و فرزند دارم با شما بیخان و مانان مرا صحبت برنخواهد آمد آورده اند که مولنا تقی الدین کنیزکی خریده بود روزی آن کنیزک فرزندان خود را یاد کرد مولنا نیم شب او را با خود برد و امان داد روز دیگر چون زن مولنا شنید عتاب آغاز کرد قضارا بعد چند گاه آن زن با شوهر و فرزندان بیامد در پای مولنا افتاد که ما همه بنده شمائیم فرمود که ما همه شما را آزاد کردیم رحمة الله علیه

شیخ رفقة الدین

پسر بزرگ شیخ نور قطب عالم است بسیار بزرگ و متواضع و منکسر و صاحب حالت بود شیخ حسام الدین مانکپوری میگوید که او می گفت والله من از سگ بازار هم کمترم وقتی کاتب حروف این حکایت

کلمات شیخ

مجهول گردد عزیز و نادر افتد تکبه معدوم و نایاب بود پس حیف باید کرد بی ذعدهٔ بودن و آسوده نشستن نیز گنجایش ندارد

بودن تو مشکل و جدائی مشکل ✣ لاجرم بحکم ما لا یدرک کله لا یترک کله روی بقبله مقصود باید آورد و کوشش کرد دست و پائی زد تا بود که دمی مصادف وقت برآید و قدمی برجاده صدق افتد قال رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ان لربکم فی ایام دهرکم نفحات الا فتعرضوا لها حاصل مضمون این حدیث بشارت مشحون باز گردد که در حدیث دیگر آمده است که حضرت واهب البرکات تعالی وتقدس در هر روز و در هر شب ساعتی آفریده است که بحکم جود و کرم حقیقی خود در وی آن خاصیت نهاده است که هر چه دران ساعت بخواهند بیابند صدق رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم وهو الصادق المصدوق جنبش و طلب از همین جانب است انجا همه مهیاست و بالفعل آنچه در ذایقه وقت می درآید و تجربه بار یافتگان حضرت موافق آن یافته است که اگر یکی در دل شب بگوشهائی با حضور دل وحلاوت وقت ویقین با من سر نیاز بر درگاه عزت بنهد و دست سوال بزبان حال یا قال بردارد عجب که در بارگاه قبول بار نیابد و چنگ

Marfat.com

را بخدمت والدخود نقل کرد گفتند که در تمام عمر خود این کلمه را حسب حال خود یافته ایم رحمة الله علیه وعلی جمیع العارفین

شیخ انور رحمة الله علیه

پسر خورد شیخ نور است بزرگ بود وسخی گو سفندان را فربه کردی وبرای فقرا ذبح کردی وخورانیدی وخود نخوردی شیخ حسام الدین در مکتوبات خود می نویسد که روزی مخدوم زاده شیخ انور را پرسیدم که عشق چه باشد فرمود مردمان که چشم فراز کرده می نگرند آن می بینند که دوست می آید یا خیال دوست یا پیام دوست دگر چشم برای چه می کشایند

میر سید اشرف سمنانی

او را سید شرف جهانگیر گویند از کاملان ست صاحب کرامات وتصرفات در سیاحت با امیر سید علی همدانی قدس سره رفیق بود عاقبت بجانب هندوستان افتاد ودر حلقهٔ ارادت شیخ علاؤ الحق در آمد او را پیش از ارادت مقامات عالیه از کشف وکرامات حاصل بود ودقائق وتوحید سخنان عالی دارد او را مکتوبات ست مشتمل بر تحقیقات غریبه با قاضی شهاب الدین دولت آبادی معاصر بود غالبًا قاضی از وی تحقیق بحث ایمان فرعون که در فصوص اشارتی بدان واقع شده است کرده بود آو در ینباب بوی مکتوبی نوشت قبر آو در یکی از قریات جونپور است که او را کچوچه گویند بسی مقام بفیض ست ودر میانه حوض واقع شده نام سید دران دیار در دفع جن بغایت موثر است وآو را ملفوظات است که یکی از مریدان او جمع کرده

مکتوب بست ودوم برادر اعز ارشد جامع العلوم قاضی شهاب الدین نور الله تعالی قلبه بانوار الیقین دعا ودویشانه وثنا وبرکیشانه از درویش اشرف قبول فرمایند نامه که مندرج بعضی از سخنان بود رسید واستفساری که از بحث فصوص الحکم به نسبت فرعون تقاضا کرده اند بوصول انجامید نباید دانست که در فصوص که از نسبت او سخن افتاده ده جا آورده اند که بدلائل عشره اشتهار دارد مشکلترین مقامات ومغلق ترین مقدمات وی آنست که بسیار شارحان در ینجا پیچیده اند وسخن باصل مبحث نرسانیده اند حضرت شیخ رضی الله عنه میگوید که فرعون را میگویند که ایمان باس دارد یا ندارد چه ایمان باس باطلاع احوال دوزخیه واستطلاع نکال اخرویه می باشد ویرا نبود چه وی از ترهیب غرق وتخریب مستغرق ایمان آورد کما جاء فی القیصری لما کان ایمان فرعون فی البحر حیث رائی طریقا واضحا واسعا عبر علیها بنو اسرائیل قبل الغرغرة وقبل ظهور احکام الآخرة مما یشاهده الناس عند الغرغرة جعل ایمانه صحیحا معتدا به فان ایمانه بالغیب لانه کان قبل الغرغرة لا بمعاینة عذاب الآخرة کما هو شان ایمان البأس فمن یؤمن عند القتل من الکفار فهو صحیح من غیر خلاف وفی الفصوص فقالت لفرعون فی حق موسی انه قرة عین لی ولک فیه قرة عینها باکمال الذی حصل لها کما قلنا

مکتوبات شیخ

ورد امن مقصود نه زند خلاصه دعا است سلک منک ست باقی همه فروع اوست وبالله التوفیق اصل مدعا عرض دعا بود سخن بجائیست وقت بجائی دیگر افتاد معذور خواهند داشت ومقصودی دیگر دارد وآن عرض انیعنی ست که چون حق نعمتی از آنحضرت بر ذمه وقت فقرا ثابت شده است شکرگذاری آنرا بعد از ملازمت دعای خیر چنان خیال کرده شده است که در ضمن بعضی عرائض که بخدمت ارسال میدارد گاهی سخنی که متضمن معنی خیر اندیشی ذخیر طلبی بود مینوشته باشد وذوق همزبانی ولذت صحبت روحانی بحاضران مجلس گرامی بگیرد ونیز بحکم عادت وارادت چنان نشسته که گاه گاهی این خس ریزه را که آنرا قلم نامند بردست این حقیر جریان سید هند داده انچه لایق روزگار اصحاب موافق حال این حقیر بود حرفی سه مزند اگر در اثنای آن حرف آشنا مرزد زهی سعادت وقبول اما بشرط ستر وکتمان تا سخن در پرده بماند قدم از جاده طلب بیرون نیفتد اول بجهة آنکه این حقیر را چه مرتبه آنکه در ملازمان نصیحت بکشاید وحقیقت گوئی بنیاد نهد دیگر بسبب آنکه در طبیعت قلم طغیانی نهاده اند تا او کجا سر برزند وشنونده ازان چه فهمد ودرچه وادی افتد درین روزگار که مائیم خود نزد فقرای

وکان قرة لفرعون بالایمان الذی اعطاه الله عندالغرق قبضه طاهرا مطهرا لیس فیه من الخبث لانه قبضه عندایمانه قبل ان یکتسب شیئا من الآثام والاسلام یجب ما قبله وجعله آیة علی عنایته سبحانه لمن شاء حتی لا ییاس احد من رحمة الله فان لا ییاس من روح الله الا القوم الکافرون فلو کان فرعون ممن ییاس ما بادر الی الایمان فکان موسی علیه السلام مما قالت امرأة فرعون فیلانه قرة عین لی ولک لا تقتلوه عسی ان ینفعنا قوله الآن وقد عصیت قبل وکنت من المفسدین ای امنت الآن وقد کنت من العاصین المفسدین من قبل نوع من العتاب عند توجه الی الحق والایمان به ولا ینافی صحة ایمانه وما جاء من قوله یقدم قومه یوم القیمة فاوردهم النار وبئس الورد المورود الضمیر للقوم اللغیته ودخول النار لا ینافی الایمان ولیس لکفر فرعون بعد ایمانه نص صریح وما جاء فیه کان حکایة عما قبل ایمانه وفائدة ایمانه علی تقدیر التعذیب عدم الخلود فی النار والتعذیب بالظلم فی حقوق العباد مما لا یرفع بالاسلام فلا ینکر علی الشیخ فیما قاله مع انه ماموربهذا القول اذ جمیع ما فی الکتاب مسطور بامر الرسول صلی الله علیه وسلم فهو معذور کما ان المنکر المغرور معذور وقوله جعله آیة علی عنایته اشارة الی قوله فالیوم ننجیک ببدنک لمن خلفک آیة وان کثیرا من الناس عن آیاتنا لغافلون والمراد بالنجاة بالبدن من العذاب بوجود الایمان لصادر منک بعد الطغیان والله تعالی اعلم بالسرائر من کل مومن وکافر وهر چند آن برادر قدوهٔ علمای روزگار وزبدهٔ فضلاء هر دیار است اما بعنایت الهی وحمایت ناتناهی واز التفات این طائفه علیه وتوجهات این زمرهٔ سنیه شربی از مشرب صوفیه وطرفی از منصب باطنیه دارد واین را اعلی ترین دولت واحری ترین رفعت تصور کند که بی عنایت ازلیه ورعایت لم یزلیه کسی بدین شرف مشرف نمی گردد ذلک فضل الله یوتیه من یشاء وترتبه این مشرب وجه این منصب شمه از امام احمد غزالی رحمة الله علیه انشته شود که میفرماید من لم یکن له نصیب من هذا العلم اخاف علیه من سوء الخاتمة واد نی نصیب منه التصدیق والتسلیم لاهل التحقیق وبرآمدن از ورطهٔ دریائی شرک خفی جز بدستگیری این عقیده امکان ندارد وبرخی از اذکار معمول مشائخ چشت گفته آمدیم معمول دارند انچه از آثار وی نمودار شود ننویسند تا بمطابع او بر نمودار رحمن واطوار شیطان اقبال واهمال گفته آید انشاء الله چون در ایام معدود بهم التقا یافته شود معارف مطلوبه وعوارف موهوبه درمیان نهاده آید جناب نتیجة المشائخ شیخ رضی که مصحوب نامه تشریف برده اند غالبا برخی از مایحتاج خود بسلطان ابراهیم ضاعف اقتداره عرضه خواهند کرد توقع از مکارم اخلاق برآمدن آنکه مهما امکن بمقتضای او خال السرور فی قلب المؤمن کالبحر وسائر العبادات کالقطر بمتمنای من اغبرت قدماه فی سبیل الله حرم الله جسده من النار سعی در رعایة دریغ نخواهند فرمود

گر برآید کاری از دست کسی		به که در کارش زند صاحبدلی دست دعای	
کار باید کرد کان از دی دل		کار او نبود بود کار خدای	

این وقت سخن احکام اسلام وشریعت گفتن حکم حقایق واسرار توحید گرفته است بلکه مشکلتر انان ست فرقه ملاتیسه در زمان ما اهل شریعت اند نعوذ بالله من الجهل والطغیان وبال الله العافیة دیگر چه گوید

الرسالة الثانیة والعشرون

تحاف الاجبة ببیان حدیث المحبة

لا اله الا الله محمد رسول الله اللهم انی اسالک حبک وحب من یحبک وحب عمل یقربنی الیک اسناد واوستادان ومحبوب محبوبان که مصدر جوامع کلم ومنبع تمامه اسرار حکم ست صلی الله علیه وآله وسلم باین کلمه جامعه اشارتی بمقصود بالتحقیق وطریق وصول بدان کرده است فقره اول خود عین مقصود است وما ناکه مراد محبت ذاتی است که مطلق ست از قیود صفات وافعال وانجذاب خاص ست باحدیت ذات والا محبت منهم طبیعی ست مما حاجت بطلب وسوال نیست وفقره ثانی اشارت ست باقرب طرق تحصیل آن مطلوب چه محبت مردان خدائے که بکلیت از خود تهی شده واز قید هستی برآمده وبحق باقی گشته اند فطاهر وباطن ایشان بنور الهی روشنده ومشکوة مصباح ذات گشته یا عین محبت اوست

Marfat.com

از انجاکه درویشان اطراف روزگار و دل ریشان اکناف دیار فهمیده اند که نسبت بفقیر جناب ایشان را سر رشته صحبتی است ضرورت میگردد که گاه گاه تصدیع اوقات شریفه داد می آید معذور خواهند داشت

شیخ فتح اللہ اوہی

خلیفه شیخ صدر الدین حکیم است در اوائل حال از علمای دہلی بود سالها در مسجد جامع دہلی پائین منار شمسی بر مسند درس و افادت جا داشت و در آخر مرید شیخ صدر الدین حکیم شد و بسلوک این طریق مشغول گشت گویند که وی ریاضات بسیار کشیده بود ولیکن نفحه ازان عالم بمشام حال او نرسیده شکایت این حال پیش شیخ برد فرمود که ترک تدریس کن و کتابهارا از ملک خود بدر کن او همچنان کرد مگر کتابی چند که بسمت نفاست و لطافت موسوم بود او زیر خود نگاهداشت هنوز فتح باب معرفت در توقف بود تا بقیه کتب را نیز از خود جدا کرد و او را دیدند که بر لب آبی نشسته اجزا را میشست و آب از چشم او میرفت تا لوح ضمیرش از نقش ماسوی پاک شد و در بدل آن علم باطن ثبت یافت و شیخ قاسم اوہی دہلوی ادمریدان اوست رساله وارد مسمی بآداب السالکین رحمة الله علیهما در وی می نویسد درویشان مصلا و تسبیح و شانه و عصا و مقراض و سوزن و ابریق و کاسه و نمکدان و طشت و آفتابه و کفش و نعلین که بمریدان و یاران میدهند هر یکی دلالت بر معنی دارد مصلا دلالت بر استقامت طاعت و عبادات میکند تسبیح دلالت میکند بر جمعیت یعنی خواطر پریشان و متفرق که مزاحم وقت او بود بجمعیت رو نمود و یک خطره گشت چنانچه دانهائی متفرق جمع شده است شانه نشان خیر است یعنی شر ازوی دفع شود عصا دلالت میکند بر آنکه تکیه و اعتماد و ثقه همران یکی باید که واحد حقیقی ست مقراض دلالت میکند بر قطع علایق و بر قصر آمال سوزن دلالت میکند بر پیوند صورت و معنی اما سوزن را بی رشته ندهند **بیت** سوزن رشته از پی پیوند ∴ آن بدو این بدوست حاجتمند ∴ ابریق و کاسه دلالت میکند بر عنایت فقراء مهمانان بنانی و آبی نمکدان و طشت و آفتابه دلالت میکند بر کندوری یعنی کندوری پیش حواله او شد و کفش و نعلین دلالت میکند بر ثبات قدم و اگر شانه بکسی دهند باید که برهنه ندهند بلکه در جامه یا کاغذی پوشیده بدهند که آلت مفارقت ست و چون کارد بکسی دهند باید که در نیام کرده بدهند و خربزه و یا گوشتی همراه او کنند و سبو و ابریق و مثل آن آب پر کرده بدهند و چون شانه در شانه دان کنند جانب دندانهای باریک دو شانه دان کنند که در کار جدائی بوئے ابلغ است یعنی چون سبب تفرق و جدائی است دور تر باشد بهتر است

مسعود بک

یا متلزم آن پیران راه میگویند سعی کن که این چنین مردی را که صفتش انیست در دل تو جای باشد یا خود را در باطن او جای کن اگر او را در دل تو جائی باشد نورانیت وی درون ترا نورانی گرداند و نور حق که اوست یا با اوست ظلمت زدای آئینه دل تو گردد و اگر ترا در باطن وی جای بود باطنِ وی محل نزول رحمت ست هر روز و هر لحه نظرات رحمت از حضرت عزت مدانجا می افتد چون تو در انجا باشی لاجرم بر تو نظر رحمت بر تو نیز افتد بر اندازه نسبت محبت و یگانگی که با وی داری و اگر محبت این مرد را نیز بر محبت ذاتی حمل کنند و در نباشد چه باشد البته چنین باید اگرچه عنوان و سیاقت و وسیلگی در بادی النظر در توهم خلاف آن افگند و لاحظه صفت اطلاق و قید فرقی در میان نهد و لیکن در حقیقت عینیت و اتحاد است همین محبت ست که بآنجا بر میگردد و تا اینجا بمحبت ذاتی آموخته نگردد این معنی نسبت باصل حصول نه پیوندد و گفته اند سخت کوته نظری کرده مذمت مردی رود و مطلع نظر وی آن باشد که تحصیل کمال برای نفس خود کند سخت باریک ست این

از اقربائی سلطان فیروز است نام اصل او شیر خان بندگی در لباس اغنیا و اهل دولت بود ناگاه جذبه
از جذبات حق گریبان گیر حال او شد و بخدمت درویشان در حلقهٔ صحبت ایشان در آمد و مرید شیخ
رکن الدین ابن شیخ شهاب الدین امام شد بغایت حالت سکر داشت وی آرمستان بادهٔ وحدت دهم
شکنان خمخانهٔ حقیقت است سخن مستانه میگوید در سلسله چشتیه هیچکس اینچنین اسرار حقیقت را فاش نگفته
و مستی نکرده که او کرده بگویند اشک و بحدی گرم بود که اگر بر دست یکی می افتاد می سوخت در علم تصوف
و توحید تصنیفات بسیار دارد و تصنیفی دارد مسمی به تمهیدات بر طبق تمهیدات عین القضات همانی بسیاری
از حقائق و دقائق در انجا مندرج و دیوان اشعار دارد و قصائد و غزل و باقی اقسام سخن همه انجا
است اکثر قصائد و اشعار امیر خسرو در اجواب گفته اگرچه در بعضی مواضع طریقه شاعری نامرعی مانده
اما بعضی سخنان متین شاعرانه نیز آمده و تصنیفی دیگر دارد مسمی بمرآة العارفین میگوید بیت مانسخهٔ محمد مرسل
فتاده ایم ❊ زیرا که هر ولی ست بدین نسخه نبی ❊ قبر او در مقبرهٔ پیر اوست قریب مقام خواجه قطب الدین
در لاڈو سرای بسیار مجردانه و غریبانه خفته است قدس الله سره در دیباچه کتاب مرآة العارفین میگوید
لسان وقت ناطق ست و عین غیب شاهد ما غائبان حاضریم و حاضران غائب آوازه وی که ما ایم
پیدا نه ایم و از آوازه وی که ما نه ایم هویدا ایم اگر کشف رموز غیب جوئی ما را ما مگوئی این حروفست
که ظروف اشارات است و نقاطی ست که نگاشتش سراسر است بیاضی ست که در چشم دل سودا یزد
و سوادیست که در دماغ سواد انگیزد و نوریست دیده افروز و ناریست پرده
سوز ما شجر اخضر طوریم که نار نمائی آن نوریم نورش بر ما تافته و ظلمت از ما
شکافته و ما را بے ما یافته و با ازما می گوید و شما را بی شما جوید حجاب اینست باز کن و خود را محرم راز کن
آنجا صور تیست در آئینه کشف متجلی و عروسیست بحلیهٔ سر متحلی این جلوهٔ مرآة العارفین ست بشناس
گر ت چشم یقین ست اینست مطلع کتاب مرآة العارفین و همین فقرات در دلالت بر فضل و کمال او کافی
ست در ترتیب کتاب بر چهارده کشف کرده و در کشف رابع عشر بیان روح کرده است و الحق آن
مقدار معارف درین باب که درین کتاب ذکر کرده است در کتاب دیگر کمتر است الکشف الرابع عشر
فی بیان حقیقة الروح بدانکه خداوند تعالی سر روح را از همه ممکنات پوشیده است و با درک عقلی و
احساس بصری او را کس ندانسته و ندیده قل الروح من امر ربی بر اثبات وجود شی اقرار ست و ما
اوتیتم من العلم از طلب شهود شی انکار روح اگرچه بآثار پیداست اما عقل از ادراک هیئتش شیداست
سخن در ماهیت او حراست که او را حد و مقدار کلام ست محققان گویند که شناخت روح
روح است تا روح نقاب از جمال عزت برانگیزد و در شمع عقل نور معرفتش در نگیرد و روح حقیقت انسانست
کما قال الشاعر ❊ وکنت بالروح لا بالجسم انسانا ❊ و صورت رحمانست ان الله خلق آدم علی

سخن بفهم عاشقان صفات
نه در آید بافت اینمعنی بز
در مرتبه عشق مفرط که مستلزم
فنای کلی ست ممکن نباشد
کمال حقیقی همین ست
و کمالات دیگر که ناظر
در جانب وجود و هستی ست
در جنب آن محو ست
و اگر باشد تابع آن خواهد بود
و اگر نباشد نیز غم نیست مطرح
گوهر چو دست داد بدریا چه حاجت ست
بیان حب من یحبک اینست و
حب عمل یقربنی الیک اینمقام
سلوک و توسل ست و عمل شامل
عمل ظاهر و باطن ست
عمل باطن همان محبت
ست و مراد از ان محبت ذاتی ست
پس مآل این کلمه نیز بمضمون دو کلمه
اولی راجع آید غایتش تنزل کرد
و خود را شایسته محبت وی ندید
یعنی اگر ترا نتوانیم یافت و دوست
داشت باری بجب محبت تو گرفتار
باشیم و فرق در عبارت و ادای
معنی بیش نیست و الا محبت محبوب
و حب محبت وی نظر بمآل معنی یکی آید
و اگر بحقیقت روند و بذوق
در افتند انچه پیداست و بدان
نشان توان داد همین محبت ست
و محبوب در پردهٔ غیب ست و
غیب خود در هیچ جامه چنانچه میفرماید
اینجا ذوق یافت ست نه یافت
پس اگر حتی خواهد بود هم متعلق
بمحبت خواهد بود این سخن عالی ست
وقتی دانند در رجوع بوجدان باید کرد
که ادراک عقل بفهم آن به تمام

Marfat.com

صورتہ آو نوریست از جمال ربوبیت تافتہ ہر آئینہ کہ قابل قبول آن آمدہ آنجمال بخود یافتہ ہم ازان سخن
در و ممنوعست کہ آواز عالم صانع ست نہ از جنس مصنوعست افشار سر الربوبیۃ کفر آمی عزیز در
آئینہ وجہی کہ از مشاہدہ می تابد آئینہ را حقیقت است و مشاہد را صورت ہمچنان روح وجہی است
از جمال رحمانیت در آئینہ انسانیت ہر کہ از وجہ آن جمال نگرد راہی بقدم برد و ہر کہ از وجہ آئینہ نظر
کند در اعشار لوث حدوث تر کند آنجا حدوث عبارت از ظہور اوست در حدوث چنانچہ صورت شاہد
در آئینہ آمی عزیز در ہیچ چیز چندان اختلاف نیست کہ در روح ست ہر کہ گوید او عرض است در چشم
سرش مرض ست و ہر کہ را ظن است کہ او جسم است او محروم ازان قسم است و ہر کہ الیقین ست کہ او
جوہر است او را گوش دل چون حلقہ بر درست آما ہر کہ بروی و بمتاین اسامی نمی نہد عجز معرفتش
خبر از معرفتش ہمید ہد العجز عن درک الادراک ادراک انگشت بہر چہ نہی او آن نیست کما قال
بعض الصوفیۃ الروح لطیفۃ تسری من الند الی الند اما کن متفرقۃ لا یعبر عنہ باکثر من موجود او بادہ است نہ جام
او قمر است نہ غمام محققان گویند روح را دو اعتبار است سراجی و زجاجی ہر کہ از و بعلمی عبارت کردہ
است و از کشف اشارتی آوردہ از روح زجاجیست نہ از روح سرجی محققان گویند در پیش یک
نور اللہ نور السموات و الارض ہزار در ہزار زجاج است کہ در ہمہ تافتہ عکس یک سراج است
تعدد در روح باعتبار زجاج بود نہ باعتبار سراج حدوث او نیز بدین وجہ است مصراع
ہست این ہزار آئینہ و آفتاب یک این صورت تافتہ اوست در زجاج کہ بر قدر صفای محل ظاہر
میگردد نباتی و حیوانی و انسانی چنانکہ آفتاب از مشرق در تابد زمین از و سہ تاثیر یابد یکی سایہ کہ بعد
حائل بود دیگر اثر کہ بی حائل نازل بود و دیگر عکس کہ محل صفا آنرا قابل بود اگرچہ این آثار بیکدیگر متفاوت
باشند اما در وحدت آفتاب تفاوتی نیارند پس روح نباتی بچون ظل بود کہ حائل دارد و روح حیوانی
چون حرور بود کہ بی حال سر بر آرد و روح انسانی چون عکس کہ از روی صفای محل از عین آفتاب
پرده بر میدارد و آن سری ست بزرگ ای عزیز عکس در نظر تحقیق عین شخص ست کہ آنرا از خود نوری
نیست و جز بدان وجہ ظہوری نہ حرکت و سکونت عکس بشخص ست چنانکہ عکس را تعین وجود است ہمچنان
عین را بعکس مشہور است اگر عکس عین شخص نبودی انا الحق و سبحانی بچہ وجہ رو نمودی اگر در خاطرت آید
کہ روح انسانی نیز متفاوت است گوئیم این تفاوت نیز در قابل است نہ در فیض آفتاب بر قدر قابلیت
محل جای خورد نماید و جای بزرگ آید چون محل بکلیت صفا یابد او بوجہ خود در تابد و این تافتہ را دو مرتبہ
اول امر گویند کہ کل افراد نوع انسان را تساوی است و چون محل صفا پذیرد و منظور حکم ناظر گیرد آنرا
نفخ گویند و نفخت من روحی ای ظہرت پس ارواح ملائکہ ازین نظر وجوہ امر اللہ باشند و روح انسانی بظہور ید
تصرف صورت تجلی ذات پس نسبت ارواح ملکی با رواح انسانی چنان باشند کہ نسبت کواکب با قرص ہیئت

کمال نمیرسد انیست بیان جذبت
عمل یقیر بمنی الیک اینجا فایدہ دیگر
بخاطر رسیدہ کہ در سلسلہ علیہ نقشبندیہ
بنا کار بر سہ طریق قرار دادہ اند
اول طریق توجہ و مراقبہ منتہی چون
و بیچگون را کہ از اسم مبارک اللہ
مفہوم میگردد بی توسط عبارت
عربی و فارسی و غیرہما ملاحظہ نمایند
و بجمیع مدارک و قوی بدان متوجہ
شوند تا آنکہ تکلف از میان بر
خیزد و دوام آگاہی دست دہد و
بہ فنای فنا گشد دوم طریق رابطہ
و آن توجہ بصورت پیرست کہ
فانی فی اللہ و باقی باللہ شدہ
چنانکہ غیبت و بیخودی روی
نماید و صورت آن بر رخ دانا کہ
جہت اسفل اوست از نظر ساقط
گردد و دہ بحر شہود ذات و حضور
حق کہ جانب علو اوست بیفگند
سوم طریقہ ذکر لا الہ الا اللہ بطریق
خفیہ کہ جامع معنی نفی و اثبات ست
طریق اول اعلی طرق ست و حصول
آن پیش از تصرف جذبہ در وجود
سالک تعذری دارد و دوم کہ
طریق رابطہ است اقرب طرق و
منشا ظہور عجائب و غرائب ست
و بحقیقت رابطہ ہمان رابطہ محبت
است و حفظ صورت از لوازم آن
و لیکن در ضمن وی اسرارے
نگرفت ست و طریق سوم احکم
و اساس کار وی محکم است و
درین حدیث اشارتی بر ین سہ
طریق بتوان یافت اسالک
جبک اشارت بطریق اول ست
کہ طریق توجہ و مراقبہ است

قمر را در ظهور تفاوتست و بهر بیننده نام دارد و آورا در سیر ترقی است اما کواکب بر یک نورانند و ایشان را بر یک وجه
ظهور و هیئت اینان تفاوتی نیست هم ازان از دیدن آفتاب دور نمانند و ملائکه را نیز ترقی نیست و ما منا الا
له مقام معلوم هم ازان اند رویت محجوب آمدند که دیدن آفتاب کواکب را آفت ست اما قمر بخود نوری ندارد
و از خود ظهوری نه در آئینه او انچه می تابد آفتاب است که از وجهش بتابست او در وجه قبول خود جز آفتاب
نمی بیند ازان در چهار بالش خلافت در شهر قلب می نشیند و اینجا انسان را باید شناخت که اکمل است مگر ممکن را
هم ازان ممکن گویند که او عدم ست که قابلیت قبول وجود واجب دارد پس آنچه در او باشد همون باشد
فهم من فهم اگرچه هر کسی بر قدر کشف روح اشارتی کرده است و آنرا بعبارتی آورده اما آنکه جامع اقوال است
کر مبنی او کشف کمال است انیست و الصحیح عندی ان الروح قسمی لطیف خفی بالذات و الظاهر بالآثار و
یظهر تصرفه بالصفات السبعة یتعلقه بالجسم یزول بمفارقته وهی صورة بیانیة لتصرف الله تعالی
فی العالم لا یلطفه حس و لا یدرکه عقل آمی عزیز هیچ مدی تمامتر روح را ازین نیست یعنی چنانچه خداوند تعالی
پنهان ست بالذات و پیدا ست بالآثار روح نیز بالذات مستور است با فرحیات مشهود چنبد بتعلق او تصرف
صفات سبعه را قابل میگردد و بمفارقتش آن تصرف او زائل میگردد پس آن صادر وی تصرف در جسد
صورت بیانیه بود در تصرفش در عالم و له المثل الاعلی پس قالب انموذجی بود از عالم و اعضا در و هیچ
اشیاء و قوا در و هیچ رود حانیات در جسمانیات و روح وجهی از ان جمال و پرتوی از ان جلال بل عکسی
از تجلی ذات چنانچه خداوند تعالی نه درون عالم است و نه برون عالم نه متصل
بدو و نه منفصل از ند همچنان روح هر که در خود فرو شود از دوئی یک سو شود بل خود نماند بیخود
او شود آمی عزیز اکر او تعالی وجه ربوبیت که روحش خوانی در مرآت قالب بشریت نمودی معرفت
مستحیل الوجود بودی اول در آئینه انسانیت وجه صفاتش در تافته پس او را بدو دریافته علم او از وجه
علم و ارادت او از وجه ارادت و قدرت او از وجه قدرت و حیات او از وجه حیات و سمع او از وجه
سمع و بصر او از وجه بصر و کلام او از وجه کلام آینجا عرف ربه برزبی همان ذوق دارد که من عرف
نفسه فقد عرف ربه که حقیقت انسان صورت رحمان ست پس معرفتش معرفت حق را تبیانست بل
در نظر تحقیق این عین آنست اما روح را تجلیات ست در هر تجلی او را وجهی است و او بهر وجه متجلی بعالمی که مبدأ
و معادش خوانند و صوفیه را در ان بسی لطائف و نکاتست بدانکه مبدأ عبارت است از سر روح که وجه
رب سبوحست و رکنه جمال ازلیست و این را علم قوت گویند چنانکه قوت تنویر در آفتاب و معادش اشارت
بتالف آن وجه در مرایای قوالب و ظهور آن در امر اتب ست اول بر صفت قلب بود و این همچنان ست که در
آئینه قمریت هلال از وجه آفتاب چون محل بکلیت صفا پذیرد عکس صفت تخلص گیرد و هلال در آئینه
قمریت بدر شود و شمس بر قدر قرنا نیند و این کمال کمال است و آوردن روح از مبدأ او در معادش از جهت

حب من یحبک بطریق رابطه و حب
عمل یقربنی الیک بطریق نکوفت
در همه جا معتبر آمد پس اصل همه محبت
باشد اللهم انی اسالک حبک و
حب من یحبک و حب عمل یقربنی
الیک تتمه حدیث انیست و اجعل
حبک احب الی من نفسی و اهلی و مالی
و من الماء البارد الی العطشان
اللهم ارزقنا علم شریف محیط خواهد
بود یا آنکه جریان سنت الهی بر آنست
که وصول بمنزل مقصود بی دلالت
مرشد کامل از محالات عادیست
وجود مرشد کامل لا سیما در آخر
زمان اعز من الکبریت الاحمر
و افسته اند الا آنکه پروردگار تعالی
گفته اند الا آنکه پروردگار تعالی
بر همه چیز قادر ست آخر زمان و
اول آن دانجا برابر ست و
فیض حق را انقطاع نیست و نور
پیغمبر ما صلی الله علیه و آله وسلم
الطفانه نا امید نه باید بود که حقیقت
محمدی را دورات ست مثل دورات
فلکی و نهایت هر دوره ما نا که بر سر
صد سال کسان الله یبعث لهذه
الامة علی راس کل مائة سنة من
یجدد امر دینها هر کرا کاری ازدست
برآید که سبب تقویت و تجدید و ترویج
این امر گردد از هر وادی که باشد
داخل این بشارت ست و علماء
و مشائخ و امراء و حکام و غیرهم همه
مصدوق این عنوان اند و اعظم
امور دین بنا بر ارشاد و هدایت
ست و تجدید و ترویج احکام سنت
بالاتر ازین کاری که مشمر حسنات
ابدی و دولت سرمدی گردد نیست

ظهور آن جمال ست پس مبدأ روح ازلیت باشد و جمال ابدیت و معادش ظهور او در مرایای قوالب بشریت کفر و ایمان و سعادت و خذلان هم بهمین وجه است امداد طلب کمال سری است در ادوار نبوت و اطوار ولایت چنانکه سریان نور شمس در قمر از هلالیت تا بدریت در این همه ادوار و اطوار معادش ست چون انطوای آن نور بسر ذات آید چنانچه قمر را به شمس محاق روی نماید تا هنگی شمس شود و قمر پدید نه و شمس را جز شمس نظیر نه کل شئی هالک الا وجهه پس معاد عبارت از رویت و آن ظهور وجه ازلیت ست در صورت ابدیت حدوث عبارت از درجات آن ظهور است از بیخار و شن گردد که بر هر ذره از کل مطالع همان نور است این درویش در همینی گوید **بیت** گر از خودی خویش برون آئی تو ❊ در پردهٔ توحید درون آئی تو ❊ در راز روش چون و چرا برگذری ❊ از خود شده بی چرا و چون آئی تو ❊

سید یداللہ رحمۃ اللہ علیہ

نبیرهٔ میر سید محمد گیسو دراز و خلیفهٔ اوست شرب عشق و محبت بروی غالب بود **نقل ست** که وی خورد بود روزی سید طایقهٔ خود را از برای مسح برآورده نهاده بود که سید یداللہ آمد و چنانچه عادت اطفال باشد طاقیه را برداشت بر سر خود نهاد سید فرمود ترا این خلعت مبارک باشد الحمد للہ امانت باهل خود رسید بعد ازان هر کرا میدیدی قبول کردی انابت بسید یداللہ فرمودی و تربیت و تلقین ذکر خود نمودی گویند که سید یداللہ را بازنی ابتلائی محبتی واقع شده بود مدتی محبت او در لباس کتم و عفاف مستور بود آخر آن زن را در حبالهٔ عقد خود در آورد وقت سحر بر حسب تعارفی که درین دیار ست عروس را جلوه میدادند بمجرد آنکه نظر سید یداللہ بر جمال او افتاد یکی ذوقی و حالتی او را دست داد آهی برکشید و جان بحق تسلیم کرد عروس در محفه نشست و او را در کنار گرفت تا وقت وصول بمنزل او نیز تمام شده بود هر دو را پهلوی یکدیگر در قبر کردند رحمۃ اللہ علیہما۔

شیخ پیاره

مرید سید یداللہ است و تربیت از میر سید محمد گیسو دراز یافته گویند که وی در اول که بخدمت میر سید که درویش جای عاشق بوده او از اظهار آن حجاب کرد و تکلف نمود و عرضه داشت کرد که بنده برای عشق آموختن بخدمت ایشان رسیده است من عشق چه دانم که چه باشد فرمود مقصود امتحان حال و دانستن کیفیت مشرب تست اگر درین باب واقعه افتاده است بگو و حجاب مکن عرضه نمود که من وقتی بر هندو زنی نگران بودم و هیچ حیله وصال او دست نداد می زنار بستم و به بتخانه که او به پرستش می آمد رفتم تا او را به بینم سید او را در کنار گرفت و گفت عالی همتی چون تو دیگر کجا یابم که او را طریق محبت خدا

قل هذه سبیلی ادعوا الی اللہ علی بصیرة انا و من اتبعنی و سبحان اللہ و ما انا من المشرکین عجب تر آنکه بعد از وجود ظهور این چنین ذاتی کم کسی باشد که قدر این نعمت نشناسد و شکر آن بجا آرد الفضل به کثیر اند جمله عالم زین سبب گمراه شد ❊ کم کسی زاهد ال حق آگاه شد ❊ و آنرو تر با دیه دینیاب تسلیم و اذعان و قبول ست و اگر این نیز نباشد خود خسارت دنیا و آخرت و خاست عاقبت وسوء خاتمت ست عجب از عاقل طالب با خود چه گویم که بعد از شنیدن خبر و ظهور اثر داعیه دریافت این سعادت و باعثهٔ عشق و محبت از باطنش سر بر زند و قدم صدق در راه طلب نهد ❊ دلی کو عاشق و صابر بود مگر سنگ ست ❊ وگرنه عشق تا بصبوری هزار فرسنگ است ❊ درین زمان که سنهٔ حادی عشر ست نوری جدید از مشرق ولایت و هدایت میتابد بیشک درین جا سری از اسرار الهی مضمر ست که توقف و انکار را در انجا مجال تنگ ست و دلائل حقانیت و ظهور نورانیت لائح و بایح ست و جمعی از طالبان کو در ظل تربیت و حوزهٔ تصرف و عنایت این مظهر حق مشغول اند و کشف حقیقت حال و استغراق را مستهتر ایشان در ذکر الهی ظهور انوار اسرار مشگوف از حیطهٔ تحریر و تقریر

لہ استهتار رفتن آب در زمین ۱۲ صراح

Marfat.com

بیا موزم این کار عالی همتانست عزیز تر از ایمان دیگر چه چیز خواهد بود تو آنرا صرف راه محبت کردی اکنون ترا عشق حقیقی در آموزم آورا در حجرهٔ شیخ فرید الدین شکر گنج که داخل روضهٔ قطب الدین بختیار است قدس الله سرهما ربعینات متوالیه فرمود و قابل انعکاس انوار معرفت گردانید بعد ازان باشارت میر مرید سید یدالله شد و کار کرد و بکمال رسید

شاه جلال

گجراتی مرید شیخ پیاره است از کاملان وقت بود صاحب تصرف و کرامت و ظاهر و باطن مرتبه عظیم و شانی رفیع داشت گویند که وی باصل از ولایت گجرات است و در گورونگاله تجرد نشستی و حکم کردی چنانچه بادشاهان بنشینند و حکم کنند بادشاه گور او را شهید کرد از جهت توهم و دغدغه که بقول غرض گویان بخاطر او راه یافت **نقل ست** که چون قاتلان در خانقاه او در آمدند و بنیاد خونریزی کردند بر هر مریدی که شمشیر میزدند شیخ فرمود یا قهار یا قهار چون تیغ بروی زدند فرمود یا رحمٰن یا رحمٰن و همین کلمه جان بحق تسلیم کرد گویند که سر او برزمین افتاده بود و الله الله می گفت ح

شیخ محمد ملاوه

او را مصباح العاشقین گویند وی در اوائل مرید شیخ احمد راوتی بود در ریاضت و مجاهدات و خدمت وی کشیده و در اواخر بصحبت شاه جلال گجراتی رسید و نسبت عشق و محبت درست کرد فتحی کامل و صحیح الحال بود و موقع بود بوجد و سماع **نقل ست** که یکباری بحضور او قوالی چیزی میگفت که مشتمل بر حالت بعد و فراق بود شیخ را حال بجدی کشید که نزدیک بانزهاق روح رسید شخصی که بر احوال او اطلاع داشت قوال را فرمود تا چیزی دیگر بگوید که مخبر از حالت قرب و وصال بود بمجرد شنیدن آن یکی تازگی و فرحت در شیخ پیدا شد که گویا از سر نو جانی در قالب او در یختند ۵ الوصل یحیی و الفراق یمیت ؛ فما زلت فی العشق حیا و میتا ۵ گه بلطفم می نوازد گه نبازم میکشد زنده میسازد مرا آن شوخ و بازم میکشد **نقل ست** که یکباری در خانهٔ وی آتش افتاد هر چه از جنس غله در خانه بود همه سوخت اتفاقا قدری شالی در میان غلها بود که بجهت تخم زراعت نگاهداشته بودند آنهم در انمیان سوخت چون وقت تخم افشاندن رسید کیفیت حال را بادی عرض نمودند که شالی که بجهت تخم نگاهداشته بودند تمام بسوخت چه میفرمائید فرمود ما سوختها را جز تخم سوخته دیگر چه خواهد بود وضوی تجدید کرد و دو گانه بگذارد و بمناجات رفت و گفت خدایا تعالی هر بار بحکمت خویش کار میکردی این بار بدعا، بنده خود بمحض قدرت خود کار بکن خداوند شالی و آتشم آتش بر گماشتی که آنرا بسوخت دیگر شالی ندارم چکنم گویند که دران سال در زراعت ایشان در هر

بیرون ست امروز مثل این جلقه و اجتماع اهل ذکر در زیر طاس فلک نباشد و اگر باشد کمتر باشد آنها که داخل این کار و محرم خلوت سرّ اند بقدر استعداد و معرفت خود چیزے دریافته باشند اما بیرونیان در حیرت و تعجب اند که این چیست و از کجاست تعجب و تحیر چیست چرا درون ندرایند و ننگرند عبارات و اشارات قوم از مقصود و نشانها میدهد و از مردان راه و مقربان درگاه خبرها می شنیدند همه را برای العین دیدند و یاده از ان دیدند که می فهمند تا آخر این کار خدا ساز کمال روز افزون چیست والله اعلم و علمه اتم و احکم دعا باید کرد که حق سبحانه و تعالی نقاب حجاب از چهرهٔ مقصود بردارد و موانع دریافت سعادت که عمده آن راجع بمحبت دنیا و قید نفس ست راه وصول نگردد انداین نظر بعموم خلق و سائر ناس ست و صاحب فطرت سلیمه خود مجبول ست بر قبول طریق حق و سلوک منهج انصاف و لعمری ان ذلک امر عظیم و انه لیسیر علی من یسره الله و الله علی کل شئی قدیر خلاصه مدعا دعاست و نقاده هر دعا اینست که عاقبت بخیر باد ؛

الرسالة الثالثة و العشرون

ترک الاختلاط و الجانبة عن صحبة الاخلاط

لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ

الم یان للذین آمنوا ان تخشع

Marfat.com

شالی دو برنج بست شالی را بجنس پیش سلطان سکندر که والی عهد بود آورد ندا و بجدهٔ شکر کرد که در عهد دولت من اینچنین مردان اند که هرچه از خدا می خواهند می کنند **نقل ست** که وی روزی در سماع بود و تواجدی نمود رائی از رایان آن دیار دران جا که مجلس سماع بود گذر کرد و بقصد تماشا در دریچه سرور آورد چون نظرش بر جمال شیخ افتاد بیهوش شد و هندوانی که با وی بودند گفت بگیرید و اگر نه رفتم او را از ان مجلس کشیده بدر برند بعد از زمانی که بحال خود آمد کیفیت حال را از وی سوال کردند گفت که این مسلمان خدا را در کنار گرفته میگردد و اگر نه مرا بیرون کشیدندی بجانب او رفته بودم و در پای او افتاده و در دین او در آمده

ع عاشق گردد هر که بکویت گذرد ∴ آری زدر و بام تو میبارد عشق ∴ وفات او در سنه تسعمائة و قبر او در ملاوه است که قصبه ایست از قنوج و شیخ را مریدان و خلفا بسیار بودند و جد پدری محرر سطور

شیخ سعد الله

مرید او بود در زمانی که شیخ در عهد سلطان سکندر درین دیار تشریف آورده بودند مدتها در خدمت او بود معنی درد و محبت و استقامت از صحبت شریف اکتساب نموده و عم کلان فقیر

شیخ رزق الله

المتخلص بمشتاقی نیز از مریدان اوست و شیخ را بوی عنایتی خاص بود و شیخ رزق الله مردی کامل و فاضل و عارف واز نوادر روزگار و از مردم سلف یادگار بود و جامع فضائل صوری و معنوی و در مشرب عشق و محبت و سلامت عقل و وسعت حوصله و صبر بر مصائب و دوام حضور و استقامت احوال یگانهٔ عصر بود عمر شریفش به نود و دو رسیده و معنی ذوق و محبت و درد همچنان تازه بود **مصراع** من اگر پیر شدم عشق جوانست هنوز ∴ در شان ایشان درست بود کیسکه بصحبت ایشان میرسید چندان اد سخنان معارف آمیز و نکات محبت انگیز که اهل موجد و اذواق را باشد می شنید که محظوظ می شد و در سلامت طبع و طیبت قلب و نقل حکایات مشائخ و تواریخ ملوک همتا نداشت همچو ایشان کم کسی دیده خواهد شد و سخن را اینک باطمینان و لطافت و فصاحت می گفتند و در وقت گفتن سخن محبت و یا شنیدن ازان بکاوذوق و حالت لازم حال ایشان بود سفر کرده و صحبتها اندوخته و تجربه دیده و در صحبت غربا و فقرا و مشایخ بسیار رسیده و شعر بزبان هندی و فارسی دارند در سالهائی که بزبان هندی گفته چنانچه پیمان جوت نرجن بسیار مقبول و مشهور است و نام ایشان در هندی راجن ست و فارسی مشتاقی ولادت او هشتصد و نود و هفت و وفات او بتاریخ بستم شهر ربیع الاول نهصد و هفتاد و نه بنده در تاریخ وفات او گفته است **قطعه** مخدومی عارف زمان مشتاقی ∴ وی گفت بوقت نقل مشتاقی حقم ∴ حقے چه بتاریخ وفاتش نگریست ∴ نوک قلمش همان سخن کرد رقم ∴ رحمة الله علی جمیع اسلافنا

قلوبهم لذکر الله وما نزل من الحق الآن وقت آنست که عنان عزیمت بصوب غربینجانه که آنرا بعرف وطن مالوف خوانند بگرداند و خاطر از اوهام و خیالات فارغ سازند و توهم مضار را شرار نعوذ بالله منها و توقع منافع اخبار را بتقدیر سردار ارادت پروردگار عز اسمه بگذارند که هرچه وی سبحانه و تعلم شانه خواسته است خواهد شد و اعلم ان الامة لو اجتمعت علی ان ینفعوک الحدیث چندگاه در گوشه غربت بودن و از صحبت فقرا محظوظ شدن و برکات صحبت ایشان اندوختن نیز عالمی دارد قل الله ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون آخر ازین اختلاط و صحبت اغیار جز تیرگی آئینه استعداد و دور افتادن از جناب قبول حاصل چیست و غیر محنت و شدت و بی عزتی و خواری منفعت چه اگر حالت اضطرار دمخمعه پیش آید مدعاتان ازان نگاهدارد بر آن تقدیر هرچه کند مباح خواهد بود آخر تقسیم عالم که حکیم مطلق قرار داده بر نهجیست که ان اندخت بعضے امرا و بعضے فقرا و بعضے جهال و بعضے علما و بعضے چنین و بعضے چنان و علی هذا القیاس و تیز میان این اقسام بحسن و قبح و نقص و کمال نیز بر عاقل خبیر مخفی نخواهد بود اکنون بنگر که تواند کدام قسمی و در هر قسم که دارند بتقدیر حکیم قدیر راضی و تسلیم باش اگر در قسم صلاحیت میدار خود

شیخ ابوالفتح جونپوری

مرید و شاگرد جد خود ست قاضی عبدالمقتدر آو نیز بر طریقهٔ جد محمود فاضل و دانشمند بود و بر حکم وصیت او بدو امور در وافادهٔ علوم مشغول فصیح بود و بزبان عربی قصائد و بزبان فارسی نیز شعری دارد و او را قاضی شهاب الدین در اصول کلامیه و فروع فقهیه بخشها بود خصوصاً در رُباد که از گریه مشکین میچکد شیخ از انجس میگفت قاضی بلهبار است او میرفت و از انچه وی در بعضے رسائل که درین مبحث تالیف کرده و نوشته است و آولاد او بعضی سخنان از وی درین بحث نقل میکنند معلوم می شود که بر شیخ طریقه موالی از طعن و تشنیع خصم غالب بود و چنین که آنها هم در ایام بحث بسبب بعضے از عوارض عارض شده باشد یا در آنجا نیتی نیز دست داده باشد و الله اعلم و از وی مشهور است که در خانهٔ وی زر باریده بود و این حکایت از عوام مردم مسموع است و در هیچ ملفوظی که خلفای او تصنیف کرده اند موجود نیست آولاد ایشان نیز باین واقعه قائل نیستند سوای آنکه شیخ عبدالوهاب که درین زمان انجب اولاد ایشان است میگوید که شیخ ابوالفتح کتابی از ملفوظات جد خود جمع کرده است و در انجا نوشته که شنیدم از قاضی قصه که خلیفهٔ قاضی عبدالمقتدر بود و بخدمت شیخ نصیرالدین محمود نیز رسیده که میگفت روزی پیش قاضی رفتم و آنروز در خانهٔ او سه فاقه رفته بود و غالباً او قاضی اظهار این معنی نیز واقع شده من بیرون آمدم با غایت سوزش دل پیش در خانهٔ ایشان ایستاده بودم که ده پانزده بست و پنج کانی بر من ببارید گرفتم و پیش قاضی بردم و تمامی واقعه عرضه داشتم وی در غضب آمد هر چند الحاح کردم که چیزی ازان قبول کند غضب او بیشتر شد پس این فی الحقیقه کرامت شیخ عبدالمقتدر باشد گویند که آن پلهبار را از قاضی قصه معتقدان ایشان بمالهای فراوان خریدند شیخ ابوالفتح اول در دهلی بود در واقعه صاحب قران امیر تیمور با بعضے دیگر از اکابر شهر بجونپور رفت و قاضی شهاب الدین همدان واقعهٔ دهلی بدانجا رفته است تاریخ ولادت شیخ ابوالفتح چهارده هم ماه محرم سنه اثنین و سبعین و سبعمائه و وفات او یوم الجمعة الثالث عشر من ربیع الاول سنه ثمان و خمسین و ثمان مائه رحمة الله علیه ❊

شیخ تقی

در کره مانک پور بود حایک بود حق سبحانه و تعالی او را تقوی و برکت و کرامت عطا نمود نام او در لسنهٔ عوام بغایت مشهور است خصوصاً در دفع زهر ما چنانچه در مار گیران مشهور است

سید شمس الدین طاهر

مرید شیخ نور قطب عالم سیدی بزرگ بود در ولایت زنهور توطن داشت کبیر السن بود عمر او بصد و پنجاه سال

شکر کن و خوشدل باش کاری کنید که
اندرو ی خداوندستان دی شرمنده
نشوید و اصل دریناب آنست
که معقولیت این حکایت یعنی
ترک صحبت اغیار گرفتن و بگوشه
غربت و انزوا نشستن و طریقه صبر
و قناعت گزیدن و بکار آخرت
مشغول گشتن و قسمت حسن
آن بغیر ظاهر بر هر که ادنی مرتبه
عقل دارد ظاهر است
انچه معتبر است دریناب آنست که
این حرف دل نشین گردد و حال
شود و بمرتبه یقین برسد و لیاید خلا
الایمان فی قلوبکم اشارت بدانست
و این حصول مصادف و ملازم
توفیق الهی ست اینجا اگر عالمے
منعش کنند در یقین خود فتوری
ینابد چه جای آنکه ترغیب نمایند و
نصیحت در حقیقت و اینچنین
کسی کار گر افتد و فائده دهد انما
تنذر من اتبع الذکر و خشی الرحمن
بالغیب و آن شخص دیگر نهایت تاثیر
نصیحت و اندرزوری جز حصول
حیرت و توقف و حصول قدری
از سکون از حرکات عادی که
در مطالب خود دارد نتواند بود
وی نیز اگر این مقدمات انکار
کند و دایم در نظر دارد بجریان عا دت
الهی که در تقریر مکررات دارد
کاری میتواند کرد موقوف بر وقت
است که میگویند درین صورت
است الهی این وقت همه
طالبان را در رسد و زود تر
رسد برادر من خود را مطلق ار
حلیه اسلام عاری نمی توانی

Marfat.com

رسیده بود بجناب خواجه معین الدین چشتی اعتقاد و محبت داشت بدین درازی عمر هیچ گاه در کوچهائی اجمیر آب بینی و آب دهن نینداخت چه جای بول و غائط در شهر زنی طهارت نه در آمدی و در دروازه شهر سکونت کردی و اگر در شهر آمدی طهارت کامل کردی چون وضو گران شدی رود بدر رفتی تا مبادا نقض وضو شود ره

شیخ عبدالله شطاری

از اولاد شیخ بزرگوار شهاب الدین سهروردی است سلوت شوکت ظاهر و باطن داشت مرشد وقت خود بود و در تلقین اذکار و اشغال که مخصوص و متعارف سلسلهٔ شطاریه است متعین و متفرد بود گویند که وی نقاره میزد و ندا در میداد که طالبی هست که بیاید تا او را بخدا راه نمایم و چون در مجلس می نشست هر سو نگاه میکرد و گفت که اینجا تخته سیاه که عبارت از طالب علمان پرشبهه بی اعتقاد باشد نباشد تا سخن خدا گفته شود او را رساله ایست مشهور در بیان طریق شطاریه و اذکار و اشغال و مراقبات و در اول رساله نسب خود تا بحضرت شیخ شهاب الدین سهروردی نیز ذکر میکند و سلسلهٔ ارادت دی به پنج واسطه بشیخ نجم الدین کبری قدس سره میرسد گویند که چون طالبی پیش او می آمد برای امتحان عقل و هوش او دنان با نان خورش برای او میفرستاد و کسی را بروی بر پیگاه گشت تا به بیند که وی نان با نان خورش برابر می خورد یا کی باقی ماند اگر برابر میخورد این را دلیل بر فراست و هوشیاری میساخت و چیزی از طریق ذکر و شغل با من میفرمود و اگر میدید که یکی از دیگری باقی ماند دلیل بر عدم ضبط احوال و بیخبری او میکرد و چیزی از جنس دعوات و اوراد و انچه بظاهر تعلق داشته باشد می آموخت وفات او در سنه وقبر او در رون قلعهٔ منداو است رحمة الله علیه

شیخ حسام الدین

مانکپوری مرید و خلیفه شیخ نور قطب عالم از اعیان مشائخ وقت خود بود عالم بود بعلم شریعت و طریقت او را ملفوظات است مسمی برفیق العارفین بعضی از مریدان او جمع کرده است در انجامی نویسد فرمان شد مریدان را نسبت به پیران بمثابه پیوندند از جامه و لیکن مرید صادق حقیقی که در گفته پیر رود مثل پیوند سفیدست بر جامه سفید که نشستن جامه شسته شود دهم سفید گردد همچنان که هر فیضی که به پیر رسد برو هم رسد و هم برخورداری گیرد و کسیکه بگفتهٔ پیر نرود و مرید نمی ست او همچو پیوند سیاه است بر جامه سفید اگر فیض پیر باو هم برسد اما او را چندان نفع نباشد برخورداری کم بود در حق مریدان رسمی همین ست اگر نیک اندازایشان دانند و اگر بد ندبدیشان بخشند این دولت اندک نیست بهمه حال پیر را می باید فرمان شد در مجلسی مردمان نشسته بودند ناگاه غوکی برجست نزدیک مجلس افتاد مردی دانا بود بگریخت تمام مجلس درخنده شده و گفتند از غوک چه ترسیدی گفت از غوک نمی ترسم اما این می ترسم نباید که عقب او ماری باشد پس اگر درویشی ناقص سلوک مستقیم و صحیح دارد

ساخت و از دائرهٔ احکام آن بیرون نمی توانی شد بر روش ابنای روزگار موافقت نمی توانی کرد دیگر این تذبذب چیست و پرکتابی چه عصبیت اسلام چه شد و حمیت دین کجا رفت چه باشد خیال کردی که مگر آدمیان دیگر خود را از عنصر بهین دیگران بوده اند و بس ما شاکلاه قوی فراغتی که فقرا دارند دنیاداران در حسرت آنند صیرم گوشهٔ مفرآنقدر صفا دارد که پادشاه جهان با تمک برداد فراغ و آسایش دنیا را نمیگویم ذوق و نعیم آخرت را خود چه گویند اما این همه قوت و تازگی و میرایی ایمان هم در سلوک این طریقه و التزام صحبت صلحا است و ایمان در صحبت اغیار هر روز سست تر و افسرده تر و بد رفته تر میگردد و از اعلاج چه خواهی کرد پیغمبر فرمود صلی الله علیه و آله وسلم جددوا ایمانکم بقول لا اله الا الله از این حدیث معلوم شود که ایمان نوی و کهنگی دارد صدق رسول الله و هو الصادق المصدوق و هذا مشهود بالعیان و این حالت در هر ساعت و دقایق یومی ست چه جای این عظایم مخاطر و هالک که مردم روزگار در انند دریاب دریاب تا آئینه تمام رنگ نگرفته ست دریاب کلا بل ران علی قلوبهم ما کانوا یکسبون زیاده چه گوید عافیت بخیر باشد و فرزند عزیز نور دیده نور الحق نور الله قلبه بنور العرفان و الایقان از والد ضعیف خود دعا خواند

ازو تبرسند که بجنبانیدن و رنجانیدن او همه پیران سلسله برخند فرمان شد در نظر گریه بودن بهتر نه
برسر خود ماندن چنانکه فستری در بیابان بیچاره موش گفت ای فستر از آنِ کسی شده باش فستر گفت از آن
تو شدم تا زدی برگ درختی می خورد و مهار بر شاخی آویخته شد فستر در ماند موش را یاد کرد موشان
دیگر را جمع آورد و مهار فستر بریدند فستر خلاص یافت ❁ یقین میدان که شیران شکاری ❊ درین ره خواستند
از موریاری ❊ فرمان شد سالک از ذکر عاشق گردد و از فکر عارف فرمان شد فیض آلهی ناگاه رسد و لیکن
بردل آگاه رسد پس سالک منتظر می باید تا از پردهٔ غیب چه کشاید فرمان شد فراق کجاست یا اوست یا نور است یا پرتو نور
اوست فرمان شد درویشی بر درویشی رسید درون خانه برد ناگاه آن درویش گفت الله صاحب خانه آمد تنی
بر روی زن خود کشید و پرده کرد زن او را از سر این کار پرسید گفت دران زمان که از آمده بود یگانه نبود
هیچ خبر از خود نداشت چون الله گفت بیگانه شد با خود باز آمد فرمان شد که بعد از خلافت تا هفت سال فقر
دیدم و فاقه کشیدم چون گرسنگی میگرفت آب میخوردم و مشغول می شدم روزی یکی از فرزندان گرسنه
شد بر من آمد و گریه کرد اینقدار از زبان من برآمد مصراع ای عجبا چون توئی همچو
منی را نه بس ❊ پس شخصی یک طبق طعام فرستاد که او هرگز برای ما چیزی نفرستاده بود دیگری موازنه
چهل مرغ فرستاد چندان پشیمانی حاصل شد که از برای چه این مقدار از زبان من برون آمد بر خود
زجرها کرده شد فرمان شد که متن بیشتر کتابها یاد داشتم چون بپائبوس فتح رسیدم همه آن فراموش شد اما
علم دارم ازان خوبتر فهم می شود اگر کسی خواهد تمام هدایه یعنی سلوک گفته آید فرمود خدمت والد در ابتدا از من
میرنجیدند که ترک علم کرده است این سخن بقطب عالم رسید فرمود درویش میخواهد که در تبع خویش دارد و دانشمند
نخواهد که در تبع خویش بدارد پس مرد آنست که هر دو کار بکند از ان روز باز چیزی گفته می آید اما هیچ یاد نیست
وقت گفتن فهم می شود و گفته می آید و بعد ازان الما بحاله و الرجل بحاله در بودگی وجذبه بود که نام الله گفتن
ممکن نبود چون الله اکبر می گفتم بیتاب می گشتم بحدیکه بعضی مردم افسوس میخوردند که پسری دانشمند دیوانه شد
بعد ازآن بقصد ملازمت قطب عالم برآمدم در هر منزل در خواب می گفتند که من برابر شما ام غم نخورید چون در کشتی
سوار شدیم درویشی زنده پوش نیز با سوار شد چون کشتی از آب برآمد آن درویش در آب افتاده کس از حال
او خبردار نشد چون در پنده رسیدم پائی بوس حضرت حاصل کردم دیدم که میان بصورت ایشان و صورت
آن درویش هیچ فرق نیست ❁ راه روانی که ملایک پی اند ❊ در ره کشف اند کشتی کم نیند ❊ فرمان شد
که من و ما بتدا از حال هر روز پانزده سیپارهٔ قرآن میخواندم بعد ازاورا د با مداد شروع میکردم تا نماز چاشت
تمام میشد تفسیر مدارک حاضر میبود اگر جائی در معنی توقف میشد در تفسیر میدیدم ذوق بسیار حاصل میشد
روزی هاتف آواز داد که خوب میخوانی چنانچه باید میخوانی فرمان شد که اگر کسی بمقام قطبیت برسد هم می باید
که تلاوت قرآن ترک نکند لااقل یک سیپاره هر روز بخواند فرمان شد درویش را چهار چیز میباید ❁ درست

ودرین نصیحت شریک باشد والمید
الموفق الرسالة الرابعة والعشرون
تسبیح یخرلدفع الضیر وعدم
اللجاء بالخوف والرجاء
لا اله الا الله محمد رسول الله
وللما ینفع الناس فیمکث فی الارض
آیه کریمه اشارت میکند بآنکه وجود
نفع رساننده بخلق دیگر آینده
ایشان را باینده و دیر پا بود و دیگر
دلهای بندگان خود را که مظاهر لطف
اویند پاسبان و نگاهدارنده خدا
است ولیکن هر چیز را سببست
او تعالی مسبب الاسباب ست
نیکی و احسان بخلق را سبب پائیندگی
و دیر پائی ساخت بیشک نیکی را که
براه راست بره دگر دار نیک بخشد
عاقبت کار او در هر دو جهان
بنیکی بود خاصه آنکه بصفتی
نیک و کرداری پسندیده زیادتی
بر دیگران کند و در رفتار با دیگران
گرم تر رود و بفضلی خاص از
پیشگاه مخصوص گردد زود
بمنزل مقصود رسد تجربه درین باب
تمام ست هرگز برعکس نیفتد و
دلالت عقل نیز بهمین ست
نیکی و بدی ضد انند که هر نیکی
کند هرگز ره بدی نپیمایند ❁
کافرم من گر زیان کردست کس ❊
در ره ایمان و طاعت یک نفس ❊
عنایتی دیگر اگر یکی کار نیک
کند اگر نیز بناگاه در کار بد
افتد در نور اینست نیکی ظلمت
بدی محو گردد اما صدمت
سیلاب بدی بنای خانه

Marfat.com

ودو شکسته دین درست دیقین درست پائی شکسته ودل شکسته فرمان شد الطمع مرض والسوال سکرات والمنع موت فرمان شد که دنیا چون سایه است وآخرت چو آفتاب هرچند کسی جانب سایه رود گرفتن نیاید وچون سوی آفتاب رود سایه خود برابر او رود ان شود فرمان شد که چنان شیرین نشوید که کسان بلیسند فرمان شد آمیخته همه کس باش آویخته کس مباش فرمان شد مرید بعد از ارادت با حریفان کهنه نشست برخاست نکند که از راه ببرد وخلل در کار افتد ودر دهلیز نه نشیند که مردم شیطان صفت بیایند واز راه ببرند

مولنا جلال الدین مانکپوری رحمة الله علیه

جد شیخ حسام الدین مانکپوری مردے بزرگ عالم وعابد وصابر ومتقی بود آورده اند که وی بعد از نماز خفتن تا زمانی که مردم بیدار می بودند بخواب نرفت بعد از آنکه مردم بخواب میرفتند برمیخاست تا بامداد نماز کردی وهر روز چهل ویکبار سورهٔ یس بخواندے از نماز چاشت تعلیم علم دین میکرد وخوردن او از وجه کتابت بود مصحف مینوشت وبدهلی میفرستاد پانصد تنکه هدیه شدے هرگز بی وضو قلم نگرفتی واگر در ولایت وقتی برعیت نهب شدی در آن ایام گوشت نخوردے نباید که گوشت از آن مواشی باشد ودر می ارادت بشیخ محمد خلیفه شیخ نظام الدین اولیا قدس الله سره داشت واین شیخ محمد در لباس ملوک وصورت اغنیا مستور بود ودر صحبت بادشاه می بود آورده اند که وقتی شیخ محمد در مانکپور رسیده بود قاضی شهر با پسرش برای دیدن او رفتند در خاطر کردند اگر ما را نبات آرد پس مائیم که او صاحب کشف ست شیخ گفت مولنا جلال الدین مدعیان برای امتحان می آیند پاره نبات حاضر آرند چون پابوس حاصل کردند انچه نیت کرده بودند پیش خود حاضر دیدند شرمنده شدند قاضی التماس کرد که در خانهٔ بنده مهمان شوید فرمود چهل سال ست که طعام از خانهٔ قاضیان نمی خورم چون دید که قاضی شکسته خاطر میشود فرمود پسر شما در دیوان قضا نانی دارد گفت ندارد گفت طعام آن پسر از ملک خود بکند خواهم خورد

مولنا خواجه

والد شیخ حسام الدین مانکپوری دانشمند ومتقی بود فقر بسیار میکشید وگاهی سه فاقه شده بود وشخصی پیش او برای استفتا آمد وپاره زر نیز آورد آن زر را بصاحبش باز گردانیده داد مردم خانه عتاب کردند وقت نماز شام شد ملک عین الدین در مانکپور فرود آمده بود دعائی می خواند او را لفظی مشکل شد پرسید در ینجا عالمی هست گفتند مخدوم مولنا خواجه دانشمند است طلبید وآن لفظ را حل کرد ملک عین الدین همان مقدار زر که آن مستفتی آورده باز یادت جامه وطعام پیش آورد بعد ازان با اهل خانه گفت چون ما همت کردیم ومال مشکوک باز گردانیدیم خدای تعالی ما را از وجه حلال عطا کرد

نیکی را بد نپندارند از دانا بعض کرامت است بحکم عقل آنرا در نتوان یافت سبقت رحمتی علی غضبی لطف او این نشان است پناه بخدا اگر آن نیکی که اصل وشعون همه نیکی هاست وآنرا ایمان نام ست از پای درافتد این هنگام از نیکی های دیگر چیزی نامی نبود و شخص کردار بی آن تن بیجان وصورت بمعنی باشد کردار بی ایمان اثری نیابد واگر آرد چندان بکار نیاید واگر نیز آید نظر اعتبار بجا نیست نیکی باید برگماشت که چون بی آن اصل اثری آرد با آن چگونه خواهد بود وبا ایمان گناه هرچند بزرگ بود امید عفوی هست از اعتقاد نامه مسلمانی چنین نوشتاند که ایمان بی جعل وجود پذیر بود ولیکن بصفت نقصان و نقصان شئی را از حقیقتش بیرون نبرد الا آنکه از درجه کمالش برآرد اصل ایمان تصدیق دل وراست گو دانستن پیغمبر ست صلی الله علیه وآله وسلم دیگر همه آثار وثمرات اوست خود اگر این نسبت بحقیقت حاصل ست مشکل کیخیال منحیث گردسر اپر بعدل گردد واگر گردد زود برگردد ودر هر دلی که حقیقت ایمان درآید هرگز بیرون نیاید وهر گز

شیخ کالو

مرید و خلیفه شیخ حسام الدین مانکپوریست نام او شیخ کمال است و مشهور است بشیخ کالو بسبی بزرگ و متامل بود قبر او در کره است رحمة الله علیه

مولنا شیخن

حافظ کنج نشین در مانک پور بود بسیاری خلق بوی رجوع داشت اگر کسی طعام پیش او آوردی لقمه خوردی و هم بوی دادی اگر مزارعی پیش او آمدی پرسیدی ستوران تو نغزند و کشت تو نیک ست شیخ حسام الدین مانکپوری می گوید که او دی پرسیدم که این چه می پرسید گفت این را از سلوک چه خبر و از علم چه فهم از پرسیدن این چیزها دل او خوش میشود و در خانه خویش فخر میکند که مخدوم چنین گفت و چنین پرسید رحمة الله علیه

شیخ علی پیرو

در ولایت گجرات بود دی از علمای صوفیه موحد است عالم بود بمعلوم ظاهر و باطن صاحب التصنیفات الرائقة و التالیفات اللائقة تفسیر رحمانی که بصفت ایجاز و تدقیق موصوف بست و تفسیر را بقرآن امتزاج داده ست از و ست و ز وارف شرح عوارف نیز از تصنیفات اوست و شرح دارد بر فصوص که دران در تطبیق ظاهر و باطن کوشیده و رساله دارد مسمی جادلا لتوحید بغایت موجز و منقح و ورائی آنها تصنیفات دیگر نیز دارد رحمة الله تعالی علیه وفات او در سنه و درین رساله در تحریر دلائل عقلیه و براهین قطعیه و ازالهٔ شکوک و اماطهٔ شبهات سخن را بغایت تدقیق نموده و در اول رساله بعضی آیات و احادیث که اشارتی بآن مطلب عالی دارند ایراد فرموده و میگوید هذه ادلة التوحید تزیح عن افئدة المنکرین ظلمات التردید اذا لم یشبهم ریب التقلید و هی من القرآن المجید فاینما تولوا فثم وجه الله ان الله واسع علیم سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق اولم یکف بربک انه علی کل شئی شهید الا انهم فی مریة من لقاء ربهم الا انه بکل شئی محیط هو الاول و الآخر و الظاهر و الباطن و هو بکل شئی علیم و نحن اقرب الیه منکم و لکن لا تبصرون و نحن اقرب الیه من حبل الورید و هو معکم اینما کنتم و ما رمیت اذ رمیت و لکن الله رمی و کل شئی هالک الا وجهه کل من علیها فان و یبقی وجه ربک ذو الجلال و الاکرام الله نور السموات و الارض الآیة و من الاخبار و النبوتیة اصدق کلمة قالها العرب قول لبید ع الا کل شئی ما خلا الله باطل و لا یزال العبد یتقرب الی بالنوافل حتی احببته و اذا احببته کنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و الذی نفس محمد بیده لو دلیتم بحبل لهبط علی الله الی غیر ذلک من الآیات و الاخبار و الجمهور اولوها فرارا من الشبهات و ستعرفها

برگشت هم از بیرون در برگشت
بنار الفانی لایردای او صافه
که صوفیه گویند قدس الله اسرارهم
همبیرین ست رنگ بان اصلی ست
نه عارضی صد گوه گناه در جنب
ایمان بمحمد صلی الله علیه و آله وسلم
پرکاهی نیرزد مشکل تا اینجاست
که این نسبت درست نشده است
و بعد از درستی نسبت هیچ مشکل نیست
غم ایمان باید خورد و دیگر غم نیست
سفلیان نوری را رحمة الله علیه
شب همه شب در گریه و زاری
گذشت دباه و او بیدار رفت
گفتند خوف باش که بار گناه
برگردنت نیست گفت گناه اگر
کوهی ست پرکاهی نیرزد گریه
از اینست که ایمان سلامت بریم
یا نه مسئله ایمان چو سلامت بلبب
گور بریم :: حسنت زهی چستی و
چالاکی ما :: این و دیدن باد
رحمت و هبوب صبای رجا بود
که غنچه سربسته دل را بشگفاند و
گل امید را داده دارد و رجا یکی از
دو بازوی شاهباز ایمان دست
و بازوی دیگر خوف ست که صرصر
نکبات آن نهال عیش را خشک
و پژمرده گرداند یحیی و یمیت و یعز و
یذل و دیگر صفات متضاده
با رشحاتی منشار و مصدر این دو صفت
اند که بنده را از حالی بحالی میگردانند
و از جایی بجایی می برند حاصل آنکه
شاعر در صوت مجاز فرو آورده
است و گفته بیت که بلطفم می نوازد
گر نبادم میکشد :: ز بنده بنوازد
ملا آن شوخ دبازم میکشد ::

Marfat.com

شیخ محمد عیسی

از کبار مشائخ جونپور ست و از صادقان راه خدا ست صاحب مقامات علیه و احوال سنیه و هو ممن تبقق علی ولایته و عظمته و کرامته مرید شیخ فتح الله اودهی ست و الد او شیخ احمد عیسی از اکابر دهلی است در فترتی که از آمدن امیر تیمور بصوب دهلی افتاد اکثری از اکابر بجانب جونپور رفتند و او نیز همان میان بود و شیخ محمد عیسی دران زمان هفت هشت ساله بود و هم در صغر سن بمقتضی سعادت ازلی و استعداد جبلی مرید شیخ فتح الله شد و با وجود آن باشارت پیر مدتی پیش ملک العلما قاضی شهاب الدین تلمذ کرد و شرح اصول بزودی که قاضی تا بحث امر دارد تبقریب او نوشته است و بعد از فراغ از تحصیل علم ظاهر همه خدمت شیخ بتصفیه باطن مشغول شد و شغل باطن بروی بغایت استیلا یافت بحدیکه میگویند که بر در حجره او درختی بود و سالها گذشته که شیخ را ازان خبر نبود تا روزی برگهای آن درخت بر جای نشست او افتاده بود پرسید که این برگها از کجا است آنزمان معلوم کرد که در اینجا درختی بوده است از بسکه سر در مراقبه داشته بود استخوان مهره گردن او برآمده بود و زنخدان بسینه رسیده روضهٔ او در جونپور ست وفات او در سنه

قاضی شهاب الدین دولت آبادی

شهرت او صافش مغنی است از شرح آن اگرچه در زمان او دانشمندان بوده اند که او ستادان و شریکان او بوده اما شهرت و قبولی که حق تعالی او را عطا کرد هیچ کس را از اهل زمان او نکرد از تصنیفات او یکی حواشی کافیه است که در لطافت و متانت بی عدیل واقع شده و هم در حالت حیات او مشهور عالم گشته و ارشاد در نحو که در وی تمثیل در ضمن تعبیر التزام نموده و ترتیب جدید اختیار فرموده است نیز متنی است لطیف و متین و بی نظیر و قرین و بدیع البیان نیز متنی است در علم بلاغت در اینجا متقید بسجع شده است و بجز مواج تفسیر قرآن مجید کرده بعبارت فارسی در وی بیان ترکیب و معنی فصل و وصل داده است و در اینجا نیز از برای سجع تکلفی کرده است قابل اختصار و تنقیح و تهذیب ست و بر اصول بزودی تا بحث امر نیز شرحی نوشته و کتب و رسائل دیگر نیز دارد فارسی و عربی و رساله دارد در تقسیم علوم و در صنایع نیز رساله فارسی دارد و سلیقهٔ شعر نیز دارد و این قطعهٔ او که یکی از ملوک در باب طلب جاریه نوشته است مشهور است

قطعه

این نفس خاکسار که آتش سزای اوست ❊ پر باد گشت لائق بی آب کردن ست ❊
یک کس چنان فرست که پا بر سرم نهد ❊ ریزد همه منی و بگیرد که در من است ❊

وفات او در سنه ثمان و ثمانین و ثمان مایه قبر او در شهر جونپور است قاضی شهاب الدین رساله دارد در مناقب سادات در اینجا داد عقیدت و محبت باهل بیت نبوت سلام الله علیهم اجمعین داده سرمایهٔ سعادت و موجب نجات وی

راه ایمان میان خوف و رجا دو
بعضی رجا را مقدم دارند و ترجیح
نمایند که مشعر بانس و محبت بود
و تمسک بذیل رحمت دارد و دیگران
بعکس آن روند که سالک بسبهم
تازیانه بیم تیز تر رود و کار پیش گیرد
و گویند که مدت حیات خوف
غالب باید چون دم آخر رسد
رجا روی نماید علامت سعادت
اینست بالجمله هر دو باید تا کار
کشاید ۵ آنها که خواص درگه
تکریم اند ❊ هشت زدگان عالم
تسلیم اند ❊ نومید مشو که رحمت
حق عام ست ❊ مغرور مشو که
خاصگان در بیم اند ❊ پروردگار
تعالی عاقبت بخیر گرداناد و دنیا
و آخرت از نصیبه عافیت محروم
نگذاراد که اصل همه نعمتها عافیت
ست و عافیت بزبان عرف
علم صحت و تندرستی بود و حقیقت
آن سلامت و رهائی از تمام
آفتها و گزندها باشد چه درین
جهان و چه دران عالم پیغمبر ما
صلی الله علیه و آله و سلم احب ما
یسال الله العافیة دوست
ترین و بهترین چیزها که از درگاه
حق طلبند عافیت ست و گفت
مر عباس بن عبد المطلب را ای
عم من بخواه از خدا عافیت که
بهترین چیزها بهست که آنرا بخواهند
و این عبارت در زبان مشائخ
در رد و ها متعارف ست اگر دولم
بران میسر آید بسی خوب ست
اللهم انا نسالک العفو و العافیة
و المعافاة الدایمة فی الدنیا

در آخرت آن خواهد بود انشاء الله تعالی باعث تصنیف آن رساله را چنان گویند که در زمان او سیدی بود که او را سید اجل می گفتند از اکابر وقت بود ولیکن جمال بستبش از حلیهٔ علم و فضل عاطل بود غالبًا قاضی را باوی در بعضی محافل ملوک در تقدیم و تاخیر مجلس نزاعی شده بود در اول قائل شد بافضلیت عالم و تقدیم او بر علوی و عامی بعد ازان بتسویه عالم غیر علوی با علوی غیر عالم آمد و در بنیاب رساله نوشت و گفت که عالمیت ما متحقق و تیقن است و علویت شما مشکوک پس ما را تقدیم ترجیح بر شما ثابت باشد او ستاد قاضی شهاب الدین را بمعنی از وی ناخوش آمد مزاج حالش از وی منحرف گشت قاضی از بمعنی برگشت و در مناقب سادات و افضلیت ایشان رساله نوشت و انچه گذشته بود اعتذار نمود و بعضی گویند که حضرت سرور کائنات را علیه افضل الصلوات اکمل التحیات بخواب دید که او را ازین معنی تنبیه میفرماید و بر استرضای سید اجل مذکور تحریص مینماید قاضی پیش سید رفت و توبه کرد و رساله نوشت و الله اعلم

قاضی نصیر الدین گنبذی

دانشمند بود درویش هیچ چیز از دنیا نداشت و با ارباب دنیا التفات نکرد گویند که طالب علمان ایشان زنجیر در خانقاه گرفته می ایستادند تا سبب ضعف فاقه بر زمین نیفتند **نقل است** که در وقتی که قاضی شهاب الدین حواشی کافیه را نوشت بخدمتش فرستاد و التماس نمود که اگر ایشان این حواشی را درس گویند قبول دیگر باید او بجهة غلبهٔ اشتغال باطن و یا برای سد باب بحث و نزاع نظر اجمالی بران انداخت و گفت خوب نوشته اند احتیاج درس گفتن بانیست قبر او نیز در جونپور است.

شاه میانجیو

بیک واسطه مرید سید محمد گیسو دراز است درویش کامل بود و در زمان وی در ولایت هند و ازوی بزرگتر نبود شیخ آن ولایت او بود صد و بست سال عمر داشت و پیر او صد و پنجاه ساله بود گویند که وی از ابتدای شهر رجب تا روز عاشورا معتکف می بود و در حجره را بسنگ می برآورد و درین صورت شش ماه بی طعام و شراب معتاد بسر می برد و روزی که میخواست که از حجره بیرون برآید فریاد میکرد تا مردم را تا کسی حاضر نباشد که تاب نظر جلال او نخواهد داشت و اگر اتفاقا کسی حاضر می بود و نظر بران کس می افتاد یک دو روز بیخود افتاده می بود قاضی شهر منکر او بود و بارها بوی احتساب میکرد روزی می بوقت برآمدن او از حجره قاضی نیز در انجا حاضر بود و نظر او بر او افتاد قاضی بیخود افتاد و بیهوش شد گویند که روزی آن قاضی بقصد احتساب بخانه شیخ آمد و بر چوبدل سوار بود چون بر در شیخ آمد شیخ را خبر شد از غرفهٔ بام بجانب قاضی بدید پایهای کهاران بزمین در رفت و دره از دست قاضی افتاد قاضی در شریعت قدمی راسخ داشت دره برگرفت

والآخرة را ندن سخن بمقصودی دیگر بود در بجای دیگر کشیدند از لغیان قلم خود بر هم که براه راست نتواند رفت و بجوش نتواند دم زد کج رفتا ما به نرفت مقصود عرض دعا بود و شکرانه وجود شریف و صحت و سلامت ذات با برکات از عارضه ضعف که بر عنصر لطیف طاری شده بود الحمد لله که بطالع فقرا دعا در ویشان و توجه مهمان کدورت غبار وحشت از چهره مقصود زدود و بصفا مبدل شد وجود شریف ایشان غنیمت ست و بقاء ذات با برکات محض حکمت و عین مصلحت ست محض ست اگر لطف جهان آفرین خاص کند بنده مصلحت عام را همه نیکیها جمله کمالات منحصر درین دو کلمه است استقیموا ولن تحصوا و علی خلق الله اللهم زد وانتقص والعاقبة بالخیر

الرسالة الخامسة والعشرون

کشف استار الظلم عن لسان الحال والقال والقلم

لا اله الا الله محمد رسول الله

آدمی را سه زبان ست زبان حال و زبان قال و زبان قلم نطق زبان حال از حیطه شعور بی رسم و تکلف بیرون ست و دلالت او بر کمنون ضمیر در حکم عیان الا آنکه چون فهم آن در بعض احوال باریک و پوشیده آید اعتبار آن در حکم عموم ساقط آید و زبان قال کر در عرف عام جز آنرا زبان

وقصد بالای بام کرد شیخ از بام برآمد و دست قاضی بگرفت و بالا برد قاضی را نظر بر شیشه شراب افتاد و گفت این چیست پیاله پر کرد شربت نهایت خالص بود بقاضی داد با وجود آن قاضی آنرا نه خورد و بیرون آمد رحمة الله تعالی علیهما

شیخ کبیر

از اولاد شیخ فرید بن عبد العزیز شیخ حمید الدین صوفی ناگوری است بزرگ بود و صاحب مقام جامع علم ظاهر و باطن کتاب هن که شمع ضو و مصباح ست از تصنیفات اوست بجهت تفرقه که در ناگور از دست کفار آن دیار واقع شده بود بجانب گجرات رفته بمانجا ساکن شد رح

خواجه حسین ناگوری

وی نیز از اولاد شیخ حمید الدین ست بسیار بزرگ بود صاحب المقامات العلیة والکرامات الجلیة جامع بود میان شریعت و طریقت و حقیقت خلائق این دیار متفق اند بر ولایت و عظمت او و قوتی بکمال داشت و عشقی بتمام و علمی وافر موصوف بود بغایت زهد و تقوی او از اولاد شیخ وحید ست و مرید شیخ کبیر بوده ولایت گجرات مدتی در خدمت پیر خود بوده است و تحصیل علوم کسبی و وهبی نموده بوطن اصلی رجوع فرمود و سالها مجاورت قبر حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین کرد و بعبادت مولی مشغول شد در زمانی که اجمیر خراب بود و حوالی او بیشه شیران گشته دران زمان بر بالای قبر شریف عمارت نه بود اول کسیکه دران روضه بنیاد عمارت نهاد او بود و هم باشارت روحانیت خواجه بناگور رفت و بتعلیم علوم دین و تلقین طریق ارباب یقین مشغول شد او تفسیر دارد مسمی بنور البنی بر هر جزوی از قرآن مجلدی جدا نوشته است و حل تراکیب و بیان معانی قرآن از انچه در تفسیرها می باشد و بتفصیل و تسهیل هر چه تمامتر بیان فرموده بر قسم ثالث مفتاح نیز شرحی نوشته است و در رسائل و مکتوبات دیگر نیز دارد گویند که سوانح شیخ احمد غزالی را نیز شرحی کرده است او بغایت مولع بود بمحبت حضرت سید کائنات علیه افضل الصلوات واکمل التحیات و هر چه او را بود از خانه و چاه و باغ همه را در تسمیه نسبت بدان حضرت کرده وقف نموده بود **نقل است** که او روزی عرس جد بزرگوار خود کرده و طعام را بر مردم بخش نموده و حصه خود را از طعام برای وقت افطار نگاه داشته و اکثر از انچه مردان دیار در اعراس بپزند برنج و جغرات و ساگ و امثال آن باشد آن طعامها در یک ظرف مخلوط بیکدیگر نگاه داشته بود ناگاه چهار تن از مردمان غیب که کس ایشان را نشناسد تبلا بعلت جذام در رسیدند بحالتی که از انگشتهای دست ایشان ریم و خون میچکید طعام را ازو طلبیدند همان طعام که برای خود نگاه داشته بود حاضر آورد آن هر چهار تن آن طعام را خوردند و انچه در ظرف باقی ماند او را فرمودند که بخورد او بغلبه

بخوانند ترجمان ضمیر خاطر و عنوان صحیفه دل ست هر چه گوید و انچه نماید نمایندازدی گوید و ازدی نماید بیشک مصراع هر چه درون دل ست آن بزبان میرود الا فرق آنست که انچه بر اکوت دل از عالم نفس الامر حق و ثابت ست و در حقیقت سایه و پرتوی از صفت حقانیت واجب قدیم ست آمده اگر آنرا در عالم حرف و عبارت آرد صادق بود و اگر تمسویل نفس و سواس خناس و وهم که شیطان عالم النفس ست چیزی از اکاذیب بدان ممزوج و مشوب گرداند کاذب باشد اگرچه صورتی ازان در دعاء علم که ذهن ست افتاده و درون دل نشسته است و انچه درون دل ست بزبان آمده است چه تجیز بی تصور صورت پذیر نبود اما آنرا از خلوت درون دل نیست حکایتی است از الجیف[1] بیرونی افتاده و زبان ندا آلت لسان گشته علم باری سبحانه همه حق ست و وضع علم او از تغییر و تحریف محفوظ تواند بات در دهانیات نشاء ملکوت بجهت تقدس و تجرد از غشاوه جسمانیات بمحاذات و مقابلت معنوی بنور انست نور علم حق روشن اند و آدمی ست که بعلت اجتماع روح و نفس و امتزاج نور و ظلمت گرفتار کشف و حجاب تجلی و استتایست اگرچه اصل

[1] از تصنیف ارسطو ۱۲

حال وصدق طلب و کمال تعطش آن همه درکشید و هم از ان روز را در افتی دیگر
روی نمود **نقل ست** که وی را عرابه بود که همبران عرابه چنانچه عرف دیار
ناگور ست سواری گاشت وعرابه را خود میراند وگاوان که عرابه را می کشیدند
هم خود نگاه میداشت و خدمت می کرد و بغایت جامهٔ کهن و درشت می پوشید
فقیر جاهای آن بزرگوار را زیارت کرده است شیخ عبدالقادر مردی بود دانا و اولاد او
که بمشرب فقر بسی مناسبت داشت بدیلی آمده بود اکثری از آثار آن بزرگوار در دست او بود انجا
دیده شده بود هر سه جامه و دستار و پیراهن و ازار هم از یک جنس بها رچه بود از انچه ورا عی بیک فلس
هم نیرزد **نقل ست** که روزی او را حالت سماع در گرفته بود هم بدان حالت راه صحرا گرفت و کناسی
بود که بر دست او بشرف اسلام مشرف شده بود و طهارت ظاهر و باطن حاصل کرده او و قوال نیز
در دنبال خواجه روان شدند بیرون ناگور حوضی ست بغایت عمیق خواجه از سر حالت دران حوض
روان شدند همچنانکه کسی بر زمین رود میرفت و آن شخص نیز متابعت او کرد و در حوض روان شد قال
قدم بیشتر نتوانست نهاد باز ایستاده **نقل ست** که او را سلطان غیاث الدین خلجی که بادشاه دیار مندو
بود بسیار می طلبید و او اجابت نمیکرد یکبار موی مبارک حضرت سرور انبیا صلی الله علیه وسلم
پیش سلطان غیاث الدین آوردند مردم گفتند که اگر این خبر به شیخ حسین برسد بی اختیار قصد
اینجا رو می کند و توقف نمی نماید سلطان غیاث الدین این خبر را بشیخ رسانید او همان ساعت بی توقف
سماع کنان و در رود گویان احرام دیار مندو بست چون قریب آن دیار رسید بادشاه باستقبال
او برآمد مردی دید کهنه پوش غبار آلود بر عرابه نشسته خیال کرد که مگر شیخ دیگری خواهد بود گفتند شیخ
همین ست قصد دریافت او کرد و شیخ را از شوق زیارت موی شریف فرصت آنکه بوی بلکه بخود پرداز
نبود گویند که بمجرد آنکه نظر شیخ بران موی افتاد آن مو بپرید و در دست او رسید سلطان غیاث الدین
او را بر گور پدر خود برد و برای پدر دعای خیر درخواست نمود او دعا کرد و از انچه از احوال آن قبر بروی
کشف شد نیز بیان فرمود سلطان تحفهای عالی پیش آورد او قبول نکرد گویند که پسر شیخ را نهانی میلی
بدان پیدا شد شیخ آنرا دریافت و گفت این مارهاست مار را هرگز کسی بر خود نگاه داشته است چون
میل زرد طبیعت پسر بسیار یافت فرمود پاره ازین اگر بگیری و در روضهٔ خواجهٔ بزرگ در روضه جد
خود عمارت کنی بکن که در نیباب نفس شیخ کبیر پیر من رفته که ترا زری بدست خواهد آمد آنرا صرف
روضات مشائخ خود بکنی گویند که در تمام عمر او را زر بدست نیامد غیر همین زرها که درمند و بدست آمد
عمارتی که بر سر قبر خواجه است او کرده و دروازهٔ روضهٔ خواجهٔ را دیگری از ملوک مندو بعد از وی ساخته است
و عمارت که دروازه روضهٔ شیخ حمید الدین که در ناگور است هم او کرده و چار دیوار مقبرهٔ ناگور ساختهٔ سلطان محمد تغلق است

نظرت روحانیتش بر صدق
وسلامت ست اما هنوز شیئی
نفس و شیطان خللی در انتظام
کارخانه فطرتش افگنده و من
یکن الشیطان لقرینا فسار
قرینا فابواه یهودانه او ینصرانه
یعنی همانه اشارت بدانست
اما زبان قلم نعوذ بالله از بی نهایتی
وطغیان این زبان و بی
احتیاطی و بهتان آن اگرچه
جنبش وی در دست اختیار
کاتب ست اما چنانستی که گویا
عنان اختیار از دست وی بی
رباید در دروغهای راست مانند
و راستیهای در دروغ پیوندد در بحثش
این زبان بسیار ست و کار و بار
این نیز راجع و آیل بدل ست
بظاهر اگرچه حرکتش قسری
جمادی ست اما نزد تحدق بصیرت
قوی تر از حرکت شوقی ارادی ست
همان نور علم و جنبش ارادت قلبی
که از راه بحاری اعصاب و عضلات
برگشت پاره زبان می افتد
ازین نی پاره نیز ظهور میکند القلم
احد اللسانین که گفته اند انسانیت
دآفت زبان قلم بسیار ست
ونعوذ بالله من الآفات این
مقدمات از چه تقریب بر زبان
آمد و توطیه چه بود و مقصود چه
داشت این نیز از آثار طغیان
قلم و جوش جنون بود ظاهرا مقصود
آن بود که بگوید و عذر گوید نه
در تقصیر ارسال عرائض و انماید
که صعب ترین حالتی که بر کاتب
حرف رود در وقت نطق

Marfat.com

شیخ احمد مجد شیبانی رح

بزرگ بود جامع علوم شریعت و طریقت و ورع و تقوی و ذوق و حالت و در امر معروف و نهی منکر جان باز بود و اکل دنیا را پیش او قدر نبود مجالس و مشابه مجلس سفیان ثوری بود رضی الله عنه وی شاگرد و مرید خواجه حسین ناگوریست قدس الله سره گویند که در هیژده سالگی انواع علوم را درس می گفت مولد او نارنول ست و منشا و او اجمیر و مرقد او ناگور پدر او قاضی مجد الدین بن قاضی تاج الافاضل بن قیس الدین شیبانی است از اولاد امام محمد شیبانی صاحب امام اعظم ابی حنیفه رحمة الله علیهما قاضی مجد الدین را هفت پسر بود همه دانشمند و متقی و متدین و بزرگترین ایشان شیخ احمد بود و در علم و عمل بر همه فائق در آوان طالب علمی با دانشمندان بحث کردی و بزبان عربی و فارسی تقریر کردی و در مجالس ملوک و امرا در آمدی و بحث کردی هم در عنفوان شباب مرید خواجه حسین ناگوری شد و از بحث و جدل و در آمدن بدر خانه ملوک توبه کرد و علم طریقت پیش پیر خود خوانده و درین هیژده سالگی از نارنول باجمیر در آمد و هفتاد سال دران بقعه شریف بزهد و ورع و ریاضت انواع خیرات عمر بسر برد پیش او غنی و فقیر و خویش و بیگانه در امر معروف و نهی منکر مساوی بود بهیچگاه ماهیت را بخود راه نداد **نقل ست** که وی میگفت که وقتی همراه اقربا خود برای مدد معاش بمندد رفتم و من دران ایام خورد سال بودم شیخ محمود دهلوی شیخ الاسلام بود و صدارت علما باو تعلق داشت در نماز پیش از امام تحریمه بست چون از نماز فارغ شد هیچکس از دانشمندان که در صف اول پهلوی او بود مدبوی نگفت چون دیدم که همه مداهنت میکنند من پیشتر آمدم و بشیخ الاسلام گفتم که این نماز تو درست نیست تو تحریمه پیش از امام بستی و نیز میگوید که رسم سلاطین مند و چنان بود که مردم بایشان پشت خم کرده و سبابه بر زمین نهاده سلام میکردند و قاضی اودیس دهلوی که دانشمند بود بآن وضع سلام نکردند که بدعت ست و سلام علیکم گفتند و برابر بادشاه نشستند بادشاه انصاف ایشان داد و قاضی اودیس را قاضی اجمیر ساخت و چهارده بوی داد و امر فتوی که به بزرگان شیخ احمد پیش ازان مفوض بود بوی مسلم داشت و وی بغایت محبت خاندان نبوت علیه التحیة موصوف بود بر طریقه پیر خود گویند که در عشره عاشورا او دوازده از اول ربیع الاول جامه نو و جامه شسته نپوشیدی و در لیالی این ایام جز بر خاک نه خفتی و در بر مقابر سادات معتکف شدی و هر روز بقدر امکان بروح حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم و بازواج خاندان مطهر توسیع طعام میکرد و چون روز عاشورا شدی کوزهای نو از شربت پر کردی و بر سر خود نهادی و بدر خانه سادات رفتی و یتیمان و فقیران ایشان را بخوراندی و دران ایام چندان گریستی که گویا آن واقعه در حضور او شده است چون او از نالهٔ و فریاد نسار دختران که در ایام عاشورا متعارف این دیار ست بگوش او رسیدی حالت کردی و خون

زبان قلم ست لاسیما نزد املاء انشای مکاتیب خصوصاً وقتی که مکتوب الیه در غایت عزت و رفعت درجه و کاتب در نهایت ناکسی و خواری افتد اینجا قلم زن سراسیمه و حیران بود و قلم ازوی سراسیمه تر و حیران در حفظ مراسم مدح و تعظیم و بیان شوق و محبت برحائق و سطو اعتدال ایستادن و از دائره احتیاط و نفس لامر بیرون نیفتادن در غایت دشواری است اگر همه مبالغه در مدح و ثنا نرود نامه از علیه عرف و عادت عاطل بود و اگر برود عزیمت دین و صولت یقین باطل شود رای کاش این رسم و عادت در عالم نبودی بحمد الله دریں حضرت که مائیم نظر محبت و قبول این جناب عالی مطلقا بر مدح ماوحان و وصف اصفان نمی افتد و بحسن ذاتی و کرم فطری که لازم اصالت جوهر و صفالت نفس ست از تکلف ثنا و سپاس منزه و مستغنی است خصوصاً ازین طائفه در حضرتشان که جز رمزی که بلسان حال یا زبان قال کنند چیزی مسموع و مطلوب نیست و رابطه خدمت و ثناگستری اصلا منظور نه و چون خلوص دعاست بحکم دعا الغایب اسرع الاجابة غائبان از حاضران محفوظ تر و بنظر عنایت و قبول ملحوظ تر خواهند بود اکنون بحکم انجرار کلام بذکر

از چشم باریدی اعراس صحابه وسائر مشائخ رضوان الله علیهم اجمعین انچه بایشان رسیده بود مهما امکن ترک
مدادی وسرود در ابسیار دوست داشتی وطالب آن نبودی ورقص وتواجد نکردی ومجلس نیز نکردی ودر عموم
احوال جامه خیس وکم شوئیده که بغایت سفید نباشد پوشیدی واغلب اوقات کلاه فقط بر سر او بودی وجز
در وقت نماز دستار بر سر کمتر نهادی از جهت غلبه حرارت امامی گویند که یک ستار بزرگ اعلی ویک پیراهن نفیس
مهیا داشتی وبرای نماز جمعه واعیاد پوشیدی واگر یکی از ابنای دنیا آمدی نیز پوشیدی وخیر واز در مجلس
بنشستی وما قال الله وقال الرسول هیبت وعظمت تمام گفتی چنانکه هر ملوک آب شدی وبمیدان خود
فرمودی که اهل دین را با اهل دنیا خوار نباید نمود که اینها مردم ظاهر بینند وفقیران را در بعضے مجانین که در ان
دیار بودند بسیار عزت داشتی ودر راهی که سوار میرفت چون مجاذیب را بدیدی از اسپ فرود آمدی ودست
بسته ایستادی وهر چه ایشان فرمودندی آن کردی واگر کسی پیش او ذکر غایبی کردی یا سخن لایعنی گفتی
گفتی با بوخاموش باش واگر کسی نام او بتعظیم گرفتی چنانچه رسم مریدان باشد چشم پر آب کردی وگفتی احمد
موذی زیانکار ومچنین **نقل ست** که خواجه حسین را قدس سره نیز خوش نیامدی که کسی تعظیم او کردی
وگفتی که ملا حسین را نانک کفنیه کسی را گویند که کمترین کسان باشد رحمة الله علیهم واگر کسی پیش او آمده گفتی که
من حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم در خواب دیده ام با دب نشستی وتمام قصه رؤیا را بشنودی
ودست وپای او را ببوسیدی ودامان واستین او را بر روی خود فرو مالیدی وبر جای که آن شخص
میگفت که در فلان جا دیده ام آنجا رفتی وبوسه دادی وگرد آن جای را بروئ ومؤی خود مالیدی
واگر سنگ بودی آن سنگ را بشستی وآن آب را بخوردی وبر تن وبر جامه چون گلاب پاشیدی واگر
فیصلے را بایسیدی دعوی وخصومت شرعی بودی بمنت وشفاعت چنان کردی که سخن سید بالا آمدی
وگفتی که با سادات سخن شریعت نباید کرد با ایشان سخن بمروت باید کرد **نقل ست** که چون در اجمیر خلل
شد وقلعه را ناسانگا که گبری عظیم بود از دست مسلمانان بگرفت واکثر مسلمانان را شهید ساخت فتح
احمد مجد پیش ازین حادثه بهفت روز بحکم اشارت خواجه بزرگ خواجه معین الحق والدین از شهر برآمد
وبه مسلمانان خبر کرد که چندی درین شهر نظر جلال ست فرمان بندگی خواجه برین ست که مسلمانان از شهر
برآیند وفردا دوشنبه سنه ۷۲۲ اثنی وعشرین وسبعمائه باجماعه از مسلمانان از اجمیر برآمد وشنبه دیگر کافران بر سر اجمیر آمدند
وآن دیار را زیر وزبر ساختند شیخ احمد هیژده ساله بود که باجمیر در آمده بود وقریب به نود سالگی از انجا
برآمد وسه چهار سال در نارنول بود روزی آکه دین مجذوب آمد وگفت احمد ترا بآسمان می طلبند پیش
پیر خود برو او خود نیز در همان شب مثل این چیزی دیده بود همان ساعت متوجه ناگور شد ودر چند روز
از دار فنا بدار بقا رحلت فرمود گویند که در حالت سکرات بعد ازان که اندک افاقت دست می داد
دست برآوردی وتکبیر تحریمه گفتی وبیخود شدی در همین حالت الله اکبر گویان جان بحق تسلیم کرد

دعا وجود تقرب آن مداطی
مضمون این ورکه منحصر در ذکر
دعا وبیان آداب آن مناسب
آمد بانکه دعای جامع ترشامل
ترین ازین دعا که منطوق قرآن
عظیم بدان ترغیب نموده است
نبود واگر بود در معنی آیل مدارج
بهمین خواهد بود ربنا آتنا فی الدنیا
حسنة وفی الآخرة حسنة وقنا
عذاب النار هر چه تصور کنند از
خوبی وکمال از غایت ابلغ مقام
کمالات روحانی تا نهایت
حضیض منزل لذات وشهوات
جسمانی در حیطه بیان اجمالی این
کرمیه داخل ست طالب اگر در
وقت حضور وتملق مناجات
هر کدام از افراد حسنه را جدا جدا
که نظر طلب وامید بران افتد تصور
کند وسوال وتضرع نماید داند که
چه ذوق ولذت در کار دی کنند
دیگر حاجت نیست وباید دانست
که مراد بحسنه دنیا آن بود که وسیله
آخرت گردد وموجب آمادگی کار
عقبی وسلامت دین بود واگر
نه اینچنین باشد داخل حسنه نیست
وخلاصه ومختصر تر ازین دعا استدعای
تمام عافیت وطلب حسن عاقبت
ست اگر فرضاً در دنیا ومدت
حیات سختی پیش آید باکروهی
روئی نماید چون سرانجام نیک
وعاقبت بخیر بود همه آسان
بود مقصود هر مقصود وخلاصه
اسالک منک ست ادتو ترا
میخواهم که غایت هر دعا ومقصود
حقیقی تو ئی اما این مقام

Marfat.com

13B

در بست و پنجم ماه صفر سنه ۹۲۰ سبع وعشرین وتسعمائة در روضهٔ مخدوم بزرگ سلطان التارکین در پایان پیر خویش جای یافت رحمة الله علیه وتاریخ رحلت او را ملا محمد نارنولی که مردم صالح ومقبول ومعتقد مشائخ ومورخ دیار خود بود و در زمان صبا بشرف بیعت شیخ احمد مشرف شد همچنین یافته است **قطعه**

نظر بسته بود احمد مجد شیبان ❊ ز دون خدا هیچ ناهد ز شاهد ❊ که تاریخ آن پیر خود نارنولی ❊ برآورد از جملهٔ شیخ زاهد ❊ **نقل ست** که در نارنول مردی نامور بود از ملوک مرید او شد و او را برادران که ضعیف (ای احمد ۱۲)

بودند خصومت بود روزی این مرد کوزه آب پر کرده و بر سر خود نهاده از بیرون شهر به خانقاه شیخ آورد در مردم شهر غوغا افتاد که فلانی برای خانقاه شیخ احمد آب میکشد چون نظر شیخ بر وی افتاد گفت با بو احمد باین کار از تو راضی نمی شود برو برادران خود را خوشنود ساز و از ان خصومتی که با ایشان داری باز آی تا من هم از تو خوشنود باشم **نقل ست** که وی بعد ازان که از آمد و رفت مجلس ملوک توبه کرد و مرید شد دوش او این بود که نیم شب بر روضهٔ خواجهٔ بزرگ معین الدین می در آمد و نماز تهجد میکرد و ازان وقت تا نماز چاشت تکلم نمی کرد و بعد از فراغ وظائف و نماز چاشت درس علوم دینیه میگفت و بعد از ادنی قیلوله بر میخاست تا وقت عصر باو راد مشغول می بود و بعد ازان تفسیر مدارک میان اهل مجلس بیان فرمودی و در بیان وعد و وعید چندان گریه و حالت کردی که صوفیان در حالت سماع کنند و چشمان او همیشه از غایت بکا و بیداری پر خ و مرمد بودی و این وظیفه تفسیر مدارک طریقه سلوک مشائخ ایشان بست که خواجه حسین ناگوری و شیخ حمید الدین صوفی نیز همچنین میکردند هفتاد سالی در اجمیر بر همین منوال گذاردند و **نقل ست** که چون نیم شب از خانه بر روضهٔ خواجه می آمد دروازه روضه خود کشاده میشد چون این خبر در میان مردم شهر فاش شد شخصی دزدیده از برای امتحان نیم شب بنال او گرفت چون شیخ در دروازه در آمد آن شخص نیز خواست که در آید دو تخته در او را تنگ گرفتند از عقب فریاد کرد که میان جمیو توبه کردم مولنا محمد نارنولی از اوستاد خود مولنا عبد المقتدر که مردی عالم و عامل و متشرع و متبع و ثقه و فقیه و مرید شیخ احمد بود نقل میکرد که من در نارنول با چند مریدان دیگر این فتح باب را از شیخ معائنه کرده ام که در

روضهٔ شیخ محمد ترک واقع شده است رحمة الله تعالی علی جمیع عباده الصالحین

شیخ حمزه دهرسوی

از اولاد شیخ الاسلام بهاء الدین زکریا است سلسلهٔ او بمیر سید محمد گیسو دراز میرسد پیری عظیم با برکت و نعمت و کرامت و معمور الاوقات و دائم العبادات بود کبیر السن بود از زمان سلطان بهلول تا زمان اسلام شاه باقی بود در ابتداء حال بخدمت یکی از ملوک مشغول بود گویند که شبی پاسبانی برای او میکرد ناگاه بخاطر آویخت که خدمت کسی باید کرد که او حافظ من باشد نه من حافظ او باین خیال برآمد و بزیارت

مکتوبات شیخ

تجرید ست وچنان بلند که پای همت از تصور ایستادن در مقام میلرزد مگر صاحب همت عالی که بحکم فطرت سلیم باعثهٔ محبت وی از آلودگی غرض پاک دارد وسوسهٔ هوا و هوس خالیست اللهم ارزقنا وبالجملة دائرهٔ عمل تنگ ست تلافی و تدارک آن بدعا و استغفار و طلب خیر و سلامت لازم وقت باید داشت از غفور رحیم خدای مربان بخشایند و تمام حسنات دنیا و آخرت و لطایف عافیت و حسن عاقبت مقرون بطلب رضا و محبت خود نثار وقت گرامی کناد و چون از مراسم طریقه مراسلت مکاتیب آن بود که بعد از عرض دعا تعرض لعرض حال نمایند اوین باب چیزی که قابل گفتن و نوشتن بوده باشد نیافت الا بیان حسرت و ندامت عمر و حکایت دوری و مهجوری از منزل مقصود و پیش ازین بعمری بر افقت همت و مساعدت توفیق بال و پری افشانده و سفری کرده و حظی از عمر و زندگانی گرفته و تمتعی از ادعیات حضور یافته بود چون جوانی بود و توفیق رفیق شده و زاد و راحلهٔ شوق بهم رسیده بود بشوق رفت و بذوق ماند و بسلامت آمد و بحضور نشست اکنون می بینم باز آن سودا غلبه می آرد و باعثهٔ محبت آن مقامات جوش میزند که یا آله العالمین اگر یکبار دیگر مرا دست دهی کنی و بمقام

Marfat.com

خواجه بزرگ معین الحق والدین باجمیر رفت ودر انجا دیوانه بود باین نام ازوی نعمتی یافت وباشیخ احمد مجد نیز صحبت داشت بعد ازان بدیار خود آمد ودر دهر سوکه قصبه ایست سه کروهی از نارنول کوهلن گرفت وپیران او در نر هر می بودند ونیت او در اقامت دهر سو آن بود که در انجا بعضے سادات بودند که از وضع اشراف خارج شده بودند همه را تربیت کرد وتعلیم فرمود ودو معلم یکی فارسی خوان ودیگر عربی دان بگماشت وطالبعلمان وفقرا را مواسات میکرد وابواب فتوح بروی بسیار مفتوح بود واصلا انقطاع نداشت همه را صرف فقرا کردی وچیزی نگاه نداشتی واو لاد واز واج خود را نیز انچه قسمت می آمد میداد وزیاده ازان روانداشتی ودمی ازان باز که در کنج عزلت نشست بدر خانه ابناء دنیا نه رفت وخادم نفرستاد و **نقل ست** که وی روز جمعه برای نماز اردو هر سو بنارنول آمدی ودر راه هیزم جمع کردی وپشته وار بستی ودر جای که فقیری نشسته بودی بوی دادی **نقل ست** که وهمی میگفت دنیا بمثل آتش ست همان قدر بس ست که ازوی چیزی پخته بخورند ودر وقت سردی گرم شوند چون زیاده شود بسوزد وهلاک کند مریدی از مریدان وی میگفت که یکبار مرا شیخ بجانب ریگستان رخصت فرموده بود در بیابانی افتاده بودم تشنگی بر من غلبه کرد وجود آب دران وادی از محالات عادی بود بخاطر من گذشت که سبحان الله مشائخ ما تقدم چون مریدان را بجائی میفرستادند مریدان بجای آب شیر می یافتند ومن درین بادیه بی آب هلاک میشوم ناگاه چوپانی را ازدور دیدم که گوسفندان می چراند ودر بغل وی مشکست نزدیک رفتم وگفتم که اندکی آب در حلق من بریز که از غایت تشنگی می میرم وی همی گفت که اینجا آب کجا است درین مشک شیر ست اگر میخوری اندکی ازان بخوردم بعد از ساعتی باز تشنگی غالب شد ناگاه درمیان تلهای ریگ دیدم در جای نشیب که آب خیرین وخنک پر شده مانده است آب را سیر خوردم وحیات از سر یافتم وفات شیخ حمزه در سنه نهصد وپنجاه هفت است بست وپنج ماه ربیع الآخر در نماز شام بود دو رکعت تمام کرده بود دو رکعت سوم جان بحق تسلیم کرد رحمة الله تعالی علیه

شیخ احمد عبد الحق قدس سره

مرید شیخ جلال پانی پتی ست درویش صاحب تصرف ومظهر خوارق عادات وکرامات وصاحب شوق وذوق وسکر وحالت وفقر وتجرید بود جذبی قوی داشت ونظری موثر وتصرفی غالب مولد او مقام ردولی ست ودر قصبه او نیز در انجاست **نقل ست** که وی هفت ساله بود چون مادر او را برای نماز تهجد برخاستی وی نیز برخاستی بطریقی که مادر را خبر نبودی وبزاویه خانه به نماز مشغول شدی چون مادر را خبر شدی بسبب مهربانی که داشت منعش کردی بر امحبت حق غالب بود باخود گفت که این مادر راه زن ست که مرا از عبادت حق باز میدارد سرور عالم نهاد ودر طلب حق برآمد گویند که اندرانچه وی بسفر بیرون آمد دوازده ساله بود وی را

قربت بر سانی چه فسود بیچ وقت بی این اندیشه وخالی ازین خیال نیست تا در پرده غیب چیست وارادت ازلی بر چه رفته است الا آنکه دران باز اول از قید تدبیر ومصلحت نیوشی و عاقبت کار اندیشی مطلق برآمده بود وچیزے از انچه نافع عزلت وموجب توقف گردد وگرد سر او پرده خیال نمی گشت الآن محبتی و خواهشی دارد وصلاح وقت خود دران می اندیشد ومصلحت حال دران می بیند که اگر بقیه عمر صرف خدمت آن آستانه گردد از پریشانیهای این دیار وبیگانگیهای اهل این روزگار برآمده در مقام جمعیت وآشنائی جایا بد زهی سعادت اگر آن شوق وآن همت درکار شد جای هیچ تدبیر ومشاورت نخواهد بود مانع همین ست وبالجمله اگر اختیار این سفر به مصلحت وتدبیر ست وداع مجلس عالی بیشک مقدم خواهد آمد بر سفر والا شمار ابخدا سپریم زیاده الحالت از مقام ادب دور ست والسلام والعاقبت بالخیر آمین الرسالة السادسة والعشرون سلوک طرق الفجاج باللاجتناب عن

ع الفج راه کشاده میان دو کوه ۱۲ منه الفجاج بالکسر جمع ۱۲ منه

الانحراف والاعوجاج لا اله الا الله محمد رسول الله علم شریف محیط خواهد بود بانکه شکر سبب مزید نعمت وبقاء دولت ست واستیفاء شکر

برادری بود شیخ تقی الدین نام در دهلی سکونت داشت دانشمند بود در خدمت او آمد و قصد تعلم کرد شیخ تقی الدین وی را چیزی از علم ظاهری می آموخت و وی نمی خواند وی گفت که مرا علم معرفت حق بیاموز مرا با این علمی که شما می آموزید کار نیست برادر او را پیش دانشمندان دهلی برد و گفت این بچه مرا نمی خواند و میگوید مرا علم آموزید و من انچه می آموزم در وی در نمیگیرد و شما او را پند بدهند تا مگر پند شما در وی کار کند ایشان نیز کتاب صرف پیش آوردند وی گفت مرا با این کار نیست مرا علم خدا بیاموزید که من جز او را دوست ندارم همه در حال او حیران بودند بعد ازان صحبت برادر را گذاشت و کار خود مشغول شد

نقل ست که برادر او شیخ تقی الدین خواست که او را تزویج کند چون ازین قصه آگاه شد پیش انجماعه رفت و گفت که من عنینم مرا دختر ندهند **نقل ست** که اندر انچه وی مرید شیخ جلال الدین پانی پتی شد مریدی آمد مریدان شیخ مهمانی کردند شیخ احمد را نیز طلبیدند دران مجلس بعضے از محظورات شرع نیز حاضر بود وی چون این حال را معائنه کرد فی الحال تبری کرد و همدران ساعت طاقیه که از شیخ جلال یافته بود باز گردانیده داد و سر بباد یه نهاد و راه گم کرد و انجا درختی بود بالای آن درخت برآمد دو کس را دید که بجانب وی آیند از درخت فرود آمد و بجانب آن دو کس رفت و پرسید که راه کدام ست ایشان گفتند که راه بر در شیخ جلال الدین گم کردی گفت همچنین است گفتند هم چنین ست دانست که ایشان رسولان حق اند باز گردید و از اعتراض که کرده بود توبه کرد و از سر نابت آورد

نقل ست که وقتی در مسافرت در مسجدی در آمد شب جمعه بود مسلمانان آن محله هفت اذان میگفتند وی پرسید مقصود از تکرار اذان چیست گفتند که ماشینده ایم که اگر شب جمعه هفت اذان بگویند حق تعالی در تمام هفته بلا را ازان شهر بردارد تو نیز بگو گفت مرا درین فعل نیت دست نمی دهد زیرا که بنده خدا را از جهت نیکی پرستد و از بلای او بگریزد آن بنده بنده خود باشد نه بنده خدا **نقل ست** که اندر انچه وی در طلب حق می گشت به ملازمت شیخ نور قطب العالم رفت با خود چیزی نداشت برگ گیاهی برداشت و پیش شیخ نور نهاد و گفت با با صفاست شیخ نور فرمود با با عزت است ساعتی با وی ملاقات داشت و بی آنکه بیکدیگر تکلم واقع شود برگشت شیخ عبد القدوس در انوار العیون می نویسد که درویش چون صفا یابد هیچگی ظهور حق در وی بود پس غیر نماند و وی از شیخ نور به تسخیر ازین مرتبه بود و شیخ در جوابش عزت فرمود که در تنزل فرو تر ازانست پس وی خبر مطلوب از شیخ نیافت و باز گشت انتهی کلامه از انجا در شهر بهار آمد در انجا دو دیوانه بود یکی را شیخ علاؤ الدین می گفتند و وی سر برهنه ماندی و دیگری را نیم لنگوتی که لته در پیش داشت و جانب پس برهنه بودی از ایشان بشارتی از مقصود یافت و از افسردگی که از بی نشانی مقصود راه یافته بود برآمد و تازه شد و در طلب بیفزود و از انجا در شهر آوده رسید و با شیخ فتح الله اودهی ملاقات کرد و طریق شیخ فتح الله

بحساب عقل چنانچه مشهور ست صورت نه بندد و سلسله وی انتهانه پذیرد و ان تعدوا نعمة الله لا تحصوها اول نعمتها نعمت وجود ست و سایر نعم بعد ازو می شمود و نعمت وجود دایم ندوام نعمت را دوام شکر لازم پس از عهده شکر وی که برآید تا بشکر نعمتهای دیگر زبان گشاید و لیکن شارع تعالی و تقدس برحمت عامه خود در شکرانه نعمتها که بر بندگان مجدد افاضه کرده است حدی چند بر ایشان واجب گردانیده و امر فرموده و نهی کرده است و بهمین قدر از بندگان راضی شده و کفایت نموده بر قیاس انچه گفته اند بیت سر بنجشد شکر خواهد سجده پای بخشد شکر خواهد قعده ✻ این نماز و روزه و زکوة و حج شکر وجود مال و نماست و قوت و قدرت ست که بندگان را داده و منتی بر جان ایشان نهاده است خصوصا نماز که متضمن شکر نعمتهای ظاهر و باطن ست تمام اعضا و حواس و قوای ظاهر و باطن در ادای وجود آدمی هر وی بعبادت و خدمت مشغول اند هر کدام وظایف این عبادات مذکوره را بر وجهی که فرموده اند بجای آرد بیشک از جمله شاکران باشد و لیکن ادای اینها چنانچه باید و قبول جناب ربوبیت را شاید کم کسی کند از انجا فرمود و قلیل من عبادی الشکور زیاده برین تکلیف نمی کنند و

طریق زاهدان بود و مشرب وی عشق و محبت صحبت برنیامد باخود گفت احمد از زندگانی خبر مقصود نیافتی باری در صحبت مردها باش تا مگر بوی ازان عالم بیابی چند سال در مقابر و بیابان آنشهر با هادی یا هادی گویان میگفت باز گفت احمد اکنون بمیر و هم در زندگی در قبر در آئی قبر بدست خود کاوید و در آمد و مدت شش ماه دران قبر مشغول بود **نقل ست** که در خانه او پسری شده بود عزیز نام و در وقتیکه متولد شد ذکر لفظ حق بر زبان راند بطوریکه همه حاضران آن ذکر را ازوی شنیدند و خوارق عادت بسیار ازوی ظاهر میشد روزی ازوی خارقی ظاهر شده بود در مردم غوغا افتاده فرمود که چه غوغاست در حضرت ما غوغا نمی شاید این بگفت و بیرون آمد و در گورستان رفت و مکانی را اختیار کرد و گفت اینجا قبر عزیز باشد عزیز را بعد ازان مرضی حادث شده و در دو سه روز ازین عالم بگذشت **نقل ست** که وی میگفت منصور بچه بود طاقت نیاورد و اسرار بیرون زد بعضے مردانند که دریاها فرو می برند و آروغ نمی آرند و میفرمود نظامی شاعر ناقص بود که گفت **بیت** صحبت نیکان ز جهان دور گشت ❊ خوان عسل خانه زنبور گشت ❊ زیرا که صحبت مصطفی صلی الله علیه وسلم چنانچه صحابه را بود هیچنان ارباب حال را و محبان ذوالجلال را اکنون هست **نقل ست** که وی در مسجد جامع اول وقت میرفت و جاروب بدست خود میداد مدت چهل و پنجاه سال در مسجد جامع رفت فاما نمیدانست که مسجد جامع کدام طرفست چون روان میشد مریدان ذکر لفظ حق بلندی گفتند تا آن آواز در گوش او می افتاد برسمت آن میرفت و اکثر احوال مست بودی و چشم بسته بودی و ذکر او و مریدان او اکثر احوال حق بود و در سلسله ایشان معهود است که در وقت ملاقات یکدیگر بجای سلام علیک همین حق حق حق گویند و تشمیت عاطس نیز بهمین کلمه میکنند و در مفتح مکاتیب نیز همین سه کلمه نبویسند بلکه در آغاز و انجام هر کار دینی و دنیاوی چنانچه بعد صلوة و تکبیر و فاتحه و مانند آن و خرید و فروخت و سائر امور همین کلمه را سه بار گویند و بلند بگویند این علامت مریدان اوست و شاید که کسی را در اینجا خلجانی از طریق ترک سنت سلام و تشمیت بگذرد میگفت و الآن این رسم چون خلاف سنت بود برافتاده است اما افتتاح مکاتیب بدان باقی ست و لاباس فیه و فاتش پانزدهم جمادی الثانی سنه هشتصد و سی و هفت در زمان سلطان ابراهیم شرقی و الله اعلم **نقل ست** که وی میگفت ذات پاک حق بی نام و بی نشان ست اما اگر اسمی از اسماء آن ذات پاک را اطلاق کنیم بهتر و بزرگتر از اسم حق نباشد که معنی اسم حق سزاوار همه کمالات و ثابت بذات ست پس اطلاق اسم حق مر ذات پاک را اطلاق بر وجه کمال باشد و شیخ جلد لقدوس در رساله انوار العیون در تحلیل این فعل بعضی سخنان موافق اصطلاح ایشان گفته است و چنین گویند که اکثر مریدان او بهمین کلمه جان داده اند و در خانقاه او از غیب همین آواز می شنیدند **نقل ست** که وی روزی با یاران خود گفت که در گازرون چراغ

حصول اصل نجات و قبول درگاه و وصول رحمت حضرت الٰه بعد از ادای مقدار فرض بر چیزی دیگر موقوف نمیداند و اگر با ستقصار و استیعاب وقت بتکثیر نوافل و زیادتهای این عبادات توفیق یابند موجب زیادت درجات قرب و منزلت و مراتب رضا و محبت الٰهی و مزید نعم غیر متناهی وی که لاتعد و لاتحصی ست گردد و مراتب و اقسام نوافل عبادات بی نهایت ست و تفاوت درجات سالکان و مراتب و مقامات مقربان بتفاوت درجات عبادت ست و راه راست که بمنزل مقصود که قرب وصول بدرگاه مولی تعالی ست برساند عبادتست در قرآن مجید میفرماید ان ربی علی صراط مستقیم یعنی عبادت کنید پروردگار تعالی را که راه راست اینست دیگر راه نیست و اگر هست ناراست ست و در راه ناراست آفت بسیار ست و دیر باشد و رسیدن بمنزل مقصود در خوف و خطر بود یا زود هلاک شود یا چندان دور تر افتد که رجوع براه راست متعذر گردد و اگر قدمی چند زود از راه ناراست برگشت و براه راست رجوع آورد زود روی بمنزل مقصود کرده سلامت ماند و اگر خود را بهمان راه ناراست

Marfat.com

خواجه اسحاق گازرونی می سوزد تا روز قیامت خواهد سوخت مانیز دیگی از طعام بپزیم که تا انقراض عالم بخورند و هیچ از ان دیگ کم نشود و دیگی آورده بر دیگدان نهاد آتش کرد و طعامی دران دیگ پخت و آن دیگ را در میان راه گذرداشت خلق آینده و رونده طعام ازان دیگ میخوردند و آن دیگ همچنان پُر بود بعد سه روز گفت ای عبدالحق الشهرة آفة رزاق مطلق حق است او دادند و بندگان او دادند تو ازین میان بیرون آئی دیگ را از دیگدان فرو آوردو تکبیری از برای مزید فقر طالبان حق بگفت و دیگ را بر زمین زد رحمة الله علیه وعلی خاصة عباده اجمعین -

شیخ صلاح درویش

در قصبه رودلی بالائی حوض خفته است شیخ احمد عبدالحق میگوید که چون بعد از مسافرت بردولی قدوم آوردم هرچند که وطن اصلی فقیر بود و لیکن اجازت سکونت از شیخ صلاح خواستم که وی صاحب ولایت آنجا بود در روضه وی رفتم و فاتحه خواندم و درود بر حضرت سید کائنات صلی الله علیه وسلم فرستادم و نشستم و عرض کردم که اگر مرا یک مصلا و یک سبوچه باشد درین مقام سکونت توانم کرد از قبر شیخ صلاح آواز بر آمد عبدالحق در حوض در آئی و مصلا و سبوچه برگیر در حوض در آمدم و دست انداختم اول دست من بر سبوچه افتاد و برگرفتم بار دوم دست انداختم ریسمان یک چارپائی کهنه بدست آمد برخود گرفتم

شیخ جمال گوجری

وی مرید وی بود در اوده با شیخ احمد عبدالحق مصاحبت داشت شیخ احمد گفته است که از بکرماپنیده مسافرت کردم با هیچ مسلمانی ملاقات نشده الا در اوده یک بچه را دیدم و اشارت بشیخ جمال گوجر کرد لقلست که دران ایام که شیخ در اوده بود سگ ماده همراه داشت وی بچه زائید شیخ میزبانی ولادت او کرد و همه اعیان و اکابر و امرا شهر را میهمان ساخت رو در دیگر شیخ جمال گوجر شکایت کرد که شما تمام شهر را طلبیدید و ما را نه طلبیدید گفت جمال الدین میزبانی سگ بود سگان را طلبیدیم که الدنیا جیفة وطالبها کلاب

تو از جملهٔ آدمیانی ترا چون طلبم ؛

شیخ بختیارؒ

مرید شیخ احمد عبدالحق است و مخصوص بوی محرم اسرار و واقف احوال او در سفر و حضر بادی یکجا بود و از مریدان او کم کسی بود که در عنایت و قرب شیخ مشارک و مساهم او بود وی غلام سوداگری بود که سوداگری جواهر میکرد و قتی مولای او در قصبهٔ دولی جهة سودا آمده بود بختیار را نظر بر شیخ احمد افتاد و معتقد شد هر صباح و مساء در خدمت شیخ آمدی و بایستادی تا شش ماه بهمین منوال گذراند و شیخ بوی التفات نکرد

Marfat.com

ونه پرسید تو کیستی واز کجائی وبچه کاری آئی بعد ششماه نظر عنایت بحال او برگماشت اورا از ان نظر مستی دست داد که بیخود شد ودران بیخودی گستاخی در آمد که احمد این چنین نعمت داری وبندگان خدارا محروم میگزاری شیخ او را منع میکرد وی مست همین سخن بود قدری آب نوشانیدند واز مستی بهوشیاری آورد فرمود بختیار برمولی خود برو ورضائی او بطلب ودر مکاما وباش بختیار سر بر زمین آورد وبجونپور که مقام سکونت مولی او بود برفت مولی چون حال او چنان دید اورا آزاد کرد وبختیار را آتش عشق ومحبت چنان خالب شده که یکدم قرار نداشت گویند که شیخ شرف الدین پانی پتی در عالم اسرار با شیخ احمد سفارش شیخ بختیار کرد وگفت احمد ترا هیچ کس در عالم چنانکه توئی نمی شناسد مگر بیچاره بختیار را ازخان ومان دل برگرفت وار جونپور برد ومولی آمد ودر خدمت شیخ مشغول شد وهر چه از لوازم صدق ومعامله وخلوص محبت بود بجا آورد **نقل ست** که روزی شیخ احمد گفت بختیار میخواهم در صحن خانقاه من چاهی بکنی وی در حال کلند آورد وبکاویدن چاه مشغول شد وآب برآورد شیخ بران آب تکبیر فرود آورد وقسمت کرد باز اشارت شد که بختیار این چاه را امروز از خاک بیرون باید انباشت واز خاک این چاه صفه باید ساخت شیخ بختیار هم در حال خاک آورد وچاه را انباشت واز خاک این چاه چبوتره ساخت هیچ نپرسید که این چاه برای چه بود وانباشتن برای چه **نقل ست** که روزی شیخ در حجره خود نشسته بود وشیخ بختیار در خدمت ایستاده پرسید بختیار چیزی می بینی چه بیند که تمام حجره از زر خالص ست فرمود بختیار را اگر کار آید اختیار کن عرض کرد که بختیار را ازین هیچ در کار نیست فرمود باز به بین چه بیند که حجره هم از خاک ست **نقل ست** که روزی شیخ احمد پسر خود را شیخ عارف بطلبیدن بختیار بفرستاد شیخ عارف بر در او رفت وآواز داد وی میخواست که با زن خود مجامعت کند در اثنار آن بود که دخول کند فی الحال زن را بجای خود بگذاشت وجامه بر گرفت وبخدمت پیر بشتافت گویند که شیخ بختیار را شهوت جماع باکمال بود ودر قضار آن بی طاقت شاید که این طلب ازجهت امتحان او بود تا دران وقت مطاوعت کند یا نه **نقل ست** که وی روزی پیش شیخ آمد وگفت که قصد تجارت دارم چه فرمان می شود فرمود برو اما مادرای دریا مرو که تا در ولایت این فقیر است گویند که وی هیچ نخواند بود اما به برکت صحبت شیخ بعلم معرفت عالم بود هر چه گفتی از کتاب الله وسنة رسول بیرون نگفتی رحمة الله تعالی علیه

شیخ عارف

پسر شیخ احمد عبدالحق ست وصاحب سجاده او موازنه چهل سال عمر یافت باهر طائفه سری داشت وهمه کس ازو راضی بودند **نقل ست** که هر پسری که شیخ احمد را مشد نمیز یست روزی منکوحه شیخ شکایت کرد که از شما یک پسر نعیب ما نشد هر پسری که می آید حق گویان می آید وعنقریب برحمت حق می پیوندد

بهشیاری واستغفار معنی طلب ستر وپوشیدن بود یعنی مامور لطف ورحمت ظلمتی را که از ارتکاب معصیت طاری شده ونقطه سیاهی که از ان بردل نشسته بپوشد واثر آنرا زایل گرداند واعتذار عذر خواهی آنکه براه کج رفت وتا براه راست بازآمدن وقفه در سلوک طریق استقامت افتاد سالک این راه باید که همیشه ازین خیال واز ین وغدغه فارغ بنا شد واز رفتار خود باخبر بود واز قرب وبُعد منزل مقصود آگاه باشد بغفلت خونگیرد ودلیر نگردد از دائره زجر وسیاست بیرون نرود وایمن ننشیند وبناگاه بجائی نرود وبجائی نیفتد که بیرون آمدن ازان ورسیدن براه راست دشوار گردد در حدیث آمده است که اگر یکی باشد که در گناهی افتد واز ان استغفار کند وبناگاه باز دران گناه افتد باز استغفار کند فرضاً در هر روزی هفتاد بار بیش درین کن ومکن ومنع وزجر نفس رود بهتر بود از آنکس که گناهی کند وهمه عمر مصر بود وقطعاً باستغفار روی نیارد تا رفته رفته معصیت خوگیر دو سیاهی دل سخت پذیرد وبدوری ومهجوری تسلی یابد ومحبت مبدل بعداوت گردد دیگر علاج پذیر نیست ختم وطبع درین که در باب فاسقان

Marfat.com

وشیخ گفت که یک فرزند بر من هست تو خواهم داد اما هنوز پخته نشده است و در سفر روم او را پخته گردانم بعد ازان تو تسلیم کنم بشرط آنکه او را هیچ نگوئی و در رضای او باشی بعد از چندگاه پسری متولد شد شیخ عارف نام او نهاد و شیخ عارف را پسری است شیخ محمد نام و شیخ عبد القدوس مرید این شیخ محمد است رحمة الله علیهم اجمعین

شاه داؤد

در سر هر پور بود بچند واسطه بشاه خضر که خلیفه خواجه قطب الحق والدین ست میرسد درویشی کامل بود گویند که چون شیخ عبد الله شطاری درین دیار تشریف آورد مردم متوجه ملازمت او شدند شیخ داؤد نیز بقصد دریافت شیخ بدر خانه او رفت و شیخ عبد الله را رسم بود که دربان بر در میگذاشت دربان شیخ او را منع کرد او بزور قوتی که داشت دربان را بیفگند و بر سینهٔ او پا نهاد بجبر پیش شیخ در آمد و بر کرسی که نشسته بود بنشست شیخ او را احترام نمود و اکرام کرد و در اثنار مجلس خادمی از خادمان شیخ عبد الله گفت که هیچ بی ادب بخدا نرسیده است وی گفت هیچ با ادب بخدا نرسیده است گفتند این چه سخن ست گفت اگر من ادب میکردم دربان را نمیزدم کی بملازمت شیخ مشرف میشدم و بخدا میرسیدم شیخ خوشحال شد و ازوی این سخن را بپسندید و عنایت بسیار کرد

شاه نور

مرید شاه داؤد دست بزرگ بود و صاحب کشف و تصرف ظاهر و باطن وی در اول قصار بود ناگهان شاه داؤد بر سر وقت او رسید و قوت استعداد وی را معائنه کرد و گفت بابا تا کی چوب را بر چوب بزنی کار دیگر کن وی باشارت شیخ ازان کار برآمد و طریق ریاضت پیش گرفت و بکمال حال رسید و او را خلیفه بود در ابتدا به شیخ پیرک نام داشت و اگرچه وی مرید شیخ یوسف قتال بود اما تربیت و ارشاد از شاه نور یافته و مرید از طرف او می گرفت کبیر السن و بسی صاحب حال بود و تصرفی داشت گویند که وی بعد از نقل شیخ یوسف قتال بملی آمد در روضهٔ او مشغول شد وقتی در واقعه دید که شیخ او میفرماید دین ترا بابراهیم خلیل سپردم و اشارت بردی میکند که وی امیست بطلب آن مرد بیرون آمد و این شیخ پیرک دران زمان سودا گری اسپ میکرد و هرای فروختن اسپ بموضع خرید که دیهی ست از بهار متوجه شد چون بسر هر پور رسید شیخی را دید که در لباس مشائخ نشسته است بخود گفت که شیخان هندوستان عجب زراق میباشند و وی باشراق باطن دریافت و گفت بابا این طرف بیا مرا می شناسی آن مرد که پیر تو ترا در واقعه نموده بود منم و آن ابراهیم خلیل که بحکم لایزال من امتی اربعون رجلا علی قلب ابراهیم فرموده بود منم وی نیز بشناخت و اختیار ملازمت او کرد شیخ او ملقین ذکر کرد و وصیت کرد که مداومت کنی برین ذکر و شرم نکنی از هیچ کس و رخصت کرد بعد ازان وی بجانب قندهار رفت و بر آنچه شیخ فرمود عمل میکرد شبی مجمعی بود وی از ذکر کردن شرم کرد اما

وآلوده دلان از کافران ورود یافته است نام این قریه است نعوذ بالله من ذلک و بحقیقت با نفس و شیطان بجنگ و جدل بس نمیتوان آمد و خلاص از شر ایشان متوان یافت سبیل دفع شر ایشان صدق توجه و دوام التجا بجناب بوبیت و تضرع و زاری بدرگاه فضل و رحمت اوست شیطان خود بذکر حق مندفع گردد و استیلا و سلطان او از ذاکران مرتفع بود اما این نفس بلائیست که هم از ذکر خدا نصیب خود گیرد و بکار خود کند و وی مخذول و شکسته نگردد مگر بالتجا بحق و استعانت و استمداد از جناب عزت کبریای او تعالی و تقدس شانه و الله الموفق

الرسالة السابعة والعشرون
کشف الاستار عن تحقیق معنی الکسب و الاختیار

لا اله الا الله محمد رسول الله
لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم سالکان طریق تحقیق و واقفان سر حقیقت هر کاری و هر عملی که کنند از حول و قوة خود بیخبری باشند و از رویت عمل و اختیار خود خالی و فانی تدبیری و اختیاری که هست خالی برای ایشان کرده و وضع نموده است از دلایل عبادات و اقسام طاعات

بازاین خطره را دفع کرده بمقتضای وصیت شیخ عمل کرد چون باز بملازمت شیخ آمد فرمود با بالچرا از ذکر ما شرم کردی عرضه کرد که بنده هرگز آنچه فرموده بودند ترک نکرده است فرمود یاد داری فلان شب که این معنی بخاطر تو خطور کرده بود من همراه تو بوده ام **نقل ست** که شیخ پیرک سماع بسیار کردی اما رقص و تواجد کمتر بودی گاهی بودی که یک دو روز بیهوش افتاده بودی گویند که در آنجا ردی عالم بود و منکر سماع و حالت شایخ روزی بقصد احتساب بر شیخ پیرک رفت از دور نظر شیخ بر او افتاد و گفت در گرفت در گرفت بمجرد این گفتن آتش در شهر در گرفت و دران مرد حالت در گرفت چنانکه در رقص آمد و بیهوش افتاد تا آنکه چند نماز از وی فوت شد بعد آزان معتقد وی شد و مشغول شد بذکر و ریاضت و بجدی مراقب بود که استخوان گردن او برآمده بود شیخ حسین سهرندی که ناقل این حکایاتست می گفت که از خویشان مادری بود که وی را خاطر فاسده گرفته بود همیشه در نشست و خاست استغفار می گفت و بهیچ نوع آن خاطر از باطن وی زائل نمیشد و اگر کسی استفسار میکرد طاقت اظهار آن نداشت و وی مرید شیخ عبد القادر نور بخش بود که از ولایت شیراز آمده بود وی نیز پرسید اما بادی نیز اظهار نتوانست کرد پیش شیخ پیرک آمده بمجرد دیدن گفت بابا این خاطر را از خود دور کن انیجرف از شیخ گفتن و از وی خاطر دور شدن و این شیخ پیرک از زمان سلطان بهلول تا اوائل زمان دولت اکبر شاه باقی بود رحمة الله علیه

شیخ سعد الدین خیرابادی رح

مرید شیخ مینا ست بزرگ بود حافظ حدود شریعت و آداب طریقت همتی عالی داشت و موصوف بود تبرک و تجرید او نیز بر طریقه پیر خود حضور بود و موروع بود بوجد و سماع عالم بود بعلوم شریعت و طریقت در علم نحو و فقه و اصول تصنیفات دارد مثل شرح مصباح و کافیه و حسامی و بزدوی و امثال آن و بر رساله مکیه شیخ نوشته است مسمی بجمع السلوک بر طرز خزانه جلالی که از ملفوظات مخدوم جهانیانست بسی از ملفوظات و حالات شیخ مینا را در وی درج کرده و در وقتی که از وی نقل میکند میگوید قال شیخی شیخ مینا ادام الله فیضنا و هر جا که می گوید قال شیخ شیخی مراد از وی شیخ قوام الدین لکهنوی است وی در علم ظاهر شاگرد مولانا اعظم است که از فقها و علمای عصر بود و پیر او شیخ مینا نیز پیش مولانا کتاب عوارف المعارف می خواند و قتها بخدمت پیر عرض میکرد که معلوم بندگی مخدومست که طبع بنده تصحیح الفاظ این کتاب کافی است و درک معانی خود خاصهٔ احوال شریف ایشان است اکنون ملازمت درس موالی را برای چیست فرمودی که بابا نه دیانت است که با وجود علم ترک تعلم کنند و بعلم خود اکتفا نمایند و اوراد آموزان بسیار نه چنانچه شیخ صفی بزرگ بود و صاحب ذوق و حالت بود و

دتوزیع اوقات بجا آرند و نظر
برسببیت عمل در ترتیب جزا و اعتقادی
ثواب نگمارند و در نظر ایشان
جز فضل حق و توفیق و قدرت
وی سبحانه نماند جمع بین الشریعة
والحقیقة که گویند این باشد
وآنکه در کن و کن عمل و زجر و
منع نفس بر حول و قوت خود دانستی و
بود و تبدیر و اختیار خود گرفتار
و لیسیت عمل ناظر و خواهد که بسبی
قدرت و زور یاد وی عمل براه رود
و بمنزل مقصود رسد و حق را بجزای عمل
خود بر حکم وعده او مطالبه کند این نیز اگرچه
در حساب ظاهریان و معامله شریعت صورتی
دارد ای کاش کسی کاری کند
و هر حال باعثه عمل پیدا کند
تا اینجا برسد پس ازان بگذرد
اما ارجلیا دب طریقت و مشاهده
سر توحید و حقیقت حاصل و
غافل بود و از وصول مقام
فقر و فنا محروم باشد بزرگی گفته
است کن فی الابتدا رکانک
قدری و فی الانتهار کانک
جبری میگوید که در ابتدا ر حال
بقوت باعثه عمل و جد دران
چنان باش که گویا قدری
مذهبی و در انتها به مشاهده
سر حقیقت آنچنان خسود که
گویا مشرب جبریه داری قدریه
آن طائفه اند که عمل را از خود
دانند و بنده را خالق افعال
خود گویند و جبریه آنانکه خود را
مجبور محض شمارند و اصلا اسناد
فعل و اختیار بخود نکنند در حرکات
آدمیان یا مثل حرکات

Marfat.com

پیر خصور و مجروزیست و شیخ مبارک سندیله که باحکام شریعت و آداب طریقت موصوف بود
او مرید شیخ خیرآبادی بود و از شیخ سالار نیز تربیت یافته بود و وفات او در سنه سبع صفی مردی
بود از انباله باوصاف درویشان موصوف و باحوال ایشان متحقق و در لباس اخفا مستور
مرید شیخ مبارک سندیله بود و از مریدان شیخ سعد خیرآبادی شیخ الله و یا خیرآبادی ست که بغایت
مسن و معمر بود در هنگامی که بامر والی عهد درین دیار تشریف آورده بوده بغایت تعظیم و
تکریم مخصوص گشته و آثار عظمت و کرامت از وی بظهور رسیده و همدرین سال که نهصد
و نود و سه است از عالم رفت رحمة الله علیه

شاه سید و رح

در اوائل حال در خدمت ملوک بود و دولت بسیار داشت بعد ازان جذبهٔ عنایت در کار او کردند
هر چه داشت از متاع دنیا دی همه را باختیار در باخت و در خدمت شیخ حسام الدین مانکپوری
افتاد و کار کرد و خرقه پوشید و درویش شد گویند که وی در عهد سابق بر زنی عاشق بود بعد ازان
که جامهٔ فقر پوشید هم بدان جامه پیش آن زن رفت وی گفت سید و آلیه شدی یعنی گدا و فقیر که فقیرا
را در عرف آن دیار آلیه گویند ازان باز او را سید و آلیه لقب شد آن زن نیز بعلاقهٔ محبت در خدمت
او در آمد و فقیر شد و او را اشعار است از انجمله این بیت است ؎ دل گویدم سید و بگو احوال
خود یکیک برو ؎ آنم که خود می آید و سید و بگو گفتار کو ؎ **نقل ست** که وقتی شیخ حسام الدین
در اجی حامد شه و شاه سید و هر سه جامه نداشتند یک قبائی پنبه دار حاضر بود شیخ حسام الدین آنرا
سه قسم ساخت آبره را یکی داد و آستر دیگری و پنبه را خود پوشید و رسنی افتاده بود آنرا میان خود
بربست و سر همچنان برهنه بود هر سه بزرگوار متوجه مسجد جامع گشتند در راه شخصی حلوا در برگهای
درخت پیچیده پیش آورد حلوا را قسمت کرد و برگها را هم بر پیچیده بجای کلاه نهاد رحمة الله علیهم
اجمعین قبر شاه سید و در فتح پور هنسوه است که نزدیک کڑه مانکپور است

راجی حامد شه رح

مرید شیخ حسام الدین مانکپوری ست بزرگ بود و صاحب نسبت درست و حال صحیح و صفائی
با ملن **نقل ست** که در زمان سلطان شمس الدین التمش دو برادر از سادات کرویز به بلی
قدوم آورده بودند یکی سید شمس الدین و او در زمین میوات سکونت کرد و بقیه از اولاد او
در انجا مانده اند و دیگر سید شهاب الدین که از اجداد اوست بزرگان ایشان معزز

سنگ و کلوخ گویند نزد اهل
حق این هر دو مذهب باطل
بود چنانچه گفته اند لا جبر و لا قدر
ولکن امر بین امرین ولی میگوید
بنده را برای تقویه باعثه
عمل شود مذهب قدر نافع
بود و مذهب صواب و راه
راست آن باشد که عمل کند
و آنرا نسبتی بخود و نیز اثبات کند
و با وجود آن بداند که آن اثر
و عمل که بوجود آمده همه بخلق
و توفیق پروردگار ست بنده
عامل و کاسب بود نه خالق و
قادر و عمل سبب جنبت است
که آنرا حق جل و علا ساخته
است نه علت آنکه بذات
خود دران موثر باشد و این را
سبب عادی گویند و هر چیز که
چنان بود که چون پیدا شود
اثری بروی مترتب گردد
و اگر نباشد آن اثر نباشد آنرا
سبب عادی خوانند و اسباب
عالم همه عادی بود یعنی عادت
الهی و سنت وی بران جاری
شده که چنین ساخته است
و اگر خواهد نسازد مثلاً آتش
سبب گرمی و سوختن ست
یعنی پروردگار تعالی آتش را
چنین آفریده و چنین ساخته ست
و لیکن سوزنده در حقیقت او است
تعالی و اگر صد آتش کنی تا وی
نخواهد نسوزد نه آنکه خواهی
نخواهی آتش علت سوختن
ست و طبیعت وی چنین ست
این اعتقاد فلسفیان و

وکرم بوده اند و در زیان مردم آن دیار بر ایشان اسم راجی غالب شده و او نیز در اوائل حال در لباس سپاهیان بود در آخر بصحبت شیخ حسام الدین رسید و در یاضات شاقه کشید صفای باطن و حضور وقت نصیب او گردید و اگرچه از علم ظاهر بقدر ما یحتاج کفایت کرده بود ولیکن دانشمندان اسیر حلقهٔ ارادت او بودند گویند که وی اگر خواستی که از معارف و کشف ضمائر چیزی ظاهر کند حکایتی از سرگذشت احوال خود بیان کردی و در ضمن آن مقصود طالب بحصول انجامیدی قبر او در مانکپور است و وفات او در سنه قدس الله سره

راجی سید نور

وی فرزند راجی حامد شه است او نیز مثل پدر بزرگ و صاحب کرامت بود و لباس سپاهگری را عشاق حال و مشغولی باطن ساخته قبر او نیز در مانکپور است وفات او در سنه

شیخ حسن طاهر

مرید راجی حامد شه است و از راجی سید نور نیز نعمت خلافت یافته و الد او شیخ طاهر از ملتان بطلب علم باین دیار افتاد و مدتی در بلده بهار سکونت کرد و پیش شیخ بده حقانی تحصیل علم نمود او هم در بهار شیخ حسن از خلوتخانهٔ عدم بمهمان سرای وجود رسید و از عنفوان شباب هم در اثنای تحصیل علم در زی طلب دامنگیر حال او شد و بصحبت درویشان افتاد **نقل ست** که وی همدران ایام کتاب فصوص الحکم پیش یکی از مشائخ آغاز کرد و والد او از طریق فصوص منکر و بیگانه بود روزی از وی از تحقیق مسئلهٔ توحید وجود استفسار نمود وی این مسئله را بروجهی که خاطر نشان علمای ظاهر تواند شد تقریر فرمود و موجب انحلال عقدهٔ اشکال مولوی گشت و از منعی که او را در خواندن این کتاب میکرد باز آمد هم دران ایام آوازهٔ شیخت و بزرگی راجی حامد شه در میان خاص و عام افتاد شیخ حسن بدین سید بطریقی که متضمن نوعی از امتحان حال باشد رغبت او هم در لقیهٔ اولی بقوت جاذبهٔ ازلی در سلسلهٔ ارادت او در آمد ۵ زهره آنم که باین جاذبهٔ شوق ز خسار ترا بینم و بیتاب نگردم ۵ اول کسیکه علما در حلقهٔ ارادت سید در آمد او بود و او از مشائخ جونپور است در زمان سلطان سکندر انار الله برهانه از جونپور باستدعای او باین دیار قدوم آورد **نقل ست** که یکی از برادران سلطان سکندر که هوای سلطنت در سر داشت مرید او بود روزی هم درین خیال بخدمت او آمد و التماس نمود که حضرت شیخ فاتحه بخوانید که تا مرا سلطنت دهلی نصیب گردد شیخ او را ازین سودا باز داشت و گفت حق سبحانه و تعالی بحکمت خویش ترقی یکی خواسته است تو در اینجا معارضه مکن تو مطیع او باش چون این خبر بسمع سلطان سکندر رسید معتقد کرامت و دیانت او شده قدوم او را باین جانب التماس نمود و سابقه اشتیاق بزیارت مشائخ دهلی داشت طلبیدن سلطان سکندر مؤکد این حال شد اول در آگره آمد مدتی در آنجا بود بعد ازان بدهلی رسید و در کوشک بهلی منزل که برج حصار سلطان محمد تغلق ست با اهل و عیال سکونت کرد و هم در آنجا وفات یافت و قبر او در اکثر

مکتوبات شیخ

و دهریان ست و مذهب حق و اعتقاد مسلمانی اینست که سوزنده حق ست ولیکن دی که میسوزد با آتش میسوزد و آتش را در سوختن دخلی اده است و اگر خواهد بی آتش نیز سوزد و اگر نخواهد با آتش هم نه سوزد و فرق میان سبب و علت بهمین ست پس پیدایش آفریدگار تعالی و تقدس بر دو نوع ست یکی باسباب آنرا عادت خوانند و دیگری بی اسباب که آنرا خارق عادت گویند عادت برین ست که تا نخورند سیر نشوند و آنکه نباخورده سیر شوند خارق عادتست و عبارت آنست که تا راه نروند بمنزل نرسند و اگر بی راه رفتن دگام زدن برسند خارق عادت است غالب افعال از قبیل اول ست و ثانی نیز وقوع دارد معجزات انبیا و کرامات اولیا دلیل اینست و اعمال و افعال بندگان همه بخلق و قدرت الهی تعالی ست و اگر در ترک عقل در روز همچنین یابند چه هر چیز صفت و اثر دی از ذات خود ش بود ذات دی نیز خود بخود بود و چون ذات از دیگری بود صفات نیز از آن دیگری بود ذات از دیگری بود صفات و آثار از خود صورت نبندد ثبت العلة ثم النقش پس چون ذوات آدمیان از حق

Marfat.com

از اولاد او در انجاست وفات او بست وچهارم ربیع الاول سنه تسع وتسعمائة او را رسائل
است در طریق سلوک وعلم توحید واز جملهٔ آن مفتاح الفیض ست در وی می نویسد سوال
سلوک چیست وسالک کیست وتزکیهٔ نفس وتصفیهٔ قلب وتخلیه سر وتجلیهٔ روح چیست ومنزل چیست
ومقصد کدام ست وجذبه چیست وصول کدام ست وشریعت وطریقت وحقیقت چیست وچه
مقام ست **جواب** سلوک در لغت رفتن ست ورفتن حسی انتقال ست از مکانی بمکانی ودرین
محل از سلوک رفتن معنوی وانتقال معنوی مراد ست واین سلوک وانتقال را در مرتبه نفس
تزکیه مینامند وتزکیه نفس آنست که نفس را از اوصاف ذمیمهٔ حیوانی باوصاف حمیدهٔ ملکی واز امارگی
بلوامگی ومطمئنگی موصوف سازد وسلوک دل را تصفیه مینامند وآن آنست که آئینه دل را از زنگار
هموم وغموم دنیا دمی وصیقل بدو بنای او وحرص وحب دنیا واندیشه ماسوا یعنی مصفا گرداند وتخلیهٔ سر
آنست که سر را از اندیشه ماسوی الله واز غوغای غیر حق اگرچه بهشت بود خالی دارد وپاسبانی سر
کند یعنی اندیشه غیر حق را به سر خود راه ندهد واگر چیزی یکایک بگذرد ونفی خواطر نکند وتجلیهٔ روح آنست
که بنور مشاهدهٔ حق وبذوق وشوق ومحبت واسرار وانوار مشاهده روح را متجلی ومتحلی گرداند پس
حقیقت سلوک عبارت شد از تبدیل اخلاق حیوانی وخروج از اوصاف بشری وتخلق باخلاق
الله حضرت قطب عالم در رساله ملهمات خویش بیان شریعت وطریقت وحقیقت فرموده اند الشریعت
الاتباع والطریقة الانقطاع والحقیقة الاطلاع الشریعة الایقاد والطریقة الاتحاد والحقیقة الاتحاد
شریعت کمر بندگی در میان بستن است وطریقت از خود رستن وحقیقت بدوست پیوستن شریعت
فرمان برداری طریقت از غیر بیزاری حقیقت با دوست برخورداری شریعت غناست طریقت فناست
حقیقت بقاست وسالک در ابتدای حال حسن است ودر توسط عقل معاد است ودر انتها نور الله
است ودر سیر الی الله منازل نیست وراه نیست زیرا که راه ومنزل در میان دو چیز بود چون
دوئی نیست نه راهست ونه منزل حضرت حسین منصور حلاج را پرسیدند کیف الطریق فقال
الطریق بین اثنین اما در سیر فی الله منازل بیشمارست زیرا که آنرا نه غایت ونه انحصارست ومقصد
رسیدن بوحدت حقیقی وبیرون آمدن از شرک وپندار خودی ودوئی وجذبه عبارت ست از
رحمت خاص که آینهٔ رحمة من عندنا عبارت از انست ودعای مصطفی صلی الله علیه وسلم اللهم
انی اسئلک رحمة من عندک تهدی بها قلبی الی آخره مبنی بر آنست وفیض حق نیز تسمیه آنست
جذبه من جذبات الحق توازی عمل الثقلین مصرع یک ذرهٔ عنایت تو ای بنده نواز
ان لربکم فی ایام دهرکم نفحات الا فتعرضوا لها ای تو مستحق نظر شو کمال وقابل فیض گر منقطع
نشود فیض هرگز از فیاض وایضا صلی الله علیه وآله وسلم انی لاجد نفس الرحمن من جانب الیمن

بود صفات وافعال ایشان
نیز بحقیقت از وی بود الا آنکه
لفات ایشان را در انجام خلی
باشد بران وجه که در بیان
معنی سبب هادی تقریر کردیم
پس عمل سبب جزاست تا
عمل نکنند جزا نیابند وسبیل
بهشت در فروند یعنی عادت
الله عز وجل بران جاریست
که تا عمل از بنده بوجود نیاید
جزا اش ندهد وبهشت در
نیاورد واگر خواهد بی آن نیز
درآرد واگر خواهد با وجود عمل نیز
ندرآرد اما سنت وعادت
وی بران جاری شده که هرگز
این چنین نمی کند بعمل به
بهشت نمی برد وباعمل
بدوزخ نمی فرستد بالجمله
تفاوتی وفرقی دیگر پیدا شده
که وی سبحانه کریم ست اول
ما گاهی میکند ثانی را اقتضای
کرم وی اینست نه آنکه خلاف
را نتواند کرد میتواند کرد اما از
کرم خود در وعید خلاف کند
نه در وعده الا کفر را که هرگز نه
بخشد وکافر را به بهشت نبرد
این حکم اوست وعقل را در اینجا
مدخلی نه در مسئله قضا وقدر و
اختیار بنده از غوامض
اسرار ست اینجا ایمان باید
آورد ودم نزد ودر حقیقت
بحث وگفتگو در اینجا لاطائل
بود وهیچ علمی وهیچ تحقیقی
موصول بر کشف این اسرار
نبود عمل باید کرد وکوشش

مرد باید که بوی داند برد ❊ ورنه عالم پراز نسیم صباست بیت درین دیار ازان سرخوشم که گاهی ❊ نسیم بوئی توام زین دیار می آید ❊ این اشارت ست بتجلی دائم و فیض حق و جذبه حق و وصول بحق عبارت از انقطاع و تبری از پندار خودی و دوئی ست و ارتفاع جهل و علم بوجود مطلق

مولنا آله داد

از اعاظم علمائی جونپور است شارح کافیه و هدایه و بزدوی و مدارک در تحریر و تنقیح بطالب علمی قدرت تمام دارد و بیک واسطه شاگرد قاضی شهاب الدین ست و مرید راجی حامد شه نقل ست که شیخ حسن طاهر و مولنا آله داد در سلوک طریق تحصیل علم رفیق یکدیگر می بوده اند و درمیان ایشان مودتی عظیم بود چون شیخ حسن طاهر در سلسلهٔ ارادت راجی حامد شه در آمد مولانا آله داد گفت که میان حسن شما عزت طالب علمان برباد داده فرمود شما نیز یک مرتبه بخدمت ایشان برسید و امتحان کنید تا ما را معذور دارید روز دیگر هر دو یار قصد ملازمت کردند مولنا آله داد مسئله چند از هدایه و بزدوی که بسمت اشکال موسوم بودند تصور کرده با خود راست کرد چون بخدمت سید رسیدند او بهمان عادت خود از سرگذشت احوال خود حکایت آغاز کرد که متضمن بر رفع اشکالات مولنا آله داد گردید مولنا نیز مرید شد و بسلوک طریق مجاهده و ریاضت مشغول گشت رحمة الله تعالی علیه ❊

شیخ معروف

جونپوری مرید مولنا آله داد شارح ست بزرگ بود صاحب المجاهدات والریاضات والذوق والحالات و از مریدان او شیخ احمد زین جونپوری بود عامل و متوکل و متورع و متبرک رحمة الله علیهما

شیخ بهاء الدین

جونپوری از مشاهیر مشائخ آن دیار ست مرید شیخ محمد عیسی ست در ترک و تجرید و صدق و ورع قدمی داشت گویند که یکروزی صاحب نعمت شیخ حسین نام اورا و لقه گجرات بشوق دریافت صحبت شیخ محمد عیسی بجونپور آمده بود شیخ بهاء الدین دران ایام طالب علمی صالح و قابل بود بصحبت او افتاد و این شیخ حسین علم کیمیا میدانست چون شیخ بهاء الدین را دید که جوانی فقیر و مستحق ست روزی دل او بروی بسوخت و گفت تا با من بصحرا می باید آمد بصحرا رفت و کیمیائی بعمل آورد و بوی بداد که صرف محتاج خود بکن تا اگر باز احتیاجت شود با ما بگوئی که برای تو دیگر بکنیم شیخ بهاء الدین عرضه داشت نموده که بنده

مکتوبات شیخ

نموده التجا بجناب حق آورد تا نور یقین و طمانینت و سکینه در باطن پیدا آرد که از وساوس و خلجانات صان سازد ترا انچه فرموده اند عمل کردن بامر و نهی ست نه دریافت این سر و حقیقت آن و بحث در آن در حدیث آمده است که پروردگار تعالی بندگان را روز قیامت اوامر و نهی خواهد پرسید نه از ذات و صفات خود ایمان بحق آن اسماء و صفات که در شرع آمده باید آورد و انچه ازان صفات ادراک عقل در آید بنهاد انچه متشابه بود و فهم بدان نرسد ایمان آورد از کیفیت آن باز ایستاد و بعد از حصول اعتقاد از ایمان عمل باید کرد بدانچه فرموده است تا هم بنور ایمان و صفای عمل یقینی و اطمینانی در دل افتد و خلجانی نماند این شبه و خلجان تا آنجاست که اطمینان قلب و نورانیت دی بنور ایمان دست ندهد چون ایمان آورد دی یقین دانستی که در اینجا شیئی هست امر و نهی واقع شده و در تو چیزی نهاده اند که معنی امر نهی بدان می فهمی و در خود صفتی و حالتی که فعل و ترک بدان بوجود آید و آنرا اختیار گویند بیابی و بوجود این حالت و صفت در آدمی ظاهر ست چنانچه سمع و بصر و باقی مدرکات

Marfat.com

چون این همه یقینیات بی شبه
معلوم ست در شک و شبه
افتادن چیست و طلب تحقیق
معنی اختیار و جبر و حیله سازی
و بهانه جوئی برای چه و اگر
هنوز عقد ایمان درست نشده
و استحکام نه پذیرفته و نور یقین
در دل نه در آمده فکرے به
ازین باید کرد و غم ایمان باید
خورد بعد از حصول ایمان
اشکالی نیست و ایما
موهبتی ست از حق کسبے و
سببے که از جانب بنده در بجا
دخل داشته باشد فکر و نظر
در دلایل ست اما دلایل و
آیات اسلامیه نه شکوک و
شبهات کلامیه که آن بغایت
راه پر خوف و خطرست در آن
نور یقین در دل به سبب اینها
بسے دور ست خصوصًا با معارض
شبهات مخالفان و مذاهب
اهل اهوا و نافع ترین چیزها
درین باب صحبت صالحان
و خداوندان ایمان کامل و
نفوس مطمئنه و قلوب منوره
است و این نیز بسے نادر و
کمیاب افتد و اقرب طرق
التجا بجناب رحمت الهی و
تضرع و زاری بدرگاه عزت
او و صدق توجه و طلب
دوام ترقب و انتظار
مطلوب و دست تمسک
بدامان متابعت پیغمبر صلی الله
علیه وسلم در زدن و خدمت
و ملازمت علوم دینیه که اصل و

از شما امید کیمیائی دیگر است این کیمیا بکار من نیاید شیخ را بروی دل خوش شد و در تربیت با من
او بیفزود و تا وقتیکه مدت ملاقات شیخ حسین با شیخ محمد عیسی بآخر رسید و با نعمت خلافت و خرقه تبرک
از شیخ یافت بجانب دولقه مرخص شد شیخ بهاء الدین دست بدامان شیخ آورد و التماس ارادت
و اجازت نمود او گفت که پیر تو درین شهرست و از ما ترا همین مقدار صحبت نصیب بود
بعد آمدنی شیخ بهاء الدین را دل بملازمت شیخ محمد عیسی کشیده بعلاقه سابقه ازلی در سلک
معتقدان او در آمد و مرید شد و نعمتها یافت و هنوز به نعمت خلافت مشرف نشده بود که وقت
رحلت شیخ در رسید فرمود بهاء الدین خرقه خلافت تو پیش سیدی است که از مانکپور تشریف خواهد
آورد و در زمانی که موعود بود در آجی سید حامد جونپوری رسید و شیخ بهاء الدین نیز باستقبال او بر آمد
در لقیه اولی خرقه پوشانیده و خلیفه ساخت و وفات شیخ بهاء الدین در سنه

شیخ بهاء الدین رح

بن ابراهیم عطار الله الانصاری القادری الشطاری الحسینی صاحب حالات و جامع برکات
و کرامات بود و وطن اصلی او قصبه جیدست که از سرکار هندا است باستدعای یکی از ملوک مندو دران
دیار رفته آنجا قادری بود و مشرب شطار داشت او را رساله ایست که در آنجا انواع اذکار
و اشغال و طرق و آداب آن بیان کرده است - نسبت خود به سلسله علیه قادریه چنین سلسله
لقن شیخ السموات و الارضین شیخ محی الدین عبد القادر الجیلی انبه الشیخ عبد الرزاق و لقن الشیخ عبد الرزاق شیوخا بعد
شیوخ الی شیخی و مرشدی سید احمد البلیلی القادری الشافعی و شیخی لقننی جمیع الاذکار و البسنی الخرقة
القادریة فی الحرم الشریف تجاه الکعبة و اجازنی اجازة مطلقة بان اجیز من یستجیزنی و القن
و البس من یستلقن منی **نقل ست** که او را در حال استشمام روائح طیبه چنان ذوقی و حالت
دست داد که نزدیک بانزهاق روح بود می گویند که شخصی در حالت نقاهت غالیه پیش او
آورد و همدران ذوق وصال یافت و کان ذلک فی احدی و عشرین و تسعمائة و در رساله شطاریه
میگوید که الطرق الی الله بعدد انفاس الخلق گفته اند فاما سه طریق ازان طرق مشهور و معروف
است اول طریق اخیار و آن صوم و صلوة و تلاوت قرآن و حج و جهاد ست روندگان
و رسیدگان این طریق در زمان طویل اندک بمقصود رسند دوم اصحاب مجاهدات و ریاضات
در تبدیل اخلاق ذمیمه و تزکیه نفس و تصفیه دل و تجلیه روح و هو طریق الابرار فالواصلون
بهذا الطریق اکثر من ذلک الطریق سوم طریق شطاریه فالواصلون منهم فی البدایات اکثر من
غیرهم فی النهایات و این ازان دو طریق اقرب الطرق الی الله است اصول طریق

شطار دہ چیز اند اول توبہ و ہو الخروج عن کل مطلوب سواہ دوم زہد عن الدنیا و متاعہا و شہواتہا قلیلہا و کثیرہا سوم توکل و ہو الخروج عن الاسباب چہارم قناعت و ہی الخروج عن الشہوات النفسانیۃ پنجم عزلت و ہی الخروج عن مخالطۃ الخلق بالانزوار و الانقطاع کما ہو بالموت ششم توجہ بسوی حق و ہو الخروج عن کل داعیۃ تدعو الی غیر الحق کما ہو بالموت فلا یبقی مطلوب و لا محبوب و لا مقصود الا اللہ ہفتم صبر و ہو الخروج عن محظوظ النفس بالمجاہدۃ ہشتم رضا و ہو الخروج عن رضاء النفس بالدخول فی رضاء اللہ تعالی بالتسلیم للاحکام الازلیۃ و التفویض الی تدبیر اللہ بلا اعراض کما ہو بالموت نہم ذکر است و ہو الخروج عن ذکر ما سوی اللہ تعالی دہم مراقبہ و ہی الخروج عن وجودہا و قوتہا کما ہو بالموت و اسماء ذکر بر سہ انواع اند اسم جلال و اسم جمال و اسم مشترک چون صفت رعونت و درشتی را در خود نگرد اول باسم جلال مشغول شود تا نفس یطیع و منقاد گردد چنانکہ یا قہار یا جبار یا متکبر و بعدہ باسم جمال چنانکہ یا ملک یا قدوس یا علیم بعدہ باسم مشترک چون یا مومن یا مہیمن و چون صفت انکسار و تواضع و خاکراہی در خود نگرد اول باسم جمال مشغول شود بعدہ باسم مشترک بعدہ باسم جلال ہمچنین گونہ بذکری مشغول گردد تا دل مصفا شود و ذکر در دل قرار گیرد و مقام ذکر نود و نہ نام در تلوین است پس صدم مقام تمکین و تمکین ذاکر در ذکر اسم اللہ است کہ اسم ذات است نود و نہ نام اسماء صفات اند تا در ذکر اسماء صفات ست در عالم تلوین است چون بذکر اسم ذات رسد از تمایش لفظ اللہ اللہ وجود فانی سوختہ شود و مضمحل گردد اینجا فنا حاصل آید و این عبارت از محو شدن وجود فانی است و چون از خود فانی شود ببقا یابد پس مرید صادق را بی ذکر ہرگز دل کشادہ نگردد و چون دل منور شود پس حقیقت اشیاء بر وی کشف گردد و با عالم ارواح ملاقات شود ذکر حقیقی کہ شہود حق است درین منزل فتح شود و ہم دران رسالہ بعد از بیان کیفیت سلوک و آداب و شرائط ذکر و طرق و اقسام و اسامی آن می نویسد ذکر کشف ارواح یا احمد یا محمد در دو طریق ست یک طریق آنست یا احمد را در راستا بگوید و یا محمد را در چپا بگوید و در دل ضرب کند یا رسول اللہ طریق دوم آنست کہ یا احمد را راستا بگوید و چپا یا محمد و در دل و ہم کند یا مصطفی دیگر ذکر یا احمد یا محمد یا علی یا حسن یا حسین یا فاطمہ شش طرفی ذکر کند کشف جمیع ارواح شود دیگر اسماء ملائکہ مقرب ہمین تاثیر دارند یا جبرئیل یا میکائیل یا اسرافیل یا عزرائیل چہار ضربی دیگر ذکر اسم شیخ یعنی بگوید یا شیخ یا شیخ ہزار بار بگوید کہ حرف ندا را از دل بکشد طرف راستا برد و لفظ شیخ را در دل ضرب کند دیگر ذکر درازی عمر بعد از ادائے فجر ہو الحی القیوم تا طلوع گوید ہزار بار و

دعدہ آن علم شریف حدیث ست نمودن و بہ سخنان ارباب تصوف کہ صاحب صراط مستقیم باشند آشنا شدن و بواعث و دواعی طریقہ اتباع را تقویت نمودن و از موانع و اضداد آن اجتناب کردن ست واللہ الموفق و منہ الامداد و ہو الہادی لطریق السداد و الرشاد و صلی اللہ علی محمد و آلہ و صحبہ اجمعین الرسالۃ الثامنۃ و العشرون فی ترک الاختیار و التدبیر بالاکتفاء بتدبیر العلیم الخبیر لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ

آدمیان در طلب و سوال مطالب و حاجات از درگاہ فالیض البرکات دو قسم اند عادت عامہ آنست کہ بحکم عجلت بشری ہر چہ بر زبان وقت ایشان آید از مرادات و شہوات بگیرد و اندیشہ طلب ننمایند و نظر ہمت بر رضا و خشنودی مولی تعالی نہ گمارند و مقید و مشروط بدان ندارند امام ذہب ارباب خصوص از اہل معرفت آنست کہ از تعین بدعا و طلب مراد معین زبان ادب بستہ و پای طلب شکستہ دارند و خواہش ایشان جز رضای حق و خیر مطلق نباشد و ہرگز بطلب دعائے مخصوص در درگاہ کبریا الحاح و تحکم ننمایند و بر بطلب

Marfat.com

بعد اداء ظهر و هو العلی العظیم هزار کرت و بعد از عصر هو الرحمن الرحیم
هزار بار و بعد از مغرب هو الغنی الحمید هزار بار و بعد از عشا هو اللطیف الخبیر هزار بار و در میان
مراقبه میگوید به انکه کلمات مراقبه آنست که هر کلمتی و آیتی که در کلام مجید و فرقان حمید دلالت
بر معنی توحید کند آن کلمه و آیت در باطن دهم کند چند کلمات نبشته شده بران قیاس کنند
کلمات مراقبه اول و هو معکم اینما کنتم دوم اینما تولوا فثم وجه الله سوم الم یعلم بان الله یری
چهارم و نحن اقرب الیه من حبل الورید پنجم ان الله بکل شئی محیط ششم و فی انفسکم افلا
تبصرون هفتم ان ربی معی سیهدین هشتم الله حاضری الله ناظری الله شاهدی الله معی نهم مراقبه
اسم ذات محض دهم مراقبه یا حی یا قیوم یازدهم مراقبه انیس دوازدهم مراقبه جمیع اسماء الحسنی سیزدهم
مراقبه تلاوت کلام مجید چهاردهم مراقبه تصور فنای خویش رموزی از رموزات مراقبات نموده
آمد تا اصطلاح این قوم بداند یک مراقبه پسند آید و آن اثبات هستی حق بهمه حال و فنای خویش
و جمیع کائنات فحسب پس هر کجا که باشد اسم الله را در باطن بگوید و صفائی دل دست دهد
وجه تسمیه مراقبه آنست المراقبة مشتق من الرقیب هو الحافظ یعنی مادام المرید مشتغلا بالمراقبة محفوظ
من شواغل اللذات الجسمانیة و الخواطر الخنائیة و الهوا رات النفسانیة و یکون متوجها
الی الحضرة الصمدیة فارغا عن غیره و انه قیل الفکر افضل من الذکر لانه شغل الباطن للاطلاع
علیه غیره یعنی مراقبه آنرا گویند که نگاهبانی دل کند و دل را متوجه بحق دارد و هر چه غیر حق است
او را در باطن جای ندهد پس اینچنین صوفی را صاحب دل گویند

شیخ بدمن شطاری

از اولاد شیخ عبد الله شطاری است در زمان خود کمنظیر کوس شیخیت و ارشاد و تربیت میزد
و بر طریقهٔ شطار تلقین طالبان میکرد عم کلان محرر سطور شیخ رزق الله بخدمت او رسیده
است و تلقین ذکر یافته رحمة الله علیه

مخدوم مولانا عماد الدین غوری

از مشائخ دیار نلدرنول ست آباو اجداد او از دیار عرب بملک عجم رسید و از غور بهراه سلطان
شهاب الدین غوری بهندوستان آمد نقل ست که وی در عنفوان شباب در کسب علم
نه کوشیده بود بسیار زور بازو داشت در هنگامها با پهلوانان کشتی گرفتی روزی پهلوانی مشهور
را که از وی قوی تر بود بر زمین آورده بود دست و مغرور بجانب خانه می آمد یکی از علمای عصر

خیر محض زبان نگشایند و عبارت
دعای ایشان بلسان حال و
قال اینست که پروردگارا
انچه رضای تست و در انچه
خیر است پیدا آر و ما را بانگذار
خداوندا مرا آن ده که آن به
و اگر انصاف در زند و بدیده
تحقیق نگرند راه راست همین
ست که بنده را مرادی نباشد
و خواستی نبود و زبان لوب
از سوال و طلب بر بندد
و بر بساط عبودیت انبساط
ننماید که بندگی با خواست
جمع نشود خواست خواست
مولی ست تعالی بنده را با
خواست چه کار و اگر خانکه
بحکم جبلت بشری و عجلت
طبعی صبر نتواند کرد یا بقصد
امتثال امر ربوبیت که فرمود
ادعونی زبان بدعا بکشاید
باید که او را مدعای مخصوص
نباشد بلکه مطلق خیر و انچه
بهبود او در انست طلب
دارد و اگر نیز اتفاق افتد
و حاجتی مخصوص پیش آید
آنرا بشرط رضای مولی و
خشنودی وی تعالی مقرون
دارد و انچه خیر و صلاح و رضای
حق در انست بخواهد یعنی
انچه نزد وی سبحانه در نفس الامر
خیر ست نه انچه وی بشهوت
نفس و شر طبیعت خیر
انگاشته و نظر همت و طلب
بر آن مقصور داشته است
پس بنده باید که از تدبیر و

او را درین حالت دید و تاسف خورد و او را بدین حال طعنه زد همتی و خیرتی بحال او راه یافت
واز ان وضع که داشت پشیمان شد و خواست که تحصیل علم کند اما چون در خردی این کار نه کرده بود
سعی در ینباب بیفائده نمود ملازمت خدمت شیخ محمد ترک که در نانول ست اختیار کرد شب و روز
افتاده بودی با دوام طهارت و ذکر و نوافل و تلاوت جز برای طهارت بدر نیامدی و از روحانیت
شیخ برای حصول علم استمداد کردی دوازده سال همبرین منوال گذرانید تا شبی برای طهارت بدر می آمد
شخصی پیدا شد و او را از عقب در گرفت و گفت بخواه هر چه میخواهی وی طالب طریقه اجداد خود بود
علم و تقوی را درخواست گفت برو کتابخانه بزرگان خود را پیش گیر و بمردم درس بگو حق سبحانه و تعالی
ابواب علوم دینیه را بروی فتح کرد از شیخ احمد مجد شیبانی رحمة الله علیه منقولست که می فرمود من این
مولانا عماد را در ایام صبا دریافته ام مردی بزرگ بود کمال اتباع داشت هیچ سنتی از سنن سید المرسلین
صلی الله علیه وسلم ترک نمی کرد فقیر و فقرا را بسیار دوست میداشت و این مولانا عماد از اولاد آن مولانا
عماد ست که در زمان محمد تغلق بود می گویند که محمد تغلق در ایام غرور سلطنت خود گفته بود که فیض خدا
منقطع نیست چرا باید که فیض نبوت منقطع شود و اگر کسی حالا دعوی پیغامبری بکند و معجزه نماید تصدیق
می کنید یا نه مولانا عماد بر فور گفت که گمان مبر چه می گوئی محمد تغلق حکم کرد که او را بدار کنند و زبانش
برآرند رحمة الله تعالی علیه۔

شیخ علم الدین حاجی رحمة الله علیه

مردی بزرگوار بود تارک دنیا و مجرد از علایق رزق خود از کسب کردی چون بکه مبارک رفتی یک تبرزد داس
در بند همراه خود گرفتی در راه هیزم و کاه فروختی و خوردی و گدائی نکردی و از نذر و فتوح نستدی و خود را
به بزرگی ننمودی حتی کاحد من الناس زندگانی کردی گویند که وی سید بود اما پیش مردم ظاهر نساختی عالم
خان میخواتی مریدا و بود خواست که برای وی خانقاه و خانقاه بنا کند قبول نکرد و گفت شیخ محمد ترک صاحب ولایت
است عمارتی که برای من خواستی کرد در روضه شیخ بکن اول مقبره شیخ محمد ترک چهار دیواری پست بود حالم خان
گنبدی بالای مزار شیخ بکرد که الان آن گنبد موجود است ملا محمد نارنولی از شیخ مزه دهرسوی نقل میکرد که
وی می گفت که جد من شیخ صدر الدین کهرولی و شیخ علم الدین حاجی هر سه بزیارت خانه کعبه رفتند چون
بدریا رسیدند کشتی بانان تحقیق کردند که اگر کسی خویش و قرابت گذاشته آمده باشد گو برود و صله ارحم بجا آرد
شیخ علم الدین داس دستبرد رینه که بکمر بسته بود بجنبانید و گفت که خویش و قرابت من همینها اند
کشتی بانان تبسم کردند و او را بر کشتی نشاندند و آن دو کس بوطن باز گشتند مقبره او بیرون شهر نارنول
است نزدیک براهی که بجانب دهرسو رود رحمة الله تعالی علیه۔

مکتوبات شیخ

تصرف خود مطلق برآید و صلاح
کار خود را بدست اختیار و تدبیر
معلی بگذارد و قال البعض العارفین
لا تدبر وا وان کان لابد من
التدبیر فدبروا بان لا تدبروا
کار خود را بخدا باز گذار
کت نمی بینم ازین بهتر کار وصل
درینجا سته مقام ست اول و اعلی
آنکه این ترک خواست و اسقاط
تدبیر که شرط راه بندگی ست نظر
بوجود عسرت و غم و عظمت و
هیبت بارگاه کبریای الهی تعالی
شانه باشد و این مقام عارفان
که بجهة غلبه قهر ان هیبت و سلطان
عزت دم نتوانند زد و سر بالا کرد
برمثال مقربان بارگاه و سلاطین
در بارگاه سطوت و سلطنت و
گوش هوش بر فرمان ایشان
نهاده زبان و قلت از گفتگو و
سوال و طلب بسته دارند و قصد
و همت جز بر امتثال امر و اطاعت
حکم نه گمارند دوم مقام موسنان
از ارباب یقین ست که نظر بر
حسن ظن بمولی کریم تعالی و
تقدس و صفت ربوبیت و می
عزو علا داشته و لطف و کرم
او را وکیل حال خود ساخته
تمامه کارهای خود را بسند بیرد
اختیار و می سبحانه گذاشته
فارغ البال و مرفه الحال
بر بستر فراغ و استراحت افتاده
اند یعنی آن خدائیکه بی سابقه
طلب و سوال چندین ابواب
نعمت بر روی مراد کشاده و
خزاین رحمت خود وقت

مخدوم شیخ محمد الحسینی الجیلانی رحمۃ اللہ علیہ

4B

الاچی از اولاد حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین عبد القادر الحسینی الجیلانی ست نسبت او بشش واسطه بآن حضرت میرسد بدین طریق سید محمد بن سید شاه امیر بن سید علی بن سید مسعود بن سید احمد بن سید صفی الدین بن سید السادات منبع البرکات شیخ سیف الدین عبد الوہاب بن شیخ السموات والارضین محی الدین ابی محمد عبد القادر الجیلی رضوان اللہ علیہم اجمعین صاحب عظمت و کرامت و ہیبت و جلالت بود و سطوتی ظاہر و عظمتی باہر داشت جامع علوم معقول و منقول و مشمول نعم ظاہر و باطن و حاوی فضایل حسبی و نسبی از ولایت روم بخراسان تشریف آورده و از انجا بملتان شرف قدوم ارزانی داشته به بلده اچه توطن فرمود ایکبار سیر اکثر معموره عالم بر قدم تجرید و نعت بے تعلقی نموده بار دوم با خیل و حشم بسیار و توابع و لواحق بشمار درین دیار شرف اقامت و توطن ارزانی فرمود پادشاه وقت در حلقه ارادت او در آمده غایت بندگی و اخلاص را نسبت بلازمان او مرعی داشت و دیار ملتان و دیار ان اوان قحط رجال فاضل و علما و اکابر بود حشمتش بمقتضی عزت ذاتی و علو فطری از همه قصب السبق در ربوده بر مسند امتیاز و انفراد جا داشت او را بعالم شعر نیز میلی بود اکثر مناقب حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنه نظم فرموده است و دیوان غزل نیز ترتیب داده قادری تخلص میکند و ترجیعات دارد بزبان ذوق این چند بیت از انجاست

رندیم و قلندریم و چالاک	ستیم و سر بدیم و بیباک	جاسیم و صراحیم و باده
دُر و صدفیم و بحر و خاشاک	والیِ ولایت شش و پنج	حامیِ بلاد فهم و ادراک
مجموعه راز عالمِ دل	منصوبه کشائے شر لولاک	بگذشته ز خویش بے کدورت
بگذشته ز عشق جوهرِ خاک	آئینه صاف با غل و غش	صافی دل و پاک رائی شکاک
گر صاف شوی و پاک و ائم	میگوی چو قادری تو ناپاک	ما بلبل بوستان قدسیم
شهباز سفید دست انیم	بیت اخیر تلمیح ست بر انست نسبت شهبازیت از حضرت غوثیه رضی اللہ	

عنه زیرا که بار شهب یکی از القاب آنحضرت است که بعضے از متقدمین اولیا پیش از ظهور عنصر شریعت او بدان خبر داده و گفته که آنحضرت را در ملکوت اعلی باز شهب خوانند و در قصیده قطبیه فرموده است

شعر انا بلبل الافراح اطلع دوحها ۔ طربا و فی العلیا انا باز اشهب ۔ مقبره مخدوم شیخ محمد اچه است رحمۃ اللہ علیه و او را سه پسر بود شیخ عبد القادر که او را مخدوم ثانی گویند و سید عبد اللہ که در فضیلت و لطافت طبع و سلاست قریحه در زمان خود نظیر نداشت گویند حضرت مولانا عبد الرحمن جامی باستماع خبر فضائل او بجانب او استعار سیفرستاد و سید مبارک سید عالی مقام بود از ایشان خلفی مانده که نام ایشان سید میران گویند بغایت حسن و متبرک در لاهور سکونت دارند۔

کتوبات شیخ

ما کرده است آخر عادت کرم
و احسان و صفت جود و احسان
باز نخواهد داشت آن داده
را باز نخواهد ستاند و اگرچه نظر
قدرت و بی نیازی درگاه الوہیت
و لا ابالی بارگاه عزت که تو تی
الملک من تشاء و تنزع الملک
من تشاء صفت اوست خوفی
و هراسی نیز راه باید و لیکن این
حسن ظن لازم حال ایشان شده
بحکم انا عند ظن عبدی بی ازیم
تغیر و زوال محفوظ و مامون بسیار
سوم مرتبه در ترک تدبیر و رفع تردد
و پریشانی و التزام صبر و سکون
شامده عجز و ناتوانی است کسے چون
دریافته و دیده که هر چیز بقدر است
و می تواند امور و حوادث دهر
را باحکام قضاء و قدر جاری گرید
نیست و از قبول کردن آن و ننن
در دادن بدان چاره دگر بدنه
از صبر و سکون چاره ندیده اند
و از کوی ثبات و استقامت آواره
نگشته اند که فائده ندارد و در حصول
این مرتبه تجربه عقل انسانی کافیست
و کمال معرفت و مزید ایقان
ایمانی شرط است بر هر تقدیر ترک
تصرف و تدبیر لازم حال عبودیت
آمد و شرط راه بندگی افتاده
بندگی چه بود بجز افگندگی چه هست
نماید تو اجلے با بندگی ۔ وصل
اینجا نکته ایست تنبیه بران
ضروری و علم بان واجب
تا توهم نکنند و گمان نه برند که
چون ترک تدبیر و اختیار شرط
راه آمد پس باید که التزام نماز

مخدوم شیخ عبد القادر رحمۃ اللہ علیہ

بن شیخ محمد الحسنی الجیلانی الملقب بشیخ عبد القادر الثانی صاحب کرامات ظاہرہ واحوال باہرہ و مقامات علیہ ومناقب جلیہ موصوف بود وبکمالات ظاہر وباطن برہانی ساطع داشت ونوری لامع وحالی باکمال وکمالی فوق الوہم والخیال بسیارے از عصاۃ وکفار بمشاہدۂ جمال ومعاینۂ کمالش بسعادت توبہ نصوح می رسیدند وبشرف ایمان مشرف می شدند وی در ولایت وارشد حقیقی حضرت غوث الثقلین ودر کمالات تابع آنحضرت ولہذا او را شیخ عبد القادر ثانی ومخدوم ثانی گویند ہر چند کہ آنحضرت ثانی ندارد وکدام درجہ عالی تر ازان باشد کہ کسی ملقب باین لقب باشد **نقل ست** کہ وی در عنفوان شباب بغایت تنعم وترفہ نمودی واسباب عیش وطرب بسیار التفات فرمودی تا بحدی کہ چند شتر بار آلات تغنی ومزامیر ہمراہ ایشان می بردند ودر آخر حال کہ بر سجادہ مشیخت ومقام تربیت نشست اجتناب کلی از استماع تغنی وقعود بروی نمود ومریدان وطالبان را نیز ازان زجر ومنع می فرمودند واگر احیانا ازین باب چیزی استماع نمودی چندان بکا وانزعاج او را دست می داد کہ قریب بانزہاق روح می رسید وابتدا حالت مجذوبۂ او آن بود کہ روزی در بیابان آنچہ شکاری کردی ناگاہ دراجی بصوت عجیب وآوازے غریب می نالید وفریاد می کرد درویشی در آن بیابان می گشت گفت سبحان اللہ روزی باشد کہ این جوان نیز از قلق محبت مولی جل وعلا ہمچو این دراج بنالد وفریاد کند آورا از شنیدن این سخن حالتی دست داد ودل از تعلق ماسوی سرد گشت وہمچنین روز بروز اسباب جذبہ آثار شوق وانوار محبت بروی فائض ونازل می گشت تا بجملگی خاطر ازینجانب فارغ ساختہ بمولی تعالی پیوست **نقل ست** کہ روزی در ملازمت والد ماجد او قدس سرہ قطعہ چند از مخمل آورده بودند وسود این اپیش عبد القادر بریدند تا ابرہ پوستین سازد وی فرمود تا ازین مخمل برائے سگان شکاری جلہا بسازند این را بخدمت مخدوم رسانیدند کہ ازین مخمل برای ابرہ پوستین بسید عبد القادر عنایت فرموده بودند وی آنرا بجلہای سگان صرف نمود مخدوم ازین سخن در غضب آمد او را بحضور خود طلبید عتاب آغاز کرد ہم دران شب غوث الثقلین رضی اللہ عنہ بخواب دید کہ می فرمایند عبد القادر فرزند من است تربیت او من میکنم ترا فرزندان دیگر ہستند تو ایشان را تربیت کن ترا با عبد القادر کاری نیست ازین واقعہ حالت جذبہ ونسبت توبہ او موکد ومقرر شد ودست از جمیع مواد لذت وعیش باز داشت وہمت بر انقطاع کلی برگماشت مزامیر وآلات تغنی بشکست وبجانوران شکاری دور کرد ومحاوق شد وبسلوک طریق حق اشتغال فرمود وچون بندگی مخدوم رخت از قامت این سرای فانی بعالم باقی بردند منصب سجادگی ومقام خلافت از میان برادران بحضرت او متعین بود ولیکن بسبب آنکہ ترک ملازمت بادشاہ نموده بود وبرادران ہنوز در سلک ملازمان دنیا انتظام داشتند ازین

حیات دائمی وطلب جد وجہد در سلوک طریق طاعات ومبرات نیز منافی طریق بندگی وعبودیت باشد چہ این نیز داخل تدبیر واختیارست کہ از ترک ومسقاط آن ناچارست پس باید کہ از جمیع کارہای دین ودنیا فارغ نشینند وبراہ سعی وطلب وجد وجہد صلا قدم نزنند جواب آنست کہ آنچہ ما را ازان منع کردہ اند تدبیر واختیاری ست کہ از پیش خود برای نفس خود برانگیزیم ولا این تدبیر واختیارات کہ شارع تعالی ونقدس مطلق در افت خود برای بندگان خود پرداختہ ومصالح دین ودنیا ایشان را بدان منوط ساختہ ست متمسک بدان دلکوشش کردن در آن منافی طریقہ عبودیت وبندگی نیست بندگی خود ہمین ست کہ ہر چہ فرماید آن کنی تدبیری کہ ساختہ است روی براہ کردہ است وپی آن روی واز پیش خود تدبیری وحیلہ برنہ انگیزی وبراہی دیگر نہ روی وراہی دیگر نہ بینی بندہ را خواستی نباید این معنی دارد والا خواستی کہ موافق خواست شارع است آن نہ خواست بندہ است وخواستہ کہ بندہ این را بخواہد اینجا البتہ بندہ را آن باید خواست کہ او خواست اگر خواست آن نکند بہ او باشد وما مور ومحکوم نبود وبر کنار کہ

Marfat.com

ریگذر غبار بر چهرهٔ اخلاص بادشاه نسبت بخدمتش نشسته بود ایشان جمیع فرامین را سانید موجب
دو ظایف پیش او فرستادند و فرمودند که ما را بانها حاجتی نمانده است بهر که میخواهند بسپارند سالها هم برین
حال می گذرانیدند و بهر چه از دست اغیار راحت شدید روزگاری رسید صبری فرمودند **نقل ست** که
یکبارگی بادشاه عهد ایشان را پیش خود طلبید و نوشته فرستاد که اگر ایشان مجلس ما را بحضور فائض النور
مشرف سازند عین سعادت و محض کرم خواهد بود باوجود ایشان کراحت باشد که دعوی شیخوخت و بزرگی نماید
هر چه از تقصیرات و تاخیرات در خدمت رفته باشد عفو فرموده متوجه این حدود شوند آن حضرت در جواب
نوشت ☙ هیچ باب از زین باب روی گشتن نیست | هر انچه بر سر ما می رود مبارکباد | کسیکه خلعت
سلطان عشق پوشیدست | بجلهای بهشتی کجا شود دل شاد | و این واقعه شابه آن حالت ست که
نقل می کنند که سلطان سنجر ماضی بجانب حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه نوشته بود که اگر عنان توجه باین
صوب منعطف گردد ولایت سیستان که ملک نیم روزست تعین لنگر خانقاه حضرت ایشان کرده آید آنحضرت
در جواب نوشت ☙ چون چتر سنجری زنج بختم سیاه باد | جز فقر اگر بود هوس ملک سنجرم | زانگه که یافتم خبر از
ملک نیم شب | صد ملک نیم روز بیک جو نمی خرم | و بعضے این حکایت انسبت بشیخ نجم الدین کبری قدس سره
نقل می کنند والله اعلم **نقل ست** که ایشان را در ابتداء حال باوراد و اعمال و عبادات ظاهره اشتغال
بسیار بود تا بحدیکه تمام روز فرصت تکلم نداشتند و در آخر چندان استغراق محبت و شغولی باطن غلبه کرد که بعد از ادای
فرائض و سنن و رواتب جز مراقبه کار دیگر نبود و بعد از نماز فجر تا اشراق در بحر مراقبه مستغرق می بودند بعد از ادای اشراق
تا چاشت و هم چنین ما بین جمیع اوقات صلوات و اندک قیلوله که می کردند بر همان بوریای که در مسجد افتاده بود
واقع می شد و تنها بودی که بنفس نفیس خود اذان و اقامت می فرمودند و امامت می کردند وقتی دیگر برای نماز
بامداد برخاسته بودند بمردم خانه فریاد کردند و آوازها دادند تا سعادتی که دران وقت روی نموده است دریابند تا
رسیدن مردم آن دولت تمام شده بود چون بعضے از ایشان بملازمت رسیدند فرمودند که همین ساعت
حضرت عالم پناه صلی الله علیه وسلم بنده خود را بمشاهدهٔ جمال باکمال خود مشرف ساخته بودند و خواستم که شما را
نیز از ان فیضی برسد شما تقصیر کردید **نقل ست** که روزی قوالی بخدمتش آمد فرمود برو توبه کن و رباب را بشکن
و سر تراش و درویش باش قوال بی توفیق را همت برین کار صورت نه بست یکی از مراد النگاه در مجلس حاضر
بود این سخن در وی گیرا آمد برفت و سر تراشید و از جمیع معاصی توبه کرد و بنشست همدران اثنا گریه
و زاری بنیاد کرد و گفت مرا برادری بود در گجرات حالای بینم که جنازهٔ او برآمده است و بدفن کردن میبرند
حق سبحانه و تعالی به برکت نفس مبارکش چنین کشف جلی همدرحال باو عطا فرمود **نقل ست** که یکباری
در ملتان علت طاعون حادث گشت و کار بر خلق آندیار تنگ شد و وبای عام در میان آمد مردم از بنره و نه
که در موضع وضو ایشان رسته بود می بردند و بر موضع علت میمالیدند و شفای یافتند **نقل ست** که میفرمودند

کتوبات شیخ

بنده چنان باید که اگر مولی بفرماید
بخواه بخواهد و اگر گوید مخواه مخواهد
و اگر امر کند که کن بکند و اگر نهی
کند که مکن نکند بحقیقت بندگی
در فنای حقیقی رسیده باشد اینجا
خواست ناخواست ست و نا
خواست عین خواست یعنی
مشهور ست که چون سلطان العارفین
بایزید بسطامی را قدس سره فرمان
شد که چه خواهی گفت خواهم
که هیچ نخواهم اینجا می گویند که
چون بایزید خواست که هیچ
نخواهد این خواست ناخواست
نیز خواستنی ست حقیقت ناخواست
آنست که هیچ نخواهد نه خواست
و نه ناخواست شیخ ابن عطاء الله
اسکندری در کتاب التنویر فی
اسقاط التدبیر گوید که این
اعتراض بر سلطان العارفین
سخن کسی ست که معرفت ندارد
زیرا که خواست بایزید بسطامی
این ناخواست را از آن
رو است که مولی تعالی از وی
میخواهد که بخواهد پس این خواست
وی ناخواست خواست وی
باشد این خواست در حقیقت
خواست مولی ست تعالی
چون وی تعالی از وی خواست
که ناخواست را بخواهد و را البته
این ناخواست باید خواست
خواست ناخواست چه باشد
اگر خواست خواست کند نیز
باید خواست پس گویا مولی
تعالی از بندگان خود میخواهد
که ایشان را از پیش خود خواستی

Marfat.com

که در دست من خاصیتی نهادند که بهر علتی و مرضی که برسد حقتعالی آنجا شفا دهد و این خاصیت نیز به نسبت دست حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه است چنانچه بعضے از اولیا عصر آن حضرت فرموده اند الشیخ عبدالقادر یبرئ الاکمه والابرص ویحیی الموتی باذن الله و از عجائب کشوف و غرائب خوارق او آنست که می گویند یکبار ی در اُچه و ملتان در دواستخوان پهلو چندان پیدا شد که حدوث امید رد و هلاک توامان بود و اصلا تخلف دران وقوع نداشت مردی بود غیاث الدین نام از جماعه لنگاه که بنجد تش ارادت داشت و بغایت تقوی و صلاح آراسته بود هر شب جمعه بشرف رویت حضرت سید کائنات صلی الله علیه وسلم مشرف می شد شبی آن سرور مقدار یک دست نی پاره بوی عطا فرمود و گفت این را بستد و بفرزندم عبدالقادر بده و بشارت بده مر او را که هر جا که این نی پاره را برساند و ده بار قل هو الله احد بخواند حق تعالی آنجا نی الحال اثر شفا پیدا آرد و این جانب خدمت ایشان در معامله دیدند که آنحضرت صلی الله علیه وسلم می فرمایند پیش غیاث الدین امانتی سپرده ایم از ایشان و بکار بندگویند که چندان آثار و اسرار ازین نی بظهور آمد که از حیز تقریر و تحریر خارج است و حکایت این نی در دیار ملتان مشهور است والده شریفه حضرت مخدوم ثانی سیده بود بنت شیخ ابوالفتح که از اولاد سید صفی الدین گازرونی خواهر زاده شیخ ابو اسحاق گازرونی بود و بنای بلده اُچه و عمارت از سید صفی الدین شده است و قصه آبادانی او را چنان نقل می کنند که شیخ ابو اسحاق گازرونی بعد از عطاے نعمت خلافت بسید صفی الدین حکم کرد که بر اشتری سوار شود در هر جانب که آن اشتر برود تو نیز برو و آنجا که بنشیند مقام ساز و متوطن شو چون باین سرزمین که اوچه در آنجاست سید شتر بنشست و برنخاست بنا بحکم اشارت شیخ توطن کرد و شهر اُچه آبادان ساخت گویند که زمین اوچه و صحرا او کیفیتی و حالتی دارد که در زمینهای دیگر نیست البته کسی را بوادی فراق و دیوانگی می برد آلان بآن آبادانی که در زمان سابق داشت نمانده است مقابر بزرگان است واندک آبادانی ست و فک نیست که برین تقدیر معنی وجد و کیفیت آن بیابان بیشتر از خیر خواهد بود و این شیخ ابوالفتح جد اعلای بندگی مخدوم بسی متبرک و عالیمقام بود و در تسخیر جن و احضار ایشان تصرفی تمام داشت سن شریف حضرت مخدوم ثانی هفتاد و هشت سال و وفات او هژدهم ربیع الاول سنه ۹۴۰ اربعین و تسعمائه و مقبره شریف او و مقام او چه مشهور ست زیارتگاه خاص و عام و مخدوم شیخ عبدالقادر را دو پسر بود بزرگتر

شیخ عبدالرزاق رحمة الله علیه

صاحب فضایل و مناقب و مفاخر همتے عالی داشت و شانی عظیم داری در وقت رحلت حضرت مخدوم خاصر نبود بسبب بعضے از بواعث بجانب ناگور تشریف برده بود روزی در ناگور نشسته بود فرمود که امروز بندگی مخدوم مرا آواز داده اند و پیش خود طلبیده تا واقع چه باشد چون آنمکے تاخیری در توجه بدان حدود راه یافت در وقت رحلت نتوانستند رسید بعد از چند روز قدوم آورند بحکم وصیت والد ماجد بلباس خرقه و اجازت خلافت و نعمت

نباشد و تدبیری نبود خواست ایشان همان باشد که من خواسته ام و تدبیر همان کنند که من کرده ام و من خواسته ام و ساخته ام برای ایشان از تدبیرات و ترتیبات آنچه می باید ساخت وضع کرده ام شرایع و احکام و لعتین نموده ام و ظایف طاعات و عبادات که اگر بدان عمل کنند و استقامت ورزند بسعادت دنیا و آخرت برسند پس ایشان را باید که از تدبیرات و اختیارات نفس خود فارغ نشینند و بتدبیر من که پروردگار ایشانم و دانا تر و مهربان ترم بر ایشان از ایشان اکتفا کنند و از میش خود تدبیری برنانگیزند و بعضے گویند که این سخن از سلطان بایزید در ابتداء حال ست که هنوز از تنگنای خواست وحیطه آرزو بتمام برنیامده است و خواستی دارد اما خواست وی آنیست که او را خواستی نباشد و مطلق از خواست بر خیزد و این خواست بنا خواست مبدل گردد و آرزوی این مقام دارد تا حاصل گردد این توجهی ست که برای خصوص قول سلطان بایزید گنجایش دارد ولیکن با قطع نظر از ان قاعده عام و ضابطه کلیه دین باب همان ست که ممنوع خواستی و تدبیری ست که بنده فدوی پیش خود برای نفس خود بکند

Marfat.com

مشیخت مشرف شدند و وفات او در پنجم جمادی الآخر سنه ۹۴۲ اثنین و اربعین و تسع مائة و دیگر۔

سید زین العابدین رحمۃ اللہ علیہ

ہم در عین حیات مخدوم از عالم رفتند و والدہ ایشان از صالحات و قانتات بود و از آیشان خلفی ماند میر سید محمد کہ منظور نظر عنایت و مشمول شفقت و مرحمت بندگی مخدوم بودند شاہ الہ بخش و برادران ایشان کہ در لاہور ساکنند فرزندان ایشان اند و شاہ الہ بخش لسبی باخلاق حمیدہ و صفات برگزیدہ موصوف بود در سنہ ۹۹۴ اربع و تسعین و تسع مایۃ در ولایت بنگالہ بریاض رضوان خرامید رحمۃ اللہ علیہ و علی اسلافہ اجمعین۔

مخدوم شیخ حامد رحمۃ اللہ علیہ

ابن شیخ عبد الرزاق بن شیخ عبد القادر الحسنی الجیلانی صاحب سجادہ برحق و خلیفہ مطلق حضرت غوث الثقلین بود بزرگ و عالیشان و رفیع المکان مظہر کبریا و جلال و صاحب تصرف و کرامت و ابہت و عظمت و جلالت سامی بس عالی داشت مقامی بس بلند از متاع دنیاوی از ہر قسم کہ تصور کنند قسطی وافر او را حاصل بود لیکن ہرگز مالک نصاب نامی کہ شرط وجوب زکوۃ باشد نشدہ و ہی مرید جد خود شیخ عبد القادر ثانی قبولی عظیم داشت و در زمان خود کوس بزرگی و شیخوخت و خلافت این سلسلہ علیہ بنیرد و ہر کہ بادی دم مخالفت و دکاری از پیش نبرد و غیر از پشیمانی حاصل وقت خویش ندید و شیخ حامد در حالت حیات خود امر خلافت و سجادہ نشینی ابو لد شریف خود سید اعنی بر سیدی و سندی و شیخی مشکاۃ مصباح الاحدیۃ مرآۃ جمال الحقیقۃ المحمدیۃ النور الازہر الاطہر السر الاقدس الاطہر صاحب المجد المفاخر کامل الباطن و الظاہر المتحلی بجلیۃ المصطفی و المتخلق باخلاق المرتضی الشیخ الوصی الرضی البہی جمال الدین ابو الحسن شیخ موسی سلمہ اللہ تعالی و ابقی و جمیع لوازم و توابع این امر شریف را از اشغال باطن و اوضاع ظاہر بوی تفویض فرمود از جہت محبت و رضای کہ حضرت مخدوم را بوی بود و قابلیت و استحقاق کہ در جوہر شریفش معاینہ فرمود و از جہت صریح اذن یا دلالت آن کہ از حضرت علیہ قادریہ در دین باب یافت و بعد از تفویض و تلقین در اندک مدت رحلت فرمود و کان وفاتہ تاسع عشر من ذی القعدۃ سنۃ ثمان و سبعین و تسعمائۃ۔ وی سلمہ اللہ در خلق و خلق وارث حضرت نبوی است صلی اللہ علیہ وسلم و در زمان خود صاحب سجادہ راستین سلسلہ علیہ قادریہ است و را بدرگاہ حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ و رائے نسبت باطنی نسبتہا دیگر ہست کہ اہل خصوص را ہا شد با ہا بشرف رویت آنحضرت حضرت عالم پناہ صلی اللہ علیہ وسلم مشرف شدہ و بحضرت مخدوم شیخ عبد القادر ثانی بطریق کشف قبور ملاقات نمودہ بشرف بیعت وی مشرف گشتہ است و وی در شجاعت و سخاوت و علم وارث حضرت مرتضویہ رضیہ است و در حسن صورت و سیرت نقاوہ ائمہ اثنی عشر صوفی وار دکہ حدیث کانت فی عینی موسی ملاحۃ من رآہ احبہ را مصداق

کمتوبات شیخ

امام بیرات شرع و اختیارات دی خواست آن سنافی عبودیت نبود و اگر خواستی بود ازین دو بود کہ خدای تعالی این خواست از وی می خواہد و در حقیقت خواست وی نبود و سنافی شرط عبودیت نیفتد قطب الوقت شیخ ابو الحسن شاذلی قدس سرہ میفرماید وکل مختارات الشرع و ترتیاتہ لیس لک منہ شیء انما ہو تدبیر اللہ لک فاسمع واطع یعنی ترتیباتی کہ شرع نہادہ و اختیاراتی کہ دی تعالی کردہ است ترا دران جا دخلی نیست آن تدبیر لیست کہ پروردگار تعالی و تقدس برای تو کردہ آنرا بشنو و اطاعت کن و فرمانبردار باش و آن اصلے عظیم ست و اسلے محکم کہ بنای کاخ شرایع و احکام و حفظ مرتبہ عبودیت و ربوبیت بر انست و این مجمل فقہ ربانی اعلم لدنی ست و ہر کہ نہ این چنین فہمد زین روش رود و از فرقہ حشویہ و معطلہ بود و خروج ازین اصل موجب بر فتن افتادن از جادہ شریعت و وقوع در مہاوی ضلالت و غوایت گردد و بریں اصل تمامۃ تدبیرات و ترتیبات و اوضاع و احکام دین و دنیا ثابت ماندہ و اسباب و آلات کہ صنایع حکیم تبارک و تعالی بندگان را برای انتظام مصالح دو جہانی و حصول بکمالات حسی و روحانی و ترقی درجات

است و سیرتی که آیت انک لعلی خلق عظیم را مصدوق نور الله لعالم بنور جاله تا دام یقال اللهم صل علی محمد وآله اجمعین.

شیخ داؤد رحمۃ اللہ علیہ

مرید و خلیفه مخدوم شیخ حامد الحسنی الجیلانی ست صاحب حال صحیح و کشف صریح در عین سلوک ریاضات شاقه و مجاهدات فوق الطاقه کشیده و از هوالف غیبیه اشارات لاریبیه شنیده و ابتداء حالت جذبه و در آمدن او در طریق سلوک آنچنان بود که او را در اثنای تحصیل علوم قائد توفیق الهی بجانب دیگر برد و بطریق ریاضت و مجاهده دلالت کرد و چندان کار بر نفس تنگ گرفت و بر خلاف مراد او رفت که از حد تقریر و تحریر خارج باشد گاهی اناول شب تا آخر بقیام گزانیدی بی آنکه برکوع رود و گاهی تمام شب در رکوع بودی و گاهی در سجود و گاهی در قعده همین چنین از عبادات اشق و اخص بودی اختیار و التزام نمودی چند سال در بیابان بین طریق گزانید تا خاطر خطیرش از جمیع وساوس و تعلقات آسوده شد و تفرقه و تشویش از باطن فیض مواطنش رخت بربست آنگاه از برای اقامت سنت انابت و بیعت که طریقه سلوک مشائخ طریقت ست متوجه جناب اقدس شد از انجا که کمال حال و صدق طلب و قوت استعداد او بود تعلق سلسله علیه قادریه و نسبتش بذیل عظمت این خاندان عالیشان مناسبت بابشارت یافت باردیگر متوجه شد بخصوص کدام یکی از خلفای این خانواده بزرگ دست او بمقتضی اشارت غیبی بخدمت سید ما بدر که خلیفه راستین حضرت غوث الثقلین بود توجه آورد و دست بیعت بدو داد و بنسبت خلافت مشرف گردید **نقل ست** که وی در مجلس چنان مضطرب و منتظر نشسته بود گویا که چیزی گم کرده است یا بدر آمدن محبوبی روی انتظار آورده ناگاه او را وقتی و حالتی دگر گرفتی و در بیان حقائق و معارف در آمدی و سخنان بلند و نکتهای ارجمند گفتن آغاز کردی فرمودی که از جانب عراق بادی بدل من می وزد که نفحه از نفحات الهی یا وی همراه است و اکثر احوال بجانب عراق نگران بودی و این معنی مبنی از نسبت معنویه ست که او را با آنحضرت بود رضی الله عنه شیخ قطب عالم می گفت که چون بملازمت او رسیدم بجهت غلبه طریقه و عظ نصیحت از خود متش مشاهده افتاد بخاطر خطور کرد که گر شیخ طریقه مهدویه دارد بیمجرد این خطور بی سابقه تقریری سر برآورد و فرمود مهدویه فرقه ضاله مبطله ست دمش پاس انفاس بطریق متعارف میان ایشان بسند صحیح از حضرت عالم پناه صلی الله علیه وسلم ثابت نشده اقل مرتبه ذکر اسم نفی است و اکنون جانشین شیخ داؤد شیخ ابو المعالی است که بغایت مناصب عالی و قدر متعالی دارد و ریاضت مجاهده می کشد و قبولی تمام یافته و حسن مقال ضمیمه صحت حال ساخته مناقب حضرت غوث الثقلین را رضی الله عنه در لباس عبارت فارسی در آورده بغایت لطیف و فصیح و شیرین اشتیاق ملازمت او بسیار ست انشاء الله تعالی میسر گردد و فات شیخ داؤد ۹۸۲ھ

کمال علمی و عملی خلق فرموده از تعطیل و ابطال محفوظ و مصئون گردد پس بنده باید که خواست و ارادت وی و طلب و جد در اقامت وظائف طاعات و رعایت حدود شرعیات بجای آرد تا سالک راه راست گردد

ره راست رو تا بمنزل رسی ✧ وصل چون پایه

عمل و خواست و تدبیر ثابت و برجا ماند کسی هر چه کند چه مساکین و فقرا و چه ملوک و امراء و آن کرده موافق تدبیر و تقدیر و اختیار الهی و امر و نهی شریعت آید بمقام قرب و رضا و خشنودی پروردگار و کمال نفس رسد ترک مال و منال و جاه و جلال بیرون آمدن از دائره اسباب و اختیار فقر و تجرید حاجت نیفتد و اگر فقیر است او را از صابران نویسند و اگر غنی ست از شاکران شمارند فقیر صابر و غنی شاکر هر دو از یاران و نزدیکان حضرت و مقبولان درگاه قرب و عزت اند نزد بعضی فقیر صابر که بر قدم تجرید و نیستی ثابت و در راه بندگی و طاعت مستقیم ست مقرب تر و نزد جماعه غنی شاکر که وظائف شکرگذاری نعمت های باری بجا آرد و بر فرموده شریعت رود و انچه او را داده اند از نعمت در مرضیات حق صرف

Marfat.com

اثنین وثمانین وتسعمائة که عبارت مشتاق منان متضمن حصول آنست قبر او هم در شیرگڈه ولایت پنجاب ست که محل سکونت او بود مزار و مطاف عامه خلق آن دیار گشته رحمة الله علیه۔

میر سید اسمعیل رحمة الله علیه

ابن سید ابدال سلسلهٔ ایشان منتهی می شود بحضرت شیخ عبد الرزاق بن غوث الثقلین شیخ محی الدین عبد القادر الحسنی الجیلانی رضی الله عنه درین دیار ما سلسلهٔ سجادگی آنحضرت رضی الله عنه ایشان برپا داشتند شیخ محمد حسن و شیخ امان و دیگر درویشان غایت بندگی و نیاز نسبت بملازمان میر سید اسمعیل رعایت میکردند وفات او سنه ست وتسع مائة وقبر او در رنتهور است که بسبب تقریبات آنجا تشریف برده بودند رحمة الله تعالی علیه۔

شاه قمیص رحمة الله علیه

ابن سید ابی الحیوة ایشان نیز سلسله نسبت خود را بحضرت سید عبد الرزاق میرسانند از ولایت بنگاله در لباس فقر و تجرید درین دیار قدوم آورده در قصبه سالوره خضر آباد رخت اقامت نهاده تا هم بوضع فقر و تجرید می گذرانید سید نصر الله مردی بود عالم و عامل و صاحب حال و متبع و مستقیم جگر گوشهٔ خود را در عقد نکاح او در آورد و بعد از وقوع این تعلق او را توطن و سکونت همانجا اختیار وقت افتاد و قبولی تمام و شهرتی تمام نصیب او شد و خلق کثیر از نواحی آن دیار در حلقهٔ ارادت و عقیدت او در آمدند و جمعی از درویشان اهل نیز بخدمتش انتساب نمودند و از انجمله شیخ عبد الرزاق المشهور بشیخ بهلول مرید و خلیفه او دست جامع است میان علم شریعت و طریقت از اول فطرت بر نشاه عبادت و تقوی و صلاح برآمده و بر عصمت ذاتی نشو و نما یافته و بعد تحصیل علوم دینی تهذیب اخلاق و تبدیل صفات موفق شده و الحق درین زمان در زمرهٔ درویشان و سالکان راه یقین مردم در سلوک این طریق رسوخ قدم و اتباع سنت حضرت سید المرسلین صلی الله علیه وسلم نادر و عزیز الوجود اند وفات شاه قمیص در ولایت بنگاله واقع شد بتقریب آنکه سلطان عهد ایشان او را در آنجا فرستاده بود و از انجا ثالث ذی قعده سنه اثنین وتسعین وتسعمائة هم بسالوره آورده مدفون ساخته اند رحمة الله علیه آنچه در باب او مشهورست از سلاسل که انتساب باین خاندان عظیم الشان دارند اینهاست که بیان کرده شد بهر ترتیبی که ذکر یافت و از مدعیان این نسب عالی سید شاه محمد فیروز آبادی بود او را درین دیار قصهٔ غریب و حکایتی عجیب ست که مشهورست و مجمل کیفیت احوال او آنست که او مردی بود در زمان سلطان ابراهیم بن سکندر لودهی از جانب دیار دکن بدهلی آمده دعوی نسب حضرت غوث الثقلین نمود بلاحظهٔ این نسبت عالی با ضمیمهٔ غرائب اوضاع و اطوار او عظمت صوت و استغنا و همت و قوت در اشتغال طریقهٔ دعوت و او را باظهار رعایت نهایت طهارت و نظافت و اظهار دعوی بلند در نسبت معنوی بجناب آنحضرت رضی الله عنه خلق این دیار در رجوع

کنند فاضل تر و جمعی گویند فقیر شاکر که بر نعمت فقر شکر گوید و جسم و روح خود را در راه محبت و محبت بذل نماید فاضلتر از هر دو قاعده راه برگزیده حق رفتن و اتباع شریعت کردن و اوامر و نهی دین و ملت بجا آوردن ست چه غنی و چه فقیر اگر فقیر بر جادهٔ استقامت نرود بر سجادهٔ طاعت مستقیم و متمکن نه نشیند کافر نعمت باشد و داغ سواد الوجه فی الدارین سیمای حال وی گردد و اگر غنی قدر نعمت نشناسد و طغیان و تکبر و عتو و اسراف در زر و در فسق و فجور و شهوات سهمگن آید مردود و مطرود درگاه قبول گردد نعوذ بالله من ذلک و اگر توفیق رفیق حال وی شود و در سلوک طریق طلب رضای مولی سبحانه و شکر گذاری نعمت پای همت استوار دارد بسعادت نشأتین فایز آید و از ملوک دنیا و آخرت گوی از همه بیرون برد و این لفظ سخن آن بزرگ یاد آید که گفته است تمامه آدمیان از هر چهار قسم بیرون نروند ملوک دنیا و آخرت و فقرای دنیا و آخرت و ملوک دنیا و فقرای آخرت و فقرای دنیا و ملوک آخرت و ملوک دنیا و ملوک آخرت آنند که همچنان که درین جهان داد عیش و کامرانی و فرمان دهی و حکمرانی داده اند در آنجهان نیز ذخیره

Marfat.com

واعتقاد بی اختیار شدند سلطان ابراهیم را دران زمان دغدغه از جانب ظهیر الدین بابر شاه بسیار بود و همی
صعب ادین ممر او را پیش آمده در توجه و التجا و التماس دعا از خدمت درویشان مضطر بود او نیز از برای انجاح مرام
سلطان مذکور دعوتها کرد و مشغولی ها نمود چون مقتضای قضای حاکم علی الاطلاق برخلاف آن سخنها بود فائده بران
مرتب نشد و بعد از ظهور سلطنت ظهیر الدین محمد بابر بادشاه هم درینجا در عمارتهای قلعه فیروز آباد ساکن بود در عهد
سلطنت نصیر الدین همایون بادشاه نیز قدری وعزتی داشت و نهایت علو درجت و شوکت مشیخت او در زمان
اسلام شاه بن شیر شاه بود او را چنان در حلقهٔ اعتقاد خود در آورد که از حد تقریر و بیان بیرون باشد و بعضی امرای
وقت به تبعیت بادشاه خود طریقهٔ بندگی و اعتقادی ورزیدند و بعضے درویشان و طالبان نیز وجه ارادت و
خلافت می آوردند و بالجمله کار و بار شیخت و بزرگی او در غایت رواج و رونق بود درین اثناء وسید بزرگ عالیشان
از جانب ولایت درین دیار تشریف آورد و ندیمی میر سید شمس الدین محمد فاضل و دانشور و ولایت شعار و منقبت
دثار و در صنعت طب نظیر وقت بطریق بی تعلقی و بجریهٔ سیر معموره عالم می کرد چند کتاب و دو سه خدمتگار همراه سید داشت
وزیاده ازین تکلیف وقت شریف خود نمی داد بسی همت عالی و خلق مدتی در کابل اقامت داشت و نصیر الدین
همایون بادشاه را بوی عقیده تمام بود و دیگر سید ابو طالب ولد او بعضے سادات عراق جوان بود و بحسن حلیهٔ صفاتے
سیرت موصوف بتقریب بعضی حوادث از وطن مالوف برآمده در بعضے سفار بخدمت میر سید شمس الدین صاحب شده
بود و عقد مواخاة دینی درست کرده در سیر هندوستان موافق و مرافق یکدیگر گشته بودند شاه محمد باستماع قدوم
سادات عظام خوهست که ایشان را بجانب خود کشد او را چند بنت بود که درین دیار وصلهٔ نکاح آنها صورت نمی
بست چون این سادات را دید که مسافر لند و از شهر بیگانه آمده در مردم چنان انداخت که ایشان را کفای ما اند و بار ما
پیش از آمدن ایشان می گفت که ما را خویشانند از شرفای عرب اگر ایشان درینجا بیایند شاید که بسبب قرابت
و مصاهرت بنا بها صورت بندد و ایشان را مهمان خود ساخت و نهایت تواضع و تملق نمود و در مقدمات تخاطب
و تواد و تقصیر نکرد و التماس نمود که شما را غیر از منزل ما هیچ جائی دیگر مناسب نیست شما اینجا بایستید که در خدمت
و رعایت شما از هیچ وجه تقصیر نخواهم شد ایشان چون مسافر بودند و غریب و ایشان را پیش سلطان وقت
غایت درجه اعتبار بضرورت به همخانگی او تن در دادند و در خدمت اقامت بمنزل او افگندند بعد از زمانے
سید ابو طالب از برای نسبت تزویج پیام فرستاد این معنی موافق مزاج وقت وی نیفتاد و گفت که ما
مسافر انیم بر قدم تجرید و تفرید ایستاده ما را ازین معنی معاف دارید در همین اثناء شبی این هر دو شاهزاده ما را
در خانه او کشتند فتنه و غوغا در میان خلائق بی اندازه افتاد و مصیبت و زلزله از سر گذشته شد ایشان را
بآن جاههای خون آلوده و علمهای سیاه برآوردند هیچکس را مجال دوران نبود که جامه چاک نکرد و بر سر خاک نیفگند
و خون از دیده فریخت و آه از سینه نه انگیخت زبان وقت قاصر این قضیه پر مشقت باین ابیات ترنم ست

ای فلک بر خدا این چه ماجراست	باز این چه ظلم و چه بیداد و چه کربلاست	باز این چه کوفه این چه

مکتوبات مشیخ

از باقیات صالحات و گنجی از
اسباب خیرات و سعادات
باخود برند و بجزاء اعمال و
فضل الٰہی نعیم بہشت و ملک
جاودانی تا ابد الآباد محظوظ و
مسرور گشتند و فقراء دنیا و
ملوک آخرت آنانند که اگرچه
بمتعات نیخهانی و قضای
شهوات فانی تمتع و حظوظ
نیابند بجزای صبر عباداتی
که در دنیا کرده اند بمراتب علیا
از سعادات و برکات ملک جاوید
مخصوص و ممتاز شدند و دو قسم
دیگر نیز بقیاس مذکور تصور توان
نمود و بماند انیم که داخل کدام
ازین اقسام خواهیم بود این
دو قسم که مذکور شد درجات
مراتب بسیار دارد و در هر مرتبه از
مراتب که داخل باشیم غنیمت ست
تا عاقبت کار چیست ؎
حکم مستوری و مستی همه بر عاقبت ست
س ندانست که آخر نه بحالت
لذرد وصل سخن دراز آمد
و دائره وسیع افتاد اما باید
دریافت که حاصل آن چیست
حاصل آن آمد که دعا و سوال
و خواست و تدبیر از بنده بوجهی
حق و ثابت و محمود ست و
نفی و ابطال و مذمت از آن
بوجهی دیگر ست نفی از آن جهت
که بعنوان ظاهر آن خلاف
ادب عبودیت و ثنائی و شهود
و سطوت عزت ربوبیت ست و ثبوت
ازین جهت که بنده مامور ست
بدعا کردن و لطف توفیق

Marfat.com

فراقست این چه وقت	عاشور نیست ورنه قضیه بعینها است	این زهر بار با حسن مجتبی که داد
این تیغ باز بر سر شیر خدا کراست	باز انچه در دا این چه الم انچه محنت است	باز انچه هجر انچه فراق انچه ابتلاست
باز انچه غصه صعگر انس و جان نشست	باز انچه فتنه در سر کون و مکان نخاست	باز این با اهلبیت نبوت که ظلم کرد
ای وای بر محبت دنیا و کار او	زنهار دل مبند برین کار و بار او	واین داغ خشک را دگر از بر که پوست کاست

صلی الله علیه وآله وسلم دفن کردند و الآن قبر این دو بزرگ زیارت گاه خلق ست و کان ذلک فی سنة خمس وخمسین وتسعمایة بعد از وقوع این واقعه اکثر مردم بلکه همه نسبت این قتل بشاه محمد کردند و جمع خلائق ازوی برگشتند و معتقدان منکر شدند و دوستان دشمن و نزدیکان دور و محبان نفور تاج خان کرانی و شیخ فرید که ده هزاریان صوبه دهلی بودند تفحص احوال حاضر آمدند او منکر افتاد و گفت این از من نشده است و بر ضای من بلکه بوقوف من صدور نیافته دزدان در خانه در آمدند و این کار کردند و خبر باسلام شاه رسید او اشارت بعلما کرد که مسئله شرعی در ینباب چه باشد بران عمل نمایند جمیع علمای لاهور و دهلی و دیار جونپور و بهار بحکم سلطان وقت باجماع نمودند و محضر ساختند او خود منکر مطلق افتاده بود چون در مجلس حاضری آوردندی گفت که بکنید انچه می کنید من مظلومم و بیگناه و از تصور این معصیت معرا و مبرا منظلومی و بیعزتی و بیحرمتی اهل بیت امری قدیم ست و بطریق وراثت بارسیده است هر چه بر سر ما می آید بران صابریم علمای وقت در فتوای قتل او مختلف افتادند و هر چند تردد کردند بثبوت شرعی که شبهه را دران مدخل نباشد نرسید تا مدت مدید بر سر این قضیه غوغا بود او را مقید و مسجون نگاه میداشتند و از اهانت و خواری هر چه نصیب او بود چیزی فروگذاشتند **نقل ست** که شیخ امان پانی پتی را درین محضر هر چند بتکلیف کردند و طلبیدند حاضر نشد و میفرمودند قدم امان در دوزخ چرا نرود که در معرکه که اهل بیت پیغمبر را آزرده خوار و گرفتار در پیش ایستاده کنند و من در مجلس معزز و مکرم نشسته باشیم می فرمودند کشته شدن حضرت آن شاهزاده ها حیف است و خوار کردن ایشان نیز حیفی دیگر از آن نیز خون در جگر یم و از این نیز در خوف و خطر هم می فرمود چنین چنین کارها بسیاری کنند معاذ الله که از ایشان این چنین معصیتی سر بزند و بالجمله بعد از چند گاه هم در زندان جان داد بعضی مردم بعد از مردن پای او را بسته در بازار کشاله کرده در یک گوشه انداختند آخر در زیر قلعه دهلی فرد یک تربه شک بر و ز دفن یافت **نقل ست** که جماعه مهمانان پیش او بودند و طعام تناول می کردند یکی از ایشان میل جغرات اظهار کرد وی ظرف جغرات بسته بیرون آورد و پیش مهمان نهاد در بین اثنا زنی گریه کنان آمد که یکی غلام بچه سپاهی سر و تن برهنه دیگ جغرات مرا کشید در حرم سرای حضرت آوردم ست چیزی بان زن دهانید و باز گردانید می گفتند که اینها بسبب تسخیر جن بود که او داشت و او را مریدان و خلفای بسیار بودند و بعد ازین واقعه کمتر کسی بر محبت و اعتقاد او راسخ مانده باشد شیخ محمد عاشق که در سنبل بود مرید و خلیفه او بود و این شیخ محمد بغایت مردی نیک و درویشی صاحب ذوق و حالت و همت و مجاهده بود و شیخ حسن سرمست که در بهرکانو بود نیز مرید او بود رحمة الله تعالی

از حق در خواستن تدبیرات و ترتیبات علیم خبیر که برای اصلاح حال و وصول او به رجه کمال وضع کرده و بدان تکلیف نموده است اقامت نمودن و مطلق انرا نفی کردن جبر و تعطیل کشد و اثبات آن علی الاطلاق بقدر و اعتزال آرد هر دو باطل ست طریق جامع توسط آنست که از هر حیثیتی اثبات نماید و از هر حیثیتی دیگر نفی کند و بسلوک این طریق و حفظ این قاعده تمامه اوضاع و احکام و اسباب و تدبیرات عالم هم مثبت بود و هم منفی و هم محمود و هم مذموم و هر که هر دو حیثیت نظر کرد و بر یک وجه اقتصار نمود خطا کرد و از مرتبه جامعیت و جاده انصاف بیرون افتاد و ازینجاست اکثر اختلافات مذاهب و اقوال و تفرق و تحزب اهل عالم از ارباب هدایت و ضلال و نزدیک اهل و تحدق و بصیرت همه مبنی بر تعدد حیثیات و جهات ست تعدد حیثیات و جهات مرعی و منظور باید داشت تا قاعده کار ثابت ماند و بحقیقت ماهیت عالم وهمی وی هم ثابت ست و هم منفی لاجرم صفات او هم اصول وی نیز بهمین طریق و منوال بود عالم از حیثیت ذات و ماهیت خود معدوم و منفی ست و باعتبار ظهور صفات حق

Marfat.com

مولانا سماء الدین رحمۃ اللہ علیہ

جامع بود میان علوم رسمی و حقیقی و تقوی و ورع از دنیا زیادت بر قدر ما یحتاج اختیار نہ کردہ وی مرید شیخ کبیر ست نبیرہ مخدوم جہانیان سید جلال الدین البخاری رحمۃ اللہ علیہ و گویند پیش مولانا سناء الدین کہ از شاگردان سبر سید شریف جرجانی بود تلمذ کردہ و از ملتان بسبب بعضی وقائع کہ دران دیار واقع شدہ برآمد مدتہا در رنہتور و بیانہ و غیر آن گزرانیدہ بعد ازان بدہلی آمد و توطن کرد سن کبیر داشت و در آخر عمر حاسۂ بصرش رفتہ بود حق سبحانہ و تعالی بیواسطہ علاج بصارت ابوی رد کردہ **نقل ست** کہ وی گاہی بر در خانہ خود می ایستاد و می گفت غلبہ شفقت و مہربانی بر خلق خدا بران میدارد کہ جمیع خلائق را بر چشم سماء الدین راہ باشد وی بر لمعات شیخ فخر الدین عراقی حواشی نوشتہ کہ بحل معانی آن وافی و کافی است و رسالہ دیگر دارد مسمی بمفتاح الاسرار اکثر آن بعینہ منقول از رسائل شیخ عزیز نسفی ست و وفات او ہفتدہم جمادی الاول سنہ احدی و تسع مائۃ و مقبرہ او والد او بالای حوض شمسی ست و آنجا صفوف صفوف از اولاد او خفتہ رحمۃ اللہ علیہ **نقل ست** از مفتاح الاسرار کہ از مکتوبات شیخ عزیز نسفی آوردہ است بدانکہ در معنی انتہای انسان اہل شریعت و اہل حکمت و اہل وحدت اختلاف دارند اہل شریعت می گویند کہ حق ارواح را پیش از اجساد بچندین ہزار سال بیافرید و ہر یکی را مقامی معین گردانید باز گشتہ و بدان مقام خواہد بود و ما منا الا لہ مقام معلوم یعنی روح ہر کہ در مقام ایمان مفارقت کند باز گشتہ او بآسمان اول خواہد بود و روح ہر کہ در مقام عبادت مفارقت کند باز گشتہ او بآسمان دوم خواہد بود و روح ہر کہ در مقام زہادت مفارقت کند باز گشتہ او بآسمان سوم خواہد بود و روح ہر کہ در مقام معرفت مفارقت کند باز گشتہ او بآسمان چہارم خواہد بود و روح ہر کہ در مقام ولایت مفارقت کند باز گشتہ او بآسمان پنجم خواہد بود و روح ہر کہ در مقام نبوت مفارقت کند باز گشتہ او بآسمان ششم بود و روح ہر کہ در مقام رسالت مفارقت کند باز گشتہ او بآسمان ہفتم خواہد بود و روح ہر کہ در مقام اولوالعزمی مفارقت کند باز گشتہ او بکرسی خواہد بود و روح پیغمبر کہ در مقام ختمیت مفارقت کردہ است باز گشتہ او بعرش است ہر یکی ازان مقام کہ نزول میکنند باز بہان مقام عروج می کنند و دائرہ خود تمام می کنند حال این نہ مرتبہ چنین خواہد بود و اما آنکہ بمقام ایمان نرسد باز گشتہ او بآسمان نخواہد بود بدانکہ گفتہ اند کہ این مراتب خلقی اند نہ کسبی و در خلق خدای تعالی تبدیل نیست و این حق و دین قویم این ست اگر این مراتب کسبی بودندی ممکن بودی کہ ہر کسی بہ کسب از مقام اول خود در گذشتی و بمقام بالاتر رفتی و لیکن بہ کسب و سعی بمقام نبوت رسیدنی نیست و مقصود از سلوک نزدیک این طائفہ آنست کہ پیش از مرگ معاینہ کند و مقام باز گشت بداند از مرتبہ علم الیقین بمرتبہ عین الیقین رسد و عروج انبیاء دو نوع ست یکی آنکہ شاید بروح باشد بی جسم و دوم شاید کہ بروح و جسم باشد و عروج اولیا یک نوع ست بروح بی جسم و بدانکہ اہل حکمت

روی و قیومیت ذات قدیم تعالی مراد را موجود ثابت و ہست ناست و مدار کار بر حیثیت وجود ست و ضوابط شرائع احکام دین و ملت و نظام قوانین ملک و دولت و غیر ذلک من الاحکام و الآثار برین حیثیت ست و حصول کمالات وجودی و معرفت اسماء الٰہی و کونی برین وجہ مترتب یا وہ گو تر و از انو ار و اسرار حقائق اشیاء و مراتب و احکام وجود محروم و بے نصیب تر از سوفسطائی دیگری نیست کہ حقیقت عالم را وہم و خیال گوید و در ہیچ و ہر حکم شک آرد حاشا و کلا بنای تمام کارہا و حصول جمیع کمالات بر اعتقاد و یقین ست یقین می باید چون یقین نباشد ہیچ کار نگشاید و نتیجہ نہد و اخر نیار و ہر چہ کنند بر باد و بر ہوا رود و حکم ہبا منثورا گیرد یقین سبب اتصال باطن ست بوجود حق ثابت در نفس الامر و جبہ ثبات و استقامت ست بر عمل اعتقاد و سلوک طریق رشاد و سداد این ہمہ بے یقینی و سرگردانی مردم در دنیا ازین لرز شک و بی یقینی ست و صاحب شک پریشان و بی ثبات تر از صاحب انکار است اگرچہ صاحب انکار از طریق صواب دور تر و در ورطہ ہلاک

Marfat.com

می گویند که ارواح پیش از اجساد موجود نبود پس ایشان امقام معلوم نباشد اکنون مقام خود را پیدا می کنند اهل حکمت می گویند که محال ست که ارواح آدمیان پیش از اجساد آدمیان بالفعل موجود باشد از جهة آنکه اگر بالفعل موجود باشند میان ایشان امتیاز باشد یا نباشد اگر نباشد پس ارواح یک روح باشد و این محال ست و اگر امتیاز باشد پس مابه الممایزة غیر مابه المشارکة بود پس روح مرکب باشد و اتفاق ست که روح انسانی مرکب نیست پس هر یکی از روح با جسد برابر بالفعل موجود شود اما بعد مفارقت از جسد روح باقی ست پس اگر کمال حاصل کرده باشد باز گشت ا بعقول و نفوس عالم علوی ست و عقول و نفوس عالم علوی جمله علم و طهارت دارند و ایم در کتاب علوم و اقتباس انوار باشند و علم و طهارت حاصل کنند و هر که مناسبت با عقول و نفوس حاصل کرد چون نفس وی مفارقت کند از قالب عقول و نفوس عالم علوی او را بگیرند و معنی شفاعت آنست با هر کدام که مناسبت حاصل کرده باشد باز گشت ا و با او باشد اگر مناسبت با نفس فلک قمر حاصل کرده قبول فیض ا ندوی می تواند کرد چون در ینحال مفارقت کند باز گشت نفس ا در ا نفس فلک قمر باشد و اگر در ینحال مفارقت نکرد و علم و طهارت دی بجای رسید که مناسبت نفس با نفس فلک الافلاک حاصل کرده و قبول فیض از دی می تواند کرد چون در ین حال مفارقت کند باز گشت نفس ا و نفس فلک الافلاک باشد چون اول در آخر را دانستی باقی را هم چنین میدان و گفته اند که هر آدمی مستعد امکن ست که بریاضات و مجاهدات و باکتساب علوم و اقتباس انوار نفس خود را بجای رساند که مناسبت شود با نفس فلک الافلاک و چون مفارقت کند باز گشت ا و نفس فلک الافلاک باشد و اگر این نفس انسانی مستعد بریاضات و مجاهدات و باکتساب علوم و اقتباس انوار نشود و علم و طهارت حاصل نکند در زیر فلک قمر که دوزخ ست باند و بعالم علوی که جنت ست نرسد و گفته اند که هر که نفس خود را بجای رسانید که مناسبت با نفس فلک الافلاک حاصل گردد و علم و طهارت ا بنهایت مقامات انسانی رسانید و هر که عالم صغیر را تمام کرده در عالم کبیر خلیفه خدا گشت و خلیفه کبریت احمر و معجون اکبر و اکسیر اعظم و جام جهان نما و آئینه گیتی نماست سن ا الملک الحی الذی لا یموت الی الملک الحی الذی لا یموت و درین مقام گاه بوسطه عقل اول باحق تعالی سخن گوید و شنود و گاه بیوسطه عقل اول باحق می گوید و از حق می شنود و چون درینمقام مفارقت کند ابدالآباد در جوار حضرت رب العالمین خورم و شادان باشد و از مقربان حضرت وی باشد و این بهشت خلص جای کاملانست و بدانکه اهل وحدت میگویند که عروج آدمی احدی نیست اگر آدمی مستعد هزار سال مستعد باشد و درین هزار سال بریاضات و مجاهدات مشغولی شود هر روز چیزی داند که در روزگذشته ندانسته باشد از جهت آنکه علم و حکمت خدا تعالی نهایتی ندارد و نزدیک اهل وحدت هیچ مقامی شریفتر از مقام آدمی نیست تا باز گشت آدمی هم با آدمی باشد در حشرگاه وجود خود۔

شیخ عبد الله بیابانی رحمة الله علیه

پسر مولانا سماء الدین از زهاد وقت بود و بغایت تجرید داشت در ابتدا حال تزوج کرده بود چون آن را مانع

اسفل حجاب فرو رفته نرست
ولیکن صاحب شک و تردد
پریشان تر و سرگردان تر باشد
آری مکافاته ذات الهی
و صفات و شیونات نامتناهی
دی حیرت ست شک با اشتباه
نشود در معنی شک و حیرت زیرا که
حیرت از معرفت خیزد و در دریافت که شی بود
و شک از جهل و نکبت آید
و حیرت در حضور بود و شک
در غیبت ست چنانچه یکے
در نظاره محبوب حیران ست
و جمال و کمال او را بی حجاب
بدیده محبت می نگرد و لیکن
بکنه کمال وی نمی رسد و ادراک
آن نمی تواند کرد و این حال
از مشاهده محبوب او ادراک
کمال و بے نهایتی حسن و
جمال پیدا آید ع بزیرک
و جه جنا اذا ما زد عه نظراً
هر چند نظر میکند حسن جلوه
دیگر می کند و دقیقه دیگر در
نظری آرد و کرشمه دیگر میکند
و غمزه دیگر می نماید و ذوقی دیگر
می بخشد بخلاف شاک که
وی در وجود محبوب صفات
کمال و انوار جمال وی شک
و تردد دارد در ساعت صورتی
افتنه و محبوب تر می گردد نعم
حیرت مرکب از علم و جهل ست
با علم موجود است و جهل
در کنه و هر دو ثابت ست
و شک در دو نه مذهب ست
را علم و جهل مطلق علم دارد
نه جهل میان این و آن برزخ

حضور وقت بفراغ عبادت و بیاختیار ازوی مفارقت کرد گویند که وی در سخن ترک اضافت بخود کرده بود و هر جا گفتی بصیغه غائب گفتی خواهد آمد خواهد رفت نگفتی خواهم آمد خواهم رفت و اوائل حال بدهلی بود مدتی در خانقاه شیخ نظام الدین اولیا قدس سره مشغول بود گویند که وی برای هر وقت نماز غسل کردی و جامه شستی غالبا با دشاه عهد قوی ما اسیر کرده بود و دران میان جماعه از سادات نیز اسیر شده بودند وی رفت و با دشاه گفت که سادات ابگزار با دشاه گفته او قبول نکرد وی گفت حرام با سکونت در شهری که تو با دشاه آن شهر باشی بعد ازان بمندو رفت و با دشاه آنجا آنرا دید و چیزی با دشاه پیش کش کرد قبول نکرد و گفت مرا با تو کار نیست بحاکم فلان دیه فرمان ده که در فلان بیابان مرا جا بدهد و تشویش و ظلم نکند هم در بعضی قریات مند و مقام کرد اکنون قبر او هم دران جاست رحمة الله تعالی علیه۔

سید کبیر الدین حسن رحمه الله

سیاحت بسیار کرده بود بعد ازان در اوچه سکونت کرد گویند که وی صد و هشتاد سال عمر داشت و الله اعلم گویند که از وی خوارق عادت بوجود آمد و اعظم و اشهر خوارق او اخراج کفار بود از کفر بسوی اسلام و هیچ کافر را بعد از عرض کردن و اسلام را بروی طاقت نماندی و در قبول اسلام بی اختیار شدی جماعه جماعه کفار پیش او می آمدند و مسلمان میشدند و گویند که این نسبت در بعضی اولاد او نیز موجود بود و گویند بعضی از اولاد او بسبب اغوای نفس و دنیا ببدعتها مبتلا شدند و اختراعهای عجیب پیدا کردند و چیزهای غریب منسوب گشتند و الله اعلم و این سبب طعن و بدنامی سلسله او باشد و وفات او در هشت صد و نود و شش و قبر او در اوچه است

شیخ حسام الدین متقی ملتانی رحمه الله

عالم بود و زاهد و متقی از پایه فاتقوا الله ما استطعتم بمرتبه فاتقوا الله حق تقاته رسیده و وی در لقمه بغایت احتیاط نمودی و در زمین خراجی زراعتی می کرد و خراج سیداد و در او آخر که بسبب بعضی حوادث تفریط و تخلیط در اراضی خراجیه آن دیار راه یافت تا بحالت محنصه نرسیدی نخوردی آخر کار همین حالت از عالم رفت و با جمله وی در زهد و تقوی و ورع و سلمانی آیتی بود از آیات الهی و بی شک و شبهه از اولیاء الله بود الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم و لا هم یحزنون الذین آمنوا و کانوا یتقون شیخ علی متقی در اوائل بصحبت او رسیده و تعلم نموده و نسبت ورع و تقوی تحصیل فرموده رضی الله عنه و عن جمیع الصالحین **نقل ست** از شیخ علی متقی که می فرمودند روزی بندگی شیخ حسام الدین گفتند که امروز نکدورتی بر دل ما ری ست تا سبب آن چه باشد و عادت ایشان آن بود که هر گاه کدورتی و ظلمتی در باطن احساس میفرمودند در شان لقمه تحقیق و تفحص میکردند که مبادا شبهه بآن راه یافته باشد برای تحقیق این معنی درون خانه رفتند و از شخصی که کار و بار لقمه حواله او بود پرسیدند که امروز طعام از کجا بود

و آواره میگردد و بحیرت
اشتباه دو معنی شک و
حیرت گفته اند گر گفت حیرت
دو قسم ست حیرت محمود و
حیرت مذموم حیرت مذموم الرجحان اول
بمعنی شک داشتن این سخن
درست ست و لیکن حقیقت
حال چنان ست که من گفتم
ای خوش آن دم که تو
در جلوه ناز آئی و من
بر روی خوشت دوخته حیران
باشم وصل یکی ازان
مواضع که یقین در آنجا در
ثابت با یه اعتقاد جزا عمل
و پاداش کردار ست گردار
رشت بود یا نیک هر کس بر
چه کند جزا آن در دنیا و آخرت
بیابد غایت آنکه در دنیا لازم
نیست محل جزا و ظهور حقائق
عمال و انکشاف بواطن و
اسرار آخرت ست که حتما مقتضیا
دران موطن ظاهر شدنی ست
در دنیا باشد و هم نباشد و استدراج
سا مهال راه دیدن بجا راه ست
که فرموده اند رحیم من حیث
لا یعلمون و دنیا دار ابتلاء و
محل فتنه و بلا ست و اصابت
مصائب و مکروهات آن
مخصوص بظالمان و بدکردار ان
نبود گاهی نیکان و راست
رفتاران را نیز بهره داری تا
را دران حکمتهاست درست
و لطفهای نهانی و بهترین
جزا و کرد و نیا صادقان
راه و مهجوران درگاه را

Marfat.com

وچه طور پخته بودند بعد از تحقیق و تفتیش حال معلوم شد که گفتند در گرفتن آتش خس از خانه ما بی اذن وی گرفته بودند و نزد ما آورده رفتند و از وی عفو کنانیدند و چیزی هم بوی دادند که سبب مزید رضای او باشد و نیز

نقل ست که می فرمودند که روزی شخصی از مجلس برخاست و نادانسته کفشهای بندگی شیخ حسام الدین پوشیده رفت چون خبر شد آن شخص کفشهای را حاضر آورد پیشان تا بهای کفشها را آن شخص ندادند نگرفتند و گفتند که با تمام اشیاء خود را از ملک خود برآوردیم تا اگر بالفرض شخصی در وی تصرفی نماید در حرام نیفتد رحمة الله علیه گویند که وی در سایه دیوار مقبرهٔ شیخ بهاء الدین زکریا ایستادی که آن از وجه بیت المال ساخته اند و حق مسلمانان بروی صرف شده انتفاع و استمتاع بآن درست نباشد و در آبسری بود شیخ بایزید نام او نیز بصفت ورع و تقوی موصوف بود و با حوال مشائخ متحقق **نقل ست** که طریقه شیخ حسام الدین آن بود که اگر کسی را میدیدند که در مسجدی تغنی میکند او را ازان منع می کردند و حق امر معروف و نهی منکر بجای می آوردند بخلاف شیخ بایزید که خود را در گوشه پنهان میساخت و می گریست شخصی بروی روپیه فتوح آورد او ندانست که این روپیه ست گفت که این چیست و این را چه کار می کنند بعد ازان دانست که این حله نقود ست که مردم ابکاری آید رحمة الله تعالی علیهم۔

شاه عبد الله ترمذی رحمة الله علیه

از اولاد شیخ الاسلام بهاء الدین زکریا ست قدس الله سرهما و بعد از آنکه بعضے از آبا و اجداد او از ملتان بدهلی مشرف آورده اند در اسلطان بهلول لودهی بادادی اختیار کرد و دختر خود را بوی داد وی سالک مجذوب بود سطوتی ظاهر و عظمتی باهر داشت در اوان سلوک ریاضات شاقه و مجاهدات فوق الطاقه کشید و ازوی نقل میکنند که می فرمود در ابتداء سلوک اگر نماز می گزاردیم کمتر از هزار رکعت نبود و اگر تلاوت می کردیم از سه ختم کم نمی کردیم و فائده که بر ذکر یکساعت مترتب می شد زیاده ازان همه بود شیخ حاجی عبد الوهاب در تفسیر خود می نویسد یا هذا انی کنت لیلة فی خدمة مرشدی رئیس العقلاء المجانین عبد الله بن یوسف القرشی و کان یعلمنی ما علمه الله فلما انتهی الی کیفیة المشاهدة فقال ان هذا العلم لا یدخل فی التقریر و لکن اذا حصل الاستر شد یرشد و قال ذلک لان القلوب فی کونها و عاء لاحوال تفاوتة لا یوجد قلبان متفقان فی وجدان ثمرات الاحوال اصلا فمن قلب الله قلبه غیره۔

نقل ست که روزی بر بالای بام بلند کاه آلان در پهلوی روضهٔ او ایستاده بود ناگاه او را حالتی در گرفت و هم بدان حالت از بالای بام بزمین افتاد و ازان هیچ آزاری بوی نرسید **نقل ست** که وی در حالت جذبه بر غاله سابر زمین زده بود و آن بر غاله مرده افتاده بود مردم را ازین حالت گفتگوی بود چرا بناحق حیوانی کشته شود وی بر سر بر غاله آمد و ایستاد و دست پشت پای بر زد و گفت برخیز و مردم را بدنام مکن بقدرت الهی آن بر غاله زنده شد و برخاست روزی هم در حالت خود بود و خدمت گاران را

بدهند مزید توفیق عمل و تعلق طلب فطهور نور صدق و یقین ست که بدان جد و قوت بر مجاهده زیادت و همت بر سعی و طلب قوی و مواظبت شوق و محبت تیز تر گردد و بتجربه و نظر در احوال و اعمال سالکان این طریق و کار کنان این جاله درین باب شاهد این حال ست که کثرت عمل و قوت مجاهده باز در او توفیق تا چه مرتبه رسانیده اند مثلا یکی باشد که در رکعت نماز گزارون یا جزوی از کتاب الله خواندن بر طبیعت وقت وی دشوار باشد و بتمرن[1] و اعتیاد هزار رکعت ختم قرآن بلکه بیش ازان آسان گردد این همه جزای عمل و نتیجه صدق نیت است و این مزید توفیق و کثرت عمل که جزا عمل ست در دنیا در حقیقت اعداد و تهیو و تکمیل جزای آخرت ست لان الاجر علی قدر العمل اعتقاد و یقین بجزا عمل ایمان باید و اعتقاد شریعت و گرویدن بقول خدا و رسول خدا است دانستن وعد و وعید که مخبر صادق بدان خبر داده است و اگر فرضا یکی را ایمان سست افتاده و نور یقین ضعیف

[1] تمرن خوی گرفتن بر چیزے منتهی الارب ۱۲

فرمود که هر متاعی که در خانه است بیرون آرند و آتش در خانه زنند پسر او شاه احمد دران زمان خرد بود و در خدمت پدر ایستاده و گفت بیرون آوردن اسباب یکان یکان از درون خانه تکلیفی دارد و هم آنجا آتش در زنند که همه یکبارگی پاک بسوزد شما کار بروی دل خوش شد روضهٔ شاه عبدالله قریب دلی کهنه است مشهور و زیارتگاه تبرک به وفات او لست و دوم صفر سنه نه.

شیخ حاجی عبدالوهاب بخاری رحمه الله

از اولاد سید جلال بخاری بزرگ ست که جد سید جلال الدین مخدوم جهانیان ست سید جلال را دو پسر بود سیدی احمد بزرگ دیگر سید محمود مخدوم جهانیان پسر سید محمود ست و شیخ حاجی عبدالوهاب بخاری از اولاد سیدی احمد ست بزرگ بود موصوف بعلم و عمل و حال و محبت و در اوائل حال که هنوز در ملتان توطن داشت روزی در ملازمت پیر و استاد و صهر خود سید صدرالدین بخاری نشسته بود از وی شنید که گفت دو نعمت در عالم بالفعل موجود است که فوق جمیع نعمتهاست و لیکن مردم قدر آن دو نعمت را نمی شناسند و بدان پی نمی برند و از تحصیل آنها غافلند یکی آنکه وجود مبارک محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بصفت حیات در مدینه موجود است و مردم این سعادت را مر نمی یابند و دیگر قرآن مجید که کلام پروردگار است وی سبحانه و تعالی بواسطه بدان متکلم و خلق ازان غافلند و می بمجرد شنیدن این کلام از پیش پیر برخاست و رخصت زیارت مدینه درخواست و براه خشکی بزیارت پیغمبر صلی الله علیه وسلم بشتافت و این سعادت او دریافت باز بوطن اصلی عود نمود و ازان بقریب بعضی سوانح روزگار انجا انتقال نموده در عهد دولت سلطان اسکندر لودهی به دلی آمد سلطان اسکندر را بوی اعتقاد پیدا شد و انچه از شرائط تبجیل و تعظیم بود رعایت نمود او را با شاه عبدالله نسبت محبت و نیاز و طلب و استرشاد چندان بود که انچه می گویند که فنا فی الشیخ میباشد این چنین خواهد بود و نسبت صحبت و ارادی بطریق تشبیه مناسب حکایت مولانای روم ست با شمس تبریز قدس الله اسرارهم و بار دیگر هم از دهلی قصد زیارت حرمین کرد و مکرر باین سعادت عظمی رسید و به بشارت ها از جناب حضرت خاتم الرسل صلی الله علیه وسلم اشارت یافته باز بدین صدود عود فرمود و وفات شیخ در سنه ۹۳۲ اثنین و ثلثین و تسعمائة که عدد عبارت شیخ حاجی موافق آنست و مقبرهٔ ایشان در جوار مقبرهٔ شاه عبدالله است و شیخ حاجی عبدالوهاب را تفسیر بسیست که اکثر قرآن بلکه تمام آنرا ارجاع بنعت پیغمبر و ذکر او کرده صلی الله علیه وسلم و بسیاری از دقائق عشق و اسرار محبت را بانجا درج کرده است غالبا وقوع آن در غلبه حال و استغراق وقت بوده است و بدانجهت در بعضی مواضع جانب لفظ و عبارت نامرعی مانده است یعنی چند از وی انتخاب می رود تا کیفیت بیان آن کتاب غرائب تا بر منکشف گردد

سورهٔ مریم قوله تعالی کهیعص اعلم یا حبیب الرحمن صلی الله علیه وسلم ان الحروف المقطعة من اسماء الله العظیم التی قد سلمت الی النبی العظیم و عنده مفاتح الغیب لا یعلمها الا هو و قال علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه

کو عمل کند بدانچه ایمان دارد است
که همین کثرت عمل قوتی خواهد
بخشید ایمان او را چه انوار
عمل و ایمان متلازم و متعاکسانه
یعنی هر یکی لازم دیگر است
که بر تو نورانیت هر یکی بر
دیگری می افتد عمل با ایمان
قوت پذیرد و ایمان بعمل هر دو
معاون و ممد یکدیگر باشند عمل
را موقوف بر قوت ایمان و یقین
نباید داشت و هر قدر از ایمان
که حاصل ست اگرچه بتقلیدی
باشد در عمل باید کوشید که این
عمل حالتی و نورنیتی در
دل پیدا خواهد شد که ایمان
بدان قوتی خواهد پذیرفت و
این قوت ایمان باز قوت در
عمل آرد و این عمل باز ایمان
را قوت بخشد همچنین تا میرد
و ایمان و عمل ممد و مقوی یکدیگر
باشند و ملازم و معاون یکدیگر
پس آنکه گوید چه الیقین حاصل
شد و ایمان درست گردید
و سلسله محبت بدست؟
دیگر احتیاج بعمل نماند تحقیق
برخواست و اگر او را عمل باشد
عمل او همین تفکر و معرفت
خواهد بود که فعل باطن
عمل جوارح خطا می کند و
براه راست می رود و خلاف
تجربه و حکم واقع و مخالف
نص قرآن نمی گوید که میفرماید
ثم تلین جلودهم و قلوبهم الی
ذکر الله قرار دادا اهل حال
ست که هر چند محبت بیشتر

Marfat.com

هذا اسم اللہ الاعظم جل جلالہ و اعلم یا ہذا یحتمل ان یکون الکاف اشارۃ الی کن والہاء والہ، واشارۃ الی لفظ ہیا للنداء والعین اشارۃ الی عین لعبد وہو محمد سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم والصاد اشارہ الی صورۃ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم والمعنی بہذا التاویل کن ہیا عبد اللہ صورۃ یتجلی بجمال اللہ فیتقع الناس بک ویکون ہذا الخطاب لسید المرسلین لیصیر صورۃ فی رحم امہ بعد ما کان روحا ونورا ۞ ہذا للہ نعمۃ کانت کہ عند اللہ جل جلالہ وصلی اللہ علیہ وسلم اذ نادی ربہ نداء خفیا یکن ہذا النداء زکریا، الخفیۃ استشفاعہ بسید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم وہو الذی توجہ الیہ جمیع الانبیاء علیہم السلام فی امورہم وہو الجم وہو الامام اشیر فیما بینہم صلی اللہ علیہ وسلم وانی خفت الموالی من ورائی ویکن یا ہذا ان یکون خوف زکریا الموالی بان یتغیر وانی الانتظار سیدنا وذلک لان الانبیاء کانوا منتظرین لبعثتہ یوصون امہم بانتظارہ کی ینتفعوا بہ صلی اللہ علیہ وسلم یا یحیی خذ الکتاب بقوۃ وآتیناہ الحکم صبیا وحنانا من لدنا وزکوۃ قال اللہ تعالی یا یحیی خذ الکتاب بقوۃ ای خذ الکتاب المشتمل علی صفات سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم یا یحیی خذ الکتاب وآتیناہ الحکم ای فہم الکتاب بان یعرف سید المرسلین والقوۃ ہو التوجہ بسید المرسلین علیہ السلام وکان تقیا وکان تقی اللہ عن الخلاف لمحمد صلی اللہ علیہ وسلم وسلام علیہ یوم ولد ویوم یموت ویوم یبعث حیا واعلم یا ہذا یحتمل ان یکون الضمیر فی علیہ لسیدنا ای وسلام علی محمد یوم ولد ویوم یموت ویوم یبعث حیا وہذا الذی من الحلو واللبن المخلوط بالارز والسکر المصری واذکر فی الکتاب مریم اذ انتبذت من اہلہا مکانا شرقیا ای واذکر یا زوج مریم فی الجنۃ یا محمد خوبروی فی صورۃ یا احمد خوبروی فی کتابک مریم زوجتک ویکن ان یکون انتباذ مریم من اہلہا واتخاذہا مکانا شرقیا لکونہا عارفۃ بانہا تکون زوجۃ سید المرسلین فی الجنۃ فتوجہت الی زوجہا لان یحصل الواردات فی حب اللہ تعالی وحب المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم فاتخذت من دونہم حجابا فارسلنا الیہا روحنا فتمثل لہا بشرا سویا، اعلم یا ہذا ان یحتمل ان یکون المراد بالروح روح سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم ویمکن ان اللہ مثلہ بصورۃ بشر سوی الی عین صورۃ رسول اللہ التی ظہرت فی الدنیا کی تراہا مریم فاذا رات فی الجنۃ تعرف ان ہذہ الصورۃ تمثلت لی فی الدنیا صلی اللہ علیہ وسلم وناديناه من جانب الطور الايمن وقربناه نجيا واعلم يا هذا ان الله اعطى موسى كلما كان بعث رسول الله سيد المرسلين وانجوى ايضا كان يكشف فضائل سيد الانبياء والمرسلين صلى الله عليه وسلم لا يسمعون فيها لغوا الا سلاما يمكن ان يكون السلام منهم على رسول الله صلى الله عليه وسلم وسنة عليهم ولهم ان قهم فيها بكرة وعشيا يمكن ان يكون الرزق هو الصحبة مع سيد المرسلين صلى الله عليه وسلم وهي افضل الرزق تلك الجنة التي نورث من عبادنا من كان تقيا يحتمل ان يكون من كان تقيا هو رسول الله الذي نورث تلك الجنة محمد صلى الله عليه وسلم فيعطي من يشاء ويمنع عمن يشاء وهو السلطان في الدنيا والآخرة فلان الدنيا ظله والجنة حوله المشابهة صلى الله عليه وسلم وان منكم الا واردها كان على ربك حتما مقضيا اي وما منكم يا عباد الله الا وارد جهنم اي داخلها وعليه اكثر المفسرين وقيل ان ورودهم قيامهم حولها وقيل حضورهم في ناحية النار وهذا الوجه اوجه لان قوله وان منكم الا واردها يشمل سيد المرسلين ايضا بالعموم وهو الذي لو دخل النار لصارت بستانا وكانت نعيما لاهل النار لان

مکتوبات شیخ

اتباع مبشر وہر چند ایمان کامل تر عمل قوی تر و وافر تر بسوے تزد سید الطائفہ جنید بغدادی قدس سرہ یکی سعر فتے گفت کہ ازان بوی اسفاط عمل آمد فرمود نزدمن این سخن از دہن کردن وزنا کردن بدتر ست ہرگز نشاید کہ عاصی ترک عمل کند حاشا بلکہ ترا از احوال انبیا صلوات اللہ وسلامہ علیہم در ایمان ومحبت الہی کرا خواہد بود با وجود آن تعب وشدت کہ ایشان در طاعت وعبادت می کشیدند ہیچکس را گرد حریم آن حال مجال عبور نبود صاحب قرب قاب قوسین اولعلی علیہ افضل الصلوات را کلما چندان در نماز شب باستاد کہ پایہای نازنینش بیاماسید وچون او را تسلی بسیار دادند علیہ وسلم اینہا از شدت بیم گران چہ گویند تمام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فی الصلوۃ اللیل نفخت تورمت قضاد الحدیث وآنکہ گویند کہ فعل انبیا برای تشریع است تا دیگران را بنمایند وبیاموزند نیز چون تشریع برای آنست کہ دیگران ببینند واتباع کنند پس اگر این دیگران اتباع نکنند وعمل بنیاد بر قاعدۂ تشریع باطل گردد پس لازم آید عمل بمتابعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کردن ونیز کمال مراتب ودرجات ابرار وولی نہایت ست وکدام مرتبہ را اعتباری کنند گویند ما این چنین

ابراهیم الذی کان نوره فیه صار ناره بستانا وروحا وریحانا فکیف اذا دخل هو بنفسه فی النار والله 15A
بالله بالله لو وقع نظره علی النار لصارت جنات تجری من تحتها الانهار ونعم اهل النار بما نعم اهل الجنة
ولکن النار واهلها محجوبون عن الله وحبیبه قال الله تعالی فضرب بینهم بسور له باب الآیة واعلم یا هذا
ان قوله وان منکم الا واردها بشارة بهذا العموم للمشتاقین الی سید المرسلین لان تحصل لهم الاجماع
فی الحبیب فی ذلک المشهد المبارک فینظرون الیه صلی الله علیه وسلم ثم بعد ذلک لو عذبوا ایاما بشوقهم
انفسهم کان النظر المبارک قوةً وزادًا لایام العذاب نعوذ بالله منه والله الکریم بفضله لا یفرق
بین المحبین انشاء الله تعالی والباقیات الصالحات خیر عند ربک ثوابا وخیر مردا یحتمل ان یکون المراد
بالباقیات الصالحات النظرات الی سید المرسلین صلی الله علیه وسلم فالبصر لقوم والبصیرة لقوم
سوره طه قوله تعالی الا تذکرة لمن یخشی اعلم یا هذا ان فی الکلام عین الالتفات من المحبوب
ولکن فی التعب لذات للمحبوب وذلک ان الله تعالی بفضله قال طه ما انزلنا علیک القرآن
لتشقی ای تتعب وتقع فی التعب ثم قال الا تذکرة لمن یخشی وقد اعطاه خشیة لم یعط احدا
من العالمین ومثل ذلک فی الشاهد ان رجلا طلب محبوبا فلما جاء المحبوب اخذه الطالب وعانقه
معانقة شدیدة بالقوة حتی بلغ منه الجهد وهو یقول ما طلبتک لتتعب یا محبوبی ویلقیه بمعانقة
بقوة شدیدة والمحبوب ضعیف البنیة یتاذی بظاهره ویفرح بباطنه فلذلک الخشیة کان الذی
حلوا عند سید المرسلین فکانه لم یتعب فلما اتاها نودی یا موسی انی انا ربک فاخلع نعلیک اعلم یا هذا
ان الکلیم لما جاء نودی بکلام السلاطین وامر بآداب المتوجهین الی الملوک فقیل انی انا ربک
فاخلع نعلیک فقوله انی انا ربک اظهار السلطنة وقوله فاخلع نعلیک امر برعایة الادب عند التوجه
الی السلطان والحبیب الشهید الناظر الی وجه السلطان بعین الراس نودی بقوله تعالی السلام علیک
ایها النبی ورحمة الله وبرکاته فکان الخطاب بین الکلیم والکریم باظهار السلطنة وکان بین الحبیب
والمحبوب باظهار المؤانسة والملاطفة فشتان بین الخطابین یا هذا فافهم ان الکلیم کان غائبا والسلام
علی الحاضرین والحبیب کان حاضرا والسلام للحاضرین والکلام باظهار السلطان للطالبین والسلام
علی المطلوبین فالکلیم کان طالبا ونعم الطالب المولی والحبیب کان مطلوبا قد طلب بالبراق
واوقظ من النوم بلا وعد سابق **سوره انبیا** قوله تعالی لو اردنا ان نتخذ لهوا لاتخذناه من لدنا
ان کنا فاعلین اعلم یا هذا ان فیها اسرار الله لا یعلمها الا هو او الرسول ویحتمل ان یکون المراد
من للتخذ من لدن رب العالمین هو الحبیب صلی الله علیه وسلم ای لو اردنا ان نتخذ ولدا کما زعمت
النصاری لاتخذناه من لدنا بان نتخذ محمدا ولدا حین کان لدینا نورا قبل جمیع الکائنات وهو بشر
لیس کمثله احد من البشر لا ان نتخذ عیسی الذی هو من اتباع محمد ولدا ولکن الله سبحانه وتعالی منزه

که میگوید که چون ایمان درست
گردید بکمال نرسید احتیاج
به عمل ندارد ایمان خود به عمل
کمال می پذیرد این سخن نامضبوط
ونامربوط ست لا والله این
سخن ملاحده است آنرا گوش
نباید کرد نعوذ بالله من الکفر
والالحاد نعم در اصل وجود
ایمان ومفهوم آن عمل معتبر
وماخوذ نیست ایمان بی عمل باشد
ولی ناقص وبه عمل کامل وتمام
گردد آنکه آمده است که الایمان
لا یزید ولا ینقص اشارت
بهمین ست که عمل داخل در
حقیقت ایمان نیست وحقیقت
او یکی ست که آنرا تصدیق قلبی
گویند واقرار کردن بزبان از
برای اجرأ احکام ست در
دنیا وعمل کردن بجوارح از برای
تکمیل وتتمیم اوست تا درون
وبیرون را در گیرد پس در ایمان
زیادت ونقصان نرود ولیکن
بکمال نقصان موصوف بود
وزیاده در حد ذات شی بود
وکمال در صفات باشد چنانچه
یک کس کاملتر از دو کس بلکه صد کس
وهزار کس بود همچنین تصدیق وتیقین
یکی کاملتر از یقین دیگری باشد
در صفات ونتایج وثمرات برانمازه
تفاوت قلوب در قوت ونورانیت
مثلا ولی باشد مثل آفتاب
روشن وتابان وولی دیگر مثل
ماه ستاره وشمع وامثال آن
تفاوت تصدیقات بر همین
قیاس خواهد بود واین معنی روشن ست

Marfat.com

15B

عما یقول الظالمون فمحمد عبده ورسوله وعیسی عبده ورسوله سورهٔ حج قوله تعالیٰ الم تر ان الله یسجد له من فی السموات ومن فی الارض والشمس والقمر الآیة اعلم یا هذا ان الآیة بحر الله وفیه اظهار عظمة المحبوب الی المحب جل جلاله وصلی الله علیه وسلم ومن رسم المحبوبین انهم یظهرون انقیاد الغیر الی المحبوب المکرم کمال الکرم کی یغبط وینقاد اکثر مما ینقاد هو هذا من مصالح المحبة لا یعرف قدرها الا ارباب المحبة بارک الله فیما عامل الحبیب ففی کل کلام له نعمة صلی الله علیه وسلم ویحتمل ان یکون فی الکلام اشارة الی حال سید المرسلین فی بدء الاسلام حیث کان لا یمر علی شجر ولا مدر ولا جبل الا یسجد له فقال الله الم تر یا محمد خوب روی ان الله یسجد له ای یخضع وینقاد الله بان یامر امر الله فیسجد للحبیب صلی الله علیه وسلم وهذا الوجه الدّ من الحلو عند ارباب الحب صلی الله علیه وسلم قوله تعالیٰ اذ بوانا لابراهیم مکان البیت ان لا تشرک بی شیئاً وطهر بیتی للطائفین والقائمین والرکع السجود اعلم یا هذا ان المقصود من البیت وهو طینة سید المرسلین صلی الله علیه وسلم فانها شرفت الکعبة وسمیت ببیت الله تعالیٰ والله اعلم والتطهر ایضا کان لتربة السید علیه السلام وفیها اسرار الله لا یعلمه الا الله والرسول جل جلاله وصلی الله علیه وسلم قوله تعالیٰ الله یصطفی من الملائکة رسلا ومن الناس اعلم یا هذا ان الآیة فیه سر الله تعالیٰ حیث قال الله یصطفی من الملائکة رسلا ومن الناس ولم یقل ومن الناس رسلا ویتخالج فی ضمیرنا انه یحتمل ان الله اراد بالکلام والله اعلم ورسوله ومن الناس رسولا واحدا هو سید المرسلین صلی الله علیه وسلم ورسلا آخرین هم امثلة سید المرسلین صلی الله علیه وسلم فالمقصود من رسل الناس هو واحد معین وغیر اتباعه ومن نوره فکانه واحد فی الحقیقة والملائکة لیس فیهم هذا الامر بان یکون واحد وهو سید المرسلین وامام المتقین محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم قوله تعالیٰ یا ایها الذین آمنوا ارکعوا واسجدوا واعبدوا ربکم وافعلوا الخیر اعلم یا هذا ان الخیر کل الخیر هی متابعة سید المرسلین قولا وفعلا وحالا فالمتابعة القولی والفعلی یمکن ان توجد بغیر صحبة رجل من رجال الله الذی جعلهم من جنوده فیسوق الیهم من کان له نصیب من علم الوراثة فی الازل فیمکن ان یجذب الله عبد الجذبة خفیة فیدخل فی الطلب ویاخذ العمل باقوال سید المرسلین ویطالع کتب الاوراد وحکایات الصالحین ولکن المتابعة الحالیة لا یحصل الا بصحبة شیخ کامل وقد وجد له صحبة حصل له منها حال من احوال رسول الله صلی الله علیه وسلم علی قدر طاقته فان الاحوال هدایا الارواح بحکم الالتیام وذلک انما یحصل بالصحبة والالفة ثم اعلم ان الالفة هی المقصودة فی وجدان علم الوراثة سولوان واحد من الطالبین یصحب شیخا کاملا مکملین ولم یحصل الالفة من الجانبین لا تسری احوال الشیخ الی

کتوبات شیخ

احتیاج بشرح وبیان ندارد وبالجملة تفاوت در ایمانها بقوت وضعف وکمال ونقصان ثابت ست وقوت وکمال آن بعمل ست وضعف ونقصان تبرک عمل ؎ کارکن کار بگذار ساز گفتار ؎ کامدین راه کاردار کار ؎ الدنیا مزرعة الآخرة هرچه کاری بدروی بیت از مذاهب مذهب دهقان خوش ست ای مولوی مذهب دهقان چه باشد هرچه کاری بدروی حصل در اعتقادنامه مسلمانی نوشته اند که بنده بارتکاب معصیت کافر نگردد وعاصی را کافر نخواند اگر اعتقاد مسلمانی برجاست ومادام که این اعتقاد برجاست ومعصیت را معصیت میداند وحرام را حرام می شمارد در میان راه خوف ورجا میرود کافر نیست واگر حرام را حلال داند ویا معصیت را سبک پندارد کافر گردد ومومن عاصی دائم در دوزخ نماند اگر قادر مختار خواهد چندگاه او را در شبکه عذاب گداخته واد آلائش وکدورت معصیت پاک گردانیده باز به بهشت در آرد واگر خواهد بی سابقه این علاج بعفو ومغفرت خود یا شفاعت ودرخواست حبیب خود صلی الله علیه وسلم از علت معصیت شفا بخشد

والوان واحدا من عباد الله صحب واحدا من رجال الله ساعة واحدة ووقع الالفة والمحبة
فی الله فی قلب کل منهما فصار کل واحد منهما مفتون صاحبه استحق المریدان یسری علم الوراثة
من باطن الشیخ الی باطنه ویکون هذا الصحبة الیسرة له زاد العمر فکلما یزداد حبه فی الشیخ یزداد
حبه فی الله ورسوله والحب واحدة والحکمة فی سرایة الاحوال من البواطن الی البواطن
ان الله سبحانه وتعالی خلق سید المرسلین محمد رسول الله بنفس متالفة رحیمة وکریمة متخلقة
باخلاق الله سبحانه وممن اخلاق الله سبحانه الشوق فقال رسول الله صلی الله علیه وسلم
حاکیا عن الله سبحانه وتعالی الاطال شوق الابرار الی لقائی وانی لاشد شوقا الی لقائهم
فتخلق رسول الله بهذا الخلق علی الکمال فکان مشتاقا الی المشتاقین وکان شوقه اشد
من المشتاقین الیه لکون شوقه علی قدر مرتبته وشوقهم علی قدرهم وکان للنفوس امتزاج
الحکم النفسیة فاجتمع الشوقان شوق الحبیب وشوق المشتاق من الامة فی واد احد وللقلب
وجه الی النفس فقام نفس المشتاق من الامة مقام نفس سید المرسلین لاجتماعهما فافاض
القلب نعمة الحال الی نفس المشتاق من الامة لما هو مجتمع بالنفس الاحمدیة الرحیمة فوجد
صاحب النفس المجتمعة نفس سید المرسلین فی وادی الشوق قسطا من احوال قلب رسول الله
صلی الله علیه وسلم فتمکن الاحوال فی قلب المشتاق من الامة ثم حصل منه لغیره بهذا
الطریق المذکور ثم لغیرهم ثم ثم ثم الی یوم القیمة فهذا السبیل یجری بکرم الله تعالی ما اخذ المشتاقون
من المشتاقین بالصحبة والالفة فالحرقة للصحبة والصحبة للالفة والالفة للنعمة والنعمة للذة
واللذة للوصلة والی ابد الآباد لا ینتهی زیادات الوصلة وانواعها وثمراتها ولا یکاد یخل
تحت التقریر والتحریر وکان شروع بهذا التفسیر فی شهر ربیع الثانی سنه خمس وعشر وتسعمائة
واتمام فی یوم الاثنین السابع عشر من شهر شوال سنه ۹۱۵ خمس عشر وتسعمائة وکان بین الشروع
والاتمام ستة اشهر وعدد من الایام

شاه جلال شیرازی

مرید شیخ محمد نوربخش ست که بر گلشن راز شرح دارد درین دیار در زمان سلطان سکندر
از مکه معظمه تشریف آورد وسکونت کرد عارف بود وصاحب حالت واهل مشرب
مثنوی مولانا روم ومعانی آن نسبتی خاص داشت ودر خدمت درویشان آنرا سند
کرده حلیه نیک نورانی داشت از روز اول که آمد آتش دیگدانش سرد نشد اکثر احوال

هم از اول بحمت بفرستند
وبزندان دوزخ سیاست
نفرماید وی تعالی بر همه چیز
قادر ست وعلی الاطلاق
حاکم بیغفر لمن یشاء ویعذب
من یشاء صفت اوست و
یفعل الله ما یشاء ویحکم ما یرید
شان او معنی خداوندی
اینست هر چه خواهد بکند و
هر کرا خواهد ببخشد و هر کرا خواهد
بگیرد هیچکس را بر وی حکم نیست
ودر حضرت کبریای او بچون
وی مجال نطق وسوال نه
وامر ونهی که فرموده حق ست
وعده ووعیدی که کرده صدق
ودر وعده وی تخلف خلاف
نبود ودر وعید نیز همچنین ست
وباوجود آن اگر بمقتضای
عفو وکرم درگذرد ونگیرد
می سزد وامید شفاعت سید
کائنات صلی الله علیه وسلم
گناهکاران را برای عفو گناه
دنیکوکاران را برای رفع درجات
واثق ست ودر حق بیچارگان
ودرماندگان که غیر فضل و
کرم او پشت وپناهی ندارند
میفرماید شفاعتی لاهل الکبائر
من امتی وفرمود اگر من بلعیت
وقرابت خود را شفاعت نکنم
دیگر کرا کنم ونیز آمده است
که پروردگار تعالی حرام گردانید
آتش دوزخ را بر فاطمه و
ذریت وی عجب آنکه جای
دیگر میفرماید ای بنی هاشم
نگاه دارید وبرهانید نفسهای

Marfat.com

نان و فرنی برای مهمانان در خانهٔ او طیار بودی هر وقت هر کس که مهمان آمدی این طعام حاضر آوردی غیر طعامها دیگر که در وقت معین نخپتندی نقل ست که وی میگفت که وقتی در حرم شریف از درویشی سخنی شنیدم که نه موافق ظاهر شریعت بود خواستم که او را بگیرم و تعزیر کنم بر بالای کوه برآمد و من دنبال او کردم برگشت و بجانب من دید و این بیت برخواند ؎

دست ناپید اگریبان میکشد	من پئے دست و گریبان میروم

این بیت در من اثر کرد و بیهوش افتادم و از خود خبر نداشتم او را با سادات بخارا نسبت قرابتی واقع شده بود جگر گوشهٔ خود را بشیخ مدثر بن شیخ حاجی عبدالوہاب داده بود وفات او در سنهٔ ۹۴۴ اربع واربعین وتسع مائة و قبر او هم در جوار مقبرهٔ شیخ حاجی عبدالوہاب ست رحمه الله تعالی

شاه احمد شرعی

ترک دانشمند متبحر و درویشی کامل بود جامع اقسام علوم عقلیه و نقلیه و رسمیه و حقیقیه در دیار چندیری توطن داشت و کبیر السن بود دوی در جواب ابیات صاحب کشاف که در طعن اهل سنت و جماعت دارد گفته است شعر

وجماعة حمر لعمری موٴلفة	قد شبهوه بخلقه فتخوفوا
شعر عجبا لقوم ظالمین تلقبوا	بالعدل ما فیهم لعمری معرفة

وجماعة سموا هواهم سنة	شنع الوری فتستروا بالبلکفه
قد جاءهم من حیث لا یدرونه	تعطیل ذات الله مع نفی الصفة

وفات او سنهٔ ۹۲۸ ثمان وعشرین وتسعمائة بعد از تحقیق و تفتیش احوال معلوم شد که جماعه ما را که بنسبت ترکیت منسوب اند بایشان پیوندد قرابت در اصل هست شیخ عبدالغنی سپنتی که از قدمای موالی این دیار است و متشرع و متعبد شاگرد شاه احمد ست بعضے تصنیفات و مسودات شاه پیش او باشد در اکثر احوال نقل فضائل و مناقب ایشان میکند میگوید که در وقتی که ملازمت ایشان تلمذ میکردم عمر ایشان نود و شش سال بود و ایشان در تیر اندازی نظیر نداشتند روزی تیری می انداختند تیری بنشانه نرسیده بود گفتند اگر بگو بند بر تیر که بیندازم در سوفار تیر دیگر بند کنم دو سه تیر بهمین روش انداختند بعد ازان گفتند که تیرها ضایع میرود و اسراف میشود اگر نه تیر بیکدیگر بند کنم و نیز نقل میکند که ایشان در علم و عمل دعوت از آیات عظمی الهی بوده اند هر روز جمعه بادشاه را بقوت تصرف این علم بخود می کشیدند و حاجات مسلمانان را می آوردند تسبیحی داشتند دانهٔ اول ازو که میگردانیدند بادشاه را در جنبش می آورد و دیگر در عزیمت دیگر در سواری همچنین بر یک دانه میگفتند که آنجا آمدنی آنجا رسید تا بعد از تمامی عدد معین بملازمت ایشان میرسید

خود را از آتش دوزخ من مالک نیستم شما را از عذاب خدا چیزی را و این و امثال این بجهت بے نیازی و لا ابالی درگاه کبریاست که کسی را در اینجا مجال سوال و امکان اعتراض نبود و انچه بالا رفت بمقتضاے کرم و وعده لطف و عنایت ست و گفته اند که خواص بر مقتضای وعدهٔ کرم و بشارت لطف در مقام امن اند علی خوف لا ابالی و غناے ذاتی حق حال ایشان شده ازینجاست که تمامه مقربان و مخلصان حضرت عزت در میان وادی خوف و رجا و انس و هیبت حائر و دائر مانند و سر نمی توانند برداشت و بهیچ چیز دل نمی توانند نهاد و بنابر این است کان گذاوصار گذا فریاد میزند وعدم را بر وجود دوست میدارند و آرزوی عدم که هرگز روی وجود نبینند می برند و بالجمله هر چه هست ایمان ست غم ایمان باید خورد باقی غم نیست ایمان دانی چیست لا الله الا الله محمد رسول بصدق دل اعتقاد کردن و بے شک و شبهه بران گرویدن بلکه همین محمد رسول الله است اگرچه جزو دل عظیم تر و بزرگ تر ست ولیکن جزو ثانی شامل تر و جامع تر ست چه اعتقاد رسالت محمد صلی الله علیه وسلم کردن و گرویدن بهر به ری آورده : ضرورت و

روزی ایشان بجهت وضو رفته بودند یکی از غلامان بچها که در خدمت ایشان می بود تسبیح را از صندوق برآورد و بهمان نوع که از ایشان مشاهده کرده بود گفت که این دانه که میگردانند بادشاه قصد ملازمت شاه میکند و این دانهٔ دیگر که بگردانند سوار میگردد و این دیگر فلان همچنین تعداد دانها میکرد ناگاه بادشاه در غیر وقت معتاد بدر خانهٔ ایشان در رسید و ایشان در طهارت خانه بودند حیران شدند که سبب چه باشد که بادشاه امروز در غیر روز معهود آمده بعد ازان معلوم شد که آن غلام دانهای تسبیح را کیفما اتفق گردانیده بود این آمدن بادشاه اثر آن بود

شیخ سلیمان رح

ابن عفان المندوی الدهلوی در ارشاد و تربیت طالبان و تلقین اذکار و اشغال درویشان یگانهٔ عصر بود مسافرت بسیار کرده و نعمتها یافته گویند که وی را نقل ارواح که مرتبه ایست از مراتب تصرفات نفس ناطقهٔ انسانی حاصل بود و بجهت آن از اکثر احوال قرون ماضیه خبر دادی گویند که وی در تجوید قرآن یگانهٔ عصر بود و در معاملهٔ قرآن را پیش آن سرور صلی الله علیه وسلم تجوید نموده و شیخ عبد القدوس پیش او تجوید کرده و مدتے مدید در خانقاه او بود وفات او شب چهاردهم ماه محرم در سنه ۹۴۴ اربع واربعین وتسعمائة و مقبرهٔ او عقب مقبرهٔ خواجه قطب الدین ست رحمة الله علیه

شیخ عبد القدوس

مرید شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبد الحق ست صاحب علم و عمل و ذوق و حالت و حلاوت و وجد و سماع و وی اگرچه بظاهر دست بیعت از شیخ محمد گرفته است دلی معتقد و عاشق شیخ احمد عبد الحق ست و بر وحانیت او مشغوف او را کتابی است مسمی بانوار العیون مرتب بهفت فن در فن اول مناقب شیخ احمد نوشته و اظهار اعتقاد و بندگی بادی بسیار نموده چنانکه در ذکر آن بزرگوار بر صفحهٔ بیان ثبت یافت وفات او در سنه ۹۴۵ خمس واربعین وتسعمائة و شیخ عبد القدوس را مریدان و خلفا بسیارند و از جمله مریدان او شیخ بهور و بود در اوائل حال بحرفت رنگریزی مشغول بود در اواخر وقت هدایت او در رسید و او را جذبهٔ الهی در گرفت و مسلمان شد و مرید شیخ عبد القدوس گشت و احوال درویشان بمقتضی فطرت ذاتی در وی پیدا شد وفات او در سنه ۹۸۲ اثنی ثمانین وتسعمائة رحمة الله علیه و شیخ عمر رینی مرید شیخ عبد القدوس ست و خلیفه عبد الرزاق و توجه و عقیدت او بشاه عبد الرزاق بود

بیقین معلوم شده که وے آورده اند م و ابتدا از همه در بنجا اعتقاد بالوهیت حق تعالی خواهد بود اگرچه اعتقاد بالوهیت و صفات او در یکی از ان ارسال و بعثت ذات شریف او ست از برای هدایت خلق نیز مستلزم اعتقاد رسالت ست اما اول ظاهر تر و صریح تر ازین ست و منطوق کلام اینست اگر یکی صد سال لا الـه الا الله گوید تا یکبار نگوید محمد رسول الله بحکم شرع مسلمان نگردد یعنی میگوید من خود اله و پروردگار همه شما ام در اعتقاد و گرویدن بمن چه سخن ست و چه مجال توقف و آزار من برگزیدم و برافرازم بوے ایمان آرید و بگرویدگی امتحان بندگی و صدق عبودیت درین ست بر قیاس این امر ملائکه بسجود آدم یعنی مرا که می پرستید و تسبیح و تقدیس میکنید من خود پروردگار شما ام و سزاوار آنم امتحان بندگی شما در سان آن که هیکلے از خاک بسازم و فیض روح خود را دران بدمم و او را بر شما گزینم و امر کنم تا همه سر بر خاک مذلت بنهید و او را سجده کنید تا پیدا شود که بنده کیست و بندگی چیست سبحانه سبحانه گفته اند که در آخر زمان کسے وجود مرشد کامل نادر دکمیاب

نقل است که روزی شاه عبد الرزاق بقصد ملازمت شیخ عبد القدوس رفته بود شیخ در حالت بود بعد از انکه آن حالت فرو نشست شیخ عبد القدوس یک یک از مریدان وخلفای خود را بشیخ عبد الرزاق می نمود آخر دست شیخ عمر را گرفت و فرمود این مرید شماست در پای شما می افتد شیخ عمر برخاست و هر دو دست بر پای شیخ نهاد و سر در پای شاه تا هر دو جانب مرعی گردد و آد جمله خلفای وی شیخ معبد الغفور اعظم پوری بود بزرگ بود وصاحب واقعات و کرامات گویند که وی حضرت سید کائنات را صلی الله علیه وسلم در خواب دید و آن حضرت این صیغهٔ صلوة را بوی تلقین نمود اللهم صل علی محمد و آله بعدد اسمائک الحسنی رحمة الله علیه شیخ عبد القدوس را اولاد بسیار شد و پسران او همه عالم و متعبد و متلبس بلباس مشائخ و از میان ایشان شیخ رکن الدین مردی متبرک بود و بمشرب فقر و محبت موصوف بر قدم والد خود قدم می نهاد یکی از ابناء او شیخ عبد النبی بود که تحصیل بعضے علوم رسمیه نموده بود در جوانی متوجه زیارت حرمین شد و پیش بعضے از فقهای مکه معظمه برخی از حدیث نبوی برخواند بعد ازان بوطن اصلی عود کرد و به تزهد و تعشق منسوب با پدر و اعمام بحمت مسئلهٔ توحید و سماع در افتاد پدر او در باب اباحت سماع رساله نوشت و او نیز در باب آن رساله در انکار سماع ساخته لاجرم باعث ایذا و کلفت بسیار شد و این باعث شهرت او گشت بادشاهِ وقت دران زمان صدری میخواست که بصفت علم و دیانت موصوف باشد بتوسط بعضے اسباب و وسائل در سنه ۹۷۱ احدی و سبعین و تسعمائة بر مسند صدارت نشست و نقش نگین حضرت شیخ در زمان جلوس این بود لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین زیاده از انچه استحقاق داشت منصب عزت و صدارت یافت و درین امر کوس استقلال و استبداد زد و از مال و جاه اعتبار زیاده از انچه گفته شود نصیب او شد بادشاهِ وقت را بوی اعتقاد عظیم پیدا شد و مردم بسبب آن در نظر اعتبارش بحقارت در آمدند باشراف و افاضل کمتر از مراتب ایشان سلوک بنمود و هر که بمزاج او راست نشد و به معیار قبول او تمام نیامد محروم ماند بعد از مرور سنین و شهور مزاج سلطنت بسبب بعضے حوادث هاوی منحرف شد و از منصب صدارت معزول گشت و کان ذلک فی سنة ۹۸۶ ست و ثمانین و تسعمائة و آورا مولانا عبد الله سلطان پوری را که دانشمند بود و مقدم و رئیس دار زمان افغانان تا این زمان معتبر و معزز و ملقب بمخدوم الملک و بحزم و متانت رای و تجارب امور و جمع احوال موصوف بود بمکه فرستادند و هر دو را که مدتها باهم منازع و مخالف بودند بصورت رفیق یکدیگر ساخته بجانب آن بقعه شریف روان کردند

استغال بصلوة بر سید کائنات علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات با شغولی ذکر موصل و مقرب است بی احتیاج توسل بمرشد بلکه بعضے گفته اند که سالک را از حیثیت توسل و تقرب اشتغال بصلوة اولی و اقرب بود اگرچه ذکر الهی اعلی و اعظم ست و گفته اند که برای روشنی راه هدایت و فتحباب رحمت بالاتر از اشتغال بصلوة بر نبی صلی الله علیه وسلم چیزی نیست و بعد از فرائض عبادات هیچ عبادتی بالاتر ازان نیست و برای هر مشکل و دشواری و تمامه حاجات دینی و دنیاوی مثل وی نیست و نبود

وصل بسط و تطویل درین سخن بسیار افتاد و بحقیقت بار تهمت این جریده بر سر وقت طغیان این خس پاره است که آنرا قلم نامند و الا دست تصرف و انگیا کاتب بیرون ست و هرگز براه سکون و سلامت همواره آرمیده نتواند رفت و بی جوش و خروش دم نتواند زد همیشه از دست درشکایتم و با ها عهد کرده ام که او را رفیق حال خود نگیرم در ازدل باوی درمیان نهم و همزبانی نکنم اما چه کنم که از صحبت وی صبر نتوانم کرد

وباوجود آن هرگز میان ایشان در اثنا طریق و نه دران مقامات شریفه اتفاق والتیام در رفع کدورت صورت نه بست آخر بے صبری نموده از مکه معظمه بدیار هند رجوع نمودند فائده نکرد مخدوم الملک هم در دیار گجرات فوت کرد وکان ذلک فی سنة ۹۹۱ احدی وتسعین وتسعمائة وشیخ عبد النبی باز بحضرت بادشاه آمد مدتی مدید در بند یخانه محبوس بود در برابر آن همه عزت و جاه واعتبار که داشت ذلت وحقارت وبی اعتباری دید واهانت وخواری کشید و هم در حبس فوت کرد سنة ۹۹۲ اثنین وتسعین وتسعمائة شیخ عبد القدوس در رساله قدسیه در معنی گرسنگی میگوید بدان الهمک الله تعالی که گرسنگی بر دو نوع ست سفلی وعلوی سفلی جمیع حیوانات راست که چون روح حیوانی باطبائع این جهانی امتزاج یافت وبه پیکر وجود در مرتبهٔ مرکبات که عبارت از کلمات الله اند شتافت سبب قیام وجود در مقام نمود وحرارت در باطن او بظهور پیوست ومحتاج غذا گشت وتوآنرا آتش گرسنگی خوانی وغذائے او آب وطعام وخاشاک دانی این از عالم سفلی عروج نیابد که از تجلیات ذاتیه ست ومقام صور مختلف بهائم وعلوی انام جمله خاص وعام راست که چون بحر محض بود از محض غیب از مقام فاحببت از عالم جنبش بے جنبش در جنبید هویت حق ظهور یافت ودر میدان حضرت احدیت تجلی بشناخت که عبارت از الله احد است وتجلی بسیار وانوار واسرار بیشمار همه صفات کمالات از جمال و جلال از کریمی ورحیمی وستاری وجباری وقهاری ورزاقی وخلاقی ورحمانیت وربوبیت هزار در هزار از ینجا موج بر موج زد برحسب استعداد مظاهر که لون الماء لون انائه نور الله وروح اضافی ونبی الله ورسول الله وولی الله این همه اسماء او ست بمظاهر مختلف خویش قد جاءکم من الله نور واین اول است از مقام احدیت واین مقام روح انسانی وعالم جبروت ست واین مقام قرب وعالم معیت ست وآین مقام اگرچه تجلی است اما از سطوات مقام جوار فائده تمام نمی یافت باز در مقام تجلی شناخت عالم عقول پدید آمد وآن عالم ملکوت ست ومقام روح انسانی ست ودرین مقام اگرچه فائده ظهور که نفس معرفت ست بظهور پیوست اما مقام تقدس ومیدان تسبیح وتهلیل ست واین نشان قید بود وما منا الا له مقام معلوم پس عشق را مظهر نه پنداشت وفائده کمال معرفت که مقام عروج بمنتهای بروجست بظهور نه پیوست باز در مقام تجلی بشناخت عالم اجسام پدید آمد اینجا ظهور بتمام انجامید وعالم عشق موج بر موج زد چنانکه ملکوت وجبروت در حیرت افتادند واینجا نقطهٔ اول وآخر در مظهر انسانیت ظهور یافت وبعروج دان الی ربک المنتهی که بحر محض ووجود صرف بوده است بشناخت بدآن سبب که جوش سوزش عشق مقام فاحببت که در گنم ذات سر بحر صفات ودر مرتبهٔ محض وجود با خود داشت برون انداخت

وودر گوشه سلامت نشست
که شنگرف مونس ونادر ندیم
شیرین سخن ست الحمد لله
که عصمت ذاتی وحفظ خداوندی
لازم حال اوست وباوجود که
چندین منطیق ومکثار ست
وپر سخن ودراز نفس ست
هرگز حشو بیهوده بر زبان وی
نرود واز شارع عام امر ونهی
بیرون نیفتد وپای سلامت
وی درین راه نه لغزد واز شریعت
غرا باملامت نکشد وبیم
سیاست ندارد وهر چه
گوید شرح وبیان کتاب مبین
کند وداد الدین النصیحة دهد
والله اعلم نسال الله سلوک
طریق السداد والرشاد فی المبداء
والمعاد انه ولی التوفیق والهادی
الی سواء الطریق وصلی الله
وسلم علی السید الانام الداعی
الی طریق الحق والیقین محمد
وآله واصحابه واتباعه اجمعین
هداة طریق الحق ومحیی علوم الدین

الرسالة التاسعة والعشرون تحقیق الیاس عن قبول ایمان الیاس

لا اله الا الله محمد رسول الله
اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا
اتباعه بدانکه علماء ملت
وائمه دین وشرایعت برآنند
که ایمان الیاس غیر مقبول
باشد در لغت بمعنی شدت

Marfat.com

معلومات را بالعلم سپرد و علم را با معلومات در سر ذات که بحر صفات ست برد و ذات را بالمجاز صفات داشت و صفات را کسوت ذات ساخت وحدت در کثرت گردانیده کثرت را کسوت وحدت پوشانید وحدت در کثرة و کثرت در وحدت و غلط در صحت و صحت در غلط و غائب در حاضر و حاضر در غائب افتاد حسن و قبح هر دو قدم در صحرای وجود برآر است الرحمن علی العرش استوی علم برافراشت فریق فی الجنة و فریق فی السعیر پیش همه داشت تا بدان سبب نار الله الموقدة التی تطلع علی الافئدة جوش برآورد شور و فغان در کون و مکان انداخت دما را از دما رعاشقان برخاست تا هر یکی بر قدر استعداد مظهر از نوعیت الم ذلک الکتاب لا ریب فیه برجان و جهان تاخت و چنگ بدامن محبوب و مطلوب خود زد این ست معنی آن گرسنگی که در معدهٔ بشر و نهاد بنی آدم افتاده است و آن تیز تر و گرم تر از آتش دوزخ ست که گرسنگی کثیف را بلطیف رساند و مقید را بمطلق نشاند انسانیت را بر حمانیت براند که از گرسنگی مردم بخدای تعالی تواند رسید و این خاصیت در حیوان دیگر ننهاده اند اگرچه گرسنگی دارد که از مجرد سفلیات اند ملائکه و ارواح اگرچه از علویات اند اما آتش گرسنگی ندارند لاجرم از مقام خود تجاوز نتوانند کرد این کار کار آتش ست و باز بار در دو محبت و عشق ست اکنون بدانکه گرسنگی را سه مقام ست مقام اول را آتش گرسنگی خوانند که غذای آن آب و طعام ست مقام دوم را آتش درد محبت و عشق خوانند که غذای آن خون جگر و خاشاک غیر ست و مقام سوم را آتش محبوب و معشوق خوانند که غذای او حسن و جمال و اوصاف کمال ست ان الله جمیل یحب الجمال ؎

عاشقِ حسنِ خود ست آن بے نظیر | حسن خود را خود تماشا می کند

شیخ امجد دہلوی رح

در زمان سلطان بہلول بود اکثر اوقات آستانہ خواجہ قطب الحق والدین بسیار می رفتی و بر وحانیت ایشان متوجہ بودی وقتی بداعیہ طلب از وطن برآمد بآبی رسید ہائل قدم دران در طہ نہاد در جان بہلاکت در افتاد سر دی از آب سر برآورد و او را از ان مہلکہ نجات داد بخانہ باز آمد و در کنج نشست و قدم بیرون ننہاد و انتساب فتح و استفادہ خود بے واسطہ بخواجہ کرد و مرید گرفت مقبرہ او بالای حوض شمسی ست رحمۃ اللہ علیہ

شیخ ادہن دہلوی رح

جد مادرے کاتب چردت نام اصل ایشان زین العابدین ست عرف شیخ دانشمند کامل بود

وحوال آخرت صوفت احضار در دی کنا ہ ۱۲

وعذاب آید و مراد اینجا سکرات موت و معائنہ احوال آخرت است کہ در وقت حضور موت روی نماید و در بعضے اخبار آمدہ است کہ ہر یک از مومن و کافر در وقت موت جای خود را می بیند مومن در بہشت و کافر در دوزخ پس چون کافر درین حالت ایمان آرد این ایمان معتبر نباشد چہ ایمان باید کہ بغیب بود و باختیار بندہ و قصد امتثال امر الٰہی و طاعت و فرمانبرداری وی تعالیٰ باشد و ایمان درین حالت ایمان بغیب نبود و ضطراری باشد چنانکہ روز قیامت تمامہ کافران فریاد برآرند کہ ربنا ابصرنا و سمعنا فارجعنا نعمل صالحا انا موقنون خدایا دیدہ ما بینا شد و گوش ما شنوا گشت و یقین ما نیکو شد پس ما را باز گردان تا عمل صالح کنیم کہ الیوم یقین ما نیکو شد کہ آنچہ پیغمبران تو خبر دادہ بودند و کتاب تو بدان ناطق بود حق ست مرا بدنیا باز بفرست تا ایمان آریم و عمل صالح کنیم و مستحق ثواب شویم این ارکان و اقرار و اعتراف بحال آن وقت فائدہ ندارد و در حدیث آمدہ کہ ان اللہ یقبل توبۃ العبد مالم یغرغر غرغرہ کنایت ست از حالت موت و شدت سکرات و رسیدن جان بحلقوم

متورع و متعبد و در غایت خشوع و انکسار و تادب و وقار و آلده میفرمودند که ما هیچ کس را ندیدیم که در بیرون و درون یکسان باشد الا ایشان بهمان آداب و اوضاع که در میان مردم می بودند درون خانه نیز بودند و زبان ایشان دائم بذکر الله می گشت و حلیه در غایت جمال و نورانیت داشتند چنانکه انوار علم و تقوی از جبین ایشان لایح بود اکثر احوال صائم بودی و در لقمهٔ احتیاط تمام داشتی سلطان ابراهیم بن سکندر لودهی ایشان را بحجابت خویش خواند قبول نکردند وی مرید مولانا سماع الدین و شاگرد میان عبد الله طلبنی ست رحمة الله علیهم وفات او در سنه ۹۳۴ اربع و ثلثین و تسعمائة مقبرهٔ او جانب غربی حوض شمسی ست

شیخ یوسف قتال رح

مجاهدات و ریاضات بسیار کشیده و کار کرده بود او مرید قاضی جلال الدین لاهوری ست که صهر او بود چنین گویند که او در هفت پل که از عمارات سلطان محمد تغلق ست و مقبرهٔ او در آنجاست ریاضات می کشید و مشغول می بود همدران اثنا مردی که او نیز جلال الدین نام داشت ودیعت نعمتی پیش او بود بسر وقت او رسید او طالب بود بر در ارادت منتظر نشسته هر چه آن درویش فرمود قبول نمود و بموجب اشارات او مشغول بکار شد و بمقصود خود رسید رحمة الله علیه وفات او در سنه ۹۳۳ ثلث و ثلثین و تسعمائة

مولانا شعیب رح

عالم عامل و در صورت و سیرت ملک مثال بود و در وعظ و تذکیر بی نظیر زمان خود در زمانی که او وعظ گفتی و قرآن خواندی هیچکس را مجال عبور ازان راه نبودی اگرچه خود بار گران بر سر داشتی ایستاده شدی و استماع نمودی و او را در وعظ بحسب اختلاف مقامات وعد و وعید حالات عارض شدی جمیع اکابر و علمای شهر در پای وعظ او حاضر شدندی و اکثر از موالی و اهالی شهر در ابتدا شاگرد او بودند و آله ماجد او مولانا منهاج در آوان صغر از بلدهٔ لاهور بقصد تحصیل علم در دهلی آمد و در تحصیل علم ریاضات شاقه کشید بعد ازان در عهد دولت سلطان بهلول لودهی مفتی شهر شد و همین حاسکونت فرمود نقل ست که مولانا منهاج در بعضی اوقات آرد و روغن از دوکانها گدائی کردی و ازان چراغ ساختی و تمام شب بامطالعه پرداختی و چون روز شدی از همان چراغ نان پختی و بهمان قدر اکتفا کردی مدتها برین حال گزرانید تا علمی بدست آورد و قبیلهٔ ما را نسبت

و در قرآن مجید میفرماید یوم یاتی بعض ایات ربک لا ینفع نفسا ایمانها لم تکن امنت من قبل او کسبت فی ایمانها خیرا یعنی ایمان در هنگام دیدن باس و عذاب الهی نفع نکند و جای دیگر میفرماید که لیست التوبة للذین یعملون السیات حتی اذا حضر احدهم الموت قال انی تبت الآن و شاید که استدلال باین آیت صحیح تر و صریح تر افتد چه احتمال دارد که مراد برویت باس در آیت سابقه مشاهدهٔ علامات قیامت و طلوع الشمس من مغربها باشد چنانچه بعضی مفسرین این کریمه را بدان تفسیر کرده اند و این آیت اخیر که ما برخواندیم بصریح ندا میکند بعدم قبول توبه و ایمان در وقت حضور موت کما لا یخفی و بعد انکه از دلیل و نصوص که ذکر کردیم ظاهر شد که توبه از معاصی نیز در حالت باس مقبول نباشد و در اینجا بعضی علماء اخلافی هست و لیکن ایمان باس و توبه از کفر باتفاق و اجماع مقبول نیست اکنون لازم آمد که باجماع امت ایمان فرعون که در وقت ادراک غرق آورد مقبول نباشد به زمان ادراک غرق و دریافت این حالت زمان باس و یاس از حیات و وقت اضطرار ست نه محل اختیار و همین ست اختیار و معتقد تمامت علمای محققین و مشایخ

Marfat.com

قرابت بخدمت مولانا قریب ست **نقل ست** که آن درویش که شیخ یوسف قتال
را ازوی نعمتی حاصل شد اول پیش مولانا شعیب آمده بود و گفته مولانا ترا کاری بیاموزیم
ولیکن بشرط ترک کاری که داری یعنی درس و تذکیر مولانا ترک تعلیم و تدریس و تذکیر یکبارگی
مصلحت وقت خود ندید گفت من مردی ام محنت بسیار کشیده و علمی بدست آورده ام امید
نجات آخرت درین طریق داشته ترک آن باختیار از دست من نمی آید اگر کاری بفرمائید
بدان مشغول باشم تا خود آن مشغولی غالب آید و این اشتغال که دارم فراموش گردد
و اختیار ندارم درویش پیش مولانا شیخ مولانا یوسف قتال رفت و او چنانکه معلوم شد
بامتثال امر آن درویش برخاست و هر چه فرمود بر همان رفت وفات مولانا شعیب در سنه ۶۳۶
ست و ثلثین و تسعمائة و قبر او بر بالای حوض شمسی ست متصل خانقاه ملک زین الدین
که از صلحا و اخیار زمان سلطان سکندر بود رحمة الله علیه بجانب شمال

ملک زین الدین وزیر الدین

ایشان دو برادر بودند از عجبای روزگار و صلحای امت از مردم سلطانی آبای ایشان
در سلک خدمت موروثی بعضی سلاطین دهلی انتظام داشتند محاسن اخلاق و محامد
اوصاف ایشان بدفاتر در نگنجد زین الدین از دکلای خان جهان که از بنی اعمام سلطان
سکندر ست انار الله برهانه بود چون سلطان را با خانجهان مذکور مزاج محبت و عنایت
انحراف پذیرفت و از جهت حفظ بعضی قواعد سلطنت و ملاحظه نسبت اخوت اظهار
رنجش و کدورت با وی مصلحت نمی دید هر چه از منصب و ولایت دوازده هزار سوا بود
بظاهر هم بر وی مسلم میداشت و لیکن در باطن زین الدین را حکم فرمود و دو کلمه نیز بخط خاص
خود او را نوشت که هر چه از اموال و املاک خانجهان باشد تصرف نماید و هر نوع که داند
خرج کند بنوعی که خانجهان را بر این معنی اطلاع نباشد و نه بیند و نوشته بود که از زین الدین
حساب گرفته نشد هیچ کس را بادی کاری نیست از انجا که توفیق بر خیرات و مبرات رفیق احوال آن سعادتمند بود همه را
بمصارف خیر در محال ثواب رسانید و بعلاقه بصلاح و تقوی و خدمتگاری اکثر مشائخ و علمای
وقت را با ایشان محبتی و رجوعی بود زین الدین بخدمت ملازمت برادر که در دگاه سلطانی
داشت اکتفا نموده روزگار بتجرد و فراغت که موجب جمعیت عبادت ست میگذرانید
و اغلب اوقات در حضرت دهلی بسیر مقامات و اماکن آن مخظوظ می بود و قریاتی که در حوالی
دهلی حوالهٔ گاه دارد بملکیت گرفته علما و صلحا و صوفیان همه در صحبت او خوش میگذرانیدند

Marfat.com

وزمان دولت سکندر زمان صلاح وتقوی ودیانت وامانت وعلم ووقار بود اورا باعلما وصلحا واکابر واشراف میلی عظیم شد ولهذا از کناف عالم از عرب وعجم بعضے بسابقه استدعا وطلب وبعضے بی آن در عهد دولت او تشریف آورده وتوطن این دیار اختیار کردند چنانچه اکثر بزرگان که درین طبقه مذکور می شوند ازان قبیل اند وبالحقیقة محامد زمان سلطنت آن سلطان سعادت نشان از حد تقریر وتحریر خارج ست واز وی نیز در باب فراست بلکه کرامت حکایات نقل می کنند ☜ گر این جمله را سعدی املا کند ❊ مگر دفتری دیگر انشا کند ❊

تاریخ جلوس او بر سریر سلطنت واملالت اربع وتسعین وتسعمائة وثمان مائة وارتحال او بعالم آخرت ثلث وعشرون وتسعمائة ومدت سلطنت سی وسه سال **نقل ست** که این شیخ زین الدین هرگز تلاوت کلام ربانی در غیر حالت قیام نمیکرد ورحلی می ساختند تا بسینه آدمی بلند وی قرآن می نهاد وتلاوت میکرد وگاهی که غلبهٔ نوم بوی کند می گردن می انداخت وبسقف خانه محکم می ساخت تا اگر خواب بر دگردن مضبوط گردد وتمام متعلقان او از خدمتکاران وغیرهم همه نصف آخر شب برای تهجد برمی خاستند وتا وقت چاشت در منزل او جز باشارت دست وزبان کار نمی شد از جهت مشغولی او را دو نوافل گویند که ویرا شب جمعه بروح مطهر رسول الله صلی الله علیه وسلم مقدار چندین پنج قبولی می پختند که بر هر پنجی سه کرت قل هو الله احد خوانده می دمیدند ودر ایام مولد آنحضرت صلی الله علیه وسلم هر روز یکهزار تنکه زیادت میکرد تا در روز دوازدهم دوازده هزار تنکه خرج می شد وقیاس باید کرد که مجموع خرج این دوازده ایام چه مقدار مبلغ می شود بآن ارزانی اسباب مصالح که دران زمان بود **نقل ست** که هر دو برادر ختمهای قرآن میکنانیدند وهر روز چهارشنبه التزام غسلی که آنرا در استجابت دعا اثری عظیم شهرت دارد کرده تا حق سبحانه وتعالی شهادت نصیب شان گرداند وعاقبت همچنان شد که ایشان میخواستند وشیخ زین الدین را در سنه ست وعشرین وتسعمائة یکی از غلامان نافرجام در شیر که بدان عادت تسخر داشت زهر داد شیخ وزین الدین همراه ابراهیم در سنه اثنین وثلثین وتسعمائة شهید شد وقبر او جانب غربی حوض شمسی ست خانقاهی دارد موصفه ومزاردی جای متعین وبی بدل ست واز میان عمارتی که بالای حوض ست ممتاز ومشهور وهم از موضع روضه وحالت قبر او آثار رحمت قبول لایح وفایح ست رحمة الله تعالی علیه

شیخ جمالی

مرید مولانا رسماء الدین یگانه روزگار ومجمع اطوار بود نام اصل او جلال خان ست در اول

مکتوبات شیخ

ایشان را یعنی فرعون را وجنود او را امامان پیشوایان گمراهان وکافران ودوزخیان که دیگران را بکفر ومعاصی وآتش دوزخ دعوت کنند ویوم القیامة لا ینصرون ودر روز قیامت یاری ونصرت داده نشود ایشان را ودفع کرده نشود عذاب از ایشان بلکه مخذول ومردود وابدی العذاب باشند واتبعناهم فی هذه الدنیا لعنة در دنیا بروی وجنود وی لعنت کردیم ویوم القیمة هم من المقبوحین یوم القیامة ایشان از مقبوحان ومردودان باشند حالش این ست که دیدی ووصفش اینکه شنیدی دیگر بایمان رفتن اکتفاست وحسن عاقبت از کدام اگر دی مسلمان وطاهر ومطهر از دنیا رفته باشد هرگز او را اینچنین یاد نکردندی اگر اوصاف دیگر از علو واسراف ظلم واستکبار را بر احوال گذشته که در حالت حیات داشت حمل کنند صورتی دارد اما اینجا میفرماید ویوم القیمة هم من المقبوحین وهیچ ذی انصاف در عربیت نه پسندد که این ضمائر وکنایات را در این آیت مخصوص بجنود دارند باوجود آنکه هر دو مذکور باشند صریحا وقصدا او اجمله

Marfat.com

جلالی تخلص میکرد آخر باشارت پیر جمالی تخلص کرد اورا پدر او یتیم گذاشته بود بنابر استعداد قابلیتی که داشت تربیت یافت و کسب کرد و شاعر شد اقسام شعر از مثنوی و قصیده و غزل گفته حالت شعر او بر اهل سخن ظاهر ست قصیدهٔ او بهتر از غزل و مثنوی ست مسافرت بسیار کرده و بزیارت حرمین شریفین مشرف شده مولانا عبدالرحمن جامی را قدس سره و مولانا جلال الدین محمد دوّانی را علیه الرحمة دریافته مهابت صورت و معنی در ذات او تعبیه یافته بود در محافل و ارتکاب عزایم امور بغایت دلیر بود کمتر کسی را از اکابر در مجلس فرصت سخن دادی ابتدای او از زمان سلطان سکندر بن بهلول است در پیش بابر بادشاه نیز معتبر بود و بنام او قصیده گفته که در وی این بیت ست ؎ شاه دشمن کش ظهیر الدین محمد بابر آنکه ٭ کشور بنگاله را زالغار کابل بشکند ٭ و بنام همایون بادشاه نیز قصائد گفته با پیر خود اعتقاد عظیم داشت این بیت او در نعت پیغمبر صلی الله علیه وسلم شهرت دارد و بعضی ارصلحا در خواب بقبول این بیت در پیش آن سرور بشارت یافته

؎ موسی زهوش رفت بیک پرتو صفات ٭ تو عین ذات می نگری در تبسمی

مقبرهٔ او در مقام خواجه قطب الدین است قدس سره بغایت نزه و لطیف. بحضور خود ساخته و خانه که الآن قبر او در وست در حالت حیات مسکن او بوده وفات او در هم ذی القعده سنه ۹۴۲ اثنی واربعین وتسعمائة در سالی که همایون بادشاه بگجرات رفته بود او نیز همراه بود همان جا فوت شد. شیخ جمالی را دو پسر بود یکی شیخ عبدالحی که حیاتی تخلص دارد مجموعهٔ مکارم اخلاق و مجمع محامد اوصاف در زمان خود مجمع الفضلا و مرجع الظرفا بود پیش پدر محبوب تر و مدل نزدیکتر بود نشان غریبی داشت و ظهوری عجیب بی گوشه فیض حالتی نبود شعر را در بدیهه میگفت و بسیار میگفت الحق اگر باین قوت که در گفتن شعر او را بود اگر فکر و دقت صمیمه آن می شد آثار غریبه ازو ی بظهور می آمد همیشه در مقام بدست آوردن دلها و نگاهداشت خاطر یاران بود و با هر طائفه سری داشت از انجهت او را قبول دیگر بود با وجود عزت و بزرگی که داشت بی تعلقی و بی تکلفی او زیاده بر همه بود در اندک وجه معیشتی که او را بود چنان خوش می گزرانید که کلفت و محنت را گرد سراپردهٔ حالش مجال عبور نبود هر روز در حوالهٔ گاهی و دائم در سیری و هر دم در شوقی بود با این همه از معنی فقر و غنا و دردمندی که سرمایهٔ سعادت ابدی ست قسطی کامل نصیب او شده در زمان افغانان هر که از جنس طالب علم یا شاعر یا قلندر از ولایت باینجانب می افتاد در منزل او می بود و هر یک مهر بانیها و خدمتها میکرد مبلغی کثیر از ترکه پدر باو رسیده بود آنهمه را در مدتی از عمر خود صرف

مکتوبات شیخ

هرگز معقول نیفتد که وی نزد خدا مسلمان پاک و مومن صادق باشد و هیچ جا مدح او نگوید و بیان حسن خاتمت و خیریت عاقبت او نکند و خبر بد بدکمار ابند و بود که در مدت عمر کفر و طغیان ورزید و در آخر فضل و رحمت مادستگیری حال وی کرد و بسلامت رفت بلکه همه جا مذمت و ملامت او کند و تشنیع و تقبیح وی نماید و وی هیچ جا بصفت ایمان و عنوان اسلام مذکور نشده الا درین آیة که میفرماید حتی اذا ادرکه الغرق قال آمنت انه لا اله الا الذی آمنت به بنو اسرائیل وانا من المسلمین سباق و سیاق این آیة روشن ست که چگونه است ظاهر ادای سخن در آنست که آن ظالم تمام عمر خود تکبر و اسراف و غلو و علو و کفر و طغیان ورزید و موسی و هارون علیهما السلام و حق وی را دعا بهلاک و عذاب الهی کردند تا دم آخر که از حیات مایوس شد و مشاهده عذاب الهی کرد بزبان وا و اسلام وا و فریاد شد که اکنون اظهار ایمان و اسلام چه فائده کند که عنان اختیار از دست رفته و چاره نماند آن همه کفر و فساد و

نثر

اوقات یاران کرد و هم در جوانی رخت ازین سرای فانی بربست وفات او در سنه ۹۲۳ ثلث وعشرین وتسعمائة وفات او در سنه ۹۵۹ تسع وخمسین وتسعمائة است قبر او که بر صفه ایست بیرون روضهٔ پدر رست **سید شاه میرک** سید عالی نسب از اولاد میر سید شریف جرجانی و در جزئیات فنون ونوادر امور بینظیر ست در تاریخ وفات او گفته است **قطعه تاریخ** نادر العصر شیخ عبد الحی

که بوصفش مرا زبان نه بود ۔ وقت نزعش بسر رسیدم من ۔ گفتم ای چون تو در زمان نبود
سال تاریخ خویش خود فرما ۔ که جزا او ورد این زبان نبود ۔ گفت تاریخ من بود نامم
بنده وقتی که در میان نبود ۔ از عبارت شیخ عبد الحی لفظ عبد اسقاط نموده است دیگر شیخ گدائی پسر کلان

شیخ جمالی ست وی در بزرگی دجله پهلو به پدر میزد و در اول و آخر همت بر کسب معالی و مفاخر داشت در رعایت
اطوار بزرگی و عزت ملاحظهٔ اوضاع جاه و دولت می بود در ابتدای در سلک مقربان خواص ملازمان
نصیر الدین محمد همایون بادشاه انار الله برهانه منتظم بود و بعد از انکه شیر شاه غلبه کرد
و بر سریر سلطنت پای نهاد بجهت اختصاصی که بسلسلهٔ همایونیه داشت سلوک طریقه سفر
برای اقامت اختیار نموده بدیار گجرات بدر رفت و از انجا عزیمت زیارت حرمین شریفین
کرد و باین سعادت عظمی با اهل و عیال مشرف شده در عهد دولت شاهنشاه وقت جلال الدین
محمد اکبر بادشاه بدیار مالوف عود نمود و بواسطهٔ ارتباط و اتحاد که بجناب خانخانان محمد بیرم خان
داشت بنهایت درجات اعتبار رسید و بعد ازان بسبب وقوع بعضے امور که از لطائف
خفایای جذبات الهی بود و باعث بر ترک دنیا توجه خانخانان بحرمین شریفین شد و هم در راه
حج در سنهٔ ۹۶۸ ثمان وستین وتسعمائة بشهادت رسید او بتقریب بعضی حساد و اعادی از ینجا
برآمده بجانب کوه جیلمیر افتاد مدتها دران دیار گذرانید و باز آمد و بوجهی از مدد معاش قناعت
فرمود از جناب سلطنت سکونت شهر نمود چند گاه در گوشه فراغت و آسایش باوجود کبر سن
در بساتین بهشت آئین با ماهرویان نازنین گذرانید چون نوبت مرگ سید همه را گذاشت بسالم
دیگر رسید و کان ذلک فی سنة ۹۷۶ ست وسبعین وتسعمائة

سید حسین پای مینارے

درویشی بود سفر کرده و صحبت اندوخته بغایت جسیم بود در زمان سلطان سکندر از جانب
مشهد مقدس طوس بدهلی آمد صحبت او با سلطان خوش برنیامد در قلعه دهلی کهنه در مسجد
پای منار اقامت کرده گوشه گیر شد بعضے از نساء امرای سکندریه معتقد او شدند و جهت معیشتی
ضروری او را بهم رسید و هم زمین درون قلعه را زراعت میکرد و حاصل آنرا صرف فقرا

کجا رفت و تکبر طغیان تو چه
شد امروز ترا در دنیا فضیحت
در سوا کنیم و مرده ترا از تنگ
دریا برآریم و تماشا گاه و
جای عبرت عالمیان سازیم
تا بدانند و عبرت گیرند که عاقبت
کفر و طغیان و تکبر با خدا و
رسولش فضیحت و رسوائی
است در دنیا و آخرت چنانکه
فرمود فاخذه الله نکال الآخرة
والاولی ان فی ذلک لعبرة
لمن یخشی و آنکه امرأة فرعون
گفت قرة عین لی و لک
لا تقتلوه الآیة مجرد ظن و
حسبان بود و حکمت پروردگار
تعالی در ه ی آن بود که موسی
علیه السلام باین گمان
و حسبان از دست آن ظالم
خلاص گردد و به هلاکت نرود
چنانکه اطفال دیگر با این حیله
و فریب بود از آسیه رضی الله
عنها در استخلاص موسی
علیه السلام از دست آن
ظالم باطلاع دادن حق تعالی
آسیه را بر عاقبت حال
وی علیه السلام بفراست
یا الهام عاقبت جمال و غایت
کار التقاط وی خود آنست
که فرمود فالتقطه آل فرعون
لیکون لهم عدوا و حزنا ظاهر
آنست که مراد حقیقت
عداوت بود که در نفس الامر
و عاقبت حال باشد هیچ
پیغمبری با مسلمانان دشمن
نبود اگر گویند مقصود عداوتی

Marfat.com

می ساخت میان او و شیخ جمالی بسبب امور ناشایسته نزاکتی درمیان بود شیخ اکثر اوقات
با او در مقام ظرافت بوده او را بعضے امور ناشایسته نسبتی میکرد وی ازین معنی در قهر شد
و آلت خود را ببریده پیش شیخ فرستاد بعضے گویند که این حکایت غلط ست او را علت استسقا
شده بود بمشاورت اطبا فصد کرد و در مردم اینچنین شهرت کرد و گویند شیخ جمالی این بیت را
برای ایذای او بطریق مزاح و ظرافت گفت **بیت** آلت پیش راچو ببریدی ۔ علت
پس چگونه خواهد رفت ۔ و اللہ اعلم وفات او در سنہ ۹۴۲ اثنین و اربعین و تسعمائة و مقبرهٔ او
در پای منار شمسی است رحمة اللہ تعالیٰ علیہ

شیخ یوسف چریاکوٹی

درویشی بود بر مشرب شطار حلقهٔ ذکر بسے غریب بر پا داشت در اثنای آن ابیات
عاشقانه میخواند و شوق میکرد شان عالی داشت بدو واسطه بشیخ عبد اللہ شطار میرسد
خدمت والد به صحبت او رسیده و تلقین ذکر نموده و الآن اولاد او در بعضے از قصبات میان دوآب
موجود اند رحمة اللہ علیہ

شیخ خانو گوالیری

از مشاهیر وقت خود بود مرید خواجه حسین ناگوری است و خرقه از شیخ اسمٰعیل فرزند
شیخ حسین سرمست که در چندیری بود نیز داشت و وی بروحانیت خواجه بزرگ معین الحق
والدین بغایت متوجه و فانی بود از جهت کبر سن و ضعف نبیه به تعظیم مردم قیام ننمودی
خدمت والد بصحبت شریفش رسیده بودند از ترک تعظیم و قیام که از وی در مردم شهرت یافته بود
پرسیده فرمود که من پیر شده ام و ضعیف گشته از برای تعظیم هر داخل خارج قیام نتوانم کرد
مخصوص ساختن بعضے دون بعضے لائق بحال فقرا نباشد مرا معذور دارید و شیخ نظام
تارنولی از مریدان اوست و نیز این طریقه ترک قیام بقصد اتباع شیخ مسلوک دارد و قبول تام و
شهرت عام یافته و شیخ اسمٰعیل برادر شیخ نظام نیز مرید و خلیفهٔ او بود مردی تمام بود مریدان دارد
خواجگی پیری است در هیانه در گوشه مسجدی افتاده درویش بخته کار کرده مرید شیخ اسمٰعیل است
شیخ منور که در آگره بود نیز مرید خواجه خانو ست خالی ما نجذبه و نوع حالتی نبود وفات شیخ خانو در سنه ۹۴۰

شیخ علاؤ الدین رحمة اللہ علیہ

ابن شیخ نور الدین اجودهنی از اولاد شیخ فرید شکر گنج ست قدس سره فرید هر وحید عصر بود

مکتوبات شیخ
که در حالت حیات داشت
گوییم پس قرة عین بودن
نیز درین حالت تواند بود
انچه مفهوم قرآن مینماید ست
واللہ اعلم باقی وقوع مدت
خوبیش دی در احادیث و اقوال
صحابه و تابعین و علماء مشائخ
متقدمین و متاخرین بحال
خود ست اگر مفهوم قرآن
و اشارت احادیث و مقتضائے
آثار سلف ایمان و اسلام
و حسن خاتمت دی بودی
اینهمه مشهور و ضرب المثل
کفر طغیان نشدی روایت ست
که چون ابو جهل لعین در غزوه
بدر کشته شد آنحضرت فرمود
صلی اللہ علیہ وسلم مات
فرعون هذه الامة اگر فرعون
مومن و طاهر و مطهر از عالم
رفتی تشبیه ابو جهل لعین
که بالقطع از اهل جهنم و
ارباب شقاوت و سوے
خاتمت ست باوی درست
نبودی اگر گویند تشبیه
باعتبار عتو و استکباری
است که در حالت حیات
داشت گوییم هیچ جا در زبان
شریعت و عرف دین نیاورده
است که یکی را بعد از صحت
توبه و حسن اسلام باعتبار
حالت سابق که در کفر و
عصیان داشت مثل سازند
و شبه به گردانند لان الایمان
یجب ما قبله چندین از
رؤسای قریش که مدت عمر

Marfat.com

صاحب اخلاق حمیده وصفات ملکیه وی از بدو فطرت مهذب ومؤدب آمده بود اخلاق درویشان وکمالات ایشان بحسب جبلت در ذات او مرکوز بود جامع صفت حلم وکرم و سخاوت وعفو وصفح چیزی از انچه از اسباب حظ نفس وآسایش تن باشد بخود راه ندادی وآورا در زمان خود فرید ثانی گفتندی قدس سره وآورا با روحانیت خواجه قطب الدین قدس سره رابطهٔ خاص بود واعتقاد کامل گویند که روزی درویشی پیش او آمد که تریاق باخود داشت او گفت که پیش ما نیز تریاقی هست باری امتحان بکنیم کنجشکی آوردند وقطره زهر در کام او چکانیدند پارهٔ کاک لنگر خواجه را آب ساخت وبآن کنجشک داد در حال زنده شد ولادت او در سنه ۸۷۲ اثنین وسبعین وثمان مائة ووفات او در سنه ۹۴۸ ثمان واربعین وتسعمائة مقبرهٔ در سرای ست قرب دهلی کهنه که الآن احفاد امجاد او در آنجا سکونت دارند

سید سلطان بهڑائچی

خدمت والد میفرمودند که وی درویشی اهل دل وخاکسار وصاحب همت بود مرید شیخ علاؤالدین اجودهنی اما تلقین وارشاد از مشرب شطاریه داشت از لباس اکتفا بستر عورت داشت ودر اکثر اوقات سر برهنه می بود گاهی باجماصه فقرا می بود وگاهی تنها وبعالم رسم مقید نبود ذکر جهر بسیار میکرد وضرب وذکر که بر قلب صنوبری میزد بعینه مثل آواز سندان داشت وکثر کثر می جهید خدمت والد میفرمودند در ابتدای طلب روزی بخدمت وی نشسته بودم ودی بکتابت مشغول بود ومن سر فرو افگنده مشغول بذکر بعد از ساعتی خشمناک سر برآورد وبجانب من دید در همین حالت تبسم کرد وبرخاست ومرا در کنار گرفت ولطف فرمود ومرا مجال استکشاف حقیقت اینحال نشد چون از خدمت او برخاستم شنیدم که وی خود در مجلس دیگر نقل این معنی میکرد که امروز جوانی پیش من آمده بود که دل او ذکر میکرد مرا بروی غیرت آمد خواستم طپانچه بر روی دل وی بزنم ناگاه پیری حاضر شد وگفت جای رحم است

نقل ست که وی را با هندوزنی محبت واقع شده بود وبرکت توجه او بشرف اسلام مشرف شد قبیلهٔ او داد خواه شدند وپیش محمد زمان که از اقارب ظهیر الدین محمد بابر بادشاه بود رفتند وی بشیخ گفته فرستاد که زن را از خانه بیرون کنید واگر نه بر سر شما می آیم شیخ تیغ در دست گرفت وبر آمد وگفت وی مسلمان شده است او را بکافر سپردن جائز نیست اگر دغدغهٔ جنگ ست زود بیائید تا خدا چه کند از گفتن شیخ رعبی در دل وی کارشد

در کفر وعداوت آنحضرت صلی الله علیه وسلم بسر بردند ودر آخر ایمان آوردند وبا ایمان رفتند هرگز در شرع باعتبار حال سابق مذمت وتشنیع ایشان مذکور نشد مخصوص در قرآن مجید با این کثرت واشتها وتغلیظ وتشنیع که در مادهٔ فرعون واقع شده است در هیچ یکی از مشایخ طریقت نسبت ایمان و اسلام بفرعون نکرده مگر شیخ محی الدین ابن عربی در کتاب فصوص واین قول یا مبنی ست بر قبول ایمان یاس ومعلوم شد که این خلاف اجماع است یا نفی یاس از فرعون ویقین ست که حالت ادراک غرق حالت یاس وحلول موت ست بخلاف مبادی غرق که آنرا ادراک غرق نتوان گفت الا بمجاز و فی القاموس ادرکه لحقه ولحوق غرق در حالت غرق واتصال آن بوی بود وبعضی از مفسران گفته اند که این کلمه در دل خود گفت بعد از غرق شدن وشیخ نیز در فتوحات مکیه غایت تشنیع واشد تکفیر او کرده وگفته که دو نرخ را در ذات ست بعضها اشد من بعض ودر که از رکات وی هست که

Marfat.com

وازانچه میگفت پشیمان شد واز جمله مریدان وخلفای شیخ علاؤالدین شیخ ابن انبر وهم بود مردی عزیز ومسن ومتبرک ومجذوب شکل بود رحمة الله تعالی علیه

سید علاؤالدین

سید عالی نسب ومتبرک بود صاحب ذوق وحالت وحلاوت در فن موسیقی هندوقوفی تمام داشت شعر هم میفرمود ندا ین غزل از واردات وقت اوست غزل

ندانم آن گل خندان چه رنگ وبو دارد
که مرغ هر چمنی گفت وگوئی او دارد
کسی مراد بیابد که جست وجو دارد

بجستجوی نیابد کسی مراد دلی
نشاط باده پرستان منتها برسید
حدیث عشق تو تنها نه من همیگویم

هنوز ساقی ما باده در سبو دارد
که هر که هست ازین گونه گفتگو دارد
که این متاع گرانمایه را نکو دارد

متاع دل بکف دلبری بده تو علا

سید علی رحمة الله علیه

قوام وی از ارباب کمال وسکر ووجد وحال بود دائم باخود حالتی وسرگرمی داشتی سخن را مجذوبانه گفتی وبلباس خاص مقید نبودی گاهی خرقهٔ مشائخ پوشیدی وگاه لباس سپاهیانه در بر کردی او در اصل از سادات سوانه است در آوان طلب بجانب جونپور افتاد وخدمت درویشان کرد ومرید شیخ بهاؤالدین جونپوری شد وقبول خاص وحالتی مخصوص نصیب او شد وابواب بروی مفتوح گشت چهار منکوحه داشت ووظیفه داران بسیار بود ند هرچه از فتوح رسیدی نصفی بر وظیفه داران قسمت یافتی ونصفی دیگر بر منکوحات ووصول فتوحات بروی متصل ومتوالی بودی وهرگز منقطع نگشتی گویند که دی تا چهل سال هیچ خادمی امر نکرد وخدمت نفرمود شبی خفته بود تشنه شد کسیکه هر شب آب خوردن در جلے خواب می نهاد امشب فراموش کرد وآب ننهاد او دست هر جانب ظرف آب بدست نیامد باز خفت باز تشنگی غلبه کرد باز آب جست نیافت چون تشنگی بنهایت رسید وکار بهلاکت کشید نخواست که از کسی طلبد ونقض عهدی که باخدای بسته بود کند بمرگ تن در داد وگفت بیای مرگ وقت تست بار دیگر بحکم اضطراب دست برای تفحص آب فراز کرد کوزه پر آب یافت آب بخورد وخدا را شکر گفت خدمت والد میفرمودند که من بملازمت او رسیده ام واز وی سخنان شنیده اثر ذوق وعرفان طبیب قلب وسرگرمی محبت از کلمات اولائح بود میفرمود که من تا بوده ام بخانه دنیاداری نرفته ام وهرکسی را از ایشان بخانه خود طلبیده ام وخادم بخانه کس نفرستاده ام میفرمود که بعضے مردم که بخانه کس نمیروند

برای اهل عتود استکبار بررب العزت که اشد واغلظ انواع کفرست آفریده اند مثل نمرود وفرعون واشباع ایشان اما درین کتاب یعنی فصوص برخلاف آن گفته است میگویند که مقصود ایشان اینجا بیان محتمل آیت قرآنی است حتی اذا ادرکه الغرق قال آمنت الآیة نه تحقیق مذهب ومذهب ومعتقد ایشان همان ست که منقولست بیان کرده اند والله اعلم وبر تقدیری که مذهب واعتقاد ایشان ایمان فرعون بود دیگری را چگونه معقد قلب بدان سورت بندد بلوجود مخالفت تمامه علماء ومشائخ اینجا محل حیرت است غایت کار تغافل واغماض است وتکلف در توجیه وتطبیق قول ایشان بکن نه آنکه قول ایشان را مصادم ومعارض اقوال تمامه اهل دین وملت دارند وهمین را مذهب گیرند واعتقاد کنند واز همه جانب چشم پوشند آخر عصمت در غیر انبیا نیست اگر در یکجا خطائی رود چه نقصان دارد چندین ائمه مذاهب که مقتدیان دین ومتبوعان اهل عالم اند چندین جا خطا در اجتهاد کرده اند اگر در یک مسئله از ایشان نیز خطا رود چه شود هیچ

16 A

ورقعه مینویسند وخادم میفرستند این چیزی نیست ممنوع توجه بدیشان ست بهر وجه که باشد
میفرمود که پیغمبر را صلی الله علیه وسلم در خواب دیده ام که میگوید علی دهل بر در خود میزنی واز احوال
خلق خبر داری نمی شوی گفتم یا رسول الله اگر دهل است از آن تست واگر در از آنِ تو علی. بیچاره درینمیان
چیست فرمود برای خلق خدا دعای کن که دعای تو در حق ایشان مستجاب ست میفرمود که من خادم
فقیرایم روز خدمتگاری ایشان میکنم غیر آنکه درمیان عصر و مغرب مرا معذور دارند و مزاحم حوال
من نشوند بگذارند مرا که دران یک ساعت بحال خود باشم میفرمود که مرا عجب میآید از ان طائفه
که بر قوالان حکم اند که فلان صوت یا فلان غزل بگو این را خوش دارم واین را خوش ندارم ذوق
من مقید نیست مرا هر چه بگویند خوش آید و هم بران ذوق کنم قبر او جونپور است وفات او
در سنه ۹۰۵ خمس وتسعمایة

شیخ ادهن جونپوری

پسر شیخ بهاء الدین است از مشائخ وقت خود بود و بزرگ بود عظمتی ظاهر داشت بسیار محسن و
معمر و متبرک بود مدت عمرش از صد متجاوز گشته و شوق ومحبت وذوق او همچنان تازه چنان ضعیف بود
که تا دو کس او را نگرفتندی ایستادن نتوانستی بخلاف حالت سماع چنان عشق وجوانی کردی که ده کس
نتوانستندش گرفت نقل ست که در وقتی شیخ بهاء الدین در خدمت شیخ محمد عیسی بود وبر نماز بامداد
شیخ را در تکبیر اولی دریافتی واگر چنان بودی که از اولاد او کسی مرد نیز از ادراک این سعادت محروم نگشتی
مگر روزی پسر او فوت شده بود کسی دیگر نبود که تجهیز وتکفین او پردازد ضرورت شد او را مقید شدن بدان
ازین سبب در آخر تشهد بجماعت رسید شیخ بعد ازان که از نماز فارغ شد روی بجانب او کرد و گفت
بعد ازین نمیرد انشاء الله تعالی بعد ازان شیخ ادهن متولد شد حق تعالی ببرکت دعای پیر در عمر او واولاد او
برکت داد وفات او در سنه ۹۷۶ ست وسبعین وتسع مائة قبر او نیز در جونپور است

میان قاضی نثار ظفرآبادی

قدس سره مرید وخلیفه شیخ محسن طاهر است از جمله صادقان این طایفه ست صاحب استقامت
وکرامت وحرمت وزهد وتجریدی بحسب زمان اگرچه متاخر است ولیکن بحسب صفای معامله
از امداد متقدمان ست نقل ست که وی می گفت سی سال جانها کندیم ودریا نتها کشیدیم
تا قدری علم بمکاشفه نفس حاصل کردیم ودانستیم که نفس بچه طریق راه میزند وچه کمینگاها دارد
نقل ست که نصیر الدین محمد همایون بادشاه هر چند ازوی التماس قبول نذری کرد قبول نکرد

مکتوبات شیخ
کمال نیست واگر تقلید اتباع
است اتباع این قدوه اصل
عقد ملت در امثال این امور
بهتر ست ویا عتیاط نزدیکتر
اگر گویند که ایشان ارباب
کشف ویقین اند هر چه
گفته اند از روی کشف گفته
اند وچندان حقائق ودقائق
ومعارف ومواجید از ایشان
بظهور آمده که باوجود آن تطرق
خطا امکان ندارد هر چه
شیخ درین کتاب گفته ست
بی تفاوت در زیادة ونقصان
از حضرت رسالت ست
صلی الله علیه وسلم این حکایت
دیگر ست اینجا رم نتوان زد
والله اعلم بکنه معنی هذا الکلام
حقائق واحوال ومواجید ایشان
بحال خود ست وسخن اینجا
در دلیل شرعی میرود این قدر
معلوم ست که انسان از سهو
ونسیان خالی نبود وعصمت
خاصه انبیاست آخر شیخ
در فتوحات میگوید هیچ آیتی
بخلود عذاب در رود نیافته
در اصول نار مستلزم عذاب
نیست وحال آنکه در مواضع
متعدده از قرآن مذکور شده
است در سورهٔ مائده آمده
وفی العذاب هم خالدون
ودر سورهٔ فرقان فرموده تدخله
مهانا هی کنایت در فیه
راجع بعذاب ست ودر سورهٔ
الم تعزیل السجده انه وقع علیهم العذاب
الخلد ودر سوره زخرف

Marfat.com

16B

یکباری کاغذ سفید با مهرها و نشان ها که در فرمان میباشد بخدمت شیخ فرستاد تا هر موضعی و هر مقداری که خواهند در انجا بنویسند فرمود ما را احتیاج نیست و بی احتیاج حق مسلمانان گرفتن روا نباشد و ما در خدمت پیر خود عهد کرده ایم که ؎ از خدا خواهم و از غیر نخواهم بخدا که نیم بندهٔ غیر و نه خدای دگر است ؛ گفتند که بفرزندان خود عنایت کنید شاید که ایشان را احتیاج باشد فرمود ما را بر ایشان حکم نیست ایشان دانند ستانند یا نستانند چون فرمان را پیش شیخ عبد الله که اکبر اولاد او بود بردند وی نیز قبول کرد و گفت پسر باید که بر متابعت پدر رود چون پدر ما قبول نکرد ناچار ما را نیز آن پایه روا کردند خدمت والد میفرمودند که وقتی با چند از جانب جونپور قاصد دهلی بودیم چون گزر نزدیک بظفر آباد افتاد قصد ملازمت شیخ از واجبات وقت نمود بخانقاه شیخ در آمدیم و منتظر بر آمدن ایشان نشستیم چون وقت نماز شد شیخ و صوفیان دیگر از خلوتها برآمدند و بعد از نماز شیخ بما متوجه شد و پرسیدیم ز کجای آیند و کجا میروند و چه کس اند و چه نام دارند هر یکی جوابی عرضه کرده شد ما حضری در ویشان که داشتند حاضر آوردند و وداع کردند و والد میفرمودند که از همان ساعت که از خدمتش بیرون آمدیم گریه بر ما استیلا کرد که بکیفیت آن نتوان رسید تمام آن روز در گریه گذشت قبر او هم در ظفر آباد است وفات او پانزدهم صفر سنه ۹۷۰ سبعین و تسعمائة

شیخ محمد مودودلاری رح

از مهرهٔ علم توحید در ندان مشرب تجرید و تفرید بود حیف شکرف بود مشربی عالی داشت و همتی بلند در سنه ۹۰۰ درین دیار قدم آورد و میان وی و شیخ امان صحبت در پیوست و شیخ امان استفادهٔ علم توحید و تحقیق کتاب فصوص الحکم وغیره پیش او کرد گویند که چون شب شدی وی از نشار ذوق و حالت سیر گرم گشتی فرمودی هان دیوانه جا لا وقت سخن ست کتاب از میان بردار و سخن بشنو از حقائق و اسرار انچه بزبان حال آمدی کشف نمودی گویند کسا ورا بعضے از غرائب علوم مثل کیمیا و مانند آن حاصل بود بارها با شیخ امان گفتی درخت پر بار م بجنبان تا میوها چینی وی گفتی ما را از شما سخن توحید بجای صد کیمیا ست همین بس ست در حق شیخ امان فرمودی جوهری قابل یافتم ولیکن حیف که یک چشم دارد و در مخاطبات نیز او را بلفظ کورک بخواندی مدتها در آگره اقامت داشت بعد ازان بعلاقهٔ محبت شیخ امان و رابطهٔ خدمت او در پانی پت سکونت فرمود و شیخ امان برای مدد معاش بقدر کفایت نیز حاصل نموده وهمانجا وفات یافت قبر او و قبر شیخ امان بکجاست قدس الله سرهما

ان المجرمین فی عذاب جهنم خالدون واگرانچه ایشان گفته اند همه از روے کشف و تبین است پس در فتوحات حکم بکفر فرعون اشد کفر چه معنی دارد والله اعلم و باجمله نصیحت آنست که در معتقدات و احکام کفر و ایمان از سواد اعظم بیرون نباید رفت و تابع ائمه مجتهدین باید بود و در آداب و اخلاق تابع مشائخ حسن ظن و اعتقاد برین طائفه داشته توجیه و تطبیق اقوال ایشان با کلام علماء مجتهدین باید نمود والله الموفق و ملهم الصواب و شیخ ابن حجر مکی هیتمی در کتاب زواجر ذکر کرده است که علماء امت و مجتهدین دین ازین آیت فلم یک ینفعهم ایمانهم لما رأوا باسنا اجماع کرده اند بر کفر فرعون و بر تصدیق منزل شک نیست در انعقاد اجماع بر آنکه ایمان بالله با عدم ایمان برسول وے صحیح و معتبر نباشد پس بر تقدیر تسلیم صحت ایمان فرعون بالله تعالی ایمان وی بموسی علیه السلام وجود نیافته و درین آیات بدان تعرض نکرده پس این ایمان وی نفع نکند اگر کافری هزار بار بگوید اشهد ان لا اله الا الله الذی آمنت به المسلمون مومن نگردد تا نگوید وان محمد رسول الله و اگر گوید که سخن فرعون نیز متعرض بایمان موسی علیه السلام نگردید

شیخ محمد حسن رحمۃ اللہ علیہ

پسر بزرگ شیخ حسن طاہر ست از عارفان روزگار بود حال صحیح و مشرب عالی داشت گویند که وی چون از خلوت برآمدی از هند و مسلمان هر کرا نظر بروی افتادی تکبیر برآوردی و تعجب کردی جامع بود میان علم و حال و بظاهر صوریه نیز تعلقی داشت اصل نسبت او از جانب پدر بسلسله چشتیه است ولیکن ارتباط او بسلسله شریفه قادریه بر همه غالب است سالها در حرم مدینه رسول الله صلی الله علیه وسلم مجاوری کرده و از مشایخ قادریه که در یمن بودند بیعت و اجازت یافت بار دوم که شیخ حاجی عبد الوهاب بزیارت حرمین رفت او را بوطن اصلی آورد و ولادت او در جونپور بود و اقامت او در آگره و قبر او در دهلی در زیر بجی منڈل بر ابر قبر والد بزرگوار خود قدس سرهما گویند که وی بعد از نماز دیگر در آمدن شب را چنان منتظر بودی که کسی منتظر آمدن محبوبی باشد همینکه شام در آمدی در خلوت رفتی و در حجره بستی و شمع افروختی با حق مشغول شدی گاهی از انچه وقت اقتضا کردی از علم این طائفه املا نمودی و چون تمام گشتی بسوختی یا مقراض کردی و بعضے از مکتوبات او را جمع کرده اند یکجا نوشته و بعضے رسائل نیز دارد از انکه گاهی شعری نیز گفتی بعضے از مریدان وی او را شاه خیالی نیز گویند او را مریدان بسیار اند و عم او سطح محرر سطور شیخ فضل الله که شیخ منجهو عرف دارد مرید او ست او آخر مریدان شیخ است و شیخ منجهو مردے بود صاحب برکت و نعمت و با شغال و اوراد مشغول و در محبت پیر مغلوب صاحب ذوق و حالت و مقبول مشائخ و محاذیب و برکتی ظاهر داشت و نعمتی شامل در وقت فوت بسیار مردانه رفت رحمۃ الله علیه وفات شیخ محمد حسن بست و هفتم رجب سنه ۹۴۴ اربع اربعین و تسعمایة و این چند کلمه از مکتوبات او ست بدانکه عالمی ست که مدرک آن جز حواس نیست قل هو الذی انشاکم وجعل لکم السمع والابصار والافئدة و عالمی دیگر ست که مدرک آن جز عقل نیست العقل نور یقذفه الله تعالیٰ فی قلب المومن فیفرق بین الحق والباطل والصواب والخطاء و عالمی دیگر ست که مدرک آن جز علم نیست فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون و عالمی دیگر ست که مدرک آن جز عشق نیست وهو القاهر فوق عباده و یرسل علیکم حفظة ای عزیز ورای طور حس و طور عقل و طور علم طوری دیگر است که عشق نامند در آن طور چیزها معلوم شود که در اطوار دیگر نشود عرف من ذاق الاطال شوق الابرار الی لقائی و انا الیهم لاشد شوقا جوانمرد امعنی مشتاق صورت ست و صورت مشتاق معنی و مولی مشتاق بندهٔ بنده مشتاق مولے اند سه

بانگ می آید که ای طالب بیا
جود محتاج گدایان چون گدا
بود می جوید گدایان ضعاف
همچو خوبان کاینه جویند صاف

مکتوبات شیخ

وباد جود آن ایمان ایشان مقبول افتاد جوابش آنست که ممنوع ست که سحره بیان تعرض نکردند هرگاه که گفتند رب العالمین رب موسی و هارون در ضمن اضافت رب موسی و هارون ایمان بموسی نیز بوجود یافت بخلاف قول فرعون که گفت الذی آمنت به بنو اسرائیل با آنکه ایمان سحره ایمان بخدا و معجزه موسی بود ایمان آن معجزه رسول عین ایمان برسول ست پس ایشان صریحا ایمان بموسی آوردند بخلاف فرعون که در کلام وی اصلا ایمان بموسی مذکور نشده نه بصریح و نه باشاره بلکه ذکر بنی اسرائیل نه موسی باوجود آن که رسول اوست اشاره میکند بانکه هنوز بموسے کافر ست و در مقام عناد و استکبار ست و اگر گویند که از بعضے صوفیه نقل کرده اند که ایمان نزد معاینهٔ عذاب نافع ست پس ادعای اجماع بر کفر فرعون جائز نباشد چه مبنای تکفیر وی بر ین مسئله است پس چون در آنجا خلاف است اینجا نیز باشد جوابش آنکه بر تقدیر صحت نقل این سخن از صوفیه اهل اجتهاد که بر قول ایشان تعویل و اعتماد باشد مخالفت ایشان منع انعقاد اجماع کند بر ما و ارد نشود زیرا که قول ما بانعقاد اجماع است

ذات عاشق صفت وصفت عاشق ذات آمد حرکت عاشق سکون و سکون عاشق حرکت شد
آثار از افعال و افعال از آثار منفک نشود انکسار از کسر و کسر از انکسار منفصل نگردد افعال و آثار
افعال مظاهر و مجالی ذات و صفات اند و جز ذات مولی و تبارک و تمجد و صفات کمال وی تعالی و تفرد
از ممتنعات و محالات اند جز ذات او هیچ چیز وجود ندارد و جز صفات مشهودی وحدت مقتضای فرات
آمد و کثرت مقتضای صفات ؎ این جمله صفت که کردی اثبات | میدان همه بی تصرف ذات
او را همه صفات میخوان | لیکن صفتش همه یکی دان | اعلم ان الله تعالی و تفرد ذاتا
واحدا و صفة واحدة لکنها تنوعت تبنوع النسب و الاضافات و تکثرت بتکثر الشیون و الاعتبارات
باطن بود بی نمود آمد و آن ذات خداست و صفات وی ظاهر نمود بی بود آن افعال خداست
و آثار را فعال او ؎ | بودی که نمود نیست او را | ذات ست و صفت بدان و دریاب
وانرا که نمود هست بے بود | فعل و اثرے ببین و بشتاب | اگرچه من حیث الافهام و العقول
صفات غیر می نماید اما من حیث التحقیق و الحصول عین ذات اند ؎ بود ست و نمود ست دگر چیزے نیست
حق ست همه بود و جهان جمله نمود | شوق ست بوحدت و ز کثرت همه ذوق | کثرت ننمودے آمد و وحدت همه بود
هر مظهری که هست مغائرست مران چیزے را که در وی ظاهر است و ظاهر بصورت و شیخ خود دران مظهر
بارز نه بذات و حقیقة خود بیت | نه بینی صورتت در آب و مرآت | که آن دیگر بود تو دیگر ستی
مگر مظاهر آلهی که در آنجا ظاهر و مظهر بایکدیگر متحد ند و فرق میان ایشان باطلاق و تجرد و تعین
و تقید است مثلاً حقیقة انسانی باعتبار اطلاق و تجرد ظاهر ست و باعتبار تعین و تقید مظهر شک
نیست که آن حقیقة متعین افراد خود است که مظهر اویند ؎ آن نیر پاک ظاهر و شخص تو مظهرت
باشد میان ظاهر و مظهر دوئی محال | فرقی بجز تقید و اطلاق یا فتن | نتوان میان ظاهر و مظهر هیچ حال
قال بعض العارفین هو الظاهر بالتقید و التعین الذی اقتضته الاسماء و الصفات و الباطن بالاطلاق
و التجرد الذی اقتضته الهویة و الذات و الآخر بالانکشاف و الانجلاء هو اثر التعین و التقید و الاول
بالاستتار و الخفاء الذی هو اثر الاطلاق و التجرد و هذه الاولیة و الآخریة من حیث المرتبة لا من حیث
الزمان اذ المکون عین الاکوان سبحان من خلق الاشیاء و هو عینها انسان نام تمثیل خدای است
تعالی و تفرد بصور جمله موجودات و اسم بشکل او ست باشکال کل کائنات عالم انسان کبیر آمد انسان
عالم صغیر وحدت انسان دلیل ست بر وحدت ذات بلکه هر ذره از کائنات که در نظر خواهی آورد
وحدت حقیقی و کثرت نسبی در و مشاهده خواهی کرد نور محض و ظلمت صرف هرگز مرئی نشود آنچه مرئی
میگردد نوری ست با ظلمت مخلوط که آنرا ضیائی نامند هر ظهوری که هست باهستی مربوط که آنرا جهان مینامند
هر ظهوری که حق را نسبت با عیان واقع است بواسطهٔ تنزل آنحضرت است از کمال نوریت

مکتوبات شیخ

بر کفر فرعون حکم نکنید زیرا که میگوئیم که حکم ما بکفر فرعون نه تنها از جهة عدم اعتبار ایمان باس است بلکه از جهة عدم اعتبار ایمان ست بالله تعالی بجهة عدم ایمان بر سول دی موسی علیه السلام و اگر گویند که ابن عربی بصحت ایمان اضطراری قائل شده و با یمان فرعون رفته است جوابش آنکه این سخن از ابن عربی مسلم و مقرر نیست و عصمت از خطا بخصوص انبیا است و آیت قرآن و حدیث صحیح صریح اند در بطلان ایمان باس و بعد از وجود آیت و حدیث التفات بتاویل کسی نتوان کرد و تفسیر ایمه از صحابه و تابعین و مجتهدین که بعد از ایشانند با موافقت حدیث و اجماع کفایت میکند در مقصود و چون ثابت و واضح گشت که ایمان باس صحیح نیست ثابت شد که ایمان فرعون نیز ثابت نیست با وجود آنکه اگر تسلیم کنم که ایمان باس صحیح ست عدم صحت ایمان فرعون باقی ست از جهة عدم ایمان او بموسی و هارون این ترجمه کلام شیخ ابن حجر ست در کتاب مزواجر و الله اعلم بالبواطن و الاسرار و الصلوٰة و السلام علی سید الرسل الصادق المصدق محمد و آله و اصحابه و اتباعه اجمعین

Marfat.com

دبساطت واخلاق برتبۂ افعال واسما وصفات چون ممکنات فی حد ذاتہا معدوم اند علم وشعور
وادراک شان نیز معدوم باشد بیت چہ نسبت خاک را بعالم پاک ۔ کہ ادراک ست عجز از درک ادراک
دریغا ودردا نمیدانم کہ چہ فہم خوابی کرد وکجا سر برخوابی آورد وشناسای حق غیر حق نیست
لایعرف اللہ غیر اللہ نہایت روش سالکان راہ حق تعالیٰ وتفرد آنست کہ بمقامی برسند کہ
جملہ اشیار امحو وفانی در پرتو نور تجلی حق تبارک وتمجد یابند وبفقر حقیقی کہ مرتبۂ فنا فی اللہ است
متحقق گردند وبحکم ان اللہ یامرکم ان تؤدوا الامانات الی اہلہا ہستی بہست راجع شود ونیستی
بہ نیست عاید گردد ۔ ظہر النور دوالمنن باشد ۔ بطل الزور جان وتن باشد

شاہ عبد الرزاق جہنجانہ

مرید وخلیفہ شیخ محمد حسن ست وی از مشائخ قادریہ است بسیار صاحب کمال بود وحال
طائفہ داشت واز وی خوارق وکرامات بسیار نقل میکنند در اوائل تحصیل علم کرد بعد ازان مشرب
عشق ومحبت بروی غالب آمد ریاضات شاقہ کشید واز مجاہدہ بمرتبۂ مشاہدہ رسید گویند او را
باحضرت علیہ قادریہ نسبتی بکمال بود وبیواسطہ ازان حضرت ماذون ومشار الیہ وچہ کمال باشد
ورای آنکہ کسی بیواسطہ از آنحضرت مستفیض باشد واو در صبر بر شدائد وتحمل بلا قدمی راسخ داشت
نقل ست کہ یکبار سیدی بدست یکی از اعوان گرفتار بود شیخ او را در بند دید ضامن ارشد واو را
گفت تو از شہر بدر رو کہ من بجای تو در بند خواہم بود ازین معنی بر سر او محنتہا آمد وہمہ را تحمل کرد و
خود را ظاہر نکرد غالبًا میان او وشیخ امان پانی پتی در تقریر مسئلہ توحید واطلاق وجود وعینیۃ وغیریۃ
او بعالم گفت وگوئی در میان بود او وبعضے دیگر از مشائخ عصر اطلاق حق را برنگی دیگر تقریر می نمودند
وشیخ امان را درین باب رسالہ ایست مسمی باثبات الاحدیۃ کہ مخالفان او را او رائیہ خوانند از وی
چیزی درین باب نقل خواہیم کرد انشاء اللہ تعالیٰ وشاہ عبد الرزاق را مریدان وخلفا بسیار ند سید علی
کہ در لودیانہ است از مریدان اوست وبکبر سن رسیدہ است مشغول ذکر وصاحب ذوق ست وفات
شاہ عبد الرزاق سنہ ۹۴۹ تسع واربعین وتسعمائۃ وشاہ عبد الرزاق مکتوبی در باب عینیۃ حق جل وعلا
نسبت بافراد عالم ونفی ورائیت آنحضرت عزاسمہ کہ در میان ایشان وشیخ امان در انجا سخن بود وبہ شیخ حسین
پانی پتی کہ مردی بود صاحب ذوق وشوق وحالتی از مخصوصان فانی فی الشیخ بود سکی از مخصوصان
خود نوشتہ است در ینجا نقل کردہ شد اگرچہ از افشای این اسرار ماجرای این کلمات زبان وخط کاتب
حروف متحاشی وغیر متجاسر ست لیکن چون ایشان گفتہ اند ونوشتہ ما را از نقل آن چارہ نیست وباعث
بر ایراد این مکتوب آن نیز بود کہ این مجموعہ باضمیر مکتوب شیخ امان کہ بعد ازدی در مقابلہ وی نوشتہ شود

الرسالۃ الثلثون
وجود الفناء فی احدیۃ
الذات بالقیبۃ عن
جمیع الجہات
لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ
روزگاری دراز شد کہ جلوۂ
محبوب ازل با بندگان
بلطفہای تعالی ومطلق بنازونعتاب
وشکست وبرہم ریخت بنای
کارخانہ وجود میرود در سطوت
وعزت محبوبی اقتضای ابتلا
وامتحان میکند خاصہ درین
سال ناز دلکرشمہ محبت برنگ
دیگر ست وظہور قدرت وسطوت
غلبہ دیگر دارد ودست تقدیر
پنجہ امکان بشوخیت رایحنان
برہم پیچیدہ وبر زمین ہیلری
وخواری افگندہ است
کہ از ہیبت ولرزہ آن تلب
نشستن ومجال ایستادن
وبحال سکون وآرام آمدن
تنگ وتیو گشتہ وفراہم
آمدن حال جمعیت بال از
محالات عادی شدہ با خلایا
آخر اینہا عاد وثمود بینند کہ
بصرصر قہر وصیحہ غضب
شان ہلاک کلی واستیصال
نمائی امت مرحومہ محمدیہ اند
بفضل ورحمت خود کردہ و
بایشان وعدہ بکرم وفضل
وآسانی رفتہ است لہذا
سختی وتنگ گرفتن چہ بیت
فی فی فلظلم اینہمہ کرخطاہاے
محبوبی ست ومعاملہ محبت

Marfat.com

مشابهتی بکتاب نفحات الانس که جامع مکتوب شیخ عبد الرزاق کاشی و شیخ علاء الدین سمنانی است
واقع شود بسم الله الرحمن الرحیم بحضرت خداوند ذوالجلال والعین شیخ المشائخ شیخ حسین دام حسنه
وعرفانه الفقیر عبد الرزاق احمد عرض رسانیده آنکه اعلم یا اخی متعک الله بالمعرفة والمحبة ان المعرفة
علی نوعین استدلالی ووجدانی واما الاستدلالی فان من طالع حسن الله واتقانه فی خلق السموات والارض
وما بینهما لاح له فی کل صنع آیة یستدل بها علی صانع حکیم مرید الی غیر ذلک یکون ذلک الصنع اثرا منه فیعرف الله
بدلالتها وهذه المعرفة وان کانت ضروریة لا یسع المومن جهلها ولا ینعقد عقد الایمان الا بها لکنها معرفة بحاجة
ولیست من المعرفة الحقیقیة فی شیء **بیت** چو آیاتست روشن گشت از ذات ؛ بگردد ذات او روشن
ز آیات ؛ والمستدلون یعرفونه وراء العالم وهم المؤمنون بالغیب المستدلون بالدلیل ـه
زبهر ناوان که او خورشید تابان ؛ بنور شمع جوید در بیابان ؛ واما المعرفة الحقیقیة الوجدانیة فهی ان ینخلع
ذات العارف عن ملابس الوجود بملازمة الریاضات والمجاهدات وادامة الذکر بمواطاة القلب واللسان
والاعتصام بعروة همة الشیخ فسلک به مسلک الفناء فینخلع الله علیه لباس نعوته وسماته فانه الذی
یعرف الحق بالحق کما قال رسول الله علیه الصلوة والسلام عرفت ربی بربی ـه رویت حق بحق
شهود بود ؛ خاصهٔ حضرت وجود بود ؛ حاصل این معرفت آنست که جمیع موجودات ممکن بنور حق یعنی بتجلی او
پیدا و روشن گشته اند و بواسطهٔ تجلی او بصورت اشیاء نسبت وجود باشیا کرده اند و بحقیقت غیر حق هیچ
موجودے نیست و جمیع اشیاء باو موجود شده اند نه آنکه حق سبحانه وتعالی ورای عالم است وعالم ورای حق
تعالی الله عن ذلک علوا کبیرا اعوذ بالله من الذلل والخلل ومن تفسیر القرآن برایه بل یکون هذا من فضله
وعطائه قال الله تعالی یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله یعنی ای آنکسانی که ایمان آورده اند ایشان یعنی
المؤمنین الذین یومنون بالغیب وهم المستدلون خاطبهم الله بخطابه وامرهم بقوله آمنوا بالله ای
بالشهادة کما اشار الی هذا الایمان بقوله الا انهم فی مریة من لقاء ربهم الا انه بکل شیء محیط محققی باید که مشاهدهٔ
حق فرماید در هر متعین بے تعین زیرا که الله تعالی مشهود است در هر مقیدی باسمی وصفتی اما فی الواقع نه مقید
بدینها بلکه مطلق است از ینها ـه همه عالم جمال حضرت اوست ؛ او جمیل وجمال دارد دوست
فاعلم یا اخی اطال الله بقاءک بالمعرفة والمحبة ان الحق سبحانه وتعالی واجب الوجود فاذا وجب وجوده
وجب عدم ما سواه فان الذی یظن انه سواه لیس بسواه لانه تنزه ان یکون غیره سواه بل غیره هو فلا غیر
وآلی هذا اشار النبی صلی الله علیه وسلم بقوله لا تسبوا الدهر فان الله هو الدهر اشار الی ان وجود الدهر
وجود الله تبارک وتعالی لانه تعالی وراء العالم تعالی الله عن ذلک شاید که بخاطر شریف واضح ننماید
روشن تر ازین عرض دارم یا ایها الذین آمنوا آمنوا بالله یعنی ای آنکسانیکه ایمان آورده اند ایشان
بذات خود یعنی هستی را بخود نسبت کرده اند و دانسته اند که ما موجودیم در اراحقیقت مطلق خطاب مستطاب

کتوبات شیخ

ومقدمات تربیت بصورت اگرچه
سختی دد در معنی همه آسانی
مقصود تعرف وتربیت ست
یعنی تا بدانند وشناسا خوند
که قدرتی دیگر وعالمی دیگر ست
که در آنجا جز عجز وحیرانی
وشکستگی وناتوانی صورت مدبند
وازحول وقوت خود برایند
وازهستی وصفات آن فنا
شوند شرح این سخن بسطی
طلب کشاده تر ازین بگوئیم
بدانکه پروردگار تعالی وتقدس
دو صفت دارد جمال وجلال
ولطف وقهر هریکی نیز ازین
آشکارا بود ونهانی گاهے
لطف آشکارا کند ونعمت و
راحت بخشد ودر ضمن آن
قهر پنهان سازد حال عامه
خلائق این بود لاسیما اهل کفر
وعصیان وگاهی قهر آشکارا
نماید وبلا ومحنت فرستد
ولطفهای نهانی در دی پیدا
بود غالب حال اهل خصوص
وطالبان قرب ودوستی
وشناسائی اینست معامله
این کارخانه همچنین بسته است
دم زدن که چرا چنین رفته
وچون شده گنج ندارد ومطلوب
جناب اقدس از بندگان
بحکم فاجبت ان اعرف
شناسائی اوست باسماء و
صفاتی که او راست شناسائی
وے سبحانه حاصل نگردد
مگر به شناساگردانیدن او
بندگان را بخود وشناسا

از ملک وہاب بدیشان میرسد کہ یا ایہا الذین آمنوا یعنی المومنین المستیقنین بانفسہم آمنوا باللہ بان وجودک وجود اللہ بلا ضرورۃ وجودک وجود اللہ وہذا معنی قولہ علیہ السلام من عرف نفسہ فقد عرف ربہ زیرا کہ اول ہست و آخر ادست ظاہر اوست و باطن اوست فاذا ثبت انہ الاول والآخر والظاہر والباطن ثبت انک لست انت بل انت ہو فاذا عرفت نفسک ہکذا فقد عرفت اللہ والا فلا الٰہ تعالیٰ جزئی حقیقی ورا رک ورا ء الموجودات کلہا تعالی اللہ عن ذلک علوا کبیرا شاید کہ واضح نگردد روشن تر ازین عرض دارم قال اللہ تعالیٰ یا ایہا الذین آمنوا آمنوا باللہ یعنی المومنین الذین آمنوا بالاشیاء وتیقنوا بان الاشیاء موجودات علی حدۃ مستقلۃ ورا ء الحقیقۃ المطلقۃ خطاب کریم از رحمت رحیم بدایشان رسید آمنوا باللہ لا بالاشیاء لان اعیان المعلومات معدومات ابدا موجودات بوجودہ سرمدا وہذا معنی قولہ علیہ السلام اللہم ارنا الاشیاء کما ہی ؎ در نظر عین غیر آب نماندہ محو شد قطرہ و حباب نماندہ و اعیان ازین رو کہ ممکن اند معدومند و اعیان ممکنات را آثار ست در وجودی کہ ظاہر ست و در اعیان وجود عین حق ست و اضافت وجود باعیان نسبتی ست اعتباریہ و افعال و تاثیرات تابع وجود اند و اعیان معدوم و معدوم نہ موثر تواند بود نہ فاعل بلکہ موجود حق ست تعالیٰ و تفرد باید ہست باعتبار تعین و تقید بصورت عبد و این شانی ست از شیون ذاتیہ او و معبود ست باعتبار اطلاق و عین عبد باقی ست تعالیٰ شانہ معبود ست در احقیقت عبد زیرا کہ حقیقت عبد ذات اوست تعالیٰ شانہ و آن ذات از حسب تعداد و تکثر کہ بواسطہ تلبس او بہ تعینات می نماید خلق و عالم ست پس عالم پیش از ظہور عین حق بود و حق بعد از ظہور عین عالم ؎

بر عقل و بیان ہمین عشاق حق ست	بلکہ عیان در ہمہ آفاق حق ست	چیزی نہ بود ز دی تقیید جہان
واللہ کہ ہمان ز وجہ اطلاق حق ست		

فاذن لا موجود الا اللہ و لا معبود غیر اللہ و قد ذکر ان حجابہ وحدانیتہ و فردانیتہ لا غیر و لہذا جاء اللواصل ان یقول انا الحق و ان یقول سبحانی ما اعظم شانی و ما و صل واصل الا بصفاتہ صفات اللہ و ذاتہ ذات اللہ لانہ لا ذات الا ذاتہ و لا وجود الا وجودہ کما ثبت من قبل بقولہ علیہ السلام لا تسبوا الدہر فان اللہ ہو الدہر شاید کہ واضح نگردد روشن تر ازین عرض دارم روی عن النبی علیہ السلام انہ قال حاکیا عن اللہ تعالیٰ یا عبدی مرضت فلم تعدنی و سالتک فلم تعطنی اشار الی ان وجود المریض وجودہ و وجود السائل وجودہ و اذا ثبت ان وجود السائل وجودہ یثبت ان وجودہ و وجود جمیع الاشیاء و من المکونات من الجوہر و الاعراض وجودہ و متی ظہر سر ذرۃ من الذرات ظہر سر جمیع الموجودات الظاہرۃ و الباطنۃ دانستم کہ واضح نگردد روشن تر ازین عرض دارم و وحدانی را در کتاب آرم قال اللہ تعالیٰ فی محکم کتابہ الحمد للہ قال المفسرون الالف و اللام فیہ للاستغراق معناہ جمیع الحامد للہ یعنی ہر چہ در صحائف کائنات از جنس اثنیہ و محامد ست آن اثنیہ و محامد ذات واحد ست

گرفتا نیین او بخود مبسوط و بث[۵۱] آیات و شواہد بود در انفس و آفاق و مقصود اینجا ذکر معرفت انفس است حصول آن بنظر و تامل بود در انچہ بفرستند دی تعالیٰ بر آدمی زاد از نہار یل قدیر و ایراد کند احکام ارادیہ و آن دو قسم بود انچہ موافق شہوت و ہوای بندگان افتد آنرا بحکم عرف و نظر ظاہر عطا خوانند و انچہ مخالف ہوای نفس ایشان بود منع گویند و در عطا صفات لطفیہ از جود و کرم و فضل و احسان و منت و عطف مشہود گرداند و در منع صفات قہریہ از جبر و عزت و کبریا و جلال و استغنا و عظمت و سطوت بنماید اصل مطلوب کہ معرفت ست در ہر دو صورت حاصل ست بلکہ در صورت قہر اتم و اکمل کہ بقہر مان عزت و عظمت جلہ از ہستی و صفات خود محو و منسلخ گردد و در لطف بخود مشغول و مترسل آنرا کہ شہود منعم و محبت وے ذاتی ست بے ہر دو حال بیک منوال بود ؎ عاشقم بر لطف و بر قہرش بجد ؎ اے عجب من عاشق این ہر دو ضد ؎ اما پاسبانی نقر و نگاہداشت وی و فنای بشریت و ضبط نفس قوی تر بود

[۵۱] بث بالفتح بر انگیختن و پراگندہ کردن ۱۲ منتہی الارب

Marfat.com

تعالی شانہ پس باشارت قولہ تعالیٰ والحمد للہ معلوم میشود کہ ہیچ ذاتی ورا ء ذات باری تعالیٰ موجود نیست و امکان ندارد کہ بی ذات حق سبحانہ و تعالیٰ ذاتی دیگر موجود باشد الغرض اگر ذاتی دیگر ورای ذات حق موجود باشد او از صفت خالی نباشد زیرا کہ ہر ذاتی کہ ورای ذات مطلق موجود باشد از قبل و از بعد و از فنا و بقا د حرکت و سکون خالی نباشد پس ذات اینہا صفات او باشد و قد ثبت ان الصفات کلہا للہ فثبت ان لا ذات الا اللہ و اتضح ما عرضناہ قال اللہ تعالیٰ یا ایہا الذین آمنوا آمنوا باللہ یعنی آن کسانیکہ ایمان آوردہ اند بخدای تعالیٰ یا نہ خالق موجود و را رک موصوف بصفات الکمال منزہ عن النقص و الزوال خطاب کریم از ملک رحیم بدیشان رسید آمنوا باللہ یعنی ذلک الخالق الموجود لیس ورا رک موصوف بصفات الکمال منزہ از نقص و زوال بل ذلک الموجود الموصوف انت فآمن باللہ بانک انت الموصوف بصفات الکمال من غیر انت چون ایمان بخدای تعالیٰ بیاری مومن باشی و اللہ المؤمن دیوانہ یگانہ خوش میفرمایند ؎

بیرون ز حاطۂ احبا نیست دلم	فارغ ز تقابل صفا نیست دلم
بیرون ز حدود کائنات است دلم	مرآۃ تجلیات ذات است دلم

و دیگری در رسالہ دیگر نوشتہ است کہ اقرب طرق ذکر است و ازان قریب تر مشغول بودن باصورت پیر و مرشد است کسی را کہ حق سبحانہ تعالیٰ توفیق رفیق گرداند کہ مشغولی واسطہ پیر حاصل شود ہیچ کاری بہتر ازین کار ندارد و در گوشہ افتادہ ہم درین ملاحظہ مشغول ماند اگرچہ ریاضتے دیگر نداشتہ باشد ہمین او را بخدا رساند و مبتدی را از مشغول بودن بصورت پیر گزیر نیست زیرا کہ عالم آلہی عالم معنی است و درین او ممکن نیست مگر در صورت صاحب کمال کہ انسان کامل ذات او ذات حق ست و مظہر کمالات حق است ؎

مظہر تام غیر انسان نیست	کہ ہمہ کون را مسخر کرد
انبیا و اولیا را حق بدان	سر مخفی کردہ ام با تو بیان
این فقیر را حضرت پیر ملاحظہ صورت	

خود با ذکر چہار پایہ فرمودند بحدی مشغول گشتم کہ بالکلیہ از ذکر رفتم یعنی ہمین ملاحظہ صورت ماند غیر از نماز فرض و سنت موکدہ کہ ابدا از دستم نمی آید و ہر کس کہ بواسطہ پیر مشغول ماند اگرچہ زدستش عبادتی و ریاضتی نیاید ہم مقصود دی بر آید زیرا کہ ہر صاحب دولتی و سعادتمندی کہ بایشان متوجہ شود و در متابعت ایشان موافق رود و نور روی خشان ایشان در مرآت دل وی بتابد بواسطہ صفای وجہ ایشان خود را عین ایشان یابد لا جرم فیض و عطای کہ بایشان میرسد باو نیز رسد و ذوقی و حالی کہ از ایشان ظاہر میشود اند نیز ظاہر شود چنانچہ حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در باب ابا بکر صدیق رضی اللہ عنہ فرمود ما صب اللہ فی صدری شیئا الا قد صببتہ فی صدر ابن ابی قحافۃ و نیز حضرت پیر بر فقیر چنان غالب آمدہ بود کہ چون خلق ماہ سپیدند و بندہ نیز ی نگریست اصلا اہتمام در نظر نمی آمد و بحدی مشاہدۂ صورت غالب بود کہ غیر از وجہ مبارک ایشان ہیچ چیز دیدم

مکتوبات شیخ

از دریچہ این سخن نظرے بارہ محبت فقر می افتد و اگر تمام با ینجانب رویم این سخن کہ در وے افتادیم از ربط بر افتد سخن اینجاست کہ لطف باری عز شانہ گاہی آنہا را بود و گاہی نہانی و لطف نہانی چنانکہ دانی در طور محبت خالص تر و مخلوت حقیقی با محبوب نزدیکتر بود کہ وجود بیگانہ را بوے راہ نبود و جز حقیقت لطف با احتمال ندارد و لطف ظاہر بر بیگانہ نیز افتد و در حقیقت از باب لطف نبود شاید کہ در استدراج بود و چون ہر چہ از محبوب رسد نعمت و عطاست در ہر دو صورت یعنی در قہر و لطف شکر نعمت واجب بود و چون این مرتبہ والاست دوست ہمت بشریت ازان کوتاہ باری کم ازان نبود کہ صبر کند و خاموش نشیند لدام در سخط نزند و بدانکہ وی جل جلالہ دایم اللطف ست بر تمامہ مخلوقات نہ گاہی لطف او منقطع بود و قہر محض بر وجود آید پناہ بخدا اگر قہر محض متوجہ گردد یک جانور بین بجنبد و یک ستارہ بر آسمان نرخشد و یک خلط در دریا بجوشد و یک برگ بر درختان نلرزد و یک سنگریزہ بر کوہہا بر نہد

Marfat.com

نمی نمود و اگر بر درخت و بر دیوار و بهر جانب که نظری کردم جمال حضرت ایشان مشاهده میشد ؎
در هر چه نظر کردم غیر از تو نمی بینم ٭ غیر از تو کسی باشد حقا که محال ست این ؎ در هر چه نظر کنم
بتحقیق ٭ جز نور رخ تو نیست منظور ٭

شیخ امان پانی پتی رحمۃ اللہ علیہ

نام او عبد الملک ست و لقب او امان اللہ و غالب در زبان مردم جزو اول لقب ست و وی از علمای صوفیه موحده است از تابعان ابن عربی قدس اللہ سرہ در علم این طائفه مرتبه بلند و پایه ارجمند داشت و در تقریر مسئله توحید بیان شافی و تقریر وافی و سخن توحید را فاش گفتی و فرمودی اگر پایه انصاف در میان باشد ازین علم را بر سر منبر توان گفت بطریقے که صلا در انجا مجال انکار نباشد و گفتی مرا در ابتدا حال و دلیل بر مسئله توحید بود و الآن بعنایت الهی شانزده دلیل دست داده است او را در علم تصوف و توحید کتب و رسائل بسیار ست و آثار تحقیق از تقریر او لائح و رساله دارد مسمی باثبات الاحدیة که بیان اطلاق حق و احاطه او بحقائق کونیه باحظ و رائیة او در عین عینیة او با علم مطابق اذواق کمل و کلمات محققین اهل توحید کرده بر لوائح مولانا عبد الرحمن جامی قدس سرہ شرحی نوشته است در غایت بسط و تطویل در اول آن مقدمه بسی جامع و مفیدی در تهذیب اخلاق و تخریب عادات مرتبه کمال داشت فرمودی سرمایه درویشی پیش ما دو چیز ست تهذیب اخلاق و محبت خاندان پیغمبر صلی اللہ علیه وسلم فرمودی که علامت کمال محبت آنست که از محبوب به متعلقان او تجاوز کند پس علامت کمال محبت حق آن باشد که بمحبت او متابعت پیغمبر کند و علامت محبت پیغمبر آنکه بمحبت اهل بیت او سرایت کند نقل ست که اگر در وقت درس او را طفلان سادات بازی کنان در ان کوچه میرسیدند او کتاب در دست گرفتی و بایستادی و مادام که ایشان ایستاده بودند او را مجال نشستن نبودی او در تصوف مشرب ملامتیه داشت و در مجلس او ذکر دنیا و مالا یعنی و غیبت مردم نگذاشتی اوقات او بذکر حق و نشر علوم معمور بود و به کتب قوم بسیار مشغوف بود و بمطالعه و تدریس آن مشغول فرمودی اللهم ارزقنا افعالهم و اقوالهم فرمودی که قال این علم عین حال ست فرمودی هر کسی را در چیزی کشایش داده اند کشایش ما در کتب ایشان ست اگر طالبی پیش او بارادت آمدی فرمودی که چیزی بخوان که طریق ما اینست و از بیجهت عوام الناس را بردی هجوم کمتر بودی و خانقاه در باز انداختی طالبان را از عشق صورت منع کردی فرمودی ابتلا در این امر بستدی ما انکار باز میدارد از وجوه آسایش ما خور و خواب هیچ چیز را بخود راه ندادی پهلو بر زمین ننهادی و از طعام اندکی چشیدی و در جمیع احوال با نقراط طریقه تسلیم سلوک فرمودی

مکتوبات شیخ

جلوه لطف اوست که هستی عالم بدان برپاست اگرچه کرشمه قهر در جانب نیستی برکندن بنیاد این خانه ست و نظر بحقیقت گاهی قهر نیز بسبب بقا و انتظام کارخانه حکمت افتد و مادہ فساد را از محل صلاح جدا گرداند و درخت وجود را از شاخهاے بی بر اصلاح بخشد تا اقرار اراده لطفی که بصالح دارد بظهور رسد باین معنی تمامی کارخانه ربوبیت و عبودیت بر امتزاج لطف و قهر ست و هر دو دائم و لازم و تمامه بندگان بلکه سائر موجودات را عام و شامل از اینجا گفت آن مرد عارف که دوزخیان در دوزخ ملطوف باشند اگرچه مرحوم شان نتوان گفت یعنی اگر بعذابی عظیم تر از انچه کرده تعذیب کردی توانستی لطف اوست که به کمتر ازان کرد با این گفتار فرقی میان لطف و رحمت پیدا آمد صاحب فن لغت داند که معنی لفظ لطف از ماده وی و از مقابلت معنی ضد وی متعین گرد ماده لطف مبنی از رفق و نرمی بود و ضد وی از قهر و درشتی و سختی و ضد رحمت غضب آمد و متعلق رحمت محل محبت و رضا آمد و چون رضا آمد آزار برخاست اینجا عذاب کجا بود ؎
و بین الرضا من کل عیب کلیلة

Marfat.com

گویند که یکباری دیوانه پیش از آمد و گفت که امان همین ساعت هزار گاو بر من از آسمان فرود آمد و در ساعت مغلان همه را زده بردند تو برخیز و با من بیا و گاوان مرا از دست ایشان خلاص کن حاضران مجلس بهزل و استهزا پیش آمدند ایشان را منع کرد با درویش بجذبت پیش آمد طعامی حاضر آورد و آبی پیش کرد درویش طعام بخورد و آب نوشید و بخواب رفت و آن حالت از وی فرو نشست و بدر رفت آنگاه با یاران خود گفت مجاذیب را نمودار هامی باشد انکار چرا می کنید عالم نمودی هیچ نیست چه عجب اگر بوی چنین نموده باشند گویند که از وی گاه گاهی فرض نماز فوت شدی با آنکه در ذکر و حضور دائم بودی و بر آنچه از علم و حال و صدق و کمال او منقول است این را جز بر احسن تاویلات حمل نتوان کرد شبها بیدار بودی و هر بار بر خاستی و وضو کردی و تواجد نمودی و نعره ها زدی والله اعلم بحقیقة الحال **نقل** است که او را بارها دیده اند که نماز شروع میکرد و از ایاک نعبد وایاک نستعین نتوانستی گذشت همین کلمه را تکرار کردی و در آخر بیخود افتادی و بارها دیده اند که در نماز شروع کردی و رنگ روی او گردیدی و طاقت قیام بارکان نماز نداشتی والله اعلم بحقیقة الحال او مرید شیخ محمد حسن است و شاگرد شیخ محمد مودود لاری باکثر سلاسل ارتباط داشت و در مشرب قلندریه بدو واسطه بشاه نعمت الله ولی میرسد از میان سلاسل اعتقاد و تعلق او بسلسلهٔ علیهٔ قادریه غالب تر و محکم تر است **نقل** است که وی بتقریب بعضی دوستان بدهلی تشریف می آورد بار آخر که رحلت خواهد فرمود در وقت رخصت بجانب یاران دید و گفت این بار یکی از دو سفر میسر است انشاء الله تعالی شیخ زکریا اجودهنی که اخص اصحاب و زبدهٔ احباب بود التماس نمود که یاران نیز در رکاب خواهند بود فرمود اگر سفر ظاهر است با یاران است و اگر سفر دیگر است یاران را بخدا سپردیم بعد ازان چون بخانه رسید بهمه کس و بهمه چیز در مقام وداع شد کتابی بگشادی و نظر کردی و وداع فرمودی و گفتی که از تو بسیار محظوظ شدیم و فائدها گرفتیم و همچنین حجره و در و دیوار را وداع کردی هم درین اثنا او را تپی عارض شد فرمود که آب بسیار گرم کنند و کوزهای نو بیارند که امروز دسواس تمام عمر زائل میگردد یازدهم ماه ربیع الآخر عرس غوث الثقلین رضی الله عنه کرد و فرمود از صاحبان تقدم نباید کرد و طعامی که پخته بودند بخش کردند و دوازدهم ماه مذکور حالات سکرات موت بروی غلبه کرد در آن حالت میفرمود که مشایخ طریقت ایستاده اند و فتوای توحید می طلبند و کلمات توحید بر زبان او میرفت و کان وفاته فی ثانی عشر ربیع الآخر سنه ۹۵۷ سبع وخمسین وتسعماه و شیخ امان را معتقدان و شاگردان بسیارند شیخ تاج الدین بن زکریا اجودهنی که در حسن اخلاق و معرفت کتب تصوف و توحید بر طریقهٔ شیخ میرفت و شیخ رکن الدین که در ذوق و سخنان توحید و وجد انیات ممتاز بود در اول در سلک استفادهٔ وی انتظام داشت و در آخر بصحبت شیخ سلیم سیکری افتاد و شیخ حسین چشتی که

مکتوبات شیخ

قول وی سبحانه قل فلم یعذبکم بذنوبکم دلیل آنست و لطف را رضا لازم نبود گاهی با وجود بی رضائی نرمی نیز نمایند و هنوز ماده غضب باقی ست و رحمت در دنیا عام بود و در آخرت مخصوص با اهل آن خصائه که بهشت نام اوست نفی رحمة الله هم فیها خالدون و از بیخ گریخت آن مرد که دوزخی را مرحوم گوید الا لعنة الله علی الظالمین بعباده عباد درینجا شامل مومن و کافر ست دیگر که فرمود و یرزق من یشاء رحمت جز نسبت بمومنان یاد نکرد و آنکه گفت رحمتی وسعت کل شئی مراد رحمت وجودی و افاضه توابع و لوازم آنست بدلیل عذابی اصیب به من اشاء و آخر این سخن را چنین نزل لفظی نقش گردد و مقصود آنست که پروردگار عالم ما با بندگان خود لطفی هست ظاهر یا خفی و سر رشته مصلحت در دست قدرت و حکمت اوست تعالی شانه و عظم برهانه سخن درین لطف خفی بود که درین روزگار خوان نعمت آن پنهان کشیده و کمتر کسی را ازان محروم گذاشته اند تا هر کسی بقدر استعداد حال و حوصله فهم عن الله نصیبه از نعمت معرفت بردارد و محروم این بلا و شیوع این ابتلا در ای آن حکمتی دیگر تشریف دی میدهد

بحسن خط و جودت طبع و شعر و ذوق و حالت امتیاز داشت و این بیت او خالی از تازگی نیست ؎

چنین که بر پرطاؤس قیس را میلی ست ۔ مگر در و اثری پای ناقهٔ لیلی ست ۔ مولانا حسین نقشی که
در صنعت خط و کتابت دهر کمتر بی بدل بودی متبرک و سخی و بیدار دل و خوش وقت و خوش خلق
و دولایت شعار در طبیعت قلب و رعایت جانب احباب بینظیر بودی مرید شیخ بهلول ست ولیکن
بخدمتش نیز محبتی و اعتقادی و ملازمتی داشت و از انجمله

شیخ سیف الدین رحمة الله علیه

والد فقیر ست غایت محبت و اعتقاد و بندگی بخدمت وی داشت کم وقتی باشد که ذکر شریفش گذشته
باشد و ایشان را بکائی و حالتی دگری دست نداده باشد بیشتر سلوک یاران شیخ بخدمتش در رنگ
ملازمت است نسبت با سایرین و بخلاف والد فقیر که بنهایت ارادت و محبت شیخ موصوف بودند میفرمودند که
فقیر را هفت سالگی در طلب و شوق بندگی درویشان بود و بخدمت بسیاری از ایشان رسیده شد
این معنی در خدمت او یافته شد در هیچ کس دیده نشد در ربط و تعلقی که دل را بحضرت او واقع شد هیچ جا
واقع نشد و تسکینی و یقینی که بطفیل صحبت او حاصل آمد از هیچکس نیامد و لهذا والد را بعنایت
خاص مخصوص ساخت و خرقهٔ خلافت پوشانید و مثال خلافت تا چند روز بخط خاص خود مسوده
کرد و بسیاری از علوم قوم در آنجا درج گردانید و شغل باطن که آنرا سجود قلب گویند در آموخت و بعضی
از کتب قوم که ضروری این راه بود تعلیم فرمود و والد را در اوائل حال یا یکی از علمای حال ظاهر که
انتساب بسلسلهٔ سهروردیه داشت رسم بیعت واقع شده بود و چون در خدمت شیخ امان افتاد عرضه
کرد که بنده را پیش از رسیدن بخدمت شما بیعت بجای واقع شده و حالا جاذبهٔ محبت و ارادت شما
بر همه غالب ست طریق چیست فرمود غم نیست المرء مع من احب در این راه اعتبار محبت راست
میفرمودند اول که در بندگی وی رسیدم پرسید چیزی از احوال خود با تصورات و خیالات خود بگوئید
عرض کردیم که ما را احوال نمی باشد و تصورات و خیالات ما چه خواهد بود فرمود برای آن میگوئیم که مناسبت شما
را دریابم تا بکدام مشرب واقع شده است عرض کردم که بنده را اکثر اوقات چنان متخیل شود که گویا تمام
عالم از عرش تا فرش محاطهٔ من ست و من بر همه محیطم فرمود در شما تخم توحید نهاده اند بعد ازان تربیت فرمود
و تلقین کرد شبی پیش خود در خلوت خاص طلبیده فرمود راهی است که بدو قدم بخدا رسند و راهی است
که بیک قدم برسند و آن اینست که یا وجود ست یا عدم و العدم بیس بشئی و وجود همان حق است بدینطریق
بیک قدم بخدا میرسند و مشغولی دیگر فرمود که آنرا سجود القلب گویند و فرمود گذشتن از آب و رفتن بر هوا
و افتادن در آتش اینها همه دست دهد ولی این معنی دست ندهد قدس الله سره در خاتمه

مکتوبات شیخ

که آن نیز جانب لطف می پرورد
یعنی اگر این همه بلا بر جماعه
مخصوص افتادی بسی سخت
بودی وه رزیر بار آن پست
شدندی قسمت کرد و شایع
ساخت تا باریکتر شود و
بهر کدام اندکے ازان برسد
این نیز لطف خفی بود و هو
ظاهر و اگر نیز بر بعضے گران
افتاد و بهلاک انجامید درمان
نیز مثل این حکمت و مزید
اجر گذشتگان و زیادت عمر
باقی ماندگان تواند بود ؎
صد هزاران طفل سر بریده شد
تا کلیم الله صاحب دیده شد
و چون از دین نعمت بیکران این
گدای ریزه چین خوان کرم را
نیز نوالهٔ نصیب شده بود
بحکم اما بنعمة ربک فحدث
ازان نیز سخن رانم بدانکه
صولت صرصر قهر و ابتلا چنان
پای صبر و سکون را از جای
در آورده و بر بستر هلاک افگنده
بود که اگر وثیقهٔ اجل معلوم
بضمانیت مهلت نمی ایستاد
برخواستن ازان بمیات و
حرکت ارادی از مقوله محالات
عادی می نمود اگر قوت الطاف
الهی دستگیری نمی کرد و قوت
نمی بخشید از هم پاشیده وار
دست رفته بود و اگر در دوا نوار
متوالی نمی شد و کشف ظلمات
طبیعت نمی نمود نجات از وقوع
در مهاوی بعضلات امکان
نیافت بحمد الله که در ابتدای حال

Marfat.com

تفصیل بعضی از احوال وکلمات والدم مذکور گردد انشاء اللہ تعالیٰ اکنون نقل از رسالہ اثبات الاحدیۃ شیخ امان بکنیم بدانکہ اول رسالہ میگوید پوشیدہ نماند کہ چون عرفا محققین و ناظران تیزبین قائلان وحدۃ وجود و فائزان بسعادت معرفت وشہود فرموده اند کہ ما را بوجدان صحیح وکشف صریح معلوم مکشوف گشت کہ حضرت واجب تعالیٰ عین حقیقۃ وجود ست و ہمہ موجودات ظاہر و مشہود بعضے از طائفہ متصوفہ این را بنوعی فہمیده اند و بوجہی در خاطر گزرانیده و اینہا دو قسم اند پس بنابرین سخن ہر یکی یا نتایج و ثمرات آن در ینجا مذکور میگردد تا حق از باطل پیدا آید و کامل از ناقص ہویدا آید بدانکہ قدوۃ العلماء جناب مولانا جلال الدین رومی علیہ الرحمہ در شرح رباعیات خود چنین میگوید کہ بعضے از قاصران چون از محققان شنیدند کہ حق تعالیٰ عین ذات وجود است حمل این معنی بدان کرده اند کہ حقیقۃ حق تعالیٰ جامعیۃ مشترک میان جمیع موجودات ست وچون از بعضے اصحاب علوم عقلیہ شنیده اند کہ کلی موجود نیست الا در ضمن افراد حمل این معنی بدان کرده اند کہ حق تعالیٰ موجود نیست الا در ضمن افراد ممکنات و وجود او منحصر در وجود افراد است وصفات او منحصر در صفات افراد چنانچہ علم او منحصر در علوم افراد ممکنہ باشد و ہمچنین قدرۃ و سائر صفات او کلام او ہمین کلام بشری باشد و این معنی ضلالت است فظیع و جہالت ست شنیع بعد ازان میگوید کہ این فقیر را با یکی از ین طائفہ اتفاق صحبتے واقع شد و در آن اثنا قائل شد بانحصار وجود حق تعالیٰ در ضمن وجود ممکنات و انحصار علم و کلام او در علم و کلام بشری با او گفتم این سخن مستلزم آنست کہ بعضے ممکنات معلوم حق تعالیٰ باشند و بعض مجہول او با آنکہ ہمہ در نسبت با حق شریک اند مثلاً عدد ریگ بیابان و قطرات باران اصلا معلوم بشر نیست چہ ہیچ فرد از افراد بشری مطلع بران نیست و نہ مجموع افراد بشری نیز پس بدین فرض کہ علم اللہ تعالیٰ منحصر در علم افراد بشری باشد تعالیٰ عن ذلک لازم آید کہ خدا و امثال اینہا معلوم او نباشد و دیگر چیزہا کہ معلوم بشر ست معلوم او باشد و دیگر پوشیدہ نیست کہ این معنی مؤدی آنست کہ موجودات ممکنہ خود بخود بی ایجاد غیری موجود باشند زیرا کہ موجد این موجودات غیر از حقیقۃ وجود نیست و آنرا خود امر مشترک خیال نموده اند و از انجا کہ لازم می آید غافل بوده و بعضے میگویند کہ حضرت حق سبحانہ تعالیٰ تفرد بوده و ہیچ چیز دیگر با وی نبود اما چون تجلی فرمود و خود را بصور اغیار بنمود بہ آئینہ آن وجود مستقل کہ پیش از ظہور و بروز بارواح و اشباح بران بوده نماند بلکہ در اینہا ساری گشته و بصور این موجودات مختفی چنانکہ آنحضرت را وجودی دیگر مستقل وراء این موجودات و خارج ازین مخلوقات اکنون باقی و ثابت نیست الا آنست کہ بوجود ہمین موجودات معلوم و مشہود میگردد و علاوہ این طائفہ اگرچہ در تقدیم وجود حق سبحانہ و تعالیٰ بر سائر موجودات و اثبات آن بر وجہ استقلال قبل از ظہور و البروز از طائفہ اولی پیشی گرفتہ است اما در نفی وجود بر وجہ استقلال وراء این موجودات بعد الظہور و البروز بہا

مکتوبات شیخ

بامداد نورانیت جمال محمدی صلی اللہ علیہ وسلم غذائے روحانی از سوانح الوان نعمت ابیت عند ربی در مشام جان رسانیدہ اند کہ غذای جسمانی را تازہ ساخت و مادہ قوت در قوت ایام فقر و فاقہ شد و در آخر بسطوت سلطان قدرت چنان شد کہ بتمام از خود غائب ساختند و چیزی از آثار ہستی فرو گذاشتند و نقوش کائنات انفسی و آفاقی از لوح ادراک بتمام بزدودند و بمحالی مشرف ساختند کہ بزبان نطق و تعبیر بیان آنحال محال باشد و بجائی بردند کہ ہرگز آنجا را باین کیفیت ندیده و بدان نرسیده بود چہ گوید کہ آنجا چہ بود ہیچ نبود بجز احدیت حق و ہستی مطلق اگر گوئی ہستی مطلق مدرک نشود و دریافتہ نگردد و ہر چہ مدرک گردد دریافتہ شود حادث بود و صورتی بود حاصل در ذہن و محاط آن از جملہ عالم بود گوئیم کہ این سخن حق صرف ست بیمزج شک و ریب چہ مدرک جز صفت ما شد و ذات مدرک نگردد و معنی ذات چنان کہ مدرک نگردد صفت بر ذات پوشیده بود و ہرگز این پردہا بنہایت نرسد اگر یک پردہ از شود بر افتد پردہ دیگر نشیند اینجا پردہ نشستن و پردہ برداشتن یکی ست ولیکن من نگفتم کہ درین حال ادراک بود

Marfat.com

واثبات وجودش بوجود بعین موجودات مساوی آنست ودرین معنی هردو از یک قبیله اند بلا تجاوز
ولا تفاوت وشک نیست که درینجا نیز اموری چند وارد میگردند وبعد از ابطال این کلام صریح ابطلان
بدلائل متعدده عقلیه ونقلیه وشرح وبسط کلام دران میگوید وآنچه گفته اند که حضرت سبحانه تعالی متعین
واگر نه شخصیه لازم آید واقع نیست زیرا که هر موجود که باشد بهر وجود که موجود باشد حقیقیا کان او اعتبارا
عینیا کان او علمیا لفظیا کان او خطیا بی تعین نباشد زیرا که موجود را از تمیز وامتیاز چاره نیست و
تمیز وامتیاز بی تعین ممکن نے پس ناچار هیچ موجودی بے تعین نباشد خواه به تبع تعینات مطلقا
باشد بآن معنی که تعین او مانع شرکت میان همه تعینات عالم نباشد چنانکه تعین حقیقة مطلقه که اصل
همه حقائق عالم ست وصادق بر همه افراد عالم چه پوشیده نیست که اگرچه آن حقیقة مطلقه فی حد
نفسها متعین است واز ماعدای خود ممتاز اما تعین او مانع شرکت میان همه افراد عالم نیست
وخواه اخص تعینات مطلقا بآن معنی که تعین او مانع شرکة بود چنانکه تعین زید وعمرو زیرا که تعین
شان جز بر هریکی از ایشان صادق نیست وخواه اعم من وجه واخص من وجه بآن معنی که به نسبت
ماقبل اخص بود به نسبت مابعد اعم چنانکه حقائق کلیه متوسطه میان این هردو خواه زائد بر حقیقة
بود وخواه عین حقیقة وسر درین آنست که هر موجودی که در وی ترکیب بود تعین وما به الامتیاز
وی زائد بر حقیقة مشترکه وی بود مثلا اگر موجود قائم بذات خود باشد جوهر گویند واگر نه عرض وشک
نیست که تعین وما به الامتیاز شان زائد بر حقیقة مشترکه ایشان ست وهر موجودی که در وی ترکب نبود
بلکه واحد بوحدة حقیقی بود تعین وی عین حقیقة وی بود وگرنه واحد نبود ولکنه واحد پس ناچار غیر ذات
موجود بنفس خود متعین بنفس خود قائم بنفس خود در انجا نبود بآن معنی که آنچه دیگر انرا از وجود حاصل
می شود از تمیز وامتیاز وی را بذات خود ش است پس آن ذات بذات خود موجود باشد وبذات
خود متعین یعنی وجود عین آن ذات باشد وتعین عین آن ذات وشک نیست که چنین موجود
غیر از وجود مطلق وذات حق تعالی نیست فیکون وجوده عین ذاته وتعینه عین ذاته فیکون متعینا
بمعنی انه یفید لنفسه مایفید تعین المتعین فی الخارج بالنسبة الی غیره من التعینات الاخر ومحققان
علیهم الرحمة وعنهم الرضوان میگویند که پوشیده نیست که چون سلسلهٔ موجودات متعینه البته بیک
غیر متعین متناهی میگردد وبجهة آنکه هر تعینی مسبوق بلا تعین ست وهر متعینی حکم میکند بسبق
غیر متعین بروی زیرا که تعین را از مبدای که از وناشی بود ومحلی که بوی عارض شود چاره
نیست پس ناچار است که یک غیر متعین باشد وآن غیر متعین می باید که پیش از عروض
تعینات وتقیدات خود بخود بذات خود موجود باشد تا آن همه تعینات مر او را عارض وثابت
توانند بود زیرا که مقرر است که ثبوت شی مر شی را فرع وجود مثبت له است وشک نیست

در یافت بلکه گفتم احدیت حق
بود وبس ما هیچ نسبت را سبیلی
نه بود او هست وما نند این
الفاظ مطابقتی با آن معنی دارم
نا شارتی بدان توانند ش.
نه اشارتی که تعدد و میخود
ستشار الیه در اسنجا بود واگر
شهود یافت وجود اثبات
کنند اما نه بمعنی نسبت بین
الاثنین گنجایش دارد آخر
ذات حق علم دارد وعلم غیر ذات نه
وتعددی در میان نه اگر علم
وحضور خود بخود ش باشد
چرا نباشد مضمون این بیت
مگر اشارتی باین معنی تواند بود

در راه خود اول منم هم
بیخود کن بهوا نگه بخود در خود
بخود را هم ده ؛ با بجمله وجدانی
بود لذیذ کذوق وجدان از
بیان چونی وچگونگی آن عاجزست
وانچه در وجدان در آمده نه چون
وچگونه عرف من ذاق ومن
لم یذق لم یعرف زیاده برین
چه تعبیر کنم اینهمه گفت وگونه
در انجا نسبت اکنون آنرا
بمادی آرم وازان حکایت
میکنم مثل خواب خوشی دیده
بالذت شکری چشیده بیاد
آرد وازان تعبیر کند آن حالت
را تصور میکنم دگرد آن خیال
می بینم وسیگویم وهر چند گویم و
شرح دهم مبهم تر وپوشیده تر
گردد سخن دیگر گویم که مبهم تر
بیان آن بروش زبان علم نزدیکتر
است تو سوال کن من جواب آن بگویم

Marfat.com

که ماهیات قطع نظر از تعینات وتمیزات موجود نیست تا چیزی مر اینها را عارض وثابت تواند بود
بلکه ماهیات خود عبارات از همین اعراض وتعینات اند چنانکه این معنی در حدود شان مبرهن میگردد
ومی بینی که هر چند حقائق موجودات را تجدید میکنند غیر از اعراض چیزی ظاهر نمیشود مثلاً وقتی که
گویند که انسان حیوان ست ناطق وحیوان جسمی است نامی متحرک بالارادة وجسم جوهریست
قابل مر ابعاد ثلثه را جوهر موجودیست لافی موضوع وموجوداتیست که مراورا تحقیق وحصول
باشد درین حدود هر چه مذکور شد همه از قبیل اعراض اند بخلاف آن ذات مبهم که درین مفهومات
ملحوظ ست چه معنی ناطق ذات له النطق ست ومعنی نامی ذات له النمو وهکذا فی البواقی زیرا که
آن ذات مبهم قائم وعارض بغیر خودش نیست وگرنه این اعراض مراورا عارض وثابت نتوانستند
بود وحال آنست که همه بوی قائم اند وهمه بوی عارض پس ناچار همان ذات مبهم غیر متعین
باشد ومطلق باشد وعین وجود صرف وذات بحت است که قائم است بذات خودش ومفهوم ست
مر این اعراض را واورا باعتبار هر تعینی نامی است وآثاری واحکامی وپیش صوفیه موحده قدست
اسرارهم آن ذات مبهم موجود خارجی ست ومطلق باطلاق حقیقی که هیچ گونه تعین وتعدد وتکثر را
مجال گنجائی نیست واگرنه مسبوق بلا تعین بود یعنی آن موجود مطلق نه کلی است ونه جزئی ونه عام
ونه خاص ونه واحد ونه کثیر ونه مطلق ونه مقید بلکه مطلق است از همه قیود تا حدی که از قید
اطلاق نیز فان قید بالاطلاق یشترط ان یتعقل بمعنی انه وصف سلبی ای لا یتقید بشئ لا بمعنی
انه اطلاق ضده التقیید بل هو اطلاق عن الوحدة والکثرة المعاومتین وعن الحصر ایضا فی الاطلاق
والتقیید وفی الجمع بین ذلک او التنزه عنه فیکون نسبته الیه وسلبه عنه علی السواء لیس احد الامرین
اولی من الآخر فیصح فی حقه کل ذلک حال تنزهه عن الجمیع واین را حواله بکشف صریح وذوق
صحیح می کنند زیرا که عقل قائل بجمع اضداد نیست ودرین موجود حقیقی همه اضداد مجتمع اند وعین
یکدیگر اند ومعنی این سخن نه آنست که وی فی حد نفسه محکوم بهیچ حکمی نیست بلکه بآن که هیچ یک
ازین نسبت در حقیقت وی ماخوذ نی واگرچه در یک خارج بغیر یک ازین نسب نخواهد بود
چنانکه اهل ظاهر در ماهیات گفته اند که ماهیات فی حد نفسها نه کلیست ونه جزئی بآن معنی
که هیچ یک ازین نسبت در حقیقت وی داخل نیست بل هر یکی ازین نسبت زاید بروی ست
چنانکه اگر کلیة باوی اعتبار کرده شود کلی بود واگر جزئیة اعتبار کرده شود جزئی واگر هیچ یک اعتبار
کرده نشود نه محکوم بکلیة بود ونه محکوم بجزئیة نه بآن معنی که ماهیة در خارج منفک از کلیة وجزئیة
موجود است واگرنه واسطه لازم آید بلکه آنست که در حقیقت ونفس الامر یک موجود ست جامع
جمیع اضداد بآن معنی که نه اول ست ونه آخر نه ظاهر ست ونه باطن هم اول ست هم آخر هم ظاهر ست هم باطن

مکتوبات شیخ

سوال در روشان شهود ذات
وتجلی ذاتی ومحبت ذاتی واشال
این کلمات میگویند معنی آن
چه باشد ومقصود ازان چه بود
واشارت به چیست وتو خود
نفی شهود ودریافت وسائر
نسب واعتبارات کردی جواب
انچه ما گفتیم نیز سخن درویشان
وقرار داد ایشان ست توجیع
وتوفیق میان این دو سخن بطلب
تا بگویم در بیان وی انچه توانم
گفت بشنو مقرر عرفای محققین
است که دریافت ذات بچون
وبچگونه حق وادراک کنه ذات
مطلق وی عز شانه حاصل
نبود بلکه ممکن نه وصحت این
حکم از عنوان محکوم علیه ظاهر
است چه هر چه اندیشه کنند
وادراک نمایند صورت و
مثال بود وصورت ومثال
بچون وبچگونه نبود ومشایخ
گفته اند قدس الله تعالی
اسرارهم هر چه خلق بافهام
واوهام ادراک نمایند وعلوم
وعقول بدان احاطه کنند
وهر حقیقی که مکشوف شود و
هر جمالی که مشهود گردد و
هر کمالیکه مدرک بود وهر نوریکه
تجلی کند وهر چه تعبیر کند
وخبر دهد واشارت نماید وهر چه
علم ومعرفت بدان منتهی گردد
وعقل حصر نماید وهم برسد و
هر چه بر خلق ظاهر مکشوف شده
وتواند وامکان دارد که ظاهر شود
همه خواه بوجود وظهور حق و

اول است اذان روکه آخر ست و آخر ست اذان روکه اول است و ظاهر است ازان روکه باطن ست
و باطن است ازان روکه ظاهر ست بلکه اول ست ازان روکه نه اول ست و نه اول ست ازان
روکه اول ست الی مثل ذلک من الاضداد الاخر **سوال** مقرر ست که هرچه در خارج موجود
باشد البته متعین باشد و هرچه متعین باشد مطلق نباشد پس ذات موجود در خارج مطلق
چگونه تواند بود **جواب** پوشیده نیست که مراد از اطلاق در اینجا آن نیست که متبادر بفهم عقلاست
بلکه آنست که ویرا تعینی منافی سائر تعینات نباشد بلکه تعین وی جامع وی بود با همه تعینات
لاحقه مر اورا در مراتب تنزلات وی این معنی مستلزم آن نیست که آن مطلق فی حد نفسه متعین
نباشد بتعینی که مخرج از کلیت و اطلاق بود بلکه وی فی حد ذاته و حقیقته در خارج متعین ست
و بنسبت سائر تعینات مطلق فیکون متعیناً مطلقاً ولا منافاة بین تعینه و اطلاقه ی بینی که
کلی طبیعی نزد بعضی عقلا و حکما در خارج موجود ست و مهذا وی کلی است و تعین او در خارج
منافی کلیت وی نیست و کلیت وی منافی تعین وی نی و اگرچه نزد بعضے وجود در خارج و کلیت
منافی یکدیگر است و لهذا کلی طبیعی را موجود نمی گویند اما جانب وجود وی بر جانب عدم وی
راجح و غالب تر است چنانکه در کتب عقلیه مذکور ست دلائل هر یکی در اینجا مسطور یعنی تعین
آن موجود مطلق مماثل تعینات متعینه نیست زیرا که هر تعینی از تعینات معینه مقابل تعینی
دیگر است و مجامع باوی نیست بخلاف تعین آن موجود مطلق که تغایر و تقابل در اینجا منتفی ست
بل عین هر تعین علوی و سفلی است صوری و معنوی و از اینجا متحقق گشت که وجود در خارج منافی
اطلاق نیست بلکه همان موجود متعین در خارج مطلق باطلاق حقیقی ست که بچندین کمالات
تجلی فرموده و خود را در صور متعینه و موجودات متکثره بصورت اغیار نموده با بقار خودش علی
ماکان علیه فی الازل قبل الظهور و البروز من الوحدة و الاحدیة الذاتیة فی الحقیقة و نفس الامر پس
تعدد صوری باشد و احدیة معنوی بآن معنی که اگرچه آن ذات متعین و موجود در خارج از حیثیة آن که
آن عین ذات ست مشهود به بصر نیست همچون سائر موجودات جسمانیه اما به بصیرت معلوم و
معقول میگردد که نسبة این موجودات بآن حضرت ذات از حیثیة تمایز صوری و تغایر عینی چنان ست
که اگر دو صورة از میان این صور کونیه را اعتبار کنند هر آئینه آنحضرت سه کننده آن دو باشد و اگر
آن سه را باعتبار کنند هر آئینه آنحضرت چهار کننده آن سه باشد کما ورد فی القرآن المجید ما یکون
من نجوی ثلثة الا هو رابعهم ولا خمسة الا هو سادسهم ولا ادنی من ذلک ولا اکثر الا هو معهم ولا شک
انه لو لم یکن غیر العالم لما صح هذا الکلیة صحیح فهو غیر له ولا شک ان الغیریة بحسب الحقیقة لا یکون
فلا بد و ان یکون بحسب التعین و التقید فلا جرم ان یکون له سبحانه تعین و لافراد العالم

انوار ذات و صفات حق اند و حقیقت حق عین ذات او تعالی و تقدس و ذات حق ورای آن همه است و منزه انظار و ادراک عقول و متعالی از احاطه افهام کل ما خطر ببالک او جس فی خیالک فالله وراء ذلک

هر چه اندیشی نه ایراست نه اینچه در اندیشه نایه آن خداست و ازین سخن لازم نمی آید نفی انچه اثبات کنند از شهود ذات و تجلی ذات و محبت ذات حاشا هم در اینجا اثبات ست و هم نفی نفی انچه نیست و اثبات انچه هست و بحقیقت سخن راست آن بود که هست را هست نماید و نیست را نیست یعنی حق را حق داند و باطل را باطل گرداند معرفت شناختن ست هر چیز را بانچه که هست شناخت کنه ذات حق و بچگونگی وی بدانست آنگاه بشناسد که ویرا نتوان شناخت العجز عن درک الادراک ادراک و البحث عن سر ذات الله اشراک اینجا شناسائی اگر هست باسماء و صفات و افعال ست و آن نیز بکنه چگونگی هیچ چیز معلوم نیست اسماء و صفات حق چه باشد و لیکن شهود را گاهی اضافه بذات کنند و تجلی را نیز بوی نسبت دهند و شهود ذات آن بود که وجه همت و قبله محبت و مرمی بصیرت و نظر باطن متعلق

Marfat.com

من الروحانیات والجسمانیات تعینات آخر وارحیثیة سریان معنوی واحدیة عینی چنانست
که عین این موجودات روحانی وجسمانی واین موجودات عین آنحضرت احدیة الهیة اند وهویة
عینیة لاغیر چه اگر حضرت حق سبحانه وتعالی ازحیثیة احدیة ذاتیة وهویة عینیة منظور بود
همه در وے مستهلک اند وعین او یند واگر ازحیثیة سریان وظهور منظور بود خود بصورت
همه او ظاهر متمثل ست پس غیر چه باشد واز کجا باشد بیش ازان نیست که غیریة به تعین و
وتقید میگردد پس در رایة بحسب صورت باشد وعینیة بحسب حقیقة کما وردفی القرآن المجید والله
من ورائهم محیط وکشف صریح وذوق صحیح اثبات این دو حیثیة می کند واثبات احکام وآثار
شان وادا حق هر دو ایشان واجب ولازم میگرداند واصلا معرفة کاملان محقق وعارفان مدقق آن نیست
که کثرت را بالکلیه نفی کنند بلکه آنست که کثرة حقیقی وتغایر نفس الامری منفی بود وغیریة اعتباری
وتغایر صوری مثبت تا هر دو از وحدة وکثرة برجای خود باشد واحکام وآثار هریکی جاری بود پس
ایشان نه اثبات عالم میکنند همچون اثبات اهل ظاهره ونفی آن میکنند همچون نفی اهل باطن
بلکه هم اثبات آن می کنند وهم نفی آن ونه عالم غیر از حق سبحانه میگویند ونه حق را سبحانه وراء
عالم همچون حکما ومتکلمین ونه عالم را عین آنحضرت می گویند وآنحضرت را عین عالم همچون اهل توحید
بلکه عالم را هم عین وغیر آن حضرت می گویند وآن حضرت را هم عین وغیر عالم پس ایشان نظر بمشاهدة
وحدة حقیقی واحدیة معنوی اهل جمع باشند ونظر بملاحظه غیریة اعتباری وتعدد صوری اهل فرق
نه جمع شان حجاب فرق ایشان ست ونه فرق ایشان حجاب جمع شان پس حضرت حق سبحانه
وتعالی من وجه ورای عالم باشد ومن وجه ورای عالم نباشد وعالم نیز من وجه ورای آنحضرت
باشد ومن وجه ورای آنحضرت نباشد پس هر چه در شان خود میخواهی بگو اگر میخواهی بگو که من
عین توام وتو عین منی اذ لا فارق فی الحقیقة وان کان فبالاعتبار فهذا هو الجمع بین العینیة
الحقیقیة والغیریة الصوریة واگر میخواهی بگو من عین توام وتو عین منی اذ لا نصیب لی
من الوجود بلکه همه تو ئی اذ لا وجود الا للمطلق پس عین تو کجا توانم بود وتو همه تو نه لاقتضاء
الاطلاق بلکه همه منم زیرا که اطلاق آنجا پیدا نیست ودر مظهر جز تقید هویدا نی پس
عین من کجا توانی بود ومن هم تو نه ام یعنی اگر چه انجا هستم اما عین تو نیستم اذ لا نصیب لی
من الاطلاق واختصاصی بما لیس من شانک وتو هم من نه یعنی اگر چه آنجا هستی اما
عین من نیستی لانک لست بمقید ومن هم منم لثبوت التقید وتو هم تو ئی لتحقیق الاطلاق و
من هم توام باعتبار اتحاد المظهر مع الظاهر من حیث البطون وتو هم منی باعتبار اتحاد الظاهر مع
الظهر من حیث الظهور وله سبحانه کمال وراء ذلک الکمال وهو کمال الذات وکما لها لیس من شان البشر الوقوف کما

کمتوبات شیخ

قلب وآرامگاه سر ذات حق
گردد وکثرت وتعدد صفات از
نظر توجه وتعلق وی برافتد
واین مستلزم ادراک واحاطه
ودریافت ذات نبود لاجرم
ذکر باطن وی الله بود معرا
از وضع عربی وفارسی وجز آن
واگر در ملاحظه این معنی نظر
بر مفهوم مفید بصفت معبودیت
چنانچه اصل ماده اشتقاق
او ست یا بجامعیت صفات
کمال چنانکه لازم مفهوم
او ست افتد بالاتر ازان کلمه
هو ست که مشار الیه بدان
جز ذات بحت وهویت صرف
نگردد وباهیچ صفتی ومفهومی
دیگر تلبس ندارد واگر نظر
صاحب این مقام بنا گاه
در مرات صفتی از صفات افتد
مطمح نظر شهودش جز ذات
نبود ومرآت از نظر ساقط
معنی قادر چیست ذاتیکه
صفت قدرت دارد وعالم
ذاتی که مراورا علم بود یکی باشد
که تعلق علم ونظر بافتنش
بهمین صفات وتعدد آن بود
را زشهود وحدت ذات
زایل الا تحاد اجمالاً واگر نه
سابقه علم بدان می بود که اینها
صفات یکذات اند در بادی نظرش
چنان در آمدی که ایجاد داده زیر
متعدد باشند دیگری باشد که مطمح
نظر متعلق توجه او جز آن ذات
واحد نبود وتعدد صفات در مرتبه
شان از نظر بصیرتش ساقط

Marfat.com

اکثر از متحقق لہ سبحانہ ازلاً وابداً ولا توقف ثمہ بوجہ ما وہذا من حیث انہ کمال سمی مظہوراً وصفی وان کان لا یتحقق الا بالغیر والغیریۃ والموجودات العلمیۃ والعینیۃ الا انہ ایضا فی غایۃ التنزیہ من التقید بحیثیۃ دون حیثیۃ والتقید لیس من الانحصار فی جہۃ دون جہۃ صوریۃ کانت او معنویۃ بل لہ الاستیعاب بکل الجہات والاحاطۃ لکل الحیثیات یعنی اگرچہ درین کمال تعدد و تکثر واقع ست اما جمال ذات در وی نیز لامع ست و شک نیست کہ چنین اطلاق از نتیجہ آنست و بواسطہ ظہور ذات دران پس ناچار حصر و انحصار را مجال نباشد چہ اگر

باشد منافی کمال باشد ریاعی	من با تو چنانم اے نگار ختنی	کاندر غلطم کہ من توام یا تو منی
نی من منم و نی تو توئی نی تو منی	ہم من منم و ہم تو توئی ہم تو منی	و ہنوز سلسلہ کلام او درین رسالہ

دراز ست و در سخن باز و لیکن این قدر کہ نقل کردہ شد کافی ست و استشعار مقصود و انی واللہ اعلم۔

سلطان جلال الدین قریشی رحمۃ اللہ علیہ

ما از احوال عجائب و غرائب شنیدہ ایم کہ در تحریر و تقریر نگنجد درویشی بود صاحب حالت و مجذوب شکل اکثر احوال سر و پا برہنہ بودی و در بیابانہا گشتی و از پوشش بر مقدار ستر عورت اکتفا کردی و علوم عقلی و نقلی و رسمی و حقیقی ہمہ بر ذکر داشت و گاہی کہ در تقریر آن افتادی بیانی و انی کردی حیران بودی و ہیچ کس و ہیچ چیز تعلق نداشت و با وجود غلبہ حال مقید بود باحکام شریعت، ہیچ کسی از اہل دنیا را در نظر ہمت او اعتباری نبود و در ہر شہری و قریہ کہ رفتی اہل آن معتقد وی می شدند و ہجوم می کردند و مرید می گرفت می گفت کہ یک مرید دارم ہشام نام مجذوب ست در صحرا می گردد گویند کہ وی را در عالم نسبت فیض بود بزبان عربی و فارسی و ہندی سخن کردی و اکثر اوقات در سخن در آمدی و سخن بسیار گفتی و چون گرم سخن گشتی برخاستی و رو بصحرا نہادی ملا نور محمد نارنولی می گفت کہ یکباری در مسجدی جماعۃ از محتسبان نشستہ بودند وقت نماز بامداد بود وی در آمد و صف را شکست و پیشتر رفت و تحریمہ نماز بربست مردم را این ادای ناگران آمد چون وقت نماز تنگ شدہ بود قرارۃ طویل خواند و سر برہنہ نماز کرد این را مادہ الزام ساختہ بادی بجدال در پیوستند چندان از روایات فقہی برخواندکہ مردم را جز حیرت نیفزود و در آخر سخن در حدیث من ذکرنی فی نفسہ ذکرتہ فی نفسی و من ذکرنی فی ملا ذکرتہ فی ملا خیر منہ افتاد و بی اندازہ سخن کرد و چون گرم سخن گشت برخاست و راہ صحرا گرفت گویند کہ یکی از معتقدان او از سخنان او کتابی جمع کردہ پیش وی آورد کتاب از دست او گرفت و در چاہ انداخت و وی بغایت قلق محبت داشت و ہا این بیت خواندی

حاصل عشقت سہ سخن بیش نیست	سوختم و سوختم و سوختم	وگاہے گفتے مصراع
خام بدم پختہ شدم سوختم	مشرب قلندریہ داشت از عبادات بر فرائض و سنن مواظب اقتصار نمودی فصوص الحکم و سائر کتب تصوف یاد داشت گویند کہ وی مدت پنج سال بواسطہ کتاب علم حقیقت	

مکتوبات شیخ

و در تمامہ عدد اسماء حسنی مشہود بصیرت و ملحوظ نظر وی احد مشہود ذات این بود اگرچہ درین صورت نیز صفت پردہ ذات آمد و این پردہ درمیان ست و لیکن ذات را در پردہ می بیند یعنی توجہ و تعلق وی بآن ذات ست کہ در پردہ است و فرق ست میان آنکہ پردہ ببیند یا در پردہ بیند کوشف الغطا را از دوست یقیناً مگر اشارت باینمعنی ست یعنی پردہ حاجب و مانع از شہود ذات نیست و مطلقا از نظر بصیرت ساقط مثلا یکی را محبوب در پردہ است تعلق قلب و قبلہ توجہ او ہمان محبوب ست کہ در پردہ است نہ پردہ کہ او در و این ہر دو حالت در آئینہ محسوس کہ صورت دران نگرند موجود بود شہود ذات در آئینہ بصفت ہمہ بر قیاس کن و تجلی ذاتی نیز ہمین تعبد الا آنکہ شہود را نسبت بہ بیند و کنند در وی ظہور عظمت و کبریا و محبت بود و تجلی منسوب بحق افتد در اینجا نورانیت و انکشاف و جمال محبوب پیدا بود چنانچہ در مثال محسوس شاہد آئینہ بیند را گویند و متجلی آن را کہ در آئینہ می نماید اینجا ہر سہ سخن موافق آمد ادراک و احاطہ و دریافت منتفی شد و توجہ و تعلق و حضور ثابت نگفتم کہ متوجہ ذات ادراک و احاطہ کند ذات را بی پردہ بیند این گفتم کہ قبلہ توجہ و تعلق و مرمی ہمت و ملحوظ بصیرت وی ذات مجرد ست کہ در لباس صفات شہود

Marfat.com

7B

خوانده بود و درین پنج سال روی آدمی ندیده و جز برگ درختان نخورده و آو ستاد او از رجال الغیب بود قصهٔ جذب آن بود که وی بر شخصے عاشق بود هم در شورش عشق او را جذبه دست داد و در آخر بجانب اجمیر افتاد در صحرای اجمیر مردی روحانی صفتے را دید که غایت حسن و جمال داشت و نبال او گرفت شخصے ازوی پرسید که مگر آن شخص خواجه خضر بود گفت فی علامت دیدن خضر آنست که پیش از ظهور او باران تنک ببارد و آنجا آنچنان نبود بلکه از مردان غیب بود هفت صد و بست و پنج علم یاد داشت می گفت حضرت مرشدی حسنی داشت که مگر یوسف را باشد و الحاق داشت که شاید او در ابوده وی گفت که چون مرید شدم فرمودند که برو نوکر شو بیرون رفتم شخصے پیش آمد گو گفت که نوکری شوی نوکر شدم و اسوال بسیار جمع کردم فرمودند که آن همه بتاراج ده تا سه مرتبه بفرموده ایشان همچنین کردم بعد ازان در جنگلی که کسی نشان آن نداند حجره بود و درون حجره چشمه شیخ درون حجره بودی و من بیرون آن تا پنج سال همبرین نهج بودم و جز در وقت نماز ملاقات نشدی می گفت که کور باد این چشم اگر درین پنج سال روی آدمی دیده باشد سی صد و چند علم مرا در آموخت و باقی را گفت برو که حوصله نداری روزی آن مرد روحانی از پیش او رفت او در دنبال او دوید هر چند سعی کرد در نیافت بارها گریها کردی و نعره ها زدی و این ابیات در یاد مرشد خود بر خواندی ؎

در بغا مونس تنهائی ما	در بغا سرمهٔ بینائی ما
همائی بر پرید از کشور ما	این بیت نیز می خواند ؎
در بغا و لتے رفت از سر ما	

من مست می عشقم هشیار نخواهم شد	از رندی و قلاشی بیزار نخواهم شد

نقل ست که روزی پیش او ذکر کیمیا کردند تف کرد و گفت تف بر عمل کیمیا همه تف وی بر طبق مسین افتاد و در حال زر شد خوارق دیگر نیز ازوی مسموع شده است چند گاه در دهلی تشریف داشت و در بیانه و آگره و نواحی آن نیز می بود عمر او بست و پنج سال بود وفات او ثمان و اربعین و تسعمائة و قبر او در بعضے از قریات مندوست رحمة الله علیه۔

سنه ۹۲۸ھ

میر سید ابراهیم رحمة الله علیه

بن معین عبد القادر الحسنی القادری الایرجی بزرگ بود متبرک و دانشمند کامل و بر سائر علوم عقلی و نقلی و رسمی و حقیقی عبور نموده کتب بسیار از هر علم مطالعه کرده و تصحیح فرموده و مشکلات آن را چنان حل کرده که هر گز ادنی مناسبتے باشد نظر در کتاب او کافی ست و احتیاج او ستاد نیست و الحق در دهلی در زمان او هیچکس بدانش او نبود چندان کتب و اکثر بخط او از کتابخانه او بر آمده که از حد حصر و ضبط خارج ست و انصاف آنست که هر که معاصر او بود و ازو استفاده نمود و قائل نشد با علمیت او بی انصاف ست و هم بعلت جهل و بی انصافی و ز احق شناسی اهل روزگار همیشه در زاویهٔ خود بمطالعه و تصحیح کتب مشغول بودی و درس کم گفتی و مردم را

این سخن با سخن نخستین نقیض نیفتد و اگر گوئی پس چون ادراک ذات حق محال و توجه شهود جز بتقدیر وعده دیدار نکردیم سر که در آخرت چیست و چگونه است جوابش آنکه قیاس کار دنیا بر احوال آخرت راست نیاید اینجا حوصله بصیرت تنگ و پرده های ظلمانی و نورانی برهم نشسته و مدرک در ضیق جهات محبوس و محصور گشته تا آنجا که صحت و نورانیت و انکشاف دیگر ست تفاوت بسیار ست آن را بر این قیاس نتوان کرد خود کدام چیز دنیا با آخرت می ماند آن وسعت و بسطت که بهشت راست و آن قوت و احاطه که اهل بهشت راست کجا در حوصله ادراک و قیاس این عالم می گنجد و اذا رایت ثم رایت نعیما و ملکا کبیرا او هم از تنگنای دنیاست که جزای بندگان در آن عالم نهاده اند که این عالم گنجایش آن ندارد دیگر آنچه در سنت واقع شده همین قدر ست که خدا را عزوجل در آخرت به بینند آنجا این تدقیق تجرد ذات و اطلاق هستی مذکور نیست بنای آن بر عرف ست و در عرف هر گز ذات را با صفاتش هیچ مشتبک گویند او را دیده بر وده بودن صفات و احتجاب ذات در سطوت انوار عظمت و جلال از مجالی ظهور نیست تو اگر حبشی را امینی سیاه یا سفید دراز یا کوتاه شسته یا ایستاده مثلا با چندین صفات متعدد و متکثر که دارد بگوئی که او را دیدم

از افاده محروم داشتی و کتاب خود را کس نمی‌دادی مگر آنکه کسی را مخلص یافتی خداوند که ویرا در ینجا چه منظور بود شیخ عبد العزیز حسن و صوفیان دیگر پیش او از علوم قوم تلمذ کردندی و از مشائخ و علما مردم بزرگ بخدمت او شتافتندی و آو چنانچه از فنون علوم احراز نموده بود از برکات صحبت درویشان و ربط بسلاسل مشائخ خانوادهای ایشان و اوراد و اشغال و اذکار و دعوات و طریق تربیت و ارشاد نیز جمع کرده بود و نسبت او بسلسلهٔ علیهٔ قادریه بر همه غالب ست مرید شیخ بهاء الدین قادری شطاری است و رساله که شیخ بهاء الدین در طریقهٔ شطاریه تصنیف کرده گویند که برای او کرده است و گویند که وی بیواسطه از شیخ نظام الدین در معامله خرقه یافته است و در مجلس سماع حاضر نشدی چنین شنیده شده است که شیخ رکن الدین بن شیخ عبد القدوس می گفت روزی بخدمت وی عرض کردم که امروز عرس حضرت خواجه قطب الدین ست قدس سره اگر تشریف برند و در مجلس حاضر شوند حاکمند فرمود شما بروید و بزیارت قبر ایشان مشرف شوید و بروحانیت ایشان متوجه باشید تا چه می فرمایند پس من بزیارت رفتم و در مقابلهٔ قبر شریف خواجه متوجه روحانیت وی قدس سره نشستم و مجلس سماع گرم بود و قوالان و صوفیان در جوش و خروش درین اثنا حضرت خواجه می فرمایند که این بدبختان دماغ ما را بر کندند وقت ما را مشوش ساختند پس من بخدمت میر سید ابراهیم آمدم خنده کردند و فرمودند که اکنون ما را معذور می دارید یا نه عرض کردم این چنین ست که می فرمایند حق بجانب شماست و الله اعلم قدوم او در دهلی در اواخر عهد سلطان سکندر بود در حدود سنهٔ ۹۲۰ عشرین و تسعمایه و وفات او در عهد دولت اسلام شاه در سنهٔ ثلث و خمسین و تسعمایه و قبر او در مقبرهٔ سلطان المشائخ در خانقاهی که پایان روضهٔ امیر خسرو ست علیه الرحمة و الغفران۔

سید رفیع الدین صفوی رحمة الله علیه

جامع بود میان فضائل حسبیه و نسبیه آبای کرام ایشان همه علما و صلحا و اتقیا بوده اند میر معین الدین صاحب تفسیر معینی از اجداد اوست که سالها مجاور مدینه رسول صلی الله علیه وسلم بوده است و همنو از اولاد وی در مکهٔ معظمه ساکن اند و این تفسیر معینی تفسیر یست موجز و منقح و مفید و رسائل دیگر در مقاصد جزیه مشتمل بر تحقیقات غریبه نیز دارد و شیخ صفی الدین عبد الرحمن که نسبت بوی سلسلهٔ ایشان باسامات صفویه گویند نیز از اجداد عظام اوست از مشائخ حدیث قدوة المحققین مولانا جلال الدین محمد دوانی ست و ایشانرا سادات سلامیه نیز گویند غالبا یکی از اجداد ایشان از روضهٔ مقدسهٔ حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم آواز جواب سلام شنیده بود میر سید رفیع الدین نیز دانشمند بود و محدث و بغایت جود و سخاوت و خلق و لطف داشت در معقولات شاگرد مولانا جلال الدین دوانی ست گویند که مولانا در شیراز بر عایت سابقه حقوق و بزرگی آبا و اجداد او هم بخانهٔ ایشان آمده درس می گفت و در حدیث شاگرد شیخ شمس الدین محمد

مکتوبات شیخ

و در یافتم آنچه فلسفی گوید مرئی اعراض ست و علم بجسم بهتدلال عقل ست یاده است نظر بصرف و آنکه عرفا و صوفیه می گویند که ذات بحت مدرک نگردد در حیطه خیال نمی آید حقیقتی ست که بیان کردند برای اظهار عجز از معرفت ذات حق و علو و تنزه و تقدس او از احاطه ادراک خلق بوی این بوعده دیدار آخرت آن وجهی که مذکور شد مناسبات ندارد تا اینجا این آمد که ذات حق جل و علا در آخرت به بصیرت توان دید خواه بجهت خاصیت آن نشاره یا بنا بر عرف و آنکه بعین به بصر خبر داده اند بجهت آنست که آنجا بصر را صفت بصیرت بخشند و ظاهر را بر نگ باطن بدارند و خرائط و خواص که در رویت بصری واقع ست بسقوط پذیرد و مکان و جهت و مقابله و قرب و بعد حکم عدم گیرد و بعضی از عرفا گفته اند که ما بعین میدانیم که دیدن و در یافتن حق بصیرت ست و چون شارع خبر داد که بصر را در آنجا مدخلی خواهد بود آمنا و صدقنا اگر می گفت که چنین شمارا یا قفا دشمارا و گوش و دیش شمارا دخل خواهد بود نیز قبول می کردیم و ایمان می آوردیم یعنی صفت بصیرت را در هر عضو که پیدا کند تواند چه بسببیت بصر و بصیرت همه عادی ست و جعلی و ابصار بخلق قادر مطلق ست تعالی شانه بهر چه نماید

ابن عبد الرحمان السخاوی الحافظ المصری ست کہ از محققین ارباب حدیث و قدوۂ متاخرین ایشان است گویند کہ شیخ سخاوی پیش از آنکہ میر رفیع الدین بصحبت او برسد ستد اجازت پنجاہ و چند کتب را نوشتہ بروی فرستاد بعد ازان بصحبت او رسید و مشافہۂ حدیث را ازوی شنید و مدت مدید تلمذ نمودہ و صیل سید از شیراز ست و تولد او ہم درانجاست بعد ازان بعضے از آباء کرام او بجانب حرمین شریفین رفتہ متوطن شدند و او در زمان سلطان سکندر از گجرات بدیار دہلی تشریف آورد سلطان سکندر را در حق او اعتقاد عظیم پیدا شد اگرچہ وی در امور دنیویہ بوسائل و وسائط رسمیہ تعلق ہی نمود اما ہمہ را ایثار ہی کرد و بمصرف میرسانید و باذن سلطان سکندر ہم در آگرہ اقامت فرمود و آلان ہیچکس از اخلاف آن چنان نیست کہ بہ نسبت فرزندی او ادنی مناسبت داشتہ باشد سلسلۂ ایشان بالکلیہ منقطع شد و کس نماند انا للہ و انا الیہ راجعون وفات او در سنہ ۹۵۴ اربع و خمسین و تسعمائۃ و قبر او ہم درانجاست کہ خانۂ او بود رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ بہاؤ الدین مفتی آگرہ رحمۃ اللہ علیہ

بغایت مردی بزرگ بود عالم و عامل و معمر و متبرک و متدین بود و در سخاوت و اعانت و امداد مسلمانان یگانۂ عصر خود او لاد شیخ الاسلام بہاؤ الدین زکریا ست توفی فی سنۃ ست و ستین و سبعمائۃ شیخ جنید ولد او نیز از نیکان بود رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ حاجی حمید رحمۃ اللہ علیہ

مرید شاہ قاذن ست و وی مرید شیخ عبد اللہ شطاری مسافرت بسیار کردہ و کوزۂ او مقدار یک سبو بود و عصای در دست و مصلای بر کتف کردہ می گشت بسیار ضعیف البنیہ بود شیخ محمد الملقب بغوث باہشت برادر مرید او بود گویند کہ روز اول کہ بقصد ارادت رفت حاجی حمید برخاست و او را در کنار گرفت و گفت بیا شیخ محمد غوث پرسیدند کہ او را بی سابقہ کار غوث خواندن بچہ سبب ست گفت باکی نیست پدر پسر خود را نام شاہ عالم می نہد و شیخ ابو الفتح پسر شاہ قاذن بود در وقتی کہ ہجوم خلائق بر حاجی حمید بسیار شد بر شیخ ابو الفتح رفت و خلافت گرفت تا سبب کوفت خاطر پیرزادہ نگردد اما در اصل خلیفہ شاہ قاذن ست و ازین جہت ست کہ شیخ محمد در شجرۂ خود نام شیخ ابو الفتح را نمی نویسد و این معنی سبب کوفت خاطر شریف شیخ ابو الفتح شدہ بود اما شیخ محمد غوث سالہا در قلعہ کلینجر ریاضت نمود و دعوت اسمار الٰہی کردہ و در آخر کار خطے وافی و قسطے کامل از عزت و شہرت و مال و جاہ و عظمت نصیب او گشت و نصیر الدین محمد ہمایون بادشاہ انار اللہ برہانہ معتقد او شد و فات او در سنہ ۹۶۷ سبع و ستین و تسعمائۃ و مقبرہ او در گوالیار ست و قصۂ انکار علمای گجرات بروی بتقریب بعضے رسائل وی کہ مردم آن را معراج نامہ گویند مشہور ست

مکتوبات شیخ

توان دید و اللہ اعلم و صیل یا ن
ای قلم ساعتے بالیست و چندین
خیز مرو نفس را ست کن و عنان
گرد آر و روش خود بگذار و
بی تحاشی جولان بکن کہ بجال سخن
تنگ ست این ہمہ حقیقت گوئی
چیست بر سر قصہ خود رو دیگو
کہ حال چیست حال نیکوست
و الحمد للہ علی کل حال آخر تو خود
قیاس کن کہ چگونہ بود حال دلمانده
حیران اسباب سفر آماده نساخته
و توشہ راہ برنداشتہ کہ یکایک
آواز طبل رحیل بشنود در روادار
سفر افتد و بی قوت پای در راہ
نہد الحمد للہ کہ زاد امید در کمر بستہ
بر راحلہ توکل نشستہ رو براہ وطن
اصلی و شوق دیدار دوستان حقیقی
دارد و بالجملہ قصہ آنست کہ یکبار
بہیبت و صلابت تمام آواز
کوس رحیل شنیدہ و بعد از شنیدن
دبدبہ آواز این کوس آوازہای
بلند مرا زان مغل آواز طبل غازی
مانند چیزی کہ از شنیدہ متیقن سفر
گفتہ بود و پای نشستہ است
تا چہ فرمان رسد آلان یکپارہ
زنان می گذرد کہ آن آوازہا را
فرو نشستہ می بینم و ندائی صدائے
ازان نمی شنوم تا واقع چیست
یا غفلتے بحال طبال کہ از و ست
طریان آن بروی راہ یافت
یا بکندن اطناب و برداشتن خیام
و سواری مسافران و برخواستن
راہیان منتظر ماندہ یا توقفے
از حضرت سلطان در حکم سفر
و مہلت وزی چند واقع شد

واسد اعلم و شیخ بهلول برادر شیخ محمد بود او نیز بواسطه اعتقاد بادشاه مذکور در اعلی مراتب جاه و عظمت رسید و در آخر بدست میرزا هندال شهید شد قبر او بر دروازهٔ قلعهٔ بیانه است۔

میر سید عبد الوہاب رحمۃ اللہ علیہ

ابن سید عبد المجید سالوری بزرگ بود متبرک مسن **نقل** است که وی در اوان صغر همراه پدر در حوضی درآمده بود تا غسل کنند مردمی از درون آب پیدا شد و او را در آب کشید و ناپیدا ساخت بعد از مدت مدید هم از آب سر برون آورد با نسبت فیض و فتح باب علم و نیز نقل کنند که والد او روزی هدایه فقه درس می گفت و او با اطفال هم در انجا بازی می کرد در اثنای درس سخنے مشکل شد و از و چیزی با پدر گفت که آن اشکال صورت انحلال پذیرفت بعد از بلوغ بدرجهٔ رجال بمطالعه و تدریس علم اشتغال داشت روزی در کتاب خانه که هر جانب کتابها نهاده و اجزا افتاده بود نشسته مطالعه می فرمودند شخصے بر سیمای غیبیان نجلوتا و در رسید اشارت بجانب کتابها کرد و با دای که اینها چیست و اشتغال بدان چه حاکتی در باطن او پیدا شد که با ختیار از همه بر آمد و بطاعت و عبادت مشغول شد و آخر بحث و مطالعه دست باز داشت مات رحمۃ اللہ سنہ ۹۶۵ خمس و ستین و تسعمائة و قبر او هم در سالوره است۔

میر سید عبد الاول رحمۃ اللہ علیہ

ابن علاء الحسنی مرید بعضے از اولاد میر سید محمد گیسو دراز ست که در دکن اند دانشمند بود جامع جمیع علوم عقلی و نقلی و رسمی و حقیقی و در اکثر علوم تصنیفات دارد بر صحیح البخاری شرحی نوشته مسمی بفیض الباری و رسالهٔ فرائض سراجی را نظم کرده و بران شرحی تعلیق نموده و رسالهٔ دیگر دارد فارسی در تحقیق نفس و معرفت آن و انچه متعلق ست بدان بغایت محققانه نوشته است و مختصری در سیر نیز نوشته منتخب از کتاب سفر السعادة بر اکثر کتب حواشی و شروح تعلیقات دارد بغایت مسن و معمر بود در آخر عمر نسبت انکسار و غربت و مشرب بر حال او غالب آمد او را از علوم رسمیه فی الجمله دهولی دست داده بود از هر قسم علم کتب بسیار داشت آبا رسید از دیدپور بوده اند که قصبه ایست از مضافات جونپور بعد ازان بولایت دکن رفته و تولد او همدرا نجا شد و همانجا تحصیل علوم نموده و مکرم و مبجل شد و در آخر حال بگجرات آمد و از انجا بحرمین شریفین رفت باز باحمد آباد عود نموده و در آخر باستدعای خانخانان محمد بیرم خان شهید که در شفقت بر خلق خدا و محبت درویشان و تربیت علما و فضلا با آن ملوشان و رفعت مکان که وی داشت بی نظیر عالم بود متوجه ولایت دهلی شد پیش از انکه ملاقات واقع شود مدت دو سال کما بیش

کیفیت حال تردد و حیرانی ست
تا چه حکم شود اگر حکم سفر در رسید
بسم اللہ اخرت الرفیق الاعلی
و اگر چند روز مهلت ست الحمد للہ
علی نعمۃ اللہ و بر تقدیر مهلت
و توقف سفر حیرانست کرباب
این چند روزه عمر مفت بدست
آمده را چه کند و این غنیمت بدانج
جهاد رسیده را کجا نهد وای
اگر این همه تنبیهات و تحذیرات
را دیده و شنیده بار دیگر غفلت
افتد و هم آغوش نفس و طبیعت
گردد و براه خلاف رود اما بحکم
بوردوا العاد و الما نهوا عنه باز
می بینیم نفس و طبیعت را اگر هر کار
خود میروند و در حیرتم خود می نشینند
و این حال گذشته را کان لم
یکن و نسیا منسیا می انگارند مگر
سرشت آدمی را چنین افتاده
و طبیعت وی چنین سرشته اند
بزبان دیگر بگویم تقدیر الهی چنین
رفته و قضای وی چنین نوشته
تبدل و تغیر تقدیر ممکن نبود و
حکم قضا دیگرگون نگردد حیف
بقلم بما هو کائن الحمد للہ علی کل
حال و اعوذ باللہ من حال اهل
النار عاقبت بخیر ست انشاء اللہ
تعالی و آخر دعوانهم ان الحمد للہ
رب العالمین و صلی اللہ علی سید
المصطفی الامین و آله
و اصحابه و اتباعه اجمعین
الرسالة الحادیة و الثلثون
سلوک طریق التعلیم میان
حقیقة الرضا و التسلیم

Marfat.com

لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ

نعمتهای الٰهی که بر بندگان خود افاضه نموده است غیر متناهی ست و حصر و احصای اجناس و انواع آن از احاطه عقل و حیطه وهم و خیال بیرون ست چه جای افراد و اشخاص آن و اگر فرضا جزوی از نعمتهای حسی را چنانچه اکل و شرب مثلا تصور کنند و در اسباب و آلات و اطوار و احوال آن تامل و تدقیق نظر نمایند مشکل که سر از ان برآرند و استیفا و استقصای آن تواند نمود و محبوب و مرغوب ترین نعمتها بعد از ایمان و یاد داشت پروردگار تعالی عافیت ست و عافیت اگر بمعنی امن و سلامت از جمیع آفات و مکروهات ظاهر و باطن اراده نمایند خود شامل تمامه نعمتهای دنیا و آخرت افتد ولیکن بمعنی ظاهر و متعارف نزدیک که تندرستی و صحت بدن ست نیز نعمتے هنیے و دولتے گوارا ست و منشا و مدار استقامت احوال و باعث و موجب صدور افعال و اعمال اوست چنانکه گفته اند دین درست و تندرست و گفته است ؎ یا الٰهی تو تندرستی ده کز همه چیز تندرستی به بود هر چه هست از عیش و کامرانی دنیا و افعال و اعمال دین مبنی بر وجود عافیت و تندرستی ست بغم اینجا طائفه هستند که بلاء و نعمت و مرض و صحت و رنج و راحت و نیست و هست را یکسان

در شهور بلی در صد حیات بود آخر در سنه ۹۶۸ تمان و ستین و تسعمائه برحمت حق پیوست قبر او در دون قلعه دهلی ست نزدیک بکشک زور در میان گور غریبان افتاده است رحمة الله علیه **نقل** از رساله معرفت نفس **فصل** بدانکه نفس بقطعی مشترک ست گاه نفس گویند و ذات و حقیقة شی خوانند چنانچه در آیه تعلم ما فی نفسی و لا اعلم ما فی نفسک و گاه نفس گویند و روح علوی خوانند و آن را نفس ناطقه گویند و گاه بخار لطیف خوانند که از جوف دل بتصعید حرارت غریزی متصاعد شود و از راه مجاری عروق بجمیع اجزا و اعضای بدن جاری ست و از فرق تا قدم در تمام بدن ساری چنانکه دو شخص متماثل باشند در قد و قامت و در لاغری و فربهی یکی ظاهر که بدن ست و یکی باطن که نفس ست و مثال بدن پیراهنی ست بر تن و مثال نفس بخاری عمودی که در جمیع اجزا پیراهن رسد و به شکل پیراهن برآمده گویا یک آدمی بخاری در تن هر آدمی قائم است و باید دانست که این آدمی بخاری حیوانی ست که حس و حرکت و حیات بدن به وست و در حقیقت متحرک و حساس اوست و جوع و شبع و حرص و هوا و جمیع صفات نفسانی به و قائم ست و در عرف تصوف مراد از لفظ نفس همان ست **فصل** انچه در آیه کریمه فرموده ثم انشاناه خلقا آخر ای ثم انشانا بارسال الروح الانسانی بعد ما کان نباتا خالیا عن الروحین و انچه در حدیث صحیح وارد شده ثم یرسل الله ملکا باربع کلمات همین معنی دارد و باید دانست که اول تسخیر حیوانی و ابتداء تعلق انسانی معا یک بارگی می باشد و وجود انسانی بی حیوانی ممکن نیست و کذا العکس در انسان زیرا که بلاشک بعد مضی سه اربعین نفخ روح انسانی می شود همان ساعت جنین در شکم متحرک می گردد پس بینهما تلازم باشد **فصل** روح انسانی در غایت صفا و نهایت لطافت باین بدن کثیف ظلمانی هیچ مناسبتی نداشت و در روح حیوانی فی الجمله صفا و لطافت داشت آن روح انسانی بواسطه مناسبتی که با روح حیوانی داشت بحکم آنکه بعض الشراهون من بعض با وی تعلق گرفت و در مرتبه اول بغایت محزون بود از جهت فراق مقام اما بتدریج با روح حیوانی الفت گیرد و آن مقام خود را فراموش کند بعضے ارواح تابع نفس شوند و بدرکات رذیه منخرط گردند و بعضے نفس را مرکب خود سازند و آلت ترقی خویش و وسیله کسب کمال خود کنند چه ارواح بر مذهب تحقیق مجرد اند آلات و اعضا ندارند و قبل از ترکیب بدن امکان ترقی داشتند **فصل** چون روح علوی مدتی در جوار موثر تام و مبدع بر کمال جلت قدرته بود و تاثیر ذکورة و انوثت مناسب او بود و روح سفلی چون در مقام بعد و تاثر واقع ست متاثر شدن و انوثت و ذکورة لائق او آمده پس از ازدواج روحین مولودی حاصل شده که نام وی قلب ست و وی ذو وجهین و منقلب ست و جهی بپدر دارد و وجهی بمادر و باید دانست که مدرک محسوسات نفس ست و مدرک معقولات روح و مدرک اشیای مرکب از معقول و محسوس قلب ست پس باید که مدرک اشیائے که نه محسوس باشد و نه معقول و آن ذات و صفات خداوند ست تعالی شانه چیزی دیگر باشد پس برحمت شامله لطیفه دیگر اعلی

Marfat.com

وصفی فرستاد و بقلب تعلق او و آن را سر خوانند و لطیفه دیگر اصفی را زهمه فرستاد و بیر را بسر متعلق ساخت
و آن را خفی نامند و بکشف ذات متعالی بچشم خفی شود چنانچه در حدیث قدسی وارد شد و فی الخفی اما این
لطائف احتمال دارد که همراه روح علوی در هر فرد انسانی مودع باشند و بحسب حجب ظلمانی نفس و صفات
وی مستور مانند و بعد تزکیهٔ نفس و تصفیهٔ قلب و تجلیهٔ روح بظهور آیند و احتمال دارد که بعد تجلیهٔ روح
محمدی آفائض شوند و هو علی کل شئی قدیر و چون لطائف مرتبه معلوم شد و روح حضرت صلی الله علیه وسلم
ابو الارواح و معدن همه انوار ست و منشأ همه موجودات پس همه لطائف مذکوره را کالبد فرض باید کرد و روح
حضرت صلی الله علیه وسلم جان همه و تعلق روح حضرت را صلی الله علیه وسلم با سائر ارواح و لطائف و تصرف وی
دران همچو تعلق و تصرف روح علوی بود در نفس و بدن و جمیع لطائف بلکه همه موجودات تحت تصرف آن روح مقدس باشد
و انچه ارباب کشف و شهود بیان کرده اند که ورای روح انسانی روح قدسی ست اشارت بروح پر فتوح حضرت
توان بود صلی الله علیه وسلم **فصل** روح حیوانی و انسانی و قلب در هر بدن جزئی حقیقی ست مغایر آنکه در بدن دیگر ست
اما سر خفی ظاهر آنست که هر یکی از ایشان روحی و ملکی ست بصفت وحدت و جزئیت بجمیع ابدان و نفوس و ارواح انسانی
متعلق گشته و در همه آن متصرف و بیان تعلق روح واحد در ابدان متکثره آسان ست مثلا نفس انسانی در بدن و
جمیع اعضا و اجزای وی متصرف ست فرض کنیم نفسی باشد قوی چنانچه در بدن تصرف می کند در تمام خانه و در و دیوار
آن نیز می کند با آن معنی که دیوار شرقی را غربی سازد و غربی را شرقی و مانند آن و کذلک نفسی دیگر قوی تر باشد که در تمام
شهر متصرف باشد پس تمام شهر بمنزلهٔ اعضای او بود و همچنین نفسی باشد که در تمام اقلیم و نفسی باشد که در تمام زمین و نفسی
باشد که در تمام عنصر و نفسی باشد که در تمام افلاک و عناصر تصرف کند مثلا روح جبرئیل علیه السلام بدن وی
مجموع افلاک و عناصر باشند و محیط همه سموات سبعه بود و لهذا مقام او سدرة المنتهی ست که فوق سموات
سبعه است و از سیماست که دران یوسف را علیه السلام در چاه انداختند جبرئیل علیه السلام را امر شد که
ادرک عبدی یوسف هنوز بقعر چاه نرسیده بود که جبرئیل او را بکف برگرفت و بآسانی فرود آورد پس
جبرئیل را نگویند که مسافت هفت هزار ساله بیک لحظه قطع کرده و بچاه رسید بلکه هر هفت آسمان و عناصر
اعضا او بند و تصرف او در ین عالم مثل تصرف شخص بود در اعضای او گویا دری از عقد گردن جبرئیل
علیه السلام فرو ریخت و هنوز تا بسینه نرسیده بود که بدست گرفت و همچنین عزرائیل علیه السلام را روحی ا
ست که جمیع ارواح اعضا را او بند پس تصرف وی در قبض ارواح مانند تصرف شخص بود در اعضای
او و تصور این معنی اساس اثبات معجزات انبیا علیهم السلام و کرامات اولیا ست چه نفس ولی و نبی قوی
می باید که در خارج بدن تصرف می کند همچنان کند در بدن و چون روح مقدس حضرت صلی الله علیه وسلم جان
همه عالم ست باید که در همه اجزای عالم متصرف باشد و از ینجاست که باشارت قمر را دو شق کرد گویا
فضلهٔ تا حق از تا خلق جدا فرمود **فصل** چون نهایت سلسلهٔ ارواح و لطائف بر روح حضرت

یکسان شده و معنی عافیت نزد
ایشان سکون قلب مع الله ست
در هر چه دل با خدا آرام گیرد و برقرار
بود عافیت ست چه بلا و چه نعمت
اگر دگران را قرار و آرام منحصر در
نعمت و راحت ست ایشان را
در رنج و بلا همین حال ست ؎
راحت و صلت برای خود پرستان
دوگرما پ بابلا و محنت سوزان تو
خو کرده ایم پ و غالبا معنی گویان
بودن بقای نسبت و شهود
منت ست یعنی آن نسبتی که
با خدا دارند و یقینی که بفعل و اراده
اوست باقی ست در راحت و نعمت
مشاهده لطف و انعام او می بینند
و در بلا و محنت نظر بر قهر و جلال او
دارند اما آنکه تشویش در وقت
و تغیری در حال پیدا نشود و خلل
در کار خانه وجود نیفتد و هر دو حال
بتمام مساوی بود معقول حال ما
نمی افتد انیقدهست ؎
بهر جا که باشم خدا دانمت پ
بهر گوشه کافتم شناخوانمت پ
گر میش توام ذوق وصالت
دارم پ ور میبورم یاد جمالت
دارم پ در ناخوشی خوشم بهر
حال که هست پ فارغ ز تو نیستم
خیالت دارم پ هزار بر تفاوت
احوال سختی و نرمی محنت و بلا
ست تا بلا چه قدر بود و حال بر کرا چه
مقدار باشد والله اعلم بحقیقة الحال

وصل صبر بر بلا و رضا بقضا
دو مقام اند که مسلمانان را لابسیما
اهل خصوص و قرب را ایستادن
درین دو مقام واجب ست

صلی اللہ علیہ وسلم منتہی شدہ و آن روح مقدس جان ہمہ ارواح باشد بالاتر ک مرتبہ پیش نماندہ و آن آنست کہ ذات متعالی حق سبحانہ و تعالیٰ المثل الاعلیٰ بمنزلۂ جان روح حضرت باشد ؎

حق جان جہان ہست و جہان جملہ بدن		افلاک و لطائف چہ قوائے این تن	
افلاک و عناصر و موالید اعضا		توحید ہمین ست دگر حیلۂ فن	

فصل باید دانست کہ نسبت تصرف و ہستی حضرت سبحانہ بجمیع ذات عالم علی السویہ ست و ہر ذرہ آئینہ و مظہر جمال باکمال آنحضرت ست و مع ہذا در وقت ندا و خطاب توجہ بدل صنوبری کردن بنا بر آنست کہ دل معدن روح حیوانی ست و باقی لطائف بروح حیوانی متعلق اند پس توجہ بقلب توجہ بجمیع لطائف باشد و بالجملہ توجہ بقلب موجب فتح بابست و مقدمۂ کشف لطائف ثم فثم علی الترتیب تا نہایت الامر مکاشفہ انوار قدسیہ ذات و صفات حضرت حق سبحانہ ہم ازین طریق باشد و لہذا گفتہ اند در قلب صنوبری روزنیست کہ با آن روزن کشف علوم غیب و مشاہدۂ مراتب جبروت و لاہوت کردہ ؎

لشکر حسنت نگنجد در زمین و آسمان		من درین فکرم کہ اندر سینہ چون جا کردہ	

فصل درین مقام لطیفہ بخاطر رسیدہ کہ ملوک را سہ مقام می باشد۔

اول عمارتی وسیع و عالی کہ ہمہ لشکر در وی حاضر شوند و وزراء و کارکنان و عمال در ہر گوشہ و زاویہ بنشینند و حل و عقد و رتق و فتق و عزل و نصب و عطا و منع و عرض عساکر و محاسبۂ اعمال نمایند۔

دوم مقامی متوسط کہ بادشاہ با جماعت مختصان آنجا مجلس میدارد و عوام الناس و سائر مردم لشکر را آنجا دخل نیست و اصحاب مجلس در آنجا بحقوق خدمت حضور قیام می نمایند و بانواع عطیات و تشاریف مخلوظ می شوند و بحلاوت لذت قرب متلذذ می گردند۔

سوم عمارتے مختصر کہ حرم حریم غیرت و سرادق خلوت و عصمت است کہ بادشاہ در آنجا خلوت فرماید و ہیچ از خاص و عام و بیگانہ و آشنا را مجال و مساغ نمی باشد پس بر حکم الظاہر عنوان الباطن بادشاہ بادشاہان را بلت عظمتہ نیز سہ مقام ست۔

اول عرش عظیم کہ محل فیض خواص و عوام ست و دیوان ارزاق مومن و کافر و وحوش و طیور و ہوام وجود و بقا جمیع حیوانات و نباتات و معادن و سائر لطائف و بسائط و مرکبات ست و چون عرش بالای ہمہ عالم ست و مطالب عموم خلائق از عرش فائز می شود لاجرم بی اختیار بواطن ہمہ آدمیان بجہت فوق متوجہ باشد و وقت دعا و سوال سر بآسمان کشند۔

مقام دوم کعبہ شرفہا ست کہ جزو ستان خاص و مومنان مخلص را آنجا دخل نیست و ایشان را در آنجا انواع عطایا نصیب شود و بشرف مغفرت گناہان ماتقدم و فضیلت قرب ذوالجلال والاکرام مشرف و سرفراز گردند و کفار را آنجا نصیبے نیست۔

دفتر دوم صبر و رضا آنست کہ در صبر تلخی و کراہتی ہست کہ طالب بتکلف خود را بر تحمل شدائد و مکارہ و برداشت ثقل بلا قرار میدہد و بزور بران میدارد و چون بصبر خو کرد و عادت شد ترقی کند و پای در مقام رضا نہد ع صبر تلخست و لیکن بر شیرین دارد ؎ این معنی دارد اگرچہ جزائے صبر کردن غیب و وجود فرح ست در دنیا و آخرت نیز شیرین ست و در رضا سکون و آرام است کہ تکلف را بدان راہ نبود و بعضے گویند بلکہ حلاوت یابد و بلا را لذیذ شمارد و مقام رضا بسے مقام عالی ست و بالاتر ازان مقامی در مقامات سلوک نیست چنانکہ در احوال بالاتر از حال محبت حالی نہ و رضا ہم از محبت خیزد و ہر چند محبت غالب تر رضا قوی تر گفت آنکہ گفت ادنیا و جدان الحلاوۃ فی البلاء ما اینجا نکتہ ایست کہ بعضے محققین گفتہ اند کہ رضا از مقامات قلب است یعنے اگر قلب بقرار بود و از تقلبی کہ صفت اوست محفوظ گردد رضا حاصل ست اگرچہ بنفس و طبیعت بخاصیت خود مشقت و رنج گوید داشتہ باشند و الم بکشند مادام کہ در سکون و آرام دل خللش نیفتد و اضطراب را منیابد و ازان حیثیست کہ فعل محبوب است رضی و محبوب لنیابہ مثلاً محبوب اگر شمشیر بر گلوی او زند

مقام سوم قلب بندہ مومن ست قال اللہ لا یسعنی ارضی ولا سمائی ولکن یسعنی قلب عبدی المومن و در آیۃ کریمہ بسم اللہ الرحمن الرحیم اشارتے برین سہ مقام ست و تاویل آن برین نہج ست بسم اللہ المتجلی علی عرش قلب المومن بالعزۃ والوحدۃ الرحمن المتجلی علی عرش العظیم بالرحمۃ العامۃ الشاملۃ الرحیم المتجلی علی عرش الکعبۃ المشرفۃ بالرحمۃ الخاصۃ المختصۃ بالمومنین آنچہ ذکر سہ کنی مشہور ست کہ متوجہ قبلہ نشستہ سہ بار اللہ می گویند و اشارت بفوق و قدام و قلب می کنند مراد ہمین عرش ثلثہ است اللہ سبحانہ اعلم

شیخ علی بن حسام الدین رحمۃ اللہ علیہ

ابن عبد الملک ابن قاضی خان المتقی القادری الشاذلی المدینی الچشتی رحمۃ اللہ علیہ کاملہ واسعۃ تامۃ آبا کرام او از جونپور آمدند و تولد شریف وی در بہانپور و ہم در آوان صغر در ہفت و ہشت سالگی پدر وی را در خدمت شاہ باجن چشتی کہ در بہانپور بود بردہ و مرید ساختہ بود و در قریب آن ایام پدر بآخرت خرامیدہ وی بعد از فوت پدر بمقتضای طبیعت بشری چند گاہی بلذات حسیہ مشغول بودہ قریب بایام شباب در ملازمت بعضے از ملوک بماند و آمدہ قدری از اموال و اشیای دنیا بدست آورد سہ ران آنہای جاذبۂ عنایت و ہدایت در رسیدہ و حقارت متاع دنیا و فنای اہل آن در نظر آمد و در خدمت شیخ عبد الحکیم بن شاہ باجن رسیدہ خرقۂ خلافت مشائخ چشتیہ پوشیدہ و چون در اصل فطرات وی نشان عزیمت تقوی و ورع غالب بود بجانب دیار ملتان سفر کرد صحبت شیخ حسام الدین متقی رحمۃ اللہ علیہ بر سید و سلوک طریقہ ورع و تقوی را بامداد و تعاون برکات صحبت ایشان پیش گرفت و در مدت دو سال تفسیر بیضاوی و کتاب عین العلم را در ملازمت ایشان مطالعہ کردہ ہمراہ زاد تقوی و راحلۂ توفیق عزیمت حرمین شریفین زادہما اللہ تعظیما و تشریفا یافت و در انجا با شیخ ابو الحسن بکری رحمۃ اللہ علیہ کہ بالاجماع از اولیاء زمان خود بود صحبت داشت و تلمذ نمود و دیگر علما و مشائخ عصر را کہ در ان دیار شریف بودند دریافت و استفادہ نمود و در انجا بزرگی بود کہ او را شیخ محمد بن محمد ابن محمد السخاوی می گفتند از وی خرقہای خلافت سلسلہ علیہ قادریہ و شاذلیہ کہ بقطب الوقت شیخ نور الدین ابو الحسن علی ابن الحسن الشاذلی منتہی می شود و مدینیہ کہ بحضرت شیخ ابو مدین شعیب المغربی قدس اللہ اسرارہم می رسد پوشید و دیگہ مغفرت بخت اقامت و استقامت نہادہ عالم را بانوار طاعت و مجاہدات و آثار افاضت علوم دینی و افاضت معارف یقینی مستنیر و مستفید ساخت و بجمع و تصانیف کتب و رسائل در علم حدیث و تصوف اشتغال فرمود بعد از مشاہدہ آثار خیر ایشان از تالیف و غیر آن عقل حیران میشود و بجزم حکم می کند کہ اینہا بی توفیق کامل و برکت شامل کنا شی از کمال مرتبہ استقامت و رسوخ درجہ ولایت با حد وجود نگیرد و جامع صغیر و کتاب جمع الجوامع شیخ جلال الدین سیوطی را کہ احادیث بترتیب

مکتوبات شیخ

الم نزد طبیعت بخاصیت مکروہ و ناملایم خواہد بود لیکن چون از دست محبوب ست و باعث التفات و عنایت اوست لذیذ و محبوب نماید کل شئی من الملیح ملیح و در طور محبت مجازی در جور و جفای محبوب بشواہد بر وجود این معنی تو ان یافت و استعمال دارد وی تلخ با مید شفا نیز مثال آنست زیرا کہ حکم طبیعت اختیاری نیست و بنا بر این مقامات بر اختیار ست یا رب اگر شعور نماند و تمیز برخیزد و این حالت سکر و استغراق ست کہ مستان مجذوبان را بود و صبر و رضا و امثال آن مقام ہوشیاران و بیداران ست کہ ایشان را اہل صحو و تمکین خوانند و مجاذیب و مجانین را ازین کمالات نصیبے نبود و لہذا عقلا را بر مجانین فضیلت نہند قال غوث الثقلین شیخ محی الدین عبد القادر الجیلانی قدس اللہ روحہ و اوصل الینا برکاتہ و فتوحہ سہ عباد عقلاء و مجانین و العقلاء افضل اگر چنان افتد کہ سطوت سلطان محبت بر تمامہ قوی و جوارح غلبہ آرد و در تمامہ ملک و مشاعر سرایت کند و ہمہ بر امثال حکم سلطان محبت تتفق و متحد شوند چہ روح قلب و چہ نفس و طبیعت چنانکہ در حدیث سید عارفان و کاملان علیہ من الصلوات افضلہا و من التسلیمات اکملہا اشارتی بدان و اقع ست کہ اللہم اصل

Marfat.com

حروف تہجی جمع کردہ و ادعای احاطہ جمیع احادیث نبوی از اقوال و افعال کردہ صلی اللہ علیہ وسلم
بتبویب فرمودہ و بر ابواب فقہیہ ترتیب دادہ و الحق بنظر در ان کتاب بہ ظاہری شود کہ چہ کارہا کردہ و چہ
تصرفات نمودہ و با دیگر منتخبے ازان گرفتہ و اکثر مکررات را انداختہ آن نیز کتابی مہذب و منقح آمدہ گویند
کہ شیخ ابو الحسن بکری می فرمودند للسیوطی منۃ علی العالمین و للمتقی منۃ علیہ و دیگر رسائل و کتب تصنیف
کردہ کہ سالکان طریقت و طالبان آخرت را سرمایۂ وقت و مددگار حال باشد مجموع تصانیف
و تالیف وی از صغیر و کبیر و عربی و فارسی از صد متجاوز ست و اول تصانیف او رسالہ تبیین الطریق
ست کہ بتصنیف آن از غیب ملہم شدند دیگر مجموعہ حکم کبیر کتابی ست نافع شامل خلاصہ ہر چیز در تمام
کتب تصوف ست بیاران خود می فرمود کہ علامت فہم کردن شما این کتاب آنست کہ ہر چہ از
وقائع این راہ مشکل شود از انجا حل کنید و ہر مسئلہ از مسائل این علم کہ پرسند از وی جواب دہید
و اشتغال وی بہ تتبع سنن و احادیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم تا آخر وقت حیات بود کہ در ان وقت
بمقتضای عادت بشری جنبیدن ممکن نباشد شب و روز بتالیف کتب احادیث و تصحیح و مقابلہ
آن مشغول بودی گویند کہ در فہم دقائق و استنباط معانی و نکات بمرتبہ رسیدہ بود کہ علمای کبار
کہ در ان دیار شریف بودند غیر از تحیر و تحسین نمی نمودند و شیخ ابن حجر کہ در زمان خود اعظم فقہا و اعلم علمای
مکہ معظمہ بود در ابتدای حال او ستاد شیخ بود اگر در معانی بعضے احادیث متوقف و متردد شدی بشیخ
گفتہ می فرستاد کہ این حدیث را بتبویب جمع الجوامع در کدام باب نہادہ اند تا بقرینہ و قیاس آن
بمعنی آن پی می بردو بارہا خود را نسبت بخدمت شیخ تلمیذ حقیقی می خواند و در آخر مرید شد و خرقۂ
خلافت پوشید و علی ہذا القیاس جمیع مشائخ و اکابر آن وقت بکمال فضل و ولایت وی معترف و
در رعایت تعظیم و تکریم وی متفق بودند و الآن نیز خواص و عوام آن دیار چنانچہ مشائخ سلف
را یاد کنند او را نیز یاد می کنند و با قطع نظر از تصنیف کتب و نشر علوم کہ علمای ظاہر را نیز بعد از
حصول توفیق و برکت میسر باشد انچہ از ریاضات و مجاہدات و کرامات و محاسن اخلاق و محامد
اوصاف و رزانت افعال و متانت اقوال و رعایت آداب ظاہر و باطن و تقوی و ورع از وی نقل
می کنند او اول دلیل ست بر کمالات باطنی و احوال حقیقی وی و وی در روز رحلت بمحلے از احوال
صحبت خود با مشائخ نوشتہ است نسخہ آن کہ از خط شریف ایشان نقل کردہ شد این ست بسم اللہ
الرحمن الرحیم و الصلوۃ و السلام علی سیدنا محمد و آلہ و صحبہ اجمعین ہذا ما اوصی بہ الفقیر الی اللہ علی بن
حسام الدین الشہیر بالمتقی فی یوم خروجہ من الدنیا و دخولہ فی الآخرۃ ان ہذا الفقیر لما کان صغیرا جعلنی
والدی رضی اللہ عنہ مریدا للشیخ الاجل یاجن قدس سرہ و کان طریقہ رحمۃ اللہ طریق السماع و الصفا و التواجد
و الہیجان فلما وصلت الی سن التمیز بین الحق و الباطن اخترتہ و رضیت بہ شیخا عما بما کانوا ان المرید

حبک احبانی و نفسی و اہلی
و مالی و من الماء البارد الی العطشان
فرمودہ خداوند اگر دان محبت ترا
نزد من محبوب تر از نفس من
و اہل من و مال من و محبوب تر
و شیرین تر از آب سرد نزد تشنہ
از اینجا معلوم گردد کہ غلبہ محبت
تا آنجا رسد کہ در طبیعت نیز
سرایت کند و از دوستی و لذت
آب سرد و شیرین کہ جبلت
آدمی زاد نزد تشنگی بر آنست و
قطعا اختیار را در آنجا مدخلی
نیست غالب تر آید و در اینجا
نکتہ دیگر ست بار یکتر و بلند تر از
اول کہ این غلبہ محبت و سرایت
در تمامہ قوی و لطائف گاہی
بجہت مزج و خلط این لطائف
و عدم تمیز احکام و آثار آنہا
اتفاق افتد و این نیز در مجاذیب
عامل سکر بود کہ در کشور وجود
ایشان بے ضبطے و بے ربطے
ہست و احکام و آثار قلب
و نفس بطور قلب طبیعت بی تفصیل
و تمیز در ہم و برہم گشتہ گاہی این
بران غالب آید و گاہی آن
بر این گاہی نفس بطور قلب
و گاہی قلب برنگ نفس آید
و از امتزاج و اختلاط آنہا
احوال غریب و رنگہائے
بدیع نامضبوط تا شخص پیدا
آید کہ بتحقیق حکم نتوان کرد کہ کیفیتی
از کجاست و مصدر زان چیست
بخلاف ارباب صحو و تمکین کہ
کارخانہ وجود ایشان منتسق
و منتظم بود و ہر چیز ایشان کہ

الصبی اذا جعل مرید الشیخ فهو بالخیار بعد البلوغ ان شاء جعله شیخا وان شاء اتخذ لنفسه شیخا آخر موافقا
لوالدی فیما اختار لی فلما مات والدی وشیخی رضی الله عنهما لبست خرقة مشائخ چشت من الشیخ عبد الحکیم
بن الشیخ باجن قدس سره ثم اردت صحبة شیخ یرشدنی ویدلنی علی ما اهتمنی من طریق الحق فقصدت بلاد
ملتان وصحبت الشیخ العارف بالله حسام الدین المتقی علیه الرحمة والغفران مدة ثم سافرت الی الحرمین الشریفین
وصحبت الشیخ العارف بالله ابا الحسن البکری قدس سره واخذت الخرقة القادریة والشاذلیة والمدینیة
ولبست هذا الخرق الثلاث من الشیخ محمد بن محمد السخاوی قدس سره ونیز شنیده شده است که هم
در وقت رحلت در رقعه کاغذ چیزے نوشته بیکی از مخلصان خود سپرده بود چون بعد از رحلت
وی کشادند مضمون خط این بود اعلموا اخوانی رحکم الله انه کان عندنا امانة من هؤلاء الشان فادیناها
بامر الله الی اهلها فهم من فهم والسلام واعظم آثار خیر واقوی براهین کمالات وی رحمة الله خلیفه راستین
ویار حقیقی اوست که مرکز دائرهٔ استقامت وقطب فلک ولایت ست که امروز باتفاق مشائخ
وفقرای آن دیار از یمن تا شام در مقام ولایت کبری متمکن ست وفقرا ومشائخ تمام آن دیار بدو تبرک
می جویند واشارت می کنند وهو الشیخ الکامل العارف بالله عبد الوهاب بن ولی الله المحب الخفی المتقی
القادری سلمه الله وابقاه ووصل الینا من فتوحاته ونفحنا ببرکاته وبرکات علومه وبعد از ذکر شیخ صفحه
بیان بذکر شمه از مناقب ومفاخر ایشان موشح ومزین می گردد انشاء الله تعالی وانچه از احوال
شیخ در ینجا مذکور ساخته می شود از ایشان سماع دارد الا ماشاء الله می فرمودند که دران هنگام که
ایشان بملتان در صحبت شیخ حسام الدین رحمة الله علیه می بودند در خلوت نشسته می بودند شیخ
حسام الدین کتابها را بر سر خود نهاده بدر حجره می آمدند واستیذان می نمودند ومی گفتند حسام الدین
آمده است چه می فرمایند یک دو بار همین نوع می گفتند اگر در حجره می کشادند نمی نشستند وباهم مذاکره
تفسیر وغیره می نمودند آن مقدار که وقت خدمت شیخ اتساع داشت می نشستند واگر در نمی کشادند
باز می گشتند بعد ازان چندگاه بهمدان دیار که محل سکونت ابرار ست سیر کردند می ودر هر جا وهر مقام
که خوش آمدی وفراغ عبادت دست دادی روزی چند اقامت می نمودند می فرمودند که وضع ایشان
در ایام سفر آن بود که دو خریطه راست کرده بودند در یکی اسباب طعام وحوائج آن از برنج وماش مجرد
ومخلوط وآرد ودوغن وتیل ونمک وحوائج دیگر وظروف طبخ وهیزم که خود از جنگل می آوردند هر کدام
ازین اشیا اندک اندک برمی داشتند واگر مقدار قوت دو سه روزه بودی آن را وقت سه چهار رونمی
می ساختند ودر مسجد فرود نمی آمدند خانه بکرایه می گرفتند ومی نشستند تحقیق می زدند وآتش می گرفتند
وآبریق آب که مقدار یک مشک آب که بعد از فراغ از طبخ ووضو وشراب اگر احتیاج غسل افتد نیز
توان کرد نیز برسیده اشتند اول آب صاف می کردند وظرفها را پاک کرده بدست خود طبخ می کردند

بجای خود باشد سوم مقام تجرد وانفراد بوحدانیت ذات حق متصل وروح در مقام شوق ووداد بمحبت مولی سبحانه متعلق وقلب در معرفت اسماء وصفات وحی تعالی وتقدس از انچه تعلق بعلویات دارد ثابت ونفس وطبیعت در ادای حقوق ووفای خطوط حکام وآثار سفلیات مشغول نه آنها مانع ازین و نه اینها شاغل ازان نه مزج وخلط را در صفای وقت ایشان راهی ونه هیچ حال وغلبه را سلطانی واحکام وآثار احوال وافعال همه این لطائف جدا جدا بر وجه استقامت واعتدال موافق حق ومطابق حکمت بوجه آیند وهمه در کارهای خود مستقل ومستبد ومعتدل باشند وهیچ یکی از دائره حقانیت واستقامت واعتدال بیرون نیفتد این کمالی خاص وجامعیتی مخصوص ست که بروجه اتم واکمل جز در جوهر ذات بابرکات سید السادات صلی الله علیه وسلم که اتم مظاهر وانور مشارق انوار واکمل خلایق ست موجود نباشد ودر غنیات شریفی در بعضی از کمل اولیا از ارباب تمکین بتفاوت استعداد ومتابعت واستمداد از مقام محمدی پرتو این نور واسع ومحیط نیز افتاده والله اعلم وهو بکل شیء علیم سخن بجای دیگر افتاد مقصود بیان حال ضعف وناتوانی دوشت

Marfat.com

وهرگز کسی را خدمت نمی فرمودند و با خدا عهد بسته بودند که استعانت بغیر نکنند و کاری که از دست خود برآید بکسی دیگر نفرمایند و اگر بالفرض احتیاج کلی می افتاد اول چیزی بدست آن کس میدادند بعد ازان خدمت می فرمودند و در خریطه دیگر مصحف و چند کتاب که ضروری راه بودی برمی داشتند باین نزاهت و صفا و تجرید و تفرید سیر می کردند و اگر یکے التماس صحبت و خدمت می کرد قبول نمی کردند بعد ازان ببیار گجرات قدوم آوردند و سلطنت این دیار دران زمان بدست تصرف سلطان بهادر بود او را باستماع اوصاف و کمالات ایشان جاذبه ملازمت و ملاقات قوی مست که بخدمت بیاید قبول نکردند و حالت ایشان دران وقت چنان افتاده بود که هر گوشه که میرفتند خلائق دنبال می گرفتند و چون پروانه بر شمع می افتادند و ایشان در حجره را بر روی مردم بسته مشغول می بودند و هیچکس را بخود راه نمیدادند فی الجمله چون شوق و طلب سلطان بهادر از حد تجاوز کرد قاضی عبد الله سندی که از اهل علم و تقوی و صلاح بود و بجهت وقوع بعضے حوادث روزگار از سند به نیت اقامت مدینه مطهره با جماعت کثیر از اهل و عیال و فرزندان برآمده چندگاه اقامت گجرات نموده بود با شیخ رابطه محبت و مودت و اعتقاد قوی داشت عرضه نمود که التماس سلطان بهادر را یکبار اجابت فرمایند و اگر خواهند با وی کلام نکنند با اصحاب درمیان خواهیم بود و او را بسخنان مشغول خواهیم داشت و راضی خواهیم ساخت فرمود او را چگونه بینیم که بعضے منکرات در وضع او از لباس وغیره ظاهر ست چگونه روا باشد که او را ببینیم و امر معروف و نهی منکر نکنیم گفتند ملازمان هرچه دانند بگویند و بکنند او را آرزوی آنست که یکبار بخدمت برسد چون سلطان بهادر بملازمت آمد نصیحتے که بایست کرد او را کردند روز دیگر یک کرور تنکه گجرات فتوح فرستاد آن مبلغ را بتمام بتقاضی عبد الله مذکور دادند که چون باعث ملاقات و واسطه حصول این مبلغ شما بودید این مبلغ هم بشما تعلق داشته باشد متفرق نمائید که طریقه شیخ ما در ترتیب وارشاد طالبان و مریدان آن بود که طالب را بظاهر از انچه بود نمی برآورد و همبران حالت که بودی گذاشتند و ایشان خود در باطن بکار تربیت او مشغول می بودند همت و توجه بر تربیت و تسلیک او بری گماشتند و او از ین معنی خبرے نه تا بعد از مدتی بعلم بدیهی حسی معلوم او می شد که بجای رسیده است که در انجا نبود می فرمودند و همچنین فقیر چون در خدمت ایشان در آمد تا دو سال اصلا معلوم نکرد که ایشان باین کس متوجهند و هیچ چیز از ذکر و ورد و مجاهده و امثال آن نفرمودند غیر انچه لازم وقت این کس بود آنطلب اوقات کاری که می فرمودند کتابت و مقابله تصانیف و مؤلفات خود بود کمال این کس آن بود که ایشان کار خود می کنانند و ایشان خود در کار این کس بودند تا بعد از دو سال دریافتیم که ما آنجا که بودیم نیستیم و بجای دیگر رسیدیم که هرگز آنجا را ندیده بودیم می فرمودند که مشائخ را در تربیت و تسلیک طالبان دو طریق ست

وحیرانی خود بود که با وجود ضعف پیری که درو بی دوا و مرض بعلاج ست بیماریهای غریب و ضعفهای شگرف استیلا یافته و ملازم وقت و حال این شکسته بال گشته نزدیک ست که از سطوت آن قوت و حرکت بدن و سکون قلب و فراغ وقت و سلامت حال روی بعدم آرد بنیه این حقیر در اصل ضعیف افتاده و تمام عمر بمشقت و ریاضت گذشته و بلان بیماریها دریافته و بیماری علاوه آن شده و دیگر چه حال باشد الحمد لله علی کل حال چاره نیست و از رضا و تسلیم گریز نه آواز کوس رحیل بگوش میرسد و جای تغافل نمانده اگر بحکم جبلت غفلتے طاری گردد آن دیگریست و بحقیقت مثال اهل عالم در غفلت و هوشیاری بدینسان ست که مثلا جمعے در لشکرگاهی افتاده و از دارگاه سلطان آواز کوس رحیل می شنوند و استعداد سفری کنند و دول از آرامگاه برمیدارند ناگاه زمانی آواز کوس فرو نشست غافل شدند و بخواب غفلت رفتند گمان برند که حکم سلطان باقامت شد باز آواز کوس آمد باز سر برداشتند و متنبه گشتند باز فرو نشست باز غافل خفتند همچنین عمر درین غفلت و هوشیاری بسر رود و می گذرد عذری باشد که حکم رحیل واجب و متحتم گردد و بر بستن بار سفر ضرورت افتد

Marfat.com

بعضے اخراج طالب کنند باختیار انا وضاع سابق که در وست بعد ازان کار فرمایند و این
طریق اشق وصعب ست خصوصا در ابتدا حال و بعضے دیگر مرید را همبران حال و در هما نجا که هست
بگذارند و خود در کار او شدند و تبدیل صفات او کنند تا رفته رفته نوری وصفای در کار او پیدا شود
که بدان مقصود رسد و این روش اسهل و ارفق ست می فرمودند که غالب اوقات ایشان مصروف
بنشر و افادهٔ علم و امداد و اسعاد اهل علم بود در دادن کتاب و اسباب کتابت و اعانت در ینباب
بجد بودند بدست خود سیاهی راست می کردند و لطالب علمان میدادند و کتابها که از دیار عرب
مفید و کمیاب بهم میرسید نسخ متعدده ازوی استکتاب فرموده بهر کس میدادند و بلاد دیگر آن
کتاب در انجا وجود نداشت می فرستادند می فرمودند که در مجلس درس وغیره اگر حاضران بحث میکردند
ایشان خاموش می بودند و هیچ نمی گفتند مگر آنکه کلمهٔ ضرورت می افتاد و اگر کسی سخنے نقل می کرد
که هیچکدام جانب از نفی و اثبات آن دلیل نبودی می شنیدند و هیچ نمی گفتند و در باب کتب حقائق
و اسرار و توحید و امثال آن کلمات از شطح و طامات قوم نیز طریقه ایشان همین بودی می فرمودند که حظ
ایشان از طعام چیز اقامت رسم عبودیت و حفظ مرتبه بشریت نمانده بود مثقالی چند از طعام شوربا
می ساختند و دران نیز بخش دیگران می کردند چشیدنی بیش نبودی می فرمودند که ایشان را نخادی بود
کمال نام در غایت کج خلقے و بی اندامی که هر چه می خواست می گفت و می کرد و ایشان او را بسیار
دوست می داشتند و بد خلقیهای او را تحمل می کردند روزی شوربای پخته آورد بغایت شور چون
چشیدند نگفتند که چرا چنین کردند و چون این چنین ساختند همین مقدار گفتند که باما کمال نشینید و اشق
شوربای با و دادند و گفتند اندکے بچشید و به بینید که چون آمده است بسیار شور خوردنیست چون قباحت
آن بر ظاهر بود آن را نتوانست انکار کرد و درشتی نمود گفت آری اندکے شوری دارد اما خوب ست
باک نیست بخورگفتند خوب پس آب بیاید آب آوردند و در شوربا انداختند و انچه نصیب بود ازان بخوردند
درین میان فقیر پرسید که درین ضعف پیری حال تنفل ایشان در نماز چه بود و از نمازهای نفل چه مقدار
می کردند فرمودند نماز نفل در جوانی بسیار می گزاردند اما در اواخر اکثر عبادت ایشان ذکری خفی و تفکر
و تصنیف علوم دین بود اما با وجود آن در تمام شب بجهت عارضهٔ ضعف پیری و ادرار بول ده دوازده
بار برای بول می خاستند و هر بار وضو می کردند انچه خدا خواسته بود از نماز دو رکعت یا چهار رکعت یا
بیشتر می گزاردند و می فرمودند که در ابتدای حال که قوت کتابت می داشتند قوت خود از وجه کتابت
می کردند و نیز از بیوه زنان که میرسیدند قرض می کردند صرف ضروریات خود می نمودند اگر از جائے
فتوح میرسید آن قرضه را ادا می کردند زیرا که در ادای قرض توسعه هست و گاهی زمان فتوح
که بغالب ظن از وجه حلال می بود نیز صرف می کردند و در آخر حال اعراس پدران را هم بر نقد قرار داده بودند

نامساعد

استعداد آن ساخته یا ناخواسته
باید رفت و خواهی نخواهی
دل ازین سرا چه فانی برداشت
تا آنجا که میروند چه روی نماید
آنجا همه بقدر بقا و عیش در
عیش و ذوق در ذوق و سرور
در سرور ست انشاء الله تعالی
لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ عاقبت بخیر باد

الرسالة الثانية
واشلشون مشاهدة الابرار
بين ايدي العلي الاستار

لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ

نافع ترین کارها درین زمانه
مطالعه کتب قوم ست که در باب
نصایح و تهذیب نفس نوشته اند
طالبان خیر و قابلان کار را
که در نفوس ایشان استعداد قبول
نصیحت نهاده اند بسی سودمند
و مفید افتد و انچه در قوت و
استعداد ایشان کامن ست
بفضل رد و باعث عمل تهوی گردد
و عقد ایمانی را که بمباشرت اسباب
و ملابست اغیار کهنه و فسرده
شده باشد تازگی و نوی بخشد
که ایمان را کهنگی و نوی و تازگی
و فسردگی می باشد و دایم بر یک
حال و بیک منوال بودن محال
ست جد و ایاکم بقول الله
الا الله نشان آنست صحابه
رضوان الله علیهم باهم ذکری گفتند
که بیائید ساعتی بنشینیم و بذکر الله
الا الله ایمان نو گردانیم اگرچه ایمان
در دلیکه در آمده دائم و ثابت
و برجای خودست و چون

Marfat.com

مبلغے کہ بر طعام خرچ می یافت تخمین کردہ بر فقرا بخش می کردند و بہر کی بطریق خفیہ انچہ مناسب حال وی بودی میدادند و می گفتند کہ ترتیب مجلس طعام و ازدحام عوام خالی از تکلفات و تشویشی نیست می فرمودند کہ یکی از وزرای آنجا ایشان را بتکلیف ضیافت کردیکبار بہ خانہ بندہ تشریف آرند تا دروی برکتے باشد فرمودند مرا معذور دارید ہم از ینجا دعای بکنیم خدای تعالی شما را برکتے دہد چون آن شخص بسیار کرد فرمودند پس می آیم اما بسہ شرط۔

یکی آنکہ ہر جا کہ خواہیم بنشینیم ما را تکلیف نکنند کہ بالاتر بیایند و بر صدر نشینند گفت ہمچنین باشد ہر جا کہ حضرت را خوش آید بنشینند۔

دوم آنکہ تکلیف نکنند کہ این بخورید و یا آن بخورید ہر چہ ما را خوش آید بخورم۔

سوم آنکہ ہر گاہ کہ خوش آید برخیزم و بیائیم تکلیف نکنند کہ یک ساعت دیگر بنشینند آن شخص ہمہ این شرایط از یشان قبول کرد و وعدہ کردند کہ فردا بیائیم انشاء اللہ تعالی چون فردا شد نان پارہ در خریطہ کہ دائم در گردن خود آویختہ می داشتند انداختند و تنہا بمنزل وی آمدند و ہم نزدیک در بنشستند آن مرد فرشہا بتکلف انداختہ و جای ملوکانہ ساختہ بود گفت اینجا بنشینید بالاتر بنشینید گفتند آخر نہ شرط ست کہ ہر جا کہ خوش آنجا نشینیم آن شخص ملزم شد چیزی نتوانست گفت گفتند زود باشید کہ وقت تنگ است طعام ہا کشیدند ایشان نان پارہ کہ داشتند از خریطہ خود بر آوردند بخوردند آن شخص التماس کرد کہ از ین طعامہا چیزی بچشید گفتند شرط آنچنان بود کہ ہر چہ خوش آید بخوریم دیگر برخاستند و وداع کردند کہ شرط بود ہر گاہ کہ خواہیم بر آئیم والسلام می فرمودند کہ یکباری در مکہ معظمہ در عہد حیات شیخ دو مرد مغربی آمدند پسر و پدر بغایت مرتاض و مشغول و متعبد پسر بعد از دہ روز یا پانزدہ روز افطار کردی و پدر بعد از سہ روز و پنجروز شیخ چون تعریف ایشان شنیدند قصد ملاقات ایشان کردند در ان ایام ضعف بسیار بود و پای خود نمی توانستند او رفت گفتند اگر یاری ما را بر کتف خود تواند سوار کرد و برد برویم یک مردی کہ قوتی داشت بروی سوار شدند و بملازمت آن دو عزیز آمد و فقیر را و نسخہ حکم کبیر را ہمراہ گرفتند چون ملاقات کردند آن دو مرد چون دانستند کہ ایشان مردم بزرگوار و مشہور اند و آمدند ایشان موجب شہرت و باعث تفرقۂ وقت خواہد شد بسیار دماغ خشکے و بی التفاتی نمودند بفقیر گفتند کہ ببینید کہ چہ نوع ما را از سر خود وا می کنند و خود را از زحمت صحبت خلاص می گردانند بعد ازان فرمودند کہ ما کتابی جمع کردہ ایم از اقوال مشائخ پارہ ازان بخوانیم بفقیر اشارت کردند کہ بخوانید چون سخنے چند ازان خواندہ شد این زمان گری دیگر در وقت پیدا شد و آن عزیزان نیز بے اختیار شدند در حرکت در آمدند و انبساط نمودند و قہقہا گرفتند بعد ازان آن دو عزیز دائم در ملازمت شیخ می آمدند و استفادہ می نمودند تا آخر ہر دو مرید شیخ شدند رحمۃ اللہ علیہم و علی جمیع عباد اللہ الصالحین می فرمودند کہ شیخ در باب توکل

کہ در دل جای گرفت ہرگز بدر نرود ولیکن بذکر حق و تذکر توحید نورانیت آن فسحت گیرد و از درون بہ بیرون افتد و پردہ از جمال الیقین برافگند و آتش شوق انتیز گردد چنانکہ آتش در زیر خاکستر پوشیدہ بود چون بکاوند و بتاب در گیرد آن سیدا آید زیادہ بران چنانکہ آئینہ بہ زنگ خوردہ بود چون صیقل کنند روشن گردد این قوم را اختلاف ست کہ عارف اشہود حق دائم باشد یا نباشد جمعے گویند باشد و بسیاری برآنند کہ نباشد اشارہ باین معنی کردہ است ؎ حافظ دوام وصل میسر نمی شود ؎ شاہان کم التفات بحال گدا کنند ؎ شاہد ہ الا بر بین التجلی و الاستتار کہ گویند آیت حق آنست کہ عقد ایمان و ربط قلب و اتصال سر بعلم الیقین بمرتبہ یقین رسیدہ و بحقیقت تحقق و حصول یافتہ دایم برقرار خود ست و لیکن لمعۂ نور و خطۂ ادراک و آن کشان تجلی گاہ گاہی ست لی مع اللہ وقت بر قول کسی کہ آن را بر گاہ گاہ حمل کند و گوید الوقت سیف قاطع و برق لامع شاہد این حال ست یا احوال عموم عاشقان ایچنین خواہد بود و قیاس حال حضرت وی صلی اللہ علیہ وسلم بران درست نیاید رحمت باد بران کہ گفت مراد بوقت ایجاد دائمی ست لی مع اللہ وقت دائم مستمر یعنی قیاس

وصول رزق بیوسائط اسباب می گفتند که بارها در براری ومفاوز مشاهده افتاده است که آب قعر چاه بوده وآهوان تشنه برگرد چاه برآمده وبجانب آب نگاه کرده ایستاده اند آب از تنگ چاه جوشیده بالا دیده وآن حیوانات آب خورده وسیراب شده برگشته اند وشاید که ما نیز ازین آب ها خورده باشیم میفرمودند که شیخ میفرمود اند انچه بوجه حلال کسب کنند هرگز ضائع نشود واگر آن را گم کنند البته باز بیابند وموافق این سخن حکایتی از سرگذشت خود بطریق تمثیل فرمودند که وقتی در کشتی دریای شور نشسته بودیم طوفانی شد وکشتی بشکست ما چند نفر بر تخته پاره بماندیم وبعد از چند روز بر ساحل افتادیم کتابی چند که همراه ما بود تر شده بودند وچون سفر پیاده ضرورت افتاد وطاقت برداشتن آن کتابها نبود آنها را در برے از برارے عرب دفن کردیم وعلامتی بر آنجا گذاشته متوجه مکه معظمه شدیم در اثناے راه تشنگی غلبه کرده در برعرب چنانکه معلوم ست آب پیدا نبود یاران گفتند که درین وقت دعائی بکنید تا حق تعالے آبی فرستد محل آنست گفتیم تا دعائے می کنیم شما آمین بگوئید دعا کرده شد پروردگار تعالی بارانے بفرستاد که بدان سیراب شدیم وقرابها را پر آب کردیم بعد از چند گاه بمکه رسیدیم طواف عمره کردیم بین الصفا والمروه سعی می کردیم که بدوی چند باری بر سر کرده پیش ما آمدند وگفتند کتابها داریم اگر بخرید چون بگشادیم همان کتابهای خود بود که در برعرب دفن کرده گذاشته آمده بودیم بهاے کتابها را بایشان دادیم وکتابها را ستدیم اوراق بیکدیگر چسپیده وخشک شده بود بار دیگر آنها را آب تر کردیم تا از هم جدا شدند ولیکن یک حرف از انها ضائع نشده بود ومانع استفاده نگشته خدمت شیخ حاجی نظر بدخشی که از کاملان عصر ومردان راه است وبعد از تحصیل علم وریاضت ودریافت مشائخ ماوراء النهر وبلاد شام ومصر بمکه معظمه آمده وکارها کرده بخدمت مشائخ حرمین شریفین رسیده وتکمیل نفس بظاهر وباطن نموده ویکی از اکابر رجال الله که این حقیر بسعادت دریافت ولطف وعنایت ایشان دران مقامات شریفه فائز شده وآثار کمال مشاهده نمود وبگمان این فقیر از اولیاء الله اند ایشانند وایشان بخدمت شیخ علی متقی نسبت محبت واعتقاد واختصاص بسیار داشته اند نقل می فرمودند که روزی یکی از مخصوصان حضرت شیخ پیش فقیر آمد وگفت از سر تازه وجوان شده نشسته اند وحسنی عجیب مسالتے شگرف دارند وترا می طلبند بقصد امتثال امر ایشان وشوق مشاهده این حالت رفتیم شیخ را بر هیئت قدیم دیدیم ولیکن بقایا وآثار حالت سکر موجود بود مرحبای گفتند وعنایت نمودند وفرمودند امروز حالتے غریب بر ما فائض شده بود واز برائے طلب مزید یقین حاضران چیزی از عالم خرق عادت نیز ظاهر شد شما را طلبیده بودیم تا مشاهده آن حالت بکنید باز گفتیم شما از ارباب یقین اید شما را حاجت خارق نمودن نیست باز باین عالم فرود آمدیم **نقل ست** که بارها سلطان محمود گجراتی بملازمت ایشان آمدی وبسبب آنکه بعضے لباسهاے غیر مسنون بر خود داشتی در وی نگاه نکردندی وبوی

مکتوبات شیخ

حال واندازه وقت من میگریان نگمنید که گاهی باشد وگاهی نباشد اینجا تحول وتغیر وغالبیت ومغلوبیت وبلندو پست و زیر وبالا نبود که شاهد حقیقت که حقیقت جامعه اوست صلی الله علیه وسلم در مقام حائل وسط واعتدال کمتمکن ودایمت در مرآت شهود که قلب شریف اوست در غایت تدویر وصقالت ونورانیت ومشهود که ذات حق ست لایزال محاذی ومقابل آن افتاده وتجلی نموده چنانکه هست هست تغیره تبدیل از کجا باشد انوار صفات که در هم وبرهم ساند در بیرون ست اما در درون هیچ ذات نه ودر ذات تحول وتفاوت نبود اما اینجا نیز می گویند که اگر بکاوند وتا عمق نمایند دم وقت بالتصال لطیفه سر لطیفه مضمر گردد ولطائف دیگر که نفس وقلب وروح ست بتجلیات صفاتی محظوظ ومسرور باشد قیاس کار بمقتضای اصطلاحی وقاعده که قوم نهاده اند در یافته اید اما حقیقت آنست که حال سلف آنحضرت صلی الله علیه وسلم از همه جهات وکیفیت آن بکنه ادراک نتوان کرده هر کس بقیاس حال خود چیزی گوید وبیان کند گویا بگمان خود تاویل تشابهات کرده باشد والعلم عند الله تعالی

متوجه نشدندی تا روزے لباس صالحانه پوشیده آمد بعد ازان بخشم ضا در دی نگریستند
پس وی التماس کرد که امروز حضرت شیخ بمنزل فقیر تشریف آرند چو دل ایشان را بروش خود برداشت
و بمنزل خود آورد و گویند که سلطان مذکور در آب وسواسی عظیم داشت و بهیچ حیله این رذیله از وی
زائل نمی شد شیخ طشت و آفتابه طلبیدند و کلاه خود را سه بار شستند و آنها را بر زمین ریختند کرت
چهارم آب را در طشت جمع کردند و فرمودند با محمود این آبی ست که در شریعت مطهره پاک و لطیف
ست و شک کردن درین معنے از وسواس ست و وسواس کار شیطان ست این آب را بخورید
و هیچ شبهه را بخود راه ندهید سلطان محمود بگفته شیخ آن آبها را تمام فرو برد دیگر نقش وسواس بتمام
از لوح دل او شسته شد و هرگز وسواسی بوی راه نیافت حضرت شیخ عبد الوهاب متقی سلمه الله
تعالی در مجملی از احوال ایشان رساله نوشته مسمی باتحاف التقی فی فضل الشیخ علی المتقی و هذه عبارته
وفات بندگی شیخ علی متقی در ثانی جمادی الاولی سنه ۹۷۵ خمس وسبعین وتسعمایه بود پیش ازین تاریخ در
اربع وسبعین آوازه رحلت ایشان در مکه مبارک مشهور شد و ایشان دران وقت تندرست و صحیح بودند
هیچ مرض نداشتند چون این خبر در مکه مشرفه منتشر شد علما و صلحا و محبان و معتقدان فوجا بعد فوج برای
پرسیدن می آمدند چون ایشان را خوش و خورم با صحت بدن می یافتند متعجب می شدند حضرت
شیخ تبسم کرده با ایشان تجدید توبه می فرمودند و وعده شفاعت می کردند و می گفتند که مثل این فقیر
مثل شخصے ست که شربت موت را چشیده و بر احوال مابعدش مطلع شده پس از خدای تعالے
درخواست که باز و یرا دوم بار در دنیا بفرستد پس خدائے تعالی حاجت او روا گردانید و یرا باز بدنیا
فرستاد پس معلوم ست که این چنین شخص از استعداد موت غافل نخواهد شد همچنان این فقیر از
استعداد موت غافل نیست و در مرض موت گفتند که من قطعیم و شدت و سکرات موت لازمه مقام
قطبیت ست برای رفع درجات پس اگر بر من شدت سکرات بینید اعتقاد کم نکنید و نیز باین فقیر
فرمودند بعد ازان که مراد فن کنید مدتی روح من بمقامی خواهد رسید که نسبتے که بمیان من و تو در حالت
حیات موجود ست مفقود خواهد شد پس نا امید مشوید بهمت تصور صورت من از دست مده و بذکر
و دعا و تلاوت قرآن نزدیک قبر من مشغول باش تا آن نسبت در تو پیدا آید بعد ازان هر جا که
خوش آید باش و تا دو ماه پیش از رحلت دو جماعت از جنیان برایشان ظاهری شدند نیک جماعت
بطریق اعتقاد و ارادت و محبت می آمدند و از ایشان فوائد دینیه می گرفتند چنانچه تجدید توبه و عقد
اخوت و غیر ذلک مما یتعلق به الارشاد و النصیحة و بر پای مبارک حضرت شیخ بوسه می دادند و میرفتند
و جماعه دوم بطریق انکار و اعراض و عداوت پیش می آمدند گاهی بلباس نصاری و فساق
ظاهری شدند و تکلم نمی کردند و حضرت شیخ مکتوبی بجانب ایشان نوشتند ازین مکاتیب و مکتوب

مکتوبات شیخ

خدا را چون وی کسی نشناخت
در خلوتے کرد و با خدا ست همه
بیرون در انه خداست بنده طالب
ست و مطلوب محب ست
و محبوب شاهد ست و مشهود
قاصد ست و مقصود آن یکے
خداست و دیگری او دران یک
وجه خلافی نتوان کرد که خدا
خداست و او بنده اما در عنوانات
دیگر که طالب و مطلوب و محب
و محبوب ست بعین حکم نتوان
کرد که طالب کیست و مطلوب
کرد و محب کیست و محبوب کدام
هر دو هم طالبند و هم مطلوب
و هم محب اند و هم محبوب بوجهی
او طالب و این مطلوب و در مرتبه
دیگر او مطلوب و این طالب
دون همت مگذار که حقیقت یکی ست
من یطع الرسول فقد اطاع
الله و ید الله فوق ایدیهم زیاده
برین چه گویم کفهای حقیقی در
دریاب مضمر ست که اگر آن را
بیرون افگنم صد ایمان مجازی
ازان بر شک آید اسرار در پرده
بهتر و ناگفته به و اگر گویند چیزے
بگویند که تعلق بکار دارد کار همین
ست که جمال محمدی با قبله
محبت و وجه وجود بسازند و
بظاهر و باطن متوجه بدان
باشند چنان و چندان که در تو
محو و فانی شوند و جز وی مطلوب
و مقصود نماند و منظور و مشهود
نبود و براه متابعت وی. فنه
باطن بعلوم و اعتقادات کرده
تعلیم کرده و ظاهر باعمال

Marfat.com

18A

پیش فقیر موجود بود تعلیق مکتوب اول بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله والصلوة والسلام علی رسول الله من احقر عباد الله علی بن حسام الدین الشهیر بالمتقی الی عظیم الجن السلام علی من اتبع الهدی وبعد فانکم ترون نادمة مدیدة ولا تکلمون معنا حتی نعرف ما هو مقصودکم وان من اصحابنا رجلا اسمه عبد الوهاب ان شئتم انظروا علیه واخبروه بمقصودکم حتی یعینکم فی ذلک اللهم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعه وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابه وهذه الورقة مربوطة بسبابة المجلس والسلام تعلیق مکتوب دوم الحمد لله الذی ما خلق الجن والانس الا لیعبدون ای لیعرفون فاعلموا رحمکم الله ان الله تعالی ما خلقکم الا لمعرفته واتفق العلماء والعقلاء والحکماء علی ان معرفة الله لا تحصل الا بالعلم والعقل والحکمة فمن ترک الکلام مع الناس ولم یکلمهم جدا لم یمکن له ان یعرفهم الله ومن لم یعقل خیرا من شر ونفعا من ضر لم یمکن له ذلک ایضا فاجتهدوا رحمکم الله فی ان تتکلموا مع الناس وتعرفوا الله ایاهم وکونوا من الهادین المهدیین هذا حق لزم علی فاسقطته عن ذمتی وهذه نصیحتی فلیعقل من شاء والسلام ایضا در قریب ایام رحلت در ایشان حالات وجذبات پیدا می شد که در جمیع حرکات وسکنات ایشان تغیری راه می یافت شبی از شبها در ماه صفر سنه تسع وخمس وسبعین وتسعمائة که از مدت رحلت قریب سه چهار ماه مانده بود فقیر را گفتند که بخوان فلان بیت شاعر فقیر بفراست دریافت که کدام بیت می خواهند این بیت خواندم ؎

هرگز نیاید در نظر نقشی زرویت خوبتر	شمعی ندانم یا قمر حوری ندانم یا پری

حالتی غریب در ایشان در گرفت بآواز بلند فرمودند بخوان فقیر چند بار این بیت را مکرر می خواند واز ایشان سخنهای محبت آمیز ونالهای شور انگیز ظاهر می شد همدرین میان خادم آمد که طعام موجود شد وعادت آن بود که طعام را برای ایشان سحق می کردند ومی مالیدند بحدی که هر دانه که در طعام ست با دانه دیگر متحد می شد که فرق کردن میان دانها ممکن نبود وهمه یکذات می شد وچون خادم از طعام خبر کرد گفتند که طعام را سحق کن بعده فرمودند که بیا چگونه سحق خواهی کرد آنچنان سحق کن که همه یکی شود دوئی نماند چنانچه این دوبیت خبر میدهد می گوید دوبیت

سن سهیلی پرم کے باتا	یون مل رہئی جیون دودہ نباتا

وحالی غریب نمودند تمام شب بهمین حالت زنده داشتند وکلمات محبت انگیز میفرمودند فقیر هم تمام شب در ملازمت بود ودران ایام شبها همه در خدمت می گذرانید این نقل بعبارته از رساله مذکوره است ونیز باین فقیر حقیر عبد الحق بن سیف الدین قادری عفا الله عنهما فرمودند که شیخ دران ایام ذکر جهر بسیار می کردند وبقوت وغلبه می کردند که فوق آن متصور نباشد باوجود آنکه قوت حس وحرکت در ظاهر ایشان نمانده بود ودر حالت ذکر چنان متخیل می شد که گویا چیزی بروقت ایشان عارض می گردد وایشان دفع آن می کنند وگفتند جای قبر در معلا باید گرفت تا پیش از رحلت منزل متعین شده باشد باز فرمودند خدا داند که مدت بقای ما چند ست وکی میرویم

وطاعات که حکم فرموده مشغول دارند واز هر که غیر ذات وصفات او سبحانه جز دین وی ست فارغ دل بری باشند حق وصدق همان دینی کردی آورده وراست ودرست همان راهی که وی نموده وفرضا اگر در عمل تقصیری رود باید کند اعتقاد قصوری نبود واگر در کوشش سستی پیدا آید در کوشش درستی باید واگر عمل واعتقاد وکشش وکوشش هر دو جمع گردد کار تمام بود دیگر چیزی نمی باید اینجا راهی ست بسی نزدیک وروشن وآن مراقبه حسن وجمال وتصور حلیه باکمال اوست صلی الله علیه وسلم تصور آن در جمیع احوال سنت محبت واجلال نصب العین بصیرت ساختن ومتخیله را بوی پرستیدن ودایم بدیده خیال البته محبت در وی نگریستن ودر خلوت احضار ان نموده بوظیفه صلوة بنعت توجه وحضور مشغول شدن وبزبان دعا ومناجات تضرع وتملق نمودن وبلسان حال شکستهای وخرابیهای خود عرض کردن وامداد واعانت از حضرت وی درخواستن وعاشقی ها ونیازمندی ها که در وقت حضور محبوب دست میدهد زبان تعبیر از کشف وبیان آن قاصر ست بروی کار آوردن نزدیک وروشن تر ادین راهی نیست وآنها که رسیده اند باین راه رسیده اند

Marfat.com

این مقبره عموم مسلمانان ست پیش از وقت رحلت جائی مردم تنگ کردن مناسب نباشد بعد از مدت هر کجا مناسب دانند دفن کنند و همدرین ایام تشریف مرتبه قطبیت با لباس خاص مطرز بطراز مخصوص که برای اقطاب ارزانی می گردد خبر دادند و پیش از وقت رحلت فرموده بودند که تا دام انگشت شهادت ما را موافق حرکت ذکر متحرک بینید بدانید که هنوز روح در قالب ست همین که این انگشت از حرکت ماند معلوم کنید که روح ما را قبض کردند در آخر دم همچنین مشاهده افتاد که انگشت شهادت در حرکت بود و در هیچ عضو دیگر حس و حرکت اثر حیات نمانده بود الا در همان انگشت که بر طریق ذکر در حرکت بود و در وقت رحلت سر مبارک ایشان بر زانوی فقیر بود فقیر رحمة الله علیه وهو ذاکر الله بحبه وکان ذلک وقت السحر ثانی شهر جمادی الاولی سنه خمس وسبعین وتسعمائة وصار تاریخ وفاته قضی نحبه وکان ولادته رحمه الله سنه خمس وثمانین وثمان مائة وتاریخ وفات ایشان شیخ مکه ومتابعت نبی نیز یافته اند واز غرائب خوارق وکرامات ایشان آنست که بعد از وفات ایشان بدو ازده یا چهارده سال سیدی احمد پسر برادر زاده ایشان فوت کرد و خواستند که برسم مکه معظمه که مرده را در قبر یکی از صلحا و اولیای مشهور دفن می کنند چنانچه امام عبد الله یافعی را در قبر فضیل بن عیاض رضی الله عنه نهاده اند او را نیز در قبر حضرت شیخ بنهند چون قبر را بکشادند وجود مبارک ایشان با کفن همان طور خشک شده موجود بود و حال آنکه خاصیت زمین مکه معظمه آن ست که در سه چهار ماه مرده خاک می گردد و اثری از وی نمی ماند رحمة الله علیه وعلی جمیع عباد الله الصالحین فقیر در وقتی که در مکه معظمه بود و در خدمت حضرت شیخ عبد الوهاب می بود بزیارت قبر ایشان می رفت روزی بر قبر ایشان رفته معروض حال خود کردم و طلب بشارتی از جانب ایشان کردم شبی بخواب می بینم که ایشان بر بالای مقام حنفی بر سریر نشسته اند و فقیر در حضور ایشان ایستاده عرضه داشتم که فقیر در خدمت خلیفه شما شیخ عبد الوهاب می باشم سفارش فقیر با ایشان بکنند تا التفات وعنایت بیشتر نمایند و همین معنی بر سر قبر ایشان عرضه نموده بودم می فرمایند که مقصود شما حاصل ست انشاء الله تعالی خاطر جمع دارید والسلام اکنون از کلام ایشان چیزی نقل کرده شود ایشان را شرحی ست بر رساله اصول الطریقه که از مصنفات سیدی الشیخ احمد زروق ست که از مشاهیر مشائخ مغرب اند عبارت متن را نقل کرده آمد اگرچه در حقیقت از کلام ایشان نیست ولیکن بجهت اشتمال بر فوائد نقل آن اختیار افتاد می فرمایند قال الشیخ احمد الشهیر بزروق رضی الله عنه ورضی عنا به مجیبا لمن سأله عن اصول طریقته اصول طریقنا خمسة اشیاء تقوی الله فی السر والعلانیة واتباع السنة فی الاقوال والافعال والاعراض عن الخلق فی الاقبال والادبار والرضی عن الله فی القلیل والکثیر والرجوع الی الله فی السراء والضراء فتحقق التقوی الرجوع والاستقامة وتحقق السنة بالتحفظ وحسن الخلق وتحقق الاعراض عن الخلق بالصبر والتوکل وتحقق الرضی بالقناعة والتفویض وتحقق الرجوع بالحمد والشکر

وازین راه بیواسطه در فیض از جناب رسالت کشاده گردد وباطن بنور یقین منور شود و جمال حال بحلیه محبت آراسته آید و حفظ وعصمت الهی از جمیع مخاوف ومکاره نگاهبان وقت گردد وصدق می باید و طلب وبعد از وجود این دو صفت وصول بسر منزل مقصود آسان ست اما صدق طلب کو وطالب کجا کسی هست که بی شائبه غرض وتکلف از جناب عزت فقدان ماسوا در خواهد واز هر چه ماسوای اوست بری گردد هیچ چیز وهیچکس او را از این مطلب مانع نیاید وقطع تعلق از همه کند وپای بند هیچ چیز نماند آدمی همیشه گرفتار نفس وطالب ماسوی ست نهایت ترقی وی درین مقام طلب کمال نفس و ظهور آثار اوست وچون آن نیز بی شائبه وجود و هستی نیست از حقیقت صدق واخلاص که ترک اغراض دنیا واعواض آخرت ست محروم باشد الا لوگان چند دروغ زن که با چندین آلودگیهای طبیعت وخواهشهای نفس دعوی طلب این راه * ومحبت حضرت الهی کنیم چه گوئیم مشکل آنکه با وجود نا اهلیت و بی استعدادی ترک این هوس نیز نمی توان کرد واز این راه بازپس نمی توان آمد ۵ بودن تو مشکل وجدائی مشکل *

Marfat.com

فی السراء والابجار الی اللہ فی الضراء واصول ذلک کلہ خمسۃ علو الہمۃ وحفظ الحرمۃ وحسن الخدمۃ ونفوذ العزیمۃ وتعظیم النعمۃ فمن علت ہمتہ ارتفعت رتبتہ ومن حافظ حرمۃ اللہ حفظت حرمتہ ومن حسنت خدمتہ وجبت کرامتہ ومن انفذ عزمتہ دامت ہدایتہ ومن عظمت النعمۃ فی عینہ شکرہا ومن شکرہا استوجب المزید من النعم بہا حسب وعد الصادق اصول المعاملات خمسۃ یطلب العلم للقیام بالامر وصحبۃ المشائخ والاخوان للتبصر وترک الرخص والتاویلات للحفظ وضبط الاوقات بالاوراد للحضور واتہام النفس فی کل شئ للخروج عن الہوی والسلامۃ من الغلط فطلب العلم آفتہ صحبۃ الاحداث سنا وعقلا ودینا ممن لا یرجع لاصل ولا قاعدۃ وآفۃ الصحبۃ الاعتراض والفضول وآفۃ ترک الرخص والتاویلات الشفقۃ علی النفس وآفۃ ضبط الاوقات اتساع النظر بالفضائل وآفۃ اتہام النفس الانس بحسن احوالہا واستقامتہا وقد قال تعالی وان تعدل کل عدل لا یوخذ منہا وقال الکریم ابن الکریم صلوۃ اللہ وسلامہ وما ابری نفسی ان النفس لامارۃ بالسوء الا ما رحم ربی واصول ما تداوی بہ علل النفس خمسۃ اشیاء تخفیف المعدۃ من الطعام والالجاء الی اللہ عما یعرض عند عروضہ والفرار من مواقع الفتن ومن مواقف یخشاہ وقوع الامر المتوقع فیہ ودوام الاستغفار مع الصلوۃ علی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بخلوۃ او بجماع وصحبۃ من یدل علی اللہ تعالی او علی امر اللہ تعالی وہو معدوم وقد قال الشیخ ابو الحسن الشاذلی رضی اللہ عنہ اوصانی حبیبی فقال لا تنقل قدمیک الا حیث ترجو ثواب اللہ تعالی ولا تجلس الا حیث تامن غالبا من معصیۃ اللہ تعالی ولا تصحب الا من تستعین بہ علی طاعۃ اللہ تعالی ولا تصطف لنفسک الا من تزداد بہ یقینا وقل ما بہم او کلاما ہذا معناہ وقال ایضا رضی اللہ عنہ من دلک علی الدنیا فقد غشک ومن دلک علی العمل فقد تعبک ومن دلک علی اللہ فقد نصحک وقال ایضا رضی اللہ عنہ اجعل التقوی وطنک ثم لا یضرک مرج النفس ما لم ترض بالعیب او تصر علی الذنب او تسقط منک الخشیۃ بالغیب قلت وہذہ الثلثۃ ہی اصول البلاء والآفات وقد رایت فقراء ہذا الوقت ابتلوا بخمسۃ اشیاء ایثار الجہل علی العلم والاغترار بکل ناعق والتہور فی الامور والتغریر بالطریق واستعجال الفتح دون شرطہ فابتلوا بخمسۃ ایثار البدعۃ علی السنۃ واتباع الباطل دون الحق والعمل بالہوی فی کل امر او حمل الامور وطلب التراہات دون الحقائق وظہور الدعاوی دون صدق فظہر ذلک خمسۃ الوسوسۃ فی العبادات والاسترسال مع العادات والسماع والاجتماع فی عموم الاوقات واستمالۃ الوجوہ بحسب الامکان وصحبۃ ابناء الدنیا حتی النساء والصبیان واغتروا فی ذلک لو تابعوا القدم وذکر احکامہم ولو تحققوا لعلموا ان الاسباب رخصۃ الضعفاء والمقام بہا بقدر الحاجۃ من غیر زیادۃ فلا یسترسل معہا الا بعید من العہد وان السماع رخصۃ المغلوب والکامل او ہو انحطاط فی بساط الحق اذا کان بشرطہ من اہلہ فی محلہ وادبہ وان الوسوسۃ اصلہا جہل بالسنۃ او خیال فی العقل وہمان التوجہ لاقبال الخلق ادبار عن الحق

سخت گریہے در کار افتادہ است
مگر خدا بکشاید واگر باد جود این
ناقصیہا وآلودگیہا فضل و
رحمت حق کار خود کند وبحالتے
کہ خاصگان درگاہ خود را
عطا فرمودہ مخصوص گرداند
قادرست وفعال ور اعلتی نیست
ہمین قدرت ست کہ در امید
وبیم دارد نا امید ہم نمی تواند شد
وایمن نیز نتواند بود الایمان
بین الخوف والرجاء الٰہی بایک
ست امار وشن ست ؎
بس کار غریب ست و بسے
مشکل وآسان ؎ چون جسر
صراط ست بسے روشن وباریک ؎
بہر حال شکر ست الحمد للہ علی
کل حال واعوذ باللہ من حال
اہل النار لا الٰہ الا اللہ محمد
الرسول اللہ والعاقبۃ بالخیر

الرسالۃ الثالثۃ والثلثون

التعظیم لامر اللہ والشفقۃ علی خلق اللہ

لا الٰہ الا اللہ محمد رسول اللہ

التعظیم لامر اللہ والشفقۃ علی خلق اللہ وشہیر باز وے دین مسلمانی ست کہ جز بقوت آن بندہ را بمقام قرب ورضائے مولی تعالی رسیدن محال ست وتفاوت سالکان این طریق در سرعت سیر وقوت سلوک وقرب نہایت وصول بحجاب حق بر اندازہ قوت این دو بادو ست ہر کرا زور این دو بادو بیشتر وقوی تر رسید او

Marfat.com

سیما قاری مداهن ادجیار غافل متصوفی جاہل وان صحبۃ الاحداث ظلمۃ وعار فی الدنیا والدین قبول ارفاقہم اعظم واعظم وقال سیدی ابو مدین رضی اللہ عنہ الحدث من لم یوافقک علی طریقک ولو کان ابن سبعین سنۃ قلت وہو الذی لا یثبت علی حال ویقبل کما یلقی الیہ فیولع بہ واکثر ما تجد ہذا فی ابناء الطوائف وطلبۃ المجالس احذرہم بغایۃ جہدک کل من ادعی حالا مع اللہ ثم ظہرت منہ احدی خمس فہو کذاب او سلوک ارسال الجوارح فی معاصی اللہ وتصنع فی طاعۃ اللہ والطمع فی خلق اللہ والوقیعۃ فی اہل اللہ وقل ما یختم لہ علی الاسلام وشروط الشیخ الذی یلقی الیہ المرید نفسہ خمستہ علم صحیح وذوق صریح وہمۃ عالیۃ وحالۃ مرضیۃ وبصیرۃ نافذۃ ومن فیہ خمس خصال لا تصح مشیختہ الجہل بالدین واستفاط حرمات المسلمین ودخول بالا یعنیہ واتباع الہوی فی کل شیء وسوء الخلق من غیر مبالات وآداب المرید مع الاخوان والشیخ خمستہ اتباع الامر وان ظہر خلافہ واجتناب النہی وان کان فیہ حتفہ وحفظ حرمتہ غائبا وحاضرا وحیا ومیتا والقیام بحقوقہ حسب الامکان بلا تقصیر وعزل علقہ ورياستہ الا ما یوافق ذلک من مشیختہ ویستعین علی ذلک بالانصاف والنصیحۃ وہی معاملۃ الاخوان ان لم یکن شیخ مرشد وان وجدنا قصا عن الشروط الخمس اعتمد فیما کمل فیہ وعول بالاخوۃ فی الباقی انتہت الاصول المذکورۃ بحمد اللہ وحسن عونہ وینبغی لک ایہا الطالب مطالعتہا فی کل یوم مرتین او مرۃ والا ففی جمعۃ حتی تنطبع معانیہا فی النفس ویقع تصرفک فی مقتضاہا فان فیہا غنیۃ عن کثیر من الکتب والوصایا فقد قیل انما حرموا الوصول لتضییع الاصول من تاملہا عرف ذلک ثم لا یزال بعد ذلک بتعہدہا قصد التذکر بہا وفقنا اللہ وایاک لمرضاتہ ازولی ذلک والقادر علیہ وحسبنا اللہ ونعم الوکیل وقال رضی اللہ عنہ ینبغی العاقل علی خمس التحقیق فی التقوی بحفظ ما لا یعنیہ ولا یطلع علیہ الا اللہ والتحقیق فی اتباع السنۃ بحیث لا یاخذ الا بالاصح او قاربہ وکاد ورفع التہمۃ عن الخلائق بحیث لا یتوجہ فی امرہ من الامور الا مجازاۃ فلا یلزم ما لغا من حیث ہو ولا یمدح محسنا من حیث ہو بل من حیث امر اللہ فیہ والتسلیم للخلق من حیث باہم فیہ باتقار شرورہم واثیار السلامۃ والعافیۃ معہم والاستسلام للقدر فی جمیع الاحوال بالصبر والرضا والشکر والعمل علی قول الشیخ ابی الحسن الشاذلی رضی اللہ عنہ اجعل التقوی وطنک ولا یضرک مرض النفس الم یرض بالعیب لو تصرف علی الذنب او تسقط منک الخشیۃ بالغیب ورجوعا الی قولہ صلی اللہ علیہ وسلم اتق اللہ حیثما کنت واتبع السیئۃ الحسنۃ تمحہا وخالق الناس بخلق حسن واثیار القولہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا رایت شحا مطاعا وہوی متبعا واعجاب کل ذی رای برایہ فعلیک بخاصۃ نفسک وترک عامۃ اولی الامر وعدم الاعتراض علیہم بالظاہر کیف کانوا واحسبہم وتصلی الضحی وتحفظ وتقصر فی السفر ولا تقول لصلوات الاسبوع واللیالی والایام الفاضلۃ وتعمل بصلوۃ التسبیح وتوثر ما فتح اللہ بہ من تجرید او اسباب من غیر اختیار لاحدہما عند وجود الآخر وتاخذ لکل میدان لا یلحقہ نقص فی المودۃ فلا ضرر فی الدارین وتذکر بالجمع وتجتمع للذکر لا علی وجہ الفضل ولکن لما فیہ راحۃ النفس وصورۃ الطریق وتزر الزیارۃ الاحیاء والاموات ما لم تضیع واجبا او مندوبا

مکتوبات شیخ

بمقام قرب آسان تر وزود تر وما تصیر ازان بقوت باز کردیم اشارت بآنکہ قوت سلوک سرعت وصول بوساطت این دو صفت بعد از مساعدت عنایت وتوفیق بجای رسد کہ سیر وزفتار بعضے رہروان بمثابہ طیران افتد کہ در طرفۃ العین مسافتہای بعید بمان قطع کنند ودر یک ساعت ویک لمحہ بجای رسند کہ دیگران بمدت عمر با شدت مجاہدہ وقوت عمل نتوانند رسید مردان حق بمال محبت چو بریزند اول قدم بمنگرۂ عرش جا کنند باز صفت اول ازین دو صفت کہ التعظیم لامر اللہ است رعایت آن اہم واقدم ست وسببیت آن در حصول قرب اتم واکمل گویا بمثابہ بازوی راست از جانور ودست راست از آدمی است وقدرت بر عمل وقوت در سلوک بدان سخت تر ودشوار تر بود الشفقۃ علی خلق اللہ اگرچہ در تحصیل نسبت الفت ومحبت واستجلاب فیض رحمت ورعایت علاقہ جنسیت وسلوک طریقہ انصاف وشکرگذاری مولی تعالی وتقدس مقامی عالی ومرتبہ رفیع دارد ودلیل ست بر سلامت فطرت وعلو ہمت وذکاء طبیعت وموجب ثواب جزیل وذکر جمیل در دنیا وآخرت وباعث قرب ورضاء خداوند ست تعالی اما مقام التعظیم لامر اللہ عالی تر وشان او رتبتی اعلی

متاکدا وتری لکل مومن برکۃ الا من خالف السنۃ ولا تقتدی الا بمن صح علمہ وورعہ واصل کل خیر الرضا عن اللہ بما قسم واللجاء الی اللہ فی کل شئی فہی مفتاح کل حاجۃ عند الفقیر وہربہ من شر الخلق اعظم من کل حصن متین الاساس التی علیہا مبنی الطریقۃ ومن معانیہا انشاء اللہ تعالی بتوجہ الفتح للحقیقۃ وصلی اللہ علی سیدنا محمد وآلہ وسائر الانبیاء وسلم۔

سیدی الشیخ عبد الوہاب المتقی القادری الشاذلی سلمہ اللہ تعالی (رحمۃ اللہ علیہ)

تولد ایشان در سندوست والد شریف شیخ ولی اللہ از اکابر واعیان دیار مند وبود وسبب وقوع جوادث روزگار ازان دیار بہ برہان پور آمدہ توطن گرفت ودریجا نیز معزز ومکرم شدہ ودر اندک مدت بدار آخرت رفت وہمدران ایام والدہ عزیزہ نیز درگذشت وایشان را صغیر السن گذاشتند وہم از زمان صغر سن قائد توفیق الہی رفیق حال ایشان شدہ در طلب حق قدم براہ فقر وتجرید ومسافرت وسیر عالم کشید غالب سیر ایشان در نواحی گجرات واکناف ولایت دکن وسیلان وسراندیپ بودہ ودر اکثر اوقات قرار دادہ بران بود کہ زیادت از سہ روز در ہیچ مقامی اقامت نکنند مگر در بعضے شہرہا کہ بجہت تحصیل علم وتقریب صحبت مشائخ وصلحا بمقدار استیفاء غرض وانقراض حاجت اختیار اقامت ضرورت می افتاد وہم در عنفوان شباب کہ سال عمر بہ بست نرسیدہ بود وملتحی نشدہ بودند بکہ مظلہ آمدند شیخ علی متقی رحمۃ اللہ علیہ بشنیدن خبر قدوم ایشان بسابقہ نسبت آشنائی کہ بوالد ماجد ایشان داشتند پیش ایشان آمدند ومہربانہا نمودند واستدعای صحبت فرمودند وچون حسن خط وکتابت از ایشان مشاہدہ کردند گفتند کہ بیائید واگر توانید برای ما کتابتی ہم بکنید ایشان بمقتضای استغنای ذاتی وبی نیازی کہ مسافران راہ مجردان را می باشد در مجلس اول اجابت دعوت شیخ نکردند وگفتند انشاء اللہ تعالی بہ بینیم تا نصیب چیست در آخر بمشاہدہ فضل وکمال واستقامت احوال حضرت شیخ اختیار صحبت نمودند وسابقا والد بزرگوار ایشان نیز وصیت کردہ بود کہ اگر ترا توفیق سلوک راہ حق دست دہد ملازمت شیخ علی متقی وامثال ایشان اختیار کنی واز صحبت فلان وامثال وی ویکی از فیضخان زمانہ را نام بردند کہ بدعوت اسماء وتسخیر ملوک مشہور بود پرہیز نمائی وایشان خط نستعلیق را بسیار خوب می نوشتند شیخ بجہت آنکہ خط نسخ قرآن وشعار صالحان ست از خط نستعلیق برآوردہ بمشق خط نسخ اشارت کردند وچون قوت دست در مرتبہ اعلا بود در اندک مدت خط نسخ نیز حسن صورت پذیر شد وبکتابت تالیفات شیخ وتصحیح ومقابلہ آنہا مشغول شدند وبرای شیخ کتابت بسیار کردند بحدی کہ تصور آن از حیطہ حصر خارج بود کتابی بود موازنہ دوازدہ ہزار بیت در استکتاب واستنساخ آن استعجال می کردند در دوازدہ شب تمام کردند ہر شب ہزار بیت نوشتند با کتابتہای دیگر کہ در روز می کردند واکثر ترتیب وتصلیح تالیف شیخ بر سبب ایشان باز

مکتوبات شیخ

کلمہ اسلام وتشیید وتمہید امر دین وملت بالاتر ازان ست وبحقیقت ہیچ صنعتی وہیچ کاری کہ باعث قبول ومفید روی مرد دربارگاہ عزت ودرگاہ نبوت تواند شد بالاتر ازان نیست کہ در تقویت دین وملت وترویج وتمہید سنت کوشند ودران بذل مجہود نمایند ورسوا آن بشکر اگرچہ تن تنہا باشد بفزایند وتعظیم امر اللہ باتمثال اوامر ونواہی شریعت باشد کہ آنچہ فرمودہ اند کہ بکن بکنند وآنچہ باز داشتہ اند کہ مکن باز نمانند پس بنا را اسلام را دو رکن امتثال اوامر واجتناب از نواہی باز این اجتناب نواہی اہم واجل ست در سلوک طریق حق وحصول بمقام قرب از امتثال اوامر پرہیز مریدان راکہ اگر آن را کنند ہرچند ہزار اراده بہ شافیہ نخورد فائدہ ندارد وشفا نیابد اما اگر در پرہیز احتیاط کنند ودر رعایت آن مبالغہ نمایند امید داری سخت تمام ست اگرچند شاید کہ دیر تر افتد ولی پرہیز استعمال ادویہ واستقصا دران سودمند نبود واگر ہر دو جمع شود لابد کار تمام تر بود وحصول شفا زودتر دست دہد مشائخ طریقت قدس اسرارہم گفتہ اند کہ مبالغہ واستقصا در تقوی واجتناب از محرمات ومکروہات ومشتبہات اہم واجل ست در حصول مقام قرب ووصول واگر دیدہ اند کہ

Marfat.com

ودران زمان در مکه معظمه قحط سالی بود واحوال شیخ نیز بفقر وفاقه می گذشت وبرای کس دیگر کتابت می کردند تا ازانجا چیزی بدست آید قوت ایشان دران ایام آن بود که چند کبیر را بادنجان که دران زمان ارزان بود می خریدند ودروی نمکی انداخته برطریقهٔ اچار نگاه می داشتند هر روز قدری ازان تناول می کردند بالجمله دراتباع شیخ وخدمت واسترضای ایشان چندان کوشیدند که معنی فنای فی الشیخ که می گویند آن باشند لاجرم بعنایت ظاهر وباطن مخصوص شده وبانوار واسرار وکمالات متصف آمده ونسخه کمالات بلکه عین ذات ایشان گشتند تا آنکه شیخ می گفتند که یک بار وبرادر که در راه خدا یافتیم عبدالوهاب بود می فرمودند که چون شیخ ما را مرید می ساختند اول از ما تفضیل فقر بر غنا اقرار گرفتند وگفتند برین اعتقاد باشید وما نیز همچنین عقیده ایم بعد ازان دست بیعت بما دادند وابتداء صحبت ایشان با شیخ در شهر جمادی الاولی سنه ۹۶۳ ثلاث وستین وتسعمائة بود وانتهای آن تا وقت فوت ایشان ثانی جمادی الاولی سنه ۹۷۵ خمس وسبعین بس مجموع مدت مصاحبت دوازده[۱۲] سال باشد وسن شریف ایشان الآن والله اعلم شصت[۶۰] وچهار باشد وعدد جمعهای ایشان چهل وچهار که مدت اقامت بمکه معظمه است یک سال بعد از رحلت شیخ بجهت حق بعضی صلهٔ ذوی الارحام بگجرات آمده بودند همدران سال بمکه عود فرمودند وحج آن سال فوت نشده مدت آمدن کشتی از انجانب پانزده شانزده روز بود ورفتن ازین جانب چهل روز وقوع این هر دو حال در غایت ندرتست که حکم خارق عادت دارد والکنون در علم وعمل وحال واتباع واستقامت وتربیت وتسلیک مریدان افاده واعانت طالبعلمان وشفقت ومهربانی بر فقرا وغربا ونصیحت خلق الله وبرکت وعظمت وضارت ونورانیت وسائر ابواب خیر وارث حقیقی وخلیفهٔ راستین وصاحب سر شیخ ایشانند واهل حرمین ومشائخ یمن ما بهم حاضراً وغائباً واز مشائخ مصر وشام هر که ایشان را دریافته است معتقدند بر ولایت وعلو شان ایشان می گویند هو علی قدم الشیخ ابی العباس المرسی تلمیذ قطب وقته الامام ابی الحسن الشاذلی وبعضی از مشایخ یمن بجانب اهل حرمین در تعریف حال ایشان نوشته بودند علیکم یا اهل الحرمین بالشمعة المضیئة من الله فیکم فاستضیئوا به سید حاتم مردی ست از مردان این راه متفق علیه اهل یمن صاحب الاحوال السنیة وله لسان حال فی الحقایق والتوحید بشوق ملاقات ایشان بمکه آمد واستیذان در آمدن نبود ایشان اذن ندادند وگفته فرستادند که ملاقات القلوب اوقع ملاقات دلها بیک دیگر بس ست حاجت ملاقات جسمی نیست وروی بهمین کلمه ازایشان راضی وخورسند رفت امسال که این فقیر عزیمت هندوستان می کرد از اهل یمن می شنید که سید حاتم مذکور درین موسم نیز قصد ملاقات ایشان دارد روزے این حقیر درهمین ایام عزیمت هند در خلوت خود نشسته بود وحزب البحر کتابت می کرد مردے از علمای مکه شیخ علاء الدین نام که بعلم وصلاح ممتاز ومشهور ست بر سر وقت این غریب در رسید وحال پرسید وگفت ایش تکتبون قلت هذا حزب البحر اکتبه لاقراه فی المرکب عند رکوب البحر قال هل لکم

برفرائض واجبات وسنن ورتب اقتصار ننمایند ودر احراز تکثیر نوافل وعبادات نکوشند در حصول مقصود کافی ست اما تکثیر نوافل ومستحبات با ارتکاب محرمات ومنهیات چیزی نیست وترک فرائض مساهله دران با تقید بنوافل ومبالغه واستقصا دران از غرور نفس وفریب شیطان شمرده اند وبالجمله تعظیم امر الهی بامتثال اوامر ونواهی ست یعنی بکار کردن بانچه امر فرموده وباز ماندن از انچه نهی کرده اما مخفی نماند که در تعبیر تعظیم امر الله اشارتی کرده که می باید فهمید یعنی باوجود عمل وتقوی حسب طاقت آن قدر که تواند تعظیم امر الهی وبزرگ داشتن آن وبعزت نظر کردن در اصول وقواعد شریعت وهیبت وعظمت واعزاز واحترام اهل دین که منتسبان ومقبولان حضرت نبوت اند وخوار داشتن پس انگندن والتفات ننمودن واعتبار نکردن اهل عت وضلالت والکاد واباحت را که دوران ومردودان این درگاه اند مهم تر وضروری ازان ست اشارة الی تعظیم کلام الله بدین ست ائمهٔ دین رضوان الله علیهم گفته اند که قتل ملاحده وزنادقه حکم زنده گردانیدن پیغامبران دارد که دین وشریعت نهاده ایشان ست وهر کسی از پیغمبران خواری دشمنی ساخت گویا پیغمبر را عزت داشت وباقی گوانید واین خود ظاهرست

Marfat.com

فیه اجازة من احد قلت نعم اریدان استجیز من الشیخ عبد الوهاب المتقی قال لکم بالشیخ عبد الوهاب معرفة قلت
نعم فی خدمته مدة سنتین قال بشری لکم بان حجکم مبرور وعملکم مقبول پرسیدم کیف ذلک یاسیدی گفت
سافرت بلاد الیمن وادرکت مشائخه وفقراءه فوجدتهم کلهم متفقین علی الثناء علیه والاخبار بانه قطب
المکة فی وقته وطریقة ایشان در باب کتب حقائق وتوحید مثل فصوص وامثال آن توقف وتسلیم ست
ایشان را درس نگویند وبدان اشتغال نکنند وانکار هم نکنند وبد نگویند وچنانچه عادت فقهاست طعن
وتشنیع نیایند می فرمودند که اول باید که اعتقاد خود در اظاهر او باطنا باعتقاد اهل سنت وجماعت راست
سازند ورا سخ گردانند وبعد از رسوخ این عقیده از هرچه ایشان گفته اند ونوشته اند نیز محروم نمانند
کتب ایشان را که در حقائق واسرار نوشته اند نیز مطالعه بکنند واگر چه مشکل شود ازان بگذرند ودر نمانند
وخلجان را بخود راه ندهند نه آنکه اعتقاد را ابتداء از همین کتب راست کنند واز هر کس هرچه بشنوند تابع
شوند می فرمودند باید که هرچه بشنوند اگرچه سخن باطل باشد زود بانکار وتعصب پیش نیایند اول خود
بشنوند که چه می گوید وبفهم سخن نیک در روند که قائل آن چه مقصود دارد بعد ازان اگر توانند آن را
موافق حق سازند وگرنه رد کنند واگر این را نتوانند از سر آن بگذرند وخلل در عقیدهٔ خود نیندازند
روزی کتابی را ذکر کردند که نام وی انسان کامل ست فرمودند که آن کتابی ست در حقائق وتوحید
برطرز کتب شیخ ابن عربی تصنیف شیخ عبد الکریم جیلی که در عدن بوده اند از متاخرین مشایخ یمن جامع
علم وحال بعد ازان سخن در تعریف این شیخ عبد الکریم کردند وفرمودند که ایشان تفسیری نوشته اند
در بسم الله الرحمن الرحیم نوزده مجلد نوشته بعدد حروف وی بر هر حرفی مجلدی دو سه ازان دیده شده است
شگرف علوم ذکر کرده اند بعد ازان فرمودند اما در وی زهر ها ست آن را شکر اندود کرده اند اگر ازانها
به هیز توانند کرد مبارک ست والا احتمال ضرر غالب ست ومی فرمودند که هیچ شرط سلوک این راه
آن نیست که هم در اول اعتقاد توحید وجود کنند بر وجهی که در فصوص وامثال آن مذکور ست شرط
راه مداومت عمل ریاضت ست مقرون باعتقاد اهل سنت وجماعت بعد ازان در وقتی
وحالی پیدا خواهد شد که آن در باطن چیزی مدرک خواهد شد می فرمودند که هر که را بینند که بکلمهٔ اسلام اقرار
می کند ونماز وروزه می کند ازوی اگر امثال این کلمات چیزی صادر شود معذور دارند وتکفیر وتشنیع نکنند
ونسبت بالحاد نکنند اما اگر این چیزها را نداشته باشد واین سخنان بگوید او ملحد ست آورا بالقطع منکر باید بود
وطریقهٔ ایشان در سماع نیز نزدیک بهمین طریق ست از مزید به تعمل آن راضی نیستند وبر فعل مشائخ ما
منکر ند این فقیر عرض کرد که در دیار ما این رسم سماع عجائب متعارف شده است واگر کسی از وی اجتناب
کند وبر اه انکار رود اورا بتمامه خلق مخالف باید شد وهمه مردم بوی از همه آن بدمی شوند وبمخالفت
مشائخ اورا اتهام کنند کسی چه کار کند فرمودند اگر احیانا با یاران موافق واهل معنی وهم سرگاهی غزلی

کمتر باشد شیخ
که هر که مخالف او در روش وطریقه
کسی را عزت داشت وتعظیم کرد
گویا آن کس را خوار داشت و
تحقیر نمود وهر که موافق حال
وتابع طریقه یکی را تعظیم داشت
گوئی او را تعظیم داشت چنانکه
گفته اند دوست دوست دوست و دشمن
دوست دشمن مسلمانی این ست
باقی دعوی بدلیل ست ودر باب
محرمات ونامشروعات نیت
دخل ندارد که گویند نیت کسی
معلوم نیست که چیست فنیت
نیک می باید عمل اعتبار ندارد
نعم اصل نیت نیک ست اما
نیت نیک آن بود که بدان
کار نیک بکنند نیت نیک و
کار بد یعنی چه وباید دانست که
نیکی وبدی بحکم شرع ست هرچه
فرموده شرع ست نیک وهرچه
نافرموده او بد در عقاید دین نوشته اند
الحسن ماحسنه الشرع والقبیح
ماقبحه الشرع یعنی فعل نیک
همان که شارع گفت که کن
وبد همان که گفت که مکن ونیکن
که مکن شارع فعل را حسنی وقبحی
نبود وعقل را در اینجا دخلی نیست
وحکمی نه که گوید این کار نیک
ست واین بد اگر گویند که این
سخن خلاف معقول ست و
مصادم نفس الامر چه هر کس
داند که علم وعدل وجود وتواضع
مثلا نیک ست وجهل وظلم وبخل
وتکبر بد این معنی را بمثابت بحکم
عقل می توان دانست وحکم وی
بی شبهه در اینجا صحیح ست بی توقف

Marfat.com

یا جگری شنیده شود باکی نیست عرض کردم که آنجا اجتماعها کنند و اهل و نااهل و فاسق و صالح و از هر جنس مردم جمع شوند و چنین و چنان کنند بران وجهی که در دیار هندوستان مشاهده فرموده باشند این چه حکم ست فرمودند این چنین خود اصلا جائز نباشد و نباید کرد و اجتناب ازان از واجبات وقت طالب حق ست درین صورت قطعا مسامحه نکردند و ایشان اکثر مدت عمر مجرد بوده اند و در زمان شیخ هم بوضع تجرید گزرانیده اند و تزوج نکرده اند بعد از ایشان که سن شریف ما بین چهل و پنجاه بود تزوج کردند و پیش از تزوج هر چه از فتوح یا از وجه کتابت بهم میرسید همه صرف فقرا و درویشان می کردند و عهد کرده بودند که هیچ چیز نگاه ندارند مگر انچه ضروری باشد از جامه و قوت و کتب اما الان حق اهل و عیال را مقدم می دارند و جانب ایشان راجح ست و با وجود آن در تفقد احوال غربا و غمخواری فقرا تقصیر نمی کنند پشت پناه غربای هند در مکه ایشانند از طعام و جامه و نقد مدد می کنند خصوصا قاصدان زیارت آنحضرت را صلی الله علیه وسلم بجمیع وجوه در تهیهٔ اسباب سفر امداد و اعانت می فرمایند و می توان گفت که درین زمان مدد انش ایشان در علوم شرعیه کمتر کسی خواهد بود قاموس لغت مبالغه می توان گفت که گویا همه یاد داشت و فقه و حدیث نیز همین حکم دارد و مبادی علوم عربیت نیز زیاده از قدر کفایت ست سالها در حرم شریف درس این علوم گفته بودند و اکنون که عارضه ضعف بصارت ظاهر حادث شده هم در منزل خود مشغول می باشند اگر بعضے اوقات از درس خالی می شدند بمقابله کتابی که در تصحیح و مقابلهٔ آن عموم نفع باشد مشغول می شدند مثلا کتابی نادر و قلیل الوقوع کثیر النفع می بود بسبب عدم تداول از حیلهٔ صحت عاطل گشته اصول نسخ آن را بهما امکن بهم رسانیده صورت تصحیح می دادند و در تحقیق سخن بسیار کد می نمایند آنچنان که طالب را تشفی تام حاصل آید بی آنکه تشدق لسانی درمیان باشد می فرمودند علم بمنزلهٔ غذا ست که همیشه احتیاج بآن باقی ست و نفع آن عام و ذکر بمثابهٔ دوا که گاه گاهی بدان علاج باید کرد طالب را ناچار ست که بعد از هر چند گاه خلوتی بقصد تحصیل فراغ قلب و حضور خاطر اختیار کنند خصوصا در ایام فاضله مثل عشرهٔ اخیر از رمضان و عشرهٔ ذی الحجه و امثال آن و بذکر و نفی خواطر مشغول باشند اما اشتغال علم و تعلم و تدریس آن دائمی ست عرضه کرده شد که مشائخ فرمودند که طالب باید که علی الدوام در ذکر باشد فرمودند که هر که با عمل خیر مشغول ست دائم در ذکر ست نماز گزاردن ذکر ست و تلاوت قرآن ذکر ست و علوم شرعیه ذکر ست و هر چه عمل خیر ست ذکر ست این دائم ست و اما آنانکه تعلیم و تعلم را ترک کنند و از همه کارها باز مانند و خلوت اختیار کنند و بذکر مشغول شوند این حکم علاج دارد که گاه گاهی بکنند و در ابتدای کار چون علت قوی ست لاجرم علاج بسیار باید کرد و اکثر در خلوت باید بود و ذکر باید کرد می فرمودند که روش سلف متقدمین همین ست که تشبث بانواع اعمال خیر و تهذیب اخلاق و نشر علوم می کردند می فرمودند که علم ازان قبیل نیست که هیچکس مترک آن فرماید سعی و تصحیح نیک باید کرد روزی درویشی از خدمت ایشان پرسید

برشرع فرضا اگر شریعت نبودی این حکم عقل بجای خود بودی جوابش آنست که اولا باید دانست که معنے نیکی و بدی در اینجا چیست تا روشن گردد که آن بحکم شرع ست نه بحکم عقل نیکی و بدی دو معنے دارد یکی آنکه صفتے و کاری در حد ذات موجب کمال بود و مردم آن را بستایند و متعلق مدح گردد و یا موجب نقصان بود در خلق آن را نکوهش کنند و متعلق ذم گردد این معنی بحکم عقل و عقلا می توان دانست اما مراد نیکی و بدی در اینجا آنست که در آخرت موجب ثواب و عقاب گردد این معنی جز بحکم شرع نتوان دانست و عقل را در اینجا دخلی نیست اگر کاری بود که مردم آن را بستایند و کمال دانند و شرع او ان نهی کرده موجب عقاب آخرت گردد و اگر ایشان ناپسندیده دانند و شارع بدان امر کرده موجب ثواب آید عقل را در دریافت آن دخلی نبود عسی ان تکرهوا شیئا و هو خیر لکم و عسی ان تحبوا شیئا و هو شر لکم فضائل این حکم نیز تواند بود و ترتب ثواب بر صفات مذکوره از علم و عدل وجود که گفته شد بنا بر آنست که شارع تعالی و تقدس بدان امر فرموده است و عقاب بر اضداد ان صفات بجهت نهی اوست و اگر ازان بودی تحسین و تقبیح عقل ثواب و عقاب بدان باز نگشتی عقل

که نماز گزاردن بهتر ست یا ذکر کردن فرمودند نماز گزاردن هم کاری بزرگ ست ولیکن بکثرت ذکر اتصالی و اتحادی حاصل می شود که آخر بفنای وحدت می کشد عرض کرده شد که فنا و وحدت چه می باشد فرمودند آن لذتی ست بچشیدن تعلق دارد مطلوب حقیقی جمیع طالبان این راه ادراک همان لذت ست و هر کس که در عمر خود یکبار آن لذت چشید دیگر تا زنده است ذوق آن باقی ست عرض کرده شد که طریق دعوت که بعضے درویشان می کنند چه حکم دارد از طریق وصول هست یا نه فرمودند که شاید باشد ولیکن اهل دعوت اخلاق ایشان مهذب کم می باشد ایشان اکثر بی خلق می باشند ایذای خلق نتوانند کشید هر که با ایشان بد باشد زود در مقام مکافات می شوند عمده درین راه تهذیب اخلاق و تحمل ایذا و بلاے خلق ست فرمودند شیخ ما را نیز از این طریق معمول نبود ما را از جای اجازت سیفی بودند عالی دشت و شیخ را نبود در وقتیکه بفقیر اجازت علوم شریعت و طریقت می دادند اول اجازت سیفی را از فقیر برگرفتند بعد ازان فقیر را اجازت آن دادند تا این فقیر از جانب ایشان مجاز مطلق و خلیفه کل باشد عرض شد که این کیفیت حلقه ذکر و بعضے اوضاع و انواع ذکر که درویشان می کنند اگرچه آن را سندی صحیح در سنت نبوی صلی الله علیه وسلم نیست اما از مستحسنات مشائخ ست در اصل کاری که ذکر و التزام ذکر از براے آن کار ست دخل دارد و موثر ست و اصل ذکر همین لا اله الا الله است و انواع دیگر نیز راجع همین ست لفظاً و معنیً و تصوراً می فرمودند که در ذکر الفاظ تمام باید گفت و درست بر آورد با الا که در نفی و اظهار حرف ب اثبات نیز در اسم جلاله قدی می باید بر آورد و آن اظهار هر دو هامی باید کرد و بعد از غلبه استیلای ذکر هر طور که بر آید باید گذاشت آنجا معذور ست مطلوب دران وقت شوق و غلبه دلرست فرمودند که سبب درماندن ذکر از ده و امثال آن که می کند همین طور چیزی ست که جماعت از مریدان شیخ را در وقت غلبه حال و استیلای ذکر دیدند که این چنین می کرد دیگر ایشان سند گرفتند و همین را دستور ساختند عرض کرده شد که ذکر خفی که می گویند چه معنی دارد فرمودند ذکر خفی یعنی ذکری که آهسته گویند که همسایه نشنود معنے خفی این ست عرض کرده شد که بعضے می گویند که ذکر خفی آنکه زبان را در انجا دخلی نباشد بلکه می گویند که قلب را نیز ازان خبر نبود آن چیست فرمودند این حکایت دیگر ست بالفعل معنی ذکر خفی ست که تنها از خلق بگویند و ادنی مرتبه ذکر اسماع نفس ست ازین کمتر نباید چنانچه قرأت در نماز و اما آنکه در دل بگویند آن یاد کردن خدا ست جل و علا آن هم امری ست محمود ولیکن نزد اطلاق مراد از ذکر همین لفظ افتد و طریقه ایشان در ستر احوال و کتمان اسرار و تورع در کلام بجه ی ست که هرگز با محرم سخن از حقائق یا از خصوصیت احوال خود از ایشان سر نمی زد و اگر تقریب کلی شود همان مقدار بگویند که ضرورت باشد و در اصل مقصود کفایت کند و چون این فقیر را بمشاهده انوار استقامت و استماع فضائل ایشان نسبت بندگی بخدمت ایشان حاصل شده مکرر گاه گاه الحاح کرده شد که گاه گاهے

مکتوبات شیخ

چه دریابد کسی که در روز بست نیم رمضان بخورند عاصی شود و اگر فردای آن روز که روز عید باشد بخورند آثم گردند حکم حکم شرع ست چیزی دیگر نیست ۵ اتبع ریاح تقضا و سرحیث سارت ۴ وسلم لسلمی و دُرحیث دارت ۴ و اینجا نکته دیگر ست که واجب ست بران تنبیه کردن و آن اینست که باید دانست که بنا و مدار تمامه کمالات و حادی و شامل سائر حسنات این دو چیز ست نیت صحیح و عمل صحیح اگر این هر دو جمع گردد و بسبی نادر را فتد که جمع گردد کار بتمام بود و دین مسلمانی کمال پذیرد نیت صحیح همان بود که کاری که کنند برای خدا کنند و بقصد تقرب و طلب رضا و بامید ثواب آخرت کنند و این در اکثر خلق از فرق درویشان و اقسام و طوائف ایشان پیدا می شود حتی که ملنگان و آتش افروزان که هم در دنیا بعذاب آتش گرفتار اند و بر ملنگان که بحکم حدیث نبوی لعن الله الناظر و المنظور محل طرد و لعن الهی اند و غیر ایشان همه بزعم خود و اعتقاد فاسد خویش نیت صادق دارند و سلوک طریق قرب حق می نمایند و تقرب حق می جویند لیکن عمل صحیح کو تا بمقصد برسند دردی مقصود به بینند و عمل صحیح آن بود که مرضی حق و موافق طریقه دین و شریعت فرموده شارع باشد

Marfat.com

از بعضے احوال و اخبار خود مشرف و مستفیدی ساخته باشند پس گاه گاهی تبقریبی و مناسبتے که در اثنائے سخن پیدا می شود چیزی ازان نقل می کردند اول چیزی که بعد از عرض این سخن از خدمت ایشان پرسیده شد آن بود که عرض کرده شد که این فقیر مدتهاست که از بعضے مشائخ و فقرا یمن و اهل حرمین می شنود که نسبت به شما خبری دهند که هو علی قدم الشیخ ابی العباس المرسی حقیقت این سخن چیست تبسم کردند و فرمودند ما چه دانیم که ایشان چه می گویند خدا داند که ایشان از کجا می گویند بعد ازان در ذکر مناقب شیخ ابو العباس مرسی شروع کردند و فرمودند که ایشان تلمیذ شیخ ابو الحسن شاذلی اند و شیخ ابن عطاء الله صاحب الحکم شاگرد ایشان تصنیفے دارد مسمی بلطائف المنن فی مناقب الشیخ ابی العباس و ابی الحسن بسیار بزرگ بوده اند وقتے بادشاه وقت را در حق ایشان اعتقاد درست نبود بقصد امتحان تقوی و ورع ایشان را مهمان ساخت و دو نوع طعام پخت یکی از جنس ماکولات مثل گوسپند و مرغ و مانند آن دیگر از جنس محرمات مانند سگ و گربه و امثال آن و ببعضے از ندمای خود گفت که وصیف از مردم بنشانی شیخ و فقرای ایشان یک جانب و پیش ایشان این طعامهای حرام بنهی و مردم امرا و سپاهیان را جای دیگر و پیش ایشان طعامهای حلال بنهی و علامتی و تمیزی در ظروف و اوانی قرار دادند تا مشتبه نشوند شیخ را در عین مجلس این معنی مکشوف شد برخاست و آستین بالیدند و فرمودند امروز ما خدمت خلق الله خواهیم کرد و این طعامها را پیش ایشان خواهیم کشید طعامهای حلال را می گرفتند و پیش فقرا می نهادند و حرام را پیش امرا و این آیت می خواندند الخبیثات للخبیثین والخبیثون للخبیثات والطیبات للطیبین والطیبون للطیبات بادشاه از بدگمانی خود توبه کرد و در پای شیخ افتاد و درین مجلس همین مقدار حکایت از شیخ ابو العباس مرسی فرمودند و زیادت در جواب فقیر نگفتند فقیر را انتظار آن در خاطر بود بعد از مدتی بی سابقه سوال فرمودند پارسال بشما حکایتے گفته بودم یاد شما باشد آن حکایت تتمه دارد که دران وقت گفته نشده بود و آن حکایتے که پارسال گفته بودیم این بود که نور محمد حسن نام مردی بود از خادمان مولانا محمد طاهر یمنی که بجهت خدمتے از خدمات ایشان در اوان حیات شیخ بمکه آمده بود و اطلاقه اعتقاد و محبتے که مولانا مذکور را بخدمت شیخ بود هم در رباط ایشان خلوتی گرفت آنجا می بود درین اثنا وی بیمار افتاد و بیماری وی سخت شده گاه گاهی عیادتش می کردیم شبے آن سرور را صلی الله علیه وسلم در خواب می بینم که می فرمایند ادرک هذا الرجل فشبته اشارت باین مردی کنند که وی را دریاب و دستگیری کن ببالین وی نشستیم و برخاستیم و پیش آن بیمار رفتیم چه بینیم که در حالت نزع افتاده است و بر بالین وی نشستیم و از قرآن و ادعیه و اذکار آنچه مناسب وقت بود برخواندیم وی این آیت را بخواند یثبت الله الذین آمنوا بالقول الثابت و جان بحق تسلیم کرد از خواندن او این آیت و انشائی بمضمون قول آنحضرت صلی الله علیه وسلم که فرموده بود شبته یافتم روز دیگر بر قبر او رفتم و فاتحه خواندم و هم نزدیک قبر وی بخواب رفتم می بینم

ریاضتها و مجاهدها باید که موافق طریق حق و مرضیات الهی باشد تا اثرے آرد و اعتبار را شاید یعنے مجاهده و ریاضت چیست یعنے نفس را بزور و مشقت موافق حق ساختن و منقاد و مطیع شریعت گردانیدن و همچنانکه نیت صحیح بعمل صحیح صورت نمی بندد و بسا که یکی را راعمل صحیح دست دهد و موافق فرموده در ظاهر کاری می کند اما نیت صحیح ندارد و بر باد سعی می کند این شخص نیز از ثواب آخرت و رضای حق محروم باشد که انما الاعمال بالنیات پس نیت صحیح و عمل صحیح هر دو باید تا کار کشاید و بالله التوفیق و مقصود از آنکه گفتیم مجاهده و ریاضت بی موافقت حق اثری نیارد یعنے اثری که باعث زیادت نور ایمان و حصول رضای حق و سفید روئے در روز جزا و نجات از عذاب و سبب اجر و ثواب گردد والا باشد که بعضے ریاضتها و مشغولیها که جوگیه و اهل کهانت را می باشد و از بعضے بی ریاضت نیز بمکر و استدراج الهی ظاهری گردد و اثری در کشف بعضے عوالم و ظهور چیزے از جنس خوارق عادات و تسخیر بعضے ارواح خبیثه از جن و انس که ایمان و عمل صالح دران شرط نباشد پیدا کند چنانکه در آب وی نماید و در بول نیز باوجود آن پاک است

Marfat.com

که نشسته است چون ما را بدید پیش ما آمد و گفت که حق تعالی ببرکت تثبیت شما مرا از شر وسواس شیطان
که در وقت نزع دخل کرده بود نجات داد مرا قریب بخانهٔ شیخ رحمة الله در بهشت خانه تعین کرد این معامله
را بخدمت شیخ عرض کردیم و شیخ رحمة الله نیز در مجلس حاضر بودند هم شیخ و هم ایشان گریها کردند این
حکایت بود که پارسال بفقیر گفته بودند امر فرمودند که این حکایت را تتمه هست و آن اینست که این مرد
که او را در خواب دیدیم گفت که بیائید و سیر منزل بکنید بر در خانهٔ او رفتم دروازه بلند برآورده اند در آیدم
واز وی بدر دیگر در آمدیم خانه دیدیم مزخرف و منور و متلالی و مکلل بجواهر و آلی چنانکه تعریف خانهای
بهشت کرده اند بعد از زمانی رخصت گرفته برآمدیم وی تا بیرون برسانیدن ما بیرون آمد چون بیرون
آمدیم مردی دیگر را دیدیم بسیمای کرامت و ولایت بعظمت پیش آمد و سلام کرد و تودد نمود و التماس
درون درآمدن کرد گفتیم که ما بشما آشنا نیستیم و شما را نمی شناسیم در خانه شما چگونه در آئیم گفت و حاشا
ما اگرچه بظاهر بیک دیگر آشنا نیستیم و لیکن میان ما و شما نسبت اتحاد و یگانگی ست شما را ناچار بمنزل
ما باید رسید پرسیدم که نام ملازمان چیست گفت نام فقیر ابو العباس مرسی پس درون خانه رفتم این
خانه باصد خوبی آن خانه اول بود که آن مرد داشت ترصیع وی از لآلی بود این از یواقیت موضع
برای ما تعین کردند و فرمودند که این جائی ماست شما بجای ما بنشینید و صاحب مقام ما باشید بعد از انکه
از ان خانه برآمدیم خانهٔ دیگر دیدیم بهمان صفت خانهای سابق موصوف در وی بندگی شیخ علی متقی
نشسته اند و انهار وجداول مختلف در صغر و کبر جاریند اشارت بنهری کنند و می گویند که این جامع کبیر ست
و بنهری دیگر که این جامع صغیر و بجدولی اشارت می کنند که این فلان رساله است و بجدولی دیگر که این
فلان همچنین کتب در سائل خود را نام می برند هر یکی را بنهری وجدولی تعین می نمایند بعد از اتمام
این مقام فرمودند که این بود آنچه ما را در باب شیخ ابو العباس مرسی نمودند شاید که بعضی از فقرای یمن
را هم برین واقعه اطلاع نموده باشند یا مثل این معامله نموده و بسر این کار را طلاع داده و ایشان با ما چنین
خبر کرده و لیکن با هیچ کس این واقعه را نگفته ایم امروز بعد از سی سال بشما گفتن این حکایت ضرورت
افتاد سخن در ملاقات خضر افتاده بود فرمودند که یک بار در صغر سن همراه والد خود بتقریب بعضی حوادث
که در پار مند وحدوث یافته بود در بیابانها افتاده و راه گم کرده بودیم و هیچ چیز از جنس طعام و شراب
همراه ما نه گرسنگی بر ما غلبه کرده چنانچه عادت اطفال باشد در گریه آمدیم والد ما دلداری می داد و می گفت که
صبر کن طعام در پیش ست و لیکن اینها در دفع الم جوع فائده نداشت همدرین حال شب در آمد از هیبت
ترس شیر و گرگ بالای درختی برآمده شب گزرانیدیم صباح می بینیم که قریب آن درخت چشمهٔ آب شیرین
میرود و پیرمردی نورانی بر آن چشمهٔ نشسته ما را چون دید دو قرص گرم از بغل برآورد بما داد و هم نزدیک
آن موضع بقدریهٔ دلالت نمود آن قرصها را خوردیم و بدان آب شیرین سیراب شدیم و راه قریه گرفتیم

وا این بلید و از نجاست اصرار
وانهماک این خطا کاران در کفر
و گمراهی خود و اعتقاد و انقیاد
بعضی نادانان و ساده لوحان
و نا استوار تهمان در اعتقاد
مسلمانی بایشان ازین همه گذشتیم
تقوی و صلاح موقوف باری
ایمان و اعتقاد خود باید و گروید
و میل بمخالفان دین کردن و
اعزاز ایشان نمودن بمسامحه
و تغافل از ملاحظه دین صورت
معقولیت نمی بندد و هر که
مسلمان ست و تلفظ بکلمه شهادت
دارد و در زی اسلام بود و بر
طریقه مسلمانی میرود از وی اگر
صد عیب ببیند بپوشند و عزت
اسلام و حرمت ایمان وی را دست
ندهند که اهل لا آله الا الله همه
اهل عزت اند هر چند اسیر شهوت
نفس باشند و در قید معصیت
گرفتار آیند غایت آنکه اجرای
احکام شریعت و اقامت
حدود دین بر ایشان بکنند
و خود اگر این نسبت ایمان
درست باشد هرگز نخواهد گذاشت
که آلودهٔ معصیت گردانند و اگر
نیز گردد آخر نور ایمان غالب
خواهد آمد و ظلمت معصیت را زود
بعفو و مغفرت الهی و شفاعت
و درخواست حضرت رسالت پناهی
پاک خواهد گشت آشنائی دوستی
با آنجناب باید کرد کریمان هرگز
رعایت دوستی و آشنائی از
دست ندهند ۵ تو گو مارا
بآن شه یا زیست + با کریمان

Marfat.com

چون دران قریه رفتیم و آسوده شدیم باز شوق دیدن آن مرد و آن چشمه غالب آمد و زیر آن درخت آمدیم و آن چشمه در انجا بود نه آن مرد حیران ماندیم گویا که آن مرد خضر بود که دران بیابان از برای امداد و اعانت ما ظاهر شده بود و الله اعلم وقتی سخن بدانستدراج افتاده بود فرمودند که فاسقان مبتدعان را نیز قوتی و تصرفی می دهند که بدان جذب قلوب عوام الناس می توانند کرد و آنها را که در دین و شریعت قدم راسخ ندارند از جا می برند و موافق این حکایتی از سرگذشت احوال خود فرمودند که وقتی در ایام مسافرت در شهرے از جویار لیبار افتادیم قاضی شهر مردی بود شافعی مذهب عبد العزیز نام که با درویشان و مسافران و ژنده پوشان سری داشت ما را چون نیز درین لباس دید پیش ما آمده و بنشست و صحبت داشت از وی پرسیدیم که در شهر شما مردی باشد از جنس صلحا و فقرا که با وی صحبت توان داشت گفت مردی هست از اهل باطن که اکثر مردم شهر معتقد او هستند و لیکن چون در ظاهر ارتکاب بعضے نواهی الهی می کند ما را با وی خواهش نیست روز دیگر بر نشانی که قاضی داده بود بدیدن آن مرد بر فتیم دیدیم که بر مکانی مرتفع جای ساخته است و دو سه کس دیگر نیز با وی در انجا ساکن اند جماعه از مرد و زن نشسته است ما چون در آمدیم خوشحال شد و مرحبای گفت بعد از ساعتی پیاله در میان آورد و شراب خوردن بنیاد کرد ما را نیز اشارتے کرد که بخورید ما گفتیم این حرام ست خوردنی نیست هر چند مبالغه کرد و امتناع ما بیشتر شد گفت نمی خوری ببین ترا چه می کنم آخر از پیش او محزون و مغموم برخاستیم و پیش یاران خود آمدیم طعام حاضر بود خوردن خوش نیامد همچنان بخواب رفتیم و با هیچ یکی از اصحاب آن قصه را در میان نیاوردیم در خواب می بینیم که بستانی ست لطیف پر اشجار و فواکه و عیون و انهار زیاده بر انچه تصور توان کرد و در راه وی خارها و محنتها و شدتها که وصول بدان متعذر ست همان مرد پیاله شراب در دست پیش ما می آید وی گوید که بخور من ترا درین بستان میرسانم در خواب نیز از ارتکاب آن امتناعی و ابای دست می دهد که در بیداری دست داده بود همدرین میان بیدار شدیم و لاحول گفتم باز خواب دیدیم همین حالت در خواب دیده شد برخاستیم و التجا بسرور کائنات صلی الله علیه وسلم آوردیم و استعانت به انحضرت نموده متوجه شدیم این بار در خواب می بینیم که آنحضرت صلی الله علیه وسلم حاضر ند و من نیز در خدمت ایستاده عصای در دست آنحضرت ست ناگاه آن مرد بتوجع پیدا شده است آنحضرت عصا را بجانب وی انداخته اند و وی بصورت سگی گشته از پیش آنحضرت گریخته است انگاه بمن فرمودند که وی گریخت دیگر درین شهر نخواهد بود از خواب بیدار شدیم و وضوے تازه برآوردیم و دو گانه شکر گزار دیم و بجانب منزل آن مرد روان شدیم دیدیم که هیچ آفریده در انجا نیست او خود پیش از آمدن گریخته بود مردم گفتند که چند ساعت شد که خانه را ویران کرد و رخت اقامت ازین جا بربسته رفت والسلام وقتی در عبادت شرح حکم مذکور شد العارفون الواصلون بعین

کارها دشوار نیست ÷ دایمان بسے عظیم ست آن را حقیر مشمر ÷ قطب الوقت شیخ ابو الحسن شاذلی قدس الله سره می فرماید اگر کشف کرده شود نور ایمان مومن عاصی بپوشد و پر کند آسمان و زمین را چه جائے مومن مطیع و فرمود اکرام کن مومنان را اگرچه عاصی باشند امر کن ایشان را بمعروف و نهی کن از منکر و ترک صحبت فاسقان را بطریق تعذر و تکبر انتهی اصل ایمان ست و باقی همه فرع آن غم ایمان باید خورد اگرچه ایمان مع بقای آن آسان می نماید و لیکن بسیار مشکل ست و جز بفضل الهی آن را سببی نیست ازین جهت گفت ÷ ایمان چو سلامت بلب گور ببریم ÷ احسنت نهی چستی و چالاکی ها ÷ و اگر نور ایمان با نور طاعت جمع گردد فهو نور علی نور یهدی الله لنوره من یشاء و یضرب الله الامثال للناس والله بکل شئ علیم سخن دور و دراز میرود و این قدر بس ست ÷ بس کنم مر زیرکان را این بس ست ÷ بانگ دولک کردم اگر رده کس ست ÷ حق سبحانه عاقبت تمامه کارهای دنیا و آخرت را بخیر گرداند و از دنیا گرداز دل ناکشوده و جمال مقصود ناشنوده نبرداناه علی کل شئ قدیر باجابة دعاء المضطرین

الحقیقۃ علی بساط الجذب والسلوک وغیرہ عرضہ کردہ شد کہ غیر جذب وسلوک نیز طریق وصول می باشد
با آنکہ ظاہر از کلام قوم انحصار درین دو طریق مفہوم می شود فرمودند تواند کہ باشد زیادہ برین معنی نکردند
وفرمودند کہ ما را در ابتدا حال واقعہ پیش آمدہ بود یکی نظر بکنید و تامل نمائید کہ آن داخل کدام قسم ست
در آحمد نگر و کن در باغی نشستہ بودیم وچندی از فقرا نیز ہمراہ ما بودند و بہ طبخی بہم رسید و بودیاران بتہیۂ
آن مشغول بودند ناگاہی شخصے از دور نمایان شد و بجانب ما متوجہ گشت بخاطر رسید کہ اگر آن مرد بیاید
او را تکلیف کنیم کہ ہمراہ ما طعام بخورد چون نزدیک رسید گفتیم اگر بنشینید طعام در راہ ست لقمہ چند تناول
بکنید بمجرد این گفتن برمید و بگریخت آنچنان برمید و بگریخت کہ وحشی از جنگل بہ مد و بگریزد این ادای
آمدن او و رمیدن و گریختن او در دل تاثیر کرد و بمال او ما نیز دویدیم ہم در میان درختان این باغ
غائب شد ہر چند تفحص کردیم بنظر در نیامد چون ناامید شدہ برمی گشتیم ناگاہ دیدیم کہ در اصل درختے کہ
شاخہای او بزمین افتادہ ہم برآمدہ بود پنہان شدہ نشستہ ست خود گفت چہ می بینید و کرامی جویید
گفتیم شما را می بینیم گفت باری پیش ما بیائید رفتیم و نشستیم گفت بگوئید اللہ اللہ شش مرتبہ یا ہفت مرتبہ
تکرار ہم شریف کردیم چیزی از نور غیب نمایان شد و حالتے در گرفت کہ از خود رفتیم و بے شعور افتادیم
ہمچنان کہ کسے قبیل موت از خود میرود و باز خود آن مرد گوش و گردن ما را مساس میکرد تا بعد از زمانی باقاقت آمدیم
اما چندان از وجود آن حالت متاثر شدہ بودیم کہ تا چند روز بحال خود نتوانستیم آمد و اثری عظیم در ذات
خود احساس کردیم وقتی دیگر سخن در ذکر جوگی جنگم و ریاضت و تصرف ایشان افتادہ بود فرمودند در
ایام سیاحت ما را با یک جنگم صحبت و تصرف ایشان افتادہ بود بغایت مشغول مرتاض بود و خوارق
عادات می نمود و می گفت کہ من قلعہ می بینم از طلا و مرا می گویند کہ اگر چنین و چندین ریاضت کنی
تا در ون این قلعہ در آیی و مردم شہر تمام لذزن و مرد بزیارت وی می آمدند و سبلغہا و طعامہا می آوردند
و وی ہیچ از ان مبلغ التفات نمی کرد و از ان طعام نمی خورد ما با وی از دین اسلام سخن می کردیم بسمع
رضا می شنید و در رفع و اضمحلال آن خیال کہ وی صورت قلعہ از طلا می دید متوجہ شدیم آخر مندفع
و مضمحل شد چند گاہ چنان بود کہ کلمہ می گفت و بکار جوگی گری خود نیز مشغول بود در آخر مسلمان خالص
شد و بر دست ما توبہ کرد و مرید شد و قتے دیگر بتقریب ریاضت درویشان و ترک سوال و عدم التفات
بشہوات طعام می فرمودند کہ چند گاہ قوت ما آن بود کہ یاری می رفت و استخوانہاے ناکارآمدنی کہ
قصابان می برتافتند برداشتہ می آورد و پارہ از کاہ گندم کہ در میان کشت زارہا افتادہ بود می آورد
و آن استخوان ہا را می کوفتند و آن کاہ را شستہ و پاکیزہ می کردند و در میان دیگ کردہ در آب می جوشانیدند
و ہر کدام کاسہ از ان صاف کردہ می خوردند بعد از چند روز مردم شہر آگاہ می شدند و طعامہا می آوردند
و دیگر از ان جا انتقال می کردیم و جائی دیگر میرفتیم و دیادت بر سہ روز اقامت نمی کردیم و حکایتی دیگر ست

جدیر و صلی اللہ علی محمد و آلہ و صحبہ وسلم
الرسالۃ الرابعۃ والثلثون
ہدایۃ الانام الی
التمسک بالشرائع والاحکام
لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ
واللہ یقول الحق وہو یہدی
السبیل وصول بمقصد او چیز
باید اول راہ شناختن دوم راہ
رفتن و روش راہ رفتن و طریق
سلوک آن دانستن داخل شناخت
راہ است چہ ہر کہ راہ نمود و روش
راہ رفتن را نیز بیان کردہ
و طریق سلوک آن را تعلیم نمود
است و راہ راست باید تا بقین
بمقصد رساند و رد و آسان
رساند کہ آفت در راہ نارست
بسیار باشد راہ راست بحکم
نص قرآن مجید عبادت ست
قال اللہ تعالی ان ربی علی صراط مستقیم و اقسام
عبادات بیشمارست و ہر یکے
از ان راہی ست بجناب قرب
حق المطلق الی اللہ بعدد انفاس
الخلائق کہ گفتہ اند این معنی
دارد اگر یکے غیر این اندیشد خطا
کند و در ورطہ ضلالت و الحاد
افتد در او نماند و روش آنرا
بیان کنندہ پیغمبر ست صد ہزاران
درود بر جان پاک او و بر اہل بیت
مطہر و یاران عالی قدر او باد
و دیگر ہمہ پیروان او یند ہر کہ پیروی
او کرد و بر نہج مسودہ او رفت
بمنزل مقصود رسید باقی ہمہ
ضلالت و محل خوف و خطرست

Marfat.com

هم ازین باب که فقیر از یکی از یاران ایشان شنیده است که می گفت یکباری در ایام قحط در مسجدی
با یک یار دیگر نشسته بودند در یک گوشهٔ مسجد ایشان مشغول بودند و در گوشهٔ دیگر آن یار دیگر و قرار
داده بودند که با یک دیگر سخن نگفتند و از کسی طعام نه طلبند لبست روز برین حالت گزشته بود که
هیچ چیز از طعام نخورده بودند شخصی حلوا فروش طعام در میان این دو کس می نهاد و می رفت هیچ
کدام از ایشان آن طعام را نخورد چون بگذشت دیگر آن مرد حلوائی لقمه می کرد و در دهان ایشان
می نهاد و می خوردند این حالات مذکوره در زمان سیاحت ایشان بود که هنوز بمکه معظمه نیامده بودند
و مدت عمر ایشان والله اعلم پانزده شانزده سال بود نوزده یا بست ساله بوده اند که بمکه تشریف
آوردند و بشیخ علی متقی صحبت داشته اند و لهذا روزی این فقیر پرسید که با وجود این ریاضات
و حالات و مکاشفات و تصرفات که همه ناظر بر کمال و تمام اند و پیش از صحبت شیخ وقوع یافته پس
آنچه بر ملازمت ایشان موقوف بود و در صحبت ایشان حاصل شد چه بود فرمودند
ما هر چه داریم ببرکت ایشان و فیض ایشان ست بعد از زمانی گفتند که دین ما شریعت ما با ایشان
مقرر و مستقیم ماند در زمان سابق اطوار مختلف و احوال متنوع پیش آمد خلاف اند که در آخر کجا می افتادیم
و از کدام وادی سر بر می کشیدیم بصحبت ایشان طریقهٔ دین ایمان و اتباع شریعت استقامت یافت
اصل کار و آخر مقامات همین ست وقتی سخن در اتباع آنحضرت و استغراق محبت وی صلی الله علیه
وسلم افتاد فرمودند یک باری می بینم که بالائی قبهٔ شریف حضرت کائنات صلی الله علیه وسلم برآمده ایم
و قبه از بالا شق شده و ما از راه آن شق بر موضع قبر شریف افتاده و در درون آن در آمده محو و مستلاشی
گشته ایم بعد ازان قوتی پیدا شده که از مشرق تا مغرب گرد جمیع آفاق عالم برآمده ایم دیدن این واقعه
در زمان حیات شیخ بود ایشان فرمودند که تعبیر این خواب آنست که صاحب آن در اتباع آنحضرت
صلی الله علیه وسلم کامل آید و در محبت آنحضرت صلی الله علیه وسلم مستغرق و فانی گشته بصفت
بقائی بالله متصف شود وقتی سخن در آوردن عمره بجعرانه که موضعی مشهور ست بر مسافت یک مرحله
از مکهٔ معظمه و آنحضرت صلی الله علیه وسلم در وقت قسمت غنایم حنین در انجا اقامت فرموده عمره
برآورده بودند افتاده بود فرمودند اگر آنجا بروید از مقام نزول آنحضرت صلی الله علیه وسلم که در جبل
ست غافل نباشید و آن مقام را نشان دادند و تعیین فرمودند و فرمودند اگر نصیب باشد رویت
آن حضرت صلی الله علیه وسلم در انجا میسر ست فرمودند وقتی ما در انجا بخواب رفته بودیم هر بار که چشم
بهم می آمد جمال آنحضرت صلی الله علیه وسلم در نظر بود شاید که از صد بار متجاوز در مدت یک دم و پاس
بلکه کمتر مشرف شده باشیم و ایشان باین عمره بسیار میرفتند و صایم و پای برهنه میرفتند۔

شیخ عزیز الله متوکل رحمة الله علیه

کسانی که زین راه برگشته اند ÷ برفتند و بسیار سر گشته اند ÷ و آفت سالکان در زمان ما ناشناختن راه ست که بر طریق اصل و براه اتباع نروند و طریقهای مستحدث و راه های مبتدع را که بعضی بحکم جهل و میل طبع و بعضی بجهت اشتباه و التباس و بعضی بغلبهٔ حال و طفح سکر و بعضی بقصد علاج مرضی که مخصوص وقت و حال ایشان بود پیدا کرده اند تابع شده و اعتقاد کرده که طریقهای موصل و موروث قرب اینها ست و طاعات و عبادات و احکام شرائع شغلهای ظاهر و عادات ارباب ظاهر ست مشغوفهای درویشان دیگر ست بلکه گویند که اینها برای هدایت عامه ست طریق خواص جز این ست و گویند که نماز و روزه کار بیوه زنان ست و کار مردان دیگر ست و خطا و غفلت این نادانان در اینجا ست که نمی فهمند که این شغلها و کارها بیان کرده و نهاده که کیست و فوائد و نتائج اینها چیست و نمیدانند که بعثت انبیا خصوصاً بعثت رسل صلوات الله و سلامه علیه و علیهم که مبعوث از برای تتمیم مکارم اخلاق و تکمیل محامد افعال ست از برای هدایت خلق و تکمیل عباد و تقریب ایشان ست براه رشاد و سداد

پیر شیخ باجن ست که پیر شیخ علی متقی ست رحمة الله علیهم بغایت فقر و توکل داشت چون شب شدی هرچه در خانه داشتی انچه از قدر حاجت زیاده بودی بر همسایه قسمت کردی تا آنکه آب وضو نیز همان مقدار گذاشتی که برای طهارت نماز تهجد ضروری بودی و اغنیا را المجلس خود راه ندادی روزی یکی از اغنیای عصر از بعضے اولاد وی التماس زیارت کرد فرمود اگر بیاید در صف نعال با فقرای دیگر یک جا نشیند مانعی نیست وقت نماز شام بود که آن تونگر بخانه شیخ آمد دید که در خانه تاریک افتاده است چیزی در خانه نبود که روغن چراغ بخرند با پسر شیخ گفت که سبوهای روغن چراغ بفروشتم خرج کنند و اگر تمام شود اعلام فرمایند تا دیگر فرستاده شود روز دیگر چون شیخ مشاهده کرد که چراغ بسیار گرد خانه افروخته اند فرمود این همه چراغ از کجاست حقیقت حال را باوی عرضه داشتند راضی نشد و آن تونگر را منع کرد که دیگر روغن چراغ نفرستد و انچه حاضر بود همه را بر فقرا و مساکین قسمت کرد بسکل ایشان در برهان پور بود و در احمد آباد نیز بعضے از اولاد ایشان توطن داشتند رحمة الله علیه۔

مخدوم جیو قادری رحمة الله علیه

در شهر بدر که از دیار دکن ست می بود بزرگ بود بغایت مسن و ضعیف و متعبد و متبرک و عالی همت و عظیم الشان و با اغنیا بسیار بی التفات بود از خلق مستغنی حضرت شیخ عبد الوهاب می فرمودند که ایشان را از غایت ضعف طاقت ایستادن نبود و لیکن کمر مستحکم می بستند و اکثر شب برای نوافل می ایستادند می فرمودند که وی از عالم شیخ نابود در استقامت دین و رعایت تقوی مدتی ما را با ایشان صحبت بود نزدیک بود که دست انابت و ارادت بایشان داده شود و لیکن نصیبه ما در پیش شیخ ایداع یافته بود وفات ایشان در اواسط مائة عاشره باشد والله اعلم۔

میان غیاث رحمة الله علیه

در برودج که از بلاد مشهوره گجرات ست بود نماز خواص عباد الله و مصدوق خیر الناس من ینفع الناس می گویند که از هر چیز و هر جنس که مردم را بدان احتیاج افتد ایشان نگاه می داشتند و بمردم خیر می کردند چه از زر و جامه و اغذیه و ادویه و کتب و اسباب و آلات همه در خانه ایشان بود و افضل اعمال ایشان این بود و با وجود آن عالم و عامل و متقی و متبع بودند حضرت سیدی الشیخ عبد الوهاب می فرمودند که یک باری آن حضرت صلی الله علیه وسلم در خواب دیدیم پرسیدیم که یا رسول الله من افضل الناس فی هذا الزمان فرمودند افضل الناس میان غیاث ثم شیخک ثم محمد طاهر رحمة الله علیهم اجمعین۔

کمتوبات شیخ

اگر افعال و اعمال که ایشان فرموده و طرق و سبل که نموده اند مقرب و موصل نباشد دیگر چه خواهد بود اما کیست که آن افعال و اعمال را چنانکه شرط ست بکند و بنعت شهود و مراقبه که معنی احسان ست که الاحسان ان تعبد ربک کانک تراه فان لم تکن تراه فانه یراک بجای آرد و این راه را چنانچه نموده اند سلوک نماید از نیجاست سنت اعتقادی اهل نجات باحکام شریعت که آنرا بشرائط آداب چنانکه باید ادا کنند و نتائج و ثمرات آن را دریافتند پس براه تردد و انکار رفتند و در ورطه حرمان و خسران ابد حیرت درماندند این کوتاه نظران را باید که اگر از تقصیر و کوتاه اندیشی خود را دریافت اسرار و انوار ان درین نشئه محجوب و محروم نشستند باری اعتقاد ایمان ایمانی نگاهدارند و سر رشته از دست ندهند و بدانند که آن آورده کیست و در نشاء دیگر جزای آن چیست و نتیجه آن چه خلاف نعلم نفس ما اخفی لهم من قرة اعین می فرماید که هیچکس نمی داند که چه پنهان کرده شده نهاده شده است مرشب خیزان و سهلوان بستر راحت و دراز گان و از نعمتهائی که پروردگار تعالے بایشان داده است و عطا نموده انفاق کنندگان را از انچه سبب قرار و آرام و لذت و سروری

Marfat.com

میان محمد طاہر رحمۃ اللہ علیہ

در پٹن گجرات بودہ از قوم بورہ کہ دران دیار ند حق سبحانہ وتعالی او را علم وفضل دادو بحرمین شریفین رفت وعلما ومشائخ آن دیار شریف را دریافت وتحصیل وتکمیل علم حدیث نمود وبا شیخ علی متقی رحمۃ اللہ علیہ صحبت داشت ومرید شد وبا او برکت وکرامت بوطن اصلی عود وبعضی بدعتہا کہ دران قوم شائع بود ازالہ کردہ میان اہل سنت ومدحت این قوم تمیز وتعریف نمود ودر علم حدیث تالیف مفیدہ جمع کرد از انجملہ کتابی ست کہ متکفل شرح صحاح ست مسمی بمجمع البحار ورسالہ دیگر مختصر مسمی مغنی کہ تصحیح اسمار رجال کردہ بی تعرض بہ بیان احوال بغایت مختصر ومفید ودر خطبہای این کتب مدح شیخ علی متقی بسیار کردہ است ووصی بوصیت شیخ سیاہی بجہت امداد طلبہ راست می کرد ودر وقت درس نیز بہ حل کردن آن مشغول می بود تا دست نیز در کار باشد ووصی در ازالہ بدع واہل بدع کہ دران دیار بودند تقصیر ہم بدست آن جماعت در سنہ نیف وثمانین وتسعمائۃ بشہادت رسید شکر اللہ سعیہ وجزاہ اللہ من المسلمین خیرا۔

شیخ عبد اللہ وشیخ رحمت اللہ رحمۃ اللہ علیہما

سندی مدنی دو عزیز بودند از فقہا صوفیہ از مدینہ مطہرہ بدین دیار تشریف آوردہ وافادہ علم حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم نمودہ طلبا واین دیار ایشان را شیخین می گفتند خواجہ عبد الشہید عبید اللہی رحمۃ اللہ علیہ می فرمودند کہ این شیخین یاد ازان شیخین می دہند کہ ابو بکر صدیق وعمر فاروق باشند رضی اللہ عنہما ہر کدام آیتی در علم وعمل وتقوی در نظر ایشان ازان مقامات شریفہ بدین دیار کس ندیدہ وایشان از یاران خاص وخلفاء شیخ علی متقی بودند بعضے حکام کہ از جانب سلطان روم بمکہ معظمہ می آمدند بشیخ اعتقاد وبندگی بسیار داشتند شیخ از برای اکثر اصحاب وخدام وفقرای خود وظیفہ گرفتند الا ایشان را وبندگی شیخ عبد الوہاب زیرا کہ وجوہ این مال خالی از شبہہ نبود والد شیخ رحمۃ اللہ قاضی عبد اللہ از ولایت سند در بعضے حوادث روزگار بقصد زیارت سید کائنات صلی اللہ علیہ وسلم وتوطن دران مقامات بابرکات باجمعی کثیر از فرزندان واہل وعیال برآمدہ چند گاہ در احمد آباد اقامت نمودو با شیخ علی متقی صحبت داشت وبعد از وصول بمقامات شریفہ در مدینہ منورہ توطن فرمودو در اندک مدت از عالم درگذشت واین شیخ عبد اللہ یار ومصاحب قاضی عبد اللہ بودو نشو ونمای ایشان در مدینہ منورہ بودو سالہا دران مقامات شریفہ بدرس وعبادت گزرانیدہ محبت بعضے حوادث وبواعث صحبت دو سنہ سبع وسبعین وتسعمائۃ درین دیار آمدند بعد از عود چند گاہ در احمد آباد کہ حکم وطن

کمتوبات شیخ

چشم ایشان گردد ودر دار آخرت از نعیم بہشت ودیدار مولی کہ این ہمہ را فضل وکرم مولی تعالی اثر ونتیجہ عمل بندگان داشتہ است چنانکہ فرمودہ جزاء بما کانوا یعملون عزیز من اصل ایمان وعمل ست کہ درین جہان در پس پردہ فضای دل را روشن گرداند وشعبہ را بلذات ومنہیات بہشت وشہود مولی تعالی بصیرت بذوق وشوق داشتہ ظلمت کفر وحجاب را بزداید ہمین نور دان عالم تمام تر وفراخ تر ولطیف تر گشتہ چنان شود کہ آن ملک بی پایان را فرا گیرد ومحیط گردد وعیانا نعیم جنت را بدست آورد وخدای بمثیل ومانند را مبصر نماید ومبصر حجاب از میان برخیزد وقطعا پردہ نماند وخطای دیگر کہ این خطا کاران کردہ اند آنست کہ شروع عمل را موقوف ایمان کامل داشتہ اند وہم از اول یقین می طلبند وی گویند تا یقین نشود کہ حقیقت کار چیست عمل نکنیم باین را ہزنی دیو جہل بیکار نشستہ ودر گوز ظلمت وبطالت افتادہ می گذارند درین صورت نہ عمل بود نہ ایمان خسر الدنیا والآخرۃ ذلک ہو الخسران المبین ومانند کہ نور انیت ایمان بعمل تو پذیرد چنانکہ توفیق عمل بایمان زیادہ تر گردد ونور بہ ومتعالس وتسلام

بلغہ

اصلی ایشان داشت اقامت نمودند و در آخر هر دو بزرگ متفاوت چند سال در عین مرض که قوت حس و حرکت مفقود بود از احمد آباد برآمده عزیمت آن مقامات شریفه نموده برآمدند و تا وصول بمکه معظمه فرصت یافته عنقریب بدار بقا رحلت فرمودند رحمة الله علیهم و علی جمیع عباد الله الصالحین

شیخ حسین رحمة الله علیه

از یاران بندگی شیخ عبد الوهاب بود او را در سلوک این راه رفتاری خاص و در بی قیدی و بی تکلفی و همت فرمائی طریق مخصوص بودی فرمودند که این شیخ حسین از قرابتیان ما بود عجائب حالتی و شگرف همتی داشت در خریدن ادنی چیزی مثل جبوب و بقول هر چه بدست او می بودی داد خواه مظفری و خواه روپیه و اصلا مقید نمی شد که حساب کند و بها پرسد می فرمودند وقتی از آب زبده می گذشتیم جماعه کثیر جمع شده بودند و در درون آب بیشه شیر بود و مجال عبور بر مردم تنگ آمده آین شیخ حسین بر تی کارد گرفت و بر دست دیگر چادر خود را پیچیده و در درون بیشه در آمد و شیر را که در انجا بود پاره پاره کرد و بر آمد و راه بر مردم کشاده دادی فرمودند وقتی شخصی در جائی بلند ایستاده نماز می گزارد و در نیت نماز وسواس می نمود الفاظ نیت را تکرار می کرد چنانچه وقت بر حاضران مشوش ساخت این شیخ حسین دستی بقهر بر سینه وی زد چنانکه درون آبی که در پایان آنجا بود بیفتاد دیگر اثری از ان وسواس در باطن او نبود اصلا نمانده وقتی پیش ایشان طالب علمی احیاء العلوم می خواند و زبان او بغایت الکنت داشت و در قرأت کتاب بسیار عاجز بود و اضطراب می کردی فرمودند بارها بخاطر میرسد که باین قاری کج خلقی کرده شود بران نوع که شیخ حسین بآن مرد مصلے کرده بود و موجب زوال وسواس وی شده اما از نامی آید حالت وی اقتضای آن می کرد شاید که بعد از صرف همت بتدریج اثری ظاهر شود می فرمودند که یکباری ما بملاقات میان غیاث رفته بودیم و شیخ حسین همراه ما بود میان غیاث را در شان طهارت آب و نگاه داشت ظروف آن احتیاطی تمام بود که از کسی دیگر دیده نشده است و ایشان خالی از سرعت غضب هم نبودند شیخ حسین آب از خم برآورد و بخورد و آن ظرف صغیر را که بوی آب از خم برآورده بود هم بر زمین نهاده میان غیاث در غضب آمدند و فریاد زدند که های های این ظرف پلید ساختی این سخن از ایشان گفتن و از شیخ حسین آن ظرف را بر زمین زدن گفت اگر پلید شد شکسته بهتر میان غیاث خنده کردند او را در کنار گرفتند و هیچ نگفتند در اینجا شاید که بخاطر یکی از حاضران گذشت که این کوزه شکستن از شیخ تضییع و اسراف بود چون جائز باشد برای دفع خجلان او فرمودند که مذهب امام مالک آنست که ظرف که ملوث شد طهارت آن ممکن نباشد و استعمال آن جائز نه پس غیر از شکستن آن ظرف چه سبیل باشد۔

مکتوبات شیخ

افتد و در حقیقت یک نور است
که در دل تصدیق ست و چون
بر زبان آید اقرار گردد و هر گاه
در اعضاء و جوارح سرایت
کند اعمال خیزد نور علی نور
یهدی الله لنوره من یشاء
در اول بهمین ایمان اجمالی
تقلیدی شروع در عمل باید کرد
و پای بر بساط توفیق نهاد
تا وجود همه نورانی شود و ظلمت
تقلید بنور تحقیق مبدل گردد
و صور تفصیلیه ایمانیه از پردهٔ
اجمال جلوه گر گردد آن نجم و بان
و محبوبانند که ایشان را در اول
فطرت بنور شهود منور و بدولت
قرب و حضور مخصوص آفریده اند
اما آن نیز نور و جدانی بسیط
و جذب مبهم اجمالی ست که
بعد از نزول و ورود بمقام
سلوک تفاصیل احوال و مقامات
کمال در یافته برسند قرب و وصول
مستقر و متمکن می نشانند سخن
از ضبط بیرون رفت مقصود
آن بود که هادی و معلم شارع ست
و چیزی چند از علم راه دین حق
تعلیم کرده و تلقین نموده است
آن را باید دانست و بدان کار
کرد و هر که جز را وست اگر همان
گوید که وی گفته یا چیزی گوید که
شرح و بیان آن کند و باعث
تقویت و ترویج و فزونی حال
آن گردد مبارک ست باقی
همه هباء و هدر و وبال ست
حدیثی از حضرت وی صلی الله
علیه وسلم بیاد آمده که مشتمل بر

Marfat.com

شیخ عبد العزیز بن حسن طاهر رحمة الله علیه

خلیفه میان قاضی خان ست از مشاهیر متاخرین مشائخ چشتیه بود بسیار بزرگ بود عالم بود بعلوم شریعت وطریقت وحقیقت ابتدای صغرسن در عبادت وریاضت ناشی شده تا حدی که بمرتبه مشیخت رسیده بود در هیچ چیز از اوراد واوقات که در ابتدای حال التزام نموده بود تا آخر عمر فوت نشد وی در اتباع مشائخ وحفظ قواعد وآداب ایشان یگانه عصر بود واو را در تواضع وحلم وصبر ورضا وتسلیم وشفقت بر خلق در رعایت فقرا نظیر نبود در زمان خود یادگار مشائخ چشت بود در دهلی بوجود او سلسلهٔ ارشاد ومشیخت برپا بود وی از اهل سماع بود گویند که در وقت رحلت هم بذوق وحالت رفت وختم او بر این آیت شد فسبحان الذی بیده ملکوت کل شئ والیه ترجعون قدس الله سره العزیز خدمت والدی فرمودند که هرگاه مارا در ایام جوانی نظر بر جمال شیخ می افتاد بی اختیار حالت بکا دست می داد از جهت معنی شوق وغربت که در صورت او مشاهده می افتاد تولد او در جونپور ست در سنهٔ ۸۹۸ ثمان وتسعین وثمان مائة یک وپنج ساله بود که همراه والد خود بدهلی تشریف آورده وششم جمادی الاخری سنهٔ خمس وتسعین وتسعمائة وفات یافت ومرقد او هم در صحن خانقاه اوست فقیر در تاریخ فوت او گفته قطعه

شیخ کامل عارف دوران خود عبد العزیز
آنکه می داد اهل دل را مجلسش یاد از بهشت

هرچه از اوصاف اهل اسد در عالم بود
حق تعالی زاول فطرت بذات او سرشت

یادگار اهل چشت او بود در دوران خود
گشت ازان تاریخ فوتش یادگار اهل چشت ۹۶۵

دایگر اولاد او شیخ قطب عالم ست عالم وفاضل وصاحب اخلاق حمیده وصفات پسندیده قدم صدق واستقامت بر سجاده پدر نهاده اوقات بطاعت وعبادت معمور دارد وعظم خلفاء او شیخ جائیلده است که در میان سائر خلفاء ومریدان شیخ باتحاد واختصاص ومحرمیت وعزت امتیاز دارد مرد زاهد جانشین شیخ او را می دانند ودیگر شیخ عبد الغنی بداونی ست که بصفت علم وعمل وحال وریاضت وفقر وعزلت وسائر آداب سلوک موصوف ست ودر فنار شهر دهلی مسجدی ساخته از عمارت فیروزی بعبادت مولی تعالی مشغول ست در اوضاع واحوال او آثار قوت واستقامت لایح وبایح است ۔

شیخ جنید حصاری رحمة الله علیه

از اولاد شیخ فرید الدین شکر گنج ست بزرگ بود ونهایت کبر سن رسیده وعظمتی ظاهر داشت وسرعت کتابت او بحدی بود که آن را حمل جز بر خارق عادت نتوان نمود در سه روز تمام قرآن مجید با اعراب

مکتوبات شیخ

بیان بعضی اعمال خیر ست ایراد وی در اینجا مناسب می افتد تا بدانند وآگاه شوند که آن از کدام مقام قرب ونور وتجلی وانکشاف دارد ست وچه عظیم خواهد بود قدر ومرتبه آنچه از مثل این مقامات ناشی ونازل شده وهمه احکام واوضاع کار جناب رسالت آمد ازین قبیل ست در دم آن را سهل انگاشتند آسان گرفته ومنصب اهل ظاهر وظیفه عوام پنداشته اند نعوذ بالله من الجهل والغوایة حدیث اینست که احمد وترمذی از معاذ بن جبل آورده اند که گفت دیر کشید روزی برآمدن پیغمبر صلی الله علیه وسلم برای نماز بامداد تا نزدیک شد که طلوع کند آفتاب پس شتابان از خانه برآمد تکبیر برآوردند ونماز بگذارد وسبک بگذارد بعد از سلام صحابه را بآواز بلند بخواند وفرمود تا همه بر جای خود نشسته باشند وبر نخیزند پس فرمود آگاه باشید می گویم شمارا که چیزی مرا امروز از زود برآمدن برای نماز بامداد شب برخواستم ودوضو کردم وگذاردم از نماز آنچه خدا خواسته بود ناگاه دیدم پروردگار خود را در نیکوترین صورتی اگر این بیان صفت حق ست مراد بصورت صفت وشان ست که در تجلی لطف وکرم بود وصورت بمعنی صفت بسیار آمده چنانکه گویند صورت مسئله این ست

می نوشت وخوارق دیگر نیز از وی نقل می کنند واو در بعضے رسائل خود از غرائب ونوادر عالمی که از عوالم خداوی بوی روی نموده نوشته است که از حد وهم وفهم خارج ست خدا داند که آن را چه تاویل کرده است وچه او را برین داشته است گویند که بعضے اولاد او بهمت استبعاد خلق آنها را شسته ومحو کرده اند والله اعلم وفات او در سنه وقبر او هم در حصار ست۔

میان نجم الدین رحمة الله علیه

مندوی مرید شاه جیو است صد وسی سال عمر داشت پدر او وزیر سلطان غیاث الدین مندوی بود عارف بود وصاحب حال ومجرد از علائق واز لباس بستر عورت اکتفا داشت مهت سال بود پیر او بر و نظر کرده بود وبجانب خود کشیده گویند که در احمد آباد از وی احیا هیت واقع شده بود بعد ازین قضیه از انجا غائب شد وهیچ کس از اهل آن دیار نشان او نیافت وبدهلی آمد اکثر اوقات در مقام خواجه قطب الدین قدس سره می بود وبعد ازان از روحانیت حضرت خواجه رخصت طلبیده وبمقام اجمیر رفت ودر اقرب اوقات وفات یافت گویند که خواجه بزرگ معین الدین یکی از اولاد خود در خواب نمود که شاه نجم الدین در صدد وفات ست او را پیش حجره من جا باشد الآن گور او در همان جاست۔

شیخ برهان کالپی رحمة الله علیه

بغایت مشغول ومرتاض بود گویند که وی تصرف عالی وکشف جلی داشت ودو دهرهائی هندی از وی در خلائق مشهور ست بی گوشه حالتی ودردی نیست وبعضے گویند که وی اعتقاد مهدویه داشت والله عالم وفات او را واخر مائه عاشره است۔

شیخ سلیم بن بهاؤ الدین رحمة الله علیه

از اولاد شیخ فرید الدین شکر گنج ست ولادت او در سنه سبع وتسعین وثمان مائه وی در اوان جوانی هم در لباس سپاهیان وملازمان ریاضات ومجاهدات می کشید وهمران اوان پیش از تعلق بقید تزویج خیال سفر در سر وی افتاد ودر سنه احدی وثلثین وتسعمائه برآمد بزیارت حرمین شریفین مشرف شد ودر ره یا در عرب وعجم سیر کرد وصحبتها اندوخت وکارها کرد وبعد از مدتهای مدید بسیکری که پدر وبرادران ایشان از دهلی که وطن قدیم بود بتقریب ملازمت بعضے امرا رفته در انجا سکونت نموده بودند رسیده ودر کوه سیکری گوشه گرفته ومشغول شد وی مدت عمر تا ایام کبر سن وزه دلی می داشت

مکتوبات شیخ
در صورت حال این چنین واگر
حال خود را بیان می کند که
من دران وقت در صورت
نیک وحال شریف بودم
خود چنان نباشد که وقت
شهود خاص وتجلی تام و
افاضه انعام عام است
فلا اشکال پس ندا آمد که یا
محمد گفتم لبیک پروردگار
من گفت میدانی که کدام
اعمال ست که ملاء اعلی که
ساکنان حظایر قدس ملکوتند
خصومت می کنند دران
اعمال یعنی در شرف وفضیلت
آن بیک دیگر نزاع وبحث
دارند ودر برداشتن آن
بمصعد قبول وثبت نمودن
در دیوان اعمال مسابقت
می نمایند وبر آدمیان بدان
اعمال رشک می برند گفتم
یارب نمیدانم تو داناتری
بدان سه بار این ندا آمد همچنین
جواب گفتم پس دیدم من
پروردگار را تعالی وتقدس
که نهاد هر دو دست قدرت
وانعام خود را در میان رد
شانه من یافتم بر دو تیقین
سالار از انامل وی در سینه خود
پس معلوم گشت ومنکشف شد
بر من هرچه در زمین وآسمان
بود در شناختم ودانستم آن اعمال
مذکوره ما گر بر سید پروردگار
من او من بازنده آمد که یا محمد
گفتم لبیک پروردگار من گفت
در چه چیز مخصومت می کنند

Marfat.com

وافطار بچیزہاے سرد مضعف مثل سرکہ کہنہ و بعضے نباتات باردی کردو ہر روز آب سرد غسل می کرد
و در ہواے زمستان جز بپیراہن یکتانی پوشید و بعد از اقامت درین مقام متاہل شد و فرزندان
و اہل و عیال ہم رسیدہ بمرور ایام جمعیتے بظاہر احوال ایشان نیز راہ یافت و عمارتہا و باغہا
و چاہہا ساخت و در مقام مشیخت متمکن گشت نماز بر طبق عمل اہل حرمین در اول وقت ادا می کرد و
بعضے عادات مخالف شریعت کہ متعارف عوام باشد نیز رو داده طالبان را ریاضت و مجاہدہ
می فرمود و ظاہر مجلس او مشابہ محافل اغنیا و حکام بودی یکی را پند و دیگری را زجر فرمودی و آنہا
کہ نجد متش رسیده اند و نسبت محبت و اعتقاد او منعوت اند و چیزہاے غریب از کشف و کرامت
و تصرف ظاہر و باطن از وی نقل می کنند و بار دیگر در سنہ ۹۶۲ اثنین و ستین و تسعمائة بسبب بعضے
پریشانیہا کہ از جانب ہیمون ملعون رسیده باز متوجہ حرمین شده و سفرہا کرده و در سنہ ۹۶۷ ست
و سبعین باز قدوم آورد و سلطان وقت جلال الدین محمد اکبر اعلی اللہ شانہ را با وی رابطہ اعتقاد
و اتحاد در غایت قوت و استبداد پیدا شد بتقریب آنکہ او را فرزندے نمی شد توجہ بشیخ آورد
حق تعالی او را پسران داد ایشان را ہم در منزل شیخ تربیت فرمود و بادشاہ را چندان عقد
صحبت و محرمیت نسبت بخانوادۂ شیخ در ظاہر و باطن منعقد شد کہ حجابی در میان نماند جمیع توابع
و لواحق او از زن و مرد بعنایت بادشاہانہ مخصوص گشتند بست و نہم ماہ مبارک رمضان سنہ ۹۷۰
تسع و سبعین و تسعمائة ہم در اعتکاف ازین عالم در گذشت و ہم در روضہ کہ بنا آن بحضور خود
نہاده بود و بعد از وی بحکم والی وقت تمام شد مدفون گشت و در واقع عمارت مسجد و آن روضہ
عمارتی ست کہ بر روی زمین مثل آن عمارت بسیار کم خواہد بود تاریخ تاسیس او ثانی المسجد الحرام
و تاریخ اتمام خانقاہ اکبر رحمۃ اللہ تعالی علیہ۔

شیخ نظام الدین انبیٹھی رحمۃ اللہ علیہ

مرید شیخ معروف جونپوری ست کہ مرید مولانا الہداد شارح کافیہ و ہدایہ است وی سالک
مجذوب ست حال صحیح داشت و سکر و تلوین بر حال او غالب بود در اوان سلوک ریاضات
شاقہ کشیده بود اخراق باطن و کشف خواطر در غایت ظہور داشت ہر کہ بملازمت شریفش رسیده
است البتہ چیزے ازین باب مشاہدہ نموده وی از سماع پرہیز کردی و مریدان را نیز ازان
و از تعلق بمظاہر صوری منع فرمودی و گفتے بادرا اگر چشم نہ بندند و ریاضت نفرمایند کشکان
جنگلی گیرد و اگر ریاضت فرمایند کلنگ شکار کند و در باب سماع فرمودی اجرا در اختلاف باید افتاد
و اگر تقلید کنند باید کہ تقلید اویس و کلانتران کنند و با وجود آن گاہے کہ حالتش در گرفتی

حق محبت

ملا اعلی این بار گفتم بلے یا رب
خصومت می کنند در کفارات
یعنے عملہای کہ ہر چہ از گناہان
صادر گردد بدان بخشند و از
مواخذہ کردن بران بگذرند
پس گفت پروردگار کدام است
کفارات گفتم بر بار رفتن برای
دریافتن نماز بجماعت و نشستن
در مسجد بعد از نماز گزاردن تا نماز
دریافت وقت نماز آینده
و وضوی کامل سیر از آوردن
ہنگام ناخوش داشتن طبیعت
آب را چنانکہ در حال ضعف
و بیماری و سختی سرما و مانند
آن باز نداے دیگر آمد یا محمد
میدانی کہ در چہ چیز خصومت
می کنند ملا اعلی گفتم درجات یعنی
عملہائی کہ بدان مراتب و درجات
بندگان در درگاہ عزت بلند
گردد ندا آمد کہ درجات کدام
ست گفتم اطعام طعام
بمسکینان و گرسنگان دادن
یعنے انعام و احسان بر ایشان
کردن تا آن را قوت معیشت
خود گردانند و لین الکلام و سخن
با خلائق نرم گفتن و باز در ستان
درشتی ننمودن و در بعضے روایات
بجای لین الکلام افشای السلام
آمده یعنی آشکارا سلام دادن
بیگانہ و آشنا و الصلوۃ باللیل
والناس نیام و نماز گذاردن
در دل شب ہنگامی کہ مردم
در خواب باشند اشارت
باجتماع صفت جود و تواضع
و عبادت ست کہ موجب رفع

Marfat.com

آتش در نہاد او فتادی وگاہے کہ اجتناب کردی خون نشستی و زحمت کشیدی و اکثر سخنان او از آداب طریقت و فضائل اعمال بودی مگر با صاحب سر خود از توحید و حقائق نیز گفتی **نقل ست** که وی متصل صبح صادق برآمدی و نماز کردی روزی بر طریق معہود درون مسجد مصلا گسترده بنوشت درون خلوت که برآمد هم بیرون ایستاد و گفت که همین جا نماز بکنیم شاید که در انجا از موذیات چیزی باشد آخر چون نگاه کردند همچنان بود ماری در گوشه مصلا پیچیده در آمده بود وفات وی در سنه ۹۸۱ احدی وثمانین وتسع مائة۔

شیخ جلال قنوجی قریشی المشہور بہ للا رحمۃ اللہ علیہ

صاحب ذوق وحالت و وجد بود و در دعوت اسماء الٰہی نیز فتحے داشت شبہا بر خود گریستی و فریادہا کردی و نعرہا زدی و بارہا در غلبہ جذبہ و حالت تغیر وضع ظاہر کردی و بر خر سوار شدی و در کوچہای شہر گشتی بسیار مسن و معمر بودہ است فی سنہ ۹۸۸ ثمان وثمانین وتسعمائة

شیخ جلال الدین تھانیسری الکابلی رحمۃ اللہ علیہ

مرید و خلیفہ شیخ عبد القدوس ست از مشاہیر مشایخ وقت بود عالم بود و عامل و مستقیم و شیخی کامل از اول عمر تا آخر بطاعت و عبادت و درس و وعظ و ذکر سماع و ذوق و حالت گزرانید بسن طویل یافتہ بود بر حفظ آداب و نوافل و رعایت اوراد و اوقات تا آخر حیات مستقیم بود **نقل ست** کہ او را پسرے فوت کردہ بود دران چندگاہ کہ درد مصیبت او داشت سماع نکرد تا آن درد بدرد محبت الٰہی مختلط نگردد و شریک نباشد اکثر مکتوب شیخ عبد القدوس بنام اوست و او را نیز مکتوبات ست بر طرز مکتوبات پیرات رحمہ اللہ فی رابع عشر ذی الحجۃ سنہ ۹۸۵ خمس وثمانین وتسعمائة و ہو ابن خمس وتسعین سنة رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ اسحاق رحمۃ اللہ علیہ

پیر فانی بود از جانب ملتان بدہلی افتادہ سیاحت بسیار کردہ و ریاضات شاقہ کشیدہ اکثر اوقات ساکت بودی و سخن کمتر کسی کم کردی بندہ بملازمت او رسیدہ بود و طریقہ التفات و عنایت را دیدہ و بتقریر سخنان بسیار کردہ گویند کہ وی می گفت کہ من منتظر پسرے ہستم حق تعالیٰ او را در ین کبر سن پسری عنایت کردہ و بعد از ولادت او نقل کرد روز جمعہ بود بخادمہ فرمود کہ چیزی در خانہ ہست بیار تا بدہم خادمہ گفت کہ ترا کے در خانہ چیزی بود

مکتوبات شیخ

درجات و علو مراتب ست شعر
شرف مرد بجود ست و کرامت
ببخشود ۔ ہر کہ این ہر دو ندارد
عدمش بہ ز وجود ۔ بعد ازان
فرمان آمد کہ بخواہ ہر چہ بخواہی
پس دعا کردم و در روایتے
آمدہ کہ تعیین دعا ہم از درگاہ
آمد کہ چون نماز کنی این دعا
برخوان اللہم انی اسالک
فعل الخیرات خداوندا سوال
می کنم ترا توفیق کردن کارہای
نیک را و ترک منکرات و ناکردنی
و گذاشتن کارہای بد را و حب
المساکین و دوستی مسکینان
کہ ایشان را دوست دارم
زیرا کہ دوستی ایشان نشان
دوستی ایمان و ترک وجود و مستی
ست یاد و دست داشتن ایشان
مرا آل ہر دو معنی یکی ست چون
ایشان را دوست داشتند
لابد وی نیز ایشان را دوست
خواہد داشت چہ دوستدار
خود را ہر کس دوست دارد
و محبت یک نسبت ست کہ در
ہر دو طرف افتادہ و بر تو انداختہ
است و ان تغفرلی و ترحمنی
و سوال می کنم ترا ای پروردگار
کہ بیامرزی گناہان مرا و رحمت
کنی بفضل خود بر من اصل
اینست و اگر مغفرت و رحمت
پروردگار نباشد خلاص
و نجات ممکن نیست آدمی
سراسر گناہ و تقصیرات ست
کدام عمل و کدام کار کہ شایستہ
درگاہ قبول باشد آدمی صفی

Marfat.com

تا امروز باشد گفت هرچه هست از اندک و بیش بیار دو سه سیر غله بود و یک دو جامه کهنه آن را بفقیران داد بعد ازان فرمود میل سماع دارم مطربی را بیارید گفتند که توچه داری که مطرب می دهی گفت دستار خود و چادری که پوشیده ام می دهم درین اثنا بخانه یاری رفت که در همسائگی او سرودی می گفتند بشنید و گریه و حالت بسیار کرد چون حالت بی اختیاری غالب شد بخانه آوردندش قیلوله کرد بعد از ساعتے برخاست و گفت که امروز روز جمعه است غسل نکرده ام حجام را طلبید و از یاران وداع شد بعد ازان گفت که امروز وظیفه خود از قرآن نخوانده ام قرآن طلبید و وظیفه بخواند و بعد ازان بجنت و جان بحق تسلیم کرد و کان ذلک فی سنه تسع و ثمانین و تسع مائة۔

شیخ عبد الغفور مانو رحمة الله علیه

در علم دعوت و عمل آن کامل و صاحب نفس بود سیاحت بسیار کرده و هند و خراسان را دیده وی مرید و طفل جد مادری خود شیخ شمس الدین یکباری او را جنیان برداشتند و بملک خود بردند و مدتهای مدید در میان جنیان بود و مردم خانه را اعتقاد آنکه او بجای سفر کرده است تعریف شهرهای جنیان و زمین آن و اوضاع و اطوار ایشان بتفصیل کردی و زبان ایشان را نیز دانستی الآن بتاثیر آب و هوای دیار ایشان در صورت و هیئت او تغیری پیدا بود که گویا ازین عالم نیست بسیار معمر شده بود در سنه تسع و ثمانین و تسعمائة وفات یافت و او را شیخ عبد الغفور مانو ازان جهت گویند که مانو نام محبوبهٔ او بود و الله اعلم از جنس انس بود یا جن چندان باوی نسبت داشت که اگر شخصے نام او را بر سفال بنوشتی و در آتش انداختی البته دنبال او کردی و در آتش افتادی بارها مشاهده کرده اند که نام مانو نوشته در چاهی انداخته اند و او نیز همراه آن در چاه افتاده آن سفال را رنگ چاه بیرون آورد و شیخ اقرب قبیله ماست شخصے والد فقیر را نزد وی علیه الرحمة برده و دعا طلبیده بود شیخ از قرابتیان ماست اکثر از فضائی قبیله می گویند که بارها دیده شد که شخصے از بیرون در آمد و در خلنه ایشان رفت و غلغله آس کرد و خدمتها که داهان در خانه بکنند کرد و غائب شد و گاهی در خدمت شیخ شمس الدین جماعه می نمودند که هیچکس نمی دانست که اینها چه کسند رحمة الله علیه۔

مولانا درویش محمد واعظ رحمة الله علیه

درویشی مرتاض و متعبد و سالک و عارف و بصورت و سیرت درویشان موصوف بود

مکتوبات شیخ

که اول و اصل تمامه آدمیان است
گفت و گویا از جانب تمامه
در بیات خود گفت ربنا ظلمنا
انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا
لنکونن من الخاسرین و اذا
اردت فتنة فی قوم فتوفنی
غیر مفتون و سوال می کنم ترا
که چون اراده کنی در قومی فتنه
و ابتلا را یعنی بلای فرستی
دینی که بدان ترسم زوال ایمان
باشد بردار مارا پیش از انکه
گرفتار فتنه شوم و دین و ایمان
از دست دهم اول خود طلب
سلامت و عافیت باید کرد
و چون دائره تنگ گردد و سلامت
از میان برخیزد جز فتنه ازین
عالم پر فتنه و آشوب را هی
نیست حیات بسلامت یا
امید سلامت خوب ست
چون این راه بسته گردد ممات
محبوب ترا زحیات بود و السلام
حبک سوال می کنم از تو
محبت ترا از همه چیز و همه کس
از مال و منال و زن و فرزند
و هر چه پاسوای تست ترا
دوست تر دارم یا مرا محبت
حق ست عز اسمه مر بنده را
بتوفیق طاعات و فعل قربات
و حبا من یحبک و سوال
می کنم دوستی کسی را که دوست
می دارد ترا بهر دو معنی کان
نیز نتیجه کمال دوستی تست
و حبا عمل یقربنی الیک و
سوال می کنم دوستی علی که
نزدیک گرداند مرا بجناب قدس تو

تمام عمر وی بریاضت و سلوک این راه گذشته ذوقی بسیار و صحبت خوشگوار داشت گاهے او را بر آواز سخنے دردی و شوریشی دگر پدید آمدی گرفت که بیان آن از حد تقریر بیرون ست باصل از ماوراء النهر ست و سالها در حرمین شریفین بفقر و ریاضت و مجاهده و عبادت گذرانیده در زمان دولت افغانان در حدود سنه خمس و خمسین و تسعمائة بهندوستان آمد و صحبت اکثر مشائخ این دیار دریافته اکنون در دهلی بدانچه لایق وقت درویشان باشد می گذرانید و در سنه سبع و تسعین و تسعمائة رحلت کرد قبر وی نزدیک حجره شیخ برهان الدین بلخی ست رحمة الله علیه ـ

مولانا بخشی رحمة الله علیه

نام وی محمد ست بخشی تخلص و در اوائل حال بسیار رب بے قید و بے ملاحظه بود و در آخر توفیق الهی رفیق حال او شده او را براه فقر و ریاضت آورد سی سال صوم دهر داشت و ریاضت کشید در دهلی قریب مقام شیخ نظام الدین اولیا میرزا محمد عزیز که عظم خوانین عصر ست برای وی خانقاهی بنا کرد در انجا مشغول می بود دهم در انجا مدفون گشت در گوشها و ویرانهائے دهلی بسیار گشتی چیزے از کشف قبور نیز از وی نقل می کردند و در وقت رحلت نیز بیدار دل و باخبر رفت مولانا احسن کشمیری که جوانی عالم و فاضل و مودب و مهذب و مقبول الهام و معتقد درویشان ست در تاریخ وفات وی گفته ست

که نبودش نظیر بیشک در ریب	سال تاریخ آن ملک سیرت
فات فی السبت شیخنا بخشی	فات بخشی ندا رسید ترغیب

ذکر بعضے مجاذیب بے ملاحظه تقدم و تاخر

شاه ابو الغیب بخاری رحمة الله علیه

پسر شیخ حاجی عبد الوهاب بخاری ست سکری طامح و حالتی غالب داشت در زمانی که تحصیل علم کردی با طالب علمان سبقت و درس التماس کردی و اعتذار نمودی که شما دائم خواهید خورد مرا اعتماد بر فرصت وقت نیست خداوند که چه حالت پیش آید بسرعتی هرچه تمامتر بر اکثر کتب متداوله عبور نمود بعد ازان او را جذبه پیش آمد و از همه کارها باز ماند **نقل ست** که وقتی تمام روز نان در خانه ایشان پخته بودند تا بها گرم شده مانده بود دیدی آمد و هر دو پایها را بر تابها نهاد تا مدتی ایستاد و ازان اثری در پای شریفش ظاهر نگشت **نقل ست** روزی

مکتوبات شیخ

بعد ازان فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم این قصه که دیدم حق ست آن را یاد گیرید و پس از یاد گرفتن تعلیم کنید دیگران را الحمد لله که در ضمن این شرح و بیان که متضمن تعلیم این قصه شد عمل باین حدیث و امتثال این امر وقوع یافت و باید دانست که افضل ترین اعمال در اجر و ثواب و نزدیک سازنده ترین بنده را بجناب حضرت کریم وهاب نماز ست و صحیح تر و صادق ترین احوال عالی که در نماز دست دهد و نماز قرة العین مصطفے ست صلی الله علیه وسلم و آنحضرت را در نماز شهودے خاص و حالی مخصوص بود که در غیر آن نبود لی مع الله وقت که فرمود در نماز بود اگرچه وے صلوات الله و سلامه علیه دایم الوصال و همیشه در قرب حضرت ذو الجلال بود اما اینجا خلوتی دیگر و محرمیتی دیگر بود قال رسول الله صلی الله علیه وسلم اقرب ما یکون العبد من ربه و هو ساجد فرمود بنده را یعنی ذات شریف او را در سجده قربتی ست که در اتحاد و یگانگی بالاتر ازان حالتی نیست مثال بر معراج نسبت بسائر اوقات هر کس را بقدر معرفت و صفاے وقت و علم و حال از اسرار و انوار نماز نصیبه هست و از مشائخ هر کسے موافق حال و مقام خود آن را شرح کرده

Marfat.com

بزیارت پیران خود رفت و گفت اگر نصیب ست فردا نیز در ملازمت شما میرسم از انجا بخانه آمد و پیش والده رفت و پرسید که ما ما هیچ می دانید که من سید هستم گفت بابا تو سید و پدر تو سید فرمود از پدر وجد که می پرسید من سید هستم یا نه بعد ازان خدمت گار را پیش خود طلبید و گفت برای صاحب خود چه نوع خواهید گریست باری بگرئید همان روز یا روز دیگر والله اعلم رحلت نمود۔

میان معروف رحمة الله علیه

مجذوبی بود در مقام حضرت خواجه قطب الدین در گنبد قدیمی که نزدیک تقبر شیخ برهان الدین بلخی ست می بود با وجود حالت سکر و جذبه در علم تکسیر آیتی بود از آیات الهی در وقتی که شیر شاه قلعه دهلی را ویران کرد بمجرد شنیدن غائب شد که هیچ نشانی از و پیدا نشد۔

شیخ علاء الدین مجذوب رحمة الله علیه

او را شیخ علاول بلاول نیز گویند او در کشف حال و اطلاع ضمائر آیتی بود از آیات الهی هر کس که بخدمتش رسیده است البته چیزے درین باب از وی دیده در اوائل حال طالب علمی می کرد بیشتر احوال در سامانه بود مدتی در دهلی نیز میان طالب علمان می بود بعد از انکه او را حالت جذبه در گرفت در آگره افتاد مدتها مجرد بود بعد ازانکه بسبب ظهور کرامات و امارات مردم را باو رجوعی افتاد و خادمان برای او خدمتگاران می خریدند و در خدمت او می گذاشتند و او بمقتضای طبیعت بشری میلی می فرمود و از بعضے ازانها ولدی نیز پیدا می آمد خدمت عمی شیخ رزق الله قدس سره می فرمودند که یکباری از جهت اخبار بعضے فرزندان که غائب بود متردد بودم و می خواستم که برای خیریت او تصدق کنم یا قرآنے بخوانم یا اسمی از اسماء الهی را ورد گیرم درهمین تردد پیش شیخ علاء الدین رفتم تا بهرچه ایشان اشارت کنند بران عمل نمایم بیخودی که مرا دید فرمود قرآن عظیم از همه فاضلتر ست

می فرمودند که روزی بخدمتش عرضه کردم که ما را یک مشغولی فرمایند که آنرا کار به بندیم فرمود شما را تخته عشق بس ست حاجت بچیز دیگر نیست و خدمت ابوی قدس سره می فرمودند که یکباری از صحبت یاری جدا مانده بودیم و بغایت اشتیاق او داشتیم و آن یار در دهلی بود شبی در خواب می بینم که من و آن یار در خدمت شیخ علاول بلاول نشسته ایم من دست آن یار می گیرم و پیش شیخ می آرم و می گویم که بردست این جوان بوسه دهید شیخ می گوید

کاتب حروف را نیز در ابتداء کتابت این مکتوب حالی دست داده و نیتی قرار سید بود که چیزی ازان چه یافته است بنویسد چون مکتوب بآخر رسید آن ذوق نماند و نیت از دست رفت انشاء الله الحق در مکتوبی دیگر اگر وقت مساعدت کرد و توفیق یاری داد چیزی بظهور رسد الامور مرهونة باوقاتها این قدر بس ست وصلی الله علی السید السند والنبی الکریم المجد محمد و آله و صحبه اجمعین و سائر من اتبع الهدی و احیا الدین الحق المبین و العاقبت بالخیر

الرسالة الخامسة و الثلثون

تنبیه اولی الالباب بالمواظبة علی الادعیة و الاحزاب

لا الٰہ الا الله محمد رسول الله

فیلسوف روزگار خواجه نصیر طوسی بجانب شیخ عالم عارف صدر الدین قونوی قدس الله تعالی سره العزیز نامه نبوشت و درخواست کرد تا چیزے او را راه وصول بحق بنویسد و راه نمائی کند خواجه پنداشت که گر شیخ سخنان از حقایق و معارف متعلق بوجود و طریقه توحید و تحقیق سبحانه و تعالی و امثال آن چیزی خواهد نوشت تا و را نیز در انجا بقوت علم و فکرت محال گفتگوئی فراخ خواهد آمد

که شما بوسه دهید که عاشقید حق تعالی او را قبولی خواهد بخشید صباح آن شب بگه تر نجدست شیخ رسیدم دیدم که بر در استاده است از دور مرا بدید و فریاد کرد و گفت بروید زود بروید که مشتاق شما اند و این دو کلمه را گفت که خیر دین خیر دین همان ساعت عزیمت دهلی مصمم کردیم و متوجه شدیم کسی از جنس خدمتگار همراه نبود در تفحص آن اندک توقفی می بایست کرد چون اشتیاق عظیم غالب آمد مقید بآن نشدیم در سرای فرح فرود آمدیم شخصی پیش آمد گفتم نام توچیست و کجا میروی گفت نام من خیر دین ست دهلی میروم می خواهم که در خدمت باشم چون بمنزل دیگر رسیدیم شخصی دیگر پیش آمد که بدهلی می رفت و نام او نیز خیر دین ست سر آن لفظ خیر دین که شیخ مکرر فرموده بود اکنون ظاهر شد آن هر دو خیر دین همراه ما شدند چون بدهلی رسیدیم آن یار بسیار را ظهار اشتیاق نمود و خوش حال شد تاریخ وفات او علاء الدین مجذوب که نهصد و چهل و هفت ست۔

مسعود نخاسی قدس سره

دیوانه بود در ایام سلطان شیخ نظام الدین اولیای فرماید خواجه زین الدین ساکن مدرسه معزی او را گفت ما را فامده بگو گفت شراب بیار خواجه زین الدین غلام را فرستاد شراب آورد پیش دیوانه نهاد دیوانه گفت بر کنار آب رویم آنجا بخوریم رفتند و بر لب آب نشستند دیوانه خواجه زین الدین را گفت برخیز ساقی شو برخاست پر می کرد و می داد دیوانه می خورد چندانکه مست شد گفت جامه بکشیم و در آب رویم چون از آب بیرون آمد خواجه زین الدین را گفت بر تو باد که پنج خصلت را ملاحظه کنی۔

یکی در خانه کشاده داری بر هر که هست۔

دوم طلق الوجه پیش آئی و ترحیب و بشاشت نمائی۔

سوم آنکه هر چه میسر شود دریغ نداری از قلیل و کثیر پیش آری۔

چهارم آنکه بار خود بر کسی ننهی۔

پنجم آنکه بار کسان را تن در دهی۔

شیخ حسن مجذوب قدس سره

از قصبه ریری بود در دهلی سیری کرد و با سلطان سکندر لودهی عشق می باخت گویند که او را چند بار سلطان ذکور در بندی خانه نهاد و در بست روز دیگر دیوانه وار که در بازاری گردد

کلمات شیخ

و هنگامه تحریف زبانی گرم چرب خواهد شد شیخ دعای چند از ادعیه ماثوره انتخاب نمود و بفرستاد تا آنها را ورد خود سازد و بران مداومت نماید تا راه کشاده گردد و روشن شود بعد ازان هر چه مصلحت افتد کرده خواهد شد نصیر طوسی را این معنی از شیخ ناخوش آمد و گفت اینها را بابتدیان و نودرآیندگان را بنویسند و بمثل من که در علوم و معارف بحوثگافی کنم و در تحقیق مطالب به پایه بلند رسیده ام چه مناسبت دارد شیخ فرمود اصل همین هاست و هر یکی ازان گنجینه ایست از گنجهای الهی که رسول وی تعالی صلی الله علیه وسلم گنجینه دار اوست بحکم وی در مصالح بندگان وی خرج می کند مبتدی و منتهی چه باشد همه ریزه خواران این خوان اند بمجرد علم و عقل منتهی نتوان شد و عمل شرعی باید تا کار برآید و بمثل کار برآید بسخن دانی نیست مقصود از تو طیه و تمهید سخن باین حکایت آنست که دعای چند بود که بمصلحت وقت تشبث بآنها در دفع شر اشرار و تحصیل جمعیت وقت از واجبات وقت ایشان نمود و تذکیر و اعلام به ات محبت و خیر خواهی بود بمن تعالی او را با انها نسبت و محبت مشایخ مشرف دارد و از پیروی

وسیری کند یکبار دیگر سلطان سکندر در محل خاص نشسته بود که او یکبارگی پیدا شد فرمود این جا بے رخصت ما چون آمدہ گفت من عاشق توام بجهت دیدن تو آمدہ ام منقلی پر آتش در پیش بود گردن دیوانہ گرفت و در منقل نهاد زمانی طویل برین حال گزشت بعد ازانکه سر برداشت اثرے از آتش در روی ظاهر نبود۔

شیخ حسن بودله دهلوی قدس سره

از اولاد بعضے اهالی و اکابر شهر بود از اول فطرت مجذوب آمده و از اوضاع و اطوار این عالم غافل و فارغ افتاده بود وضعی عجیب و حالتے غریب داشت اکثر احوال برهنه بودی و عضو مخصوص او که مردان را باشد اصلا انتشار نکردی گویا که غلوله گلی را در دیوار زده اند هر چه از زر و جامه پیدا شدی همه را باقوالان و هر که حاضر بودی بخشیدی و با وجود این حالت در مظاهر صوریه که در محافل حاضری بودند نگران بودی و ذوقها کردی بعضے از علماے وقت او را در خواب دیدند که در خدمت سرور کائنات علیه اکمل التحیات حاضر ست و آنحضرت صلی الله علیه وسلم را وضوی کناند و بعضے دیگر گویند که بعضے حاجیان از مکه آمدند و گفتند که ما او را در حرم مکه دیده ایم وفات او در حدود سنه ۹۶۴ نهصد و شصت و چهار باشد والله عالم و قبر او در بازار دهلی نزدیک روضه خواص خان ست و این خواص خان از موالی شیر شاه بود و در سخاوت و صلاح از افراد وقت بود اوصاف و احوال نیک الوصف دارد و بسبب شهرت بلکه کثرت بر همین قدر اختصار افتاد و او را سلیم شاه شهید ساخت در نهصد و پنجاه و هشت رحمة الله علیه۔

شیخ عبد الله ابدال دهلوی رحمة الله علیه

مردے بود مشهور مجذوب و صاحب حالت در بازارها رقص کنان گشتی و دوهرهای هندی ساده موافق حال گفتی همراه او مردم باد فها و رباها نیز می گشتند **نقل ست** که روزی بیمار بود تا اهل خانه او را چند کس دست در بغل کرده برخیزانیدند بر دهلیز خانه نشاندند و درون خانه باز آمدند همان لمحه دیدند که او غائب شد و اثری از وی پیدا نگشت خدمت عمی شیخ رزق الله می فرمودند که چون در گجرات رفتیم از مردم ذکر او و دوهرهای او بسیار شنیدیم گفتیم وی اینجا کجا آمد او در دهلی بود گفتند که اکثر احوال اینجا می بود او به دهلی کجا رفت شیخ از قرابتیان ما بود با جد فقیر نسبت خواهرزادگی داشت هرگاه جد را

تفویض: خواص او و اخذ شرف نفیس او فوض امری الی الله ان الله بصیر بالعباد در کفایت نفس از شر اعداد و حساد حکم اکسیر دارد و هم در منطوق قرآن مجید این خاصیت را بدان منوط و مربوط ساخته می فرماید فوقه الله سیئات ما مکروا و حاق بآل فرعون سوء العذاب اصل این قصه در سوره مومن آل فرعون ست که قبطیان در هلاک و استیصال وی سعی داشتند و ببرکت این تعویذ لطف و حمایت حق او را از شر اشرار وقایت نمود و عددی معین در اینجا معتبر نیست و اگر به قصد تیسیر و توفیق هر روز قرا یا مبتدی باید که کمتر از ده نباشد و زیاده بر صد حاجت نیست دوم لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین کیمیای دیگر ست از گنجینه کلام آفریدگار عالم تعالی و تقدس که در خلاصت آن فرمود فنجیناه من الغم وکذلک ننجی المومنین اصل آن قصه یونس علیه السلام ست که در شکم ماهی افتاد و پروردگار عزوجل ببرکت این تسبیح نجاتش داد و فرمود فلولا انه کان من المسبحین للبث فی بطنه الی یوم یبعثون شاهده سر توحید و عظمت الوهیت در کلمه لا اله الا انت و شهود عجز و عبودیت در انی کنت

دران حالت سکر و جذبه دیدی متوجه شدی و گفتی که تو خویش حقیقی مائی بخلاف اگر برادران دیگر را دیدی که از مشرب معرفت و محبت بیگانه بودند اصلا متوجه نگشتی رحمة الله تعالی علیه

میان مونگر قدس سره

در لاهور بود از مجاذیب وقت بود منفعلے گیر او جذبه قوی داشت خدمت حاجی محمد می فرمایند که در وقتے که ما به لاهور رفتیم شیخ حسن بود له که بسبب محبتی که با ما داشت همراه ما بود روزی در مجلس نشسته بود ناگاه شیخ مونگر رسید چون نظر او بر شیخ حسن افتاد گفت تو اینجا کجا آمده و ترا بدینجا چه تعلق ست همین گفتن بود و از شیخ حسن ازانجا گریختن اصلا بجای ندید و ازانجا بی توقف گریخته بدهلی آمد و قرار آمد۔

بابا کپور مجذوب قدس سره

باصل از کالپی ست در ابتدای حال طریق سلوک بسیار ورزیده و سقامی کرده شبها بخانه ضعیفان می گشت و خمها پر آب می کرد آخر بمردی رسید که حالت جذبه نصیب او شد درگوالیار ماند و ابواب فتوح بروی مفتوح گشت و دلهای اهل عالم بوی رجوع شد **نقل ست** که وی اکثر احوال در استغراق بودے مگر به بعضے از حوائج طبیعے او را قدری افاقه دست میداد بعد از چند روز چیزی از جنس حبوب تناول می کرد و از لباس بستر عورتی اکتفا کرده بود و اکثر اوقات آن هم نداشت جامها نفیس پیش او می آوردند او بمردم می بخشید اغنیا را بخود کمتر راه می داد و بدل عالم را هی داشت و از وی خوارق بسیار نقل می کنند و انتساب او در سلوک بسلسلهٔ شاه مدار بود دیگر سن رسیده بود و از اسرار بسیار خبر می داد و تاریخ فوت او بعضے از فضلا عصر کپور مجذوب یافته اند علیه الرحمة۔

باین مجذوب قدس سره

در اجمیر بود بر در خواجه معین الدین قدس سره افتاده بود دی فرزندانوده که در اجمیر او را جذبه الهی دست داد **نقل ست** از شیخ حمزه و هر سوکه می گفت که چون در اول حال تو به بزیارت خواجه بزرگ معین الحق والدین رفتیم قدس سره این باین مجذوب را می که در گردا و بودند گفت میان می آید مردم هر جانب نگران شدند تا که خواهد بود ناگاه از گوشه من پیدا شدم گفت اینک میان آمد چون نزدیک رسیدم گفت میان نزدیک تر بیا

مکتوبات شیخ

من الظالمین ذوقی عظیم دارد که دریافت مقصود از احاطه آن بیرون نتوان شد و بعضے از اهل این شان گفته اند که ادامت و اتمام عدد صد هزار درین ورد شریف بمنزل مقصود رساند صدق وا درین طریقه که ما ئیم رعایت هیچ عدد معین درکار نیست ذوق و حضور درکار ست و فی الحقیقة چون سر دعا در عدد ست تا از جناب شارع عددی معین نگردد قطع بدان نتوان کرد و حکم بدان اجتهادی نیست و الله اعلم

الرسالة السادسة والثلثون استیناس انوار القبس فی شرح دعاء انس

لا الٰه الا الله محمد رسول الله
بسم الله علی نفسی و دینی
بسم الله علی اهلی و مالی
و ولدی بسم الله علی ما اعطانی
الله الله ربی لا اشرک به
شیئا الله اکبر الله اکبر الله
اکبر و اعز و اجل و اعظم مما اخاف
و احذر عز جارك و جل ثناؤك
و لا اله غیرك اللهم انی اعوذ بك
من شر نفسی و من شر کل
شیطان مرید و من شر
کل جبار عنید فان توکلت
علی الله لا اله الا هو علیه
توکلت و هو رب العرش
العظیم ان ولیی الله الذی

Marfat.com

رسیدم کتاره در کمر داشتم کتاره را گرفت و گفت این چیست گفتم این سلاح ست سنت پیغامبر ست
کتاره را بگذاشت و مدتے خرج داشتم از گرہ من بکشاد و گفت این چیست گفتم توشۂ راہ ست این ہم سنت
پیغامبر ست صلی اللہ علیہ وسلم مرا دوشانہ بود ہر دو شانہ را برآورد شانہ سر اورا در تر پتاب کرد و شانہ
ریش مبارک من داد من باین اشارت ہمان زمان محلوق شدم درین اثنا شیخ احمد مجدد خبر یافت کہ پسر
قاضی کریم الدین تارک شدہ آمدہ است مرا در خانہ مہمان برد میان باین در مجلس حاضر بود ہر یکی را
با اہل مجلس نوالہ می داد و ہر کس از دست او تبرک بر می گرفت یکی دران میان گفت کہ این مہمان ست
او را چون محروم می گزارید طبقے کہ پیش وی بود تمام برداشت و مرا داد و گفت ہر کس لقمہ میان باتمام طبق
ہمین کہ از انجا برخاستم مردم مرا میان حمزہ گفتن گرفتند و مفتح باب من ازان روز شدہ

نقل ست کہ چون سلطان بہادر پسر بادشاہ گجرات در زمان شہزادگی از پدر رنجیدہ
بدیار اجمیر آمد اول بہ زیارت خواجہ رفت و اجمیر دران زمان در دست کافران بود و مقام
خواجہ را معبد ساختہ بودند و بجای بتان کردہ سلطان بہادر در دل خود نذر کرد کہ اگر مرا
حق سبحانہ و تعالیٰ بادشاہ سازد آنچہ حد انتقام ست ازین کافران بکشم میان باین ہم در انجا
می بود بدایۂ خود کہ شادان نام داشت فریاد زد کہ شادان شادان تخت بلند بنہ کہ مرغ دریائے
رسیدہ است بہادر این تفاؤل گرفت و برگشت و بعد ازان چون بادشاہ شد بر سر این ولایت
بمقتضائے عہدی کہ داشت وفا کرد و از کفاران دیار انتقام کشید۔

آلہ دین مجذوب قدس سرہ

در نارنول بود صاحب نفس اکثر اوقات در بازار نارنول بودی و الآن قبر او ہمدر انجاست
در ہر جا کہ نشستی تا چند روز برنخاستی و با خود در سخن بودی گاہے در گریہ بودی گاہے در خندہ
و گاہے با خود در اعراض بودی و گاہے دو تارہ زدی و بذلہای افغانی گفتی ژند کہنہ و چرکین
در بر داشتی و در دست و پا آہن پوشیدی و در وقت تکلم و خطاب چنین گفتی خدایا بیا خدایا برو
خدایا بنشین بہر کہ سخن کردی ہمچنین گفتی ملا محمد نارنولی می گفت کہ مادر من می گفت کہ تو
طفل شیر خوار بودی یکبار چنان بیمار شدی کہ امید حیات منقطع شد آلہ دین دیوانہ نزدیک
محلہ ما بگذشت بیکی گل کوزہ داد و گفت برو و این گل در خانۂ فلان ببر آنکس گل آورد و من
داد و من آن را تعویذ ساختم و در بازوی تو بستم حق تعالیٰ ترا صحت داد پدر تو برفت و آلہ دین
را بخانہ خود آورد تا چیزی بخوراند آلہ دین گفت خدایا چیزی گرم و چیزی سرد و چیزی ترش
و چیزی شیرین بپرتو فی الحال برنج پخت و شکر و جغرات حاضر آوردو او خوردہ باز گشت گویند

کتابات شیخ

نزل الکتاب و ہو یتولی الصالحین این دعا انس بن مالک ست رضی اللہ عنہ کہ خادم رسول اللہ بود صلی اللہ علیہ وسلم دہ سال خدمت آنحضرت کردہ و آنحضرت او را بالتماس مادرش بدعاء خیر در دنیا و آخرت مشرف و مخصوص ساختہ و حق سبحانہ و تعالیٰ بدعاء آنحضرت در عمر و مال و اولاد وی برکت عظیم داده و عمرش از صد سال متجاوز شدہ و اولاد صلبی اش بصد تن رسیدہ ہفتاد و سہ تن از ذکور و باقی اناث و باغ و بستان وی در یک سال دو بار میوہ می داد این برکات دنیاست برکات آخرت را خود چہ توان گفت شیخ جلال الدین سیوطی کہ از اعاظم علماء حدیث ست در کتاب جمع الجوامع می آرد کہ ابو نعیم شیخ در کتاب ثواب و ابن عساکر در تاریخ آوردہ اند کہ روزی انس رضی اللہ عنہ نزد حجاج بن یوسف ثقفی نشستہ بود حجاج حکم کرد تا چہار صد اسپ از اجناس مختلفہ در نظر وے در آوردند پس بانس گفت ہرگز دیدی کہ صاحب اینہا محمد رسول اللہ را مثل این اسپان و دیگر اسباب دولت و کمنت بود فرمود نجدا سوگند بتحقیق دیدم من نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم چیزہا بہتر

Marfat.com

که درسر بادار گنده برپا کرده بود ندوی هرکرا پای درگنده دیدی او را خلاص کردی و پای خود درگنده کردی و هم ملا محمدی گفت که روزی من فلوس چند نذر کرده بودم و در طلب وی برآمده در اکثر جاها ش دیدم نیافتم ناگاه در گوشه شهر در مزبله دیدم که شخصی زنده بر سر کشیده افتاده است در خاطر من رسید که مگر مرده افتاده است چون نزدیک رسیدم زنده بجنبید دانستم که زنده است سر از زنده برآورد و گفت خدایا بارچه آورده چند فلس که بنیت او آورده بودم و دادم دست از خرقه برآورد و آن فلوس از دست من بستد و گفت خدایا باز گرد اینجا مزبله است رحلت او در ۹۶۲ ست و اربعین و تسعمائة است و پانزدهم ماه شعبان شب پنجشنبه نزدیک سپیدن صبح صادق و تاریخ وفات او مجذوب صادق ست قدس سره

شاه منصور قدس سره

مجذوبی بود در دیار مند و صاحب کشف جلی و تصرف غالب **نقل ست** که در وقتی که محمد همایون بادشاه متوجه گجرات بود کس را نجد متش فرستاد تا تفاولی درین باب گیرد چون آن شخص پیش او در آمد تیری از ترکش آن شخص گرفت و پرهای او را برکند و هم در پیش نهاد چون آن شخص بمعرکهٔ سلطانی باز آمد کیفیت حال را باز نمود بادشاه فرمود که این نشان آنست که ما را فتح نشود و لشکر ما بی سامان گردد و لیکن درین اشارتی ست که اگرچه لشکر ما پریشان گردد و ابتر شود و لیکن اصل ذات ما سلامت ماند و بسلامت بجای خود باز رسیم حضرت شیخ عبد الوهاب می فرمودند که این شاه منصور مجذوب آب وضوی شاه بهنکهاری که صاحب ولایت برهان پور بود تدخورده بود و این حالت از انجا یافته بود و می فرمودند که در ابتدای حال که عزیمت بر سلوک این راه داشتیم و همت بر اختیار فقر و تجرید می گماشتیم بخدمت شاه منصور رفتیم تا تفاولی و تفسی از ایشان بگیریم همین که در پیش وی نشستیم پرسید تو بهاکری می توانی بخت و بهاکری در عرف عوام آن دیار نان باجری را گویند و آن خاصهٔ فقراست که بدست بپزند و بخورند باز خود گفتند بهاکری پختن مشکل ست بصد محنت باجری بدست آوردی و آن را آس کردی و خمیر ساختی و هیزم جمع کردی و آتش آوردی آتش می افروختی در نمی گرفت ناگاه در گرفت سر و ریش و ردی همه سوخته شد بهکری پختن مشکل ست همین سخن بزبان هندی شکسته که ایشان داشتند مجذوب بانه تکرار می کردند هر بار که ایشان این سخن می گفتند ما در دل خود می گفتیم بپزیم انشاء الله تعالی بعد ازان سر برداشتند و گفتند اگر بپزد تواند پخت همین لفظ را پنجاه و شصت بار تکرار کردند هر بار که ایشان می گفتند ما را

مکتوبات شیخ

از ین دو شنیدم از رسول خدا صلی الله علیه وسلم که فرموده است اسپ که مردم نگاه دارند سه قسم ست یکی اسپ نگاه دارد تا در راه خدا جهاد کند و با دشمنان دین داد غزا دهد بول و سرگین و گوشت و پوست و خون ان روز قیامت همه در میزان اعمال وی باشد و دیگری اسپ نگاه دارد تا در حاجات خود سوار شود و دفع پیادگی کند و یکی دیگر اسپان نگاه دارد برای نام و آوازهٔ تا مردم به بینند و بگویند که فلان چنین و چندان اسپ دارد جای او در آتش دوزخ بود و هم اسپان تو ای حجاج ازین قبیل است حجاج بشنیدن این حدیث بهم بر آشفت و دایرهٔ غضب وی تیز شد و گفت اگر بلاحظه خدمت تو ای انس که پیغمبر را دیده صلی الله علیه وسلم و کتاب امیر المومنین یعنی عبد الملک بن مروان که در سفارش و رعایت احوال تو بمن نوشته است نمی بودی کردم با تو امروز انچه می کردم انس گفت لا والله هرگز نتوانی کرد زیرا که من دیده ام بچشم خود من دیده ام بدرستی شنیده ام من از پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم کلماتی که همیشه در پناه آن کلمات تم و ستر سم بان کلمات از سطوت هیچ سلطانی و شر هیچ شیطانی حجاج از بیبت این کلام از خود رفت و بعد

همت بر اختیار فقر و تجرید تازه تر می شد دیگر از پیش ایشان برخاستیم و در نبال کار خود گرفتیم۔

شیخ یوسف قدس سره

مجذوبی بود در لاهور محفوظ الاوقات مردی بلند قامت جسیم و مهیب و معظم دستار بزرگ بر سر می بست و سر محلوق می داشت صاحب کشف جلی و اشراق باطن شیخ قطب عالم می گفت که روزی او را در نخاس لاهور دیدم ایستاده و سخنان بلند و اسرار ارجمندی گوید و چیزها از خفیات احوال من بمن گفت که غیر علام الغیوب را بران اطلاع نبود روز دیگر بقصد ملازمت او رفتم تا در باب سفر تفاول گیرم و او را در جای که می جستم نیافتم بمنزل بگذاشتم باز آمدم و بیاران خود از سرگذشت احوال چیزی می گفتم ناگاه وی در انجا رسید و روی بمن آورد و گفت زنهار سفر نکنی که مبارک نیست مردم اینجا می گفتند که شیخ امروز بعد از دوازده سال اینجا آمده است و درین مدت هرگز او را عبور بر ین مقام واقع نشده رحمة الله تعالی علیه۔

سوبهن مجذوب قدس سره

دیوانه بود اهل حال و صاحب تصرف باصل از قوم کوده بود مسلمان شد و مجذوب گشت و در خدمت شیخ علاء الدین اجودهنی افتاد مدت عمر هم در خدمت او بمقام خواجه قطب الدین بسر برد روزها بر وی گذشتی که چیزی نخوردی و نوشیدی و وقتها بودی که نزد یک بچند من طعام فرو بردی و تمام مشک آب آشامیدی وقتی او را دیدند که در انبار چونه افتاده است و چونه می خورد او را گفتند که این چه می خوری این طعام نیست گفت چه کنم این بدبخت حرص بسیار دارد جز بخاک سیر نمی گردد۔

ذکر بعضے از نساے صالحات

بی بی سارہ رح

والدۂ شیخ نظام الدین ابو المؤید بسیار بزرگ بود از متقدمین ست **نقل ست** که وقتے اسماک باران شده بود مردم همه دعا کردند باران نیامد شیخ نظام الدین ابو المؤید رشتۂ از دامن مادر خود بدست گرفت و گفت خداوندا بحرمت آنکه این رشته دامنی ضعیفه است

مکتوبات شیخ
از ساعتے سر برآورد و گفت
بیاموزان مرا یا اباحمزه آن
کلمات را گفت هرگز نیاموزم
ترا بخدا سوگند که تو نه اهل
آنی تا چون وقت رحلت
انس رضی الله عنه در رسید
آبان که خادم وی بود بر سرش
آمد و فریاد شیخ انس گفت چه
خواهی گفت آن کلمات را
که حجاج از تو طلبید و تو بوی
ندادی و او را نیاموختے
گفت بلی بیاموزم ترا آن
کلمات را و تو از اهل آنی
خدمت کردم من رسول خدا
را صلی الله علیه وسلم ده سال
پس در گذشت وی از دنیا
در حالی که راضی بود از من
و تو نیز ای آبان خدمت
کردی مرا ده سال و دری گذرم
من از دنیا در حالی که راضی ام
از تو بگو در باد او دشنام این
کلمات را تا نگاهدارد ترا خدا ایتعالی
از همه آفات بسم الله علی
نفسی و دینی حرز می کنم
و پناه می سازم بنام خدا بر
نفس خود و دین خود و تواند
که مراد به بسم الله مجموع بسم الله
الرحمن الرحیم باشد که بجزء
اولش اکتفا نموده چنانچه
گویند چه می خوانی گوید الحمد لله
می خوانم یا الم می خوانم و مراد
تمام سوره است و تخصیص
کرد حرز را بنفس و دین زیرا که
بناء تحصیل هر کمال و اصل در
مبدا و مآل نفس و دین ست

Marfat.com

که هرگز چشم نامحرم برو نیفتاده است بازان بفرست از شیخ این حرف گفتن و از خدا بار ان فرستادن قبر او در پهلوی نمازگاه کهنه است که قبر حضرت خواجه قطب قدس سره پیش پشت آن واقع ست رحمة الله علیها۔

بی بی فاطمه سام رح

از صالحات و قانتات و عابدات زمانه بود و ذکر او در ملفوظات شیخ نظام الدین و خلفای ایشان بسیار ست می گویند که سلطان المشائخ در روضهٔ فاطمه سام بسیار مشغول بودے شیخ فرید الدین گنج شکر فرمودی که فاطمه سام مردی ست که او را بر صورت زنان فرستاده اند شیخ نظام الدین فرمود که شیر از بیشه برون آید کسی نه پرسد که آن شیر نر ست یا ماده فرزندان آدم را طاعت و تقوی باید خواه مرد باشد و خواه زن بعده در مناقب بی بی فاطمه سام غلو فرمود که در غایت صلاحیت و کبر سن شده بود من او را دیده ام پس عزیز عورتی بود او را با شیخ فرید الدین و شیخ نجیب الدین متوکل برادر خواندگی و خواهر خواندگی بوده است بنبها بر حسب حال هر چیزی گفتی این دو مصرع من از و یاد دارم ؎

هم عشق طلب کنی و هم جان خوبی ای
هر دو طلبی و لے میسر نشود

و نیز فرمود که من از بی بی فاطمه سام شنیدم که می گفت از برای آنکه پارهٔ نان و کوزهٔ آب بکسی دهند نعمتهای دینی و دنیاوی نثار او کنند که بصد هزار روزه و نماز نتوان یافت و در ملفوظات میر سید محمد گیسو دراز می نویسد که روزی در مجلس شیخ نصیر الدین محمود سخن در فضائل بی بی فاطمه سام بود فرمود فاطمه سام بعد از موت با شخصے حکایت کرد که روزی بر معهود خویش در حضرت رب العزت می رفتم از طور ملکی در گذشتم ناگاه فرشته گفت کیستی بالیست چه باشد که نیک بیباک واری گذری و من سوگند خوردم که من هم آنجا نشسته ام ناخود رب العزت تعالی مرا نطلبد بپشیمن روم ساعتے گذشت نبی خدیجه و بی بی فاطمه زهرا رضی الله عنها آمدند در پای ایشان افتادم گفتند ای فاطمه امروز هیچ توکلیت که خدای تعالی بطلب تو ما را فرستاده است گفتم من کنیزک شمام کدام عزت بالاتر آن باشد که شما بطلب من بیائید آما من سوگند خورده ام فرمان شد فاطمه راست می گوید شما از میان دور شوید الی الی خاست من از جا جنبیدم بحضرت گفتم خداوندا در حضرت تو این چنین بی ادبان هم باشند که آیندگان حضرت ترا نشناسند این سخن گفت و آهی زد و در میان گور خویش بنشست میر سید محمد گیسو دراز کنایت از خود کرده می فرماید کمترین خدمتگاران عرضه می دارد که چنین گمان دارم که خواجه این حکایت از خدمت خود می کرد اما بر سبیل قدیم بلفظ غیبت می فرمود و در خیر المجالس می گوید که روزے

بازتقدیم کرد نفس را از جهت بودن وی موقوف علیه تحصیل کمال دینی و دنیاوی و لهذا ابقای او در تهلکه حرام ست و ابقای او حتی الامکان واجب و در مسائل شرعیه می آرند که اگر یکے را لقمه در گلو بند شود و دم آبی که بوی آن لقمه بند شده را فرو برد بهم نرسد شراب خوردن که باجماع و شرع حرام ست درین حالت او را حلال گردد بلکه واجب بود تا باعث بقای نفس و حیات فانی که سبب حصول حیات حقیقی جاودانی ست گردد و اجرا کلمه کفر بر زبان اطمینان قلب بایمان در حالت حیرو اکراه نیز هم ازین قبیل ست و از برای نگاهداشت جان اگر ناشائستگی بگویند و دل بر قرار خود بود رخصت ست بهمت ابقای نفس و دین و اگر صبر کنند و عمل بعزیمت نمایند آن خود اعلی و ارفع ست این مسئله در کتب فقه بتفصیل مذکور ست از انجا باید طلب داشت بسم الله علی اهلی و مالی و ولدی بعد از حفظ و احراز نفس و دین اهل و مال و ولد را یاد کرد که اسباب بقای نفس و دین و ممد و معاون آنند و بعد بسم الله بر سر آنها آورد و بهمان نقطه بسم الله که در اول آورد بسند گے نکرد و نگفت بسم الله علی نفسی و دینی و اهلی و مالی

مولانا حسام الدین بخدمت شیخ نظام الدین قدس سرہما آمدہ بود فرمود مولانا حسام الدین ما امروز ابدالی را دیدیم عرضہ داشت کرد کجا دیدید فرمود بزیارت بی بی سام رفتہ بودم نزدیک حظیرہ حوضی ست یک مرد پیدا شد سبد خیار بر سر کردہ کرانہ حوض فرود آورد و خیارہا انبار کرد و خود وضوی ساخت کہ مرا از وضوی او تعجب آمد چون وضو تمام کرد برخاست و دو رکعت باراحت تمام نماز گزارد و مرا از ذوق نماز او عجب آمد بعد ازان میان آب رفت و سہ بار سبد بشست بعد ازان یگان یگان خیار می شست و در رودی می فرستاد و در سبدی انداخت تا تمام خیارہا ہمچنین بشست بعد ازان سبد برگرفت و سہ بار میان حوض فرود برد باز برآورد و در کرانہ نہاد تا آب بچکید من از غایت تعجب برخاستم و یک تنکہ سفید در دستارچۂ من بود باز کردم و پیش او بردم گفتم خواجہ قبول کنید گفت شیخ مرا معذور دار گفتم خواجہ تو برای دو جیتل چندین بار می گیری و زحمت می بری یک تنکہ نقرہ خدای تعالی فتوح بتو میرساند چرا نستانی باز گفت معذور دارید گفتم ما را کیفیت بگو چرا نمی ستانی گفت بنشینید تا بگویم من و آن مرد ہر دو نشستیم آغاز کرد پدر من ہمین کار کردی من خرد بودم کہ پدر از سر برفت مادر مرا آن قدر احکام عبادت آموختہ بود کہ پنج وقت نماز گزاردن می دانم بعد ازان چون وقت نقل مادر شد مرا نزد یک خود طلبید و گفت درین چیز گرہے نہادہ ایم بکش بیار دست بچیز ابردم گرہی بیرون آمد پیش مادر نہادم گرہ باز کرد چیزی علیحدہ کرد و گفت این وجہ کفن و غسال و برآوردن گور بود و مقدار بست درم مرا داد و گفت این مایۂ ہمہ عمر تست پدر تو در باغات رفتی خیاری و سبزی بستدی و آن را بفروختی و روزگار بدان گزرانیدی تو نیز خیاری و سبزی بستانی و بفروشی و جز این وجہ ہیچ وجہ نخوری چون آن مرد این حکایت تمام کرد دریافتم کہ او از ابدال ست از ہیچکس چیزی قبول نکند مگر مزدوری زحمۂ اللہ علیہ و علی جمیع الصالحین در سیر الاولیا می گوید کہ بی بی فاطمہ در حوالی قصبہ اندرپت خفتہ است و روضۂ او قبلۂ حاجات خلق گشتہ محرر سطور عرض می دارد کہ قبر وی الآن نزدیک دروازۂ نخاس دہلی در خرابہ افتادہ است کہ ہیچ کس نمی داند الا ماشاء اللہ حالی کہ مردم آن را انبہائی بی بی شام گویند و بعضے عوام الناس بی بی صائمہ گویند ہر دو لفظ غلط ست نام ایشان بی بی فاطمہ سام ست رحمۃ اللہ علیہا۔

والدۂ شیخ فرید الدین شکر گنج رحمۃ اللہ علیہما

بسے بزرگ مستجاب الدعوات بود نقل ست کہ چون شیخ فرید الدین شکر گنج در اجودہن

وولدی و سلوک این طریقہ در عبارت نزد ارباب معانی اشارت کند بآنکہ ہر دو قسم یعنی ہر چہ اول مذکور شدہ و آنچہ در آخر ذکر یافتہ مقصود ست و اعتناء و اہتمام بہر دو علی السویہ است و اہل و آل ہر دو بیک معنی ست گاہی بمعنی تابعان و پسران استعمال یابند و گاہے بمعنی اولاد اینجا چون اولاد در آخر ذکر یافتہ مغنے اول مناسب تر ست و مال و منال چون در مقام مدح و استحسان مذکور گردد مراد بدان مال حلال افتد کہ وسیلۂ آخرت گردد و حفظ و احراز آن تخم سعادت و مثمر کمال ست باقی ہمہ مایۂ وبال و نکال و ولد بمعنی اولاد بود خواہ ذکر رو خواہ اناث و وجود اولاد نیز از اسباب قوت تناصل و تعاضد و بازوی دین و دولت ست و فرزند اگر رشید بود و صالح موجب سعادت دنیا و آخرت ست در حدیث آمدہ است کہ سہ چیز ست کہ کار آدمی زاد بعد از رفتن وی از دنیا باقی می ماند یکی علم دین کہ با اہل آن آموختہ باشد و این سلسلہ تا کہ منتہی بجناب رسالت ست صلی اللہ علیہ وسلم بر پا دارد دیگر خیر جاری کہ در انتفاع منفعت بندگان خدا بود و بعد از وی بجا ماند سہ خوش آنکس کہ ماند پس از وی بجا یک پل و مسجد و چاہ و مہمان سرا یک دیگر فرزند صالح کہ بعد از مردنش

سکونت گرفت شیخ نجیب الدین متوکل را فرستاد تا والده را بیارد در اثنای راه می آمد در زیر درختی
فرود آمد درین میانه بآب حاجت شد شیخ نجیب الدین بطلب آب رفت چون باز آمد والده را ندید
متحیر بماند چون بخدمت شیخ فرید الدین آمد قصه باز گفت فرمود تا طعام ساختند و صدقه که آمده است
دادند بعد از مدتی شیخ نجیب الدین را دران حدود گذری افتاد چون زیر آن درخت آمد در دل او
گذشت که درین موضع بروم مگر نشانی از والده بیابم همچنان کرد استخوان چند یافت از جنس استخوان
آدمی با خود گفت باشد که این استخوانهای والده ما بود شیری یا ددی هلاک کرده باشد آن
استخوانها جمع کرده در خریطه انداخت و بخدمت شیخ فرید الدین آورد و قصه باز گفت شیخ فرمود
که آن خریطه پیش من بیار بیاورده بنشاند یکایک ازان استخوانها هم پیدا نشد

بی بی زلیخا رح

والده شیخ نظام الدین اولیاست میفرمود که والده مرا با خدا تعالی آشنائی بود اگر او را
کاری پیش آمدی تمام آن کار خود در خواب بدیدی و آنچه یافتنیا بر دست او میسر شدی و هر حاجتی
که مرا باشد پیش خاک والدهٔ خود عرضه دارم غالب آن باشد که هم در هفته کفایت شود
و کم باشد که تا ماهی بکفایت برسد و میفرمودند اگر والده مرا حاجتی بودی پانصد بار صلوٰة گفتی
و دامن مبارک خود پیش داشتی و حاجت خواستی همچنان شدی که خواستی و میفرمود والده مرا چنان
معهود بود روزی که در خانهٔ ما غلهٔ نبودی مرا گفتی که امروز ما مهمان خدائیم من در ذوق این
سخن بودم قضا را مردی یک تنکه راغله در خانهٔ ما آورد چند روز متواتر ازان نان میکردیم
من تنگ آمدم که والده را کی مرا خواهد گفت که امروز مهمان خدائیم تا آن غله تمام شد و والده مرا
گفت امروز ما مهمان خدائیم یک ذوقی و راحتی در من پیدا شد که آنرا وصف نتوان کرد

نقل **است** که دران ایام که سلطان قطب الدین بن سلطان علاء الدین خلجی خواست
که با شیخ نظام الدین اولیا منازعت کند و سبب منازعت آن بود که سلطان قطب الدین
مسجد جامع در قلعه سیپری عمارت کرده آول جمعه مشائخ و علما را طلب کرد که درین جمعه
نماز درین مسجد بگذارند شیخ نظام الدین جواب فرستاد که ما مسجد نزدیک داریم و این احتیاج
همین جا خواهیم کرد و در مسجد سیپری نرفت و سبب دیگر انگه در غره هر ماهی حکم بود که تمامی
امرا و مشائخ و صدور و اکابر بر به تهنیت ماه نو بخدمت بادشاه میرفتند و شیخ نظام الدین
نمیرفت فاما اقبال خادم میرفت حاسدان این معنی را بادشاه رسانیده منشاء عداوت
ساخته بودند سلطان قطب الدین را غرور بادشاهی در کار آمد و گفت اگر در غره ماه آینده نیاید

مکتوبات مشیخ

بدعاے ایمان یاد آرد موجب
آمرزیدن گناہان و باعث
رفع درجات بدرگاہ در حدیث
بہمین ترتیب واقع است
و ذکر شان بدین ترتیب
اشارت ست بفضل علم و
مال بردلہ درین باب از انکہ
وجود ولد صالح خصوصًا در
آخر زمان را درست و در بعضے
روایات ذکر ولد بر ذکر مال
تقدیم یافتہ و بیشک ولد
از مال محبوب تر و عزیز تر
باشد و حفظ و احراز وے
مطلوب تر و مقدم تر بود
بسم اللہ علی ما اعطانی
اللہ حرز میکنم بنام خدا بر ہر
نعمتے کہ داد مرا خدا چون ذکر کرد
چند نعمت مخصوص اکہ اصل و عمدہ
نعمتہاے دنیا و آخرت است
بعد ازان لفظ عام آورد تا ہمہ
نعمتہاے اصل و فرع و جزئی و کلی
را شامل باشد و بحقیقت حصر
نعمتہاے وی تعالی بیرون دائرہ
امکان ست و ان تعدوا نعمۃ اللہ
لا تحصوہا ان الانسان لظلوم
کفار آدمی دائم بر نفس خود ظلم کند
و کفران ورزد ازین جہت فرمود
ان الانسان لظلوم کفار
بصیغہ مبالغہ و جای دیگر بسیغہ تا
و ان تعدوا نعمۃ اللہ لا تحصوہا
ان اللہ لغفور رحیم یعنی اگر نہ مغفرت
او رحمت وی تعالے بودی کار
بر آدمی زاد بدین کافر نعمتی و
ناسپاسی کہ دارد تنگ بودے
مغفرت و رحمت وی تعالے

Marfat.com

اورا بیارانیم چنانکه دانیم این خبر بشیخ رسید هیچ نگفت و بزیارت والدهٔ خود رفت و گفت این بادشاه در خاطر ایذای من دارد اگر غرهٔ ماه آینده که با خود ایذای من راست گرفته است کار او بکفایت نرسد من بزیارت شما نیایم از راه نازو نیاز که با والدهٔ خود داشت این معنی را بخدمت او گزرانید و در خانه آمد بقضای الهی غرهٔ ماه آینده بلای بر جان بد اندیش آمد و خسرو خان پرادن که یکی از مقربان سلطان قطب الدین بود اورا بکشت و از بالای قصر بیرون انداخت چنانچه مشهور است ؛ **نقل ست** که میفرمود مد غرهٔ ماه جمادی الاخری روز نقل والدهٔ من بعد شب آن ماه نو چون ماه نو دیده شد سر در قدم ایشان نهادم و تهنیت ماه بروفق معهوده بجای آوردم در آن حال بر زبان مبارک ایشان رفت که غره ماه آینده سر بر قدم که خواهی نهاد دریافتم که نقل ایشان نزدیک رسیده است حال من متغیر شد گریه در من گرفت گفتم ای مخدومه من غریب بیچاره را بکه می سپاری فرمود که جواب این بامداد خواهم داد و فرمود شب در خانه شیخ نجیب الدین متوکل بباش بحکم فرمان ایشان آنجا رفتم و آخر شب قریب صبح جاریه آمد که مخدومه شما را می طلبد چون رسیدم گفت دوش سخنی پرسیدهٔ جواب آن وعده کرده بودم اکنون بگویم فرمود دست راست کدام ست بگرفت و گفت خداوندا این بتو می سپارم این گفت و جان بحق تسلیم کرد و روضهٔ او متصل روضهٔ شیخ نجیب الدین متوکل است و خانه ایشان هم در انجا بود و بی بی نور که عوارت آنجا بزیارت میروند اگر وجود میدارد عقب مقبرهٔ او خفته است

رحمة الله علیهما

۰ بی بی اولیا رح ۰

از صالحات وقت خود بود گویند که وی در خلوت اربعین چهل قرنفل با خود بردی و در حجره را بستی روز چهلم که از خلوت برآمدی چند قرنفل بکار بردی و باقی افتاده بودی گویند سلطان محمد تغلق را بوی اعتقاد عظیم بود و الله عالم قبر او بیرون قلعهٔ علائی ست و اولاد او آلان بسیار اند که ایشان را هم بنام او دانند شیخ احمد مردی بود از اولاد او مردی پخته و کار کرده و بسیاری از مشایخ را دریافته بود رحمة الله تعالی علیها

تکملہ

بیان اجداد حضرت شیخ محدث — رحمة الله علیه مصنف کتاب هذا

در ذکر مجملی از احوال بعضے از اسلاف کاتب حروف رحمة الله تعالی علیهم و تفصیل احوال والد ماجد قدس الله سره العزیز جد بزرگ ما آغا محمد ترک بخاری از سنجار اد در زمان عظمت نشان سلطان

نیز از نعمتهای اوست اصل این ست باقی همه هیچ در حدیث آمده است در نیاید بهیچ یکی بهشت را بعملش الا بفضل خدا و رحمت وی تعالی شکر این نعمت باید گذارد و بیکار نه نشست سید العالمین صلے الله علیه وسلم چندان در نماز شب ایستادی که پایهای مبارکش بیاماسیدی و خون از انها روان شدی گفتند یا رسول الله آخر نه گناهان اول و آخر ترا آمرزیده اند قوله تعالی لیغفر لک الله ما تقدم من ذنبک و ما تأخر دیگر اینهمه تعب و مشقت چیست فرمودی تعالی مرا بخشید و بخشیدن وی نعمتی ست عظیم اگر شکر این نعمت نکنم بندهٔ شاکر نباشم سید اولین و آخرین که عالم و عالمیان طفیل اویند این همه تعب کشد و بندگی کند دیگران را خود چه گوید الله ربی لا اشرک به شیئا خداست پروردگار من شریک نمی گردانم با وی هیچ چیز را فضل این کلمه و خاصیت وی در دفع محنت و شدت انچه پیش آید مرد را از حوادث و دواهی در احادیث بسیار واقع شده و حقیقت معنی وی شهود توحید افعالی ست که هر چه پیش آید همه را از پیشگاه داند و در دام شرک خفی نیفتد

Marfat.com

محمد علاء الدین خلجی بدہلی تشریف آوردہ وچون درآنجا قبیلہ دارو سرقوم خود بودہ است جماعہ
کثیر از اتراک کہ پیوند قرابت ورابطہ بیعت وخدمت بوی داشتند نیز از وطن اصلی انتقال
نمودہ در ملازمت او درین دیار رسیدہ اند وبنظر عنایت وتربیت آن سلطان عالی رتبت در آمدہ
باقصی مراتب شوکت وعظمت رسیدہ از برای تسخیر ممالک گجرات وفتح بنا در آن باجماعہ از
امرای عالیشان متعین شد از امضا وانصرام آن مہم بحکم سلطانی ہمانجا مخیم اقامت ساخت
روزی اورا بایکی از امراء دیگر کہ دران مہم باوی مساہمت ومصاحبت داشتند در بعضے
قضایا خصومتی واقع شد خدمتش از صحبت اغیار روی برتافتہ متوجہ بارگاہ سلطانی شدہ بخدمت
دیگر ومنصب بلندتر از ان مخصوص گشت بعد از انقضای ایام سلطنت علای در عہد دولت
قطب الدین وتغلق شاہ او با فرزندان کہ ہریک در فضائل ذاتی وکسبی ودر دولت ونعمت
سرآمد زمان خود بودہ اند بحکم المال والبنون زینۃ الحیوٰۃ الدنیا داد عیش وکامرانی میدادند
حضرت وہاب بے علت چندان در اولاد او برکت ارزانی داشتہ کہ صد ویک تن اولاد صلبی
او بودہ اند ورای احفاد واولاد دیگر ودر اندک مدتی آن ہمہ بحکم قادر مختار رخت اقامت
بدار القرار بردند غیر یک پسر ملک معز الدین نام داشتہ است واکبر اولاد بود وحکمت بالغہ الٰہی
اقتضای بقای او کرد لاجرم از ین مصیبت صعب وواقعہ عظیم آن ہمہ آسایش وفراغت بدرد
ومحنت مبدل شدہ انتظام مہام امارت ودولت برافتاد خدمتش ترک جمیع خیل وحشم گفتہ
ولباس سیاہ پوشیدہ در خانقاہ شیخ صلاح الدین سہروردی عکوف نمود بعد از مدتی حضرت
شیخ بمقتضای اشارت غیبیہ او را رجوع باہل وعیال ترغیب نمودہ وبشارت داد کہ
انشاء اللہ تعالی از ہمین پسر تو اولاد تا قیام قیامت بروی زمین باقیماند حق سبحانہ وتعالی ملک
معز الدین را چنان کرد کہ گویا جمیع فیض واستعداد ونعم آن صد کس را ہم بوی تنہا ارزانی
داشت وبعد از مدتی والد ماجد او از مہمات این عالم فراغ کلی بدست آوردہ متوجہ عالم دیگر شد
وکان ذلک فی سابع عشر من ربیع الاخر سنہ ۷۳۹ تسع وثلثین وسبعمائۃ مقبرہ او پس پشت عیدگاہ
شمسی ست بعد ازان او را پسری شد بنجابت وسعادت موصوف وبفضائل وکمالات منعوت
ملک موسی نام بعد از چندگاہ جانگاہ عزت ودولت را بوی سپردہ والدش نیز بریاض رضوان
خرامید وموسی در فترات کہ بعد انقضای عہد دولت فیروزی واقع شد باز بولایت ماوراء النہر
رفتہ در رکاب دولت مآب صاحب قران اعظم امیر تیمور گورگان بدہلی قدوم آوردہ سلسلہ آبا
واجداد تازہ کردہ قدم اقامت واستقامت محکم ساخت ودیگر ازین دیار ہیچکس ازین قبیلہ
قصد دیار دیگر نکرد واز ملک موسی پسران شدند یکی فرزند جد ما شیخ فیروز نام داشت کہ جمل فضائل

با من ظن بہ پروردگارش
کہ چون در تربیت اوست ہر چہ کند
صلاح کار بندہ ہمدران خواہد
بود ولیکن این در حق کسی بود
کہ دائم متوجہ وملتجی بجناب
لطف وکرم اوست تعالی شانہ
وتمامہ امور خود را بوی تفویض
نمودہ وپرتو از نور ولایت
بر ناصیہ حالش تافتہ و
پروردگار تعالی بلطف خاص
متولی امور او شدہ والا مذہب
آنست کہ اصلح بر بار تعالی
واجب نبود وہر چہ خواہد کند
لا یسئل عما یفعل وہم یسئلون
تنبیہ مراد حقیقی بآنکہ در
شرع ورود یافتہ ہر کہ این دعا
بخواند جزایش این ست
آن بود کہ متحقق بدان حال
ومتصف بمعنی آن شود والا
مجرد حرکت جوارح وجنبانیدن
دہان چندان کفایت نکند
مگر آنکہ نص شارع معلوم شود
کہ این خاصیت در مجرد لفظ
ونفس حرف وصوتست آن
زمان اثر خاصیت بران لفظ
مترتب گردد وحاجت بہ برک
معنی نباشد وباوجود آن بکار نباید
نشست وعمل موقوف آن
حال نباید داشت فضل خدا
واسع است ودے سبحانہ
مجیب الدعوات بندگان را ست
بہر حال کہ بکنند رعایت شرائط
وآداب حسابی ست ولیکن فضل
وکرم وی تعالی بیرون دائرہ
حساب ست والا بدرک کلہ

Marfat.com

صوری و معنوی و دهبی و کسبی بود در علم سپاه گری و وقایع حرب نادر زمان خود بود و در اکثر صنایع حربیه بقوت طبع و جودت سلیقه بینظیر وقت و در علم و شعر و شجاعت و سخاوت و ظرافت و لطافت و عشق و محبت و سائر صفات حمیده بیعدیل عصر و در دولت و حشمت و جاه مکنت و عزت و عظمت مشهور روزگار معنی حلویت و شعر و ظرافت در خانه ما از وی پیدا شد آو و سا وائل عهد دولت سلطان بهلول بود قصهٔ آمدن سلطان حسین شرقی را و محاربه وی با بهلول نظم کرده آن نسخه پیش ما بود درین وقت پیدا نمی شود و این دو بیت از وی بخاطر مانده است از جانب حسین شرقی در مخاطبه بهلول لودهی گفته است ؎

حیاتت چو خواهی از ینجا برو	ایا قابض شهر دهلی شنو
منم قابض ملک ملاست ملک	خدا داد ما را خدا را است ملک

در بعض غزوات بدیار بهرایچ متوجه شده شد شهادت چشیده هم در انجا مدفون گشت در سنه ۸۶۰ ستین و ثمان مایة و آود و وقتی که بغزا متوجه می شد جلیله جلیله ایشان عرضه نمود که ما را چند روز بهست که امید واری فرزندی بست فرمود که از خدا خواسته ام که آن فرزند نرینه باشد و از وی اولاد بسیار شود آورا و شما را بخدا سپردیم تا بعد ازین ما را چه پیش آید قادر مختار بدعای آن بزرگوار پسر عطا کرد مشیخ سعد الله نام جد حقیقی ما باشد در فضیلت و لطافت و ظرافت و عشق و محبت و سائر اوصاف طریقت وارث پدر بزرگوار خود بود هم در صغر آثار رشد و نجابت از ناصیهٔ حال او لائح بود وی بعد از کسب علم و فضیلت مرید مصباح العاشقین شیخ محمد منگن که از کاملان وقت بود و سابقا ذکر وی گذشته شد و در خدمت او کار کرد و ریاضتها کشید و قبول خاص یافت و بنعمت اجازت و خلافت از خدمتش مخصوص گشت و شیخ رزق الله را که اکبر اولاد او بود نیز مرید شیخ ساخت خدمت والد میفرمودند که والد ما دائم الاحوال در ذوق و شوق و ریاضت و مجاهده و طلب فقر و فنا بوده شبها بیدار می بودند و گریه میکردند و ابیات عاشقانه می خواندند از آنجمله این ابیات میر خسرو بخاطر مانده است که در وقت آخر شب می خواندند ؎

همه شب در هوای روی صبا نشسته	همه کس بخواب راحت من مبتلا نشسته
غرض و بای امکان چه خیال فاسد است این	هوس جمال سلطان بدل گدا نشسته

تا آخر غزل خدمت عمی میفرمودند روزی ایشان پرسیدم که این کبیر مشهور که بشنید هاے وی می خوانند مسلمان بود یا کافر فرمودند موحد بود عرضه کردم که موحد مگر غیر کافر و مسلمان ست فرمودند فهم این معنی دشوار است خواهید فهمید کان وفاته فی یوم الجمعة الثانی والعشرین شهر ربیع الاول سنه ۹۲۵ ثمان وعشرین وتسعمائة و پدر ما در ان ایام هشت ساله بود میفرمودند که چون رحلت ایشان قریب رسید وقتی سحری مرا برداشته بالای خانه بردند و بعد ادای تهجد مرا مقابل قبله ایستاده کردند

کتوبات شیخ

لا شریک له و بالله التوفیق چنانچه در باب اخلاص در یاد عمل از شیخ طیوخ زمان خود شهاب الملة والدین السهروردی پرسیدند که چه کار باید کرد چون عمل کنیم ریا راه یابد و اگر نکنیم بیکار نشینیم فرمود عمل کنید و از ریا استغفار نمائید بیکار نشستن مصلحت نیست آخر این عمل اگر دوام پذیرفت هم بنورانیت عمل ستر اخلاص در دل پیدا شود انشاء الله تعالی الله اکبر الله اکبر الله اکبر واعز واجل واعظم مما اخاف واحذر خدای بزرگتر و غالب تر ست از چیزیکه می ترسم من و بیم میدارم ازان چیز در بعضی روایات و اعظم بعد اجل نیز مذکور ست کبریا عزت و عظمت و جلال در معنی نزدیک بهم آیند و اگر کبریا را با عتبار ذات و عزت را با فعال و عظمت را با سماء و جلالت را بصفات اعتبار نمایند دور نباشد و چون نفس بجبلت بی یقینی خود ترسی دهد اسی از اغیار وارد خصوصا در جائیکه معامله با غالب تر از خود ش افتد چنانچه سلاطین و جباران درین کلمه باستحضار عظمت و کبریای الهی که مستلزم اشتعال و انفتاح نور متین ست تسویش ساخت که ان ای نفس مترس که بر ورد گار تو بزرگ ست

Marfat.com

وگفتند خداوندا تو میدانی که پسران دیگر را تربیت کرده واز ادای حقوق ایشان برآمده ام این را یتیم میگذارم وبیکس حق او هنوز بر ذمه نست این را یتیمی سپارم مربی ومتولی امور او تو باش این بگفت وفرود آمد آدم بعد از فوت پدر بمقتضی استعداد ذاتی وبموجب دعاء والد روز بروز آثار ترقی در شد وقبول مشاهده نموده در خدمت والده وصلاء ارحام باوجود صغر سن در وجود برادران بزرگ انچه حق آن باشد ادا نمود وباوجود موانع وصوارف روزگار در تحصیل علم وفضیلت نیز بتقصیر یا فنی نشد ودر شعر وفضیلت وقبول خواطر ذوق وشوق ومحبت وظرافت ولطافت وبی تعلقی ووارستگی وطیبت قلب وحضور خاطر وذکر لطائف ونکات وفهم ودقائق واشارت یگانهٔ روزگار وافسانهٔ دیار خود شد مردم این شهر اتفاق دارند که دهلی عبارت ازین برادران بود وبعد از حصول مرتبهٔ عقلی وتمیز جز محبت طریقه درویشان وبهوای خدمت ایشان در دل وی نیفتاد اگرچه بسبب تحصیل کفاف معیشت با بعضے اغنیا از ابنای زمان صحبت ضروری میداشت ولیکن هیچکس از مصاحبان را بر سر فقر وفنای ایشان اطلاع نبود از اهل شهر ما نیز کمتر کسی بر سر فقر ومعرفت والد واعمام ما بسبب تستر وتعفف احوال وفضیلت ظاهر که غشاوهٔ حال درویشان است راه می یافت واکثر مردم ایشان با نچه عنوان ظاهر ایشان بود از شعر وفضیلت وظرافت وخوش طبعی یاد کنند مگر کسیکه بصحبت ایشان در خلوت رسیده باشد شاید که وقوفی داشته باشد باوجود وسائط وسائل ظاهر وباطن بزخارف دنیا التفات نفرمود همگی همت وجملگی نیت بر صرف قلب وقطع باطن از تعلقات برسوم وعادات مصروف داشت میفرمودند وقسم یاد میکردند که هرگز ما را هوس بر طلب زیادت وشوق بر تردد وتحصیل اسباب غنا وثروت دنیا نبوده است اگر توجه قلب بود هم بجانب فقر ومحبت آن بود اگر حدیث نفس بود همدران خیال بود میفرمودند که مرا حیرت آید از جماعه که برای خلق کاری بکنند تا ایشان را به نزد شان اعتباری بود با خلق چه کار ست کار با خدا ست میفرمودند لذت دنیا بعینه مثل لذت احتلام ست که در لحظه میگذرد وکدورت وکثافت آن باقی می ماند میفرمودند که مرا از ابتدای هفت سالگی که آغاز ادراک وشعور ست در جد وطلب آن راه وشوق معرفت الله بود وتمام عمر درین فکر وذکر گذرانیده شده میفرمودند چندان چیز از غرائب احوال در ایام مشغولی ومجاهده معائنه افتاده است که اظهار آن منافی ستر واخفا که لازمهٔ حال فقر ست باشد میفرمودند که در ابتدا حال تکلف میکردیم که نسبت یاد داشت دست میداد والآن اگر هزار تکلف نمائیم که لمحه از ان معنی غفلت پیش آید شاید که صورت نه بندد ومیفرمودند که وقتها در اوائل حال بعضے مشکلات این راه پیش می آمد که قریب بحالت از هاق روح میرسید وحشتها حاصل اوقات میشد که کسی

مکتوبات شیخ

ودغالب ترا ند شمن تست ۵
گرد شمنت قویست نگهبان تو ی
ترست + تو از مولی تعالی
بترس تا همه از تو بترسند
من خاف عن الله خاف عنه
کل شئی ودرین کلمه تنبیه است
بران که در وقت معامله با غالب
باطن را مملو ومعمور بکبریای
حق دارد تا بهیبت وعظمت
بیگانه را در محل جای نماند در
سطوت نور عظمت وجلال
وی تعالی جباریت وقهاریت
دیگران مضمحل ومتواری گردد
عز جارك غالب ست همسایه
تو وپناه آرنده بتو چون اضطرار
کبریای حق وشهود عظمت او
کرد از غیب بمقام حضور آمد
وخطاب کرد وهمسایگی حق
بدوام توجه والتجا بجناب
لطف ومتمسک بذیل عزت
اوست هر که ملبس بجناب عزت
اوست هرگز مقهور ومغلوب
نگردد ۵ عزیز تو خواری
نه بیند کس + وجل ثناء له
وبزرگست ثنا ر تو وهیچکس
بکنه صفات کمال تو وقدرت
لایزال تو نرسد ضعیف ناقوت
دهی وقوی را ضعیف گردانی
تعز من تشاء وتذل من تشاء
صفت تو ست ولا اله
غیرك ونیست هیچ معبود
بحق جز تو اللهم انی اعوذ بك
من شر نفسی چون منبع همه
شرور وقبائح وباعث بی یقینی
وبی شبانی نفس ست پناه جست

خود را بکشد بارہا عزم آن کردہ می شد کہ در چاہی بیفتم کہ ازین حالت بعد و غمی خلاص یابم ناگاہ بعنایت الٰہی دری از موہبت و معرفت مفتوح می ساختند و این حقیر نالائق را باین نعمت گرامی می نواختند میفرمودند کہ مارا نوافل و مستحبات و عزائم کہ روندگان این راہ را باشد اصلا نیست غیر عجز و نیستی و حسرت و ندامت اگر قبول افتد روزی تقریر مشرب قلندریہ در پیش ایشان کردہ شد کہ ایشان را نوافل و مستحبات چندان نبود خلاصۂ کار ایشان بعد از ادای فرائض تخریب رسوم و عادت بود و طیبت قلب مع اللہ سبحانہ فرمودند ما خود چیزی نیستیم اگر باشیم باین مشرب خواہیم بود و نسبت ارادت و انتساب ایشان بحضرت علیہ قادریہ بود و از سلاسل دیگر نیز اجازتی و مشربی داشتہ و بسبب مشغولی باطن در آخر بطریقہ سنیہ نقشبندیہ درست بود و غالب بر حال ایشان مشرب توحید بود میفرمودند کہ چون مشاہدہ کردہ میشود کہ علما و فضلا در طلب جاہ و عزت و کثرت اسباب و جمعیت اموال و نزاع و خصومت کہ با خلق می افتند مرا شکر انہ آید بر ان کہ بسیا نخواندم و اکابر نشدیم بارہا بفقیر میگفتند باید کہ با ہیچکس در بحث علم نزاع نکنی و بکلفت نرسانی اگر دانی کہ حق بجانب دیگر است قبول کنی و اگر نہ دو سہ بار بگو اگر قبول نکنند بگو کہ بندہ را چنین معلوم ست آن نوع نیز تواند بود کہ شما میگوئید نزاع برای چیست میفرمودند اگر شما را با پیر و استاد خود محبتی و اعتقادی بود درین معنی بدیگری جنگ نکنید و تعصب نورزید این کار محبت ست آنرا کہ محبت نباشد چہ کار کند فائدہ در اعتقاد و محبت و اتباع ایشان ست جنگی کہ کنی آن از برای نفس خود ست نہ برای ایشان میفرمودند کہ طالب این راہ را باید کہ بر کلمات مشائخ اعتقاد کند و خود را بزور بر آنہا نبندد و شک و شبہہ را کہ در بعضے مسائل ایشان خلجان کند بخود راہ ندہد و درین راہ اول بے تحاشی در آید و اگر نہ تمام عمر در خلجان ماند بعد ازان کہ با اتباع و تقلید اعتقاد کرد بعد از صحبت ذوق و سلامت فطرت البتہ بمرتبۂ تحقیق و یقین میرسد میفرمودند کہ مراد در اول حال در کیفیت معنی توحید و صحت این عقیدہ تردد و خلجان بسیار بود ہیچ وجہ راہ بتحقیق آن نمی بردم با خود گفتم کہ چندین اولیای خدا و مشائخ کبار بر ین رفتہ اند اگر ایشان غلط کردہ اند و بر ضلالت رفتہ معاذ اللہ من چہ چیزم کہ من نیز بر ضلالت باشم عاقبت چنان شد کہ اگر بصد ہزار حیلہ خواہیم کہ خود را در شبہہ اندازیم ممکن نباشد میفرمودند کہ مارا چون نظر بر شخصی افتد اول نوری بسیط اجمالی غیر متکیف مشاہدہ افتد بعد ازان تفصیل صورت او و تشخیص آن ملحوظ گردد و یکی از یاران در حالت سفر آخرت بدیدن ایشان آمدہ بود باو فرمود از مخدومم میدانی کہ مشاہدہ کدام است حق را در مظاہر کونیہ چنان بیند کہ صورت را در آئینہ بشرطیکہ آئینہ از میان برخیزد در میان صورت منظور ماند و این معنی فقرا را در اینجا میسر است تا آنجا چہ نماید میفرمودند کہ معاملہ طریقت بسیار ست کہ مردان صاحب ہمتان این راہ دارند و اصل کار حقیقت ہمین است کہ ملاحظہ معیۃ

بخدا از شر وی و ہر چہ از شر بآدمی زاد رسد ہمہ از نفس اوست پیغمبر فرمود صلی اللہ علیہ وسلم رب لا تکلنی الی نفسی طرفۃ عین و لا اقل من ذلک پروردگارا مگذار مرا بنفس من یک چشم زدن بلکہ کمتر ازان مرادا یم اخود دارد در مشاہدہ عظمت خود بگذارد تا یک چشم زدن اغیار را مجال تاثیر و تصرف و غلبہ بر من نباشد و من شر کل شیطان مرید و من شر کل جبار عنید پناہ میجویم بتو از شر ہر شیطان رانده شده و از شر ہر سلطان متکبر مائل از راہ راست منحرف حق معنی عناد از راہ راست برآمدن و مخالف شدن حق را با وجود شناخت آن چون تغیر کار خرو سلطنت و ملک اغوا و اضلال شیطان حوالہ کردہ اند و بر ین قیاس حال جباران و قہاران کہ مسلط بر خلائق اند و شر ایشان از واجبات آفت باشد و شیاطین دو قسم اند شیاطین جن ابلیس و جنود و ذریات شیاطین انس ظلمہ و اعوان ایشان اول اشارت با اول ست و ثانی بثانی و قوت و ہمیہ کہ در سرشت آدمی نہادہ اند و او را شیطان عالم النفس گویند نہ آن ست کہ شیطان عالم آفاق ست کہ بر عقل و جمیع قوی و مشاعر سلطنتے دارد دیگر بر عقل مصفا و منور بنور یقین کہ بحکم ان عبادی

Marfat.com

حق تجمیع اشیاء از دست ندهد و یکدم ازین خیال باز نماند دست در کار و دل با یار چنانکه گفته اند

دائم همه جا با همه کس در همه کار | می دار نهفته چشم دل جانب یار

باین طریق که بداند او ست که خود را باین صورت نموده است و تمثل بدان فرموده رویت او را گم نباید کرد تا اطلاق و تنزه حق و رابطه اعتباری او با عالم محفوظ ماند میفرمودند که تا حقیقت معنی تمثل معلوم نشد از شوب شک و ریب خالص نشد و بعد از حصول این معنی هیچ شک و شبه گردنی گردد میفرمودند که حصول این دولت در خدمت شیخ امان الله شد قدس الله سره العزیز میفرمودند که ما هر چند تصور کنیم که غیر معنی توحید امکان داشته باشد پیش ما صورت نه بندد و در صد و رکثرت از وحدت غیر این وجهی معقول نه نماید میفرمودند که ظاهر چنان می نماید که اعتقاد این معنی فطری ست هر کرا در فطرتش نهاده اند بی تکلف آنرا در می یابد و علامت آن در ظاهر اعطاء فهم سلیم و ذوق صحیح ست میفرمودند که حالت ذکر و توجه حضور خود منافی غفلت ست علامت صحت نسبت و رسوخ آن ست که در احوال دیگر از اکل و شرب و غضب و نزاع با کسی هشیار باشد و ازین معنی غافل نبود میفرمودند تو مرا امتحان کن در حالی که خواهی به بین که ما ازان نسبت آگاه هستیم یا نه درین مقام حکایتی فرمودند که دو درویش بودند که در نسبت حضور و آگاهی در مقام امتحان یکدیگر بودند آن دو درویش روزی در مجلس نشسته بودند فقیری از بیرون در آمد یکی ازان دو درویش از دیگری پرسید که این فقیر را می شناسی که کیست گفت هموست که میدانی بعد ازین گفتن آگاه شد که چه میگوید این درویش نیز در مقام امتحان او شد با خود گفت اگر در باره فقیری او را امتحان خواهم کرد لاجرم آگاه خواهد شد همه درین خیال در کمین بود ناگاه بعد از مدتی مدید در مجلس مردی شیخی بزرگ با کروفش و شق و شان در آمد این درویش بآن یار خود گفت حضرت شیخ را میدانید که چه کس گفت لا والله نمی شناسیم گفت این نیز همان کس ست که میدانی پس هشیاری در مقام غفلت شواری دارد و میفرمودند یکی از مواضع غفلت اکل طعام است و لیکن کسی که هشیار ست او را عین مشاهده است اگر در کیفیت طعم و لذت آن در رود که از کجاست و چگونه و این لذت چیست و در یابنده آن کیست میفرمودند که حالت کتابت هم مشاهده غریب و تماشای عجیب دارد ظهور حروف مختلفه از مکمن غیب و تجلی اشکال متنوعه از کتم عدم با وحدت علم و ارادهٔ قلمی مثالی عجیب ست از برای ظهور کثرت از وحدت و تمثل وجود با حکام و آثار ماهیات که عبارت ست از صور علمیه میفرمودند تمثلی مطابق مقصود درین باب تمثل جبرئیل ست بصورت دحیهٔ کلبی در اینجا نگاه باید کرد که دران صورت چیزی از دحیه است غیر آن صورت علمیه که ازوی در نفس جبرئیل حاصل شده و جبرئیل بمقتضی قدرت و ارادت کامله خود باحکام و آثار آن صورت افاضهٔ وجود خود نموده

بیس لک علیهم سلطان سلطنت وی ازان مقهور و منتفی ست و استعاذه از شر وی که معدوم را بصفت موجود و باطل را در لباس حق نماید نیز واجب ست و ذوال خوف از ماسوای حق جز به رفع و ازاله او هم صورت نه بندد و در حقیقت استعاذه از سر نفس ست چنانچه در فقره اول مذکور شد فان تولوا فقل حسبی الله لا اله الا هو علیه توکلت و هو رب العرش العظیم این آیتی ست از قرآن مجید که حضرت حق سبحانه تعالی بر سول خود صلی الله علیه وسلم امر کرده میفرماید پس اگر پشت دهند کافران و دوی بجانب حق نیارند و از قبول آن اعراض نمایند بگو ای محمدای محبوب من و ای محفوظ و معصوم من حسبی الله بس است مرا خدا لا اله الا هو نیست هیچ معبودی بحق مگر وی علیه توکلت بروی گذاشتم کار و بار خود را او وکیل خود گردانیدم او را و او هو رب العرش العظیم و وی پروردگار عرش عظیم ست که عظیم تر و بالاتر ازوی خلقی در عالم اجسام پیدا نشده چون سوق کلام در دفع شر جبارین و قهاران و دفع بیم و هراس ایشان بود و اصل و ماده آن شهود قهر و عظمت الهی تعالی است مقطع کلام بر سنن مطلع آورده ختم سخن بر عظمت کرده و اگر اصحاب حرز در باب دعوت مراقبه اعاظم عرش الهی

Marfat.com

او را متلبس بلباس وجود خاص ساخته ظهور نمود و تجلی فرمود با بقای حقیقت جبرئیلیه بر صرافت خود بی تغیر و تبدل و حلول و اتحاد در چه چیز کند و اتحاد با که شود و در انجا خود غیر از جبرئیل و صور علمیه او چیزی دیگر نیست و علم او نیز نظر بر تحقیق عین اوست پس آن صورت عین جبرئیل ست نظر بحقیقت و غیر اوست نظر بظاهر جبرئیل نظر باخلاق و تنزه خود در ای اوست محیط است بوی و بصد هزار صورت که خواهد تمثل کند و ظاهر شود همین نسبت ست حق را بظاهر صوری و معنوی و الله من ورائهم محیط میفرمودند که بندگی شیخ امان این کلمه را بسیار میگفتند هو الساری فی جمیع الذراری علی ماکان علیه من الوحدة و الاطلاق میفرمودند تجری و تبعیض در نور ممکن نیست اگر صد هزار چراغ را از یک چراغ میفروزند در ان یک چراغی نقصانی و تبعیضی و تجزی نرود همچنان وجود الهی با آنکه مصدر جمیع اشیاست بر حال خود در تجرد و اطلاق خود ست میفرمودند ارواح چیست حصص فیوض الهی و تعینات وجود واجب که بر ماهیات انقسام یافته نه انقسامی که عقل آنرا بر انقسامات دیگر قیاس کند و این را بتمثیلی غریب روشن میکردند و میگفتند که گاهی دیده باشید که طفلان برای بازی گوزه را سوراخ سوراخ کنند و درون آن چراغی نهند نور چراغ از ان سوراخها نمایان شود و لیکن چراغ بحالت خود ست در ان انقسام تبعض را مجال نیست همچنین در اینجا وجود الهی بر صرف اطلاق حقیقی خود باقی ست و با وجود آن از روز نهاد در یچهای ماهیات تا بانست میفرمودند مشایخ فرمودند که عالم از وست و بدو ست بلکه همه اوست و در گفتن بهتر همین ست که گویند از وست این کار دل ست بزبان تعلق ندارد و گفتن همان به که موافق شریعت بود میفرمودند اگر نیک ملاحظه کنند حقیقت معنی از وست عین معنی همه اوست یابند میفرمودند غیر حق چه باشد و از کجا باشد کان الله و لم یکن معه شیء پس هر چه شد از و شد الآن کما کان یعنی اکنون نیز خداست و چیزی دیگر با و نیست الا و لا شیء سه کجا غیر و کو غیر و کو نقش غیر ۔ سوی الله و الله ما فی الوجود ۔ میفرمودند پیش ما هر عبارت که گویند ما همان معنی توحید فهم کنیم و فهم ما این هر دو عبارت که عالم مخلوق اوست یا مظهر اوست آل هر دو یک معنی در آید میفرمودند که در جوانیها در سرگری وقت گاهی ازین دادی چیزی گفته می شد ما اکنون حظی و ذوقی که در سکوت از ان و اخفای آن دست دهد در گفتن نبود هر چند پنهان دارند ذوق در کت زیاده تر شود و اگر گاهی از کسی انشای این سر مشاهده می افتد چنان غیرت دست میدهد که اگر ممکن بود بر دهن او زده شود که باز ازین معنی دم نزند میفرمودند فائده در اظهار آن کدام ست غیر از ضرر و هتک حرمت شریعت مگر آنکه طالبی و همزبانی پیدا شود که در خلوت بادی چیزی توان گفت و آدم را از بدو فطرت بشرب عشق و محبت آفریده بودند

بذکر خواجه

خواجه احرار رحمه الله

باید ملاحظه این اضافت در هر وقت نمایند در حفظ و صیانت او خلل نیاید چنانچه قطب الوقت شیخ ابو الحسن شاذلی رضی الله عنه در حزب البحر گفته از حضرت خاتم الانبیا صلی الله علیه وسلم تلقین نموده است و در باب حرز و حفظ تریاق اکبر ست فرموده ستر العرش سبول علینا و عین الله ناظرة الینا و بحول الله لا یقدر احد علینا و الله من ورائهم محیط پرده عرش بر ما فرو هشته و عین عنایت و عصمت الهی بجانب ما ناظر دیگر بقوت الهی هیچکس را قدرت بر ما نباشد قدرت وی تعالی همه را محیط ست که راه بیرون آمدن از حیطه قدرت او محال و هو الکبیر المتعال

فائده دعیت مشایخ شلاکه است قدس الله اسرارهم مریدان را بخواندن این دعا یعنی حسبی الله لا الا هو علیه توکلت و هو رب العرش العظیم گفته اند اگر یکی باشد که ویرا هیچ وردی نباشد الا همین ورد کفایت میکند او را از جمیع اوراد و گفته اند که خواندن این دعا اگر فهم و حضور نباشد نیز موثر و مقبول ست و صد و خواندن آن ده کرت ست بعد از نماز صبح و بعد مغرب و اگر هفت بار بخوانند نیز کفایت ست بلکه این بصحت روایت اقرب ست و حاصل آن توجه بجناب حق و اخلاص

انچه گفته اند مصرع که این لذت بشیر آمد ردن با جان برون آید ایشان را آنچنان بود میفرمودند من طفل بودم مقدار پنج شش ساله در مکتب میخواندم آنجا پسری بود در سن و سال چند مقدار من که او نیز در ان مکتب میخواند مرا با او نسبت عشق بود و در آن زمان مرا از معنی عشق و مشتقات او خبر نبود لیکن لطوار آن بر من میگذشت در مدت عمر هرگز ازین خیال خالی نبودیم غیر آنکه درین پیرانه سر جست و جوی این کار از دست نیاید و بی قیدی و رسوائی مناسب نتواند خود را بزور نگاه میداریم وگرنه دل همچنان از آتش محبت کباب است و جان از شوق این کار خراب میفرمودند که روزی بر بالای قلعه تغلق آباد نشسته بودیم و شوق داشتیم کسی که با و تعلقی بود پایان دیده شد از همان جا بر زمین افتادیم در آن وقت اصلا آزاری نرسید اکنون آن زخمها در ضعف پیری سر میکشد و گاهی این برادران در خلوت بهم می نشستند ذوقها و حالتها می کردند و سخنهائی درد آمیز و حکایتها دل آویز میگفتند الآن از هیچکس این معنی و حالت مشاهده نمی افتد مجلس ایشان از اول تا آخر شوق و گریه و درد و محبت بود نسبت شیخ رزق الله در سوز و گرمی چنان بود که آتشی در زیر خاکستر پنهان گیبا شد اندک که کاویدند همه آتش برآید و مثال او الد چنانکه آبی از چیزی چکیده می ماند اندکی آزاری که با و رسید ترا دید بغایت رقیق القلب و سریع التاثیر بوده اند سخنی از درد و محبت پیش ایشان نگذرد و متاثر نشوند و گریه نکنند فقیر را یاد نیست که این رباعی خیام را پیش ایشان خوانده باشیم و ایشان را گریه و حالت دست نداده باشد اگرچه خود در یکروزه بار بخوانم رباعی

این کوزه چو من عاشق زاری بوده است	در بند سر زلف نگاری بوده است
این دست که در گردن و می مینی	دستی است که در گردن یاری بوده است

میفرمودند که در اول حالت سماع و در گرفتن آن یک لحظه است که در ان شعور مفقود است مثال برق خاطف در ان لمحه یک چیزی نگنجد هر چه واقع شود آه یا فریاد یا تجلی لطیف و بعد از ان اثر اوست که باقی می ماند یک ساعت دو ساعت کمتر یا زده تا چه مقدار تاثیر کرده باشد میفرمودند حقیقت این سخن که فقها میگویند الغنا ینبت النفاق هیچ معلوم نمی شود نفاق بسماع چه مناسبت دارد آنجا که از هستی خود خبر نماند نفاق چه معنی دارد مگر آنکه این خاصیت در حق طائفه مخصوص باشد و الله عالم و ایشان بهر که توجه می نمودند و تربیت می کردند در هر مرتبه که آن کس می بود البته قبول و امتیازی می یافت و این معنی بسیار تجربه کرده شده است و حق سبحانه و تعالی در نظر عنایت و تربیت ایشان تاثیری عجیب نهاده بود که هر چند کسی در ادنی مرتبه قابلیت و استعداد بودی توجه ایشان البته کارگر افتادی و این حقیر را امیدواری تمام است که در ای محبت فرزندی و مهربدری که طبیعی نسبت

مطلب ست با شهود عظمت وی تعالی و تبری از قوا و ترک تدبیر و اختیار رزقنا الله و ثبتنا علی هذه الطریقة المستقیمة ان ولی الله الذی نزل الکتاب و هو یتولی الصالحین ۵ در بعضی روایات این کلمه نیز در آخر دعا مذکور است ترجمه بدرستی و راستی که دوست و متولی تمامه امور من خداست که فرو فرستاده است کتاب را و او می تدبیر تمامه امور دنیا و آخرت کرده است یعنی قرآن مجید را و وی سبحانه تعالی دوست میدارد و تولیت امور میکند مر صالحان را اللهم اجعلنا من الصالحین و دعا قنوت و التحیات را نیز در وقتی بتقریبی ترجمه و شرحی کرده شده بود آن نیز منقول و مسطور میگردد

الرسالة السابعة و الثلثون تجلیة القلوب بقدس الملکوت بشرح دعاء القنوت

لا اله الا الله محمد رسول الله قنوت بمعنی دعا و طاعت و سکوت و قیام خشوع آمده و هر یکی ازین معانی با دین مناسبتی دارد و در تعیین مواضع و آداب درین دعا اختلاف کرده اند مختار آنست که اگر هم جا بر او بخوانند درست ست و اگر در بعضی مواضع بی داو نیز خوانند و ابودلف مسموع و مشهور ست بر صفحه بیان نگاشته آید اللهم انا نستعینک و نستهدیک و نستغفرک و نتوب الیک و نتوکل علیک و نثنی علیک الخیر کله نشکرک و لا نکفرک و نخلع و نترک من یفجرک اللهم ایاک نعبد و لک نصلی و نسجد و الیک نسعی و نحفد نرجو رحمتک و نخشی عذابک ان عذابک بالکافرین ملحق اللهم عذب الکفرة اهل الکتاب الذین یصدون عن سبیلک و یکذبون رسلک و یقاتلون اولیاءک اللهم فرق جمعهم و اختلف کلمتهم و زلزل اقدامهم و انزل بهم بأسک الذی لا یرد عن القوم المجرمین اللهم العن کفرة اهل الکتاب و المشرکین الذین یکذبون رسلک و یصدون عن سبیلک و یقاتلون اولیاءک اللهم خالف بین کلمتهم و زلزل اقدامهم و انزل بهم رجزک و عذابک الهنا و الله الحق اللهم العن کفرة اهل الکتاب و المشرکین الذین یکذبون رسلک و یصدون عن سبیلک و یقاتلون اولیاءک اللهم خالف بین کلمتهم و زلزل اقدامهم و انزل بهم رجزک و عذابک الهنا و الله الحق اللهم العن کفرة اهل الکتاب و المشرکین الذین یکذبون رسلک و یصدون عن سبیلک و یقاتلون اولیاءک اللهم خالف بین کلمتهم و زلزل اقدامهم و انزل بهم رجزک و عذابک الهنا و الله الحق

Marfat.com

بنظر خاص وعین عنایت خود این حقیر را اختصاص میفرمودند یاد دارم که روزی در ملازمت ایشان تقریر بعضے سخنان علمی می کردم وایشان بجانب بنده ناظر بودند در اثنای سخن ایشان را حالتی در گرفت ونعرها زدند وگریها کردند وهم دران حالت هر دو دست بر روے فقیر برآورده دعا کردند وبعد از فرود آمدن آن حالت فرمودند که مارا از مشاهدهٔ شما تجلی دست داد ونوری مشهود شد که تعبیر از کیفیت آن ممکن نباشد خدا داند که آن چه حالت بود میفرمودند که مارا از صفای صحبت درویشان وطول ملازمت ایشان این مقدار شده است که حقیقت احوال آدمی را می شناسم واین معنی از ایشان بسیار تجربه کرده شده است هر کرا بهر صفت که ایشان موصوف می ساختند اگرچه بالفعل از وے آن صفت ظاهر نبود ولیکن در آخر البته آن صفت سر میکشید مبالغه کرده میفرمودند که اگر شب تاریک یکی را مساس کنم امید هست که حقیقت حال او دریابم میفرمودند بعضے آدمیان هستند که باین کس کاری ندارند واز ایشان نسبت باین کس آزاری نه ولیکن ایشان را در دل این کس جای نیست میفرمودند بیشتر بی رضای ما باجماعه ایست که تکلف وتصنع کنند ونفاق ورزند وباخلق چنان نمایند که نباشند بی تکلف راست باید بود چنانکه باشند باید نمود کار با خداست باخلق اصلا کار نیست ووالدم را اشعار بسیار بود از غزل وقصیده ورباعی ولیکن اکثر آنها به بیاض نارسیده فوت شد یکی از او باشان تمام کتب ورسائل تصوف وغیره که در مدت عمر بدست آمده بود ند بدزدید خیال کرد که آن اسباب دیگر ست اگرچه بعد ازان مطلع شد که این نه آن اسباب ست که بکار وی آید بتوهم آنکه مبادا ظاهر شود همه را بسوخت میفرمودند که گاهی در ایام جوانی بتقریبی شعری گفته میشد وخاطر بدان خوش کرده میشد ومارا خیال تصنیف وهوای این کار هرگز نبوده دیگر ورساله که نوشته شد بجهت آن بود که روزی بندگی شیخ امان فرمودند که اکثر یاران در صحبت ما می باشند اما معلوم نمی شود که یاران ما ازین مشرب ذوقی حاصل کرده اند واین معنی را فهمیده اند یا نی باید که حجاب نکنند واز عرض کردن آن شرم ندارند عرضه کرده شد که فقیر را مجال آن نیست که در حضور شما تقریر نماید اگر حکم شود املا نموده عرضه کرده آید بدین جهة حرفے چند نوشته آمد میفرمودند که ما را فصاحت وبلاغت آن مقدار نیست که دعوی فضل وسخن آرائی وکمال معنی روائی توانیم کرد چند چیز فقیرانه ومفلسانه هست که بحکم وقت املا نموده شده است یکی رساله ایست مسمّی کاشفات در آنجا میفرمایند ادراک کردن آن حقیقت بی کم وکیف در سه مرتبه منحصر است که آنکه بی کم وکیف در مرتبه جمعیة باعتبار شمول واحاطه دسریان او

بطاعت وعبادت که بی توفیق واعانت که مخصوص بندگان خاص تست وموجب قرب حضرت تست میسر نباشد اللهم معنی یا الله آید از بعضے سلف رحمة الله علیهم منقول ست که فرمودند چون خدا را باللهم یاد کردی گویا همه نامهایش یاد کردی وبقولے اللهم اسم اعظم ست که دعا بوسیلهٔ آن باستجماع شرائط دیگر البته مستجاب ست انا نستعینک بلفظ جمع آورد با آنکه داعی یکی ست اشارت ست با آنکه مرد باید که در طلب خیر مسلمانان را باخود شریک گرداند وبرخوان نعمت بیکران حق تنها جزاری نکند یا اشارة با آنکه همه محتاج مدد ومعونت حق اند جل وعلا اگر از اول تا آخر همه جمع آیند از استغانت واستمداد جناب لایزال مستغنی نباشند باستقامت داعیت نفسش را از مرتبه استحقاق وحیز اعتبار نتابد که در ضمن جماعت وطفیل مقبولان درگاه دعاء او در سلک اجابت وقبول منسلک گردد ونستغفرک مطلب آمرزش گناهان میکنیم از تو چون استعانت وطلب توفیق طاعت کرد طلب آمرزش گناهان نیز میکند تا هر دو شق جلب نفع ودفع ضرر که هر دو جنل مظفر ونجاح اند منسک بذیل مقصود کرده باشد یا چون توفیق بر طاعت طلبید وهیچ طاعتی وعبادتی بی شوب نقصان نبود وچنانچه حق عبادت است از دست نیاید استغفار میکند ازان نقصان وتقصیرات که در طاعات رود مثل الخ خدا اند رحمته الله علیهم که

Marfat.com

در جمیع وزاری مشاهده کند زیرا که وے درین مرتبه عین کم وکیف خواهد بود یا آنکه بے کم و کیف نه باعتبار آن چیز بیند بل باعتبار تمثل آنحضرت بدان چیز نمود وظهور او دران پس باعتبار این معنی نیز همان حقیقه مطلقه باجمعیتش منظور است کما قال کل شی فی کل شئ وادراک جمیع مراتب باکمل وجوه درصورت عنصری انسانیست بعد از تحلیل ترکیب عنصری تا آنکه باقی نماند مگر آن حصه وجودی که عبارت ازوے بانامی کنند واگر جمیع اعضا وحواس ظاهری وباطنی فانی فرض کنند حقیقت انسانی باحال خود است غیر آن معنی که بقای انسان بدوست وفنای او بتصور فنای اوست وشک نیست که ادراک آن لطیفه برین وجه بے کم وکیف خواهد بود ان الله خلق آدم علی صورته اشارت بوحدانیت اوست وعلم آدم الاسماء کلها عبارت ازجامعیت او دیگر رساله ایست مسمی بسلسلة الوصال مثنوی ست قریب پانصد بیت می فرمودند که آن بغلبه شوق دریک روز گفته شده است وباز هرگز بران عبور نیفتاده اگر جائے سهو وخطائی واقع شده باشد اصلاح کنید در مدح شیخ امان میگوید ؎ هر چه زمن در سخن آید یقین

هست هم از صحبت آمد دین — ورنه چه حد ست که راز درون
من کیم وکیستم وچیستم — از دم عیسی نفسی زیستم
خاک درش چشم مرا توتیا — هست دل او بحق آویخته
دست من ودامن او با یقین — مقصد ومقصود من آن شاه دین

غزل

درد غمش مونس هم راز من — از نام واز نشان که تواند نشان دهد
کز غایت ظهور نهانست در نهان — بعد از ظهور هست علی ما علیه کان "
پیش از ظهور بود وما کان شی معه — نزدیک عارفان محقق محقق ست "
دین طرفه تر نگر که نه کون ست ونے مکان — گه با هزار شور وشغب جلوه گر مهادران "

وایضاً "

ای وای بر کسی که بماند درین گمان — خراب عشق بکام تو کی رسد زحرص "
زهر دانه فتادی بدام رسوائی " — بساخت ست ترا هر دو دهر جائی "
زد غمنی ست که نفس تو بر پاره نان — لباس بوریه گر پوشی از ریا ندهی "
چه خام مشربی ار باده را نه پیمائی — که عارفان خدایند زیر یکتائی "
برو بمیکده سیفی وبنگر از سر هوش — شاعرے بزرگ ست مارا بادی مشارکتی نیست فقیر تهمت این تخلص بر خود نمی نهاد

احتیاج بعفو ومغفرت کردگار تعالی در طاعات بیشتر ست از انکه در معصیت چه تقصیر در مقام قرب بے بساط حضور سخت تر ست از انکه در بعد وغیبت واستغفار سبب ادرار امطار فیض وجود ومفتاح خزائن امداد وانعام حضرت واجب الوجود ست جل جلاله وعم نواله رسل السماء علیکم مدرارا ویمددکم باموال وبنین الآیة دلیل آنست سید العالمین را صلی الله علیه وسلم در یک مجلس هفتاد کرت دگاهی صد مرت می شود بلکه تکرار استغفار میکرد خدا داند که معنی آن استغفار وباعث آن تکرار چه بود واز بے بود سخن درین باب بسیار کرده اند جمله ازان در رساله مرج البحرین فی الجمع بین الطریقین که در جمع بین الشریعة والحقیقة وتطبیق ظاهر وباطن صورت تالیف یافته است آورده ایم انچه مرا ازیمه خوشتر ومقام ادب نزدیکتر نماید آنست که این استغفار از جهت امت وطلب آمرزش گناهان ایشان بود واگرنه آنجا همه رحمت ومغفرت ست استغفار برای چه باشد والله اعلم واستغفار باید که از سر توجه وحضور باشد والا چون گوید استغفر الله یعنی طلب آمرزش میکنم از خطا وباطنش از استحضار این طلب وحضور حق غافل بود کذب لازم آید واین گناهی دیگر ست که آنرا استغفاری دیگر باید ازینجا گفته اند بعد وبه رضی الله عنها که استغفار ما هذا یحتاج الی استغفار کثیر از

Marfat.com

لیکن چون نام فقیر سیف الدین بود بعضے یاران بجد شدند که سیفی تخلص کنند بدان سبب درگذاشتن این تخلص مسامحه کرده شد و درین زمان که آوان ضعف و پیری بود چندان معنی فنا و نیستی بر حال ایشان غالب بود که بهیچ چیز از طعام و لباس و فراغت و آسایش و صحبت و مخالطت تعلقی که نبعت شوق و رغبت باشد نبود و اگر برای حفظ صحت یا دفع مرضی علاجی می بایستی کرد مقید نشدند و میفرمودند کدام کار خیر از دست ما می آید که خود را بپردازیم باشیم یا ننباشیم برابرست و چندان معنی خوف و خشیت بر ایشان غلبه داشت که کم وقتی ازین معنی فارغ و خوشحال می بودند که میفرمودند من در نفس خود یک چیزی نمی بینم که آنرا دست آویز خود سازیم و دانم که پیش خدا کار خواهد آمد و گریه میکردند گاهی برای تسلی ایشان عرضه کرده می شد که در فضیلت یک قطرهٔ آب چشم که از ترس خدا برآید چندان واقع شده است نفس سرد میکشیدند و میگفتند که اگر اینها باشد حیرانی میفرمودند هر گاه نظر بر کبریا و غنای حق می افتد همه طاعات و معرفت و طاعات برباد میرود و خدا داند که عاقبت چیست تا دم آخر چه طور گذرد بسیار ازین معنی ترسان و لرزان می بودند تا آنکه در قرب ایام رحلت این نسبت بغایت غلبه کرده بود اکثر اوقات چنان بودی که فقیر چون در خانه تلاوت قرآن مجید کردی آیات وعید را پست تر خواندی و گاهی اگر بلند خوانده شدی چنانچه بسمع ایشان رسیدی بجدی گریه و انزعاج و اضطراب دست دادی که از خود رفتندی و آیات وعده و رحمت بقصد بلند خوانده شدی و ایشانرا باستماع آن تازگی دست می دادی یک شبی ایشان را در همان ایام از اول شب ضعفی و فرو رفتگی شد که تا سه پاس شب ازین عالم شعور نبود چون آخر شب افاقتی دست داد و باین عالم باز آمدند فقیر بشوق تمام و بآواز بلند تلاوت میکرد چون باین آیات رسید ان الذین قالوا ربنا الله ثم استقاموا تتنزل علیهم الملئکة ان لا تخافوا ولا تحزنوا و ابشروا بالجنة التی کنتم توعدون بملاحظهٔ استماع ایشان مرا شوق زیاده تر شد بسیار بسیار در وقت ایشان خوش و ذوقی حاصل آمد مکرر فرمودند رحمت باد صد رحمت باد زاد الله فی شوقکم و ذوقکم و عمرکم برخوردار باشی هنوز ذوق آن وقت از خاطر این حقیر نمیرود و امیدوارم که مراد عای آن شب سرمایهٔ دنیا و آخرت شود انشاء الله تعالی و چون وقت رحلت قریب تر آمد فرمودند بعضے ابیات و کلمات که مناسب معنی عفو و مغفرت باشد در کاغذی بنویسی و با کفن همراه کنی یکی این رباعی

رباعی

دارم دلکی غمین بیا مرزو بپرس — صد واقعه در کمین بیا مرزو بپرس
شرمنده شوم اگر بپرسی عملم — ای اکرم الاکرمین بیا مرزو بپرس

و دیگر این دو بیت

قدمت علی الکریم بغیر زاد — من الحسنات الا القلب السلیم
فحمل الزاد اقبح کل شیء

فرمود استغفار یکما میکنم گناهی هست که محتاج هست باستغفار کثیر کثرت استغفار کثیر از جهت لزوم تسلسل در اسباب هست یا از جهت آنکه گناه در عین استغفار عظیمتر بود و بکثرت استغفار محو میشود بعضے از علمای ایران گفتند که اگر استغفار بصیغهٔ دعا باشد چنانچه گوید اللهم اغفرلی بهتر و اولزوم کذب دور تر بود اگرچه حضور در اجابت دعا در شرط هست لیکن با وجود طریان غفلت اگر مصادف وقت اثر نیز امید قبول هست **فائده** وظیفه در استغفار چنانچه مشایخ قدس الله تعالی ارواحهم فرموده اند آنست که هر روز هفتاد بار بگوید استغفر الله العظیم الذی لا اله الا هو الحی القیوم و اتوب الیه و اگر بصیغهٔ دعا گوید اللهم اغفرلی و تب علی انک انت التواب الغفور نیز درست هست بلکه بهتر و اگر دعا اول استغفر الله العظیم یا استغفر الله و در ثانی اللهم اغفرلی و تب علی بود اللهم اغفرلی گویند کفایت بود بنیقدر خود آسان هست باشد الطریق و لو من باب و ایمان می آریم بتو که خدائی و بخشنده گناهان بای ایمان خود پیش ازین آورده ایم این دعا مومنان ست ما نا که مراد تجدید ایمانست چند و ما یومنکم بقولون لا اله الا الله اصحابه رضوان الله علیهم با یکدیگر میگفتند بیائید بنشینیم و تجدید ایمان کنیم بذکر خداوند اکبر و آخرت ازینجا معلوم شود که ایمان کهنه پژمرده گردد و بعد از کسلی پژمردگی نو تازه خود کهنه بعنوان غفلت تراکم ظلمات معصیت و نو باشتغال نور و کمر ترتب باعث

اذاکان القدوم علی الکریم ۔ و فرمودند که در جواب سنکر ونکیر بنویس ربی اللہ و نبی محمد
و شیخی شیخ عبدالقادر الجیلانی فرمودند دیگر ما را تعلقی باینجا نیست بعد از دو سه روز ازین
واقعه وقت نماز عصر بود که ایشانرا حالتی دست داد بعضے بیتها و دوہرها خواندند و گریه بسیار
کردند و برکهت خفتند دیگر قدم بر زمین ننهادند فقیر در مسجد بود طلبیدند دیدم که در روے
ایشان آنقدر اثر ذوق و خوشحالی و تازگیست که شرح آن نتوان کرد و با خود زمزمه دارند بفقیر
خطاب کردند که با بدانکه ما را اکنون اصلا رنجی و محنتی و کوفتی نیست شوق در شوق و طرب
در طرب ست هیچ زحمتی و بیماری که در بدن ما بود بدر رفته است ولیکن ترا باید که مشغول شوے
و دعا کنی که مرا ازو دا ازینجا بردارند مرا مطلوبی که در تمام عمر بود دست داده است مبادا باز
این حالت نماند دائم دعامی کردم که آخر دم در یاد خود داری و بشوق و ذوق ازینجا بری
اکنون جمال این مراد با حسن وجوه جلوه گر شده است اگر هم درین حالت پیش خود طلبد
کمال لطف و عنایت او باشد و هر که از یاران و دوستان بدیدن و پرسیدن ایشان
می آمد ازو ہمین التماس میکردند که دعا کنید که ازینجا برویم و اگر یکی ازایشان میگفت که حقتعالے
شمارا صحت عطا کند ناخوش می آمد میفرمودند از برای خدا این مگوئید دعا کنید تا مرا بردارند
گاهی میگفتند که هفتاد سال گذشت که درین سرای دنیائیم اگر یکی در سرای دو روز می باشد
دلگیر می شود ما خود هفتاد سال زیاده درین محنت سرا بودیم چرا ملول نشویم و طعام را مطلق
ترک دادند میفرمودند رغبت نیست چه خوریم و فائده هم نمی بینیم و گاهی میفرمودند که از
برای این نیز نمی خورم که مبادا سبب بقاے من شود ما را هر دم که اینجا میرود بکلفت میرود
توجه دل بتمام بدانجانب ست شخصی گل ورد آورد بوئیدند و در و فرستادند فرمودند در وقت که فرستادیم
روح گل و خلاصه او ہمراه آن بخلاصه موجودات میرسد و جسم او اینجا می ماند بعد ازان
مقامات حوض سلطان و اطراف آن و اوقاتی که دران اوقات ازان مقامات محظوظ میشدند
و ذوق می گرفتند یاد کردند و فرمودند نزدیک است که ما هم باین مقامات برسیم و سیر کنیم
یکی در حالت سکرات ازایشان پرسید که چه چیز می بینید فرمودند باغها و آبها می بینم
و سادات بخارا حاضر اند ایشان را می بینم روزی فرمودند که فرمان حضرت غوث الثقلین
آمده است بخوانید که چه حکم می شود فقیر گفت که چه کس آورده است فرمودند یکے از
صالحات سعادتمند آورده است نیک ملاحظه کنید که چه نوشته اند روزی فقیر دران
ایام بمشاهدهٔ کمال ضعف و ناتوانی ایشان گفت که عجز بشریت غریب چیز ست فرمودند
حقیقت عجز آنست که افتقار و احتیاج که لازمهٔ ماہیت امکانی است بوجدان دریابند

محبت چون صیغه تفعل بعرف زبان
عرب مفید استمرار تجددی و حصول
فعل آنا فانا بود ہر ساعت ایمانی
جدید بوجود آید و ہر جدید را لذتی
پس تمامه اوقات مومن صادق
لذت در لذت باشد اللهم ارزقنا
حلاوة الایمان و ارزقنا لذة النظر
الی وجهک الکریم و اعظم اسباب
تجدید ایمان و تازه گردانیدن آن
صحبت صالحین منظور بحال ایشان ست
خصوصا انهامی که از خود فانی و بحق
باقی باشند خدای تعالی شناسائی
قدر این نعمت روزی گرداند مطالعهٔ
کتب این قوم نیز نافعترین اسباب
درینباب و الله ولی التوفیق و ملهم
الصواب و نتوکل علیک و توکل
میکنم بر تو و تمامه کارها را بتو میسپاریم
توکل از فروع ایمان و لوازم آنست
قوله تعالی علی الله فتوکلوا ان کنتم
مومنین و توکل در همه جا بود در غالب
و در متفاهم عرف استعمالش در باب
رزق آید و حقیقت آن ثقه و اعتماد
است بر ضمانت باریتعالی و تکفل
او رزق بنده گانرا اگر این یقین حاصل
شد توکل بدست آمد ترک اسباب
عادی لازم این مقام نیست الا اسباب
وہمی که مباشرة آن منافی توکل ست
و ترک اسباب عادی برای تحقیق و تصحیح
مقام توکل و امتحان حال نفس ست
چنانچه مشایخ طریقت در حال ابتدا کرده
اند و الا حقیقت توکل ہمان ثقه و
یقین ست و نثنی علیک الخیر
ثنا میگوئیم بر تو نیکی را یعنی بحمد و ثنا
میگوئیم نامه نیکیها را بتو اسناد میکنیم
چون حق را وکیل خود گرفت دعاے

Marfat.com

درک این معنی ذوقی گردد روزی فرمودند که اگر از حافظان خوشخوان که آشنای شما اند
کسی را بطلبید تا استماع قرآن بکنیم باز فرمودند تو خود شب و روز بحضور من تلاوت میکنی
بس ست حالا دقت هیچ آرزو و خواهش نیست وقت عبودیت است اگر نصیب ست
کسی را خواهند فرستاد همان روز که ازین عالم رحلت خواهند کرد فقیر بقصد تلقین که
در حالت احتضار مسنون ست گفت که ظاهرا فقرا درین وقت بپاس انفاس
مشغول میشوند چشم کشادند و آهسته گفتند پاس انفاس از برای امروز کار می آید که
اعضا همه از کار رفته است و قوت دم زدن نمانده است چند بار زور زدند و بلند تر
ذکر لا اله الا الله فرمودند و ساکت شدند و بپاس انفاس مشغول شدند بعد از چند ساعت
برحمت حق پیوستند و کان ذلک فی السابع والعشرین من شهر شعبان سنه ۹۹۰ تسعین و
تسع مائة که عدد عبارت ولی تحت القباب متضمن آنست رحمة الله تعالی علیه رحمة واسعة
وجزاه عنا خیر ما جزی والدا عن ولده

خاتمه در عرض بعضے از مبدأ احوال کاتب حروف ختم الله له بالحسنی والدم را او اخر
عمر که زمان ضعف و پیری بود مشغولی خاطر منحصر در فقیر بود سه چهار ساله بودم که ایشانرا
مرضی صعب از گذشتن ایام جوانی و رفتن یاران غمگساران جانی عارض شد در آن مرض
باعث دفع دلگیری و رفع کلفت ضعف و پیری همین فقیر بود شب و روز در کنار مرحمت و جوار
عنایت ایشان تربیت می یافتم و همدران ایام طفولیت سخنان این طائفه را در کام
جان این حقیر ریخته تربیت باطنی را ضمیمهٔ شفقت ظاهری می ساختند و من نیز بحکم فطرت
مقتضی جبلت واله و دیوانه آن کلمات بودم اندکی خاموش می شدند و خود را فراموش
میکردم و چون آگاهان طلب اعادهٔ این افاده می کردم بعضے ازان سخنان باخصوصیات
وقت هنوز در خزینهٔ خیال من مانده است خالی از غرابتی نیست و غریب تر ازو ے
آنکه فقیر را حالت انفطام خود که مدت عمر دو سال یا دو نیم سال خواهد بود آنچنان در خاطر است
که گویا حکایت دی روز ست در آن زمان نیز که آثار تربیت و عنایت ایشان بظهور آمده
تحصیل علوم حاصل شده بود شب و روز در خدمت ایشان در تذکر و تذکار و بحث و تکرار
میگذشت شبها بسر می آمد و بنده را بهمزبانی خود قبول داشته محظوظ بودند خصوصا
در تلقین علم توحید و تحقیق مسئلهٔ وحدت وجود بروجهی که موافق علم و شهود ست و اگر
گاهی بمقتضی تقید مقدمات علم کسبی و بقصد تحقیق این علوم وهبی دغدغه و شبهه در میان
آورده می شد میفرمودند از این نوع شبهات و شکوک درین مسئله بسیار بود انشاء الله

وکیل چون بمقتضای نصیحت عمل کند
وبراه دوستی و خیرخواهی موکل رود
متعلق رضای او گردد و عقد دوستی
استحکام گیرد و اگر بخلاف این روش رود
عقد محبت انحلال پذیرد و محل
سخط گردد دفع آن تو هم میکند میگوید
که با بوکالت تو راضیم و ترا شاکر و حامدم
چنانچه گفت و نشکرک ولا نکفرک
شکر میگویم ترا بر نعمتهای تو و کفران نعمت
تو نمیکنم ترا لاسیما نعمت وکالت را
که کار را از تشویش نه پذیرد و اختیار
مدار و گیر کار و بار خلاص کردی
و فارغ البال بر بستر فراغ و استراحت
نشاندی بالاتر ازین چه نعمت باشد
و چون راضی نباشیم بوکالت تو که در
وکیل دو صفت باید دوستی وافر و
علم کامل و این هر دو صفت منحصر است
در تو ما ادای شکر با دنیا بحکم عقل
از محالات است از جهت تواتر آلای
و تواتر نعم وی سبحانه و از جهت تنوع
و تشعب آنها که در هر نفس در هر طور نوعی
از نعمت بظهور آید که قسمی خاص از
شکر اقتضا کند و تتبع جمیع انواع نعم
و مقابلت آن بخصوصیات انواع شکر
در حیز امکان و قدرت بشر نبود از جهت
لزوم تسلسل چه شناسائی نعمت
نعمتی ست بهتر و بالاتر از نعمت و
توفیق شکر بر ان نعمتی دیگر و همچنین شکر
شکر الی ما لا نهایة له این محال را هش
و حیرت عظیم ست که از دیدهٔ اسرار ان
بیرون آید و عفو شوار بود لیکن این
استحاله از هشت کسی راست که
خواهد کرم حق و فضل او را بافعال
خود مقابل گرداند این هر گز رواست
نیایه شکر با از مراسم مواجب عقلیه

رفته رفته پرده از روے کار بکشاید و جمال بیقین روی نماید ولیکن باید که دائم درین خیال باشید
و هر مقدار که دست دهد سعی کنید و این بیت میخواندند ؎ لنگ و لوک و خفته شکل و بے ادب
سوی او می خیزد او را میطلب ۔ اول از قرآن مجید بسابقه تعلیم و قواعد تجی که اطفال خوانند
دو سه جزو بلکه کمتر و الله اعلم تعلیم فرمودند سبق در سبق ایشان می نوشتند و من می خواندم از
قرآن همین مقدار تعلم کرده ام بعد ازان باثر تربیت و شفقت ایشان چنان قوت بهم رسید
که هر روز قدری از قرآن میخواندم و هر مقدار که میخواندم پیش ایشان می گذرانیدم در دو سه
ماه ختم قرآن تمام کردم و در خط و سواد چنانچه معلمان صبیان اطفال را در مکتبها یاد دهند مقید
نشدند فقیر را تا فاد قاف بر طریقه اطفال مقید شده نویسانیده باشند بعد ازان بطریق اجمال در
اندک مدت شاید اگر مقدار یکماه تعین کنیم دروغ نگفته باشیم قدرت کتابت و سلیقه انشا
پیدا شد حق سبحانه و تعالی در توجه و عنایت ایشان اثری و خاصیتی نهاده بود که اگر هر چند
کسی در مرتبه استعداد و قوت دورتر افتاده بودی بتوجه و تربیت ایشان زود از قوت
بفعل آمدی مرا هر چه هست اثر توجه و عنایت ایشان ست و آیشان را جمیع حقوق
از ابوت و تربیت و تعلیم و ارشاد بر ذمهٔ این نامراد ثابت ست و از کتابهای نظم و اشعار
که تعلیم آن متعارف این دیار ست شاید که چند جزو از بوستان و گلستان و دیوان خواجه
حافظ تعلیم کرده باشند و هم از ابتدای حالت صغر بعد از ختم قرآن میزان صرف یاد دادند
تا مصباح و کافیه خود تعلیم فرمودند در همان زمان اکثر اوقات بر نفس مبارک ایشان میگذشت
که انشاء الله تعالی تو زود دانشمندی شوی میفرمودند که مرا خطے غریب دست دهد بتصور
آنکه حق تعالی ترا بکمالی که من خیال کرده ام برساند و من در حوزه درس ۔ افادهٔ تو بر و ساده
ضعف پیری تکیه کرده نشسته باشم و گاهی کتابها را تعداد میکردند و میفرمودند همین چند
کتاب را که خواندی دانشمند شدی میفرمودند تو یک مختصر از هر علم بخوان ترا بسنده است
بعد ازان انشاء الله چنان ابواب برکت و سعادت بر تو بکشاید که جمیع علوم بے تکلف تحصیل روی
نماید این نفس پاک ایشان اثر آورد و در تحصیل علوم یک سرعتی و عبوری دست داد که
مشابه طی زمان و مکان که میگویند باشد از مختصرات نحو مثل کافیه و لب و ارشاد شاید که
در بعضے اوقات یکیک جزو بلکه بیشتر طی می نمودم بلکه بسبب حرص و شوقی که بر اتمام
تحصیل و فراغ داشتم چنان بودم که اگر جزوی ازین مختصرات مصحح و محشی بدست می افتاد
بگذرانیدن آن پیش استاد نمی پرداختم و بمجلی از مطالعه که دران اوان بنظر در حواشی دست
می داد اکتفا کرده بجزو دیگر می انداختم و اگر مبحثی آسان پیش آمدی یا در کتاب سابق آن حکایت

واند و این مذهب اعتزال است و باطل است
و نفس خود را نسبت بدو نعمت اثبات کند
و این نقص ظاهر است اما آنکه متحقق است
بحقیقت شکر را از هر سوم شریعت نشاید
این همه شنود و اطاری نشنود چه شارع تعالی
بر نوع از نعمت یا شکری بزبان شریعت
تعین فرمود چنانچه نماز در روز و حج و زکوة
و امثال آن بر که اقامت آن کند بحکم
شرع از شاکران باشد کذا قال بعض
المحققین و مخلع و نتراهن یفجرك
و بپیکشیم یعنی از باطن میگذاریم یعنی در
ظاهر کسی را که معصیت بر زود بی فرمانی
کند تراخواه نفس باشد خواه خلق قوله
تعالی لا تجد قوما یؤمنون بالله والیوم
الآخر یوادون من حاد الله و رسوله یعنی که
ایمان بخدا و روز آخرت آورده هرگز دوست
ندارد آنرا که دشمن خدا و رسول خدا ست
و عید دین باوامر و احادیث شایع
آسان و ایستادن در بن مقام در غایت صعوبت
ثم کمال الایمان کامل آنکه میل دل و زبان و جوارح
مخالف اغیار باشند و اگر اینقدر نباشد
باری دل از محبت و موافقت ایشان
نگاهدارند و ذلک ضعف الایمان اللهم
ایاك نعبد چون تبری از ماسوی
کرد و خلع ترک اغیار نمود بر جاده اخلاص
استقامت بر سجاده عبادت اقامت
نموده میگوید خداوندا ترا عبادت میکنیم
نه غیر ترا و مطلوب و مقصود تو می نه هر آنچه
دنیا و اعواض آخرت و لذات نفسی و
نسجد و برای تو و فرمان برداری امر تو
و طلب رضای تو نماز می گذاریم و سجده میکنیم
عبادت بسیار ست چون نماز افضل عبادات
و ارفع قربات بود از جهت اشتمال بر اقسام
عبادات و قربات او بالفعل مباشرت
تخصیص کرد او را نه کرباز چون سجده

Marfat.com

ومضمون معلوم شده بودی طبیعت کفایت پیشه بفکر واندیشه آن دست نفرسودی خدا داند
که دران زمان چه می دیدم وچه می فهمیدم ولیکن نظر بر هر متن وحاشیه که می گماشتیم
تحت اللفظ از سواد آن بهره برمیداشتم وهر کتاب که در نظر آمدی وجزوی ازوی در وقت
پیدا شدی خواه از کتاب سابق یا لاحق از اول یا آخر عبور بران از واجبات وقت حال بود
مقید نبودم که شروع از اول کتاب باید نمود واختتام بآخر آن برآمد کرد مطمح نظر تحصیل علم
بود هر نوع که باشد دوازده یا سیزده ساله بوده ام که شرح شمسیه وشرح عقائد می خواندم
وپانزده یا شانزده که مختصر ومطول را گذراندم وپیشتر یا پستر بیک سال از عددی که
ظرفا در شمار عمر از ذکر آن ملاحظه کنند از علوم عقلی ونقلی آنچه در افاده واستفاده از صورت
ومادہ کافی ووافی باشد تمام کردم والحمد لله که بعد ازان بحفظ قرآن مجید نیز موفق شدم و
در کنف حفظ او در آمدم ودر مدت یکسال وچیزی این نعمت را که در صد سال شکر حرفی ازان
ادا نتوانم کرد بدست آوردم وبالجمله بهمین قیاس که برخواندم بر سائر کتب عبوری کردم
وعثوری نمودم غیر آنکه مدت هفت هشت سال بلکه زیاده بعد از رسیدن بکتب عربیت
ومنطق وکلام وحصول نوعی از قوت اکمال واتمام ملازمت درس بعضی از دانشمندان
ماوراء النهر بطوری نموده شد که در تمامی شب وروز شاید که دو سه ساعت از مطالعه و
تعقل واشتغال فرصتی دست نمیداده باشد وچون بمدد توجه باطن اوستادان در اثنار
درس بحثها وسخنان مفید از طبع فاتر این حقیر می زائید اکثر این عزیزان میگفتند که ما از
تو مستفیدیم وما را بر تو منتی نیست خدا داند که آن چه شوق بود وچه طلب اگر آنقدر شوق و
ذوق در طلب مولی وریاضت باطن می بود تا کار بکجا می کشید یکبار طالبعلمان نشسته از
احوال یکدیگر تفحص می نمودند که نیت در تحصیل علم چیست بعضے طریق متکلف وتصنع پیموده
میگفتند که مقصود ما طلب معرفت الهی است بعضے براه سادگی وراستی رفته می نمودند که غرض
تحصیل حطام دنیا ویست آزمن که دران زمان کافیه بلکه پایان ترازان چیزی می خواندم
پرسیدند که باری تو بگو در تحصیل علم چه نیت داری ونظر همت وقصد بر چه میگماری گفتم
من اصلا ندانم که بر تحصیل علم معرفت الهی مترتب شود یا اسباب ملاهی مرا بالفعل
خود شوق این ست که باری بدانم که چندین عقلا وعلما گذشته اند چه گفته اند ودر کشف
حقیقت معلومات مسائل چه دُرها سفته اند تا بعد از حصول آن چه حالت دست دهد
بحظ نفس بردیا بمحبت مولی یا بتحصیل دنیا کشد یا طلب عقبی واز ابتدای ایام طفولیت
نمیدانم که بازی چیست وخواب کدام ومصاحبت کیست وآرام چه وآسایش دیر کجاست

افضل ارکان نماز بود واکمل احوال که بنده
را با خدا قربت بخشد بعد از ذکر نماز ذکر سجده
کرده وصیت آمده است که چون بنده
در نماز ایستد جواهر رحمت نثار وی کنند
وچون کوع رود بقایای رحمت بتمام
بروی نثار شود وچون سر بسجده برد گویا
در قدم رحمان افتاد وهر دو دست بر
اقدام وی نهاد بعد از تصور وملاحظه
این معنی مشکل که طالب صادق سر از سجده
برداردتا مشاهده محبوب نکند وگوهر
مقصود بدست نیارد وفضائل
نماز واسرار حقائق آنرا مشائخ بر قدر
معرفت ومطابق مقام خود بیان کرده اند
اینجا طلب باید داشت برای
تقویت باعثه راد شناخت قدر نماز را
وهر که از اهل حضور ومعرفت است بقدر
حال خود نصیبه ازان دارد والله الموفق
والیک نسعی ونحفد وبسوی تو
وبسوی غیر تو سعی میکنیم وترا خدمت میکنیم
حفد بمعنی خدمت ست وحافد خادم
را گویند ومحفود مخدوم ویعنی سبکی در
عمل وشتابی نیز آید درین نقره نیز
بیان اخلاص وتوحید مطلب میکند
ونرجو رحمتك ونخشی عذابك
وباکه بقدر وسع وطاقت خدمتی میکنیم
وسعی در طریق تقرب می نمائیم ولیکن
امیدواری برحمت تو داریم واز عذاب
تو می ترسیم چه هیچکس را استحقاق بر تو
نیست ثواب محض فضل تست وعقاب
عدل تو بنا بر وعدو وعیدی که کرده و
ثواب را بطاعت ومعصیت ربط
وتعلق داده وسبب ساخته نزد صدور طاعت
امیدوار برحمت تو ایم وباز ارتکاب معصیت
ترسکار از غضب تو ایمان بین الخوف
والرجا بودن ست باوجود سبقت

Marfat.com

21A

شب خواب چه و سکون کدام ست ٭ خود خواب بعاشقان حرام ست ٭ هرگز در شوق کسب و کار طعام بوقت نخورده و خواب در محل نبرده جبر جوناً وجود غلبهٔ برودت هوای زمستان و شدت حرارت تابستان دو بار بمدرسه دهلی که ثلثیه از منزل ما بعد دو میل داشته باشد میل میکردم درمیانه روز ادنی وقفه در غربت خانه بسبب تناول چند لقمه که سبب عادی قوام حرکت اراد یست واقع می شد و مدتی پیشتر از وقت صبح بمدرسه میرسیدیم و در سایه چراغ جزو می کشیدیم و غریب تر آنکه باوجود احاطهٔ اوقات و شمول ساعات بمطالعه و تذکار و بحث و تکرار هرچه از کتب خوانده میشد بلکه ورای آن از شروح و حواشی در نظر می آمد تقیید آن بکتابت از ضروریات وقت میدانستم اکثری از شب پاره از روز مطالعه میگذشت و پاره از شب و اکثری از روز بکتابت نمیرفت دائم پدر و مادر من هلاک آن بودند که یکدم با کودکان محله بازی کنم یا شب بوقت متعارف پادرازکشم و من میگفتم که آخر غرض از بازی خاطر خوش کردنست و مرا خاطر بهمین خوش است که چیزی بخوانم یا مشقی کنم برعکس آنکه پدران و مادران اطفال را بر خواندن و بکتب فتن زجر کنند و عتاب نمایند مرا در جانب دیگر بمبالغه خطاب میکردند گاهی در اثنای مطالعه که وقت از نیم شب در میگذشت والدم قدس سره مرا فریاد میزد که بابا چه میکنی من فی الحال درازمی کشیدم تا دروغ واقع نشود و میگفتم که خفته ام چه میفرمایند باز بر می نشستم و مشغول می شدم و چند بار در وستار و موی سر آتش چراغ در گرفته باشد و مرا خبر نشده

رباعی

کدام بادهٔ محنت که در ایاغ نرفت	چراغی که در دماغ نرفت
بحیرتم ز دل خود که عمر رفت و دلی	چه خار خار که در بستر فراغ نرفت
کدام خواب و چه آسایش و کجا آرام	وبا وجود شوق و شغف تحصیل
ز کنج غمکده هرگز بصحن باغ نرفت	

و تکرار علم در کثرت صلوة داوراد و شب خیزی و مناجات هم در اوان طفولیت بمقتضای جبلت صوری جد و اجتهاد بوجود می آمد چنانچه مردم حیران آن می بودند و هنوز ذوق آن اسحار و اوقات در کام وقت پیداست تا آلان که بفضل نامتناهی الٰهی و ما توفیقی الا بالله جزای وافر قسطی کامل که من غریب شکسته نه در خور این همه انعام و اکرام از حضرت غریب نواز شکسته پرور حاصل وقت شده است زیاده تر ازان محنت و ریاضت می کشم و بمشغولی تعلیم و افاده معاذالله بلکه تعلم و استفاده بسر میبرم در زاویه عزلت افتاده و دل بامیدواری نهاده با هیچ کس از نیک و بد کاری نه دارم هیچ آفریده بدل عباری نه دارد از مصاحبت این و آن فارغ عالم بلکه از ذکر رید و عمرو که در تراکیب نحو مذکور شود نیز در ملالم

رباعی

صد شکر که با هیچ کسم کاری نیست	دل از من بیدل هیچکس آزاری نیست	گر بر دل دشمنان من باری هست

رحمت بر غضب پیشی دارد لهذا امیدواری بر حمت بیشتر مقدم آورد و بر ترسکاری از غضب

سه آنها که خواص درگه تکریمند ٭ در هشت زدگان عالم تسلیمند ٭ نومید مشو که رحمت حق عام ست ٭ مغرور مشو که خاصگان در بیمند ٭

ان عذابك بالكفار ملحق بدرستی و راستی که عذاب تو بکافران لاحق و پیوسته است یا پیوسته کرده شده است ایراد این کلام بعد از نومن بکتابك ناظر در جانب امیدواری است و ملحق را بکسر حا و فتح آن هر دو خوانده اند و معنی هر دو یکی ست فی القاموس لحقه ادرکه کالحقه و هذا لازم و متعدد ان عذابك بالكفار ملحق ای لاحق و الفتح احسن و الصواب انتهی کلامه **تکملہ** در بعضی کتب فقه حنفیه مسطور ست که بعد از دعاء مذکور این دعا را که ماثور است قنوت مذهب شافعی است و حضرت صلی الله علیه وسلم آنرا با مام حسن سلام الله علیه و علی آبائه الکرام تعلیم فرموده نیز بخوانند بهتر و جامع تر باشد اللهم اهدنا فیمن هدیت خداوندا ما را راه راست نما مارا در ضمن آنجماعه که راه راست نموده ایشانرا و عافنا فیمن عافیت و عافیت بخش ما را در انجماعه که عافیت بخشیده ایشان را و تولنا فیمن تولیت و دوست دار و متولی امور ما خود در آن جماعه که دوست داشته ایشانرا و متولی امور ایشان شده و بارك لنا فیما اعطیت و برکت در ما را در هر چیز یکه داده از نعمت و قنا شر ما قضیت و نگاهدار ما را ای پروردگار ما از شر آنچه قضا کرده ۔

Marfat.com

21B

برخاطر دوستان من باری نیست حضرت غریب نواز شکستہ پرور لا احصاء الثنائہ ولا احصر لآلائہ این غریب را بلطف عام بذوقی وحالتی مخصوص گردانیدہ است کہ حضور وجمعیت وقت من موقوف اختلاط ومصاحبت خلق نماندہ است باخود سر بردارم ہر چند سرسری ہم شد باخیال خود خوشم اگرچہ مالیخولیا بود گویا کہ این مقطع غزل مطلع معرفت احوال من ست ؎ حقے گجا وصحبت کس کز خیال دوست

دارم بخود چو مردم دیوانہ عالمی | از بد وفطرت بحکم وصیت پدر کہ میگفت ہان تا ملای خشک

دنا ہموار نباشی ہمواره از عشق ومحبت دمی میزنم ودر طریق غربت ودردمندی قدمی می نہم ؎

بمیدردنہ ایم ہرگز از عشق | دائم دل دردناک داریم | امید واریم کہ دم آن پیر صاحب

قدم کاری کند واز اصل کار کہ بیکار نفس ست بیکار ندارد وگاہی کہ دلخوش کنم بدان کنم کہ مرا در ابتدای کار واثنای تحصیل مزالیق ومضایق کہ علت زلت قدم وموجب زیغ بصر بود پیش می آمد واز بیرون پردۂ غیب از انجا کہ من میدانم دستگیری میکردند تا غلبۂ قدرت قادر مختار خللی در بنا رکارخانہ نفس وشیطان انداختہ بے اختیار در زاویۂ غربت وانفراد بنشاند وجہ طلب از جانب اغیار بسوی دیگر گردانید مدتی از معارضت عقل ومزاحمت وہم توحید مطلب کہ شرط راہ طالبان است صورت نمی بست ونقش مراد بر وجہ صدق وسداد نمی نشست آخر الامر چون از استشارۂ خلق کاری نہ برآمد جز استخارۂ حق چارہ نماند واز

تدبیر عقل گرہی نکشود جز دیوانگی رہی ننمود ؎ | زین خرد بیگانہ بیباید شدن

دست در دیوانگی باید زدن | بعد از حصول راحت وزوال وسواس کہ لازم حال حرمان ویاس ست دست از ہمہ کار شستہ وچشم از اغیار بستہ بر در دل نشستم تا چہ پیش آید وکدام در بکشاید ناگاہ بحکم ماخاب من اناب الی اللہ وقد نجا من التجا الیہ چارہ گر بیچارگان وراہ نمای آوارگان مرا بجانب خود طلبید ومن بیخانمان سلسلۂ شوق در گردن افگندہ بسوے خانۂ خود کشید ومن نامراد را بمنزل مراد رسانید یعنی بدرگاہ حبیب خود صلی اللہ علیہ وسلم

جای داد از حریم مرحمت وعنایت محروم باز نفرستاد ؎ | حاشا آن بحر مم الراحی مکانہ

او در رجع البحار منہ غیر محترم | آنچہ من فقیر حقیر از اکرام والتفام حضرت خبیر بشیر نذیر صلی اللہ علیہ وسلم بشارت یافتہ ام اشارت نتوانم کرد امید وارم کہ ظہور آثار وانوار مستکفل ابرار ومتضمن اظہار آن گردد انشاء اللہ تعالی اگرچہ نظر بکثرت نقصان ذاتی وقلت استعداد نظری ناامیدی گونہ در حصول مطلب ووصول مقصد راہ یابد ولیکن دست امید بلند است وپایہ یقین ارجمند کہ چون در سفینۂ نوح نشستہ ام بساحل نجات رسیدنی ست وجمال مقصود دیدنی ہر کہ درین کشتی نشست اگرچہ طغیان کند یقین داند کہ از طوفان

تقدم کردہ انک تقضی ولا یقضی علیک بدرستیکہ تحکم میکنی وحکم کردہ نمیشود بر تو انہ لا یذل من والیت بدرستیکہ شان انیست کہ خوار نمیشود کسیکہ دوست میداری تو اورا ولا یعز من عادیت وعزیز نمی شود کسیکہ دشمن میداری تو اورا والمهتدی من هديت وراہ راست یابندہ کسی ست کہ راہ راست نمودہ تو اورا تبارکت ربنا وتعالیت بزرگی تو ای پروردگار ما وبلند مرتبہ کہ ہیچکس بکنہ کمال تو نرسد یا ذا الجلال والاکرام ایخداوند صفات سلبیہ وثبوتیہ اغفر واصفح بیامرز ورحمت کن وتجاوز عما تعلم وبگذر از انچہ میدانی از گناہان ما انک انت الاعز الاکرم بدرستیکہ غالب تری تو کریم تری از ہر غالب واز ہر کریم وصلی اللہ علی محمد النبي الأمي وآله وسلم

الرسالۃ الثامنۃ والثلثون
تحصیل البرکات
بیان معنی التحیات

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ التحیات للہ تمامہ عبادات قولیہ والصلوات وتمامہ عبادات فعلیہ والطیبات وتمامہ عبادات مالیہ ثابت ست مر خدای را تعالی وتقدس ایچنین تفسیر کردہ اند این کمالات را رسم ست کہ چون در حضرت ملوک در آیند اولا سلام کنند وثنا خوانند ثانیا خدمت کنند وعجز ونیاز نمایند ثالثا تحفہ بگذارند لائق حضرت تا مقبول درگاہ وشایان عنایات حضرت بادشاہ

Marfat.com

آتش دوزخ در امان ست اعتماد من بصاحب قدمی ست که مالک رقاب اولیا ست
ره روی نتوان یافت که در خدمت او قدم از سر نسازو زیر پای او سر نیندازد و این خود
بسبب سرفرازی ایشان ست کسیکه قدم بر قدم مصطفیؐ بود بلکه دم بدم بقدم آورد و سعادت
آن سر ست که پائمال او گردد هرچه جمیع پیران از وراثت مصطفیؐ و مرتضیٰ اندوختند همه
بآن خلف صدق رسید بنگر که این چه غنا بود اگرچه دارثان بسیارند ولی آنچه بوی رسید
بهیچکس نرسید وراثت مال بجهة تعصب برابر قسمت کنند ولیکن در وراثت حال یکی را با دیگری
برابری نرسد بلکه بر لوری نبود اگر دیگران قطب اند او قطب الاقطاب ست و اگر ایشان
سلاطین او سلطان السلاطین محی الدین که دین اسلام زنده گردانید و ملت کفر را بمیرانید
که الشیخ یحیی و یمیت زهی مرتبه که ایجاد دین از حی قیوم ست و احیا از وی غوث الثقلین
آنرا گویند که جن و انس همه بوے پناه جویند من بیکس نیز پناه باو جسته ام و بر درگاه افتاده
مرا جز عنایت او کس نیست و بغیر لطف او فریادرس نے

بیقین رہبر اکابر دین	غوث اعظم دلیل راہ یقین
شیخ دارین و ہادی ثقلین	زبدۂ آل سید کونین
بادشاہِ ممالکِ قربت	اوست در جملہ اولیا ممتاز
رہ نوردِ مسالکِ قربت	قدمِ او بگردن ایشان
چون پیمبر در انبیا ممتاز	اولیا بندہاش از دل و جان
وصف تعریف او زمن نکوست	خود کرامات او معرف اوست
عاجز از مدحت کمال ویم	ہمہ دم غرق بحر احسانم
در دو عالم باو ست امیدم	ہست ہاوی امید جاویدم

امید وارم که اگر از راه بیفتم او دستگیری نماید بحکم بشارت های که او بجهان خود
داده است و سعادتهای دنیا و آخرت آماده است فرموده است که قاضی الحاجات مرا
سجلی نوشته داد که دران نامهاے مریدان من تا قیامت ثبت افتاده همه را بمن بخشید و قلم
عفو بر جرائم همه کشید اگر نام من در نامهٔ مریدان او مکتوب شد پس چرا غم خورم که کار بر حسب
مراد و مطلوب شد من نامراد مرید اویم قبول در و بدست اوست خواهان اویم خواستن او
مفوض بدوست ارادت حقیقے از من مجازی کجا آید و صلواة دائمی باین بی نمازی نشاید
انتسابی بوے کرده ایم و پناهی بدرگاه او برده ولیکن چنان دانم که چون این سعادت
از ازل نصیب من ست تا ابد قریب من خواهد بود در آنزمان که از خود خبر نداشتم نامش
بر لوح دل می نگاشتم

ملة العشق تو نه امروز گرفتار شدیم	که گرفتاری ما با تو ز روز ازل ست

جاذبهٔ محبت او بخود میکشید مرا دران مقدورنه و گر شمهٔ عنایت او بخود میخواند مرا بآن شعور نه

شنوند امام محی الدین نووی در شرح مسلم
میگوید تحیت بمعنی سلام و ملک بقاء
عظمت و حیات ابد و تحیات بر لفظ جمع
آورد زیرا که بادشاهان عالم را از عرب
و عجم تحیتی مخصوص بود که اصحاب ایشان
مر ایشان را بدان تعظیم و تکریم میکردند
پس میگوید تحیات همه ثابت ست
مر بادشاه بادشاهان را که خالق عالم
است و او ست بحقیقت مستحق آنها
و بر دیگران جز عاریتی بیش نیست و
کرمانی در شرح صحیح بخاری از خطابی
نقل مینماید که تحیات رعایا ملوک را
که نزد طاقات بدان تحیت میکردند
کلمات مخصوص بود چنانچه در عرب انعم الله
صباحا و در عجم زی هزار سال مانند این
میگفتند و امثال این الفاظ را صلاحیت
آنکه با آن تحیت بکردگار تعالی توان کرد
نبود پس خصوصیات الفاظ را گذاشت
و بمعنی مطلق تعظیم استعمالش کردند گفت
التحیات لله ای جمیع انواع التعظیم ثابت
لله تعالی شانه و او ست مستحق آن نه غیر او
و الصلوات یعنی نمازهای فرائض و نوافل
برای او ست صلوة را بمعنی دعا نیز حمل
کنند ای الدعوات کلها لله و بمعنی رحمت
نیز گویند یعنی رحمتها همه او را ست و هو ارحم الراحمین
و الطیبات کلمات طیبه و اعمال صالحه نیز مراد
دارند و تمامه انبمعنی صحیح است و مناسب
مقام السلام علیك ایها النبی
و رحمة الله و برکاته سلام بر تو باد
ای پیغمبر و رحمت خدا و برکتهای او و حق سبحانه
و تعالی امر فرموده در کتاب مجید مر مومنان
را که صلوة و سلام بفرستید بر پیغمبر صلی الله
علیه و سلم کیفیت سلام آنست که در نماز
مذکور شده و کیفیت صلوة در آخر تشهد
معلوم شود اگر گویند که خطاب به حاضر را بود

Marfat.com

هنوز از دم هستی اثر نبود مرا	که جذب عشق تو از خویش میربود مرا

لطف باطنی او بود که ظاهر و باطن مرا محظوظ و ملحوظ داشت و اول و آخر معصوم و محفوظ پدر نیز چون خاک در او بود در این نسبت تقویت و تربیت میفرمود عمرها بی توسل بجناب این بادشاه عالم پناه می شتافتم ولیکن بی وسیله بارنمی یافتم بارها از بشارت غیبی اشارت وابتغوا الیه الوسیله می شنیدم و در طلب وسیلت که سبب تحصیل این فضیلت بود موجب تصحیح نسبت وتحقیق سلسلهٔ ارادت گردد میدویدم کسی می خواستم که نسبت طینی را با مناسبت دینی ضم کرده باشد و قرابت جسمانی را با قرب روحانی فراهم آورده تا دست بوی دهم و پای او گیرم بلکه تا زنده ام در پای او میرم آخر صدق نیت من کار کرد و شجر اخلاص من بار آورد بر مثال دیر زقه من حیث لا یحتسب بر سر من عیسی نفسی را فرستاد که هر نفس او مائده بود از آسمان معرفت نازل و باعث عید و سرور او اخر و اوائل موسی مقامی که جمال او ناریست از شجرهٔ وحدت طالع و نوریست از جانب حقیقت طور حقیقت لامع خلیل بقائی که رخسارهٔ زیبایش گلزار یوستان خلت و گل گلستان دین و ملت ست مصطفی جمالی که دهانش نمکدان خوان انا املح و زبانش تبیان قرآن انا افصح ست مرتضی کمالی که دلش باب مدینه علم و فتوح و بر ضمیرش ابواب اسرار و کشف مفتوح حسن سیرتی وارث مرتبهٔ دانای لعلی خلق عظیم و نائب منصب بالمومنین رؤف رحیم حسین سریرتی که مصدوق و یطهرکم تطهیر آمد و مصداق الا المودة فی القربی شد زین العابدین و امام الصادقین السید التقی النقی والعلوی العلی المهدی سمی کلیم الله و محبوب حبیب الله رباعی

احمد خوی که عالمی بنده اوست	یوسف رویی که ماه شرمنده اوست	
عیسی نفسی که جان و دل زنده اوست	موسی که لقای دوست خواهنده اوست	هر کلامی که در کلام کلیم آورد شده
بر وی صادق ست و بجمال او موافق	او را مگر بر قلب موسی آفریده اند	آنکه جگر گوشهٔ محمد است
صلی الله علیه وسلم رباعی		
ای دیده بیا بقای منظور ببین	آن جبهه و آن جمال و آن نور ببین	
در وادی ایمن محبت بگذر	هم موسی و هم درخت و هم طور ببین	حمیده صفاتی که جانشین حامد

و وارث مقام محمود ست چه حامدی که هر ثناگستری که محامد او صافش بر شمارد بی اختیار در اثنای ثناندای لا احصی بر آورد حاصل که چون این آفتاب دین و دولت طلوع کرد چنان دانستم گویا بمحض طالع من آمد بمجرد آنکه دیده بجمال او روشن شد در دل نوری دیگر یافتم و سروری دیگر در بقیهٔ اولی دل از دست دادم و در پای عزت او فتادم ؎

مدتی بود که مشتاق لقایت بودم	لاجرم روی ترا دیدم و از جا رفتم	بعد از چند گاه جست و جوے

گفت و گوی حال خود در میان و زبان بعرض حال گشادم او خود بصفای باطن ظاهر و باطن مرا پیش

وآنحضرت صلی الله علیه وسلم در نیمقام نه حاضر است پس توجیه این خطاب چه باشد جوابش آنست که چون ورود این کلمه در اصل یعنی در شب معراج بصیغهٔ خطاب بود دیگر تغییر ندادند و بر همان اصل گذاشتند و در شرح صحیح بخاری میگوید که صحابه در زمان آنحضرت صلی الله علیه وسلم سلام بصیغهٔ خطاب میگفتند و بعد از ازمان حیاتش اینچنین میگفتند والسلام علی النبی و رحمة الله و برکاته نه بلفظ خطاب و بعضے عرفا ارباب تحقیق گفته اند که آنحضرت باعتبار سریان حقیقت وی صلی الله علیه وسلم در ذرایر موجودات و احاطهٔ ذات بابرکات وی بسائر ممکنات در ذات مصلی حاضر و شاهد ست و ورود بصیغهٔ خطاب در حقیقت بملاحظه آن حضور و شهود ست صلی الله علیک یا رسول الله وسلم **فائده** در احادیث صحیحه وارد ست که هر بندهٔ مومن که بر آنحضرت سلام میفرستد آنحضرت بنفس شریف خود جواب سلام او میگوید دریغا هیچ خلافی نیست خلاف در آنست که این رد سلام از آنحضرت مخصوص است بزایران قبر شریفش که در حضرت در آیند و بر طریقه داخلان مجلس سلام میگویند یا شامل ست مر مصلیان را نیز که در قراة تشهد بلفظے که مذکور شد سلام فرستند و الظاهر هو العموم و هو القول الصحیح مگر فرق آن باشد که سلام زائران بی واسطه میسمع شریف میرسد و از دیگران بوساطت ملائکه سیاحین که حضرت عزت ایشان را به تبلیغ صلوة و سلام از امت بر آنحضرت صلی الله علیه وسلم برگماشته است چنانچه در احادیث وارد شده است والله اعلم السلام علینا

Marfat.com

ازمن دریافته بود و مقصد و مقصود همرا دانسته ولیکن از برای امتحان صدق تعطش و تحقیق
حال تفتیش من فرمود که ای تشنه بشنو که ما همه جدا اول یک نهریم و انهار یک بحر و بیقین
دانم که تو طالب آن بحری همچنان که بما رسیدهٔ بدیگران که بما شرکت می جویند و همچو ما ایشان نیز
خود را نهر آن بحر میگویند پرس تا هر کدام که شیرین تر و صاف تر یابی در طلب آن بشتابی و اگر
چنانچه نخواهی که پایهٔ اختیار در میان آری و نظر ملاحظه و امتحان برگماری تو خود را بدان بحر
بسپار و توجه بدو آر تا ترا از کدام جانب خواند و کجا رساند فریاد برآوردم که من حیران در سراب
تخیل مانده و بر ساحل تحیر افتاده را با بحر چه قربت که خروش من بدو رسد و کدام آشنائی
که او بر خروش گوش دارد خود را بتو رسانیده ام تو هر جا که خواهی برسان فرمود هان ناامید
مباش ترا با بحر آشنائی لخاص است و اگر نه باشد هم آن دریای رحمت ست بر همه محیط
چه مرکب و چه بسیط و همه کس را شامل چه ناقص و چه کامل حاشا که وقت حاجت بفریاد نرسد
و در وقت درماندگی دست گیری نکند لاجرم در پی اشارت او شتافتم و هم در شب اول
بشارتی از مقصود یافتم پس عنان اختیار از دست رفت بی توقف دست بدست وی
دادم و بی اختیار در پای وی فتادم و کان ذلک بکرة السبت من شهر شوال سنه ۸۵۵ خمس و ثمانین
وثمانمائة والحمد لله رب العالمین سعادتی دیگر و نعمتی عظیم بردارم که از خدمت آن صبر کردن
نمی آرم اگرچه آن اسرار ست سزاوار سر و کتمان **مصراع** لیکن از شوق حکایت بزبان
می آید ؎ بشنو که چون سعادت ازلی مرا بتحصیل این نعمت ابدی هدایت کرد دائم در اشتیاق
آن بودم که بشارتی از مطلوب یابم تا زاد تسلی و اطمینان گرفته در سلوک طریق مزید بشتابم
و لیکن اگر حرقت فرقت طلب داری دانی که این آرزو چه بلند ست و این مطلب چه ارجمند ست

من و وصال تو هیهات بس عجب هوس ست این ؎ همینکه نام تو ام بر زبان رود نه بس ست این

دایم درین سودا روز بشب و شب بروز می آوردم گاهی شبها بیدار شاید که بارقهٔ انبان جمال بتابد
و گاهی روزها در خواب بخیال آنکه نشانی از وصال بیابم ؎ اگر تو وعدهٔ وصل دهی به بیدار

حرام باد سر خود اگر بخواب برآرم	وگر بخواب نمائی جمال خود یکدم	بروز حشر نخواهم که سر بخواب برآرم

تا وقتیکه حجاب عقل و پندار طلب از میان رفت فضل و کرم کار خود کرد من مسکین را بیواسطه بر در
دیار خود برد و آن همه بیداری نتیجهٔ بخوابی آورد که بمراتب بهتر از بیداریست ؎

بخیالی ز تو راضی و بخوابی خوشنود	حاصل از وصل تو خوابی و خیالی دارم

مجمل این حکایت این مقدار است و تفصیل آن بر زبان قلم نامقدور ؎

حکایان شوق بپایان نمیرسند	کوتاه ساز قصهٔ دور و دراز را

اکنون من مسکین با آفریدگار خود مناجاتی ست و حاجاتی که بدرگاه او

وعلی عباد الله الصالحین
سلام بر ما و بر بندگان خدا که صالح اند اگر
گویند درود این سلام چنانچه مشهور است
از حضرت پروردگار تعالی امت بر رسول
انام علیه الصلوة والسلام در شب معراج
پس ظاهر درود سلام ست بر الله تعالی
جواب آنکه سلام دعا طلب بسلامت از
آفات و مکروهات و وی تعالی و تقدس منزه
و مستغنی است از آنکه بردی دعا بسلامت
کنند پس بدل آن سلام بندگان خاص خود
فرستاد که مقربان درگاه و متعلق بذیل عزت
اویند و در حدیث صحیح آمده که چون صحابه
خلف آنحضرت صلی الله علیه وسلم در نماز
گفتند السلام علی الله من عباده و علی
جبرئیل و میکائیل و علی فلان و فلان آنحضرت
بجانب صحابه دید و گفت ان الله هو السلام
فاذا صلی احدکم فلیقل التحیات لله والصلوة
والطیبات السلام علیک ایها النبی ورحمة
الله وبرکاته السلام علینا وعلی عباد الله
الصالحین تا مودخدا خود سلام ست یعنی
خدا تو سلامت و سلامت بخش دیگران
سلام بر وی معنی ندارد سلام بر من فرستید
تا بر بندگان صالح وی تا بر هر بنده صالح که در
زمین و آسمان ست برسد جبرئیل و میکائیل
و غیر ایشان همه در آنجا داخل اند اشهد
ان لا الٰه الا الله واشهد ان
محمدا عبده ورسوله اول شهادت
است بخدائی خدا و ثانی بر رسالت محمد صلی الله
علیه وسلم و بتحقیق در بعضی روایات آمده است
زیادة وحده لا شریک له و اگر این زیاده را
نیز بخوانند بی شبهه درست بود و لیکن در روایت
صحیح در مذهب حنفی همان اول ست که مذکور
شد و بعد از تشهد درود بخواند آن سنت
است نزد حنفیه و فرض ست نزد شافعی و کیفیت
آن در احادیث بصیغهای مختلف آمده و اگر

Marfat.com

عرض دارم کلمہ چند ازان درین اوراق نیز ثبت کردم تا ہر گاہ کہ خواہم وقت خود را بدان خوش کنم و اگر حال دیگری نیز موافق حال من افتد وقت او نیز ازان خوش گردد شاید کہ مرا دعائی کند کہ موجب حصول مدعا گردد و انہ قریب مجیب

مناجات بدرگاہ قاضی الحاجات

خداوندا تو با ما چنان کن کہ مولی کریم مفضل با بندۂ ضعیف مقصر عاصی کند نہ چنانکہ حاکم عادل قادر با راہزن مفسد عیار بدکار خداوندا اگر ما با ضعیفان عمل پیش آری ما عجز و صبر حقیقی پیش آریم اگرچہ باحاجت حجت نیست ولیکن چہ کنیم کہ غیر این مقدمہ دست آویزی نداریم خداوندا بندہ را مجبول بران ساختی کہ جز نفع خود نخواہد خلق این جبلت از کیست استعداد و قابلیت ماہیتہ اینہا زبان دیگر است ما بکلام تو آموختہ ایم و شریعت حبیب تو اندوختہ یمحوا اللہ ما یشاء و یثبت در وی خواندہ ما شاء اللہ کان و ما لم یشاء لم یکن در دل نشاندہ ادعونی استجب لکم آنجا دیدہ وان اللہ حی کریم صفت تراشیدہ لا تبدیل لخلق اللہ وجف القلم بما ہو کائن خبرست لا یسئل عما یفعل و ما یبدل القول لدی خداوندا اگر استعداد و قابلیت در قدر فاعلیت تو شرط است پس این درد بیدوا تا ابد علاج پذیر نیست خداوندا ازکرم سزد کہ دردمندی تا ابد و بداد او نرسد خداوندا بہر ما حضوری عطا کن کہ ہیچ از ینہا یاد نیاید یا کشادہ کہ جمیع مطالب دنیا و آخرت برآید استغفر اللہ مرا با این مقدمات چہ کار ضعیفم فقیرم سائلم قوتی دہ کہ یقین آرم و غنای دہ کہ احتیاج از خلق بردارد عطای کن کہ ظاہر و باطن معمور دارد خداوندا تو میدانی کہ سینہ ام چہ پر آمال و امانی ست و یقین در ضعف و ناتوانی و لیکن ہیچ مدعا بتعین نتوانم خواست چہ دانم شاید کہ خیر در خلاف آن باشد مگر درجات آخرت کہ خیریت آن متعین است گاہی باعث از باطن خیزد کہ خواہش این نیز خارج از طریق عبودیت است بندہ را آرزو نباید ولیکن این منزلت بعید ست و بندہ عاجز سراسر آرزو و خواہش است الٰہی یقین دانم کہ جمیع آرزوہای دنیا چون موت در میان ست ہیچ است و از تو رضای تو خواہم و استقامت طلبم بر استقرار حق و قوت یقین و غلبہ عقل بر وہم محبت بموت عطا کن تا رفتن ازین عالم دشوار نیاید و محبت فقر ارزی کن تا محبت موت روی نماید خداوندا حوصلہ مباشرت اسباب نیست و بی اسباب ہیچ کار را فتح باب نمی اندکی کار را این بیچارہ را از دائرۂ اسباب بیرون نہ دار گر بے سبب نکنی سبب را بر ما آسان کن یا مفتح الابواب و یا مسبب الاسباب تہیئ لنا سببا لا نستطیع لہ طلبا خداوندا تو میدانی در ینکار کہ بنیاد کردہ ام

بایں صیغہ بخوانند کفایت ست اللہم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراہیم و علی آل ابراہیم انک حمید مجید و فی نسخۃ اللہم بارک علی محمد و علی آل محمد و بارک وسلم کما بارکت علی ابراہیم و علی آل ابراہیم انک حمید مجید و درین تشبیہ باعتبار لزوم قوت وجہ تشبیہ در مشبہ بہ سخن بست و ازان جوابہا گفتہ اند تمامہ آن در رسالہ جذب القلوب الی جمال المذکور شدہ است و احسن اجوبہ آنکہ تشبیہ اینجا در نفس صلوٰۃ است چنانکہ در قولہ عز و علا انا اوحینا الیک کما اوحینا الی نوح و ظہور و شہرۃ وجہ تشبیہ در مشبہ بکفایت ست بعد از تشہد و صلوٰۃ ازادعیہ ہر چہ خوش آید بخواند و اگر از ماثورات بخواند افضل است و از انچہ ماثور ست یکی اینست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بصدیق اکبر التماس نمود تعلیم فرمودہ ربانی ظلمت نفسی ظلما کثیرا و لا یغفر الذنوب الا انت فاغفرلی مغفرۃ من عندک و ارحمنی انک انت الغفور الرحیم دیگر این دعا بخواند اللہم انی اعوذ بک من فتنۃ عذاب القبر و من فتنۃ عذاب النار و من فتنۃ المسیح الدجال و من فتنۃ المحیا و الممات اللہم انی اعوذ بک من المأثم و المغرم و من شر فتنۃ الغنی و اعوذ بک من الفقر و من شر فتنۃ الفقر و اعوذ بک من الفتن ما ظہر منہا و ما بطن اللہم اغفرلی ما قدمت و ما اخرت و ما اسررت و ما اعلنت و ما اسرفت و ما انت اعلم بہ منی ربنا آتنا فی الدنیا حسنۃ و فی الآخرۃ حسنۃ و قنا عذاب النار نیز بخواند کہ جامع و شامل است

الرسالۃ التاسعۃ و الثلثون
تثبیت الفواد بتصور عظمۃ رب العباد

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ

اللہم صغر الدنیا باعیننا و عظم

Marfat.com

رجا بہر جانب منقطع ست غیر از درگاہ تو بوسیلہ خاصگان درگاہ تو خلائق ہمہ می ترسانند کہ این
نہ مصلحت ست و نفس از ہمہ ترسندہ تر و ترساننده تر است خداوندا اگر متوقع خلق و متوہم نفس
پیش آید بذات پاک تو کہ از ہم پاشیدیم و ہلاک شدیم بیصبر و بے طاقتی بندگان ترا معلوم
است خداوندا حالتی پیش آر کہ گرہ از دل کشاید و دل را باغ ساند و خاطر را فراغ دہد یا ارحم
الراحمین و یا غیاث المستغیثین و یا خیر الناصرین خداوندا کار بر وقت موقوف ست و لیکن
پیش ازان بشارتی کرامت فرما کہ خوش حالی آرد و یقینی کہ کلفت از میان بردارد کار دنیا
را بر ما آسان نماد وجود و عدم او را یکسان گردان و لا تجعل الدنیا اکبر ہمی و لا مبلغ علمی
و لا تسلط علی من لا یرحمنی علیک تو کلت و الیک خداوندا حقیقت توکل و تفویض بے کمال معرفت
و شہود صورت نہ بندد و معرفت و شہود مرتبہ کمال ست کہ ما ناقصان را دعوی نرسد مثل من
مثل کوریست بر جا ماندہ بی دست و یا تنہا در صحرا افتادہ و آفتی بوی رسیدہ نادیدہ بی اختیار
بحکم جبلت و اضطرار فریاد کند تا کسی دستگیری کند و بفریاد او رسد و اگر بالفرض داند کہ ہیچ
کس دستگیری نخواہد کرد نیز از استغاثہ چارہ ندارد و از جزع و فزع صبر نیارد خداوندا اگر
بندہ از تو غائب ست تو خود حاضری فریاد رس و ضائع مگذار خداوندا تو میدانی کہ پیش ازانکہ
با سباب دست بزنیم چہ امیدہا کہ در سینہ ما نبود اکنون کہ نظر بر اسباب می افتد خیالات سابق
رو بکوتاہی می نہد و قدم ہمت پس می افتد خداوندا امیدہای کہنہ را نو گردان و خاطرہای
افسردہ را تازہ کن انچہ ندادنی است نقش آن ہوس از خاطر ما دور کن و انچہ دادنی ست
بران ہمتی بخش کہ سعی دران کنیم و یقینی دہ کہ پیش از وقت استعجال آن نکنیم خداوندا در ایام
صغر بحکم جہل و جبلت ہمت مقتصر بر خواہش دنیا بود بہر طریق کہ باشد اکنون کہ اندیشہ آخرت
رو بہمی نہد غم آخرت با غم دنیا یار شد اگر دنیا دہی بطریقی دہ کہ خلل در دین نیارد و غم آخرت را از
دل بر ندارد الٰہی آخرت چنان کن کہ جز غم آخرت خداشتہ باشم و سینہ را بناخن محنت نخراشم
الٰہی ترقی در کار آر و تنزل و ادبار از پیش بردار مطلوب رضائی تست بہر نوع کہ باشد و
بہر طریق کہ بود و اگر گاہی بمقتضیات عجلت بشری و میل طبیعی چیزی خواستہ شود در ظاہر اگر مطلق
باشد در باطن مقید باین قید خواہد بود اللہم وفقنی کما تحب و ترضی و جنبنی عما تسخط و لا
ترضی اللہم لا ترم بی حیث نہیتنی و لا تفقدنی من حیث امرتنی خداوندا ہمہ چیز بر تو آسان
است آسان چہ باشد ہر جنس کرم کہ توان خیال کرد بہ بندگان خود کردہ ہمہ انواع نعمت
کہ توان تصور نمود عطا فرمودہ دنیا و جاہ و شوکت و عظمت و رفعت و دین و علم و ہدایت
و معرفت و قرب و کرامت و ہر چہ توان تصور کرد بہ بندگان خود دادہ نا امید از چہ باشم

جلالک فی قلوبنا بر جوبادای فرزانہ دلبند تصور
عظمت و کبریای حق کہ ہیچ چیز عظیم تر
و کبیر تر از ذات وی تعالی نیست و ہو العلی
العظیم آدمی چون نظر بر ماہیت امکانی
خود بیند از وجدان احتیاج و نیستی خود
دریابد کہ در انظار ادراک متلاشی و معدوم
گردد و خود را ہیچ در نیابد ہیچی یابد کہ نشان
ہیچی نہادن بروی نیز تہمت وجود و ہستی
نہادن ست این حقیر را گاہی در ہنگام صفائے
وقت و بلندی نظر چون نظر بر تعین وجود خود افتد
و ساعتی نگذشتہ با حد و لحظہ نرفتہ کہ از نظر
متلاشی و فانی گردد بر مثال برہ قیق
در آسمان نگاہ کردہ باشی کہ تا میرود دقیق تر
و باریکتر می افتد و رفتہ رفتہ متلاشی و
فانی میگردد و گاہی کہ حدت نظر صفائے
وقت ازان کمتر است مانند پوست پارہ
سیب کہنہ خراب خشک زدہ کہ خورندہ ہیچ
ہیچ منظور گردد و گاہی مثل تخمک سیب بعضے
میوہا مثل سیب و شفتالو کہ بغایت سست
و ضعیف ست و بہنگامی مثل خشخاش و رازیانہ
یا ذرہ یا ازان نیز کمتر و گاہی کہ وقت نظر
از غواشی تعلق بوجوہ امکانی مجرد تر و
صافی تر بود اصل چنانچہ اصل نفس الامر است
باشد معدوم مطلق یا بود و ہیچ اثر ہستی و
نشان خود نبیند ازینجا در فضای نور انی
کہ مشغولان بنقشبندیہ نور اللہ مراقدہم
در وقت توجہ مبتلا بند افتد و میگویند کہ
خود را در فضای نور انی یافتیم خود را چہ یابند
یعنی نور ادراک چنان بسیط و لطیف شد
کہ ایجاد ادنی عقدہ کہ رخصت تعین وجودی
از میان طرف شد چون چیزی کثیف از
میان رفتہ کہ سایہ اندازد و مانع رو شنائی
آفتابی یا چراغی شود باشد نا جرم فضائے
نورانی پیدا گردد و خود را یافتیم یعنی خود را کہ
می یافتیم گم کردیم سبحان اللہ کجا انتام

Marfat.com

لیکن مشیت تو درمیان ست تا کرا بخشی وچه بخشی خواهش خواهش تست یقین دانم که خواهش
بنده را بی خواهش تو تاثیر نیست و فائدهٔ نی ولیکن بنده بیچاره است از خواهش صبر نتواند
و بی آرزو نتواند بود بحکم کتاب تو و سنت حبیب تو دعای میکنم اجابت بر تست نظر بر شرائط
اجابت که می اندازیم باز نا میدی روی نماید و سستی در کار میشود شرائط امر مختار مطلق و حاکم
علی الاطلاق را چه باشد و اگر حکم تو چنان رفته است که بی شرائط اجابت نکنی اول شرائط
اجابت کرامت فرما بعد ازان توفیق و عاده بهر طریق از درگاه تو مقصود خود میخواهم بملاحظه
همه چیز هر چند گویم که چندین الحاح ادب نباشد و چنین فریاد در کار نبود طبیعت قرار نمیگیرد
و ما بشارتی از مطلوب ندهی و برهانی و یقینی عطا نفرمائی اگر این دعا بموقف اجابت نرسید
فواحسرتا ثم واحسرتا چنین نشود یا اللہ الاجابۃ الاجابۃ یا کریم القبول والقبول یا رحیم خداوندا
بتخویف نفس و شیطان اوقات مشوش گردد و آخر آن هجوم کند چون دست بکلام مجید تو زنیم
جمله غمها تسلی یابد و تمام محنتها مبدل براحت گردد بعزت تو که اگر بهیچ حالت در دفع هموم
دنیا و مزید یقین احوال آخرت چون تلاوت کلام تو یافته باشم خداوندا بکلام خود محبتی عطا
کن که دران مستغرق گردیم تا هر چیز غیر ذکر تست در نوردیم خداوندا هیچکس کیفیت غم مرا
و حقیقت آنرا جز تو نداند بهر که گویم بحقیقت حال نارسیده حرفی گوید که هیچ بمن درنگیرد و درد
من علاج نپذیرد و بسیار کس آنرا بر غرضی دیگر حمل کنند الٰهی تو میدانی حقیقت حال مرا
و غرض مرا و غایت مرا و نیت مرا الٰهی دم از صدق نیت نتوانم زد که از تو هیچ پوشیده نیست صدق
نیت از تو می جویم و حسن عمل از تو می خواهم خداوندا هیچ عملی ندارم که شایستهٔ درگاه تو بود همه
بعلت نقصان معلول و بمفسدات نیت مشمول جزیک عمل که هر چند نسبت باینجانب حقیر
باشد ولیکن بذات پاک تو که بس عظیم و خطیر است اگرچه اعمال بندگان همه به نقصان و تقصیر
موصوف ست اما ازبان ادب بست تقصیر بآن عمل راضی نیست آن عمل کدام ست
قیام بندگان در حضرت حبیب تو با تحفهٔ صلوة و سلام بر آنحضرت صلی اللہ علیه وآله وسلم
بنعت تضرع و انکسار و عجز و افتقار خداوندا کدام موقف و محل باشد که افاضهٔ خیر و نزول
رحمت در وی زیاده ازینجا باشد خداوندا یقین صادق ست که این عمل مقبول درگاه تو خواهد
بود و در گاه تو بطلان را بدان راه نه حاشا حاشا و من جاء بهذا الباب لا یخشی الرد خداوندا
در طلب روز افزون دار و صدق تعطش زیاده کن نعمتی که دادهٔ بستان و شوقی که بخشیدهٔ
باز مگیر از بشارتی که کردهٔ ظاهر آر و بشارتی که دادهٔ موثر دار انک علی کل شیء قدیر خداوندا هر وقت
خواهم که تقریری نو برانگیزم و آنچه در دل است بر زبان آرم اما نتوانم و تو آنچه در ضمیر منست

وجه دی نمود قطعاً در قصه بیان این سخن بدهم
مقصود آن بود که برای حفظ اوقات و معمور
باطن و غنای قلب و امتلاء وجود هنوز حضور
و صفای حال و فراغ وقت تصور عظمت
وجود حق و غلبهٔ قدرت و انبساط علم وی
لازم گیر و هیچ نمودن هستی خود و دریافت
ذل و صغار و احتقار حال خود لازم او ست
یا مقدمه اوست شهود نیستی خود اگرچه
الا اصل و نفس الامر ست اما هنوز گرفتار نی آن
از پستی خود پرستی است چرا که نظر بلند
نباید داشت و بجانب علو نباید رفت
و نظر بر نور حق و وجود مطلق و عظمت و
کبریائی او نه گماشت که تمامه ستی های
عادی و سفلی و عقلی و حسی در جنب آن
محو و متلاشی ست و کلمه ایست در اداء
آمده اللهم انی اصبحت مرتهنا بعملی و اصبح
امری بیدک فلا فقیر افقر منی این فقیر
گاهی بعد ازین کلمه اینچنین میخواند
و اذا اصبح امری بیدک فلا غنی اغنی منی
و بعد از تصور عظمت و جلال حق انبساط
نورانیت و کمال پیغمبر صلی اللہ علیه وسلم
ببین و مشاهده کن که چه بادشاهی است
و چه صاحب غریب نواز و ملک دنیا و
دین بخش است که هر یکی از نوکران او
و بندگان درگاه او زنده گوایند دین
ایند و فریاد رس جن و انس و بادشاه
زمین و آسمان و متصرف بر ملک ملکوت
اند بعد از ان در انوار ولایت و سیادت
این خاصگان نظر کن و مستغنی از عوام
الناس باش اینجا مقصود آمدم و در
اول مکتوب ملحوظ همین بود مقصود آن
داشتم که ترا خود را و دلی نیست تو منی و
من تو بلکه طالب جمعیت وقت و کشادگی سینه
را که اینجا نیز بجمعیت جامعه همه دردی
و همه کاری و همه پیشگی بودنی نیست

Marfat.com

بهتر از من دانی عاقبت کار من که در دل من نیاید آنرا نیز دانی خداوندا این همه الحاح تحکم نیست بلکه عین عجز و انکسار و اضطرار ست وخلق الانسان ضعیفا خداوندا نیکان رفتند و مردان گذشتند و زمانه رسیده که در وی نیک بودن دشوار بلکه تصور نیکی هم محال اما اگر تو تقویت کنی و تائید نمائی آسان ست الٰهی اگر چندے از افراد اخیار باقی مانده باشند ایشان را نگاهدار برای تخم نیکی و ازان تخم فروع و ثمرات پیدا آر امید ها را شاخ در شاخ کن و دلها را باغ در باغ ساز کشجرة طیبة اصلها ثابت و فرعها فی السماء توتی اکلها کل حین باذن ربها و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین و افوض امری الی الله ان الله بصیر بالعباد

سپردم بتو مایهٔ خویش را	تو دانی حساب کم و بیش را

وصلی الله علی حبیبه محمد و آله اجمعین قصیده دارم در لعت خواهم که اختتام سخن هم بدان کنم تا عاقبت کار محمود گردد تسوید این قصیده اگرچه درین دیار صورت یافته بود و لیکن بعد از وصول سعادت زیارت مدینه مطهره در حضرت سید کائنات علیه افضل الصلوة و التسلیمات خوانده شد بموقف اجابت وصول یافته موجب حصول مامول حقیقی گشته و الحمد لله علی ذلک

قصیده

بیا ای دل دمی از هستی خود ترک دعوی کن
میفگن چشم بر صورت نظر در عین معنی کن

فگندی چون نظر در عین معنی بعد ازان ایدل
چو عنقا از سر عزت بقاف فقر ماوے کن

ز چاک سینه هر دم صد نوای درد دل بشنو
بدین قانون محبت ترک بزم اهل دنیا کن

چو زین دار فنا قصد سفر سوی دگر داری
چرا غافل نشینی ای دل اسبابش مهیا کن

بصد خون جگر در زیر ران کش توسن نفست
بدین سان راه را حل گیر و قصد راه عقبی کن

پس انگه بر سر کوی فنا نه پای استغنا
وجود خویش را گم در شهود نور مولی کن

اگر خواهی تماشای جمال شاهد معنی
نخست این چشم صورت بین بمیل عشق اعمی کن

بشا گردی در آ در مکتب جان پس بلوح دل
تعلیم دبیر عشق حرف شوق املا کن

بمنای حفنه دل چشم تماشا سر فرو مفگن
بعین عبرت آخر سیر صنع حق تعالے کن

چه حاجت کز پئی خلوت روی در کنج تنهائی
بیاد دوست خود را از خیال غیر تنها کن

بیا در انجمن خلوت گزین و از ره دیگر
بچشم دل جمال دوست را هر دم تماشا کن

بسر شش غیر را محرم مگردان بلکه در خلوت
چنان پوشیده کن ذکرش که از دل نیز اخفا کن

چو نفی ما سوی کردی چه دل کو جان همه هیچند
دلیلت کل شئی هالک الا وجهه را کن

نصیحت کنم تا ابناء روزگار و ترس اغیار
بر اسپی خلجانی و وسواسی نگرانی دل و تشویش
وقت و فتور حال راه نیابد دل چون مملو
بعظمت حق و بعزت محمدی شد دیگر کجا
جائی وسواس و مداخلیت غیر خواهد ماند و
اگر از مقام شهود عظمت کبریا تنزل کنی
و بعالم بشریت و خود خواهی و آرزوے
مطالب و حصول مقاصد آئی امیدوار باش
که اینجا همه مطالب حاصل ست آخر
ملک ملک خداست و متصرف و مدبر
اوست و به نیابت و وکالت و سفارت و
رسالت او پیغمبر را و خاصگان درگاه و
حاضران گاه و بیگاه او سرت دیگر
کیست لله العزة و لرسوله و للمومنین
ولکن المنافقین لا یعلمون منافقان آنها که
بزبان لا الٰه الا الله محمد رسول الله
میگویند و در دل ظلمت شرک و نظر بر
اغیار دارند بلا حظ و بادب شریعت نزدیک
گروهی منافق نیستند و لیکن منافق
صفتانند تاب الله علینا و علیهم شیخ
ذکر الله بالخیر در اشتغال بصیغه صلواة
اللهم صل علی محمد و آله و اصحابه مراقبه تعلیم
میکرد و میگفت ببین که در چه دریا ها
غوطه میزنی اللهم که گفتی در دریای کمال
جامع حق سبحانه افتادی و چون علی
محمد گفتی در دریای فضل و جود پیغمبر
غوطه خوردی و با آله و اصحابه در دریای
کمالات آنشان غواصی کردی آخر بی نصیب
افتادن و تهی دست ازین بحور بر آمدن
صورت ندارد بدان ای فرزند که افتابهای
وقت و ابناء روزگار بهم چند قسم اند
جمله انا یشان کرنی انجمله در وی دارند
و انحلیه انصاف تمامی عاری نیستند
و گاه گاهی بر ایشان استوقد نارا نور معرفت
بر دل ایشان می تابد و از غفلت بیخبرے

ملی آینہ خاطر ارجانب ایشان جمع دارد بلکہ بفتوح
خیر و دوستی انصاف باش یعنی و ندغہ خاطر
از ایشان بردار نہ گرفتار صحبت و دوستی ایشان شود
و بعضے دیگر کہ انصاف نمیدہند و مکابرہ نمایند اگر
بحرف زبانی تشویش دہند و بدگوئی کنند بیاد کنند
چہ زبان حرف زبانی ہیا منشور است ہیچ زبانی
از ان نمیرسد مگر گرفتار آن نفس ناکہ مدح و ثنای خود
خواہند و نزد ایشان عزت و سرفرازی جویند
فرمان حق است کہ و صبر علی ما یقولون
و اہجرہم ہجرا جمیلا و اگر زبان اندیشی
کنند و در مقام ایذای جانی بیایند
سبیل ہجرت بحرم خدا و مدینہ پیغمبر است
کہ ہجرت سنت انبیا راست و ہو یحفظک
العلیم باری وقت را غارت مکن جمعیت
از دست مدہ و فرصت غنیمت دان و
خاطر جمع دار و امیدوار باش این دعا
بخوان کہ سید عالم صلی اللہ علیہ وسلم
بفرزند خود سید حسن بن علی رضی اللہ عنہما
کہ اول اقطاب این امت و منتہای خلافت
کبرٰی است در معالم آموختہ اللہم انک
فی فلکی رجاءک و اقطع رجائی عمن سواک
حتی لا ارجو احدا غیرک بے سابقہ خلیار
این کلمات متصور گشت و بزبان قلم آمد شاید
کہ حضمن خیری باشد و باللہ التوفیق و
العاقبۃ بالخیر

الرسالۃ الاربعون فی دفع الکسل بالمواظبۃ علی العمل

لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ

بدان ای نفس چرا تقصیر در عمل میکنی و
از کار کردن می نشینی بر خیز و کاری کن
باعث ترک عمل تکاسل ست یا کسل خیال
تکاسل خود بادہ ہست تو چہ و چہ چیزی
وجود تو از تو نیست و تو دانی کہ نیستی
ترا پیدا کردہ و در تو قوتی نہادہ و ترا برای

چو فرق واضح آمد در میان مہلک و ہالک
کشش از پرکار را الاحط عدم بر صفحۂ عالم
پس آنگہ نقطۂ ذاتست کامد مرکز ہستی
برون از روی صورت و زرہ معنی درون دانش
ہمان نقطہ تحرک کرد و آمد دائرہ پیدا
چو بینی نور مطلق خویشتن را در میان ناری
مسمٰی واحد و اسمای او از حد و عد بیرون
در اسمای حقیقی شد مسمی عین ہر اسمی
معمائیست مشکل در حساب عاقلان وحدت
کمال نفس و ہم تہذیب اخلاقت بدست آید
حقیقت از شریعت نیست پیش عارفان بیرون
برین کشتی نشین تا بگذری زین بحر بے پایان
زبان مکشا بہنا فرمودۂ شارع سخن این ست
دہان را قفل خاموشی نہ و سر بستہ دار آن در
وگر خواہی زبان بکشای و در راہ سخن پوئی
سر بر آرای ملک آفرینش احمد مرسل
نشد تا بر سر منشور عالم خاتم حکمش
بیان قربت او قاب قوسین ست اولی
قیاس رتبہ و مقدار فضل از انبیا ناوی
حبیب اللہ بود او انبیا را دان محب اللہ
بخود میرفت موسی لیکن او را حق بخود بردش
چو خود بردند او را در حق او قدرای گفتند
خطاب با عتاب اُن تولیتم اگر خواندی
اگر خیریت دنیا و عقبیٰ آرزو داری
بیا ای دل قدم نہ بر سر کوی وفا و انگہ
سر و تن را براہ جلوۂ آن سرو بالا کش
ثنایش گو ولی چون نیست ایفایش ز تو ممکن

ہلاک و ہستی را حکم بر ہر چیز حالا کن
بسان دائرہ آنرا محیط جملہ اشیا کن
برون زین دائرہ آن نقطہ را ثابت بالا کن
میان نقطہ و آن دائرہ غیریت افنا کن
مثال از بہر این از نقطۂ جوالہ پیدا کن
ہو الحق از انا الحق بعد ازین مختار اولی کن
بہر اسمی شہود نور ذات آن مسمی کن
عجب مشکل حدیث ست این بگوش ہوش اصغا کن
بتحصیل کمال نفس حل این معما کن
اگر این را ہوس داری بنای شرع بر پا کن
مثال آن بکشتی ساز و شبہ آن بدریا کن
چو فرعون ار نہ خود را غرق بحر کفر و اغوا کن
پئ اسمائی توقیفی زبان عجز گویا کن
کلید امرش آوردن در سر بستہ را وا کن
ثنائی بادشاہ یثرب و سلطان بطحا کن
کہ پیش از وی نشد در ملک ہستی کار فرما کن
ز دیوان ازل نامد بران منشور طغرا کن
بمقدار علو قدر او این نیز ادنی کن
ز قطرہ تا بدریا یار ذرہ تا بہ بیضا کن
قیاس کار ازاسری بعبد و جاء موسا کن
ز رفتن تا بہ بردن فہم فرق آشکارا کن
بموسی لن ترانی فہم تفضیلش از ینجا کن
باین وانی و الا قدر ملک دین تولا کن
بدرگاہش بیاؤ ہر چہ می خواہی تمنا کن
ز راہ صدق جان را خاک راہ آن کف پا کن
دل و جان را فدای حسن آن رخسار زیبا کن
باین یک بیت مدحش را علی الاجمال ایفا کن

Marfat.com

مخوان او را خدا از بهر امر شرع و حفظ دین
دگر هر وصف کش میخواهی اندر مدحش املا کن

چو از انشاء تفصیل صفاتش عاجزی لیکن
بیا و عرض حال خویش بر خدامش انشا کن

خرابم در غم هجر جمالت یا رسول الله
جمال خود نما رحمی بجان زار شیدا کن

اسیران تو جان دادند [illegible]
دهان بکشا و از راه کرم احیای موتی کن

جهان تاریک شد از ظلمت ظلم یه کاران
بیا و عالمی را روشن از نور تجلا کن

زیان کاران ببانار هوا سودای زر دارند
شکست در رونق گرمی این بازار و سودا کن

همه بی همتان دهر بخل آئین خود کردند
بلطف امعان و مبین و از کرم احیای محیا کن

ز ظلم ظالمان شورست و غوغا هر طرف آخر
بعدل و رافت خود برطرف این شور و غوغا کن

بسنگ بیسم و زر جاهل گرانبارست از عالم
بمیزان عدالت قدر هر یک را هویدا کن

بصدیق صداقت پیشه فرمانا قدوم آرد
طریق صدق و آئین وفا را باز پیدا کن

عمر را باز بنشان بر سریر معدلت آئین
بدین آئین میان خلق رسم عدل احیا کن

همه کس راست از عجب و تکبر دعوی اندر سر
ز سر بفرست عثمان را و قطع امر شورا کن

بدفع حیله این روبهان بفرست شیر حق
بفرمایش که قلع باغیان و قمع اعدا کن

بزور بازوی خیبر کشا بنیاد جهل افگن
رواج رونق بازار علم و کار تقوی کن

و گر نائی تو با یاران بظلم آباد این دنیا
بدفع ظالمان حکم نیابت را بعیسا کن

بهر صورت که باشد یا رسول الله کرم فرما
بلطف خود سر و سامان جمع بی سر و پا کن

محب آل و اصحاب توام کار من حیران
بلطف خویش اهم امر و هم در روز فردا کن

بباحقی مده تصدیع خدام جنابش را
که احوال تو معلوم ست اظهارش مکن یا کن

بقسمت باش راضی زمزمن الا بشکر حق
سکونت ورزد و تشکین دل خود از قسمنا کن

تمت

قال بعض اصحابنا فی تاریخ هذا الکتاب

طیب الله حقی انفاسک	زادک الله قوة و غنی	نام و تاریخ این کتاب عزیز	اگر کنی ذکر اولیا احسن ۹۹

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب اخبار الاخیار تمام شد و بحقیقت تمام آنزمان شود که از ذکر جمیل قدوة الاخیار بدیة المقربین الابرار قطب الاقطاب جهانیان آب مظهر تجلیات الهی مصدر برکات نامتناهی امام ربانی مجدد الف ثانی شیخ احمد سرهندی رضی الله تعالی عنه طرفی بربندد از آنجا که شیخ مصنف رحمة الله تعالی علیه در آخر عمر ازان خیالات که نسبت بحضرت ایشان داشت رجوع فرمود آوردن ذکر این اقدم کاملان واسبق

کاری آفریده و بدان امر کرده و توفیق کار بخشیده و اسباب آن مهیا ساخته جنانکه او گوید او گوانیده او میگرداند و میخباند چنانکه میخواهد هر چیز مود بکن و چنانچه میخباند بجنب تو در میان میاد خود را مبین المالک بتصرف فی ملکه کیف یشاء این بدان ماند که یکی لعبتی از گل سازد و آنرا در دست بگیرد و بجنباند و آن لعبت برخود بپیچد و خواهد که بجنباند این گذشتیم این عبادت که تو میکنی چه بر بن می نازی و چه او را عتباد میکنی و چه قدری نهی که در ان تکاسل میکنی و بران تهمت نام می نهی و اگر بهست برای خود میکنی نه که منت می نهی بر خدا و رسول خدایا خلق یمنون علیک ان اسلموا قل لا تمنوا علی اسلامکم بل الله یمن علیکم ان هداکم للایمان و خلق را از عمل تو چه فائده که بدایشان می نازی کسی برای خود کاری کند و منت بر دیگری نهد یا هست تو خود در عمر خود یک کار برای خدا نکرده و همه برای اجرت میکنی و در دنیا و آخرت ازان امید هاداری و برای نفس خود کمالی کسب میکنی و تو خود راه آخرت میسازی پس برای خدا چیستی ان احسنتم احسنتم لانفسکم فما لله و عمل تو سراسر خواهش و دعا و نیاز و طلب ست این بندگی نیست بندگی آنکه خالص برای خدا کنی و خود را نخواهی چندین اهل دنیا کسی و کاری برای خود میکنند و در طلب معیشت میزند و میجانی میکنند تو نیز برای خود کاری کرده بلکه حرص و طمع تو زیاده از ایشان ست کار تو برای صلاح دنیا و آخرت است و ایشان خود همین برای دنیا میزند از آخرت فارغ نشسته کاهلی چیست و نادانی بر که فرصت را غنیمت نشمرد ان

Marfat.com

واصلان در آخر این کتاب مناسب نمود و چون در حقیقت کار نگری اول و آخر یکی ست و رجوع شیخ مشهور و به السنهٔ ثقات مذکور و این امر ظاهر تر شود چون به بینی مکتوب شیخ را که در آخر این نسخه بیاریم انشاء الله تعالیٰ با جمله نسبت آنجناب به بست و هشت واسطه به امیر المومنین سیدنا عمر بن الخطاب رضی الله تعالیٰ عنه میرسد در سال نهصد و هفتاد و یک ولادت آنجناب بوده در کمتر ایام از تحصیل علوم فراغ حاصل کرده از والد ماجد خود اجازت سلسله چشتیه و قادریه و سهروردیه و کبرویه یافتند و بهوای حجاز محمل شوق بستند و به حضرت دهلی رسیدند در اینجا با حضرت خواجه محمد باقی قدس الله سره العزیز دولت ملاقات دست بهم داده صحبت گیرا فتاد در طریقه علیه نقشبندیه بیعت فرمودند و در دو ماه و چند روز نسبت حضور نقشبندیه حاصل نمودند چنانچه همدران ایام حضرت خواجه بیکی از مخلصان رقم فرموده اند که شیخ احمد نام مردیست از سرهند کثیر العلم و قوی العمل روزی چند با فقیر نشست و خاست کرده عجائب بسیار از روزگار اوقات او مشاهده نموده بآن مینماید که آفتابی شود که عالم از و روشن گردد انتهی و نیز حضرت خواجه فرمودند که شیخ احمد آفتابیست که مثل ماهنزاران ستاره ها در سایهٔ او گم اند و ارشادات خواجه در فضائل آنجناب بسیارست که رومًا للاختصار بهمین قدر اکتفا رفت همدران اندک ایام آوازه حضرت بلند شده آستان فیض نشان ایشان محط رحال و مجمع اصحاب کمال گشت علما از دور نزدیک بخدمت رسیدند و امرا از ترک و تاجیک بشرف حضور بهره ور گردیدند مشائخ عهد ارادت آوردند اکابر زمانه بتواضع برخاستند بدولت ایشان مس ها طلا شد و ذره ها آفتاب ذات بابرکات ایشان آیتی بود از آیات الهی و نعمتی بود از نعمای ربانی نزاعی که در میان صوفیه کرام و علمای اعلام از هزار سال بود ایشان برداشتند و مورد حدیث صلحه شدند چنانکه در حضرات القدس آمده علامه سیوطی در جمع الجوامع حدیث روایت کرده که پیغمبر صلی الله تعالیٰ علیه وسلم فرموده یکون فی امتی رجل یقال له صلحة یدخل الجنة بشفاعته کذا و کذا مانا که اشارت بوجود مسعود حضرت ایشان باشد چه ایشان در میان علما و صوفیه صلحه بودند که اختلاف فریقین را در وحدت وجود بلفظ راجع داشته اند چنانکه بعد تحریر این مقال خود نوشته اند الحمد لله الذی جعلنی صلحة بین البحرین انتهی اطلاع بر مغیبات و اشراف بر خواطر و تصرف در مکونات ادنی صفتی بود از صفات جمیله ایشان و کمیته و صفی بود از اوصاف جلیله آن جلیل الشان شمارهٔ خوارق و کرامات که در کتب مقامات مردی شده بهفت صد میرسد و ما عدای آن اند که چه مقدار صادر شده باشد بحکم ما لا یدرک کله لا یترک کله یکدو سه ازان حوالهٔ قلم میشود آورده اند که در سفر بودند و هوا گرم یاران التماس باران کردند حضرت متوجه شدند ابر آمد باریدن گرفت یکی گفت عزم حج دارم فرمودند ترا در عرفات نمی بینم سالها رفت و بحج رفتن میسرش

وز خدا نمی ترسی که بیکبار نشاره توفیق
باز گیرد و ترا بیکار نشاند و چون تاریک
دلان محبت دنیا در باطن تو بریزد و در طلب
آن سرگردان سازد و ترا با تو گذارد و خیالات
بیهوده خاطر پریشان بر تو بگمارد و در
بطالت معصیت اندازد و خوار گرداند
و نام ترا از دیوان اهل سعادت محو کند
آنزمان دانی که حال تو چیست دیگر
پشیمانی خوردن سود نکند نعمتهای خدا
در خود نمی نگری و شکر نمیکنی برخیز برخیز
عمل کن و شکر گو که هم باعث مزید توفیق
عمل خواهد بود و هم سبب زیادة نعمت
و اگر نیک در نگری و بفهم سلیم کار فرمائی
همین مزید توفیق عمل خواه که همه در
اینجاست و بهترین جزای عمل که عاملان
طلبند همین زیادتی عمل است فردا
بینی که چه چیزها با خود ببری و چه نورها
از باطن تو سر بر زند و چه چیزها بپذیرند
آن حیران شوی و گوئی ای کاش بیشتر
و بهتر ازین کار میکردم و یکساعت در
دنیا بیکار نمی نشستم حسرتی که فردا مردم را
باشد همین باشد که چرا کار نکردند و اگر کردند چرا
بیشتر نکردند دنیا جای کار و مزرع آخرت
است هر چه اینجا کارند آنجا بدروند
و بدانکه در هر عمل نوری نهاده اند هر که
عمل ترک کرد نوری از وی فوت شد
خصوصًا در فرائض و واجبات و سنت
موکده که نور در اینجا اقوی و اتم و اکمل
است و مهربانی و عنایت الهی تعالیٰ نگر
که ببندگان دارد و گفت این عملها را
البته کنید و از دست ندهید و بتقطیر
از خود در حق خود راضی نباشید و اگر نکنید
در محل عقاب و عتاب آیند زهی عنایت
که بزور و تکلیف بنده را بمقام قرب
و حضور میخواند عجب یک من قوم

Marfat.com

نیامد دیگر جان محمد نام تاجری بود از مریدان حضرت ازوی حکایت کرده اند که گفت روزی قریب شام جوزی
بدست من دادند و فرمودند که بباغ حافظ درویشی چند فرود آمده آند و میان ایشان عزیزیست که
داغ چیچک برو دارد ببر و این جوز را باو ده و او را بیار رفتم دیدم که قلندری چند نشسته اند و درویشی
داغ چیچک بر رو باندک فاصله نشسته چون مرا دید گفت که حضرت ترا پیش من فرستاده اند
گفتم آری و جوز پیش داد م و دعای ایشان بر سانیدم فرمود ما را طلبیدند خود نیامدند عاقبت با من
روان شد و رسید حضرت از من قهوه خواستند آوردم فرمودند که بآن درویش بده رو که بطرف آن بزرگ
کردم هم حضرت ایشان را یافتم وی گفت که بحضرت ایشان بده باز که این سو رو کردم حضرت
ایشان را دیدم آن عزیز از ما جرای من از حضرت پرسید فرمود ند که جان محمد نام پسر فلانی از جلند هست و
گفت پدر او با من آشنا بود او در کدام سلسله بیعت دارد و ارشاد کردند که در سلسله قادریه پس او گفت که بسفارش
من او را بحضرت غوث الاعظم رسانید رضی الله تعالی عنه حضرت برخاستند و بجانب ستاره قطب
اشارت فرمودند که جان محمد ستاره قطب می شناسی همین ست یا دیگر نیک بنگر دیدم که از میان
قطب شخصی زنده سیاه در بر چون تیر مستعجل رسید حضرت فرمودند که ملازمت غوث الثقلین کن پس حضرت
غوث بسمت ستاره قطب متوجه شدند و غائب گشتند و چون بمسجد رسیدم آن عزیز گفت که غوث الاعظم
را دیدی گفتم آری از جمله الهامات و مبشرات ایشان که قدر کثیر است یکی اینست غفرت لک ولمن
توسل بک بی واسطة او بغیر واسطة الی یوم القیمة و هر که طالب تفصیل کشف و کرامات و الهامات و مبشرات
ایشان باشد بر او ست که رجوع نماید بکتب مقامات چون حضرات القدس و برکات احمدیه و جز آن معارف
جدیده و حقائق نادره که از ان قلم نورانی رقم ریخته آفتابیست که چشم منکران از ان خیره و روزها سدان از ان
تیره این معارف و حقائق که می شنوی و این هدایت و ارشاد که می بینی باعلی نداء امیکند که صاحب آن
مجدد است و نه مجدد مائة بل مجدد الف صد تا هزار فرقی نداند ست لو کنتم تعلمون از مکارم اخلاق و حسن سیرت
ایشان چگوید صبر و شکیب رضا و تسلیم تعظیم هر کس فراخور حال وی شفقت بر خلق صله رحم رعایت ارباب حقوق
سبقت در سلام لینت در کلام شیمه کریمه ایشان بود طریقه ایشان کتاب و سنت ست و این یک فضیلت مقاوم
هزار فضائل تواند بود کوتاهی سخن در اواخر عمر کارخانه ارشاد طلاب را بابنای کرام سپرده خود از خلوت قدس بزم
انس بود کم بر می آمدند و اکثر اشاره بقرب وفات خود میفرمودند تا دوازدهم محرم سال هزار و سی و چهار بصرحت گفتند
که مرا نمودند که میانه چهل و پنجاه روز رحلت من واقع خواهد شد چنانچه روز سه شنبه وقت صبح یا پاسی از روز
برآمده بعمری که شصت و سه سال موافق پنجین عمر سرور دو عالم صلی الله علیه وسلم بود از ین خاکدان به بهشت جاودان نقل فرمودند
انا لله و انا الیه راجعون پس از انتقال آن خلاصه ابرار چه در زمان غسل و چه بعد ازان عجائب که مشاهده افتاد فوز
بآن منحصر بمطالعه کتب مقامات ست و مکتوبی که حضرت شیخ عبد الحق رحمة الله تعالی علیه بخدمت خواجه حسام الدین

یقادون بالسلاسل الی الجنة چرا اے
نفس خود را بزور از نور ظلمت می بری و
از بزم حضور بیرون می درانداز ی و تیشه
بر پاے خود میزنی الله ولی الذین آمنوا
یخرجهم من الظلمات الی النور برخیز و در
بزم نور و حضور سوی او عمل کن و عمل
برای خدا کن و خود را از نظر خود ساقط کن
اگرچه حصول این حالت در اختیار تو نیست
در طاقت تو نه این کار خداست و فعل
او عمل کن و دعا کن و شکر گو و الحاح کن
و بال این حال نیز عطا خواهد کرد بنقد
عمل از دست مده که هر چه هست از
عمل است سنت الهی بر ین جاری شده
که هر کرا بنوازد از راه طاعت بنوازد
و هر کرا برانداز د از راه معصیت براندازد
همه فضل اوست اما فضل خود را منوط
بعمل گردانید و عمل نیز فضل اوست و لک
فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل
العظیم و اگر باعث بر ترک عمل کسل است
ساعتی صبر کن و قدم ثابت دار و سر
بر بستر غفلت کسالت منه چندان نورانیت
در باطن تو بیند ازند گویا حیاتی نو
در قالب تو ریختند علاج کسل صبر
است که الشجاعة صبر ساعة و اگر نه علیه
کسل سر بر بستر خواب نهادی شیطان
هم آغوش تو گردد و تا دم صبح تر ا در خواب
اندازد و درون تر ا تاریک گرداند اگر
برخیزی بخود آئی و بال و پر ادگرد غفلت
بیفشانی و ذکر گوئی و وضو کنی متوجه
باشی حاضر آئی لحظه لحظه نور بیفزاید تا
وجود تمام نورانی گردد و اگر باعث کسل امتلاے
طعام ست در طعام بسیار خوردن سعادت تو
نیست ترا برای طعام خوردن نیافریده اند
و اگر غلبه خواب ست خواب در حکم مرگ است تو
خود از مرگ میگریزی بخواب چرا راضی شدی

Marfat.com

وخود را در حکم اموات چرا انداختی واگر موجب
کسل ضعف ایمان وفتور اعتقاد طریان
ظلمت معروض مغفلت است ساحتی
غوش مشغول باش که نور حضور این ظلمات
را پاره کند وبحال خود بیائی وتازگی در
ایمان وانشراحی در سینه ونوری در دل
پیدا آید وبدانکه هیچ چیز موثرتر در
حدوث نور حضور از استقامت بر عمل
وادامت آن نیست نخست بهمین کسل
برخیز وشروع در عمل کن خصوصاً نماز که
فاضلترین علمهاست خصوصاً نماز
خب یک رکعت تمام نکرده باشی که
حال گشته ظلمت غفلت بدسفته
وزنگ کسالت برطرف شده وتازگی
ونوری وذوقی پیدا شده باشد
هر عملی که کنی خوب کن ودیگر کن وبادب
کن وارکان وشرائط آنرا چه خوب
بجا آر چه دانی که شاید که همین آخر عمل
تو باشد وهمین ساعت آخر عمر تو بود
هشیار باش ودریاب که چه گفتم
دیگر تو دانی ؎ کار کن
کار بگذر راز گفتار ؎ کاندرین راه
کار دارد کار ؎

تمت کتابه الرسائل الاربعین
ویتلوها ما زاد علیها بعون رب
العالمین وفضل سید المرسلین
صلی الله علیه وسلم وعلی آله
واصحابه واتباعه هداة طریق
الحق ومحیی علوم الدین

تمت

تمة الطبع

نثر خاتمه طبع سابق حقیر خامه مظهر صفات دارین مولوی محمد حسین دام فیضه

محسن بیان اهل حیرت حمد وثنای علیم وخبیریست که اشباح اخبار غیب را برمرات قلب در عالم صلی الله علیه وسلم
نمایان نمود واز شموس انوارش اقمار ضمائر اخیار وابرار را استفاده فرمود کما جعل نور القمر مستفاد من نور الشمس و
زینت حرف وزبان کافه انام ابدای صلوة وسلام بحضرت مخبر صادق وبشیری ونذیریست که عمل بر اخبار واحادیث
او سبیل رضوان الله بعامل نمود وپرده ها از اسرار سربسته کشود فور رسالتش اظهر من الشمس وابین من الامس
اما بعد بنده حقیر **محمد حسین فقیر** ساکن بیت خلف شیخ **محمد اسمعیل** غفرهما الله الجلیل عرضه میدهد که
دردمندان محبت کبریا را فرده ومساکین اهل عشق مولی را صلا که درین مان فرخی توامان هودج لیلای
مقصود لها وعماری سلمای مدعای اهل صفا که عبارت است از کتاب مستطاب حکایات عاشقین رب
غفار در روایات مشتاقین جمال کردگار غیر را غبین الی الجنة ولا خائفین من النار الذین یصدق علیهم
ولو کانت الجنة نصیب العاشقین بدون جماله واویلا ولو کانت السقر نصیب المشتاقین مع وصاله فواشوقا
المسمی باخبار الاخیار فی اسرار الابرار از تالیفات عالم دین رب فلق حضرت شیخ عبد الحق ابن سیف الدین
اسکنهما الله فی اعلی علیین از باب افادت آب **مولوی حافظ محمد عبد الاحد** سلمه الله الصمد
جلوه فرمای نظارگیان وشعشعه ریز منظر مشتاقان میشود وقت است که نقد عقل وخرد دینار بار مغان
رونمائی داده بنقود جانها مشتری آن شوند وبمصاحبت این رفیق بی بدل خالی از خلل باصلاح ظاهر
وتصفیه باطن پردازند اکنون وقتی ست که گرفتاران اتباع هوا از دیدن کسب قصص کاذبه وخلاف واقعه
مثل بدر منیر وفسانه عجائب وبکاؤلی واگر گل وغیرها وتذکره های باطله سعر دیده مطالعه
این تذکره محبان خدا آهن وجود وخود بار طلای ت افشار گردانند چراغ شمع خا وتوب
راشمع حرم توبه وتقوی سازند وبالله الرفیق وبیده ة التحقیق اللهم اغفر المصنف ولمن
طبعه ولناظریه ولناشر الخاتمه آمین ین آمین

تمت

Marfat.com

تکملہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

اعدادی کہ در اذکار و تسبیحات و مقادیر احکام و عبادات تعین یافتہ اسرار است کہ جز شارع کہ واضع آنست حکمت آنرا نداند و بکنہ آن نرسد و عدد اربعین را در کمال و تکمیل خاصیتی و اثری خاص است کہ در غیر آن نیست خمرت طینۃ آدم اربعین صباحًا و تم میقات ربہ اربعین لیلۃ و بعثہ اللہ علی راس اربعین سنۃ از دلایل صدق آنست و من حفظ علی امتی اربعین حدیثا و من ادرک صلوٰۃ الجماعۃ اربعین صباحًا از نتایج و ثمرات آن تا نیز اگر در جمع این چہل رسالہ کہ حکم عمر چہل سالہ دارد تیمن و تبرک بدان جوئیم و در حصول کمال بدان فال زنیم از عالم رعایت و مناسبت دور نباشد بعد ازان ہر چہ بران افزاید جدا نویسیم اگر آن نیز بچل رسید نور علی نور و اگر نرسید تکملہ و تتمیم آن باشد و در رسم عنوان اختیار بدست کاتب است یا اول و ثانی بنویسد یا حادی و اربعون و ثانی و اربعون بنگارد حاصل ہر دو لفظ یکی ست بالفعل اختیار بر لفظ دوم افتاد کہ نقش اخیر است فنقول و باللہ التوفیق۔

الرسالۃ الحادیۃ والاربعون تنویر القمر لیلۃ البدر فی تصویر معنی شرح الصدر

اللہ در رسولہ افمن شرح اللہ صدرہ للاسلام فہو علی نور من ربہ باید دانست کہ شرح صدر از اسنی مناصب و افخر مناقب و اجل نعم و اعظم مواہب الٰہی است کہ حضرت سید السادات و خلاصہ کائنات را کہ حبیب خاص و مقرب مخصوص درگاہ است علیہ من الصلوات افضلہا و من التحیات اتمہا و اکملہا بدان تخصیص فرمودہ سورہ الم نشرح لک صدرک را برای امتنان این نعمت فرو فرستاد و مراد بشرح صدر در اینجا توسیع و تفسیح صدر شریف اوست از برای جمع کردن مناجات حق و شہود وحدت و دعوت خلق و مباشرت کثرۃ با بداع اسرار و حکم و انزال انوار معارف و علوم و ازالہ ظلمات جہل و ضیق و نکرت و تیسر تلقی وحی و تحمل بار نبوت کہ از سنگین و گرانی آن پشت طاقت بشریت ادرا

می شکست وقول وی عز وجل ووضعنا عنک وزرک الذی انقض ظهرک اشارت باآنست تا حاضر وغایب وکاین وباین وجامع مرتبہ فرق وجمع کشتہ وبار مکارہ وشدائد انیکار برداشتہ بارعایت آداب بساط قرب جمع نمود الصوفی کاین باین کہ گویند پر توی از نورانیت این حال واثری از سطوت انیقام است ؎

ہرگز وجود حاضر غایب شنیدۂ ✤ من درمیان جمع ودلم جای دیگر است ✤ درمسافت زمسافت بیرون ✤ دراضافت زاضافت بیرون ✤ قال اللہ تعالی افمن شرح اللہ صدرہ للاسلام فہو علی نور من ربہ میفرماید کہ کسیکہ بگشاید خدا سینہ اورا برای قبول دین اسلام واتصاف بصفت استسلام پس آنکس مستولی ومستعلی بر نوریست از پروردگار خود واعظم اسباب شرح صدر نوریست کہ باریتعالی در دل بندہ می تاباند وآن نور توحید وایمان است کہ چون در دل بندہ افتاد فرح وسرور وگشاد در سینہ وفراخی در دل او پیدا آید وچون آن نور مفقود گشت در تنگ دلی افتاد وبسختی ومشقت گرفتار شد قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم اذا دخل النور فی القلب انفسح وانشرح چون درآید در دل نور ایمان فراخ گردد وگشادہ گردد دل صحابہ گفتند یارسول اللہ ما علامۃ ذلک النور چیست نشان در دل درآمدن آن نور فرمود الانابۃ الی دار الخلود والتجافی عن دار الغرور فرمود نشان درآمدن آن نور در دل روی آوردن ورجوع نمودن بندہ است بدار آخرت کہ ہمیشہ وپاینده است ودور شدن ومتنفر گشتن از سرای دنیا کہ فریب دہنده واز راہ برنده است وبظاہر خود را آراستہ وپیراستہ نماید وبمکر وغنج ودلال دل از عاشقان خود برباید چہ بروشنائی نور ایمان بدیدۂ بصیرت بنعت یقین دریابد کہ بنای کار دنیا ناستوار وناپاینده است وآخرت دایم وباقیست لاجرم روی از دار فنا بگرداند وتوجہ باطن بدار بقا آرد وتوشہ بحسنات برای سلوک راہ سفر باخود دارد ونصیب شخص از انشراح صدر وفراخی دل باندازہ نصیب وی است ازین نور ونور را در گشاد سینہ وفراخی دل اثری تمام است واز نجہت است کہ نور محسوس نیز در شرح صدر وفرح خاطر حظی وافر دارد وظلمت محسوس بعکس آن تا گفتہ اند کہ نفس ناطقہ عاشق نور است ہر جا کہ پرتوی از نور دریابد روی توجہ بہان جانب آرد وبہان طرف بشتابد ؎ بسکہ برخورشیدِ تابانِ جمالت عاشق است ✤ کرمکِ شب تاب راہم دوست میدارد دلم ✤ واز نجاست کہ در خانہ روشن خواب کمتر آید کہ نفس بسبب توجہ واقبال بروشنائی ان درون بیرون افتد وچون تاریک شود بجانب درون رود وبظلمت آباد خواب درآید ؎ بزم وصل توام دیدہ روی خواب ندید ✤ چراغِ روی تو در پیش خواب را چہ مجال ✤ وبحقیقت نور خواہ حسی بود یا عقلی پرتوی از نور وجود باریتعالی وتقدس است ونور تمام ذات پاک مقدس اوست کہ اللہ نور السموات والارض واین نور بر ذرایر موجودات تافتہ وتمامہ محسوسات ومعقولات را در گرفتہ ہر جا بنوعی دیگر وبرنگی دیگر ظہور یافتہ است وچون مبدا وقیوم ہمہ اشیاء وجود حق است کہ نور الانوار وموجد ومظہر تمامہ احکام وآثار ست لاجرم ہمہ محب نور وطالب آن ظہور باشند کہ ہر کس منعم ومربی خود را دوست دارد ؎ چو غلام آفتابم ہمہ زآفتاب گویم ✤ نہ شبم نہ خواب پرستم کہ حدیث خواب گویم ✤ وبالجملہ ظہور نور از اسباب فرح وسرور نورانیت قلوب وانشراح

22A

صدور است دیگر از اسباب شرح صدر علم است چہ علم دل را چنان متسع و منشرح سازد کہ ہر گوشہ ازان از آسمان و زمین فراخ تر شود و ہمہ را شامل و بر ہمہ محیط گردد و چندان کہ علم شخص زیادہ تر شود انشراح صدور ی زیادہ تر گردد و مراد از ان ہر علمی نیست بلکہ علمی ست کہ از پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم میراث ماندہ است و خود از انبیاء میراثی جز علم نماندہ کہ ان الانبیاء لم یورثوا دینارًا ولا درہمًا وانما ورثوا العلم اشارت بدان علم است و روزگاری دراز است کہ موسومات و اضافات چند از ظلمت فلسفہ در میان آمدہ فضلاے دین اسلام را تاریک ساختہ است و طائفہ را از راہ بردہ است اطلاق جہل بران اولیٰ و احریٰ است از علم فانا للہ وانا الیہ راجعون ؎ حکمت یونانیان پیغام نفس است و ما حکمت ایمانیان فرمودۂ پیغمبر ما است ؛ اللھم انا نعوذ بک من علم لا ینفع وقلب لا یخشع و از علم دین انابت و محبت حق تولد کند و محبت را در شرح صدور مدخلی عظیم است چندانکہ محبت تمام تر شرح صدر زیادہ تر و کامل تر و بحقیقت علم اعم و اوسع صفات حق جل و علا است کہ وسعت و فراخی وی تمامہ ماہیات را از موجودات و معدومات و ممکنات و ممتنعات و کلیات و جزئیات در گرفتہ است چنانچہ ہیچ چیز از احاطہ و تعلق این صفت بیرون نیفتد بخلاف صفات دیگر از قدرت و ارادت و کلام و سمع و بصر کہ در متعلقات آنہا نوعی از تقئید و تخصیص ثابت است و سر در سببیت علم مخلوقات کہ پرتوی از علم غیر متناہی الٰہی است در انشراح صدر و سعت قلب و فراخی خاطر و کشادکار کہ فرح و سرور لازم آنست این میتواند بود و محبت نیز چون سبب از خود رستن و از قید ہستی کہ مایہ تمامہ قیود و تعینات است گسستن است و بفضای شوق و ہوای انس پرواز نمودن و باعث بے قیدی و خلیع العذاری و گسستہ مہار شدن است سبب کشادہ سینہ و فراخی دل باشد خصوصًا کہ متعلق محبت عالم لانہایۃ لہ و محبوب ذات لم یزل ولا یزال حضرت ذو الجلال باشد و سبب اعظم و موجب اقوی مر ضیق صدور تنگدلی را اعراض از حق و تعلق دل بغیر آن جناب و دوستی ماسواے اوست و محبت دو است یکی محبت است کہ بہشت مایہ ان و عیش دنیا و سرور نفس و لذت دل و نعیم روح و دواے ہمہ اندوہ ہا است و این محبت حق سبحانہ است بکلی دل و یکی محبت است کہ عذاب روح و زندان دل و ضیق صدر و خمیر مایہ ہمہ اندوہہا است و آن محبت غیر حق است ؎ ای غم و دردِ تو سرمایۂ شادی و سرور ؛ شادی از غیر تو سرمایۂ چندین غم و درد ؛ و از جملہ اسباب شرح صدر دوام ذکر حق است در ہمہ احوال کہ سبب ظہور نور توحید و صفای وقت و تنور لطیفہ قلب و مورث دریافت حلاوت ایمان و موجب صعود کلمہ طیبہ بجناب قدس است و نیز ذکر چون خالص شود و دائمی باشد سبب فنای ذاکر در مذکور و بقای او بوی گردد تا آنجا کہ باتحاد کشد و باقی موجود در آن مرتبہ نباشد جز وجود حق و محیط تر و واسع تر از وجود حق چہ باشد و بدان سینہ کہ کہ وی در و گنجد فراخ تر از ہمہ باشد ؎ موکبِ حسنت نگنجد در زمین و آسمان ؛ در زمین سینہ حیرانم کہ چون جا کردہ ای

ویکی دیگر از اسباب شرح صدر احسان بخلق خدای تعالیٰ است با آنچہ ممکن بود از مال و جاہ و غیر آن اما احسان بمال خود ظاہر است و ہر کرا دست فراخ تر سینہ کشادہ تر و ہر کرا دست کوتاہ تر سینہ تنگ تر وجود و سخاوت و احسان بخلق در حیثی عظیم است نزد خدا و خلق و در دنیا و آخرت موجب عزت و رفعت قدر و اجر و ثواب بہست و احسان بجاد چنانچہ بیکسی را در سایہ عزت خود جاے دہد و دست ستمگاران را از وی کوتاہ گرداند و واسطہ و وسیلہ حصول مقصود و مطلوب

Marfat.com

کسی گردد وغیر آن از وجوہ احسان بسیار است و اتم و اکمل وجوہ آن احسان نمودن است بتعلیم علم دین و ہدایت راہ یقین تا
باعث بر تقویت و تائید دین گردد در حدیث آمدہ است دو چیز است کہ بران رشک توان برد و غبطہ و حسد نمود یا مالیکہ آنرا
در راہ خدا بہ بندگان خدا صرف کنند یا علمی کہ در دین حق بطالبان حق بیاموزانند ؎ ہر گز جسد نبرد م بر منصبی نہ مالے ؛
الا برانکہ دارد با دل بری وصالے ؛ دیگر از اسباب شرح صدر شجاعت است و نزد انصاف ہر کہ در راہ حق دریغ ندارد
کشادہ سینہ تر و بے تعلق تر از وی کہ خواہد بود و شجاعت سر ہمہ خوبیہاے و مصدر ہمہ نیکیہا است و ہر نیکی و کار سخت کہ
در راہ دین توان کرد بزور مردانگی و قوت و شجاعت توان کرد و گفتہ اند کہ شجاع را در آن ہنگام کہ ہمت بر جان بازی بر گماشت
و حملہ کرد چیزی نماید و کاری کشاید کہ دیگران را بخلوات چہل سال ننماید و نکشاید اما اگر برای خدا و در دین خدا باشد و بی تکلف
جان دادن بالاتر از ہمہ کار ہا است لاجرم جزای او این آمد کہ بل احیاء عند ربہم یرزقون فرحین بما اتہم اللہ بالاتر ازین مرتبہ
چہ باشد ؎ نان دہی از بہر حق نانت دہند ؛ جان دہی از بہر حق جانت دہند ؛ دیگر از اسباب شرح صدر پاک
کردن دل است از صفات ذمیمہ از حسد و عجب و کبر و ریا و بغض و کینہ و حب دنیا و مال و جاہ کہ نہ برائے خدا باشد چہ ظہور
آثار اینہا سبب اثارت بخارات و دخانات ظلمانیہ کونیہ است کہ از زمین بشریت و نفسانیت برخواستہ دل را مکدر و مظلم
سازد و انوار ایمان و توحید و علم و محبت و ذکر حق کہ اسباب شرح صدر اند خالی کردہ ساحت سینہ را تنگ و تیرہ گرداند ؎ تو کز سر اے طبیعت
نذری بیرون ؛ کجا بکوی حقیقت گذر توانی کرد ؛ و صدر و قلب در اصطلاح اہل معرفت دو عالم اند یکی باز دیگری وسیع تر بہ مثال خانہ
کہ ویرا صحنی و فضاے باشد چنانچہ صورت عنصری حسی این دو عضو بران واقع است و چون خانہ روشن بود لابد صحن خانہ نیز روشن گردد و چون
تارک بود و تاریک و ہر چہ بر قلب از عالم ملکوت وارد گردد انانوار اسرار پر تو آن بر صدر بتابد و روشن و فراخ گرداند و انیعنی
در شرح فتوح الغیب زیادہ برین شرح یافتہ است و از انچہ مذکور شد معلوم گشت کہ اسباب شرح صدر نور توحید و ایمان
و علم و محبت و ذکر حق و احسان بخلق و شجاعت و طہارت قلب است و در مجموع این صفات اکمل و اتم و افضل خلق ذات
با برکات حضرت سید کائنات است صلی اللہ علیہ وسلم و بعد از وی متابعان وی بر اندازہ متابعت و ہر کرا قدم در راہ
متابعت بیشتر نصیبہ وی از انشراح صدر و نورانیت قلب بیشتر قل ان کنتم تحبون اللہ فاتبعونی و لابد ہر کہ پیروی یکی
بکند و قدم بر قدم وی رود بیشک آنجا رسد کہ وی رسید اگرچہ مقام وی عالی تر و جاے وی بلند تر از ہمہ است و آنجا کہ
مقام اوست فرد و یگانہ است و ہیچ یکی با وی نہ ؎ کہ در سدرہ جبرئیل از و باز ماند ؛ اما دائرہ وسیع است و مقام حوالی
و حواشی دارد و ہر نوریکہ بروی می تابد و فیضے کہ میرسد پر تو و اثر آن بر دیگران می افتد و میرسد و ما ارسلناک الا رحمۃ للعالمین
خصوصا بعلاقۂ محبت کہ مستلزم معیت است کہ المرء مع من احب فیض از راہ درون و برون میرسد اگرچہ در بیرون جذبہ ایست
؎ آنجا کہ تو ئی کجا بود منزل ما ؛ در راہ طلب شکست صد محمل ما ؛ لیکن شب و روز با تو یکجا بودیم ؛ ما بر در تو مقیم و تو
در دل ما ؛ و صلی اللہ علی سید المصطفی الامین محمد و آلہ و صحبہ و اتباعہ اجمعین ۰ ہذا طریق الحق و یحیی علوم الدین ؛

الرسالۃ الثانیۃ والاربعون فی دقیق البیان فی ایجاب الشکر المزید و تستلزم الجھول المحبۃ والتوحید

Marfat.com

اللہ و رسولہ۔ زبان قال و حال از شکر نعم حضرت ذوالجلال و امتنان وسائط و وسائل قاصر و لال است و چون شکر گفتن منعم سبب مزید نعمت و استجلاب رحمت ست فائدہ آن راجع ہم بشاکر خواہد بود و ذات منعم از ان مستغنی و من یشکر فانما یشکر لنفسہ و من کفر فان اللہ غنی حمید و ہم از کمال رحمت و رافت اوست بر بندگان کہ ایشانرا بشکر نعمت امر فرمود تا سبب مزید ان گردد و بیواسطہ شکر نیز میتواند کرد اما رحمت بہانہ جوست ہمہ از وست چہ نعمت و شکر و چہ زیادۃ اما این انعام و اکرام دیگر است کہ بندہ را وجودی نہد و فعل اثبات میکند و فعل او را جزائی میدہد تا بتمام رہین تقصیر و غریق تشویر نباشد و بایں معنی است اشارت بعضے مردم کہ در تفسیر کریمہ لہم اجر غیر ممنون بعد از تفسیر آن بغیر مقطوع گفتہ اند کہ ممنون از منت است یعنی اجر بندگان چون جزائے کردار و مزد کار ایشان ست بی منت است این سخن اگرچہ راہی بمذہب اعتزال دارد و در نظر موحدان عمل و اجر ہمہ فضل مولی تعالیٰ و موجب صد ہزار منت او ست بر بندگان و بندہ بہر حال رہین منت و ممنون کرم اوست غیر ممنون چہ معنی دارد اما چون مولی بندہ را ہستی بخشیدہ و فاعل مختار آفریدہ و عملی بوی اسناد کردہ و مستحق جزای آن گردانیدہ و گفتہ شکر از شما و مزید از من و عمل از شما و جزا از من این نوعی از تکریم و موجب سرفرازی و بندہ نوازی اوست و در حقیقت ہم بقدرت اوست و مقصود اظہار کمال و جاہ و جلال خود است کہ بندہ را از خاک بردارد و کارخانہ قدرت بوی سپارد و بر مثال بادشاہان و للہ المثل الاعلی کہ بندہ را بنوازند و بر روی کار آرند و مدعی و مستحق عنایت سازند و شریک دولت گردانند بندہ اگر از خود دعوی ہستی و استحقاق کند و اجر عمل طلبد مذموم و مردود بود اما فعل مولی تعالیٰ و اسناد عمل بوی و اثبات جزا بر عمل وی ممدوح و موجب تکریم و انعام او باشد از اینجا سر امر و نہی و کن فیکن و تعلیق اجر و ثواب بدان منکشف گردد نازک است این سخن و اگرچہ بنظر ظاہر از روے مجاز است و لیکن مجاز چون آخر کار حقیقت و علت غائی اوست حقیقت حقیقت و سر سر است و مقصود و منتہاے کار است از اینجا گفتہ است آنکہ گفتہ است ؎ ہر حقیقت کہ کنہ آن خواہی ٭ ظاہر اندر مجاز خواہد بود ٭ لا الہ الا اللہ این سخن نامشخص نامفہوم نزد عقل کہ جز ذوق و وجدان بکنہ آن نرسد از کجا آمد و برای چہ آمد مقصود بیان آن بود کہ سر و حکمت امر کردن بندہ بشکر و آنرا سبب مزید نعمت ساختن چیست باری ہر چہ بود گذشت اینجا سخن دیگر است نزدیک بمتفاہم اہل عرف کہ چون بندہ شکر نعمت حق میگوید و وی تعالی نیز شکر میگوید چنانچہ فرمود و اللہ شاکر علیم و اللہ غفور شکور و شکور یکی از اسمای الٰہی تعالیٰ است من کان یشکر کان اللہ لہ بعد از تاویل وی بآنکہ مراد توفیق شکر و عطای جزاے اوست در اینجا مزیدست کہ چون شکر بندہ سبب مزید نعمت حق است مر بندہ را شکر وی تعالیٰ باید کہ سبب مزید محبت بندہ و طاعت گردد مر وی تعالیٰ را تا سر یکبہم و یکبونہ عیان گردد و مقرر است کہ محبت تا بہ یگانگی نرسد نایستد محبت با یگانگی جنگ دارد پس شکر بہ محبت کشد و محبت بیگانگی انجامد و بیگانگی سر توحید پیدا آید ؎ یکبہم و یکبونہ چہ گفتار است ٭ بزیر پردہ مگر خویش را خریدار است ٭ از اینجا روشن گشت کہ حاصل توحید غلبۂ محبت و ظہور یگانگی است کہ در نظر شہود جز محبوب را وجود نماند اگرچہ غیر باشد اما غیر نمانیست الفقر اذا تم ہو اللہ این معنی دارد و بعضے عرفا ارباب تمکین گفتہ اند التوحید شہودی لا وجودی کہ گفتہ اند کہ در روح انسانی این خاصیت نہادہ اند کہ ہر چیز را کہ

Marfat.com

دوست دارد و دوستی آن چیز بر وی غلبہ آرد عین وی گردد بہمین معنی کہ غیر محبوب از نظر شہود وی ساقط گردد انا لیلی و لیلی انا درین مقام است و آنکہ گوید وجود یکی است و موجود یکی است و موجود جز یکی نہ و غیری در میان نہ و گویند ؎ کجا غیر و کو غیر و کو نقش غیر ؎ سوی اللہ و اللہ ما فی الوجود ؎ حکایتی دیگر است آنجا اطلاق اتحاد یگانگی نیز مجاز است شاید کہ حقیقت حال ہمین باشد اما طریقہ اول احوط و احفظ است و اللہ اعلم سخن بجای عجب کشید تا اینجا آمدن حاجت نبود و بدان کاری نداشت طغیان قلم تا با اینجا کشید و چون سخن با اینجا کشید خاموشی بہ و دم نازدن بہتر اما نکتہ در سخن نخستین بخاطر رسید اشارت بآن ضرور است و آن اینست کہ شکر سبب مزید نعمت است اما بندہ باید کہ کہ در شکر گفتن این معنی در نظر ندارد کہ شکر گویم تا نعمت زیادہ گردد اگرچہ در معاملہ ظاہر ایمان و شریعت رواست کہ کسی کاری کند و بحکم وعدہ صادق نظر بر مزد وی دارد حسابی ست اما بر طریق اہل صفوت و معرفت کوتاہ بینی است و نقصے تمام دارد و این شخص عاشق نعمت است نہ منعم بلکہ بحقیقت عاشق نفس خود است ؎ آنہا کہ کام دل طلبند از شکر لبان ؎ شک نیست عاشق اند ولی عاشقِ خود اند ؎ و باین طریق مشکل است کہ سبب مزید نعمت ہم گردد و اگر گردد بر اندازہ ہمت و عمل وی گردد شکر باید کہ بمحبت ذات منعم بود بے ملاحظہ نعمت اگرچہ بوجود نعمت است اما نعمت منظور نہ این نعمت کہ در حال دارد چہ جای آن نعمت کہ در زمان آیندہ اندیشد و چشم طمع بران دوزد چون شکر برای منعم شد و وی بدست آمد ہمہ حاصل شد من لہ المولی فلہ الکل و آنکہ ارباب ظاہر تفسیر شکر کنند کہ ہو تعظیم المنعم لکونہ منعما از اینجا نیز ہمین معنی باید فہمید ای لذات المنعم لا لانعامہ فافہم و چون عارف را این حال پیدا شد ہمیشہ در شکر خواہد بود و شخص اول گاہی باشد گاہی نباشد یا رب مگر نظر بر نعمتہای باطن و الطاف خفی برگمارد کہ آن دائمی است ہرگز منقطع نگردد با وجود آن طالب نعمت دیگر است و عاشق منعم دیگر اگرچہ خوشی و شادی بنعمت از حیثیت اضافہ و نسبت بمنعم پایہ بلند و مقامی عالی است اما درجہ فرح و سرور بذات منعم عالی تر و ان است قل بفضل اللہ و برحمتہ فبذلک فلیفرحوا بیان حال عموم طالبان و سالکان است اما حال سرور محبان و سلطان محبوبان صلی اللہ علیہ وسلم دیگر است و ازین جہت فرمود فلیفرحوا و نگفت فلتفرح یعنی اگر خوشی دیگران بوجود نعمت و فضل و رحمت من باشد شادی تو ای محب خاص و ای محبوب مخصوص من باید کہ بمن باشد نہ بہ نعمت من کہ من منعم و نعمت من از من است نہ من چون من ترا باشم ہمہ نعمتہا ترا باشد و در نعمت عدد و شمار را دخل است اگرچہ بیحد و بیشمار باشد اما اینجا کہ منعم عدد و شمار را گنج نبود اما ہمہ عددہا و شمارہا در ان مندرج است خدای یکی بی مانند از شمارہا پراگندہ و کردارہای پریشان جدا و یکتا سازد و بنجلوت جمال وحدت یک دل و یک روے گرداند

جلوت

الرسالۃ الثالثۃ والاربعون تحقیق الدعا والاستمداد بلسان المقال والحال والاستعداد

اللہ و رسولہ۔ دعای ذات آن گزیدہ صفات از برای حصول سعادات و برکات در تمامہ حالات خصوص دعای فتح و نصرت و رجوع بدیار مالوف بخیر و برکت کہ درین ایام مطمح نظر و مرعی ہمت است شامل اوقات و احوال است و شرمندگی ازانست کہ چرا زود باجابت نمی رسد سببش آن خواہد بود کہ پروردگار تعالی ہر چیز را وقتی معین نہادہ و تقدیر فرمودہ است

ع تا در نرسد نوبت ہر کار کہ ہست ❊ بہودی نکند یاری ہر یار کہ ہست ❊ سحاب الخیر لہ مطر فاذا جاء الابان نجی اینجا شاید کہ
در ذہنہا برسد کہ چون تقدیر است باز دعا چیست اگر تقدیر رفتہ است کہ این کار شد نیست خواہد شد دعا کنند یا نکنند
جواب تقدیر رفتہ است کہ این کار شد نیست اگر دعا کنند باز اگر گویند کہ اگر تقدیر بوجود دعا رفتہ است بوجود خواہد آمد
آدمی را دران چہ دخل است جواب تقدیر بوجود دعا از آدمی رفتہ است کہ خواہد کرد و دعا را سبب اجابت ساختہ اند
و تقدیر منافات بعالم اسباب ندارد و چندین اسباب کہ در عالم بوجود می آید و مسببات پیدا می گردد ہمہ بہ تقدیر الٰہی
است آتش کہ می سوزد نہ بے تقدیر وی می سوزد و وی تعالیٰ آتش را سبب سوختن ساختہ است تقدیر ہمہ را
شامل است تحقیق این سخن بہ اثبات اختیار مر بندہ را و تطبیق آن بتقدیر باز میگردد و این سخن دراز است و آئیل
بہ بحث و گفت گوست کہ حوصلہ ایمان را تنگ و تیرہ گرداند جملہ ازان در بعضے رسائل کہ درین باب نوشتہ شدہ گفتہ
شدہ است اما اینجا میگوئیم کہ صاحب ایمان را باین سخنان چہ کار ہست ایمان می باید آورد بہر چہ گفتہ اند و خبر دادہ اند
گروید و اگر ایمان برین موقوف میدارند کہ اگر بفہم ما در آید و معقول ما شود ایمان می آریم زہی ایمان و زہی عقل تو ایمان
بیا ہمہ معقول تو خواہد شد و چنان در دل خواہد نشست کہ ہرگز بیرون نخواہد رفت ع از درونم نمی روی بیرون ❊
در گرفتی درون و بیرون را ❊ ایمان خود تصدیق کردن است و اقرار آوردن نہ بحث کردن و جدل نمودن اگر فرمایند کہ ہر چہ
میشود بخلق ما و تقدیر ما میشود گوئیم آمنا و صدقنا و اگر گویند ہر چہ ہست بفعل شما است و باختیار شما است گوئیم سلمنا
ہمہ از ماست باز اگر گویند نیکی از ماست و بدی از شما است گوئیم نعم ہمچنین است الخیر کلہ بیدیک والشر لیس الیک بندگی
اینست و ایمان این باقی ہمہ جہل و جنون است ع مزن بچون و چرا دم کہ بندۂ مقبل ❊ قبول کرد بجان ہر سخن کہ
جانان گفت ❊ و اگر بفہمانند و بر حقیقت این سر اطلاع بخشند آن فصلے دیگر است و مرتبتے دیگر و خود گویند کہ این سر درین
جہان بر کسی نکشاید مگر در آنجہان کہ پردہ از روی کار بر افتد و عیان گردد کہ حقیقت کار چیست ع ہست از پس پردہ
گفتگوی من و تو ❊ چون پردہ بر افتد نہ تو مانی و نہ من ❊ لمن الملک الیوم للہ الواحد القہار درین جہان اینقدر فہم و عقل
بس است کہ فہم و عقل او امر و نواہی شرع تواند کرد بعد ازان کار کرد خاموش نشست اکنون دعا باید کرد و باجابت آن
چشم داشت بقصد امتثال امر و امید وعدہ صادق چنانچہ فرمود و اسألوا اللہ من فضلہ وادعونی استجب لکم ان الذین
یستکبرون عن عبادتی سیدخلون جہنم داخرین مراد بعبادت درینجا دعاست عجب از طالب مشغوف کہ مولی کریم منعم باین
تاکید و مبالغہ گوید کہ بخواہ و بطلب تا ہر چہ خواہی و بطلبی بدہم و وی صبر کند و نخواہد نطلبید و زیادہ بران گفتگو و بحثی درمیان
آرد گدایان ناخواندہ بر در کریمان ہجوم میکنند و غلو می آرند بعد از خواندن و امر کردن خود چون صبر تواند کرد ع چیست
ادعونی کدام ست اسئلوا ❊ گر نمی خواہد گدایان را غلو ❊ آہ و نالہ بر درش چندان کنم ❊ تا بخود آن عنچہ را خندان کنم ❊ از دعا
نبود مراد عاشقان ❊ جز سخن گفتن بآن شیرین دہان ❊ گر اجابت کرد شان فہو المراد ❊ ور نہ با دیدار نقد آیند شاد ❊
ور کند رد لذت آن بیشتر ❊ بہر تقریر سخن بار دگر ❊ و دعا کار تمامہ اولیاء و انبیاء و ائمہ ہدیٰ و پیروان ایشان ست
و سرور انبیاء در تمامہ اوقات و احوال از خوردن و خفتن و نشستن و خاستن و در سفر و حضر و غم و شادی دعا ہا میکرد و

Marfat.com

در ہر کاری دعای مخصوص داشت و محدثان کہ حافظ اوضاع دین و ملت و ضابطان اقوال و افعال حضرت نبوت اند
انہا را ضبط کردہ و فراہم آوردہ و جمع نمودہ اند انجا باید طلبید اشت نعم اگر یکی را ذکر استیلا یابد و در غلبہ ذکر فرصت دعا کردن
و درخواستن نماند آن حالتی دیگر است و بحقیقت آن نیز قسمی از دعا و سوال و طلب است و در حصول مقصود بالاتر از دعا و
سوال اوست من شغلہ ذکری عن مسئلتی اعطیتہ فضل ما اعطی السائلین فرمود ہر کہ باز دارد ش ذکر کردن مرا از سوال کردن
از من بدہم او را زیادہ تر از انچہ بدہم سوال کنندگان را باز قرآن عظیم بالاتر از ہمہ است و فرمود ہر کرا قرآن از ذکر باز دارد بدہم
او را بیشتر از انچہ بدہم ذکر کنندگان را و خود ذکر جزوی از قرآن و لمعہ از انوار اوست و اختیار مشائخ مریدان را و امر کردن بذکر
واحد بجہت آنست کہ وی سر توحید را کہ در دل آدمی کامن است پوشیدہ ۱۲ منی انگیزد و بر مثال برانگیختن آہن آتش را از سنگ و لیکن چنانکہ زود
پیدا میگردد زود ہم تواند کہ برود شیخ شیوخ زمان خود شہاب الدین عمر سہروردی قدس اللہ روحہ فرمود کہ نقش توحید در دل از ذکر
زود می آید و زود میرود و انچہ از کثرت تلاوت می نشیند دیر بوجود آید و دیر پا بود و عظیمتر بود باز وقتی دیگر خاموشی زبان حال میگردد
و ایستادن در حضرت کریم وہاب عم نوالہ و کثر افضالہ بعجز و ناتوانی و اظہار فقر و نامرادی بالاتر ازان ست کہ بزبان تقریر نماید چہ معلوم است
کہ زبان شکستہ بندہ چہ تقریر تواند کرد و چہ قدر درخواست کند و چہ چیز در حوصلہ ہمت او گنجد و در صورت سکوت کار مفوض بعلم الٰہی
وجود نامتناہی اوست و علم الٰہی بکنہ حال بندہ محیط گشتہ وسعت جود وی او را در گرفتہ بجای رساند کہ بصد دعا نرسد بندہ را
چہار صفت است فقر و ضعف و عجز و خواری و پروردگار تعالیٰ و تقدس را در برابر آن چہار صفت است غنا و قوت و قدرت و
عزت و نزد اہل معرفت صفات بندہ آئینہ صفات حق اند یعنی چون بندہ صفات خود متحقق و ثابت گردد انوار و آثار صفات
الٰہی در وی پیدا آید پس چون بندہ این چہار آئینہ را از چہار سوی حال خود گرفتہ محاذی جناب کبریا بایستد لابد انوار و ظلال
صفات حق دران بتابد و تاریکی بروشنائی بدل گردد و تبدیل نہ بان معنی کہ صفات حق بجای صفات بندہ نشیند و بندہ متصف
بصفات حق گردد حاشا صفات حق ہرگز از ذات مقدس انتقال نماید و در جای دیگر حلول نفرماید بلکہ سایہ آن و پرتوے
ازان در اینجا افتادہ ز نگ ظلمت زدای باطن وی گردد باز دعای دیگر است بزبان استعداد کہ خواہش و سوال بندہ را بزبان
قال بلکہ بزبان حال نیز در آنجا دخلی نیست و اگر این را دعا و سوال بزبان حال اعتبار کنند درست است اما ما زبان حال آنرا
داشتیم کہ بندہ زبان سوال بستہ بدرگاہ جود و موہبت حال عجز و فقیری خود را وا مینماید و بزبان حال انچہ بزبان قال می باید گفت
میگوید و این مناسب تر ظاہر تر است زیرا کہ استعداد بالاتر از حال است و استعداد حال و صفت بندہ نیست و در اینجا سوال و طلب
کہ متعلق باختیار بندہ باشد قطعاً نہ ہمان استعداد کہ بزبان حکمت عبارت از تہیؤ و قابلیت اوست و نزد اہل عرف عام آنرا
بخت و طالع گویند و در لسان شرع انچہ در نصیب و قسمت او نہادہ اند اقتضای کمال خاص و وصول بمقامی مخصوص کنند
و گویند کہ دعای کہ مستجاب الاجابت است ہمین دعا بزبان استعداد است زیرا کہ تقدیر الٰہی بران رفتہ است کہ او را تا بآنجا کہ
نصیب او نہادہ اند برساند و کرم الٰہی تعالیٰ بضمانت آن ایستادہ طلبد یا نہ طلبد خواہد یا نخواہد و ما من دابۃ فی الارض
الا علی اللہ رزقہا اکنون معلوم شد کہ حال آدمی ہمیشہ در درگاہ صمدیت حق طلب و سوال است نطلبد چہ کار کند و کجا رود
و از کہ طلب و ہو رب العالمین! اما چہ طلبد و چہ چیز است کہ بہترین چیزہا و دوست داشتہ ترین چیزہا نزد خداست کہ باید طلبید

Marfat.com

احب الدعاء

یلزم بالمغفرۃ

در حدیث آمدہ است کہ سید رسل صلوات اللہ و سلامہ علیہ و علی آلہ بعم خود عباس بن عبد المطلب گفت یا عباس یا عماہ احب ما یسأل اللہ العافیۃ فرمود محبوب ترین چیزہا کہ باید سوال کرد از خدا عافیت است این سخن در نظر اہل عرف مختصر نماید کہ از عافیت جز بمعنی تندرستی و برپا بودن قوت بنیۂ نفہمند و لیکن بعرف خاص و اخص خواص مفہوم آن عظیم ست و شامل تمامہ نعمتہای ظاہر و باطن ست و بحقیقت این حدیث از جوامع الکلم و از خصایص کلام حضرت خاتمیہ محمدیہ است علیہ من الصلوات افضلہا و من التحیات اتمہا و اکملہا و عافیت بعرف اہل خصوص سلامت از تمامہ آفات و نقائص دنیا و آخرت ست بالاتر و تمام تر ازین چہ باشد و نزد اخص خواص عافیت عبارت از سکون القلب مع اللہ است در ہر چہ دل با خدا آرام گیرد و جمع گردد عافیت است عامہ را آرام دل و جمعیت خاطر در تندرستی و مال و منال و لذات و شہوات بود و دیگران یافتند کہ ایشان را درین اشیاء و در اضداد آن حال بریک منوال بود و در نسبتی کہ با خدا دارند فتور نفتد و از دائرہ حقانیت بدر نروند و معنی یکسان بودن و بریک منوال بودن حال در بعضے رسائل کہ در بیان صبر و رضا نوشتہ شدہ بیان کردہ شدہ است این نکتہ کہ گفتہ شدہ کہ در نسبت فتور نیفتد و حق از دست نرود بیان آن علی الاجمال میکند و بالتفصیل ہنالک خدای مہربان بخشاینده در جمیع احوال و اوقات عافیت ظاہر و باطن روزی کناد و نعمتہای حسی و عقلی بر مزید دارد و تمامۂ مشکلہا را آسان گرداناد و عاقبت جمیع کارہا بخیر باد آمین

الرسالۃ الرابعۃ و الاربعون طی لسان القلم ببیان معنی قولہم لا راحۃ الا فی القدم و العدم

اللہ و رسولہ۔ از احوال خود چہ نویسد کہ بر جان این ضعیف غمی و اندوہی برگماشتہ اند کہ راحت و شادی گرد سراپردہ آن حال بحال عبور ندارد و نمیداند کہ علاج آن چیست نی نی علاج آن را شناختہ و نسخہ ترکیب آن در دست دارد اما در کیفیت سلفتن و آن را بکار بردن درمی ماند و بحقیقت آدمی زاد را در دنیا با این ہمہ محنت و گرفتاری چہ جای شادی و آزادی ست شادی و آزادی اگر خواہد بود در نیستی و نامرادی خواہد بود کہ در آنجا ہیچ ارادہ و آرزو نباشد تا در بندہ صفت ارادہ قابل نیست گرفتار ست و سراسر اندوہ و ہمیشہ در آزار ہست چہ ارادہ متعلق بمراد خواہد بود و حصول مراد محال تا گفتہ اند حقیقۃ او مبالغۃ اللہ اعلم کہ ارادہ و آرزوی قرب و وصال نیز نماند مگر ارادہ نیستی و نامرادی کہ در معنی ترک و نفی مراد است اُریدان لا اُرید کہ گفتہ است این معنی دارد و آنکہ این معنی نفہمید گفت ارادہ عدم ارادہ نیز ارادہ است این سخن را بیانی است شافی کہ در رسالہ ترک تدبیر و اختیار بہتر ازین گفتہ شدہ است کہ آنجا باید نگریست و با جملہ بندہ بودن و بمراد دیگری زندگانی کردن و بتمام از خود تہی شدن کاری سخت و دشوار ست و گفتہ اند لا راحۃ الا فی القدم او العدم مراد بعدم آن حالت ست کہ پیش از قدم نہادن بعرصہ وجود داشت و بعد از در آمدن در دائرہ وجود خود ہمیشہ مقید بسلاسل وجود و احکام و آثار او خواہد بود چہ در این دنیا و چہ در آن عالم و ہرگز بعد ازین روی عدم نخواہد دید و بوطن اصلی کہ عدم سابق است رجوع نخواہد نمود ؎ بصبح ای عدم خوش خفتہ بودم ٭ مرا با نیستی خویش خوش بود
ازان خواب خوشم بیدار کردی ٭ ندانم تا ترا زین چیست مقصود ٭ عزیزمن غلبہ احکام وجود و سطوت سلطان قدرت بحدیست کہ اعدام را نیز آرام نیست و ہمیشہ در جوش و خروش اند و منتظر وقت نشستہ و گوش بر آواز کن فیکون نہادہ کہ کے حکم در رسد

Marfat.com

تا در حضرت وجود حاضر آید این همه بلا بر سر امکان است راحت حقیقی و آرام تحقیقی جز در مرتبه امتناع نیست و ممتنع الوجود آنست که هرگز آرزوی وجود ندارد آنست وجود را بدان راه نیست عدمی که هرگز روی وجود نبیند اوست و آنکه گفته است ارید عدما لا وجود له این عدم را خواسته هست و گفتند این آرزوی محال است گفت هر کسی را آرزوی محال است مرا این آرزو است آرزو داشتن عیب نمی باشد و بعد از نومیدی ازین آرزو تنزل ازان مرتبه این آرزو مبارک است که گفته است ؎ خالقا تا این شکم در باطن است ؛ راه جانم سوی تو نا ایمن است ؛ یا بحکم شرع درکارش فگن ؛ یا بکلی در نمک سارش فگن ؛ اشارت بعدم و فنای کرده است که درویشان بدان نشان میدهند و بحقیقت بنای تمامی این کار بر سه فنا نهاده اند فنا از خلق که وجود و عدم و مدح و ذم و منع و عطای ایشان همه مساوی گردد و فنا از هوای نفس که در ظاهر و باطن تابع امر و نهی شریعت شود که لا یؤمن احدکم حتی تکون هواه تبعا لما جئت به و فنا از اراده که هیچ آرزو و ارادہ در باطن جز شهود فعل حق و ارادہ وی نماند و بالجمله فنا عبارت از فنای ..... احکام بشریت و انطفای نائره نفسانیت است و این را هم در ابتدا سبب حکم شرع درکار بودن است که تا تابع حکم شرع نشوند هوای نفس نمیرود و فنای احکام بشریت وجود نه پذیرد و این حال با وجود آنکه ایمان داریم که جمعی را حاصل است حیرانیم که چگونه حاصل میشود راه رسیدن بدان شناخته شده و کاریکه بدان حاصل گردد دانسته و بقدری ورزش آن نیز کرده تمام شدن این از محالات عادی مینماید و نا امیدی ازان غالب و با وجود آن نا امید نباید نشست شاید که فضل حق کار خود کند و اگر امروز نکرد فردا کند ؎ هله نا امید نباشی گرت آن یار برآند ؛ گرت امروز براند ناکه فردات بخواند ؛ و اگر فردا نشد پس فردا شود مرا در بفرداروز قیامت داشته ایم و پس فردا ابد که منتهای درجه امید ست مبدا آن هر دمیکه در حیات برزند پس ازان دم آخر بعد ازان قیامت و حشر و نشر و در آمدن در بهشت و آخر آنرا نهایتی نیست که ابد عبارت ازان است پس طالب همیشه در امید است نا امیدی کجا ست در دما ازلی و ابدی است که گفته است اینست دست در دامن امید باید زد و بیم آنکه مبادا از دست رود باید داشت و جدی باید نمود و گریه و زاری کرد و آه و اویلا زد تا خرچه روی نماید عاقبت چه پیدا آید عاقبت بخیر ست انشاء الله تعالی

الرسالة الخامسة والاربعون اظهار الحسرة والاتباع بتقصير النفس في اصلاح المبدء والمعاد

الله و رسوله - حسرت نامه بنده مهجور مبعود که در عین نیستی و فنا گرفتار هستی و وجود مانده و در تفرقه و تردد آثار آن در میانه راه هایم و حایر افتاده است و قوت و یارای آنکه بپا مردی همت بجانب علو پرد و از تنگنای عالم زور در گذشته در فضای عالم نور افتد و یکسر از قید هستی رهائی یافته در خلوت وحدت و جمعیت آرام باید و نه روی و رای آنکه بتمام در حضیض سفلیات افتاده و العیاذ بالله در مقام غفلت و تغافل گذرانید آسایشی یابد و از لذات این عالم تمتعی گیرد و باری بنقد از خم و اندیشه و تندبذب و تردد خلاص گردد ؎ نه با تو دست هوس در کمر توان کردن ؛ نه آرزوی تو از دل بدر توان کردن ؛ عزیز من شکست کار خانه وجود و ضعف دماغ بشریت و تنگی حوصله وقت بجای رسیده است که از تصور تعلق و اختلاط و صحبت نفس و خلق دم با زمی گیرد و از بیم می باشد و با وجود آن خواه بحکم بشریت و ناتمامی فنا و نارسیدن بمقام تمکین یا بزور و غلبه قهرمان مقتضا و قدرا از تعلقات گریز ندارد و نیم مرده در حکم لا یموت و لا یحیی افتاده می باشد مشکلی بالاتر ازین نیست تا چگونه آسان گردد

Marfat.com

وبچہ حال ازین کشاکش بیرون آید ؎ زین گونہ کز قضا و قدر در کشاکشم ٭ در حیرتم کہ کار من آخر کجا کشد ٭ سابقہ نہادہ اند کہ خاتمہ فرع آنست نظر بران دارد کہ آن چیست اندوہ ابد و شادی ازینجا خیزد اگر بجانب اندوہ روند ہرگز روی شادی نہ بینند و اگر بشادی آیند و فارغ نشینند از ہمہ اندوہہا بر آیند الحال خود اندوہ و شادی و بیم و امید بہم است تا آخر ہر چہ قرار یابد گویند کہ نشان سعادت آنست کہ مدت حیات اندوہ و بیم ہمراہ بود و چون دم آخر رسد شادی و امید و اری روی نماید مشکلی دیگر در کارخانہ نفس و طبیعت آدمی آنست کہ با وجود علم و دانش و ایمان و ایقان چون نوبت بعمل رسد در ماند و نزد شہوت نفس آن ہمہ دانستہ نادانستہ گردد و ہر چہ یاد بود فراموشی پذیرد ؎ چشم باز و گوش باز و این ذکا ٭ خیرہ ام در چشم بندی خدا ٭ ای عجب چون می نہ بیند روی شاہ ٭ عالمی پر آفتاب چاشتگاہ ٭ و اگر فرضًا عمل بوجود آید در تحقیق صدق و اخلاص در ماند و بعد از وجود اخلاص صد خطر دیگر در راہ است کہ المخلصون علی خطر عظیم اینچنین راہی پر خطر در پیش چگونہ توان رفت و بسر برد و از صعوبت این راہ است کہ بیطاقتی مینماید و شکایت میکند و میگوید ؎ ز راہ میکدہ یاران عنان بگردانید ٭ چرا کہ حافظ ازین راہ رفت و مفلس شد ٭ و با وجود این صعوبت و اشکال اگر آسان گردانند این ہمہ راہ دور و دراز بیک قدم میتوان طی کرد چنانکہ گفتہ است مصرع یک قدم بر نفس خود نہ آن دگر در کوی دوست ٭ سبیل آنست کہ از سختی و نرمی و دشواری و آسانی در رسیدن و نا رسیدن و دیدن و نا دیدن ہمہ باید چشم بر بست و کاری کرد و شبا شب رفت کہ تا چون صبح بدمد بہ بینم کہ این کشتی تا کجا رسیدہ باشد و اگر نہ باین ہمہ دشوار رفتار و بپای اختیار قطع این راہ و رسیدن بدرگاہ سخت دشوار می نماید ؎ لیک بپای تو رود ہر کہ رود بکوی تو ٭ یعنی توفیق تو تیسیر و ہمت بخشی تو دستگیری تو باز می بینیم سخن بجای دیگر میکشد و در ورطہ دیگر کہ کاوش معنی جبر و اختیار است می اندازد و اگر روی افتم سخن دراز گردد چنانکہ از ربط و ضبط بیرون رفتہ است بیشتر رود و دور تر میرود و در این مسئلہ نیز می باید تغافل زد و اغماض کرد و زبان بست و دست بدامان امر و نہی زد و بندہ بود و کار کرد و خود بیشک و شبہ امر و نہی در دین آمدہ و در آدمی قوت فہم خطاب ابداع یافتہ و حالتی دیگر کہ بیان کار تواند کرد و یکجانب فعل و ترک را ترجیح تواند نمود در وی پیدا شدہ دیگر توقف چیست و حجت، ہیچ کاری بر کشف این حقیقت موقوف نیست و خود گرفتہ اند کہ درین نشاء انکشاف آن ممکن ہم نیست و مصلحت نہ تا چون صبح نشور در مد و جمال الٰہی بی پردہ بہ بیند حقیقۃ ہر چیز منکشف گردد و ہر چہ ہست در پرتو آن نور روشن شود ؎ آن مہ چو نقاب از رخ خود بکشاید ٭ بے پردہ بیام خانہ بالا آید ٭ ہر سر کہ بتاریکی شب پنہان بود ٭ در پرتو روی او عیان بنماید ٭ اگر مقصود کار ست راہی راست تر ازین نیست و اگر غرض حیلہ گری و بہانہ جوئی و حجت ست آن دیگر است اللہ ربی و ربکم فاعبدوہ ہذا صراط مستقیم امروز خود پردہ غفلت فرو ہشتہ اند و اکثر آدمیان و اگر مبالغہ کنند ہمہ بنفس و دنیا و خلق گرفتار آمدہ خبر ندارند و ہیچ نمی اندیشند کہ آخر کار چیست ؎ فسوف تری اذا انجلی الغبار ٭ افرس تحتک ام حمار ٭ باش تا پردہ برافتد و جہان از روی کار ٭ آنچہ امشب کردہ فردات گردد آشکار ٭ بنائے کارخانہ سلوک بر سر فنا نہادہ اند نخست فنا از خلق کہ سود و زیان و ستایش و نکوہش در بود و نابود ایشان ہمہ یکبارگی از نظر بیفتد و دوم فنای نفس کہ در نہان و آشکارا پیرو و فرمان بردار امر حق گردد و در ہمہ چیزہا کار بفرمودہ شریعت کند سوم فنای آرزوہا و خواہشہای کہ ہیچ آرزوی و خواہش در درون نماند

Marfat.com

جز خواہش و آرزوی حق و طلب رضای او و شوق دیدار او جل و علا و تعالیٰ و تقدس تفصیل اینست کہ فرمودہ اند مجمل و خلاصۂ آن
ہمہ فنای نفس است چون فنای نفس حاصل شد ہمہ شد سلطان العارفین بایزید بسطامی چون بدرگاہ رسید در بر روے او
ببستند فریاد بر آورد کہ کیف الطریق الیک یا بار خدا فرمان آمد دع نفسک و تعال بیرون بگذار نفس خود را و درون درآ کیست
کہ نفس بگذارد بگذاریم اگر او بگذارد ؎ نفس را ہفصد سر است و ہر سری ؛ از فراز عرش تا تحت الثریٰ ؛ باید دانست
کہ گذاشتن نفس بگذاشتن صفات اوست از عجب و ریا و بغض و حسد و کینہ و عداوت و ناز و نخوت کہ این ہمہ تاریکیہا است
چون تاریکی رفت روشنی پدید آمد اللہ ولی الذین آمنوا یخرجہم من الظلمات الی النور اللہ نور السموات والارض نہ چنانچہ
حشویہ روزگار میگویند ما نیستیم ہمہ اوست و این ہمہ را توحید نام کنند و باین بہانہ از دائرۂ امر و نہی بیرون آیند و ہر چہ
خواہند بگویند و ہر چہ خواہند بکنند و خود را درویش و صوفی نام نہند ع بدنام کنندۂ نکو نامی چند ؎ سخنِ وحدت انگہ
از عامی ؛ زان چہ خیزد بغیر بدنامی ؛ اعاذنا اللہ من ذلک و اگر فنای نفس دست ندہد باری از و راضی و خشنود
نباشد کہ ستر ہمہ بدیہا رضا و خوشنودی از نفس است و ہیچ دانائی باین سودمند نبود و ہیچ نادانی بالاتر ازان نہ الذین ضل
سعیہم فی الحیوٰۃ الدنیا وہم یحسبون انہم یحسنون صنعًا امروز ہر کس بخیالی و گمانی بفریب نفس از خود راضی و بخود مغرور است
علما بعلم و عمل و امرا بمال و منال و درویشان بحقائق و معارف و زاہدان بزہد و ریاضت و عابدان بطاعت و عبادت
و اغنیا بجود و سخاوت و فقرا بصبر و قناعت این ہمہ نیک و پسندیدہ است اگر از آلایش نفس و اوصاف او پاک شدہ
باشند و بی آن ہمہ تیرہ و کدر است و بآن آلایش و تیرگی مشکل کہ محل قبول و سبب وصول گردد اما با وجود آن از عمل نیک
دست نباید داشت و بیکار ننشست و ظلمت نفس را از نورانیت عمل خالی نباید داشت تا باری از مزج و خلط نور و ظلمت
مانند ظل کہ نور ثانی است حالتی متوسط بین بین بوجود آید کار باید کرد و اگر عجبی و ریائی راہ یابد ازان استغفار باید کرد و در رفع
آن بنفس مجاہدہ نمود آخر بنورانیت عمل و استقامت و استدامت مجاہدہ نفس صدق و اخلاص روی خواہد نمود و ظلمت بنور
و غیبت بحضور بدل خواہد شد ؎ نفس رام تست ہر کہ نور یالا بر تو تافت ؛ سایہ زیر پا بود ہر گہ کہ بر تارک خور است ؛
از شیخ شیوخ زمان خود شہاب الدین عمر سہروردی قدس اللہ روحہ پرسیدند کہ چہ کار کنیم اگر عمل میکنیم ریا راہ می یابد
و اگر نمی کنیم بیکاری نشینیم فرمود اعملوا و استغفروا کار کنید و از ریا استغفار کنید خصوص فرائض و واجبات کہ البتہ باید کرد
اگر چہ دران نفس دخل داشتہ باشد و عجب و ریا راہ یابد و اینست معنی انچہ گفتہ اند کہ ریا را در فرائض دخلی نیست ؎
کار کن کار و بگذر از گفتار ؛ کاندرین راہ کار دارد کار ؛ مصرع مزد او گرفت جانِ برادر کہ کار کرد ؛ آدمی را درین کارخانہ
برای کار آفریدہ اند جزا در خانۂ دیگر خواہند داد ہر چہ اینجا بکارند آنجا بدروند الدنیا مزرعۃ الآخرۃ اینست ؎ از
مذاہب مذہب بیکان خوش است اے مولوی ؛ مذہب و ہیکان چہ باشد ہر چہ کاری بدروی ؛ و بحقیقت ہر عمل را
در دنیا نیز جزاے ہست و ہر چہ با آدمی زاد میرسد از نیک و بد و اندوہ و شادی و بستگی و کشاد ہمہ پاداش کردار اوست
اما لازم نیست اینجا یابند و ہم نیابند و ہم نہ بینند و آنجا البتہ بیابند و ہم بینند و بہترین جزائیکہ در دنیا مطلوب
صادقان است مزید توفیق عمل و صدق طلب و انشراح صدر و فراخی وقت و نورانیت باطن و بیداری دل

Marfat.com

وزیادتی شوق است حق جل وعلا ابواب حسنات ومرضیات چنانچہ مفتوح داشتہ است دارد وتوفیق کارہای کہ سبب دوام دولت وسعادت دوجہانی وکمالات حسی وروحانی ہست ۔ دزبروزافزون گرداناد بمنہ وکرمہ والعاقبۃ بالخیر

الرسالۃ السادسۃ والاربعون حرقۃ الجنان بتمنی الکشف والعیان

اللہ ورسولہ ۔ بارہا سینہ جوش زمدودل خروش کند تا ازاحوال درون چیزی بردن افگند وکیفیت احوال کہ نتوان گفت بگوید ساعتی نگذرد کہ شغلی دیگر پیش آید وحال بگردد وآن جوش وخروش فرونشیند وبیشتر ازانچہ ازاحوال روی دادہ ومعانی کہ دردل فرود آمدہ بود ازیاد رود واگر نرود آن ذوق ولذت کہ درآنوقت ودران حال داشت نماند بی ذوق چہ نویسد کہ رونق سخن درذوق است اگرچہ ذوق درسخن نیامدا ما پرتوی ازان برسخن افتد کہ سخن راچاشنی دہد ورنگین سازد ولذت بخشد ولنشین گرداند وقتی دیگر قلم بعداوست گیرد خواہد کہ سخنی انشاکند وی ندہد وچند انکہ سعی کند بسرانجام نتواند داد بہ بیچارگی قلم ازدست نہد وخاموش نشیند کاش ہمدران وقت کہ ذوق روی نمودہ وجوش زدہ بود چیزی می نوشت عجب چون سخن آمد نوشتن نتواند وچون نوشتن خواہد سخن نیاید ومانع قوی آرسال عریضہ اینست وقتی حرفی چند ازکیفیت حال بطریق ارتحال نوشتہ بود وبخدمت فرستادہ چنین گفتند کہ خوش آمدہ بود وبسی درمحل قبول افتادہ ومصادف وقت گشتہ بود اداں باز بلاک آنست کہ برمنوال بحرۃ لک تجبرا سخنے بہ اذان ارایدکہ زیور قبول راشاید اما بمقتضای حکایتی کہ گفتہ شد صورت نہ بست تا امروز کہ بارجنبشی درعرق انجذاب می یابد اگرچہ سست است وخالی ازاضطراب نہ اما این قدرہست کہ دردست قوی برگرفتن قلم دارد میل حرکتی درطبیعت وحی می یابد ورطوبتی دردبان دی احساس می نماید شاید کہ چیزی ترشح کند اگرچہ نہ بدان قدرست کہ برون افتد اما اگر قطرہ چند ازمعانی دہنی ہم آید احتمال بیرون افتادن دارد مانعی دیگر ازنوشتن احوال آن دارد کہ چنان ازردہ محبت است کہ ہرچہ نویسد بی آلودگی شکایت نیاید اگرچہ سرتاپا غریق نعمت ست اما چشم تمنا بریک حالی وصفتی دوختہ است وعنایتی خاص ازمحبوب امید داشتہ کہ بی آن ہمہ ہبار شکور امیداند وہیچ می پندارد ہاتف انصاف ہمیشہ ندای خذ ما آتیتک وکن من الشاکرین درمیدہد اما نفس ازبایست محالی کہ دارد باز نمی ایستد آن بایست اگرچہ صریح نداد عالم ازلی ست اما ازمانند ہمین عالم شبہی ومثالی دارد نی اینجا کلمنی بجای ارنی نشستہ است ہلاک یک کلمہ شنیدن والتفات کردن است تا نوبت بدیدن ونمودن کے رسد ؎ من ازسرزندہ گردم گر تو با من یک سخن گوئی ؎ تو میدانم نگوئی لیک من گفتار میگویم ؎ بارہا می نالد ومی خروشد کہ تا چند در پردہ یومنون بالغیب محجوب وتنگدل دارندچہ شود کہ اگر یکی درفضای کذلک نری ابراہیم ملکوت السموات والارض وبگذارند تا پروازی نماید ودلی بگشاید باز می ترسد کہ این سخن داخل لولا یکلمنا اللہ او تاتینا آیۃ نگردد العیاذ باللہ نہ ازین بابست این از باب ولکن لیطمئن قلبی وتطمئن قلوبنا ونکون علیہا من الشاہدین است حیرت درتوقف اجابت این دعاء وعدم حصول باین مدعا دارد کہ سائلی محتاج ملح ازجواد وکریم رحیم حاجتی میخواہد دیگر سبب توقف چیست ندا آمد کہ نعم وی این ہمہ تہا دارد باوجود آن علیم وحکیم نیز ہست عاقبت کارہا میداند ودر ہرکار حکمتی دارد شاید کہ درنا دادن وتوقف در اجابت نمودن حکمتی داشتہ باشد اگر گوئی ای کاش ہمین قدر معلوم شود کہ حکمت دران چیست تا این قلق واضطراب برود جوابش آنکہ وی قادر مختار ست

Marfat.com

ہرچہ خواہد بکند وہر کرا خواہد بدہد بفعل اللہ ما یشاء و یحکم ما یرید صفت اوست ویعطی من یشاء ویمنع ما یشاء شان اوا ینجا جز صبر و تسلیم چارہ نیست این جبر و قہر است اینجا دم نتوان زد تمسکی بذیل کرم و رحمت نمودہ بود چون نوبت بجباری و قہاری رسید چہ گوید باز این گناہ بر کردن زیان آمد ربنا ظلمنا انفسنا وان لم تغفرلنا وترحمنا لنکونن من الخاسرین باری بر ہر تقدیر چون قلم در دست گرفتہ است چیزی بنویسد و بجبر و قہر در حرکت آرد اول شکایۂ صحت ذات بابرکات از عارضہ ضعفے کہ در ایام خالیہ عارض بدن شریف شدہ بود الحمد للہ کہ بخیر گذشت حق جل وعلا سایہ عنایت و محبت ایشانرا بر فقرای این سلسلہ پایندہ دارد کہ وسیلۂ حل بسی از مشکلات و سبب آسانی دشواریہاست قضیۂ شوق و محبت و مقتضای عرف و عادت آن بود کہ بہ شنیدن این حال بیتابانہ بملازمت میرسید کہ امروز دوستی برای خود کہ خیر دنیا و آخرت خواہد جز ذات شریف ایشانرا نمیداند دل و جان فدای این محبت بلکہ ہر جا کہ نشانی از محبت است باد اما چون رضاء ایشان بخلاف این حال متعلق شدہ است جرأت نتوانست نمود الاطاعۃ فوق الادب کہ گویند اینست مصرع قرب جانی چو بود بعد مکانی سہل است ۔ بعد ازان اشارتی بکشف بعضے احوال نمایند کہ ضرورت است معذور خواہند داشت از احوال چہ گویند کہ خراب است و بسیار خراب است و ظاہر چنان آباد نماید کہ بیننده رشک برد کہ بہ ازین حال نمی باشد و اما اگر بباطن در روند بدانند کہ چہ خراب و شکستہ است ؎ شکستہ دل ترازان شیشۂ بلور نیم کہ در میانۂ خارا کتی زدست رہا ۔ مشق انزوا کہ استاد طریقت تعلیم نمودہ دائمی است اما ہنوز یک حرف درست از دست نہ برآمدہ خداداند کہ تا کی این سواد بسر آید عمر گذشت و جای امید نماند دیگر بچہ چیز دل نہند ؎ عمرم بنعم تو سر بسر شد ۔ چون سایہ کہ بہ شود بدیوار ۔ الٰہی عبدک ضاقت بہ الاسباب وغلقت دونہ الابواب ولم تقض عمرہ ولم یفتح لہ الباب نومید خود نیست و خود چون باشد اما بشارتی میخواہد کہ امید را تازہ دارد و شوق را بلند آوازہ گرداند ؎ وصلت کہ مراد دین و دنیا بخشد ۔ صد روح بقالب تمنی بخشد ۔ نومید نیم لیک دلم میخواہد ۔ یک مژدہ وصلی کہ تسلی بخشد ۔ انہمہ سہل است در عالم محبت فراق و وصال و قرب و بعد و جور و جفا و لطف و وفا برابر است و نظر بہ نعمتہاے الٰہی کہ غیر محدود و نامتناہی است ہمہ شکر و رضا است اما وسواس نفس و شیطان را چہ کار کند کہ حجت میطلبد و میگوید کہ تو آہن سرد میکوبی و ترا دین راہ نصیبے نیست و مناسبتی باین کار ندارد کہ ترا بمنزل مقصود راہ نیست و بر در کہ در بزم وصال جائی نہ تو راہ گم کردۂ و از شارع عام عرف و عادت برآمدہ و بر خلاف راہ و روش جمہور رفتۂ ہر چند دلائل اقامت کنند و سندہا بیارند و نشانہا نمایند ملزم نشوند و از انکار و وسوسہ باز نمایند اینجا چہ کار کند و چگونہ این دو خصم ستیزہ کار بدنژاد را الزام دہد خذلہما اللہ وما النصر الا من عند اللہ وہو العزیز الحکیم اول در ابتدا ایشان کہ از آنجناب پیام رسانیدند و دل خستہ را بیدار گردانیدند این بود کہ حکم عالی حضرت در باب وی آنست کہ بجنبد و از زاویہ انزوا پاے بیرون نہد و از درویش و تونگر و خویش و بیگانہ و مردہ و زندہ ہیچکس را نہ بیند و از جای بجای نرود و مبالغہ و تشدید درین باب بسیار رسید پس عرضداشت کرد کہ اگر اینکس را بر این سر اطلاعی نبخشند کہ چیست از کجاست در الزام نفس و التزام این طریقہ اقرب و ادخل باشد فرمودند میخواہیم و دعا ہا میکنیم کہ او را بر حقیقت حال مطلع نگردانند تا زمانیکہ صاف و پاک نشود چون تاکید و مبالغہ سخت تر شد طبع اضطراب نمود و بقصد تحقیق این شان استکشاف حال بملازمت رسید پس مشافہہ نیز فرمودند کہ ہمچنین است و این امر ایجابی است و ارحابی است و از شما غیر این صفت ہیچ نمی خواہند درین مرتبہ نیز نفس بصفت خود جنبید و در طلب

Marfat.com

حجت و برہان بایستاد و دو سہ روز در پن قلق و اضطراب گذارند ناگاہ نور تصدیق و تسلیم بر دل بتافت کہ ظلمت ریب و ارتیاب را برداشت و حجت طلبی را در حکم کفر پنداشتہ در مقام تسلیم ساکن و ساکت گشت و چون باستعجال عود شد اینجا آید و دل بر امید وعدہ کرم و خیر صدق نہادہ بنشست چون بار دیگر از تصور صعوبت این مرام ہراسی یافت باز عرضداشت کرد کہ عاقبت این امر چیست و غایت این کار چہ اعلام فرمایند تا جدی در کار پیدا آید و شوق بیفزاید در جواب نوشتند ہمہ خیر است و خوب خواہد بود و نوشتند کہ عنایت حضرت غوث الاعظم بیشمار ست ہیچ غم و اندیشہ را بخود راہ ندہند و بدہند الاشارۃ عندی اعظم من الدنیا بحذافیرہا بل الدین والدنیا و مافیہا و الحمد للہ کہ خوب نشست و دغدغہ تمامی و تذبذب نماند و نفوس عامہ خلائق از اہل شہر و غیرہم کہ بلامت برخواستہ بودند در مقام سکوت و اعتراف آمدند و اگر احیاناً یکی دانستہ یا نادانستہ غیبتی کند و سخنی گوید زیانی ندارد زبان مردم نمیتوان بست با وجود آن نفس حجت طلب ست بلکہ قلب و روح نیز در ہنگام وقوع معاملہ در قلق و اضطراب آیند تا یک نوری خاص و حالتی مخصوص از استقامت و یقین کہ از پردہ غیب بفضای عیان بیرون افتد و نشانہا از مطلوب نماید کرامت نفرمایند ابہام و اشکال مطلق مرتفع نمی گردد و ہر چند میدانند کہ این راہ بتانی و تدریج میرود و کشایش کار موقوف بر وقت است و در ہیچ یک روز و ہفتہ و ماہ و سال ننشمرند و عقد عبودیت ابد بیست و ہر چہ ناصح مشفق فرماید و مخبر صادق خبر دہد حق است و صبر و رضا و تسلیم از اوکد شرائط کار و واجبات دین مسلمانیست و خواہش و آرزوی و استعجال مانع وصول و منافی طریقہ بندگی ست و اعظ تر و ناصح صادق لہجہ تر در بیان اینمعنی و تو کید این وصیت از کتاب مستطاب فتوح الغیب کہ خواہد بود چہ خواہد بود اما با وجود آن نفس از ین اندیشہ نمی آرامد و دل قرار نمی گیرد و وحشت بیرون نمی رود و میگوید کہ اگر ہمین قدر گویند کہ صبر کن و مضطرب مشو یا گویند کہ نصیب تو ہمین مقدار است زیادہ طلبی مکن بلکہ اگر گویند ترا بدرگاہ قبول جائی نیست و بمنزل وصول راہ نہ والعیاذ باللہ من ذلک نیز راضی است بارہا بنفس بد کیش میگویم کہ ای مستعجل صلاح کار نافہم و ای نادان ناعاقبت اندیش چندین بر سر این شہوت ملامت و شتابی در سوال مکن و کار در پردہ دار و مبہم گذار مبادا چیزی گویند کہ پشیمان شوی و گوئی چرا خوا تم کاش مبہم و مستور ماندی و پردہ از روی حقیقت حال برنیفتادی یا ایہا الذین آمنوا لا تسألوا عن اشیاء ان تبد لکم تسؤکم اما ہرگز این گدا طبع گرسنہ چشم از آرزوی کہ دارد باز نایستد و از شربہ و شہوتی کہ بستہ باز نیاید و گوید تا پردہ نکشاید و جمال مقصود روی ننماید اطمینان نمی یابم و قرار نمی گیرم چندانکہ نزدیک بآن سخن رسد کہ لولا تکلمنا اللہ او تاتینا آیۃ نعوذ باللہ من ذلک آمنا باللہ و رضینا بقضائہ و بحقیقت ازان قبیل نیست و فرقی عظیم درمیان است بہمان فرق کہ در ارنی و حتی نری اللہ است و بالجملہ اندوہ و تنگدلی از حد گذشتہ وقت امداد و اعانت است فریادرسی میباید کرد و ورد اے اغاثۂ کبری کہ منتہی بجناب حضرت غوث الاعظم است میباید پوشید و زرہ داؤدی ندبر کرد و در قالب حقیقت عظمی غوثیہ در آمد و تصرف کرد و توجہ بارواح مقدسہ مشایخ سلسلہ نمود و استکشاف حال کرد و خبری گرفت و اعلام نمود تا دل بمرکز قرار آید ؎ دل می رود ز دستم صاحبدلان خدارا ؛ دردا کہ راز پنہان خواہد شد آشکارا ؛ اظہار این اگرچہ بی ادبی است ولیکن چہ کند کہ طاقت طاق است کجا رود و بکہ گوید ؎ فریاد دل غم زدہ را گر نکنی گوش ؛ پس پیش کہ از دست تو فریاد توان کرد ؛ مضمون معلوم شد دیگر بس است

Marfat.com

الرسالۃ السابعۃ والاربعون طیب المذاق بوجدان الذوق فی مقام الاطلاق

اللہ و رسولہ۔ عذر تقصیر ملازمت چہ نماید این حالی کہ فقیر راست اقتضای ہمین میکند اگر آنرا بتفصیل گویم ستایش نفس لازم آید
اگرچہ مشاغل این فقیر اکثر از جنس قیود است اما چہ کند کہ ازین قیود برآمدن دشوار است ما درین دنیا دنیانیم مقید نباشیم
چہ صورت دارد بحمد اللہ کہ در قید اویم و اگر گاہی در قید نفس نیز باشیم بدان راضی نیستم و دران متمکن و منہمک نہ سر تمامہ نقصانہا
راضی بودن از نفس است بعد از رضا از نفس کدام کمال نہ این قید ہا بجای آن بر خود بستہ ایم تا ازین قید نفس برآئیم خداوند
کے برآیم و چگونہ برآیم بر سر ما حاکمی است حکیم کہ راہی نمودہ و قاعدہ بربستہ و دستور العمل بر سر ما نہادہ و ما را بقیود او امر و نواہی مقید
ساختہ و گفتہ کہ حقیقت این قیود بی قید یست اگر با این قیود مقید باشید و خود را بدان بر بندید بعد ازان ہیچ قید نماند و از ہمہ قیدہا
برآئید بجز قید بندگی او و ہمہ بند ہا بگسلید جز بند محبت او و ایمان آوردیم کہ ہر چہ او گفت حق است و ہر چہ از جناب حق آورد
راست و درست آورد پس باین قیود مقید نباشیم چہ کنیم مقیدیم بامید دریافت بے قیدی و بیرنگی کہ آنجا ضد او را بایکدیگر آشتی
است دل بوعدہ وی بربستہ امیدوار نشستہ ایم تا چہ کند محبوب اگر کاری فرماید و بران کار جزائی وعدہ نکند باید کرد چہ جاے
آن کہ با وعدہ مقرون گرداند و اینجا نیز عاشق کہ بدنبال وعدہ میرود کار میکند نہ برای آنکہ موعود را دریابد و بحظ نفس خود
برسد ذوق وعدہ بریدن میدارد بذوق سخن ولب جنبانیدن وی جان میدہد چہ جاے وعدہ کردن و در مقام لطف و مرحمت آمدن
یارب مگر وعدہ وصل دہد اینجا مگر از جبار ودود گرفتار حصول موعود گردد اما محبت چون صاف گردد بمقام فنا کشد از گرفتاری طلب
وصل بلکہ ذوق آن نیز برآید اما مطلق ذوق مبہم بسیط غیر متعین نہ متعلق بچیزی باقی ماند مراتب ذوق را پایان نیست ذوقی
بالاے ذوقی دیگر است ہر ذوق یکہ روی نمود چون نظر بروی افتاد گرفتار وی شد اسقاط این ذوق و قطع نظر کردن ازوی و بالا رفتن
ازان ذوقے دیگر آرد نعم شوق تمام گردد کہ زاد راہ سلوک و بدرقہ راہ روان است و از دریافت نقصان در نفس بباعث
کسب کمال و تحصیل ذوق و حال ناشی گردد و بہر ابی ہستی طلب قصد بالا کند اگر بمطلوب رسد ازان ذوق گیرد اگر نرسد
گرفتار شوق ماند و شوق را نیز چون مطلوب بے نہایت بود نہایت نیست اما بدرجات میرود و با ہستی و طلب خود میرود
و نسبت طلب و تعین طالبی و مطلوبی باقی است و سیر ارباب شوق کہ طالبان کمالند در عالم ملک و ملکوت باشد کہ مظاہر
اسما و صفات و افعال اند و عالمہای وسیع و رنگہای گوناگون و نیرنگہای بوقلمون دارند و ذوق در نیستی و فنا و گم شدن
در خود از خود باشد و ہر چند تعین و نسبت ساقط تر و محو تر ذوق پیشتر مجملا آنکہ ذوق در وحدت است و شوق در کثرت و
در ہر دو نایافت است و لیکن در ذوق نایافت وجود خود با یافت وجود محبوب و در شوق درک نایافت کمال و در دو ان
نایافت و انبعاث باعث است بر تحصیل آن و در ذوق درک و انبعاث نبود شوق پایہ کارکنان و راہ روان و وصل طلبان
و ذوق حال بیکاران و از پای افتادگان و خود را از دست دادگان است در شوق اگر باشد دریافت باشد و در ذوق یافت
دریافت دیگر است و یافت دیگر دریافت آنکہ دریافت کوتاہی کردم و پایان افتادم مرتبہ ذوق بالاتر از یافت است و
از ینجا گفت آن عارف صاحب ذوق قدس اللہ سرہ الباقی کہ اینجا ذوق یافت است نہ یافت انتہی ذوق نام ذات

Marfat.com

محبوب است چون محبت ذات محبوب گردد و متحد بوی شود یعنی کثرت بدر رود و فانی از قید گردد و یگانگی صرف ماند حقیقت ذوق ثابت گردد اگر گوئی چون یگانگی صرف شد و هیچ دوئی و هیچ نسبت نماند نسبت ذوق چون ماند دریاب چه گفتم ذوق ماند نه نسبت ذوق نسبت ذوق از دوئی است و ذات ذوق از یگانگی باز اینجا تحدق نظر باید کرد و دید که ذوق هم در آن فنا و وحدت ست یا بعد از تنزل ازان آلان در ذوق چنین می در آید که چون این حال آنی است بلکه بزبان مبالغه ازان هم باریکتر لمحه لطیف که یک برق صد یک جزو آن تواند بود ازان بیرون آمده ذوق حاصل میگردد و بجهت شدت قرب و اتصال این بآن چنان بیند و یابد که همدران آنست زبان تفسیر ازان کوتاه است و تعقل آن در ملکوت ذهن نمی گنجد عرف من ذاق و من لم یذق لم یعرف تعالی الله کجا افتادم آغاز سخن در چه بود و از برای چه بود انجام بکجا کشید از طغیان قلم خود بر نجم که هرگز براه راست نتواند رفت و بی جوش و خروش دم نزد گناه دیگر بروی آنکه او را اسرار کشف کردن و سخنان باریک گفتن منع کرده اند و فرموده که جز در آنچه بشرایع و احکام و کار کردن و راه نمودن متعلق باشد دم نزند و وی نیز عهد کرده و با متثال این امر تسلیم و تصمیم نموده است اما غلبهٔ وقت و سلطان حال او را در عهد شکنی دارد چه توان کرد از حکم وقت بدر نتوان رفت والعهدة علیه ما نا منشاء این جوش آغاز ایام ربیع است که ماده سودا را بجوش آورد و گرمی در دماغ صبر پیدا کند و در هذیان گوئی اندازد نی نی وقت و زمان را نیز گناهی نیست اینهمه بباعث خیال مخاطب و اقتضای حال اوست که در ذهن در آمده و تصرف کرده در جوش آورده بحقیقت حال مخاطب و اقتضای وی حاکم است بر متکلم و متکلم را دران اختیاری نه یکی از بزرگان چون سخنی گفتی به سامعان فرمودی که من نیز هم چو شما شنونده ام گویند دیگر است باری هر چه بود گذشت باز بحال خود بیائیم که مقصود چه بود مقصود عذر تقصیر ملازمت بود چنانکه در اول نامه این حرف نگاشته آمده آنرا چگونه بیان کند مگر بزبان حال و لسان الحال ابین من لسان القال شکر نعمت وجود و عزت مقام شما را در شریعت انصاف واجب دانسته باید بملازمت رسید و فوائد اندوخت و محظوظ شد اهل عرف را به ازین صحبتها کجا بهم میرسد و لیکن با غلبه حال بس نتوان آمد حال این فقیر برین وجه نشسته است تا عاقبت کار چیست و وراء آن بعضے وجه های معقول نیز در توجیه آن توان گفت و چیزی دیگر هم است و الله اعلم بحقیقة الحال و حال این فقیر در افتقار و نیازمندی بجای رسیده است که اگر یکی از عوام الناس را بینم که نظر عنایتی و محبتی بر من می افگند سعادت خود میدانم چه جای اکابر و اهل فضل فقیر خود تمامه اهل این روزگار را که حاکم در تنکیس انداز حیثیت امن و امان شکر گذاری میکند اگرچه بهیچکس کاری ندارد اصل همین است که اگر با کسی کاری میداشت بردل باری نیز می نشست عارف هر ذره وجود را شکر گذاری کند که نعمت شهود حق ازان حاصل است باعتبار آنکه دلالت بر وجود حق و صفات وی دارد بالاتر ازین گوئیم آئینه وجود حق است ازین بالاتر گوئیم مظهر وجود اوست و مظهر اینجا بمفهوم ظاهر نیست که جای ظهور و محل بروز است چنانچه آب و آئینه که در اینجا دوئی است ظاهر دیگر است و مظهر دیگر مظهر اینجا بمعنی تمثیل وجود اوست که خود را باین مثال نموده و باین صورت ظاهر کرده است بالاتر ازین همه گوئیم فرد وجود است و وجود عین ذات حق و اگر همه عبارتها را که مذکور شده بهمین معنی فرود آریم هم میشود معنی از عبارت همان بفهم آید معتقد و موافق حال سامع است همه عبارتها

مختلف کہ بیارند او ہمان فہمد کہ حال اوست و دلنشین او شدہ ہر کہ در مقام توحید است ہر عبارت کہ بیارند اگرچہ ظاہر در دوئی و اثنینیت
بود ہمان معنی توحید فہمد و در اینجا سہ عبارت است کہ می آرند ہمہ از دست و ہمہ بدوست بلکہ ہمہ اوست پدر میگفت رحمۃ اللہ علیہ من
از عبارت ہمہ از دست معنی ہمہ اوست را بفہم و میگفت اگر معنی ہمہ از دست را بگاوند و مغز را از پوست برآرند عین معنی ہمہ اوست را
فہمند چہ صدور کثرت از وحدت بی معنی توحید صورت نہ بندد میفرمود عبارت ہم چنین باید و فہم آنچنان کن کما تعلم و قل کما
ترنے در ہر عبارت اشارتی ہست نظر بران دار تا عبارت ست توحید دست مدہ عبارت چگویم در شہود و توحید نیز دوئی است
وحدت یگانگی است توحید یگانہ گفتن و یگانہ دانستن یا یگانہ دیدن و یگانہ یافتن اول توحید قولی و زبانی است ثانی توحید علمی و ایمانی
ثالث توحید حالی رابع توحید ذاتی با وجود آن تا نسبت توحید در میان است دوئی باقی است از اینجا گفتہ اند کہ توحید حق
از غیر حق محال است و توحید حق مر حق را ہمان وحدت ذات اوست کہ نسبت را دران گنج نیست ؎ توحید ما یاد توحید او
و نعت من بنعتہ لاحد شہود یگانہ یافتن اگر صاف و برہنہ شود چنانچہ یافت و یابندہ و یافتہ شدہ ہیچ نماند بجز حرف یافت
بی دریافت یافت توحید ذاتی صورت پذیر می نماید توحید ذاتی جز حرف یگانگی نبود اینجا شہود و معرفت یافت و تجلی و ظہور و ضد او
اینہا و ہر نسبت و اعتبار کہ از ان تعبیر توان نمود و تصور توان کرد و نشان توان داد فانی و ساقط است الا یک چیز کہ ذات است
اگر شعور است شعور خود بخودش و اگر شہود شہود خود بخود خواہد بود و با وجود آن علم و شعور و شہود ہمہ صفات اند و صفات اگرچہ
عین ذات اند و در تحقیق وجود اما مرتبہ وحدت ذات بالاتر از صفات است آنجا کہ یکی است یکی نیست چہ جای دو و آنجا
کہ او ست او نیست چہ جای دیگری این یکی و او کہ نفی کردیم یکی است کہ نام یکی است و او کہ اشارت با وست اینجا
دوئی است اما یکی کہ یکی است و او کہ او ست ثابت ست کیفیت ذوق کہ در جوش اول مذکور شد باز آمد اینجا گم شدن است
و گم شدن از گم شدن و گم شدن گم شدن بالاتر از گم شدن از گم شدن ست در گم شدن از گم شدن نسبت بجانب بندہ می افتد تا نسبت
باینجانب می افتد دوئی است و اشارت بہ بیرون می افتد و در گم شدن گم شدن ہم در درون رود خود در خود گم شود ؎ تو در رو گم شو
کہ تجرید این بود ؎ گم شدن گم کن کہ تفرید این بود از گم کردن گم شدن گم شدن خواستہ است و ایں ہمہ نظم تنگ است و المعنی فی بطن الشاعر مجملا دل بجائے
باید بست و خیال بجائے برد کہ آنجا نہ دل و نہ جا و نہ خیال و نہ ہیچ چیز است و ہیچ چیز نیست ہم نیست و اینجا کہ ہیچ نیست ہمہ ہست این کمالی است
کہ در توحید بالاتر از ان کمال نیست و نصیب روحانیت آدمی از ذات حق مر او را ازین نہ خلاصہ نسبت حضرت نقشبندیہ و مشائخ دیگر کہ در ین
مقام اند قدس اللہ ارواحہم اینست باقی ہمہ کمالات کہ مبتدیان آنرا جویند و سالکان بدان پویند و منتہیان بدان رسند و واصلان آنرا یابند
و محققان آنرا بیان کنند و عارفان بدان نشان دہند کمالات وجودی و معرفات ہستی دانوار شہود و آثار وجود و تنزلات قیود و کشف صفات
و کمالات و افعال و موارد احوال است بس کنم الحمد للہ کہ کاغذ پارہ کہ در دست بود نیز تمام شد ؎ قلم اینجا رسید و سر بشکست

الرسالۃ الثامنۃ والاربعون حراسۃ الایمان عن مکائد النفس والشیطان

اللہ در رسولہ ۔ ؎ اگر محول حال جہانیان نہ قضاست ٭ چرا مجاری احوال بر خلاف رضاست ٭ آری آری
؎ بزیر گنبد خضرا پنان توان بودن ٭ کہ اقتضای قضاہای گنبد خضراست ٭ بیچارہ آدمی کہ ہدف سہام حوادث و معنائ
و گوی چوگان قضا و قدر است در عین علم و قدرت جاہل و عاجز است و در عین قوت و غنا ضعیف و فقیر کدام علم و قدرت

Marfat.com

وچہ قوت وچہ غنا آنکرا اول وآخر خود را نداند کہ چہ بود و کجا خواہد رفت و سرنوشت او چہ و عاقبت کار او چیست چہ دعوی علم کند 23A
آنکہ سراسر محتاج و نیازمند بود و خسی نتواند پیدا کرد و مگسی نتواند از خود راند چہ لاف غنا و بے نیازی و قوت و قدرت و گردن فرازی
زند ؎ خدائی است بزرگے و ملک بے انبار ٭ وگر ہر کہ بہ بینی بعاریت دادہ است ٭ صورت اختیاری در آدمی زاد
نہادہ اند کہ اگر بحقیقت معنی آن در رود سراسر جبر است کسیکہ ذاتش دیگری پیدا کردہ و صفاتش دیگری نہادہ دعوت قدرت و
اختیار در افعال کہ فرع و اثر ذات و صفات اند چگونہ درست آید ؎ چیزی کہ وجود او ز خود نیست ٭ ہستیش نہادن از خرد نیست
ثبت الجدار ثم انقش اینقدر ہست کہ جوہر آدمی چنان آفریدہ شدہ است کہ بر وی پرتوی از انوار صفات حق کہ زندگی و شنوائی
و بینائی و دانائی و توانائی و خواست و گویائیست تافتہ و بمحلیت اینہا از افراد کائنات ارضی امتیاز یافتہ است پروردگار تعالی را
عالمہاست و در ہر عالم آفرینشہا و کارہا درین عالم کہ عالم انسانست اینچنین می آفریند کہ از درون وی باعثہ و خواستی پیدا می آرد
او را بروی می گمارد پس کاری از وی بوجود می آید ؎ ما را ز قضا ہمین قدر بنمایند ٭ پیمانہ تو نیست باده بتو پیمایند ٭ زیادہ برین
اثبات قدرت و اختیار مر بندہ را تکلف است مبدأ فعل اختیاری در آدمی سہ چیز است ادراک و باعثہ و خواست باید نگریست
کہ وی درین سہ چیز ہیچ اختیار دارد آدمی اگر چشم کشادہ باشد پس صورتی در نظر وی بیاید میتواند کہ آنرا نہ بیند نمی تواند و بعد از
دیدن اگر آن صورت ملائم و موافق طبع او ست میلی و شہوتی در نفس وی پیدا شود کہ باعث حرکت گردد بجانب وی و بعد از پیدا
گشتن باعثہ ارادتی و خواستی از ذات وی پیدا آید کہ بدان حرکت کند و باختیاری کہ بے اختیار از ذات وی پیدا شدہ بجانب وی
رود و دیدہ و دانستہ در بلا بیفتد العبد مختار فی فعلہ مجبور فی اختیارہ کہ گویند این صورت دارد ؎ ای کاش نمیدیدم آن زلف
سمن سار ٭ تا دیدہ و دانستہ دلم دام غم افتادم ٭ کائنات دیگر نیز اگرچہ ہمہ بندہ و مسخر و محکوم قدرت الٰہی اند عز و علا اما این پریشانی
و سرگردانی و حیرانی کہ آدمی دارد دیگرے ندارد جمادات و نباتات خود چون نشاء حیات ندارد و مظہر علم و دانش نیفتادہ آسودہ اند و
روی کہ از حیثیت وجود پروردگار خود دارند بدانجانب آوردہ یکرو یہ شدہ ایستادہ اند و حیوانات اگرچہ حس و حرکت دارند و باین
علت رنج و الم جسمانی کہ از ہر گذر خواہش رسد گرفتار اند اما چون فکر و اندیشہ کہ چہ شد و چہ خواہد شد و چون شد و چرا شد ندارند
از عذاب روحانی کہ بگرفتاری عقل پیدا آید فارغ اند و ملائکہ اگرچہ علم و دانش در مرتبۂ کمال دارند اما چون عقل مجرد اند بمتعلقات
جسمانی نگرفتار اند و شہوۃ و غضب کہ برای جلب نفع و دفع ضرر ست در ایشان نہادہ نشدہ از آلایشہای جسمانی و آفتہای حدثانی
منزہ و مبرا بریک حال و بریک منوال میباشند آدمی است کہ بعلت ترکیب عقل و شہوت و غضب و تعلقات جسمانی و کدورات
ہیولانی گرفتار لذات و آلام حسی و روحانی افتادہ است و بغم و ہم و فکر و اندیشہ و ہوا و ہوس و چون و چرا و آز و طمع و آرزو و
ہوا با صد چندین محنت و بلا گرفتار ست سرشت آدمی زاد چنین افتادہ کجا رود و چہ کار کند ؎ زہی بیچارگی آدمی زاد ٭
کہ در چندین بلا و محنت افتاد ٭ گہی از نفس و عقل اندر کشاکش ٭ گہی از دست دل نعل اندر آتش ٭ گہی از جام غفلت
گشتہ سرمست ٭ متاع دین و دنیا دادہ از دست ٭ گہی بکشادہ چشم ہوشیاری ٭ پشیمان گشتہ با صد آہ و زاری ٭
گہی دانا گہی نادان نشستہ ٭ گہی غمگین گہی شادان نشستہ ٭ گہہ از ذوق طبیعت گشتہ خورسند ٭ فتادہ چون مگس در
شہد و در بند ٭ گہی ز اندیشہ آغاز و انجام ٭ بہ بے ذوقی نشستہ ز ہر دو کام ٭ ندارد کار دنیا اعتباری ٭ خوش آنکس کش

Marfat.com

نباشد ہیچکاری ؎ کار عالم کہ ہیچ در ہیچ است ٭ نیک بنگر کہ ہیچ در ہیچ است ٭ مشکل تر آنکہ از ینجانب در آدمی ہوا و ہوس و میل شہوت آفریدہ اند و در انجانب دنیا را با زیب و زینت در لباس عشوہ دہی و فریب کاری آراستہ کہ بیک نگاہ دل صد ہزار آگاہ بستاند و بیک پیالہ زاہد صد سالہ را از ہوش برد و بیہوش گرداند ؎ دعوی زہد تو آن روز مسلم دارند ٭ کہ روی بر سر آن کوچہ ہوشیار آئی ٭ ؎ زنہار بکوی میفروشان مگذر ٭ کانجا سرود ستارگردخواہی کرد ٭ در حدیث آمدہ است الدنیا خضرۃ وحلوۃ فرمود دنیا سبز و شیرین است سبز یعنی تر و تازہ کہ دیدن آن خوش آید و در دیدۂ شہوت زیبا و رنگین نماید و شیرین کہ چشیدن آن لذت بخشد و در مذاق طبیعت لذیذ افتد بنگر کہ باین دو صفت چگونہ ہر و پر ہیز از ان توان کرد قرآن مجید میفرماید انا جعلنا ما علی الارض زینۃ لہا لنبلوہم ایہم احسن عملا گفت اینخانہ را بصد نقش و نگار آراستہ ایم و زیبا و رنگین ساختہ ایم تا بہ بینم کہ چشم ازان کہ می خزاباند و در تماشای آن درنمی ماند ؎ ہمہ اندر زمن بتو این است ٭ کہ تو طفلی و خانہ رنگین است ٭ سخن از عشوہ گریہا دنیا و فریب خوردن نفس ازان دراز است عمر در گفتگوی آن بسر آید و این حکایت بسر نیامد آنچہ عجز و بیچارگی خود را پیش آریم و دست دعا بدرگاہ کریم بندہ نواز بر داریم خدایا خداوندا ما را بما مگذار و ما را بر ما مگمار و ما را از شر ما نگاہدار ما را بر ما یاری دہ عقل را بر نفس و دین را بر ہوا مددگاری بخش ای تو انا بر ناتوانی ما رحم آر وای دانا ما را در ورطۂ غفلت و نادانی فرو مگذار در وقت معصیت و غفلت پیش ازان رحم کن کہ در حین طاعت و ہشیاری کنی و در بعد و ضلالت زیادہ بران مددہ کہ در قرب و ہدایت دہی ؎ یارب مدد ے کز دوئی خود برہم ٭ از بد برم و از بدی خود برہم ٭ در ہستی خود مرا ز خود بیخود کن ٭ تا از خودی و بیخودی خود برہم ٭ اساس کار بر سہ فنا نہادہ اند نخست از خلق کہ وجود و عدم و مدح و ذم و منع و عطای ایشان از نظر اعتبار ساقط گردد دوم از ہوای نفس تا بتجلی تابع حق گردد و بر فرمودۂ خدا و رسول خدا رود سوم از ارادت و خواہش کہ ہیچ خواست نفع و ضرر و خیر و شر و آرزو در دل نماند جز خواست حق و نہ بیند جز فعل او و نہ داند جز علم او و نہ یابد جز ارادت او ؎ تا در تو زندار تو ہستی باقیست ٭ میدان بہ یقین کہ بت پرستی باقیست ٭ بالاتر ازین دیگر مشنو کہ چہ میگوید ؎ گفتی بت بندار شکستم رستم ٭ این بت کہ تو بندار شکستی باقیست ٭ استغفر اللہ و اتوب الی اللہ ولا حول ولا قوۃ الا باللہ توجہ کلام بجانب دیگر بود بے اختیار باین سو افتاد مقصود ذکر واقعہ کشتہ شدن آن جوان سعادتمند و برادرش بود بیشک جوانی مقبول و نیکو سیرت و صورت و فقرا دوست بود رحمہ اللہ و تجاوز عن سیاتہ خوشا سعادتمندی و مردانہ مردیکہ بضرب تیغ مجاہدہ بموت اختیاری جان دہد و امانت حیات بے خیانت بصاحبش سپرد ؎ جان بجانان دادہ و گر نہ از تو بستاند جلیل ٭ خود بدہ انصاف کاخر آن نکو یا این نکو ٭ بخدا بسی عظیم است این واقعہ و نشستن گرد ملالت بر چہرۂ وقت شریف ایشان نزد دوستان و مخلصان عظیم تر از ہمہ است حق تعالی بہیچ وجہ گرد ملالت و کدورت بر چہرۂ دولت و اقبال آن سعادتمند مدار و مال ننشاند در مرضیات خود ہمیشہ خوشوقت و خوشحال دارد صبر توان کرد جز صبر و تحمل چارہ نیست توجہ بحضرت حق باید بر گماشت و تمسک بحفظ و عصمت وی کرد و تفویض امر بجناب عزت وی سبحانہ نمود توجہ دلہای غریبان دایم بسوی ایشان است ؎ سایۂ لطف تو ای سرو روان دائم باد ٭ کہ گذاری بسر خاک نشینان دارد ٭ ؎ آنچہ کہ حسن و خوبی عالم بروی اوست ٭ از بہر کمر دیدۂ دلہا بسوے اوست ٭ واللہ یحفظکم وہو الحفیظ العلیم عزیزمن در امثال این وقائع فہم فقرا بجانب دیگر میرود کہ آدمی نژاد از دشمنان جانی کہ در کمین گاہ ہلاک اویند و قصد حیات فانی وی دارند چہ مقدار بیم و اندیشہ دارد و چہ قدر ہشیار و نگاہبان وقت خود میباشد اما از دشمنان ایمانی کہ شیطان و نفس و ہوا

Marfat.com

وہوس وآز وشہوت ومصاحبان بداندیش ورفیقان بدسگال اند ہیچ آگاہ نہ وغم ندارد واندیشہ نمیکند کہ چہ دشمنان درکمین اند
وباچہ اسباب وآلات وچہ نیزہ وشمشیر وتیر وکمان درقصد غارت این متاع گران مایہ ودرپی ہلاک این شاہد روحانی اند آنجا خود جز یکدو
دشمن وچندین ممد ومعاون نخواہند بود کہ مقاومت ومدافعت بایشان میتواند کرد اما اینجا ایمان تنہا در دیار غربت افتادہ کہ الایمان
بدأ غریبا وسیعود غریبا کما بدا با چندین دشمنان ومعاندان درونی وبیرونی بیرون از حد واندازہ چگونہ جان بسلامت توان برد
وبچہ چیز پاسبانی ونگاہبانی او توان کرد الا آنکہ الا اللہ حصنی فمن دخل حصنی من من عذابی ہر کہ درین حصن درآمد وبوی پناہ آورد
ایمان بسلامت بردواز بیم وہراس ہر آفت ومخافت ایمن گشت وفارغ نشست اما باوجود ان شرط حزم واحتیاط آنست
کہ پاسبان واسباب وآلات قلعہ داری وقلعبندی باید مہیا داشت کہ دشمنان درصدد برآمدن وکشادن آن قلعہ اند در ملفوظات
قدوۃ الاولیا شیخ صدرالدین بن شیخ الاسلام بہاؤالدین ذکریا قدس اللہ ارواحہم واوصل الینا من برکاتہم وفتوحاتہم
مینویسند کہ در بیان این حدیث فرمود حصن است وحصار حصاران است کہ گرد برگرد بود اما گاہ نگاہ دارد وگاہ ندارد حصن آنست
کہ در گرد گیرد ونگاہدارد ودرآمدن در حصن لا الہ الا اللہ بر سہ نوعست ظاہر وباطن وحقیقت ظاہر آنکہ خوف وحیا بجز از خدائے
عزوجل زائل گرداند کہ اگر ہمہ عالم خصم شوند یا دوست بغیر حکم او ہیچ نفع وضرر وخیر وشر نتوانند رسانید قولہ تعالیٰ وان
یمسسک اللہ بضر فلا کاشف لہ الا ہو وان یردک بخیر فلا راد لفضلہ وباطن آنکہ چون تحقیق کرد کہ ہر چہ پیش از مرگ بزندگانی
درین سرای فانی برسد جاودانی نیست ورقم قلم عدم بر درفتہ وثباتی ندارد قولہ تعالیٰ کل من علیہا فان بہ نیستی وہستی آن
التفات ننماید چون این معنی حاصل گردد این کلمہ در باطن درآمدہ باشد وحقیقت آنست کہ آرزوی بہشت وخوف دوزخ در دل
نیارد وجز بحق قرار نگیرد فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر چون این بیارد وبہشت خود تبع او گردد ودوزخ ازوی گریزان باشد انتہی کلام الشیخ
رحمۃ اللہ علیہ وشیخ شیخنا عالم عارف علی متقی نور اللہ ضریحہ ونفعنا ببرکاتہ وبرکات علومہ در بعضے از رسائل خود مینویسد کہ محبت دین ودنیا در جمیع یکی
بر دیگری امراتب است بعضے باشند کہ محبت دنیا بر ایشان چنان غالب آمدہ باشد کہ برای خاطر دنیا دار باب دنیا فرائض وواجبات دین را
ترک کنند وجانب دنیا را رجحان دارند وآنہا کہ ادای ایمان برآیند خود خارج مبحث اند سخن در مومنان میرود کہ تصدیق دارند وہر اعمال تقصیر
میکنند وکمتر ازان آنست کہ فرائض وواجبات ترک نکنند ولیکن بہ ترک سنن ونوافل راضی باشند کہ اگر آنہا را بکنند دنیا ومتاع آن
از دست رود بعضے دیگر چنان باشند کہ آداب ومستحبات دین را بمحبت دنیا از دست دہند کہ اگر با اینہا مقید باشند دنیا بدست نیاید
وقومی دیگر واجبات وسنن وآداب ومستحبات ہمہ را بجا آرند ولیکن نہ بر وجہ استقامت وثبات اگر بناگہان مہمی از مہمات دنیا عارض وقت
ایشان گردد ہمان ساعت متغیر ومتزلزل شوند از جای روند ودر اینجا طائفہ اند مانند کوہ پایی برجا واستوار کہ ہر چہ واقع شود دہر کہ
مزاحم گردد از جا نروند وقطعا نہ جنبند ودلک اعز من الکبریت الاحمر ؎ تا نہر بادی نجنبی پا بدامن کش چو کوہ ؛ کادمی مشت غبار و
عمر باد صرصر است ؛ مراتب ایمان ومحبت دین اینہا ست اکنون ما را در خود فرو باید رفت کہ در کدام مرتبہ ازین مراتب علیم حال امرو زیست تا حساب
فردا چہ خواہد بود ؎ باش تا پردہ برافتد از جہان از روی کار ؛ آنچہ امشب کردہ فردا آشکارہ گردد آشکار ؛ عاقبت کار ہای دنیا ودین بخیر باد

الرسالۃ التاسعۃ والاربعون فی وصیتہ لاصحاب بالصبر فی جمیع الابواب

Marfat.com

اللہ و رسولہ۔ روزی این فقیر در نماز حاضر بود ناگاہ کتاب صبر بر دل فرود آوردند و یکایک در باطن بخواندند و چون در غالب خاصیت
وارد آنست کہ مجمل می آید و بعد از ورود نزول بیان و تفصیل می نمایند ثم ان علینا بیانہ حجت آنست ما بیت صبر با مزدی چند در فتح
آن در دل افتاد و حضور نماز مانع تفکر در آن شد چون از نماز بیرون آمدم و تفاصیل محال و موارد آن کہ بندہ را در ان صبر باید کرد
روی بآوردن گرفتند چندی ازان با حاضران بیان کردم و چون آنرا بابی عظیم یافتم ادا یمان و اسلام خواستم آنرا بنویسم و خود نوشتہای
فقیر اکثر ازین قبیل است کہ در دین مسلمانی بکار آید و نور ایمان در باطن بیفزاید از حقائق توحید و احکام وجود کہ طالب را بجانبی دیگر
نبرد و داعیۂ عمل و عبادت را سست نگرداند چنانکہ در اول کتاب گفتہ ام امید است کہ این روش براہ ہدایت برد و بمنزل مقصود برساند
و باید دانست کہ معنی صبر ترجیح داعیۂ حق است بر داعیۂ ہوا نزد تعارض این دو داعیہ و ثبات قدم بر داعیہ حق با ینمعنی بناکار خانہ
دین مسلمانی ہمہ بر صبر بود و ہیچ طاعتی جز بصبر تمام نگردد کہ تا از ضد آن صبر نکنند طاعت بوجود نیاید و آنجا کہ صبر را نصف ایمان گفتہ اند صبر از معصیت
ارادہ نمودہ و صبر بر طاعت را نصفی دیگر داشتہ اند **وصل** اول باب صبر و عمدہ آن مر ثبات بر عقائد دین مسلمانی است خصوصاً آن عقائد کہ عقل را در ان مجال
بلکہ عقل بگرفتاری عادت و وسواس و وہم در آن حیرت دارد و در تردد می افتد مثل احوال قیامت و حشر و نشر و اخبار آن عالم و
عجائب و غرائب قدرت الٰہی در ملک و ملکوت کہ شارع بدان خبر دادہ است و طریق علم بآن و وصول بدان جز خبر مخبر صادق
نیست و ثبات بر ان و اطمینان بدان جز بنور ایمان محض موہبت و یقین کہ بے کسب و اختیار بندہ عطا کنند و او را بر ان دارند صورت
پذیر نیست در اینجا چہ ہمہ جا بمین حال است آن عقاید کہ عقل را در آنجا مدخلی مینماید و متکلمین بزعم خود آنرا اثبات بدلائل عقلیہ
مینمایند موجب یقین آن ایمان است تا آن نباشد دلائل ایشان ہمہ سبب حیرانی و سرگردانی است و اگر خدا خواہد آن دلائل را
نیز دلنشین گرداند درین صورت آن دلائل مقارن و موافق آن یقین قلبی است کہ در دل حاصل و ثابت است نہ موجب و موجد آن
چنانکہ مثلاً یکی در کار خود ثابت و راسخ است در ان مشغول و مشغوف و دیگری موید و مقوی آن بگوید با ین گفتن جدی و قوتی در ان
کار پیدا گردد و اعتقادیکہ در ان دارد تازہ شود اگر گویند کہ این ایمان تقلیدی است غلط است این یقین است کہ در دل نشستہ است
تقلید آنست کہ نہ بنعت یقین ہر چہ از کسی بیند و بشنود بیفکر و اندیشہ در ان افتد و تابع وی گردد و اعتقادیکہ در ان دارد تازہ شود
و اعتقاد تقلیدی بتشکیک متشکک زائل گردد اینجا چنان محکم نشستہ است کہ بصد تشکیک زائل نگردد مگر آنکہ نور ایمان را بر گیرند آنزمان
بہیچ دلیل فائدہ ندارد نعوذ باللہ من تلک الحال و اگر دلائل طلبند دلائل منحصر نیست در دلائل متکلمین آیات و علامات ایمان
بسیار است گفتہ اند کہ در دیار اسلام تقلیدی نمانده است دلائل حقانیت آن واضح است و بالفرض و التقدیر اگر بسبب طریان
ظلمت غفلت و وسواس و گرفتاری عادت و نظر در سخنان اغیار غبار شکی و شبہ پیدا گردد و حیرت مذموم بدماغ وقت بدود
صبری باید کرد و پای ثبات بر جا باید داشت و بر مرکز استقامت اگرچہ بزور تکلف بود ایستاد و بچپ و راست آوارہ نشد دل و زبان را
از خیال باطل و کلام بیہودہ و بے صرفہ نگاہ داشت باسم النور و الہادی تمسک کرد و اعتصام نمود فالذین آمنوا باللہ و اعتصموا
بہ الآیۃ و بجمال و کمال محمدی صلی اللہ علیہ وسلم و حلیۂ صدق و حقانیت وی ناظر باشد تا آن غبار بنشیند و دود بر رود و پرتوی
ازان نور بین زیادہ ازان چہ نخست بود بر دل افتد چہ ظہور نور معرفت و انفساح و انفلاح قلب بعد از عروض ظلمت و ضیق
نکبت قوی تر در روشن تر نماید و وجود وصال بعد از فراق و ذوق دیدار بعد از حجاب لذیذ تر و شیرین تر آید کہ الاشیاء یتبین

Marfat.com

باضداد ہا و اگر بے صبری کند و زود از جای در آید و سستی نماید و قدم براہ و ہم زند و عنان بدست وسواس بسپارد و سرمایۂ یقین از دست
دہد و در ہاویۂ کفر افتد و تاویلی کہ نصوص را بحکم عقل و وسواس و ہم و توہم معارضت و تقلید تفلسف کنند آن نیز از بے ثباتی
و بے صبریست و اگر بر اعتقاد حقانیت نصوص در علم آہی کہ انچہ او ارادہ نموده حق است ہر چند ما را اطلاع بر حقیقت آن نباشد
در حصول ایمان کافی است و در مسئلۂ اثبات اختیار با اعتقاد سابقہ تقدیر ما ایمانیان را جز سلوک این طریق سبیلی نیست آخر
در متشابہات خود بضرورت باینجامی باید آمد اگر در ہمہ جا بہمین روش روند کار دشوار بر خود آسان کردہ باشند ۵ زبان
تازہ کردن با قرار تو ؛ نہ انگیختن علت از کار تو ؛ والعیاذ باللہ **وصل** این بیان صبر شد در نسبت اعتقاد دیگر صبر در عمل است
و اقسام آن بسیار است ہر عملی کہ ہست تا صبر نکنند بوجود نیاید و جید نیفتد و بحقیقت خود چنانچہ در واقع ہست نشود و چون حقیقت
او بوجود نیاید لوازم و نتائج و آثار وی بران مترتب نگردد و کردہ و ناکردہ وی برابر باشد بلکہ کردہ از ناکردہ بدتر بود و النکستہ اشد
من المرض و فاضلتر بین اعمال و مقرب ترین عبادات نماز است کہ اقرب ما یکون العبد من ربہ وہو ساجد و صبر در وی لازم است و بعد
از صبر بر اسباغ و اکمال وضو و رعایت شرائط و آداب آن و حضور و طمانینت دران کہ گفتہ اند حضور در نماز بر اندازہ حضور در وضو است
کہ مقدمہ اوست و صبر در قرأت قرآن با حضور و خشوع و رعایت تجوید و ترتیل در کلمات وی و تامل و تدبر در معانی آن و تطویل قرأت
موافق سنت خصوصًا در نماز شب کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم دران طوال سور میخواند در رکوع و سجود و قومہ و جلسہ بر اندازہ آن
میکرد و گفتہ اند کہ در قرأت قرآن زبان و گوش و دل یکجا باید تا انچہ بزبان بخواند بگوش و بشنود و بدل بفہمد و طمانینت و تعدیل در رکوع
و سجود و قومہ و جلسہ و فہم معانی تسبیحات و تصور کبریا و جلال حق و شہود عظمت و کبریای وی سبحانہ و تعالی موافق حال کہ باخدا دارد و
استقرار در مقام تمکین در تشہد و تخیل حالت معراج کہ مورد این کلمات است و بعد از سلام و اذکار و ادعیہ ماثورہ خواندن و اگر در پس
امام است تا محل دعا نشستن و بعد از سلام نیز با ضطراب برنخواستن نیز از جملہ صبر است و در زمان آنحضرت این قوم را کہ زود برمیخواستند
و متقید بذکر و تسبیح و دعا نمی شدند سرعان القوم میگفتند و در اصل این لفظ نام آن گروہ است کہ در معرکہ در آیند و دست و پای زدہ مہم را
تمام ناساختہ برآیند و راہ گریز گیرند و کار بسر نبرند و بعد از نماز بامداد تا برآمدن آفتاب مستقبل قبلہ نشستن و بذکر حق مشغول بودن نیز از
مؤکدات است و سبب دعای فرشتگان بمغفرت و رحمت و عملیکہ در نیمہان بنقد جزای آن می یابند این عمل است و بعضی مشائخ کہ بعد
از نماز بخلوت در روند و آنجا مشغول شوند ثواب ذکر و نتیجہ خاصیت وقت دریابند اما ثواب صبر بر التزام مکان کہ منطوق حدیث است
فوات پذیرد و نیت ایشان در انجا حصول جمعیت و اجتناب از ریاست اما با وجود آن صبر در ہمان مکان اوفق است بسنت قولًا
و فعلًا و احیاء بین العشائین نیز ہمین حکم دارد و پیش از عشا نوم و تکلم بعد از وی مکروہ است ازان نیز صبر باید کرد **وصل** صبر بر مصائب
و بلایا و شدائد و حوادث دہر و جفای خلق و ادای حقوق اہل و اولاد و رعایت حقوق اصحاب و احباب و امثال آن مشہور است و عمدہ
این باب صبر بر شدائد و ریاضات و مجاہدات و مکابدات سلوک است خصوصًا نزد عدم حصول مقصود و بستگی راہ و تاخیر فتح باب
و بر تقدیر فتح باب کمالات و وجود دقائق و معاملات و حصول مقامات و حالات صبر بر ستر و کتمان آن و عدم ابتہاج و انبساط و اظہار
و افتخار بآن لازم است و از او کہ طریق صدق و اخلاص است و با وجود حسن و جمال فضل و کمال در محل تواضع و فروتنی ایستادن و
داد شکستگی و نامرادی دادن و با خردان بنظر شفقت و عنایت دیدن و با بزرگان ادب و بندگی در زیدن حلیہ دیگر بجمال حال

افزون و تسمی اعلا از صبر نمودن است دیگر از مواد صبر توقف و تامل کردن است در انکار شخصے کہ دعوی کمال کند و بر ہیچکدام از دو جانب صدق و کذب دلیلی واضح نبود و احتیاط دران بست کہ بر تقدیر تعارض قراین و دلائل قرینہ صدق را راجح دارد و از نظر در قرینہ کذب اغماض کند کہ توقف در مقام اشتباہ محمود است اسلم تسلم و گفتہ اند کہ اخراج ہزار کافر از کفر باحتمال ایمان بہتر است از اخراج یک مومن از ایمان باحتمال کفر و این آیت قرآنی درین باب کافی است وان یک کاذبا فعلیہ کذبہ وان یک صادقا یصبکم بعض الذی یعدکم و با وجود آن صبر از اعتقاد و انقیاد و اطاعت بی تجربہ و امتحان و عدم استعجال و احتیاج بے شواہد و دلائل نیز محمود است تا منجر بوحشت و پشیمانی نگردد واللہ العاصم یا یہا الذین آمنوا اصبروا وصابروا ورابطوا واتقوا اللہ لعلکم تفلحون والعاقبت بالخیر

الرسالۃ الخمسون تنبیہ اہل الفکر برعایۃ آداب الذکر

اللہ و رسولہ۔ دران ہنگام کہ شیخ اجل اعز اکرم اوحد اعدل عبد الوہاب متقی و قادری شاذلی روح اللہ روحہ واصل الینا برکاتہ و فتوحہ این مسکین را تلقین ذکر نمود و اجازت داد و آداب آن آموخت کتابی بدست من داد مسمی بمنہج السالک الی اشرف المسالک و چون عبارت آن کتاب عربی بود برای طالبان ترجمہ کردم و قضیہ تلقین در مکہ بود سنہ تسع و تسعین و تسعمائۃ و ترجمہ در دہلی شد بتاریخ ہزار و بست و شش و قتیکہ توفیق دستگیری کرد و الہام ربانی بدان منضم گشت و الامور مرہونۃ باوقاتہا میفرماید کہ آداب ذکر بست است پنج پیش از شروع در ذکر و دوازدہ در میان مشغولی بذکر و سہ بعد از فراغ از ذکر آن پنج کہ پیش از شروع در ذکر است نخست توبہ است و حقیقت توبہ گذاشتن بندہ ہر چیزے کہ نزدیکی بخشد بخدا و سود ندہد مر او را از گفتار و کردار و خواست پس از پشیمان شدن ازان دوم طہارت غسل یا وضو سویم آرام و خاموشی تا مشغول گردد دل بخدا پس بگوید ذکر بدل و حاضر آرد یاد حق را پس ازان شروع کند بزبان تا ہیچ خاطر نماند جز بخدا و بگوید بموافقت دل و زبان لا الہ الا اللہ چہارم مدد جستن بدل نزد شروع در ذکر بہمت شیخ کہ ذکر از وی یاد کرد و اگر بزبان نیز یاد کند شیخ را و فریاد خواہد از وی نیز رو بہمت اگر حاجت بدان افتد گفت مؤلف کتاب رحمۃ اللہ علیہ گفت شیخ جبرئیل حر بایادی چون آغاز کند ذکر را حاضر آرد صورت شیخ را در دل و مدد جوید از وی زیرا کہ دل شیخ محاذی و مقابل دل شیخ است تا حضرت نبویہ و دل نبی صلی اللہ علیہ وسلم دائم التوجہ است بحضرت اللہ تعالی شانہ و ہمیشہ ردی دل وی بدان سوی است پس ذاکر چون صورت شیخ در دل بست و از نور ولایت وی مدد جست میرسد مددہا از حضرت الہیہ بر دل سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم و از دل سید المرسلین بر دلہای مشائخ بتقریب و بہ ترتیب و میرسد تا بشیخ وی و از دل شیخ بدل وی پس توانائی کسی یابد بر کار فرمودن ذکر چہ طالب در بدایت حال بر مثال طفل است کہ او را توانائی نیست بر کار فرمودن آلت بر وجہی کہ تاثیر کند و کار گر افتد و مقصود برآید اگرچہ شمہ از حق در دست اوست کہ در ذکر است اما توانائی بر شمشیر زدن جز بہمت صورت نہ بندد فرمود پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم الذکر سیف اللہ و قوت بمدد نبی السیف بدست آید صلی اللہ علیہ وسلم قولہ تعالی وان استنصروکم فی الدین فعلیکم النصر انتہی پنجم بداند کہ مدد خواستن از شیخ مدد خواستن از حضرت پیغمبر است صلی اللہ علیہ وسلم کہ نائب و جانشین اوست و این اعتقاد را بجزم بر خود ببندد تا رفتہ رفتہ بیقین کشد و آن دوازدہ ادب کہ در حال ذکر است اول نشستن در جای پاک چہار زانو یا بر دو زانو چنانکہ در نماز می نشیند قومی آنرا اختیار کردہ اند و بعضی از علمای این طائفہ این را بہتر دانستہ کہ تاثیر این وضع در دل بیشتر است و جمعے گویند بہر وضع از ین دو وضع کہ آرام یابد دل قرار گیرد

استمداد و ندا

Marfat.com

بنشینند و روبسوی قبلہ نشینند اگر تنہا ست و اگر جماعہ اند حلقہ بربندند دوم بنہند ہر دو کفدست را بر ہر دو ران سوم مجلس ذکر را
بوئہای خوش معطر دارد کہ در مجالس ذکر ملائکہ حاضر میشوند و مسلمانان جن نیز حاضر می آیند چہارم جامہ پاک بپوشد از وجہ
حلال پنجم در خانہ تاریک بنشیند اگر میسر گردد ششم چشم بپوشد تا راہ حواس ظاہر بستہ گردد و بستہ گشتن راہ حواس ظاہر سبب
گشادہ شدن حواس باطن است کہ ابہای فیض دل اند ہفتم بصورت خیالیہ شیخ پیش دو چشم دارد و این از او کد آداب ست نزد قوم
ہشتم راستی در نہان و آشکار و رعایت صدق در ظاہر و باطن و گفتہ اند کہ صدق شمشیریست کہ بر ہر چہ زند کارگر افتد و پارہ کند آن را
نہم اخلاص و پاک کردن عمل از ہر آلایش و گفتہ اند بصدق و اخلاص میرسد ذاکر بدرجہ صدیقیت گفت کاتب حروف عفی اللہ عنہ
گفت شیخ رضی اللہ عنہ صدق مغز و خلاصۂ اخلاص و کمال اوست اخلاص آنکہ ریا بخلق نورزد و جاہ دنیا نطلبد و صدق آنکہ اجر
و جزای آخرت نیز در نظر ندارد و گفت مصنف کتاب در ذکر این دو ادب کہ ہر چہ در دل مرید از نیک و بد بیفتد بہ شیخ عرض کند و از اینجا
گفتہ اند کہ شرط نیست کہ شیخ مطلع بود بر باطن مرید و کشف کند آنرا و لیکن شرط مرید ست کہ ذکر کند ہر چہ خطور کند در دل وی مر شیخ را و اگر
ذکر نکند خائن باشد و اللہ لا یحب الخائنین و ہم بر گزینند کلمہ لا الہ الا اللہ را و بگوید آنرا بتعظیم بقوت تمام بجہر و بر آرد لا الہ را از بالای
ناف از نفس کہ بین الجنبین است و برساند الا اللہ را بدل صنوبری باحضور قلب معنوی گفتہ سہل بن عبد اللہ تستری چون
بگوئی لا الہ الا اللہ را بکش این کلمہ را و نظر کن بر عزت و قدیمی حق پس ثابت دار آنرا و نیست گردان ہر چہ جز اوست گفت امام
غزالی در کتاب بیان ثمرات اعمال ہر کہ نگاہبانی کند بر قول لا الہ الا اللہ در ظاہر و روان گرداند زبان خود را ہموارہ بدان بگشاید اللہ تعالیٰ
بر دل وی نوری کہ بردارد پردہ را از سر ے کہ درین کلمہ نہادہ اند و در گیرد او را انوار وی و شیفتہ گردانند دل او را دوستی وی و از
بیخ بر کند و فانی گرداند او را آثار وی پس بہ بیند بدرون خود و از شگفتہای ملکوت انچہ نتوان بیان کرد آنرا و اندازہ نتوان کرد صفت
آنرا و گرد نتوان آورد بعبارت نتایج و ثمرات آنرا پس انان برگردد ذکر ہای ظاہر او بزبان بباطن وی در دل و چندانکہ پیوستہ گردد
و ہمیشہ بود ذکر وی غالب آید باطن وی بر ظاہر وی تا قوی گردد سلطان قلب بر حرکت لسان پس نیست گردد و در ماند جنبش زبان
و یگانہ گردد دل بذکر پس ازان بتابد آفتاب روح بر دل وی و مستغرق گردد دل بانوار روحانیت و بردارد پردہ از لطائف و صفات
ربانیہ و فرود آید واردات غیبیہ و پیدا گردد از احوال سینہ انچہ باز دارد و از صفات بشریہ و بالا ببرد او را بمقامات علیہ و بہروزی یابد
بکرامات کہ پس روند نبوت محمدیہ را پیستر فرود رود در روح وی در دریای توحید و بیرون آرد او را اسرار لطیفہ و معانی شریفہ پس یابد و
ماند ذکر و نخست پایہ کہ بر آید بر آن بقوت نورانیت این کلمہ پایہ تقوی ست و اول دری کہ گشادہ میشود باین کلمہ از بہشت کہ
کلید وی حقیقت لا الہ الا اللہ ست باب فہم و تذکر است کہ گشادہ میگرداند قلب را در آیات قرآن کہ فرود آوردہ است آن را
روح الامین جبرئیل از احکام بر خیر الانام محمد علیہ الصلوات والسلام تمام شد کلام غزالی رحمت کناد پروردگار بر وی و سود مند
گرداناد ما را بدانشہای او و گفت شیخ محی الدین نووی کہ از اجلۂ فقہا و ائمہ مذہب شافعی ست لا الہ الا اللہ سر ہمہ
ذکر ہا ست و از ینجہت اختیار کردہ اند آنرا ساداۃ اجلہ کہ صفوۃ خلاصہ این امت اند و پیوستہ ورد ایشان میدہند راہ روان را و ادب
میکنند مریدان و خواہندگان وجہ اللہ را و میفرمایند ایشان را بمداومت آن و پیوستہ بودن بران و میگویند این کلمہ سود مند
ترین واردہا ست مر راندن وسواس را و روی آوردن بدرگاہ الٰہی و بسیار ذکر کردن حق یازدہم حاضر گردانیدن معنی کلمہ است

Marfat.com

بدل ہر بار و ہر بار کہ پیدا آید چیزی از احکام بشریت وسواس بگوید بزبان لا الہ الا اللہ و بدل لا معبود الا اللہ و نزدافسردہ شدن و تیرگی دل طلب صفا و طلب چیزی از معارف شوق و ذوق را بدل گوید لا مطلوب الا اللہ و بگوید بفنای خواطر بتمام لا موجود الا اللہ بمشاہدہ آنکہ وی تعالی ناطق است بدان دوازدہم نفی از موجود از دل جز خدا بہ لا الہ الا اللہ تا قرار یابد تاثیر لا الہ الا اللہ در دل و سرایت کند با عضاء و گفتہ اند کہ مرد را باید کہ چون اللہ گوید از تارک سر تا انگشتان پای بجنبیدن آمد و نشاط و شادمانی نماید و اگر اینحال دارد دانستہ شود کہ سالک است و امید است کہ بپایہ بالاتر ازان برآید اگر خدا خواستہ است و آن سہ ادب کہ بعد از فراغ ذکر است یکی آنست کہ چون خاموش گردد فرو رود در خود و خشوع آرد و با دل حاضر آید چشم دارنده وارد ذکر را و اثر فیض آنرا تواند کہ چیزی بدل بفرود آید از نور حضور کہ در گیرد وجود او را و آبادان گردانمد خانہ دل او را در یکساعت و سود دہد آنچنانکہ ریاضت و مجاہدہ سی سالہ ندہد دوم آنکہ نگاہدارد دم را و حبس کند آنرا تا چند بار کہ آن زود تر آرنده است روشنائی بصیرت را و کشادہ شدن پردہ ہا را و بریدن و باز داشتن خاطرہای نفس و شیطان را چہ بحبس نفس و تعطیل حواس مشابہ گردد بمردہ و شیطان قصد مردہ نکند سیوم بعد از ذکر آب نخورد کہ سوزش دل و آتش شوق را بنشاند کہ مطلوب است از ذکر و بحکم طب نیز روا نیست کہ آب خوردن بعد از حرکت سخت علت استسقا آرد گفت صاحب کتاب کہ ذاکر باید این سہ ادب را خوب نگاہدارد کہ نتیجہ ذکر با نہا پیدا می آید و گفت گفت شیخ یوسف عجمی رعایت این آداب مر ذاکر را در وقتی است کہ بر عقل خود ایستادہ باشد و در ذکر خود اختیار دارد و چون از عقل غائب گردد و از دائرۂ اختیار بیرون افتد آنرا احکام دیگر است کہ اہل آن می شناسند و چون ذکر از دست اختیار ذاکر بیرون رود مسلوب الاختیار گردد اندیشہ می آید از وی الفاظ گوناگون کہ ہمہ محمود اند و صاحب آن بران معذور بلکہ مشکور و آن ہمہ اسرار اند از حیطہ ضبط بیرون پس گاہی روان میگردد بر زبان وی اللہ اللہ یا ہو ہو یا لا الہ الا اللہ بمد و دیا لا بقصر یا آہ آہ یا ہا ہا از آواز بے حرف یا صرع و خبط و ادب در ینوقت تسلیم نفس و گذاشتن است او را بوارد تا تصرف کند در وی ہر چگونہ کہ خواہد و بعد از سکون وارد نیز بآرام و خاموشی سازد چشم دارنده وارد دیگر را و گاہی اتفاق می افتد این انواع مر صادقان را در یک مجلس و این آداب لازم است مر طالب را تا حاجتمند دارد بذکر لسان و چون بے نیاز گردد بذکر قلب و استغراق در مذکور حاجت نیست بہیچ یکی ازان و آنکہ رہائی نیافتہ نفس او از بشریت محتاج است بذکر ظاہر و باطن و پس از رہائی یافتن از قید بشریت حاجت نبود بذکر ظاہر تا آنہنگام کہ عود نکند بشریت و باز نگردد احکام او بسالک و چون عود کند بشریت باز محتاج گردد و بذکر چہ بشریت میرود و می آید تا رۂ فتا رۂ تا تمام شود و کامل گردد فنا و بقا و بعد از کمال فنا و بقا نیز باقی می ماند حکم قلب با حضرت ربوبیت مانند حکم بشریت با دل و بعد ازین حال گرفتہ میشود علم از سینہای مردان بذوق و وجدان و صل باین بود آداب ذکر کہ در کتاب منہج السالک بیان فرمودہ و درین کتاب فضائل ذکر و فوائد آنرا نیز ذکر کردہ و آن مشہور است کہ در کتاب و سنت و کتب قوم مذکور و مسطور و اگر آنرا بیاریم سخن دراز گردد و وضع این رسائل بر اختصار افتادہ اما فائدہ چند ذکر کنم چہ ادین کتاب و چہ از غیر آن از انچہ از زبان حق ترجمان شیخ ذکرہ اللہ بالخیر شنیدہ شد و کم چیزی باشد کہ مذکور نشدہ باشد در کتاب زاد المتقین فی سلوک طریق الیقین با وجود آن ہر چہ بتقدیر الٰہی بر زبان قلم آید بنگاریم فائدہ در کتاب مذکور میگوید ذکر بر دو ضرب است بزبان و بدل و بذکر زبان میرسد بنده بذکر دل و دوام آن و تاثیر ذکر دل راست و چون ہر دو جمع شود لابد تمام و اکمل بود

Marfat.com

مشہور و متعارف در اکثر سلاسل اینست و در سلسلۂ شریفۂ قادریہ رضوان اللہ علیہم نیز چنین است و در سلسلۂ نقشبندیہ قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم اقتصار کنند بر ذکر دل و ہم از اول مبتدی را بران دارند نہایت را اندر راج کردہ اند در بدایت کہ ایشان میفرمایند یعنی دارد و ازین سخن نیز ظاہر میگردد کہ ذکر دل کار منتہیان است ولیکن ایشان از اول ہمین راہ بر ند و یقین است کہ انچہ از ذکر منتہیان را روی مینمودہ باشد مبتدیان را نخواہد بود چنانکہ در ذکر زبان نیز در اول کار و آخر آن تفاوت است پس استبعاد بعضے نادانان و بفہم سخن نارسان آنرا چیزی نیست این سخن دراز میکشد از ابی این شان باید یافت **فائدہ** انکار بعضے از فقہا ذکر قلب او حصر ذکر در لسان مکابرہ است چہ ذکر ضد نسیان است و این ہر دو بدل بود نہ بزبان نعم ذکر زبان را احکام و آثار است مخصوص بدان اما نفی اطلاق ذکر از فعل قلب و آنرا ذکر نام نہادن درست نبود لا لغۃً ولا شرعاً مگر در انجا کہ شارع ذکر زبان را شرط کردہ چنانکہ قرأۃ قرآن و اذکار دیگر کہ در نماز و جز آنست و اوراد و وظائف نیز ازینباب است و مثل طلاق و عتاق و بیع و شرا جز بفعل زبان صورت نہ پذیرد و با ینمعنی فرق آمد میان ذکر و ورد و مانا کہ کلام فقہا ہمدرین باب است فافہم واللہ اعلم **فائدہ** پرسیدم از شیخ کہ این انواع ذکر و طرق آن و کیفیت جلسات و جز آن کہ در بعضے سلاسل میکنند بطریق صحیح در سنت ثابت شدہ است یا نہ فرمود این از مستحسنات مشایخ است و در غرضے کہ ذکر برای آن موضوع است نافع و فرمود در اصل ذکر نام ہمین لا الہ الا اللہ است و تا اختیار باقیست آنرا بتصحیح حروف و مخارج آن چنانکہ ہست باید گفت و چون شوق غالب آید و از ضبط و اختیار بیرون افتد آنرا حکم دیگر است و فرمود گمان اینست کہ این بعضے ذکرہا مثل ذکر اثرہ و مانند آن کہ نہ بر نمط و نہج اصل واقع است پس ہمان بہتر باید کہ مردم آنرا در وقت غلبہ و بے اختیاری از مشایخ دیدہ اند و آنرا سند گرفتہ اند واللہ اعلم **فائدہ** حبس نفس در ذکر نزد بعضے اصلی قوی است و میگویند کہ در تنویر قلب و رفت و روب ساحت سینہ از خس و خاشاک خواطر اغیار بالاتر ازان چیزی نیست در سلسلہ شریفہ چشتیہ و کبرویہ و شطاریہ شرط است و در سلسلہ نقشبندیہ شرط نیست ولی اولیٰ است چنانکہ حضرت شیخی و سیدی و سندی قبلہ گاہی سمی کلیم الٰہی قدس اللہ سرہ در کتاب او را و خود ہمچنین فرمودہ اند و این فقیر از خواجہ محمد باقی قدس سرہ شنیدہ است کہ میفرمودند کہ بارہا شیخ بہاء الدین عمر کہ از کبار مشائخ متاخرین خراسان اند و خواجہ احرار و مولانای عبد الرحمٰن جامی نزد ایشان بتبرک میرفتند فرمودند کہ حبس نفس کہ در ذکر میکنند سنت صحیح ثابت نشدہ است گفتند شما انکار طریقہ خواجہ بزرگ یعنی خواجہ بہاء الدین نقشبند کردید فرمود مقصود ما نفی طریقہ ایشان نیست سخنی بود گفتیم و شیخ مذکور از سلسلہ سہروردیہ است غالباً در سلسلہ ایشان حبس نفس در ذکر نیست موافق این شیخ بزرگ زین الدین خافی کہ نیز سہروردی است در کتاب وصایا گفتہ ذکر کند بشدت و قوت چنانکہ قوت آن در رگ پی در رود و بگذارد نفس را کہ بطور خود برآید و گفتہ کہ حبس نفس در ذکر مبنی بر امور ی است کہ راجع اند باصول جوگیہ او کما قال واللہ اعلم **فائدہ** شبلی قدس سرہ با یاران خود میگفت خدا عز اسمہ میگوید کہ من ہمنشین کسی ام کہ ذکر میکند مرا و شما چندین ہمنشینے با خدا کردید حاصل آن چہ شد اشارت بثمرۂ ذکر کرد کہ انس با خدا است و توحش از غیر وی و از ابو عثمان پرسیدند کہ بسیار میگوئیم ذکر را و شیرینی آن در دل خود نمی یابیم گفت شکر گوئید کہ باری عضوی از اعضای شما آراستہ شد بطاعت حق شیخ ابن عطاء اللہ اسکندری شاذلی صاحب کتاب الحکم گفت غفلت تو از ذکر سخت تر است از غفلت در ذکر و در کتاب مذکور روایتی می آرد کہ ہر کہ گوید لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ می جنبد عرش ازان زیرا کہ این کلمہ طیبہ بذات خود از عالم جبروت است و او را نسبتے ست بملک و

Marfat.com

وصعودی است بملکوت و متعلق نمی گردد بحقایق عالم و نمی ایستد بران و حقائق عالم همه صادر اوست لقوله تعالی الیه یصعد الکلم الطیب
و هر که بگوید آنرا هزار بار بر طهارت هر صباح آسان گرداند پروردگار تعالی بروی اسباب رزق را و مانا که مراد برزق شامل رزق روحانی
و جسمانیست و هر که بگوید نزد خواب رفتن هزار بار شب کند روح وی زیر عرش و قوت خورد ازان براندازه قوتهای وی و هر که بگوید در وقت
استوا هزار بار سست گرداند حق تعالی شیطان باطن او را و همچنین هر که بگوید نزد ماه نو ایمن گردد از تمام اسقام و هر که بگوید نزد برآمدن
شهری ایمن گردد از فتنه آن و همچنین هر که بگوید بجمع هم و حضور فکر و بفرستد آنرا برای ظالمی یا جباری پاره پاره گرداند او را و هر که قصد کند
بدان اطلاع و انکشاف غیب منکشف گردد بروی در کتاب او را گفته شده که جمعی بودند که هر روز هفتاد هزار بار میگفتند و قومی دیگر
بسی هزار بار و گرنه آن باشد از دوازده هزار کمتر نباید و هفتاد هزار بار گفتن آنرا خاصیتی ست مشهور مذکور در آمدن در بهشت

فائده چون در کتاب و سنت امر بذکر کرده اند دیگر برای آن بسندی و دلیلی احتیاج نباشد و تلقین مشائخ را تاثیری عظیم است
و ایشانرا سندی هست که آنحضرت صلی الله علیه وسلم تلقین کرد مر علی مرتضی را در وقتیکه پرسید مرتضی کرم الله وجهه که چگونه ذکر کنم
یا رسول الله گفت بنشین و بپوش هر دو چشم خود را و بشنو از من آنرا سه بار پس تو بگو سه بار تا من مشغوم از تو همچنین تلقین کرد
رسول خدا صلی الله علیه وسلم علی مرتضی را و تلقین کرد علی مرتضی حسن بصری را رضی الله عنه و کرم الله وجهه تا آنجا که منتهی شد سلسله

خاتمه

صحبت حسن بصری رحمة الله علیه با امیر المومنین علی رضی الله عنه و کرم الله وجهه و تلقین ذکر ازو مشهور شده است میان بعضی
مشائخ طریقت از متاخرین دیدن رمان و لیکن علماء محدثین را درین سخن است و در هیچ کتاب روایت حسن از علی نیامده و شیخ
نجم الدین کبری نیز در اجازت نامه خود که بیکی از اصحاب داده گفته است که صحبت داشت معروف کرخی با داؤد طائی و گرفت ازوی علم
طریقت و صحبت داشت داؤد طائی حبیب عجمی را و گرفت ازوی علم طریقت و صحبت داشت حبیب عجمی با حسن بصری و گرفت ازوی
علم طریقت را و صحبت داشت حسن بصری صحابه را و گرفت ایشان علم طریقت را آنچه بصحت رسیده اینست و بعضی مردم گویند صحبت داشت
حسن بصری علی مرتضی را رضی الله عنه و کرم الله وجهه و این بصحت نرسیده و الله اعلم کذا ذکر فی فصل الخطاب و شیخ جلال الدین سیوطی
در بعضی رسائل خود اثبات صحبت حسن با علی بقیاس عقل و دلیل معقول نموده و ثابت کرده که حسن بصری در مدینه بود پس چه احتمال
دارد که امیر المومنین علی را در نیافته باشد و حال آنکه هر روز به مسجد رسول الله صلی الله علیه وسلم نماز حاضر میشده باشد و در جامع الاصول گفته که
ولادت حسن بصری بمدینه بود در دو سال که باقیمانده بود از خلافت عمر بن الخطاب و دید عثمان را رضی الله عنه و قدوم کرد بصره بعد
از قتل عثمان و بعضی گویند که ملاقات کرد به علی رضی الله عنه بمدینه اما رویت او علی را در بصره صحیح نشده زیرا که وی در وادی القری بود
و تا آمدن او بصوب علی رضی الله عنه باز آمده بود انتهی و حکایتی در یافتن او علی را بصره نیز نقل میکنند که وی کرم الله وجهه بصره
آمد و قصاص و وعاظ را همه برخیزانید الا حسن بصری را که جوان بود و حضرت امیر چیزے ازوی پرسید وی جواب داد پس مسلم شد
او را ازین روایات و حکایت دین حسن بصری مر علی را صورت ثبوت پیدا میکند و تلقین ذکر را کافی است دین صحبت اگرچه قلیل باشد و عدم علم خود روایت بحجت عدم
استناد صحبت باشد و الله اعلم

الرسالة الحادیة و الخمسون تذکیر اهل الذکر ببیان فضیلة علی الفکر

Marfat.com

اللہ ورسولہ۔ شیخ ابوعبدالرحمن سلمی رحمۃ اللہ علیہ فرمود ذکر و فکر ہر دو حال بزرگ اند و ہر یکی را ازین دو آداب و احوال و مقامات است
کہ دراز است شرح و بیان آن انچہ در دل من می افتد آنست کہ ذکر بزرگتر و درجۂ وی بالاتر ست زیرا کہ ذکر بندہ مر خدائے را مستجلب
و مستلزم ذکر خداست مر بندہ را فاذکرونی اذکرکم و نیست ہیچ حالی کہ اثبات کند بندہ را از جانب حق مانند انچہ بزرگ داشتہ است
حق تعالیٰ او را بدان حال مگر ذکر و محبت کہ فرمود یحبہم و یحبونہ مشائخ گفتہ اند بفضل دوست داشتن وی تعالیٰ مر ایشان را
و دوست داشتند ایشان مر او را و بفضل یاد کردن او مر ایشان را یاد داشتند ایشان مر او را یعنی محبت و ذکر حق مر بندہ را سابق است
بر محبت و ذکر بندہ مر او را گفت بندۂ مسکین نگارندہ این حروف و حقیقت حال ہمچنین ست کہ مشائخ گفتہ اند چہ ہر چہ ازان حق است
قدیم است و ازان بندہ حادث و حادث از قدیم پیدا گردد و ازو بوجود آید و لیکن ذکر کردن محبت حق را بالاتر از محبت بندہ دراست
محبت و تقدیم ذکر بندہ مر حق را بر ذکر حق مر بندہ را در آیت ذکر نکتہ باید و انچہ ازان در دل بندہ میریزد آنست کہ محبت از صفات
است و ذکر از افعال نخست بجاذبہ محبت حق بندہ بآن جانب کشیدہ میشود و بوجود محبت مشرف میگردد پس ازان ذکر میگوید
پس حقتعالی شکر وی گوید و جزای ذکر وی میدہد او را ذکر میکند و محبت بر محبت می افزاید باز این محبت باعث بر افزونی محبت
دیگر میگردد و ہمچنین این سلسلہ میرود تا میرود و محبت می افزاید گفت شیخ ابوعبدالرحمن سلمی پرسیدم ابا علی دقاق را کدام یکی تمام تر
بزرگتر ذکر یا فکر پس گفت ابوعلی دقاق شیخ را درین باب چہ در دل می افتد گفتم تردد من ذکر اتم از فکر است زیرا کہ حق سبحانہ وصف
کردہ میشود بذکر و وصف کردہ نمیشود بفکر و لابد انچہ وصف کردہ میشود بدان خالق تمام تر و بزرگتر باشد از انچہ وصف کردہ شود بدان مخلوق
پس استحسان کرد شیخ ابوعلی دقاق این کلمہ را و نیز حق سبحانہ نام کرد کتاب خود را ذکر و فرمود انزلنا الیک الذکر و فرمود ہذا ذکر مبارک
انزلناہ گفت شیخ ابوعبدالرحمن سلمی مذکوران را احوال است یکی ذکر لسان است و این حال بزرگ تر است کہ ہمیشہ خدا را بزبان یاد
میکردہ باشد و زبان بنام وی روان گردہ فرمود پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم اگر توانائی داری کہ بمیری و زبان تو تر باشد بذکر خدا بکن
آنرا و لابد چون ہموارہ زبان بذکر حق جاری میباشد از ذکر جزوی باز دارد و دیگر ذکر قلب است و آن تصفیہ اوست از جمیع ہواجس
و موارد و خواطر کہ فرود می آید بروی و بیرون افگندن و برآوردن آن از دل از جہت مشغول بودن وی بذکر سید وی و تحقق و ثبوت
وی دران و این ذکر آلا و نعمای حق است پس ہمیشہ پاک و صاف میباشد دل بذکر حق دیگر ذکر سر است کہ چون تصفیہ کرد دل را صاف
گشت باطن از ہر کدر و خلاف فرود نیاید بر سروی فرود آینده از خواطر مگر آنکہ بیاید آنرا مملوک و مغلوب بحقیقت ذکر پس کوچ کند
و برگردد ازان گفت کاتب حروف پس گویا ذکر سر اثر و نتیجہ ذکر قلب است کہ چون قلب را تصفیہ کرد صفائی سر حاصل شد سر لطیفہ است
فوق قلب و دوام ذکر و حضور کہ بعضے درویشان اثبات کنند ہمین اتصال سر ست بیاد خدا و ذکر قلب بحکم قلبی کہ دارد بر یک حال
نباشد چنانکہ گفت ؎ حافظ دوام وصل میسر نمیشود ۔ شاہان کم التفات بحال گدا کنند ۔ شیخ گفت دیگر ذکر روح است
و آن ذکریست کہ فانی میگردد ذاکر از صفت خود برویت ذکر خدا پس باقی نمی ماند مر او را نہ ذکر و نہ حال و نہ صفت و ذاکر مشاہدہ میکند
ذکر حق تعالیٰ مر او را پس نگاہ میدارد و فانی میگرداند از رویت ذکر از جہت علم وی بآنکہ ذکر حقتعالیٰ سابق است بر ذکر وی مر حق را
و غالب است بروی پس میگوید دومی باید کہ کجا مقابلہ تواند نمود ذکر معلول حادث بذکر قدیم کسیکہ لم یزل و لایزال است و اما افکار
پس مختلف و متفاوت اند متفکر کیست کہ تفکر میکند در انچہ میگذرد بروی از مخالفات و معاصی پس تفکر میکند در وقت خود

Marfat.com

وعجز از ادای حقوق وقت وواجب آن و متفکر بیست که تفکر میکند در نعمتهای خدا و دوام لطف و تواتر احسان و قصور خود از رسیدن بشکر الای حق سبحانہ و در می یابد که شکر ناقص حادث هرگز نمی رسد بفضل و احسان کامل قدیم وی تعالی که بر و است و یکی دیگر تفکر میکند در سابقه ازل که چه گذشته است و دیگری در عاقبت کار که چه خواهد شد و یکی دیگر فکر میکند و حیران میگردد در آیتهای صنع الهی چنانکه فرمود و یتفکرون فی خلق السموات والارض و یکی فکر میکند در رضا و سخط پروردگار تعالی و تقدس و متولد میگردد از فکر در صنایع معرفت و در آلای شکر و در وعد رغبت و در وعید رهبت و امثال آن و جز آن انواع فکر بسیار است و اکثر آن راجع باحوال نفس است و خواب و بیداری و غفلت و آگاهی آن و متفکر دمی گذرد از حال و وقت خود در اکثر احوال و متفکر جلیس نفس است که فکر میکند در احوال و اوقات وی و ذاکر جلیس حق و مستغرق در مطالعه و مشاهده از غیر نظر بر نفس و احوال وی چنانکه فرمود انا جلیس من ذکرنی و ذکر فراموش میگرداند نفس خود را زیرا که ذاکر وی در انچه مشاهده میکند از ذکر حق مر او را پس فانی میگردد از همه اوصاف باستغراق در عین فنا پس میباشد این ذکر ذکر حقیقت اما تفکر رجوع بنده است باوصاف خود و مشاهده اوقات خود و گفت پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم تفکر کنید در الای خدا و تفکر نکنید در ذات خدا پس سبب بر متفکر راه تفکر را در ذات و بنمود مر ذاکر را راه ذکر را ران و فرمود و اذکروا الله ذکرا کثیرا پس ذاکر در حقیقت راجع بذات حق است زیرا که ذکر نتیجه معرفت و محبت است پس نرود در راه ذکر وی مگر آنکر فرو رفته است در محبت وی پس فرق است در حالیکه چون تمام کردد باز گرداند بجانب حق و حالی که چون وارد گردد باز گرداند باوصاف نفس و ذکر چون خفی بود اعلا و اتم بود چنانچه فرمود اذ نادی ربه نداء خفیا و فرمود پیغمبر صلی الله علیه وسلم افضل الذکر خفی و ذکر حقیقی نمی باشد مگر ناشی از تمام معرفت مذکور پس هر که عارف تر بحق ذکر وی صاف تر و ذاکر بی معرفت مثل قشر بیست و ذکر بغفلت موجب لعن است مر صاحبش را و متفکر همیشه در مطالبه نفس و وقت و حال خود و زیادت و نقصان است و محاسبه نفس خود میکند پس وی در محل توبه است از تقصیرات و شکر نعم و غالب آمده بر ذاکر معرفت حق و ذکر پس فانی گردانیده او را از رجوع بنفس و احوال نفس تا آنکه فانی گردانیده او را حق از ذکر در معرفت مذکور و لازم گشت او را هیبت و جلال تا بحالی رسد که اگر روان گرداند زبان را نتواند گردانید و گفته اند عجب از کسی که ذکر گوید خدا را و نشوید بان را بهزار توبه متقبله و فکر نوری است که میراند از دل ظلمت غفلت را و می آرد یقین را و ذکر نور روح است و موجب صفای وقت چون صاف شد وقت مشاهده کند غیب را بنور روح و صفای سر و در آید در حضرت و باقی نماند بروی محل خبر و نه اختیار ولذکر الله اکبر یعنی بزرگ تر از انکه باقی گذارد بر ذاکر چیزی را از وی و بنده چون متحقق گردد در ذکر ساقط میگردد از وی وصف سوال و حاجت و قول پیغمبر صلی الله علیه وسلم من شغله ذکری عن مسئلتی اعطیته افضل مما اعطی السائلین اشارت بدانست و مرتبه دیگر است که از ذکر خود نیز مستغنی گردد بمشاهده ذکر حق مر او را بالجمله ذکر و فکر هر دو حال شریف و جلیل اند و ذکر اتم و اعلی و اصفی است گفت کاتب حروف این حاصل و خلاصه کلام شیخ ابو عبد الرحمن سلمی است و انچه بفهم می در آید از ان اینست که فکر مقدمه کار سلوک است و آلت حصول توبه و انابت و اصلاح نفس و قلب است که منتهی و قابل و آماده میگرداند حقیقت سالک و لطیفه باطن او را برای تنور و تحقق بذکر الهی و اطمینان و قول حق جل و علی اولم یتفکروا اولم ینظروا برای تحصیل حال اول است و قول وی سبحانہ الا بذکر الله تطمئن القلوب اشارت بحال ثانی و سالک در حال سلوک بی فکر و ذکر نبود و ذکر سبب صفا و نورانیت ذاکر گردد و باز فکر موجب معرفت شود و از معرفت محبت زاید و محبت باعث بر ذکر گردد و همچنین تا سیر و دار ذکر و فکر چاره ندارد و اشارت بیت مثنوی نیز بان مینماید که گفته است ؎ هر چند گفتیم باقی فکر کن ؎ فکر اگر چه مدبر و ذکر کن

Marfat.com

ومانا کہ کلام شیخ در ذکر بیست کہ منتہائے مقام سلوک و آخر آن است کہ فنا فی اللہ و ذہول از کل ماسوی است والا در ہر مرتبہ ذکر اللہ حاصل است و در فکر نیز ذکر موجود است در توبہ و انابت و محاسبہ و رغبت و رہبت و بر رویت آلاء و شکر و رویت تقصیر و ران کہ نتائج و ثمرات فکر و محال و موارد آنست ہمہ جا ذکر است تا گفتہ اند کہ اشرف و افضل ذکر ذکر حق است در امر و نہی و امتثال و انتہا ہر کہ ہر چہ برای خدا و نیت تقرب کند ذاکر است چہ معنی ذکر یاد داشتن خدا را و یاد کردن مراد راست **وصل** شیخ علی متقی رحمۃ اللہ علیہ در حکم کبیر از شیخ ابن عطاء اللہ اسکندری در مفتاح الفلاح می آرد کہ ذکر خلاص یافتن است از غفلت و نسیان بدوام حضور قلب با حق و تردید اسم مذکور است بدل و زبان و برابر است در ان ذکر اللہ یا صفتی از صفات وی یا حکمی از احکام وی یا فعلی از افعال وی یا استدلال کردن بر چیزی از ان یا دعا یا ذکر رسل و انبیای او یا ذکر خاصگان و اولیای او یا ہر کہ انتساب کردہ بوی نزدیکی جستہ بوی بوجہی از وجوہ و بسببے از اسباب و فعلی از افعال بقرأت یا ذکر یا شعر یا غنای یا محاضرہ یا حکایت پس متکلم ذاکر است و فقیہ ذاکر است و مدرس ذاکر است و مفتی ذاکر است و واعظ ذاکر است و متفکر در عظمت و جلال حق عزوجل و جبروت و آیات وی در ارض و السمٰوات وی ذاکر است و امتثال آرندہ بامر و نہی وی و باز دارندہ نفس را از نواہی وی ذاکر است و ذکر گاہی بزبان بود و گاہے بدل و گاہی باعضا و گاہی باسرار و گاہی آشکارا و گاہی نہان و ذکر کامل آنست کہ جامع بود مر جمیع این مراتب را بعضے از عارفان گفتہ اند کہ ذکر بہ ہفت نوع ست بدست و پا و چشم و گوش و دل و روح و زبان ذکر بدست یاری دادن ضعیف است و ذکر بپا رفتن بزیارت علماء اتقیا است و بچشم دوام بکا و بگوش استماع کلام حکما و بدل انقطاع از دار فنا و انابت بدار بقا و بروح اشتیاق برودت و لقا و بزبان تلاوت انچہ منزل است از سما و انچہ مستجاب است از دعا و فی الحدیث من اطاع اللہ فقد ذکر اللہ و ان قلت صلاتہ و صیامہ و تلاوتہ القرآن و من عصی اللہ فلم یذکر اللہ و ان کثرت صلوتہ و صیامہ و تلاوتہ القرآن رواہ الطبرانی عن واقد انتہے

الرسالۃ الثانیۃ والخمسون فی الاعتصام بحبل الصبر والثبات عند اجتماع اسباب اللذات والشہوات

اللہ و رسولہ۔ حق جل و علا در جمیع احوال ناصر و معین باد۔ تاریخ بست و ششم رجب مکاتیب محبت اسالیب آن دلبند رسید دیدہ را منور و دل را مسرور گردانید الآن جز انتظار قدوم مسرت لزوم آن دلبند پیش نہاد وقت نیست باید کہ جز انچہ نہ در اختیار باشد یا بحکم صلاح دید وقت ناظر در توقف باشد ازین عزیمت مانع نسازند کہ زیادہ برین طاقت برد شرت بار فراق در قوت باطن این ضعیف نماندہ است در یافت صحبت این فقیر را مغتنم دارند تا بعد ازین چہ واقع شود بعد ہذا معلوم وقت و حال آن سعادتمند مبدأ و مآل خواہد بود کہ آدمیان در طلب و خواہش و مقاصد و مطالب دنیا و معارضہ آن با مقاصد دینی چند قسم اند از خود نگویم کہ مسلمان اگرچہ ضعیف الایمان باشد از محبت دین و آخرت خالی خواہد بود تفاوتی کہ ہست این مقدار است کہ جماعہ در طلب دنیا چنان غالی و منہمک افتادہ اند کہ ہمین را مقصد مقصود پنداشتہ از غد غہ لویین و زیان زدہ گی آن فارغ نشستہ اند گویا علم بدان ندارند نعوذ باللہ من ذلک طائفہ دیگر علم بدان دارند و لیکن در وقت معاملہ و غلبہ شہوت و ہجوم نفسانیت آن علم چون ضعیف است و بر حد یقین نرسیدہ است در می مانند و آنرا فراموش میکنند و از دست میدہند فراموش کردن چہ حاجت است غلبہ آرزو شہوت بر آدمی زاد چنان غالب افتادہ کہ دیدہ و دانستہ در دام می افتد چنانچہ اشارت وَاَضَلَّہُ اللّٰہُ عَلٰی عِلْمٍ بدانست و حکمت ابتلا را الٰہی تعالیٰ نیز اقتضاے آن کردہ کہ

Marfat.com

کہ دنیا را متاع آنزا در دیدہ و دل آدمیان زیبا زینت دادہ است کہ بحکم طبیعت بی اختیار باینجانب میروند و در حدیث آمدہ است کہ الدنیا حلوۃ خضرۃ فرمود دنیا شیرین و سبز است یعنی شہوت او در باطن لذیذ و در ظاہر رنگین و زیبا افتادہ است اینجا تائید الٰہی و نصرت و اعانت وی سبحانہ درکار ست کہ ازان نگاہ دارد و از گرفتاری و در دام وی افتادن باز دارد و باز اینجا دو قسم است یکی عصمت است کہ خاصہ انبیاء است صلوات اللہ و سلامہ علیہم اجمعین کہ معصیت و خیال ماسوائے حق و میل بدان را بایشان راہ نیست و سدی در میان است دیگر حفظ است کہ آنرا برای اولیا و دوستان حق اثبات میکنند کہ اگرچہ خیال معصیت و میل ماسوا راہ یابد اما از تصرف و غلبہ سلطان آن محفوظ دارد کہ اِنَّ عِبَادِیْ لَیْسَ لَکَ عَلَیْہِمْ سُلْطَانٌ قسم دیگر آنست کہ بعضے در معصیت ہم میفتند و گرفتار شوند اما لطف الٰہی ایشان را بتوبہ و استغفار ازان برآرد اذا احب اللہ عبدا لم یضرہ ذنب یعنی دارد مقصود و مصدوق این مقدمات آن بود کہ بعضے از مزالق و مہالک کہ عارض وقت آن سعادتمند شدہ بود الحمد للہ کہ ازان محفوظ ماند ہنوز ہم اگرچہ چیزے ازان خیالات بحکم طبیعت یا باقتضای تکلیف بعضے دوستان و یاران مجازی پیش آید بدفع و رفع آن پرداختہ و در مرکز سلامت و استقامت استوار ماندہ ممنون نعمت و کرامت الٰہی باشد کہ نعمتے و دولتے بالاتر از عافیت و فراغ و سلامت و بے تعلقی نخواہد بود زیادہ چہ گوید اعتقاد این ضعیف بر قابلیت و استعداد آن سعادتمند ہمیشہ بود و الآن چون اثر آن معاملات یک نوع ظہور نمود آن اعتقاد ثابت و راسخ گردید حق تعالیٰ شما را بکام من دارد و انچہ من از تو ای فرزند امید دارم آن باشد انچہ آرزو این ضعیف از شماست آنست کہ این سلسلہ غربت و نامرادی و مسکنت و بیچارگی و خدا طلبی و خدا شناسی در راہ حق سپری خود مرتبہ بلند است کجا نام آن توانم برد بشما جریان یابد و انچہ از کار راز دست این فقیر نیامدہ و حاصل نشدہ و ناقص ماندہ از دست شما بیاید و شما را حاصل شود و کمال یابد کہ وجود ولد وجود ثانی والد است بلکہ عین وجود اوست اگر توفیق یاری دہد و براہ ترک و تجرید و زہد مطلق ببرد آن خود سعادت کبریٰ ست و لیکن از تاب حوصلہ بشریت اکثر مردم بیرون ست باری اگر آن نباشد از زیادتہا کہ مشوش وقت و باعث پریشانی حال گردد خود را نگاہ دارند آرزو اینست باقی از قضا و قدر الٰہی چارہ نیست این دعا را لازم وقت خود دارند اللّٰھم انی اعوذبک من جہد البلاء و درک الشقاء و سوء القضاء و شماتت الاعداء و این دعا نیز کہ ورای کلمہ اولیٰ ازان زبان زد وقت و زیادتہای این حقیر است اللّٰھم انی اعوذبک من الحور بعد الکور و من الشقاوۃ بعد السعادۃ و من القطع بعد الوصول و من الرد بعد القبول و من الخیبۃ بعد الرجاء و من المنع بعد العطاء و این دعا اللّٰھم احسن عاقبتنا فی الامور کلہا و اجرنا من خزی الدنیا و عذاب الآخرۃ خدا امیدانند کہ در ایام سابق کہ این خیالات و احتمالات فائدہ شما بود چہ مقدار قبض بر حال این ضعیف مسلط بود الآن ذوقی و فراغی و انبساطی در باطن می یابد کہ زبان تعبیر ازان کوتاہ است بر ہمین باشند و از پروردگار خود راضی باشند و امیدوار باشند پروردگار تعالیٰ ابواب خیر مفتوح دارد و آن درین باب منحصر نیست ؎ گر دری بستہ شد ایدل دگری بگشاید ؛ زیادہ درین باب چہ گوید قلم را بہ تکلف و زور نگاہ میدارد اگر سر دہد میرود تا آنجا کہ می برند ؎ بس کنم مر طالبان را این بس است ؛ بانگ دو کردم اگر دردہ کس است ؛ این رباعی امام احمد غزالی قدس سرہ در افتتاح این نامہ بر ضمیر جلوہ گر شدہ بود جائے نیافت جدا نوشتہ شد رباعی ہل تا بکند ہر انچہ یارت خواہد ؛ کان یار ہمہ نظام کارت خواہد ؛ او حسن و جمال روزگارت خواہد ؛ آن باد بتو کہ آن نگارت خواہد ؛ والعاقبۃ بالخیر

الرِّسَالَۃُ الثَّالِثَۃُ وَالْخَمْسُوْنَ فِیْ نَسِیْوَتِہِ الْاَدَانِیْ وَالْاَعَالِیْ بِالْخَوْفِ وَالسُّکُوْتِ فِیْ حَضْرَۃِ لَا اُبَالِیْ

اللہ در سولہ ۔ ؎ آہ از استغنای دلبر آہ آہ ؛ کز تعظم بستہ بر کونین راہ ؛ عجائب درگاہی است دم نتوان زد گاہی میخوانند ومیرانند وزمانی دیگر ناخوانده میدہند ومیرسانند چنانکہ در عالم ظاہر گفتہ اند کہ صاحبان گاہی بدشنامی میخندند وگاہی بدعائے برنجند امر کردہ اند کہ دعا بکنند وبخواہند واگر نکنند ونخواہند در معرض عتاب وخطاب در آیند وچون بخواہند وبنالند التفات نکنند ونپرسند کہ می نالد وچہ میخواہد بلکہ بے ادبی وگستاخی نسبت کنند ؎ اگر روم زپیش فتنہا برانگیزد ؛ ور از طلب بنشینم نکبتہ بر خیزد

این قوم را دخواستن ودعا کردن دو طریق است گروہی ہیچ نخواہند وزبان خواہش مطلق بستہ دارند وگویند ہر چہ شدنی است میشود خواستن چیست وجمعی دیگر میگویند کہ چون میفرمایند بخواہید نخواہیم چہ صورت دارد ما بفرمودہ او می خواہیم اختیار بدست اوست دہد یا ندہد از ینجا معلوم میگردد کہ اگر بخواہند از این جہت بخواہند کہ میفرمایند کہ بخواہند در نصورت اگر نخواہند حکم کردہ باشند وقومی دیگر مزاج وقت را می شناسند کہ در ینوقت باید طلبید ودر وقت دیگر خاموش بود ؛ میگویند کہ بعضے از خواص مقربان را می شناسانند ومیدانانند ومی نمایند کہ تقدیر چنین رفتہ است واین شدنیست واین ناشدنی درین صورت دعا بہانہ است شدن وناشدن ہمہ بتقدیر الٰہی است دعا اگر خواہد بود از برای اظہار عزت وکرامت این بندہ وحکمتہاے دیگر خواہد بود وحقیقت ہمین است کہ بعد از دعا چیزے حاصل میشود نہ آنست کہ تقدیر بخلاف آن رفتہ است ودعا آن تقدیر تغییر می یابد چنانکہ در احکام ملوک وسلاطین دنیا بنظر می در آید ہر چہ ہست ہمہ بتقدیر الٰہی است دعا نیز بتقدیر اوست گاہی اینچنین تقدیر رفتہ کہ دعا کنند یا نکنند وخواہند یا نخواہند این کار شدنی است وگاہی این چنین رفتہ کہ اگر دعا کنند شود واگر نکنند نشود درین صورت ہم دعا بوجود می آید وہم مدعا بدست می افتد گمان میشود کہ این مدعا مدعا بوجود آمد بدعا نیامد بادعا آمدہ باین معنی گفتہ است ؎ بجست وجوی نیابد کسی مراد دلی ؛ کسی مراد بیابد کہ جست وجو دارد ؛ وگاہی تقدیر بوجود دعا رفتہ نہ حصول مدعا درینصورت دعا بوجود می آید نہ مدعا وشاید اجری وثوابے بر دعا مترتب گردد وآن نیز در تقدیر ومشیت اوست اما چون فرمودہ است کہ من ضایع نمیکنم عمل ہیچ عمل کنندہ را لاجرم دل بوعدہ او بربستہ امیدوار باید بود کہ وعدہ او صادق است اما آن نیز بروی واجب نیست کہ اگر نکنند گویند چرا نکردی درگاہ لا اُبالی کہ میگویند ایمعنی دارد وشاید کہ درین وعدہ قیدی ومشرطی باشد کہ بران اطلاع نداده باشند از اول امیدی زاید واز ثانی بیمی می آید وہمہ مقربان درگاہ درمیان امید وبیم راہ میروند کہ الایمان بین الخوف والرجا ؎ آنہا کہ خواص درگہہ تکریم اند ؛ دہشت زدگان عالم تسلیم اند ؛ نومید مشو کہ رحمت حق عام است ؛ مغرور مشو کہ خاصگان در بیم اند ؛ این سخن دور ودراز میرود بجاہا سر میکشد کہ آنجا سر میرود ؎ صد سر درین رہ از پے یکحرف میرود ؛ ہشیار باش وہان سر خود رایگان مدہ ؛ درباركاہ حضرت سلطان سخن مگو ؛ در کوی اختیار بدست زبان مدہ ؛ از دل بپرس ہر چہ بگوید ہمان بگو ؛ تا مشورت بدل نکنی دل بدان مدہ ؛ دل ہم اگر زبادۂ توحید مست شد ؛ ہشیار باش در کف دل ہم عنان مدہ ؛ بیرون در بخلق برآئین خلق باش ؛ کس را بسوے راز درونی نشان مدہ ؛ صد سر درین رہ از پے یکحرف میرود ؛ خاموش باش وہان سر خود رایگان مدہ ؛ ایمان باید آورد خاموش نشست وہر چند بگویند باید شنید وبجاے آورد دگر وبیدم نہ زد وچون وچرائی ننمود با صاحبان غالبان جز تسلیم

Marfat.com

وگردن نہادن چہ چارہ است ؎ مزن زچون وچرا دم کہ بندۂ مقبل ؎ قبول کرد بجان ہر سخن کہ جانان گفت ؎ مسلمانی اینست باقی ہمہ گمراہی است وآوارگی واین کاری سخت دشوار است آنکہ گویند مسلمان بودن از ہمہ مشکل است ایمعنی دارد اللھم ثبت قلوبنا علی الایمان برزبان آمدن این سخنان لاطائل کہ بے اختیار بغلبہ جوش درون بزبان آید خمارستی آن روزست کہ بحکم جبلت بشری دیفرمودہ بعضے بزرگان بالای منبر برآمد وفریادہا زد وبنالید وباران طلبید وہیچ اثری ازان مترتب نشد سرشرمندگی در گریبان خجالت کشیدہ فرود آمد از گناہ گاران واژگون بختان چہ آید وچہ کشاید جای آنست کہ از شومی خواہش ودعای ما انچہ باشد برود چہ جلب آنکہ انچہ نباشد بیاید از بزرگی دعا طلبیدند گفت این بس نیست کہ از شر دعای من ضرری بشما نرسد چہ جای توقع خیر دارید نفس میگوید کہ وی تعالیٰ سمیع است وبصیر ولطیف وخبیر وجواد وکریم باز سبب توقف چیست جوابش آنست کہ ہمچنانکہ وی سبحانہ این صفت دارد قادر ومختار وجبار وقہار وعلیم وحکیم نیز ہست شاید کہ در انجا حکمتی داشتہ باشد کہ نفع آن نیز بخلق راجع است در ملفوظات مخدوم شیخ نصیر الدین محمود قدس اللہ سرہ العزیز نوشتہ اند کہ یکباری ایشان را باستسقا وطلب باران بیرون بردند دعا ہا کردند وبنالیدند وناری نمودند ہیچ اثر آن ظاہر نشد چون بمنزل باز آمدند باسید محمد گیسو دراز کہ عشقباز ومحرم راز ایشان بود فرمودند سید دیدی کہ امروز با ما چہ معاملہ کردند خلق ما را چنین وچنان میگویند ومیدانند ہرچند نالیدیم بہیچ نخریدند ونیز مینویسند کہ آخر در تفسیر ایشان خواندند کہ در فلان کوچہ مخنثی است ازو باید دعا طلبید مخنث چہ باشد مردی بود از مردان راہ کہ خود را چندگاہ بغلبہ حال ومستی وقت در لباس مخنثان می نمود واین قوم تابع حال میباشد چون در خود می بینند کہ کار مردان نمی کنند وکار زنان نیز از ایشان نمی آید خود را مخنث صفت می یابند کہ نہ مرد اند ونہ زن اند وہمچنان مینمایند

؎ تا در رہ عشق کار مردان نکنی ؎ زنہار دم انصدق محبت نہ زنی ؎ مردان ہمہ در دعوی مردی چون زن اند ؎ تو خود چہ زنی دم کہ نہ مردی نہ زنی ؎ وبعضے کہ در خود از اثر شرک وبت پرستی ودوئی می یابند زنار می بندند وخود را در صورت مشرکان وزنار بندان می نمایند تا نفاق نشود وظاہر وباطن برابر نماید ایمعنی در شرع جائز نیست وبحکم شرع کفر است اما بادیوانہا وبیہوشان وبیخودان چہ توان گفت کلام المجانین یطوی ولا یروی القصہ نزد آن مرد رفتند وبمقصود رسیدند این طور کارخانہ ہست چہ توان گفت وچہ توان کرد شکایت این حال نزد بعضے یاران کردہ شد گفتند کہ نزد ما ذوق آن فریادہا ونعرہا کہ شما زدید از وجود نعمت وحصول باران کم نبود عنایت مینماید وتسلی میدہند وحقیقت حال ہمان ست کہ انچہ نہ بحقیقت برآید گرہ از دل نمی کشاید ومن لم یکن للوصال اہلا فکل احسانہ ذنوبہ استغفر اللہ واتوب الی اللہ ولا حول ولا قوۃ الا باللہ لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وعلی آلہ وصحبہ واتباعہ اجمعین ہداۃ طریق الحق ومحیی علوم الدین

الرسالۃ الرابعۃ والخمسون تذکیر اہل المجاہدۃ بان المکاتبۃ عین المشاہدۃ

اللہ ورسولہ ۔ اللھم کما انعمت فزد وکما زدت فادم وکما ادمت فبارک دعائیست در غایت ایجاز وجامعیت ترجمہ بارخدایا چنانکہ انعام کردی ومخصوص گردانیدی بندہ خود را بنعمتہای ظاہر وباطن زیاد مگردان نعمتہا را ونگاہدار از کمی ونقصان وچون زیادہ کردی باقی وپایندہ دار وامین ساز از نیستی وزوال وچون پاینده داشتی برکتی دہ آنرا ودستی بخش دران در حقیقت طلب

وبتکلیف خود را بر قرار وثبات داشتن سودی ندارد وعلاج این تقویت وتائید بشارات غیبیہ واشارات عینیہ است ؎
تو مرادل دہ ودلیری بین پر وبہ خویش خوان وشیری بین واشد انواع بیصبری ولغزیدن پای ثبات وبطریق تفرقہ وفترت تصور احوال
اخرار اہل روزگار ہست کہ صاحب سطوت وسلطنت وامر ونہی وغلبہ وقہر مانند بارہا بانفس میگویم کہ درین مدت بیست وپنج سال
کہ بعد انقدوم سفر حجاز درین شہر بہمین وضع یا قریب باین گذشت وہرگز آزاری از کس ندیدہ وابتلا نیفتادہ دیگر خوف چیست
گمان بخداوند نیک دار ومترس **بیت** محال است چون دوست دارد ترا ۔ کہ در دست دشمن گذارد ترا ۔ باین طریق شرط وتعلیق گفتہ ایست
کہ چون دوست دارد ترا وتحقیق دوستی ویقین بدان مبہم ونامعلوم واللہ اعلم واین را نیز از وساوس شیطان وتصرف وتصویر وہم
میدانند کہ معدوم را در حکم موجود آرد وہوم را بصورت معقول نگارد الیس اللہ بکاف عبدہ ویخوفونک بالذین من دونہ ومن یضلل اللہ
فما لہ من ہاد۔ وعلاج این درد ودفع این ضعف نیز ہمانست کہ گفتہ شد **بیت** ہمتم بدرقہ راہ کن انطائر قدس ۔ کہ دراز ست رہ
مقصد ومن نوسفرم ۔ چون تنگدلی وبے حوصلگی ووحشت از نفرت برتبہ نہایت رسیدہ بارہا خیال سفر در سر افتد تا از تنگنای محنت برآمدہ
گشادی سینہ بدست آرد وبقیہ عمر دران مقامات کہ مقر امن وسلامت وموطن ایمان وامانت اند وحرباً آمناً یتخطف الناس
من حولہم والذین تبوء والدار والایمان درشان آن اماکن وساکنان آن وارد شدہ است بگذارند تا بضاعت فطرت وتقدحال
خود را از تخوف اغیار وتخطف ابنای روزگار برہاند وتعویل وتطبیق امر انزوا والزام خلوت باین عزیمت سفر وارتکاب خطر آن
می نمایند کہ امر بنا برآمدن وبجنبد بقصد ترک صحبت اغیار قطع الفت یار ودیار ست وگسستن قید تدبیر واختیار این سفر منافی
اینکار ست بلکہ عین مطلب ومقصد است **بیت** سوی صحرا نہ از پئے سیر وتماشا میروم ۔ شہر بر من بی تو تنگ آمد بصحرا میروم ۔
وایشان نیز بدان راضی خواہند شد امیدوار ست کہ اگر بناگاہ صورت اینخیال ووقوع این خیال موافق تدبیر افتد بہ رضا وخوشنودی
آن درگاہ مقرون باشد وموجب ارتکاب خلاف امر نگردد بر ناصیہ حال داغ گریز پای وبیصبری ننہند درینجا نیز اگر دست گرفتہ
نگاہ دارند وگویند بہمین جا باش وہیچ حامر ود مقصود حاصل ست میباش ودمی جنبد مرجع ومآل ہمہ این حکایات ہمان یک سخن
آمد کہ اشارتی از انجانب میخواہد ؎ اگر دست گیری بجای رسم ۔ وگر بفگنی برنگیرد کسم ۔ حال اینست کہ گفتم دگر ایشان دانند با
اینہمہ پریشانی وسرگردانی وقلق واضطراب دو چیزی یا بدل آنکہ جوہر استعداد از محبت ذاتی بے نصیب وتہی افتادہ است وبحقیقہ
طالب کمال گرفتار نفس است کہ برای خود حاصل کند این را در باب کاملان گفتہ اند جناب عزت حق کہ مطلوب بالذات ومحبوب
مطلق است سزاوار تر است بدان وخاصیت نفس چنین افتادہ کہ عملے کہ کند نظر بر جزاے آن دارد ودر ہر کار غرض وغایت
آن اندیشد وبسیار یگد اطبع قطع پیشہ ومستعجل وبیصبر واقع شدہ ودرینجا نکتہ ایست کہ شاید حکمت در عدم حصول مقصود وخواہشی
کہ دارد ہمین باشد کہ چون ثمرات ونتائج بر اعمال وافعال ظہور نرسد ونظر از وسائط اعمال علیہ آن ساقط گردد واعتماد بران نماند
متعلق محبت ذات گردد وجزا وثواب عمل از نظر ساقط شود این احتمالی ست کہ برای خاطر نفس بر می انگیزد وخود را بدان تسلی
میدہد انصاف آنست کہ عدم حصول ہر دو انوار ونتائج وثمرات بجہت عدم اخلاص ونقد شرائط عمل وبسبب عدم قابلیت
واستعداد عاملست چہ قرب الٰہی وشرف اختصاص درگاہ او را عمل دیگر وکار دیگر واہل آنرا قابلیتے دیگر وقبولے دیگر است
مصرع ہر تیر در کمان قابل انوار نباشد ۔ بیت لم یمکن الوصال اہلا فکل احسانہ ذنوبا این سخن تمام مطابق حال این

Marfat.com

مسکین است یا رنگی دیگر است کہ حال او اینست اگر کنارہ کند بشفاعت قابلیتے و قبولے کہ دارد معذورش دارد و دنی وجبہ شارفع بجواسامحہ ہ عن القلوب وما فی بالمعاذیر ہ ازینجا گفتہ است کہ ردی می آید کہ بہیچ طاقت باز نگردد و قبول می آید کہ از ہیچ معصیت نہ اندیشد اللھم انی نعوذ بک من الرد بعد القبول و من القطع بعد الوصول و من الخشیۃ بعد الرجاء و من المنع بعد العطاء و اعوذ بک من الکور بعد الکور ثانی از اسباب وحشت و تنگدلی فقدان رفیق است در شدت طریق چندان غم نیست کہ از فقدان رفیق گفتہ اند ما رجع من رجع الا بفقد الرفیق و نعوذ باللہ من الرجوع والادبار یک کس نیابم کہ درین طریق رفیق حال من باشد ہر کس از صغار و کبار و طلاب و مشائخ با یکدیگر مخالط و مصاحب و در پے مطالب و مقاصد ساعی و داعی بجز من مسکین کہ در زاویہ تنہائی افتادہ و دل بناکامی نہادہ ام ؎ ہر کس گرفت دامن بخت بلند خویش ہ ما یم و گوشۂ و دل دردمند خویش ہ درینجا دو خاطر راہ یابد یکی حسرت و ناامیدی کہ چون ہمہ باتفاق در یکجانب میروند و یکجا جمع اند لاجرم تفضیلے و برکتے مخصوص خواہند بود کہ این وحید طرید ازان محروم و مہجور خواہد بود دوم امیدواری آنکہ ہمین از ہمہ کنارہ گرفتہ و جدا افتادہ است انشاء اللہ تعالی بنعمتے مخصوص و ممتاز گردد کہ دیگران ندارند نہ علی کل شئ قدیر سبحان اللہ در ابتداء حال کہ از شدت راہ آگاہ نبود و نظر بر قسمت و تقدیر نمی گماشت و امید تازہ و جوان و علمہای بی اندازہ و بیکران بود ذہل و نادانی خویش آن جہل و نادانی دعا میکرد رب ھب لی ملکا لا ینبغی لاحد من بعدی انک انت الوھاب و ہمہ مراتب و کمالات را جزو مرتبۂ احدیت و احمدیت و قادریت ممکن الحصول می پنداشت کہ از پای در افتاد و بحال بدو ماندہ و قدر خود را شناختہ و شدت راہ و استغنای درگاہ دیدہ دریافتہ است و دانستہ است کہ ہر یکی را حدی معین و نصیبہ متعین است کہ ہوس و آرزوی زیادت ازان سود ندارد و خود را بصد آرزو در میان طالبان راہ و باریافتگان درگاہ میدارد و شاید کہ در ضمن ایشان داخل گشتہ بطریق طفیلیان بچیزی از جنس خیر فائز گردد و میگوید اللھم ما وعدت من خیر لاحد من عبادک فانا اعطیتہ احدا من خلقک فانا ارغب الیک و اسألک یا رب العالمین امید کہ مطلق محروم نماند و نا امید باز نگردد سخن دراز شد و انچہ ناگفتہ ماند درازتر است بجمل کہ نعمتہای حق کہ حاصل است بی نہایت است و انچہ حاصل نیست بی نہایت تر سر ہمہ نعمتہا و مطلبہا آنکہ قدم از راہ استقامت نلرزد و سرگرمی طلب فرو نہ نشیند باقی ہر چہ نصیب است خواہد شد و النصیب و نصیب و اللہ قریب مجیب و صلی اللہ علی خیر خلقہ محمد و علی آلہ و اصحابہ اجمعین ہداۃ طریق الحق و محی علوم الدین

الرسالۃ الثالثۃ والستون توصیۃ الاخوان بالصبر علی جفاء اہل الزمان

اللہ و رسولہ ۔ الحمد للہ والصلوۃ والسلام علی رسول اللہ و علی آلہ و اصحابہ و اتباعہ ہداۃ طریق الحق و محی علوم دین اللہ اما بعد مکتوب مرغوب اسلوب آن محبوب القلوب و مرغوب الصدور رسید و موجب تسلی خاطر و انشراح صدور و نورانیت قلب و طیب وقت گردید و آثار وجود محبت و یگانگی و رفع وحشت و بیگانگی از مضمون آن ظاہر و باہر گشت مکتوبی کہ بدست مشیخت مآب شیخ مصطفی ارسال داشتہ شدہ بود مصلحت دران تنبیہ و ایقاظ وقت و حال بود اگرچہ آن برادر در احوال و آداب خود ہمیشہ آگاہ و بیدار است زیرا کہ طریقہ وصیت و نصیحت و تنبیہ و اخلاص و خیر خواہی از لوازم و شرائط محبت و مودت است دوستی و اتحاد میان این فقیر و آن محب نہ آنچنان است کہ در آنجا گنجایش نفرت و کدورت باشد بر شمار و شن است کہ آمدن شما

دہ بلی اول و آخر از برای صحبت این فقیر بود ہیچکاری و غرضی در میان نہ بود مگر تو اد و تحاب فی اللہ و بودن در حصار رضا و تسلیم
این فقیر است اما بشرط سلامت حال و وضع فقیری و نامرادی و بیچارگی چنانکہ از اول درین شہر دیده اند و از دست اہل شہر
آزارہا کشیدند حکم الٰہی ہست و اصبر و اعلی ما یقولون و اہجرہم ہجرا جمیلاً ۔ بگفتہ مردم چیزی نمی شود اگر کسے نیک ہست و براہ
راست و مردم او را بد گویند و بد دانند و بگمراہی نسبت کنند زیان ندارد و اگر بدست و گمراہ و مردم نیک دانند و نیک گویند
ہیچ سودی نہ در کار خویش و حال خویش راست و درست باید بود و در خیال مردم نیفتاد ہر چہ گویند و ہر طور کہ دانند حضرت
شاہ ابو المعالی این بیت را بسیار میخواندند ؎ کار جامی عشق خوبانست و ہر سو علتے ٭ میکنند انکار او او ہمچنان در کار
خویش ٭ اصل کار درویشی جفا و جفای خلق کشیدن است و ہر کہ درین راہ قدم نہاد از آزار و ایذای خلق خالی نخواہد بود ع
استغفر اللہ زین سخن عشق تو و آسودگی ٭ اما محققان بنظر تحقیق دیده و دانسته اند کہ اصل آزار و ایذا از نفس خود است اگر این نفس و ہوای نفس
نباشد ہیچ تشویشی درمیان نباشد رب لا تکلنی الی نفسی طرفۃ عین ولا ادنی من ذلک خداوندا ما را بما مگذار و ما را از شر ما نگاہدار
این بیت از شاہ ابو المعالی است ؎ از کار جہان گر بصفا دست بشوی ٭ بر من اگرت ہیچکسے رنج رساند ٭ آری گاہی ظلم نیز
بوجود می آید سبیل در آن صبر و رضا بالقضا ست چنانکہ فرمود و اصبر علی ما یقولون اما باید کہ بے تامل و ناشکیبائی نکند و دل و زبان
از بد خواہی و بد گوئی محفوظ دارد دعای بد نکنند تا خود ظالم نشود چہ جمیل کہ در آیہ کریمہ مذکور است ایمعنی دارد نعم عرض حال خود
و شکایت اغیار پیش کریم جبار میتوان کرد و اعتذار از گناہان خود و تقصیرات خود باید نمود این معاملہ دیگر است تفصیل آن مفوض
بزبان وقت و حال مناجات است اما قصد آزار از بد دعا و غیبت اہل روزگار از طریقہ فقر و غنا دور است این اہل دعوت عیبی
و نقصانی کہ دارند ہمین است کہ ہر کہ ایشانرا آزار کند و مخالفت ورزد در مقام استہلاک و استیصال وی شوند معاذ اللہ من ذلک
در وقتیکہ حضرت قطب الوقت شیخ عبد الوہاب متقی قدس اللہ روحہ این فقیر را بہ نعمت اجازت اذکار و دعوات و احصار مشائخ
مشرف ساختند فقیر پرسید کہ دعوت ہم طریق قرب و وصول حق میباشد فرمودند چرا نباشد تمسک باسمای الٰہی عظیم است اما این دعوتیان
بد خلق میباشند درویشی غربت و نیستی و خاکساری و بربادی و ذوق و شوق است نہ جنگ و جدل و مستی و خود پرستی الغرض در بلا
و جفا و خفا کہ بدرویش برسد چارہ صبر است و اگر نظر بالطاف خفیہ و حسن تدبیر و اختیار حضرت کریم جبار کند شکر باید کرد و محققان میگویند
کہ وظیفہ در بلا نیز شکر بجہۃ وجود لطف خفی و نعمت باطنی و لیکن چون حوصلہ بشریت ضعیف است بر صبر صلح کردند اگر شکر نگویند باری
صبر از دست ندہند و لہذا چون از حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ پرسیدند کہ غنی شاکر فاضلتر است یا فقیر صابر فرمودند کہ فقیر
شاکر از ہر دو فاضلتر ست اینحکایت دور و دراز میرود و آن برادر دانا و عارف است اطوار این معاملہ بہتر میداند چہ حاجت بیان
است بدانکہ ایجاد و طریق است ۔ بآزار رسانی مردم صبر شرط است و جنبیدن و وطن گذاشتن و ہجرت نمودن ثبات میدہ است چنانکہ
و اصبر علی ما یقولون اشارت بدان میکند اما چون کار بآزار جانی رسد طریقہ در وی ہجرت ست و ہجرت سنت انبیاست صلوات اللہ
علیہم اجمعین اگر توجہ و التجاد تفویض بجانب صحیح و درست شدہ ہیچ جای اندوہ نیست و غم نباید خورد و انتم الاعلون ان کنتم مومنین
و ان حزبنا لہم الغالبون و من یتوکل علی اللہ فہو حسبہ دل قوی باید داشت و اندیشہ بخود راہ نداد ؎ غبار غم برود حال بہ شود
حافظ ٭ تو آبدیدہ ازین رہگذر دریغ مدار ٭ این فقیر را مخلص و محب خود انگارند و از احوال خود غافل نشمارند مرجع و ماوای ما

فقیر ان ہمہ جناب سید کائنات و خلاصہ موجودات است علیہ افضل الصلوات و اکمل التحیات بوسیلہ حضرت پیر دستگیر غریب نواز شکستہ پر در غوث الثقلین شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی رضی اللہ عنہ و ارضاہ عنا در ین راہ خود شما از مرا نید زیادہ چہ گوید و محبت و اخلاص و توجہ فقیر بجانب خود بیشتر تصور نمایید و در اظہار انوار و اسرار و آثار دوستی و خیر خواہی بتقصیر از خود راضی نباشند اما اینجا سخنی دیگر است کہ بجہۃ فقیر با کس جنگ و جدل نکنند و معارض نشوند ما فقیر ہیم و با کسے دعوی نداریم و در د مند باید بود نہ خود پسند در خود بیہادر بعض رسایل منظوم گفتہ شدہ بود نظم عجب اطوار خود پسند است ؛ طور ما طور در د مند است ؛ ہیچ چیزے چو در د مندی نیست ؛ کہ در و خوے خود پسندے نیست ؛ والسلام علیکم

الرسالۃ السابعۃ و الستون طلب الغور فی قصۃ لاہور

اللہ و رسولہ ۔ از ما بپرس در د دل ما کہ یک زمان ؛ خود را بحیلہ پیش تو خاموش کردہ ایم ؛ فرزند سعادتمند بجان بیوند نور دیدۂ دانش و بینش نور الحق از جمیع آفات ظاہر و باطن محفوظ باد و بر فتن راہی کہ بحضرت حق رساند و از صحبت اغیار رو در دارد توفیق باد ای فرزند بعد از آمدن این سفر چند بار مکتوب بآن جانب نوشت اما مختصر نوشت سبب آنکہ انتظار آمدن آن فرزند نزدیک بود و پردہ از روی حقیقت برداشتن نیز مناسب نہ نمود گفتم خود بیاید و حقیقت حال از ناصیہ وقت تفرس بباید نمود آما درین بار مکتوب از جانب آن دلبند آمد معلوم شد بعارضہ وقت فہم مقصود چنانکہ ہست نکردہ است تا آن عزیز کہ بشما تقریر حال کرد بچہ زبان تقریر کردہ باشد و از ان تقریر بفہم شما چہ رسیدہ آن عزیز خود مشاطہ حال دوست نست چیزیکہ نہ باعث آرایش حال ایشان باشد چون گفتہ باشد و قطع نظر از ان جزو راست چون گویدگمان فقیر آنست کہ صفراوی در ذائقہ وقت شما بودہ است کہ الصفراوی یجد الحلو مرا تجربہ است کہ فہم مقاصد بہ تفاوت اوقات و افہام مختلف میگردد و یکباری بیکباری انا منجا نوشتہ شدہ بود درین سفر نقد وقت آخر چہ شود گفت ازین عبارت وحشتی و بیدلی مفہوم میگردد و حقیقت حال نہ آن خیال بود و با جملہ در دن مرا خواندن مکتوب شما بجوش آورد و زبان وقت را در خروش و بران برداشت کہ بفرمودہ اما بنعمۃ ربک فحدث چیزے ازان نعمتہا کہ درین سفر نصیب این فقیر شدہ است بگوید و چہ گوید ہمین قدر بس است کہ بر فاقت توفیق الٰہی حیثیتے کہ طالبان ہلاک آنند کہ یک وقت و یک ساعت دہدکہ دران کاری برای خدا کنند قطع چندین مسافت برای خدا کردہ باشند و براہ طلب فتہ کہ دران شائبہ از اغراض دنیوی و تصور و توہم آن نبودہ آن سفر عظیم سابق کل کہ این جزوی از انست و ہمہ انوار و آثار اوست چیز دیگر بود اما اگر بدیدۂ خبرت تانق نماید یک خلوص و تجردی درینجا بود کہ بدان ممتاز است غالبًا و ہم بعض کوتاہ بینان بکوتاہی مدت سفر و سرعت رجوع افتادہ باشد اگر ہمین راہ آمد و شمن را بگوید یا قطع نظر انان بودن انجا و در یافتن عزیزان کہ چہ بود بد فتری نگنجد ہر کدام ازین رفتن و آمدن سلوکے بود تمام اگر آنرا تشبیہ و تمثیل بسیر الی اللہ ... و من اللہ کند و بودن آن جار البسیر فی اللہ جای دارد اما ترسم کہ سخن مبالغہ گفتہ نشود و از حیطہ احتیاط کہ روش این فقیر است بیرون نیفتم سخن راست راست گفتن بہتر و من خود بیاد خود درین باب ہرگز جزبر استی سخن نگفتہ ام می ترسم کہ این سخن کہ میگویم ترا وقت حساب آلہی راست نیفتد اما بظاہر در متفاہم ضمیر من راست است انشاء اللہ تعالی ای فرزند کوتاہی مدت و درازی آنرا اعتبار نیست یکی را در ساعتی و در روزی و ماہی چیزے بدہند کہ دیگرے را در مدت عمر ند ہند حکایت عین القضاۃ ہمدانی

Marfat.com

باشیخ احمد غزالی خنیده باشد که بیست روزی بصحبت وی بشتافت وهمدرین بست روز سررشته کار دریافت آی فرزند بیقین دان که پدر ترا درین سفر نصیبه بوده است نظر بکو تاهی ودرازی مدت مدار این فقیر را بارها خلجان میگردد که بعض اعزه ومخادیم که بآن مقامات شریف رسیده اند ازاد هاالله تشریفاً وتعظیماً ومدت اقامت ایشان درحرم مکه وزمان اقامت مدینه مطهره مکتر بود چه طور ذوق یافتند اکنون معلوم شد که حقیقت حال چیست میدانند که آرزوی این فقیر ودعا وخواهش همه اینست که بآن مقامات برود وپای در دامن اقلیت آن مقامات کشیده عمر بگذارند ما درین ایام ذوق بران میدارد ودر نگینی حال بران وجه نشسته اگر ممکن باشد آنجا برود وبوسه بر حجر الاسود که محل تقبیل آنحضرت است صلی الله علیه وسلم بزند ودر موقف عرفات در آنجا که موقف شریف است بایستد وزیارت آنحضرت بکند وبرگردد اگر بساط لذت وکامرانی بهین ترنهد احرامی بندد وطوافی بکند ودوگانه در مقام ابراهیم بگذارد وآب زمزم بخورد وساعتی درحرم بنشیند وه معلی برود وبزیارت قبر حضرت شیخ مشرف گردد وشیخ محمد عارف را ملاقات کند وبعرفات برود شب در مزدلفه بگذارد در روز در منا توقف کند وبطواف کعبه بیاید وبمدینه برود دوگانه در مسجد شریف بگذارد ودر حضرت بایستد وبزیارت بقیع برود وه بجبل احد سری بکشد وبرگردد ای کاش آن موسم گذاشته باز آید که در پنج وشش ماه بروند وباز آیند این جوش که درین ایام سینه پدر تر است اگر آن موسم می بود میدیدی که چه میکرد لذتی وذوقی وحالیکه در راه رفتن واز ابتدای وقت سحر تا نیمروز یا وقت پیشین در صحرا گذرانیدن وبانوار تسبیحات جماد ونبات متنور شدن دیده است اگر تعلقی که بمشاغل دارد نمی بود وهمین یک مشغولی وقت وسرمایه روزگار خود میساخت وطریق سلوک خود میگرفت بس بود اما چه کند که تعلقات ومشاغل ازان مانع ست اکنون خود محکوم ومامور ست که بجنبد درمن باشد تا مدت این احتمادقید این علاج چند ست ایفرزند تو توفیق را باش وآثار آنرا تماشا کن وازخدا توفیق طلب دار که کارهای شگرف دارد اثرهای غریب آرد همان خطره در دل افتد که باید وهمان کار از دست آید که میشاید اللهم اجعل التوفیق رفیقنا والشوق قایدنا والانعام ایدنا آیفرزند رستگار تر وپیروز ترین مردم در ملاقات مشائخ وصحبت ایشان کسی ست که برحکم عقل خود وتمیز آن نایستد منکر خود محروم مطلق وبیرون از دائره اعتبار وخارج مبحث است وآنکه برحکم عقل ودانش خود اعتقاد کند بی مزه وخطا کارها برگردد وبحقیقت وی صحبت بانفس خود دارد نه بایشان وآنرا که در ملاقات ایشان دیده محبت وعقیدت کشاده گردد هرچه نماید همه جمال نماید بیت هرچه بیند همه خوبی بیند هرچه یابد همه لحسان یابد ناچار چون چنین دانست آید محبت بیفزاید وچون محبت بیفزاید یگانگی آید وچون یگانگی آید تفرقه وتمیز برخیزد آیفرزند آنچه جمال وکمال وقلندری ووارستگی وبی تعلقی وقبول وآبادانی باطن وکشاد ظاهر وصحت وقت وخوشحالی ایشان دیده ام جز بزبان ذوق حال تعبیرده یافت آن ممکن نیست وآنچه ایشانرا باین فقیر عشق ومحبت ونصیحت ودوستی ونیک اندیشی وخیر طلبی دیده ام اگر عشر عشیر آن ظهور یابد وحاصل گردد بسیار بسیار ست ببعضی از مخلصان میفرمودند که مراد عمر خود بهیچ فردی این عشق نبوده است که بایشان ومرا درینجا هیچ غرضی وغایتی نیست جز محض خیرخواهی ومن هرچه بایشان میگویم وازایشان میخواهم وایشانرا بدان تکلیف میکنم واسطه بیش نیستم واز خود نمی گویم خبر یست که بایشان میرسانم ایشان دانند اگر کنند واگر نکنند روزی چون این فقیر در قبول امر خصت وداع باین شتابی توقفی واقع شد بیامن حسن درغضب آمدند وگفتند اولا اینجا که آوردی تو گفتی که بیایید آمدن وی نامرضی بود او را حکم آنست که از جای در جنبد تنیکه ما را شوق دیدن او غالب می آمد بعد ازین او میرفتیم روز نخستین که ملاقات شد فرمودند آمدن شما دیگر نبود ما پیش شما می آمدیم چون واقع شد خوب شد بعد ازان فقیر را

Marfat.com

از مجلس دست گرفتہ بیرون بردند و در گوشہ نشستند و آن سر کہ برای تحقیق آن رفتہ شدہ بود در میان آوردند و فرمودند کہ اینچنین میخواہند از شما کہ از جای خود نجنبید و ہیچ جا نروید و ہیچکس توجہ نیارید الا بجناب حضرت غوث اعظم و ما این را از زبان بعضے مقربان جناب ایشان میگوئیم زیادہ برین افشای این سر نمیتوانم کرد و میگویند کہ اگر اظہار کردی و افشا نمودی ترا رسوای مرد و زن سازیم و گفتند گرفتاری ما باین شہر لاہور کہ وطن گذاشتہ اینجا می باشیم سبب آن اینست کہ اینجا کسی ہست کہ گرفتار ادیم الفرز ند اینجا کسی چہ گوید و اسرار این طائفہ را چہ دریابد و بگمان خود چگونہ حکم کند ہمہ اہل شہر برین اند حتی بعضے نزدیکان ایشان و انچہ بقیاس ہم می در آید ہمین است کہ سبب بودن ایشان درین شہر گرفتاری این عیال ست کہ نو گرفتہ اند و سر باطن این است کہ باین فقیر در میان آوردند خدا ولد کہ این سر بہ شیخ حسن کہ اخص خواص و عمدہ اہل اختصاص ایشان است ظاہر کردہ اند یا نہ و ہمدرین مجلس گریہ بسیاری کردند و بعضے اسرار دیگر اظہار کردند ای فرزند گریہ باین حال دارد اگر خندہ این مرد را بینی شیرین تر از گریہ است و من خود ذوق خندہ ایشان بیشتر دارم شاید کہ آن قہقہہ کہ در شرع مذموم ہست نباشد اما یک خندہ مجذوبانہ است کہ شاید بر ذوق حال ایشان است میان حسن میگفتند کہ ایشان میفرمایند کہ ہیچ کاری و ہیچ حرکت و سکنت نمی کنم الا باشارت شیخ خود کہ شیخ داؤد اند قدس سرہ العزیز روزی فرمودند کہ شب بجہت شما بسبب این توقفے کہ شما در رفتن دہلی کردید تیو بودیم حضرت شیخ را دیدم کہ در کار شما بسیار بشاشت میفرمایند و خوشحال اند و اکنون بدہلی بروید کہ دہلی در فراق شما بزبان حال می نالد بروید بروید این بیت برخواندند **بیت** میروی و در رکابت می رود جان ہمام ❊ فی امان اللہ روفاللہ خیر حافظا ❊ بروید و ہیچ اندیشہ بخود راہ ندہید مولانا حسن در بیخا دخل کردند کہ میرود جان حسام فرمودند این بیت از ہمام تبریزیست شیخ حسام الدین بروقت وداع راجی حامد شہ بجای ہمام حسام خواندہ اند اما در اصل بیت جان ہمام است گفتہ کہ این صفات بشری کسی را در عذاب دارد علاج انہا می باید کرد فرمودند **بیت** نفس خاک تست ہر گہ نور بالا بر تو تافت ❊ سایہ زیر پا بود ہر گہ کہ بر تارک خورست ❊ و فرمودند **بیت** چشم بند و گوش بند و لب بہ بند ❊ گر نہ بینی سرہا بر ما بخند ❊ فرمودند شما بجناب حضرت غوث اعظم متوجہ باشید ہمہ خیر خواہد شد و فرمودند **نظم** ہر کہ او عاشق نشد بر ذات پیر ❊ از خدا ہرگز نشد دولت پذیر ❊ چون تو ذات پیر خود کردی قبول ❊ ہم عنایت اندر آمد ہم رسول ❊ و این بیت ہم خواندند کہ از ایشان ست **بیت** سخن عشق بمل د. نہ لب را مگشا ❊ سر این شیشہ فرو بند کہ بادی نخورد ❊ فرمودہ اند بگفتگوی خلق و ملامت ایشان گوش نہ نہید و در کار خود مجد باشید و این بیت خواندند **بیت** کار جامی عشق خوبانست و خلقے ہر طرف ❊ میکنند انکار او او ہمچنان در کار خویش ❊ و این بیت ہم خواندند کہ از ایشان ست **بیت** دوش ناصح منع ما زان شوخ شور انگیز کرد ❊ گرچہ بادی بود لیکن آتش ما تیز کرد ❊ عرض کردہ شد کہ قصد چنان بود کہ چند گاہ در گوشۂ غربت و تنہائی گذارندہ میشد در وطن مشوشات وقت بسیار است فرمودند خاطر جمع دارند ہیچ تشویشے نخواہد رسید **بیت** انکار جہان گر بصفاست بشوئی ❊ بر من اگرت ہیچ کسے رنج رساند ❊ و این بیت نیز ایشان است عرض کردہ شد کہ نیز قصد بران بود کہ بزیارت حضرت شیخ موسی قدس سرہ رفتہ شود و از انجا اگر میسر آید بزیارت پیران دیگر کہ در اوچہ خفتہ اند فرمودند ہمہ با شما امدوار شما جدا نیستند گفتہ اند کہ قصد شیر گڑھ نیز بود کہ بزیارت حضرت شیخ مشرف شدہ آید و مخدوم زادہ شیخ محمد عارف نیز توجہ آن حدود دارند فرمودند انشاء اللہ تعالی بار دیگر با ہم برویم و شما را پیش ایشان پریم عرض کردہ شد کہ بعضے پیرزادہ ہا و مخدوم زادہ ہا

Marfat.com

از اولاد حضرت غوث الثقلین رضی اللہ عنہ اینجامی باشند بملازمت ایشان باید رفت فرمود حاجت نیست بدہلی بمسوند
ودیر نکنند واین سیر بعضے مواضع لاہور ودیدن بعضے درویشان انجا ہم کہ میسر شد پیش از دیدن ایشان بود کہ بجاے
رفتہ بودند وبعد از رسیدن فقیر بہفتہ آمدند ہمدران منزل کہ فقیر نزول کردہ بود رسیدند و فرمودند کہ این کلمہ در شان شما
از حضرت غوث الثقلین نازل است حقت حقانیت حقی حقت فردانیت حقی و فرمودند ما قصد داشتیم کہ چند گاہ در بیرونہا
بگذاریم جاذبۂ غیر معین پیدا شد شاید انجانب شما بود شما برای چہ آمدید ما بدیدن شما می آمدیم فرمودند ما از تصنیفات شما فائدہ
دین و دنیا حاصل کردہ ایم حق تعالیٰ شما را بآن منتفع گرداند فرمودند اگرچہ سخنان مردم بسیار خواندہ ایم وخواندہ میشود اما سخن شما را
در فقر گوارائی است کہ سخنان مردم دیگر را نیست و در مجلس وداع ازان فرزند سخن افتاد و گفتہ شد کہ مشرقی قصد ملازمت بسیار
دارد و فرمودند تصدیع نکشد ما بدیدن او می آئیم واین بیت خواندند **بیت** جذبۂ عشق بجد بست میان من و یار ۔ کہ اگر من
نزدم او بطلب می آید ۔ گویا از زبان شما خواندند واین ابیات خواندن ایشان یکعالم دیگر است کہ ہرگز از ہیچکس با ینحالت و باین ذوق دیدہ
نشدہ است کہ میخواندہ باشد الا فرزند مردی باین صفت و باینخان بمحض محبت و اخلاص بی غرض و بے عوض اینہمہ میخواہد کدام سنگدل
کہ نرم نگردد ذوق صحبت ایشان و رنگ حال ایشان کہ در ظاہر و باطن فقیر نشستہ است بتقریر و تحریر گنجایش بیان ندارد و بار دیگر
بزبان قلم خود بہ یقین میدانم کہ میسر نیست شاید کہ بزبان قال چون بدل نزدیکتر است چیزی ازان ترشح کند و بقیاس چیزے از ذوق
باطن نیز بر سامع لایح گردد آن موقوف وقت ملاقات باشد و چیزہای دیگر ہم یار است کہ موقوف وقت است اینحکایت بی اختیار بزبان
آمد و باعث آن ہمان جوش است کہ بخواندن مکتوب آن فرزند در باطن پیدا آمد ہمان ساعت آن کلمات نوشتہ شد و چون در ارسال
آن تاخیر رفت زیادہ بران وقت مساعدت نکرد روز دیگر از برآمدن فقیر از سید محمد باقر کہ فرزند مقبول ایشانست و عنایتی خاص بروے
دارند پرسیدند ایشان رفتند گفت بلے رفتند فرمودند میان حسن را بگوئید کہ او نیز برود و میان محمد باقر میان حسن گفت کہ شما را نیز
رخصت شد میان حسن گفت کہ بحضور ہم بروم گفت حاجت نیست حکم شد بروید و او ضاع ایشانرا در صحبت و در وداع و در نشست
و خاست و حرف و حکایت طرزی خاص است کہ با وضاع اہل راہ و رسم متعارف نمی ماند اینحکایت وداع میان حسن را ہمہ ہست
کہ خالی از غرائب نیست شاید کہ خود گفتہ باشند و چون در حضور وعدہ رفتہ بود کہ بعضے اشعار خود را بفقیر عنایت بکنند و اشعار و کلمات
ایشان در جاے مرتب و جمع نیست گفتند از ہر جا ہر چہ پیدا شود بنویسید و پیش ایشان ببرند گفتند گستاخیست کہ با اشعار پیش
ایشان میخوانیم و میفرستیم خدا داند این سخن چہ معنی داشتہ باشد باری چند بیت از انجا میان حسن آوردند منہا **بیت** معالی این سخن
من شنو کہ خوش سخنی است ۔ برنگ پوست مبین در پسند دوست ببین ۔ و بعض ابیات است کہ غالباً مقصود ازان نصیحت
فقیر خواہد بود چنانکہ **بیت** دوشم کرمش داد نویدی کہ معالی ۔ غافل نیم از حال تو غمناک نباشی ۔ ای معالی مکن اندیشہ اگر
چندین راہ ۔ بردم اثر در رود در کام نہنگ افتادہ است ۔ مرو مرو تماشا کہ انچہ میطلبی ۔ ہمین زمان بدرہا نثار خواہد شد ۔
چشم باطن طلب انور یقین میخواہی ۔ دیدہ ظاہر اگرت نیست چہ نقصان دارد ۔ نیست در ہر دو جہان بہ ز محبت ہنری ۔ این
ہنر در تو اگر ہست نصد عیب چہ عیب ۔ زندہ فقر معالی چہ محل عالی است ۔ فکر شود شاہ رسل بخیہ کش دلق صہیب ۔ بفقر و
نیستی یکدو روز فارغ باش ۔ کہ یار خود ز کرم عذر خواہ ما گردد ۔ جرعہ جام سقی ربہم ار گوش کنی ۔ ہر چہ جز دوست بدہ جملہ فراموش کنی

Marfat.com

چو شعلہ بردم عشق از میان جان برخاست ٭ ہمہ وسایط واسباب از میان برخاست ٭ ہزاران رحمت وصد آفرین بر غربتی باد ٭
کہ صرف راہ خوبان کرد پیری وجوانی را ٭ از معالی تو زور دسحر وشام مپرس ٭ دلبرش در بغل وشب ہمہ شب در خواب است ٭
ای فرزند حکایت گفتن واحوال نوشتن سہل است ہر چہ ہست ہست وآنچنانکہ نیست نیست اصل آنست کہ بران چہ حکم شدہ است
بایستد وفرمانبرداری کند وبرآن استقامت نماید وبدان توفیق یابد ازان جانب خود تاکید وتائید وتسلی وتثبیت نہایت رفتہ
است وای این نفس بے ثبات کہ ہنوز در تردد وتزلزل باشد فرمودند شما ہیچ غم مخورید وہیچ اندیشہ بخود راہ ندہید واز ہیچکس
واز ہیچ چیز نترسید توجہ خود بجانب حضرت غوث اعظم درست دارید واز ہمہ کس قطع کنید ہیچ چیز از شما نمی خواہند غیر از توجہ بآن
جانب ہمہ چیز خواہد شد وہم روز وداع فرمودند کہ شرح مشکوۃ را تمام کنید انشاء اللہ کتابی شود کہ اہل عالم ہمہ ازان مستفید شوند
گفتم دعا کنید تا تمام شود فرمودند آن خود تمام شدہ است وفرمودند در ترجمہ گاہی بتقریب بعضے از کلمات قوم نیز درآوردہ باشید
چنانچہ ملا حسین در تفسیر خود میکند وفرمودند یکان بیتی مناسب مقام ہم مینوشتہ باشند گفتم فقیر را بیتہای مردم یاد نیست تا بنویسد
گفتند شما را حاجت بیتہای مردم نیست آنچہ شما را باید از شما زاید شما را در ہیچ چیز بہیچکس احتیاج نخواہد ہمہ چیز حاصل است انشاء اللہ تعالی

الرسالۃ الخامسۃ والستون سلوک الطریقۃ علی منہج المجاز قنطرۃ الحقیقۃ

اللہ ورسولہ - بعضے از علماے وقت رباعی بزبان مجاز انشا نمودہ واز یاران شرح آن التماس کردند ہر کس چیزے نوشتہ
وفقیر نیز چیزے خیال کردہ رباعے این ست رباعی گفتم کہ دو بوسہ دہ زلب گفتانی ٭ گفتم کہ بروزنے بشب گفتانی ٭
گفتم کہ بجز نے تو نمیدانی ہیچ ٭ رو کرد بسویم زطرب گفتانی ٭ گفتم کہ دو بوسہ دہ زلب گفتانی ٭ این سوال سالک طریق محبت
وطالب مقام قرب ووصلت است کہ میخواہد شفاہا وعیانا مشاہدہ حقیقت کند ومشاہدہ را بامکالمہ جمع کند کہ بوبر لب کہ محل
مصدر ہست مشعر بآنست این مقام صحو وتمکین است واین قوم را خلاف است کہ مشاہدہ بامکالمہ جمع میگردد یا نہ وحق ثبوت نسبت
در عوارف میگوید کہ دل را چشم است وگوش بچشم نمی بیند وبگوش می شنود وہمگنان را دیدن مانع شنیدن است ونشنیدن مانع
دیدن قطب الوقت شیخ ابو الحسن شاذلی قدس سرہ در حزب کبیر خود گفتہ ونسالک مشاہدۃ تصحبہا مکالمۃ حالہ معراج سید کائنات
علیہ افضل الصلوۃ واکمل التحیات نیز مثبت این مدعاست وفرقہ دیگر میگویند کہ مشاہدہ موجب اصطلام واستہلاک واضمحلال است
گنجایش استماع ندارد وبوسہ اشارت بحصول ذوق بعد از شوق ووصل بعد از وصل وبقا بعد فناست وتواند کہ رمزے
باشد بحالت کاین ہا این دو صحو وتمکین است چہ بوسہ دوم بے بیتوتت حاصل نمی گردد گفتم کہ دو بوسہ دہ زلب شرحش اینست
وگفتانی ناز واستغنا ومحبوبی ونخوت وغرور حسن وخوبیست ونفی استحقاق واستیحال آن حال واستنکار واستبعاد آن مستعد است
ودر حقیقت حث وتحریص وتشویش وتیز کردن آتش طلب بر بستن کمر جد واجتہاد است بلکہ امید وار ساختن بحصول مطلوب و
فوز بعیت وظفر بمقصود است کہ من جد وجد گفتہ اند کہ رد ومنع از کریم حکیم عین اجابت وعطا است قال سید الشیخ ابو العباس
المرسی قدس سرہ العامۃ اذا خوفوا خافوا واذا رجوا رجوا والعارفون اذا خوفوا رجوا واذا رجوا خافوا
گفتم کہ بروزنے بشب گفتانی ٭ چون در طلب مراتب کمال وخواہش درجات قرب ووصول توہم آن بود کہ در باطن سالک

ارادہ وخواہش نفس وحب جاہ ماندہ است واین در تمحیض مقام اخلاص وثبات پایۂ صدق مانع وصول وحصول قبولست قال بعض العارفین لن یصل الولی حتی یقطع عنہ شہوت الوصول وسخن مشہور است کہ اٰخِرُ مَا یَخْرُجُ مِنْ رَاْسِ الصِّدِّیْقِیْنَ حُبُّ الْجَاہِ ای الجاہ عند اللہ در اعتذار و استغفار برآمدہ میگویدکہ طالب این نعمت وخواہش این کمال نہ در صورت تہا، بر وجہ اظہار و اشتہار کہ ظہور وبروز آثار وانوار خوارق وکرامات ودلائل وآثارات قرب عالم را درگیرد وشامل ثقلین گردد چنانکہ اقطاب وارکان ولایت واکابر واساطین ملک وملت را میباشد ومقام اولیا حشرت است بلکہ پنہان از چشم اغیار در دل شب تار کہ محل خلوت وخمول وستر وکتمان است در مجلس قرب ووصل مشرف ومخلص گردانند کہ لیس من شبت تخلیصہ کمن شبت تخصیصہ واگر عنایت کنند وبخصوصیت ولایت نیز مخصوص گردانند ومستور رقبای عزت ووحدت دارند کہ تا ہیچکس نہ بیند ونداند جز دوست ویکسے کہ محرم باشد چنانکہ حال اولیا، عزت است وپایہ محرم برای آن در میان آوردیم کہ کسی کہ محرم است ودر حقیقت غیریت وبعضے از عرفای اہل دانش کلمہ غیرے را در اولیائی تحت قبائی لایعرفہم غیری بر صیغہ نسبت خواندہ اند تا بیگانگان ونامحرمان بدر روند وبیگانگان ومحرمان درون مانند بل ولی یعرف الولی راست آمد وبعضے گویند ولی اینجا نیز از اسمای حسنی الٰہی است فافہم اینجا نیز گفت نے یا از جہۃ ناز ونخوت وکاہانیدن جان محب وپست کردن بنای ہستی وی طلب مزید جد واجتہاد از دیا بجہۃ آنکہ مرتبہ شہود ذات ومحبت ذاتی بالاتر از ان است کہ اینجا توقیت وتحدید زمان وتعیین روز وشب کہ لیس عند اللہ صباح ولا مساء ورد اشتہار وعدم اشتہار ووجود وعدم خلق گنج داشتہ باشد قال بعض العارفین من اراد الظہور فہو عبد الظہور ومن اراد الخفاء فہو عبد الخفاء وعبد اللہ سواء علیہ اظہر او اخفی ع گفتم کہ بحر نے تو نمیدانی ہیچ ❊ چون راہ مطلوب بربستہ شد واز ہر در کہ در آمدہ راہ ندادند وبجز نفی ومنع وردّ واستبعاد نیاوردند بے اختیار وبے طاقت شد وزبان بشکوہ محبت بکشاد کہ بحکم الیک المشتکی وبک المستغاث دبا بین زبان در دل بگوید شاید کہ مہربان شود یعنی صفت تو ہمہ جود وکرم واجابت وقبول ولطف ومہربانی است واین ہمہ استغناء از چیست مصرعہ روکرد بسویم اضطراب گفتانی ❊ ظاہر از حال شدت ناز وصولت محبوبی وذوق وخوشحالی وصفت استغنا ہمان است کہ مراد آن باشد کہ گوید آری ہیچ نمیدانم جز نے کار من اینست وغنای ذاتی من برین میدارد ترا چہ مجال کہ چیزی میجوئی ومیخواہی کہ احتمال دارد کہ بر سر مہربانی آمدہ ولطف ونرمی فرمودہ میگوید کہ نے اینچنین نیست کہ تو میگوئی کہ بجز منے ہیچ نمیدانم این نے کہ گفتم بظاہر است وبرای مصلحت است ودر باطن ہمہ مہر ومحبتم ولطف وکرم من ترا بیشتر ازان میخواہم کہ تو میخواہی ولیکن سطوت محبوبی وصولت حسن وخوبی بر این میدارد نمیگذارد کہ ازین پایہ فرود آیم وآخر محبت یکی است کہ از دو جا سر کشیدہ وہمان محبت من کہ در تست ہمان محبت تست در من تغائر محل در تو ہم دوئی انداختہ ودر ہر جانب بکیفیتے دیگر ظہور نمودہ واز جانب تو عجز ونیاز واز جانب من غنا وناز ودر باطن ہر دو نیاز مندیکدیگریم **بیت** نیازی ہست خوبان را بعاشق ❊ ولیکن محتجب در پردۂ ناز ❊ میل معشوقان نہانست وستیز ❊ میل عاشق باد وصد طبل ونفیر ❊ در حقیقت ذوق ولذت در ہمین است اگر ہمہ ناز باشد معنی عاشق وجود نگیرد واگر ہمہ نیاز بود معشوقی ظہور نپذیرد **نظم** ای عاشق ناز از چندان ❊ معشوق نیاز مستمندان ❊ چشم کرم تو عین ناز است ❊ ناز یکہ در و دو صد نیاز است ❊ واللہ یدعوا الی دار السلام نیاز است ویہدی من یشاء الی صراط مستقیم ناز این چند کلمہ بر سم استعجال پیش از نظر دانچہ ارباب فضل وکمال نوشتہ اند در شرح

Marfat.com

این رباعی درخیال آمد یاران همه مولع ومشغوف باصطلاحات صوفیه ازاهل وجود اند تا قائل بکدام جانب است وچه قصد کرده است ودر ذوق این فقیر مفهوم مجازی این رباعی که معنی حقیقی است ولذیذ تر وشیرین تر از همه است طیب الله انفاس قائله واین مجاز آخر پایه بحقیقة ومنتهای اوست که درین مرتبه ظهور کرده است وصورت اتمام والکمال پذیرفته است شخصے گفته است

بیت هر حقیقة کہ گنہ او خواہی ۔ ظاہر اندر مجاز خواہد بود ۔ اینقدر بس است سخن بجای رسیده وسر کشیده است که می ترسم

رازاز پرده بیرون نیفتد واللہ اعلم

الرسالة السادسة والستون تسلية السائل بين المسائل

الله ورسوله ۔ مکتوب شریف رسید واحوال معلوم شد وبر سلامت احوال حق شکرگذاری بجا آورده شد الحمد لله علی کل حال حال آنکه از باب گریختن از طاعون نوشته اند حکم درین باب آنست که از انجا که دران طاعون افتاده نگریزند وبانجا که هست نروند کلیه اینست وهیچکس را دران خلافی نیست ودر احادیث صحاح ازان نهی واقع شده پس ارتکاب آن معصیت باشد وازان که در حدیث صحیح از عائشه رضی الله عنها واقع شده است که آنرا تشبیه بفرار از زحف داده اند ظاهر میشود که گناه کبیره است واگر اعتقاد میکند وجزم آرد که اگر میگریزد نجات می یابد واگر می باشد هلاک میشود کافر گردد باید دانست که مراد بطاعون درینجا وباست و مرض عام ومرگ عام در احادیث ذکر همه اقسام شده است وطاعون وبائی است ودر قاموس در باب النون گفته که الطاعون الوبا ودر باب همزه گفته الوبا الطاعون وکل مرض عام وکذا فی الصحاح وسائر کتب اللغة سر اذ در احادیث ازینجا که نهی از طاعون واقع شده است وبا مرض عام است واطبا طاعون را تفسیر کرده اند بمادة سمیه که پیدا می آرد ورم کشنده را اکثر حادث میگردد در زیر بغل وعقب گوشها وجاهای نرم وسبب آن ورم ماده ردی است که مستحیل میگردد بجوهر سمی که پیدا میگردد ازهیجان دم وانصباب الی آخر ما قال الاطباء وطاعون بائیے اگر عام گردد نیز داخل این حکم است ولیکن مراد در احادیث مرض عام ومرگ عام است هر کیف که باشد ومخصوص باین قسم نیست چنانکه احادیث آن شاهد عدل است بر جهل آنکسے که طاعون بائیے گفته ومخصوص بدان داشته ودر سائر اقسام وبا فتوائے برخصت قرار داده بلکه آنرا واجب دانسته وگفته که اگر نه برآید بکفر میکشد واین سخن بهر تقدیر عاصی است واگر برآید بحکم احادیث صحیحه وروایات نصیه واگر نه برآید بقول خود که میگوید برآمدن واجب است وترک واجب عصیان است ودر نهایه جزری گفته که الطاعون مرض عام یحدث من فساد الهوی پوشیده نماند که قول بحدوث آن بفساد هوا لظاهر است وخالی از فسادی نیست چه دریک ولایت ویک شهر ویک محله ویک خانه بعضے سلامت میمانند وبعضے هلاک میشوند باوجود عدم معالجه وتدبیر ونساد هوا مشترک است میان همه وگاه پیدا میشود در بلادی که اصح است هوای آن واطیب است ما را آن ونیز اگر بفساد هوا بودی هرگز از روئے زمین منقطع نگشتی چه در هیچ زمانی بعضے بلاد از فساد هوا خالی نبوده گاهی جماعه را عارض میگردد که مزاج آنها صحیح است اندیگران ونیز اگر بفساد هوا بودی تمام بدن در گرفتی ومخصوص بموضع در بدن نبودی با بجمله وجود آن در تحت ضابطه قیاس در نمی آید پس حق آنست که گویند بمحض قدرت قادر مختار است وعذابیست که بر بندگان خود برای ابتلا وامتحان میفرستد تا صبر کنند واحسان امر نمایند یا بے صبری نمایند ومعصیت ورزند خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۝ چنانکه

در حدیث آمده الطاعون رجز ارسل علی طائفة من بنی اسرائیل او علی من کان قبلکم فاذا سمعتم به فلا تدخلوا علیه و اذا وقع بارض وانتم فیها فلا تخرجوا منها فرارًا منه و در حدیث دیگر آمده الطاعون شهادة لکل مسلم و غیر ذلک من الاحادیث و تمسک کنند مخالفان گاهی بقول وی سبحانه وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ط و این عامست مر جمیع مواقع تهلکه را و شک نیست که ایستادن در موقع طاعون سبب القاء نفس در تهلکه ست و این سخن بعد از ورود نهی از فرار بعد از وقوع طاعون چیزی نیست اگر نهی در آیت کریمه عام است و ایستادن در طاعون از افراد القاء در تهلکه است و نهی از فرار مخصوص آن عام است و اگر نه از افراد او خارج است و ظاهر آنست که دخول در بلدیکه طاعون در آن واقع است القای نفس در تهلکه است فافهم و گاهی تمسک کنند و قیاس نمایند آنرا بدر آمدن در خانه که در وی آتش گرفته است یا زالهٔ سخت که غالب ظن در ان افتادن خانه است یا گریختن از تحت جدار مائل و گویند که درین مواضع بر آمدن و گریختن آمده است و گریختن از طاعون مثل آنست و این تمسک فاسد است چه آن از قبیل اسباب عادیست و این از اسباب وهمی است و اگر ادعا کنند که ما تجربه کرده ایم که هر که بر آید سلامت ماند کلیت این ممنوع بلکه اکثریه نیز مسموع نیست و اگر باشد همچون در مانحن فیه نهی واقع شده و این قیاس در مقابله نص است و دران مواد نهی از فرار نیست بلکه امر ست بدان و اقوی شبه تمسک بحدیث من المقرن التلف است و این تمسک نیز باطل است چه آن از قبیل تطیر و تشاءم است نه فرار از طاعون بعد از دخول آن تفصیل این سخن آنست که در مشکات از یحیی بن عبد الله بن بحیر بفتح موحده و کسر مهمله بر وزن فقیر از حدیث ابی داؤد آورده که گفت یحیی خبر داد مرا کسی شنید از فروة بفتح فا و سکون راء بن مسیک بسین مهمله و آخر کاف بر صیغه تصغیر که میگفت گفتم یا رسول الله نزد ما زمینی است که او را امین گویند و امین قریه است بجانب بحر الیل و آن زمینی در ویست که زراعت و خراجی سال دغله است که برای اهل و عیال خود از انجا طعام می آریم و لیکن وبای وی سخت است پس فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بگذار آنرا و دور دار آنرا از خود زیرا که از قرف تلف نیز آید و قرف بفتح قاف و راء بلادیست در وی وبیماری و مفارقت وبا و زمین تب آرنده پس لیث در شکایت کرد از وقوع وبا دران زمین و فرمود آنحضرت که بگذار او را که وقوع وبا و بیماری مهلک است انان اجتناب باید کرد و این تمسک تمام نیست زیرا که وی تطیر و تشاءم کرد پس رخصت داد آنحضرت نظر بضعف حال و خوف از وقوع در ورطهٔ شرک خفی و خروج انان و ترک سکونت دران نه آنکه وبا واقع شده دران و بعد از وقوع بتجویز فرار و خروج انان کرد و سخن درینجاست که چون باشد در زمینی و واقع شود در وی وبا بیرون نیایند ازان و ظنیفه در بلا پیش از وقوع احتراز اعتنا بست و بعد از وقوع صبر و رضا و تضرع و دعا بدلیل احادیث صحیحه مذکوره در صحاح بمنع و نهی از فرار و ترغیب و حث بر صبر و ثبات و حکم شهادت لهذا ایں حدیث در باب طیر و فال آورد نه در طاعون و وبا و اعتبار شوم در زمین و زن و اسب و بعضے احادیث وقوع یافته است و این حدیث از انجمله است و بعضے گفته اند تطیر و تشاءم هیچ جا معتبر نیست و منفی است و آنکه در بعضے احادیث ظاهر میشود مراد آنست که اگر شوم می بود و امکان میداشت در این سه چیز می بود بر طریقه قول آنحضرت صلی الله علیه وسلم لو کان شئ سابق القدر لسبقه العین و لیکن وجود ندارد درین اشیاء نه در غیر آن و بعضے گفته اند که شوم در مراة آنست که ناسازگار و بد خلق و نازا نیده بود و در سرای آنکه تنگ بود و بد همسایه و بد هوا و در اسپ که گران بها و حرون باشد نه آنکه شوم بمعنے بدشگون بود گو یا میگوید اگر باشد یکی از شما را سرای که مکروه می پندارد صحبت او را یا اسپی که خوش ندارد آن را باید که

Marfat.com

مفارقت کند ازان وازان انتقال نماید وطلاق دہد زن را وبفروشد اسپ را تا برود ازوی کراہت کذا فی الشرح السنۃ پس معلوم شد
کہ این حدیث درجای دیگر است تا آنکہ گفتہ اند کہ این حدیث قرف وتلف ابی داؤد است معارض نمی شود باحادیث دیگر کہ در صحیحین
وغیرہما واقع شدہ وگفتہ اند کہ بفروۃ بن مسیک روایت کردہ نشدہ است ازوی مگر یک حدیث یا دو حدیث وآن نیز از مروی مجہولست
کہ شناختہ نشدہ است نام وی ونیز معلوم نیست کہ یحیی بن عبد اللہ بن بحیر ثقہ است یا نہ ودر کلام روضۃ الاحباب کہ در اواخر
کتاب در طیب الغنی درین حدیث تکلم کردہ خلطے وخبطے واقع شدہ است فتدبر واللہ اعلم دیگر نوشتہ بودند کہ طعام توغہ کہ ہمراہ
میت میفرستند آنرا توان خورد یا نہ کلیہ درین باب آنست کہ صدقہ حق فقیر است اگرچہ گفتہ اند کہ صدقہ نفل اغنیا را نیز جائز است
اما فتوی درینباب بر کراہت است اما طعامیکہ بخانہ میت میفرستند مخصوص باہل میت است کہ مصیبت زدہ شدہ اند واگر آنرا
بطریق ضیافت میفرستند ظاہر آنست کہ جائز باشد وبعض گفتہ اند تا سہ روز مخصوص باہل میت است دیگر مرقوم بود کہ شخصے
وصیت کرد کہ بعد از من بروح من حلوا ونان پختہ بہ صلحا بخورانند درین مادہ ہیچ بروی لازم آید یا نہ این جزئی در کلی وصیت داخل است
و وصیت علی العموم وعلی الاطلاق جائز است ودر کتاب مطالب المومنین فصلے جدا برای این نوشتہ اند وگفتہ فصل فی الوصیۃ
بعد الطعام سئل ابو جعفر رحمہ اللہ عمن اوصی بان یتخذ واطعاما بعد وفاتہ ویطعمون الذین یحضرون التعزیۃ قلنا یجوز من الثلث
للذین یطول مکثہم وحضروا من مکان بعید والغنی والفقیر فی ذلک سواء ولا یحل للذین لا یطول مکثہم ولا یبعد مکانہم ولا للنائحۃ ونحوہ فی جوامع العلۃ انتہی ازین تفصیل
بطول مکث وبعد مکان ظاہر میشود کہ مراد آنست کہ گفت الذین یحضرون التعزیۃ این مراد چون ذکر صلحا کردہ ہر کہ باشد بخورد بر ہر تقدیر صحت وصیت بطعام ازینجا مفہوم شد
واگر خلجان بجہۃ آنست کہ گفت بروح من بعض مردم میگویند کہ طعامیکہ بنام کسے یا بروح کسے میگویند مکروہ است واگر بلفظ بروح
من این معنی قصد کردہ باشد کہ بہ صلحا بخورانند تا ثواب آن بروح من برسد چہ مخدور دارد وچہ لازم می آید وفی صدقۃ الاحیاء عن
الاموات نفع لہم وہمین است حکم انچہ در دیار متعارف شدہ است کہ بروح بزرگی طعام می پزند کہ مردم بخورند وثواب آن بروح
آن بزرگ برسد اگر بلفظ تصدق گفتہ مخصوص بفقرا باشد واگر بعنوان ضیافت کردہ ہمہ بخورند واگر بدلیل قطعی ثابت گردد
کہ این لفظ گفتن خوب نیست اگرچہ معنی آن صحیح است آن دیگر است این لفظ نمی باید گفت دیگر مرقوم بود احادیث معلوم میشود کہ عمامہ
در کفن نیست ودر کتب فقہیہ قیل وقال بسیار است درین باب تحقیق چیست بر علم شریف روشن است کہ زیادہ عمامہ استحسان
بعضے متاخرین است تا ماخذ آن چہ باشد ودر شرح ابو المکارم میگوید وہو مروی عن عمر رضی اللہ عنہ وبہ ماخذ مالک انتہی حدیثے کہ ازوے
مفہوم میشود کہ عمامہ نبود ظاہر این حدیث است کہ کفن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فی ثلثۃ اثواب ثمانیہ بیض سحولیہ من کرسف
لیس فیہا قمیص وعمامہ وتاویل این حدیث نزد کسانیکہ قائل اند بعمامہ آنست کہ بود در ان ثلثۃ اثواب قمیص وعمامہ بلکہ زیادہ بران
بود پس مجموع خمسہ میشود آنگاہ اصلا داخل کفن نبود دیگر نوشتہ اند کہ ہیچ روایت یا حدیث در مادہ جواباتے کہ برای میت مینویسند وبر سینہ وی می نہند
بنظر در آمدہ است وحدیث خود ہیچ جا بنظر نیامدہ ولیکن در بعضے کتب کہ جامع روایات قوی وضعیف اند مثل مفتاح الجنان وغیرہ
روایتی ہست کہ در کنز العباد نقل از کفایہ شعبی چیزے گفتہ کہ مناسبت باین عالم دارد قال حکی عن بعض المتقدمین انہ اوصی الی
ابنہ وقال اذا مت غسلت فاکتب علی جبتی وصدری بسم اللہ الرحمن الرحیم قال ففعلت ذلک ورأیتہ فی المنام وسألتہ عن حالہ
فقال لما وضعتنی فی القبر جاءنی ملائکۃ العذاب فلما راءوا مکتوبا علی جبتی وصدری بسم اللہ الرحمن الرحیم قالوا امنت من العذاب

Marfat.com

وآنکہ نوشتہ اند کہ ہر شب جمعہ یا روز ببیرد از عذاب قبر مامون است یا مخصوص ہمین روز و شب است یا تا وقت حشر و این بشارت مخصوص باہل ایمان است یا کفرہ ہم شریک اند دران پوشیدہ نماند کہ در مشکوۃ این حدیث مذکور است عن عبداللہ بن عمر قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم مامن مسلم یموت یوم الجمعۃ او لیلۃ الجمعۃ وقاہ اللہ فتنۃ القبر رواہ احمد والترمذی قال ہذا حدیث غریب لیس اسنادہ بمتصل وسیوطی نیز در جمع الجوامع از احمد و بیہقی و از شیرازی در القاب و از ابن عمر از ابی نعیم در حلیہ از جابر آوردہ کسی کہ میرد بروز جمعہ خلاص گردد از عذاب قبر و بیاید در روز قیامت و حال آنکہ بر ویست مہر شہیدان ظاہر این احادیث در دوم است واللہ اعلم و چون در حدیث مامن مسلم واقع شدہ کافران ازان خارج خواہند بود و ذلک ظاہر و گفتہ اند کہ کلمہ او در او کیلۃ الجمعۃ برای تنویع است یا شک راویست ظاہر تنویع است واللہ اعلم و نوشتہ اند کہ شخصے گفت کہ عمل ما بر قرآن و حدیث نیست عمل ما بر فقہ است بروی چہ لازم آید اگر این شخص این سخن بطریق استخفاف قرآن و حدیث و اسقاط آنہا از درجۂ اعتبار و تعظیم و ترجیح فقہ گفتہ است کافر و مرتد میگردد و اگر بایں معنے میگوید کہ اصل خود قرآن و حدیث است و مجتہدین تطبیق آیات و احادیث بیکدیگر کردہ و ناسخ از منسوخ شناختہ گفتہ و تاویلات کردہ اند و بالضرورت تقلید مجتہدان میکنیم و قدرت آن نداریم کہ استنباط احکام و شرائع از کتاب و سنت کنیم ہر چیزی قرار دہیم ما را ضرور یست کہ اتباع روایات کہ از امامی کہ تقلید آن کردہ ایم گفتہ وجہے دارد فاسئلوا اہل الذکر ان کنتم لا تعلمون این جوابہا عجالۃ الوقت در وقت کتابت نوشت اگر خطاے رفتہ باشد اصلاح نمایند واللہ اعلم

الرسالۃ السابعۃ والستون وجدان البرد باستشمام الورد

اللہ و رسولہ۔ ؎ ز نسیم جان فدایت دل مردہ زندہ گردد ۔ ز کدام باغی ای گل کہ چنین خوش ست بویت ۔ حق جل و علا دماغ وقت و شامۂ حال ایشان را بہ نسائم عنایت و شمایم کرامت و روایح کرم خود تازہ و معطر دارد بمطالعہ کتاب فتوح الغیب کہ کلام کرامت نظام حضرت غوث الثقلین است رضی اللہ عنہ و این حقیر بسعادت شرح آن توفیق یافتہ است وقت خوشی داشت و بتقریبی ہر آنجا این بیت مذکور بود ببیت عکس روے تو چو در آئنۂ جام افتاد ۔ عارف از خندۂ می در طمع خام افتاد ۔ و در ذوق دریافت مضمون این بیت بود کہ مراد از می و خندۂ وی چیست و از جام و افتادن عکس روی محبوب بے افتادن عارف در طمع خام چہ کہ بناگاہ این گلہا کہ فرستادہ بودند رسید و گل و مل ہر دو جمع شدہ و نشاط افزا و مستی بخش وقت شد ایام بہار است و سودای جنون در جوش و شورش باطن در کار در گوشۂ خانہ و زاویہ غربت در سور است شاید کہ اگر غلبہ پذیرد و تکلیف از میان بر افتد و بیرون نیز افتد اکنون خود در پردہ است ؎ تا کے غم دل گفتہ ام در خانہ با دیوار ہا ۔ خواہم زدا ز بیطاقتی فریاد در بازار ہا ۔ ادب امنگیر است وگرنہ عشق واقعہ طلب است تا چہ شود بجہت بیطاقتی موافق وقت این سخنان از زبان آمدن معذور خواہند داشت و اگر ذوق دریافت معنی بیت مذکور دارند انچہ بالفعل بدیہہ در حوصلۂ وقت می گنجد اینست کہ مراد بجام دل عارف باشد کہ محل تجلی ذات حق است و بایمنی آئنہ را برای آن استعارہ کردہ و افتادن عکس روی کنایت از تجلی حق است و تجلی چون بصورت روح عارف واقع شود موجب مزلقہ و محل اشتباہ است کہ درین ہنگام خود را عین حق می یابد و در توہم اتحادی افتد و طمع خام اشارت بدان کردہ چنانکہ گفتہ است

Marfat.com

وقت الزجاج ورقت الخمر وتشا کلا دتشا بہا لامزکا نما ہی خمر ولا قدح وکا نما ہی قدح ولا خمر رباعی ازصفاے می ولطافت جام
بہم آمیخت رنگ جام ومدام ہمہ جام ست نیست گوئی می ہ یا مدامست نیست گوئی جام یعنی متحد آمد یک جزو نمود وجود
تمیز از میان برخاست واین مقتضای حال سکر وبے تمیز نیست وحق معرفت آنست کہ بداند می دیگر است وجام دیگر آن ظاہر است
واین مظہر واین مقام توحید شہودیست کہ بغلبہ حال واستغراق محبت چنین می نماید وآنکہ توحید وجودی میگوید ہمہ را یکی میداند حقیقۃ
واللہ اعلم بحقیقۃ الحال قال بعض العلماء من العارفین التوحید شہودی لا وجودی وہو المہد الاسلم

الرسالۃ الثامنۃ والستون جمع الکلمات العارفین من اہل الصدق والیقین

اللہ ورسولہ۔ بعضے کلمات مشایخ در نظر آمدہ کہ در سلوک طریق حق نافع بود اگرچہ این حقیر را دران جز تحریر وتعبیر وتقریر نصیبے نبود
ولیکن بتوقع اجر کتابت آن اقدام بران نمود وخود حال اکثر تو الیف برین منوال است وجز حکم خاتم بندی پیش ندارد مقصود نفع خلق
وذوق وقت است قائل ہر کہ باشد ببین کہ چہ گوید رمبین کہ میگوید ای عزیز بغیر حق اعتماد نہ کنی تا پشیمان نہ شوی از حق غافل
مباش تا شیطان بر تو راہ نیابد ہیچ مغرور مباش تا ہلاک نگردی دل را از غیر حق خالی کن تا راحت یابی در کار حق باش تا کار تو
ساختہ گردد در دنیا اہتمام اندک کن تا کفایت پیدا آید در دنیا دل بکسی مبند تا زیان زدہ نگردی کسی را بہ عیب منگر تا بہ عیب
مبتلا نگردی در تنگیہا صبر بکن تا فراخی بار وبنماید از ہمہ نومید مشو تا امید بر آید ریا مکن تا اخلاص یابی کار با خلاص کن تا در حال جزا
یابی دنیا مخواہ تا دولت تباہ نگردد قناعت ورز تا از محنت برہی آزار کسے مخواہ تا آزردہ نشوی کینہ بر کسے مبند تا در کینہ نیفتے کسی را
بحقارت منگر تا خوار نگردی از جہت دنیا اندوہگین مباش تا پریشان نہ شوی قدر نعمت بہ شناس تا از تو باز نہ ستانند از ہمہ جدائی
کن تا بحق انس یابی غم فردا مخور تا امل کوتاہ نشود مرگ را بسیار یاد کن تا دل بدنیا مشغول نگردد ترک گناہ کن اگر نعمت حلال میخواہی
توقع انکسے مکن تا عزت یابی فروتنی بکن تا بہ بزرگی برسی در خود مبین تا فرو نیفتے از خلق عزلت گیر تا بحق انس یابی شکر حق بجا ار
اگر نعمت دین ودنیا میخواہی امین مباش تا امان یابی باحق باش اگر عیش جاودان خواہی خدمت بزرگان کن تا بہ بزرگی برسے
صبر پیش گیر اگر عافیت خواہی خود را بحق سپار تا پشیمان نشوی دست بدامن صاحبدلان زن اگر دولت خواہی آہستہ رو تا ماندہ
نہ شوی خود را ہیچ قدر منہ تا بقدر گردی از اہل دنیا پرہیز کن تا دل تاریک نشود قناعت کن تا تونگر گردی ہمت کن تا نعمت
بیفزاید بر حرف کسے دست منہ تا مأخوذ نگردی رفیق از حق بین تا غرہ نشوی حریص مباش تا خوار نگردی کردار خود را قیمت
منہ تا با قیمت گردی در کس بد مبین اگر معرفت داری از ہمہ مفلس شو تا محبت یابی بدر باش تا در بکشایند در بند چیزی مباش
تا آزاد طوی صدق طلب کن تا راحت یابی حرمت نگاہدار تا محروم نگردی سودائی کن تا دران سود کنی خشم فرو خور تا راحت
یابی مسکین باش تا مقبول شوی کار با خلاص کن تا عاقبت پشیمان نشوی اگر در کار سے کار دیگران کن واگر بیکاری فارغ
نشین باہمہ نرمی کن تا از دشمنان خلاص یابی با ہمہ کش تا محتشم گردی بر زیر دستان شفقت کن تا رہائی یابی آہستگی پیش گیر
تا شیطان بر تو ظفر نیابد بدل بدست آر تا خوشنودی حق یابی بسود اندک بسندہ کن تا عیش بر تو تلخ نگردد با ہمہ آسانی کن تا
بہ رہی میگر از خود بہتر دان تا از خود خلاص یابی درشتی بگذار تا در ہمہ دشمن نشوی با ہمہ باش اگر مردی انصاف از خود طلب کن

Marfat.com

اگر جوانمردی حق را یاد کن تا دل ویران نگردد درماندگان را دریاب تا در نہ مانی افتادگان را مگذار تا در نیفتے سوی دنیا مبین تا کور نگردی جز حق مپندیش اگر طالبی خلاف ترک دہ تا سلامت مانی از حکم خدا سر متاب تا عاصی نشوی افتادگان را دریاب تا دستگیری یابی با ہر کسے منشین تا تباہ نگردی ترک لذت گیر تا لذت خواہی انصاف خود بدہ تا ستمگار نگردی آن کار کن کہ حق پسند دو آن پسند کہ حق کند با کس مستیز تا از کینہ برہے آنکس کہ با تو بدی کند تو با او نیکی کن تا قدر بیفزاید بیدار باش تا در خانہ دزد نیابد با ہر چندان برگیر کہ بمنزل رساند بقافلہ رو کہ راہزن بسیار اند ہمراہ طلب کن کہ دشمنان در راہ اند سوبرین در نہ تا بر سر نخوری سر بپیگن تا جنگ برخیزد یک کار کن تا تمام شود خود خواہ مباش تا محروم نشوی دوستی آن بہ کہ خدائے را باشد خواجگی از سر بنہ تا بر سر نخوری بار خود بر کس منہ تا عزیز مانی بزرگی بر ہیچ مکن تا خوار نگردی در دریا فرو شوی تا گوہر یابی جان را در باز اگر صد قے تیر بلا را ہدف شو اگر دوستی حق خواہی رہبر طلب کن تا برہ شوی اگر عاشقی یک سو دا کن تا سود بکنی خود رنج راہ مباش تا خوار نباشی اندیشہ بیہودہ از دل دور کن تا پریشان نشوی خود پسند مباش تا پسند شوی در مالا یعنے مشو تا زیان نکنی گفت را شنوا باش تا استوار مانی نفس را استوار مدار کہ در دغگو است پناہ بحق جو تا خلاص یابی مدح کس مکن تا عاقبت نمیدانی پناہ حق گیر تا از شیطان برہے وقت دریاب اگر صرافی نقد را یاش تا قلاشی طمع را از دل بردار تا محتاج نگردی حاجت بجز حق مدار حاجت بر آید با گم شدگان منشین مگر کہ گم شوی یاس انفاس دار اگر بیداری دلہا را دریاب اگر ہشیاری بضاعتی خرید کن کہ حق خرید ازان ہمہ حال بار باش تا رہ یابی یاد دوست چندان کن تا خود را فراموش کنی کار با اندیشہ کن تا در زیان نیفتی از حق شرم دار تا در گنہ نیفتے از حق یاری خواہ تا نصرت یابی کار امروز بفردا حوالت مکن تا بحسرت نمانی وقت کار دریاب تا کار تو ساختہ گردد سر ہر چیزی نگاہدار تا در فتنہ نیفتے بیگانگان را درون مگزار اگر غیرت داری بسوے حق گریز تا از دشمن خلاص یابی دل بہر اندیشہ مبتلا مکن تا در نمائی یک ہمت کن تا جمعیت یابی علم نادانی بخواہ اگر دانائی خود را گنگ ساز تا کر گردی شب بیدار باش تا بوی محبت یابی نفس را در کار دار تا ترا در کار ندارد درد حاصل کن تا درمان یابی دست از گدائی مدار اگرچہ گنجہا داری از عیب مردمان چشم بپوش تا عیب را مشاہدہ کنی رنجہ بادیہ اختیار کن تا بہ کعبہ برسی راز خود با کسے مگو تا گنج اسرار گردی زیان کس مپندیش اگر سود خواہی بیکس باش تا بیکس نہ شوی بیہودہ باش چون با حق باشی صحبت با نیکان کن تا در نمائی از ہمہ بیگانہ شو اگر یگانۂ خاموش باش تا برہے کار خود پنہان دار تا قیمت گیرد با دوست خدا آشنائی کن تا عاقبت سود کنی با ہیچ چیز قرار مگیر اگر محبت داری سود و زیان خود نمیدانی ازان سبب پریشانی دل بدست آر اگر میتوانی خود را بجلے مبر تا بجاے برسی خود را قطرۂ خرد دان اگرچہ دریائی باگدایان بہ نشین اگرچہ بادشاہے وصلی اللہ علی خیر خلقہ محمد و آلہ و صحبہ اجمعین فقط

خود را

Marfat.com

تتمہ

این دو رقعہ اصل کہ از دستخط خاص حضرت شیخ اجل محدث دہلوی قدس سرہ بنظر رسیدہ بود بر عایت نسخہ مکتوبات تبرکاً و تیمناً درینجا ثبت کردہ شد

مکتوب شصت و نہم

عاقبت بخیر باد ہر چند میخواہم کہ چیزی بآن دلبند بنویسم حیران میشوم کہ چہ نویسم جز دعای خیر در این کہ نصیب باد احوال این فقیر همچنان است معلوم ایشان است و مجمل آن آنست کہ الحمد للہ علی کل حال و نعوذ باللہ من حال اہل النار تغیرات و تبدیلات کہ در احوال خلق حادث است معلوم شریف است۔ آرزو میکرد کہ کاشکے این مقدار کہ دستخانیسر بود نداگر چند روز در دہلی ہم می بود ند چہ می شد و چہ لازم می آمد خیریت شما مطلوب است ہر جا کہ باشید از جانب میان نور الحق ہم خطہا می آید کہ جامع شکر و شکایت است ؎ زان یار دل فگار ما شکر لیست و شکایت ؎ شکر حق است در نفس خود شکایت ؎ اللہم لک الحمد والیک المشتکی وبک المستغاث وانت المستعان بارے آنچہ متوقع است آن است کہ از دعاے بقاے ایمان و حسن عاقبت فارغ نخالی نباشند و العاقبۃ بالخیر

مکتوب ہفتادم

؎ درد اگہ غم کوہ بکاہ افتادہ است ؎ معشوق دل مورچہ ماہ افتادہ است ؎ این واقعۂ سخت براہ افتادہ است ؎ درویش بعشق بادشاہ افتادہ است ؎ چہ گویید و چہ نویسید کہ بزرگان چیزی نگذاشتہ اند کہ حاجت بگفتن و نوشتن او ماندہ باشد کس باید کہ آنرا بداند و کار بند بر سر فقیر بارہا افتادہ است کہ حضرت تعالی آن دشواریہا نتواند آسان کرد رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا اَنْتَ مَوْلٰنَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ عاقبت بخیر باد یقین آن فرزند باشد کہ من ترا دوست میدارم و از نیکان می شمارم حق سبحانہ تعالی تمامہ نیکی ہای دین و دنیا بنقد وقت تو گرداند دعاے اینست کہ از جمیع آفات و بلیات محفوظ دارد و بجمیع کرامات و برکات محظوظ گرداند زیادہ برین طاقت نوشتن ندارم شما را و کار شما را بخدا میسپارم والسلام و فرزند دلبند بجان پیوند محمد عاصم را فرستادم تا کہ چند گاہ دیدۂ بجمال و کمال او روشن گردانند فقط

Marfat.com

AKHBAR-UL-AKHYAR

WITH

MAKTOOBAT

SHAIKH-E-MUHAQQIQ

ABDUL-HAQ

MUHADDIS DEHLAVI

NOORIA RIZVIA PUBLISHING HOUSE

LAHORE - PAKISTAN

Marfat.com